www.e-rara.ch

[Summa theologica]

Antonin

[Basel], [1485]

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-15896

Incipit secunda pars summe maioris fratris Antonini archiepiscopi Florentini. Titulus primus de avaricia divisus per plura capitula

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

Incipit secunda pars
summe maioris fratris Antonini archiepi flor.

Titulus primus de auaricia diuisus per plura capitula ¶ Capitulum primum per modum predicationis

Ilij hominū vsqz quo graui corde vt quid diligitis vanitatē ⁊ queritis mēdaciū ps.iij. Gre. mij. moral'. c.xix. sup ver. plūbi lamia ꝛc. dicit q̄ contra auaros quos auaricie pondus grauat. ps. in uebit ⁊ increpat di. B. Filij hoim. ꝛc. nō filijs dei id est electis qui ex deo nati sunt. s. p grām. cōtēnentib⁹ terrena loquit ps. filijs hoium. i. terre nor. bō ei ab humo deriuat' qui filij sunt ñ solū generatōe sed imitatōe. bi sunt graui corde. Inter oia elemēta terra est grauis. ⁊ iter terrena metalla que ptinēt ad diuitias aur ⁊ argētū sunt grauiora. grauiū aūt locus ꝓprius ad quē inclinantur grauia est cētrū vbi est infernus. Inter vicia illud qđ deprimit cor ad terrenas diuitas ē auaricia. cuius locus est infernus. s. eterne dānatōis Vñ serpenti antiquo dictū fuit. Terram comedes cūctis diebus vite tue. Gene. iij. i. ad terre ptinebunt quos decepis terrena cupiditate. ꝑ quo dānatō incurrit. filij hoim vsqz quo. s. ꝑmanetis in hoc vicio vt diligatis vanitatē. i. ista tpalia q̄ vana sunt. i. cito trāsitoria. Vñ in inferno dicūt diuites. Quid nobis ꝓfuit superbia. aut quid cōtulit nobis iactātia diuitiar? Ecce oia trāsierūt velut vmbra Ea p. v. vana sunt. q̄ faciūt homines vanos. cū p hoc frustrent' fine suo. i. vita eterna. Et hoc est accipe in vanū aiam suā sm ps. i. nō oparie ea tm vñ saluent'. sicut medicina dr vana que ñ inducit sanitatē ad quā ordinat'. Et queritis mēdaciū. i. ipa terrena que sunt mendaciosa q̄ ꝑmittūt quietē ⁊ dāt inquietudinē. ꝑmittūt sufficiētiā ⁊ dāt miseriā. Filij hoim ꝛc. Vbi sciēdū q̄ cū auaricia sit immoderatus amor bēndi ℞ immoderātia pōt esse triplex sm. bea. Tho. q. q. q. crit. ar. iij. Primo in affectōe. Scdo in retentōne Tertio in acquisitōe. Et sm hec tria erūt tres sermones de auaricia in genere. Et q̄tū ad primū scz de nimia affectōe ad res tpales ℞ reprehendit' in dicto ꝓsu. Filij ho. Vbi tria ptim notari de auaricia. Primo eius mali quidditatē ibi. vt quid dili. vanitatem ⁊ queritis men. Scdo ei⁹ peccati ponderositatē ibi. filij hoim. Tertio eius affectualitatē ibi. ⁊ queritis mendacium.

Quātū ad primū .§.i.

Sciēdum q̄ auaricia vel cupiditas sumit' triplr Uno mō, put est ñ pcūz ℞ pena vel radix pcī. ⁊ sm hāc acceptōnē auaricia ñ est aliud q̄z quedaz inclinatō nature corrupte ad bona corruptibilia ⁊ tpalia inordinate appetēdo. vñ apls. i. ad Thi. vi. Radix oium malor est cupiditas. i. auaricia. eo vidz q̄ ex auaricia frequētius alia pcā orianē ad similitudinē radicis. q̄ sicut radix toti arbori alimētū ꝓstat. sic hō p diuitias acq̄rit facultatē ad quodcūq̄z peccatū desiderādū ⁊ perpetrādū. ⁊ vt dicit Leo papa. Clericū vel vir catholicum ⁊ ꝑcipue sacerdotē dñi sicut nullo errore implicari. ita nulla cupiditate violari optet. di. xlvij. c. clericū vel virū implicari. i. detineri ⁊ impediri a spūalibus. Scdo mō sumit' auaricia seu cupiditas ꝓut ē generale peccatū seu genus ad oē pcm̄. ⁊ sic diffinitur a Gre. in quadā ome. q̄ auaricia est appetit⁹ inordinatus ñ solū pecunie ℞ scie ⁊ altitudis et cuiuscūq̄z boni tpalis. vt cū supra modū ambit' ptās. Et de hac loquit' Aug. cū dicit. q̄z radix oiz malor est cupiditas. ⁊ radix oim bonor est caritas. Et nisi fuerit vna penitus euulsa non pōt alia plantari. de pe. di. ij. q̄z radix. q̄z quodlibet peccatū mortale est ꝯtra caritatē sm. b. Tho. ⁊ quodlibet pcūz ptinet isto mō ad cupiditatē. Et si obiciat' q̄ ex hoc sequi vidr q̄ auaricia et superbia sint idē. Nā superbia dr inordinatus appetit⁹ scie altitudis ⁊ honoris. qđ ꝓprium rationis in diffinitione auaricie vt dictū est. Rñ. q̄ hoc ñ sequit'. ℞ sunt vtriq̄z diuersa pcā superbia ⁊ auaricia etiā generaliter sumpta. Nā superbia est inordinat⁹ appetit⁹ circa scīam. potētiā. pecuniā. ⁊ alia quo ad excellētiam quā quis ꝓsequit' ex illis. ℞ auaricia ē inordinatus appetitus circa ꝓdicta quo ad sufficiētiam que intēdit' in ill' in acquirēdo vel retinendo ipa tpalia. Differūt etiā in hoc q̄z superbia respicit pcm̄ ex pte auersiōis a deo. cui ꝓcepto superbus recusat subdi. Auaricia vero respicit pcm̄ ex pte cōuersiōis ad bonū ꝓmutabile q̄ pecuniā. s. inordinate diligit. Tertiō mō sumit' auaricia ꝓut ē speciale pcm̄ distinctū a ceteris. Et sic diffinit' auaricia. q̄ est inordinatus amor vel appetit⁹ pecūie

Cñ Ysi. in li. ethimo. dicit q̄ auarus dr ꝯsi eris auidus. De his. b. Tho. q̄. q̄. q. cxviij. ar. ij. et in qōnib⁹ de malo. ⁊ Alex. in scđa pte summe. q. xlij ⁊ de hac auaricia que ē spāle pcūm dicit Amb. Sicut hi qui p̄ insaniā mēte trāslati sunt. ñ iam rē ipāz ꝫ passiōis sue fantasiā videt. ita etiā mēs auari semel vincul' cupiditatis astricta. sp̄ auruz videt. sp̄ argētū videt. sp̄ redditus ꝓputat. gratiā auz̄ q̄ solē intuet. Ipa eius oro ⁊ depcatō a dño petit auz̄ nec finis nec satietas aderit cupiditati. di. xlvij. sicut hi. Et hoc est qđ dicit Salomon Eccle. v. Auarus ñ implebit pecūia. ⁊ qui amat diuitias ñ capiet fructū ex eis. Ubi sciēdū q̄ aliud est diuitias amare ⁊ ñ bre. aliud bre ⁊ nō amare. aliud nec bre nec amare. aliud bre et amare. Amare ⁊ ñ bre est vanū ⁊ infructuosum. Nā nec ꝫz ꝓmoditatē ex vsu eaz̄ cū eas ñ possideat. nec fructū ex pania in defectu eaz̄. ex quo amat ⁊ cupit bre p̄ oēm modū quē posset licitū et illicitū. impatiēter ⁊ tuolūtarie sustinēs paupertē. vñ apl's. i. ad Thi. vi. Qui volūt diuites fieri incidūt in tēptatōnē ⁊ in laqueū magnū diaboli. ⁊ in desideria multa iutilia que mergūt hoīez in interitū. Nā ꝓpter hoc aliq̄s desiderat furari. fenerari. decipe ⁊ alia mala facere vt bēant diuitias quas inordiate amat. Scōm. s. bre diuitias ⁊ nō amare ē laboriosum. Cñ dr Ecclxxi. Beatus vir. s. diues qui inuētus ē sine macula. s. inordiati amoris. ⁊ qui p⁹ auz̄ ñ abijt. s. mēte ⁊ corpe. vt auari qui vbiq̄ terraz̄ sequūt aur̄ etiā sub terra. Sz quis ē hic. ⁊ laudabim⁹ eū. q. di. paucissimi. Lal' fuit abrabā de quo scribit Gen. xiij. q̄ erat diues in possessiōe auri ⁊ argēti. Sic et Job vt p̄z. i. c. q̄. ñ habuerit inordinatū amorē patuit ex amissiōe ipaz̄ rerū in qua pturbat⁹ nō fuit. Tertiū. s. nec bre nec amare doc ē pfectū. Unde puer. xxx. dr. Duo rogaui te ne deneges mihi antq̄ moriar. diuitias ⁊ paupertates ne dederis mihi ꝫ tm̄ tribue victui meo neccaria. Diuitie enī frequēter puertūt possessores suos. Juxta illud deut. xxxij. Incrassatus ē dilect⁹ ⁊ recalcitrauit Gen. Nō est pauper cui q̄tūcūq̄ paz̄ est satis ē. et subdit. Superflue bre cupiditatis ē neccaria bre infirmitatis ē. oīa relīquere pfectōis ē sicut fecerunt apli. vñ Pe. in p̄sona oīm dicebat. Ecce nos reliquim⁹ oīa ⁊ secuti sum⁹ te Mat. xix. ⁊ Hieron. Socrates ille thebanꝰ cū ad philosophādū pgeret magnū auri pondus abiecit. nec extimauit se diuitias sil' ⁊ virtutes posse possidere. xc. xij. q. ij. gla. Quartū. s. bre ⁊ amare. Si amenf plus q̄z deus vel ꝓtra deū ita. s. vt bñs eas patus sit facere ꝓtra dei mādata ne amittat. vel ñ subuenire i magnis necessitatib⁹ sibi notis. piculosum est ⁊ pnitiosum. vñ p̄s. Diuitie si affluāt nolite cor apponere. s. inordinate amādo. Nō aūt quare auaricia est pcūm ē ista fm. b. Tho. q̄. q̄. q. cxviij. ar. ij. Eoz̄ que ordinanf ad aliquē finē bonū eoz̄ q̄sistit in ꝓportōe seu debita ꝓmēsuratōe ad illuz finē bonū. i. q̄ sint in tali mēsura seu q̄titate q̄ pringāt ad finē. Sicut medicia que ordinaf ad finē sanitatis corpis tūc est bona qñ sumif in tali mēsura ⁊ qualitate que inducat sanitatē. maluz aūt eoz̄ que ordinanf ad finē q̄sistit in excessu vl defectu ad debitū finē. Sicut medicina purgans tūc ē mala qñ ñ euacuat sufficiēter malos humores vel qñ nimis euacuat ita q̄ etiā bonos auferat. talia aūt bona sunt ordinata a deo ad sustētatōz hoīm Querere igit' ea ⁊ tenere vel desiderare ñ solū ad sustētatōz sui ⁊ suoz̄ ꝫ ad superfluitatem ⁊ vanitatē vicios um ē ⁊ malū. q̄z excessus fit a debita eoz̄ mēsura. Sz q̄z etiā ñ lz vti indebitis mediis vt ad debitū finē ꝓueniat fm. b. Tho. q̄ fm aplm ad Ro. xij. Non sunt facienda mala vt veniāt bona. Dicit est q̄ ñ lz quererevel desiderare talia ec ꝓpter sui sustētatōz per idebitos modos. vt per furtū vsurā fraudulētiā ⁊ hmōi.

Quātū ad secūdū .§. II

principale. Sciēdū q̄ vicū auaricie ꝓpue aggrauat hoīez ⁊ vt graue inclinat ad cēz̄. ita auaricia p̄ ceteris ad cēz̄ inferni deiicit. Cōiter enī auari sunt obligati ēkōibo⁹ dediti iniustis lucris ⁊ cū saluari ñ possint ⁊ centz̄ inferni debere. nisi alleuienf p̄ restōnē ⁊ dimissionē illicitoz̄ lucroz̄ pon⁹ cū pondere pcōz̄ volūt ad inferna descēdere ꝫz̄ q̄sueta mala relinquere. quinimo fm Hiero. Cetera vicia hoīe inueterascēte senescūt. sola auaricia iuuenescit. Et rō nasal' est fm Tho. vbi supra q̄z senes ꝓpter defectū nasalē auidi⁹ exterioꝝ rū rez̄ requirūt subsidia. sicut oīs indigēs querit sue indigētie supplemētū. nec tñ excusaf a pcato si ꝓtra rōnē appetat. Et precipue cū ipa nasa doceat q̄z oē qđ ātiquaf ⁊ senescit ꝓpe interitū est fm aplm ad Hēb. Et cū iterierit ñ sumet oīa secū fm p̄s. i. aliqđ suoz̄ bonoz̄. Nō de facili dz ꝓtēnere oīa cogitādo in breui ee morituz̄. igit' filij hominū vsqz̄quo graui corde. i. ī auaricia que vos grauat ꝓmanetis. Facilius ē camelū p foza. acus trā. q̄z diui. intra. in re. ce. ait x p̄s. Mat. xix. Ubi Hiero. Recte diuites camelis ꝓpanf q̄z sicut cameli cū deposuerīt gibbū ⁊ graue sarcinā ponderū p̄ cruna ac⁹. i. p̄ angustā ⁊ artā viā intrare ⁊ trāsire p̄nt. ita supbi ⁊ diues si dimittūt gibbu. i. amorē inordinatū diuitiaz̄ ⁊ sarcinā pcōz̄. d' facili intrabūt p̄ artā viā in regnū celoz̄. Ixc Hiero. fm mgrm historiaz̄. acus erat quedā porta ciuitatis hierosolime valde arta p̄ quā ñ poterant intrare cameli nisi deposita sarcina. Undif aūt hoc pcūm ē graue. q̄z ē ꝓtra deū ꝓtra ꝓxim ⁊ cōtra seip̄m fm Thom. q̄. q̄. q. cxviij. ar. i. Peccat auarus ꝓtra deū inq̄tū ꝓpter bonū tpale diuitiarū ꝓtēnit bonū eternū. Cñ ⁊ auaricia dicit aplā

Capitulū Primum

ad Eph̄x. v. idolor̄ seruitutē. qz affectū quē fideles exhibent deo ꝛ sollicitudinē. auaro exhibet pecunie. Et sicut idolatra subiicit se creature exteriori ita auar⁹. Iz ñ eodē mō. qz idolatra subiicē se creature quo ad cultū vt exhibeat ei cultū diuinū ꝫ auarus subiicit se pecūie inordinate ꝫcupiscendo eā ꝙ ad vsuz. Et iō ꝛ si graue pc̄m non sit cōtrā idolatria. Itē ꝑm Chrisa. auaricia assimilat idolatrie. qz sicut idolatre venerant reliquias ꝛ idola nec ꝑ reuerētia audēt ea tāgere ita multi venerant pecūias ꝛ eis vti nesciūt. ꝫ vt sacra ꝺponūt ꝛ filijs ꝛ neponib⁹ tractas ꝙseruāt. Itē ꝑm Amb. cōparat auaricia idolatrie. qz sicut idolatra nititr auferre glām deo ne solus deus nomen deitatis obtineat. ita auarus in dei res se extēdit vt solus vsurpet que de⁹ oīb⁹ fecit. Ultraqz sunt inimica deo. qz negāt deo que sunt eius. Itē auar⁹ peccat in p̄im cū. s. plus debito accipit ꝛ ꝙseruat pecūias ꝛ bona alia tpalia in dānū ꝛ nocumētū ꝓxor. Cū. n. bona tpalia ñ possint sil' possideri a multis nō pōt vnus bō in tpalib⁹ supabūdare nisi alteri deficiat. ꝛ sic auaricia est directe ꝓtra primum vī Amb. Esurietiū est panis quē tu detines nudor̄ vestimētū qđ recludis. miseror̄ pecunia quā in terra defodis. Cātor̄ ꝫ te scias ꝺuadere bona ꝫtis possis dare qđ velis. i. qđ debes velle. xlvij. di. sicut hi. Terrō peccat auarus in seip̄m. quia p hoc inordinat affect⁹ eius. Iz ñ deordinet corp⁹ sicut ꝑ vicia carnalia. Sustinet etiā corpus multa incōmoda cōtra rōnē. vī Gre. Oēs h⁹ seculi diuites in terrenis rebꝰ fortes sunt in celestibus debiles. Et. j. Nā famē inducitatē deiectōez sustinet. ꝛ eaz rez se ꝑ abstinētiā cruciāt ad quas adipiscēdas festinār. xlvij. di. oēs. Et Ec. vi. dicitur Est aliud malū qđ vidi sub sole. ꝛ hoc frequētius apud hoies vir. s. auarus cui dedit deus diuitias. s. quo ad mobilia ꝛ subām. s. īmobiliū. ꝛ honorē. s. dignitatis ꝛ ptātis. nec deest aie sue. i. sensualitati ꝛ vite corꝑali ex his que desiderat īo hoc mō. nec ei dedit deus ptātē. i. vsum ptātis vt comedat ꝫ alius vorabit eas. Est aūt auaricia mortale triplex ꝛ tūc grauat ꝛ deijcit ad infernuz. primo rōe equitatis quā offendit. scō rōe caritatis quā excludit. tertō rōne finis quē puertit. Primo quidē auaricia offendit equitatē q̄ñ noctz. ꝓxo ꝙ iniustā acquisitōz furādo fenerādo fraudādo et hmōi que sunt mortalia ex genere suo. qz pertinent in nocumētū notabile. ꝓxo ꝛ sunt ꝙtra iusticiā. ꝛ ñ solum ista perpetrare. ꝫ ista desiderare. s. rez illicitas apperere acquisitōes qđ ptinet ad auariciā est mortle. Et de his itelligit illud Abac. ij. Ve qui ꝙgregāt ñ sua. Scō q̄ñ quis ita amat ista tpalia ꝙ ꝛ si videret extremas necessitates ꝛ subleuare posz ñ faceret ne minuerēt ī tpalib⁹. ꝛ de his Jaco. nij. Agite nūc diuites ploratе ꝛ vlulate in miserijs que aduenient vobis. diuitie vre putrefacte sunt. auz ꝛ argētū vrm eruginauit ꝛ erugo eoz erit vobis in testimoniuz et māducabit carnes vras. Scō auaricia ē mortle rōe caritatis quā excludit. Si ei tm̄ amor diuitiaz crescat ꝙ ꝓferat caritati dei vel ꝓxi qđ ꝓtingit qñ facit vel qñ patus ē facere ꝙtra deū vel ꝓximū vt hēat diuitias l' ñ minuat vel ñ amittat. puta peierat vel festa violat aut decipit ꝓxim aut hēt aim patū ad ista h⁹ facere vt lucref. aut ñ ledat ī tpalib⁹ vel etiā de supfluo ñ vult dare necessitatē patiētib⁹ tūc est mortale. vñ. i. Jo. iij. dr. Qui habuerit substām h⁹ mōi ꝛ viderit frēm suuz necesse hēre ꝛ clauserit viscera sua ab eo. quō caritas dei est in eo. q. di. ñ bz talis caritatē dei qz facit ꝙtra caritatē ꝓximi manifeste. ꝛ deus diligi nō pōt vere ꝛ salubriter si ñ diligit ꝓxim⁹. cū hoc ipe ꝑcepit. Si quis diligit me ait xp̄s sermōes meos seruabit. Et ecōtra. qui ñ dilit me sermo. non ser-
Joan. xiij. Dīr aūt diuitie substātia l' a substādo. qz dīt substare rōni ñ dīari. Matb. vi. Non potestis deo seruire ꝛ māmone. i. diuitijs. Nō dicit ibi inquit Hieroni. ñ potestis hēre ꝫ fruire. qui ei seruus est diuitiaz eas custodit vt seruꝰ. et sic nō substāt diuitie ꝫ ꝑsunt ꝛ dīant talib⁹. Vel dīr diuitie substātia a sustēta ndo. qz dīt diligi ad sustētatōnē ñ ad supfluitatē vel voluptatē. et subdit. Et viderit frēm suuz necesse hēre. i. scire. ñ ei tenet subuenire necessitatib⁹ quas ñ nouit ꝛ clauserit viscera. s. mīe ñ dādo cū pōt. ꝛ bz. l' nō ꝙpatiēdo si dare ñ pōt nō est caritas dei in h⁹
Tertio auaricia est mortle rōe finis quē puertit qđ sic ꝓbat. Amor ē boni. Sicut aūt dupler ē bonū. s. bonū ꝓprie ꝛ principl' dictū. ꝛ sic ē bonū qđ est finis. ꝛ bonū qđ ñ est principale. s. bonū qđ est ad ñnē. ita bz ē dupler amor. s. principl' ꝛ ꝙ se boni qđ est finis. ꝛ amor scōdario ꝛ ꝙñr boni qđ ē ad finē. Auaricia igit ꝓput est inordinatus amor tpaliū rez. ita ꝙ in eis finis ꝙstituat. sp̄ est mortale. cuī rō est. qz auerti ab īcōmutabili bono ē peccatū mortale. ꝫ ꝙuerti ad qđcūqz ꝙmutabile bonū creatū sicut ad finē facit auersionē ab incommutabili bono quod debet esse vltimus finis. eo ꝙ non possunt esse plures vltimi fines. ꝫ auaricia incurrit fruitur tpalib⁹ bonis. sp̄ est mortale. hec Tho. in. q. de malo. ꝛ hoc mō dicit apl's ad Eph̄x. v. ꝙ oīs auarus non bz hereditatē in regno xp̄i ꝛ dei. i. nl's auarus qui. s. ꝙstituit finē in diuitijs. Veniale aūt esset qñ quis inordinate diligeret tpalia ꝫ circa deū. nec ex hoc trāsgredit vel patus est trāsgredi aliqđ ꝑceptoz. Qz aūt sit nō solū mortale ꝫ valde graue oīdit ex hoc. qz ꝙtra nobilissimas vtutes vt puta ꝙtra pietatē ꝛ misericordiam que est maxima inter eas que sunt ad ꝓximū. vñ Amb. Dis summa xp̄iane religionis in mia ꝛ pietate ꝙsistit. Est ꝙtraria iusticie que est omnis virtus ꝛ neqz hesperus. neqz stella. neqz

lucifer est ita clarus vt dicit pbs. Justicia enī tenet mediū inter supfluū ⁊ diminutū. Auaricia aūt excedit in accipiēdo ⁊ deficit in dādo. qz accipit plus cū dz ab alijs furādo rapiēdo fenerādo fraudādo ⁊ hmōi. Et min⁹ dat cū dz sibi ⁊ aliorū necessitatibꝫ cū pōt ñ subuenīēdo. Est etiam ꝓtraria virtuti liberalitatis que facit hoīem alijs gratū vñ Boe. Largitas claros. i. famosos facit auaricia vero odiosos. Cū ei virtus liberalitatis mediū teneat circa acceptōnem ⁊ datōz pecūiarū liberalis vtrūq; facit sicut optet. Nā ad decentez datōnē sequit̄ q̄ sit decēs acceptō. Liberalis enīz primo recte se hz in datōne eo q̄ ipe in dādo obseruat regulā rōnis inq̄tū ipe dat quibꝫ oportet q̄ñ oportet ⁊ quid oportz ⁊ cūtū oportet ⁊ qūo oportz obseruādo sp debitas circūstātias que ad rectā datiōnē exigunt̄. Scdo liberalis se recte hz in acceptione ⁊ p̄cipue quatuor mōis. Primo qz accipit vñ oportet. qz a ꝑsōis possessoribꝫ. Scdo accipit cūtū oportet. qz min⁹ sibi relinquit cū alijs det eo q̄ paucis ipe est ꝓtētus. Tertō accipit qūo oportet. qz pauca ⁊ in necessitate libenter aūt dat. ⁊ ꝑ pterea interdū minora dās liberalior iudicatur. Quarto accipit eo fine qūo oportet. Nō ei liberal⁹ appetit diuitias ꝓpter ipas ꝫ solū ꝓpter datōz. Auarus vero inordinate se hz in bis duobꝫ. s. in acceptōe ⁊ datōe pecuniaꝝ. vt pz discurrēdo per singula. ꝫ Tho. ij. q. cxviij. arti. iij. ⁊ in scriptis Etbico. li. iiij. c. ij. Et cūtus auaricia sit valde graue pctūm. ñ tñ maxim oīum. nā magnitudo peccati pōt attēdi ex tribꝫ. Primo ex parte boni q̄ offendit̄ vel ꝓtēnit̄ ⁊ sm hoc tāto peccatū est grauius cūto bonū q̄ ꝑ pctm offendit̄ ꝓtēnit̄ vt corrumpit̄ est nobilius vel maius. ⁊ sic pctm cōtra deū est grauissimū. qz p hoc ꝓtēnit̄ summum bonū. Scdo attēdit̄ magnitudo pctī ex pte damni q̄ infert̄ ⁊ sic iter pcta que in pxim omittuntur tāto pctm est grauius cūto dānū est grauiꝰ pxio illatū. vñ homicidiū grauius ē adulterio ⁊ adulteriū grauius furto. Tertio pōt attēdi magnitudo pctī ex pte boni cui quis inordinate subijcitur cūto ei bonū ē minus tāto pctū deformiꝰ. Cum aūt inter bona hūana tpalia sunt mīma. qz mīora cū bona corpis. ⁊ bona corpis cū bona aie. ideo qz inordinatus appetitus auari subijcit̄ minimo bono. s. rei exteriori. nō sm hoc auaricia ē turpiꝰ ⁊ deformius. Et ꝓpter hoc dr Ec. x. Auaro nihil est sceleſtius. i. ad pctū ꝓnius. qz ad oīa vicia auarus inclinat̄. vel sceleſtius. i. turpius vl vilius. qz ꝓfert bonū ꝓmutabile mīmū bono incōmutabili summo. Et subdit̄ ibi. Nichil iniquiꝰ cū amare pecuniā. qđ intelligit̄ triplr. Iniquus. i. equitati naturali magis ꝓtrariū cū amare pecuniā. scz plus debito acquirēdo vel retinēdo qz sm legem cōem nature oīa erāt cōia. Scdo mō dr inquius. i. insatiabilius cū amare pecuniā. s. inordīate. qz uncꝫ satiat̄ Joan. iiij. Qui biberit ex aqua hac sitiet iterꝫ. Tertio mō dr iniquius. i. inequalius qz auarus dat ⁊ ꝓtēnit bonū eternū ꝓ tpali. vñ de subdit. Dic ei aiam suā venalē hz. i. vitā suaz natalē exponēs se picul⁹ vel aiam. i. spm̄ suum. et subdit̄. Proiecit ei intima sua. i. vitā corpalē nō curādo de ea vt lucret̄ vel intima sua. i. virtutes oēs abijciēs vt lucret̄ vel intīa. i. intimos amicos qz auar⁹ nll'm hz amicū. vel intima. i. viscera pietatis ⁊ mīe. Cñ Tulli. in li. de officijs. Nihil tā angusti animi nec tā prauī cū amare pecuniā sz inordinate. hec. b. Tho. ij. ij. q. q. supra. Et Alexā der in scda pte. q. xlij.

Quantum ad tex. §. III.

tiū. s. de effectu eius. Sciēdū q̄ multa vicia ⁊ q̄ si oia ꝓcedūt ex auaricia. vñ subdit̄. Queritꝰ mēdaciū. i. diligēdo inordīate tpalia. qđ ptinet ad auariciā. queritis mēdaciū. i. pctm̄. Dī aūt pctm̄ mēdaciū iuxta illud. Dis homo mēdax. i. pctōr. ex eo q̄ pctm̄ ē ꝓtra veritatē vite. tū qz ñ adequatur ītellectui dīno nec hūano actus pcti. ꝫ cōtra lumē natale est. tū qz pctm̄ sub spē boni recipit hoīem trahendo ad malū. Procedit nāq; ex auaricia superbia. cū ex diuitijs hō superbiat. ⁊ vidē sibi oia dēre subijci. Augº. Hermis diuitū superbia orit̄ ⁊ luxuria. Cñ xps diuitijs adiūxit voluptates di. A diuitijs ⁊ voluptatibꝫ eūtes suffocātur Lu. viij. Hinc ira flāmescit si impediunt̄ ei⁹ luc Latescit inuidia si alius sit ditior eo. Desciscit accidia si ñ lucret̄ vel amittat quesita. Tristat̄ sup modū ⁊ sic de alijs. Precipue tū ꝓcedūt ex ea illa que dñr filie eius. rōe quoꝝ dr vicia capitale. scz septē que ponit Gre. in mora. Dr ei aliquod vicia capitale sm Tho. ij. ij. q. cxviij. ar. viij. illud ex quo oriūtur alia sm rōnem finis. Finis enim cum sit multū appetibilis p eius appetitum homo ꝓcedit ad multa facienda bona vel mala. finis aūt maxime appetibilis ē beatitudo seu felicitas que est vltimus finis hūane vite. Et iō cūto magis aliquid ptinet ad ditōes felicitatis tāto magis ē appetibile. Est aūt vna de ditōibꝫ felicitatis vt sit p se sufficiēs. alioquin ñ quieteret appetitū tācū vltimus finis. Sz p se sufficientia maxime repromittūt diuitie vt Boe. ait in. viij. de cōsolatōe. Cuius rō est q̄ denario vtimur quasi fideiussore ad oīa hūda. vt dicit phūs in. v. Ethi. Et ad idē dr Eccle. x. Pecūie obediūt oīa. Et iō auaricia que cōsistit in appetitu pecūie ponit̄ vicium capitale. Nec obstat q̄ liberalitas que opponitur auaricie ñ est principalis virtus. Nō enim oportz q̄ principale vicium opponatur principali virtuti. Nam virtus perficit̄ secundum rationem. vicium aūt sm inclinatōnem appetitus sensualis. nō autem ad idem genus principaliter respicit. ratō et appetitus sensitiuus. Item ñ obstat q̄ auaricia

Capitulū Primum

ipa ex alio vicio aliqñ oriaf. cū dicat Gregof. q aliqñ orif ex elatõe aliqñ ex timore. qz nihil prohibet viciū capitale ex alijs interdū oriri. duz tñ alia vicia soleāt ex eo plerūq; nasci. Itē ñ obstat q dinitie circa quas ē auaricia ñ hñt rõnē finis 8 magis rõnē eius qđ est ad finē. qz inq̄stū pecunia ē vtilis ad oīa sensibilia q̄ quirēda ptinz quo dammõ virtute oīa. r iõ bz quādā silitudinē felicitaf. b. Tho. ij. ij. q. vbi supra. Itē cum pcā carnalia dicanf illa que pficiunf in delectatõibz. q̄ s. sensu carnis ꝓplenf. vt delectatio ciboꝝ. r venereoꝝ. Spūalia aūt pcā dñr que pficiunf delectatõibz spūalibz absq; carnis delectatõne vt que ꝓplenf in sola aīe apprehensiõe. qz auaricia ē hꝰ. delectaf eī auarꝰ in eo qđ ꝓsiderat se possessorem diuitiaꝝ. r iõ est spūale pctñ ſm Gre. Cuius enī sit circa obiectū corpale. s. diuitiaꝝ ñ querit tañ delectatõnē corpalē 8 solū aīalem. s. put delectatur in hac ꝓsideratõe q̄ diuitias possideat. rõne ñ obiecti quod est materiale. b. Tho.

Sunt aūt he .§. III.

filie auaricie septē. Prima ē obduratõ cordis misericordiā. que alio mõ dr inhūanitas. r p hoc. qz primo auarus excedit modū in retinēdo. Scdo excedit auarus modū in accipiēdo. Et hoc triplr. In corde ope r sermõe. In corde quidez excedit modū acquirēdi. qz auaricia ingerit hoi sollicitudines r curas supfluas. r sic ponif filia auaricie inquietudo mētis. Scdo excedit auarꝰ moduz acquirēdi in opa. r sic er ea orif violētia ad quaz ptinet rapina. Tertio excedit modū in sermone Et cūtum ad hoc quatuor facit. Primo vtif falsacia. Scdo addit aliqñ iuramētū. r perpetratur piurium vt possit lucrari. Tertio fraude decipiēdo in ꝓtractibz. Quarto pditõe. pdendo psonas ad acquirēdū lucꝝ. Isidorus aūt ponit ix. filias auaricie. s. m endaciū. r falsum testimoniū. fraus furtū. periuriū. turpis lucri appetitus. violentia inhumanitas. obduratõ. r rapacitas que reducūtur ad. vij. que ponit Greg. Nam mēdacium et falsum testimoniū ꝓplendif sub fallacia. r furtū est quedā spēs fraudis. turpe lucꝝ ad iquietudinē reducif. Rapacitas sub violentia. inhūanitas r obduratõ idē sunt. Ista g̃ septē genera vicioꝝ dñr auaricie filie. qz ex ea oriunf sicut filie ex matre. Notādū etiā ſm Ari. nq. Ethicoꝝ. q̄ septem sunt spēs seu dē auaricie. tenacitas. parcitas. cbinibil seruit?. meretricium. aleatores. et mortuoꝝ spoliatores. quoꝝ numerus. vel sufficientia sic distinguif. qz auarus peccat in generali duobz modis. s. in dãdo. r in accipiēdo. In dando peccat tribz modis. qz aliqñ nihil dat r talis dr tenax. Scdo peccat qz parꝝ dat. r talis dicif p cus. Tertio qz si dat cū magna difficultate dat. r tūc parū. r talis vocaf cbinibilis quasi animi vēditor. qz ꝺ quis magnā vim facit. Scdo auarus peccat in accipiēdo. r hoc quatuor modis. qz scz lucraf viliter. turpiter. illiberaliter. r violenter. Primo auarꝰ lucraf viliter aliqñ et seruiliter. puta si aliqua vilia seruitia facit. r talis vocaf ꝓuitus. Scdo peccat q̄ lucraf aliqñ turpiter. puta de aliquibz actibz turpibus r vicioſis vt meretricio r hmõi. Tertio lucraf illiteraliter vt ꝺ eo quod gratis optet ꝙcedere vt faciūt vsurarij r aleatores ab amicis auferēdo. Quarto lucraf violenter. s. vim inferēdo alijs. sicut faciūt latrones vel mortuoꝝ spoliatores. b. Tho. ij. ij. q. cxvij. ar. ij. vij. r in. q. de malo.

Quod peccatum §. V

auaricie aggrauet vt dictū est supra. r q̄ pluria mala ex ea oriaf vt hic ꝺ. ostendit Gre. in. xij. mor. c. xix. vbi exponit ꝓphetiā zacharie dicentis sibi dictū Leua oculos tuos r vide quid est hoc qđ egreditur? Et dixi. Quid nam est hoc? Et ait Hec est amphora egrediēs. Et dixit. Hec ē oculꝰ eoꝝ in vniuersa terra. Et ecce talentum plumbi portabaf. Et ecce mulier vna sedēs in medio amphore. Et dixit. Hec est impietas. r piecit eā in medio amphore. r misit massam plumbeam in os eius. et leuaui oculos meos et vidi. Et ecce due mulieres egredientes et spūs in alis earꝝ. r hēbant alas quasi milui. r leuauerūt ãphoꝝ inter celum et terrā. Et dixi ãgelo qui loquebaf in me. Quo isti deferūt ãphoꝝ? Et dixit. Ut edificet ei dom? in terra Senaar. Sup quibz verbis Greg. ibi sic ait. Volēs deus ꝓphete oñdere hūanū genus ex quo ab eo maxīe culpa vilabaf. p imaginē ãphore quasi patēs os auaricie designauit. Auaricia quippe velut ãphora est que os cordis in ãbitu terre i. appetitu terrenoꝝ aptū fr. qđ aūt subditur. Hec oculꝰ eoꝝ in vniuersa terra intelligif. qz auaricia designata p ãphorā ē ad quā summa vigilātia et intētō ē oīm. qz vt ꝺr Hiere. vi. Et maiores vsq; ad minores oēs auaricie studēt. et qui ad bona cognoscēda hebetes sunt et quasi ceci. circa tē poralia acquirēda et possidēda nimiū sunt acuti ſm illud Hiere. nij. Sapientes sunt vt faciāt mala. bona aūt facere nescierūt. Et ecce talētū plūbi portabaf p plūbū et in magna q̄titate. qz p talē tū designaf magna grauitas peccati que ad inferiora deprimit. Et ecce mulier vna sedēs in medio amphore. de qua ꝺr q̄ est ipietas. Gre. Im pietas in medio ãphore ptiaf qz nimiꝝ spī auaricia ipietas tenef. Et hoc siue sumaf ipietas pro infidelitate. ſm qđ pietas ei ꝓtraria ꝺr cultꝰ dei. siue sumaf p crudelitate. ſm qđ pietas ꝺr mia. Hã et auaricia dicitur idoloꝝ seruitus ab aplo ad Ephe. v. qz sollicitudinē quam debet deo exhibere nummo apponit. r auarus est crudelissimus r ad pauperes r sibi r suis in necessarijs. et

misit massam plũbi in os eius. Massa plũbi est pondus peccati qđ obstruit ita os eius. ſ. auarici am sectãtus vt nec dñm laudare valeat nec ꝓfiteri peccata sua. Nullũ eĩ peccatũ ita ītrahit hoĩez a ꝓfessione sicut auaricia. qz nouit auarꝰ absoluiſ̃ pōt nisi restituat alienũ. ī futurũ abstineat ab illicitis lucris quod necessariũ est. vt dicit de pe. di. v. negociũ. ī. c. falsas. Et leuaui oc̃los meos ī vidi. Et ecce due mulieres egredientes. In his duabꝫ mulieribꝫ duo principalia vicia accipimus ſupbiam vicz. ī inanem gl̃am. que impietati sine dubio ꝓiũcta sunt. Hã ī omis diuitũ ſupbia vt dicit Aug. Et cõiter diuites sunt auari. Et ītm ps. in multitudine diuitiarꝫ suarꝫ gloriant. Et ſpũs erat in alis earꝫ. Ale aũt habꝫ muliez sunt actões ꝓcedẽtes ex ipis vicijs ſupbia. ſ ī inani gl̃a. Spũs aũt dr eẽ in ipis alis. qz ꝑ actiones hoꝝ vicioꝝ satbane voluntati deseruiunt De quo spũ loquit Lu. xi. Cũ īmũdus spũs exierit ab hoīe ambulat ꝑ loca arida i. deuotõe priuata. Et hẽbãt alas quasi alas milui. Milu⁹ insidiari studet ſp nate pullorꝫ. qz. ſ. actões ꝓuenientes ex ſupbia ī inani gl̃a diabolo sunt files qz insidiabanꝫ ſp vite puloꝝ siue sibi siue alijs ꝑ uis sensu ī intellectu quos fraudibꝫ decipiunt Milui etiam vox est. meũ meũ. ꝑ hoc designans qz auaricia ſupbia ī inanis gl̃a querũt ꝓprũ cõmodum. Et leuauerunt amphoram inter celuz ī terram ſupbia ī inanis gloria bñt hoc ꝓprium vt eum quem fecerit in cogitatõe sua euanescere ſup ceteros extollant. ī modo ꝑ ambitũ rez. mõ per desideriũ dignitatũ quẽ captũ tenent. quasi in honoris altitudine eleuant. qui aũt est ītercelũ ī terram ī ima deserit ī tñ ſupiora nõ attigit. qz videlz ſupbia ī inanis gl̃a mẽtẽ ꝑ auariciam captã ita eleuant vt quoſcz ꝓximos despicientes. quasi deseratꝰ ī alta quasi gl̃iantes petãt. ī tñ dñ ſupbiũt ciuibꝫ ſupioribꝫ. i. angel̃is iungunt. Et cũ interrogaret ꝓphẽta quo deferretur amphora. fuit rñsum ei vt edificetur ei domus in terra senaar. Senaar interꝑtatur fetoꝝ eoꝝ. sicut aũt bonus odoꝝ ſ. edificatiõis est ex virtute. iuxta illud apli. Christi bonus odoꝝ sumus deo. Ita ecõtrario ex vicio fetoꝝ. Quia ergo qlibet malũ ꝑ auariciã gignit ꝓin illud. i. ad Thim. vi. Radix oĩm maloꝝ est cupiditas. dignum est vt domus auaricie in fetore ꝓstruatur. Scẽdũcz qz senaar latiſſima vallis est in qua turris a ſupiẽtibꝫ edificari cepit. que linguarꝫ facta diuersitate dstructa est. que turris Babylon dicta est ex ipa vicz ꝓfusione gentiũ atcz linguarꝫ. Ibi ergo amphora auaricie ponitur. vbi Babylon. id est confusio edificatur. quia per auaricie impietatem certum est omnia mala exurgere. ī demum ad Babilonem infernalem summe confusionis adducit.

Capl̃m Scdm ꝑ modũ ꝓdicatõis

Thesaurizat et ignorat cui congregabit ea. ps. xxxviij Et cõtruz malũ sequaf ex dõ oñdit Amb. di. Omẽs cupidi oẽs auari Giezi lepram cũ diuitijs suis possident. ī mala quesita mercede. nõ tã patrimonij facultatem cz thesaurum criminũ congregauerũt eterno supplicio ī breui fructu. i. q. i. cito turpem. ī iõ ꝓpus signãter admonuit di. Nolite thesaurisare vobꝫ thesauros sup terrã ꝛc Mat. vi. Notandum aũt qz thesaurisare vel thesauros recondere potest fieri triplici ex causa. vt dicitur in cõpendio theologi. li. iij. c. xix. Primo pōt quis thesaurisare ex prudẽtia ī ꝓsideratõe necessitatis. ī sic ꝓcedit penitẽs secularibꝫ ob necessitatẽ filioꝝ educandorũ ī filiarꝫ ꝓuidendarꝫ. non ditandarum seruato modo ī statu ꝓsone. vñ apls. Debent parẽtes filijs thesaurisare. nõ filij parẽtibꝫ. Scõdo pōt quis thesaurizare ex ꝓsideratõe publice vtilitatis. ſ. regni defendendi. cultus dei ampliandi. ī sic etiam vt licitũ conceditur principibus. seruatis tamen debitis circumstantijs. vt. ſ. ꝑ hõ dimittaf subuẽtõ extremarꝫ necessitatum occurrentiũ que sciunf. Vñ ī Dauid prepauit ī seruauit magnũ thesaurꝫ Salomõi ꝓ structõe templi. vt. p. i. Reg. Personis aũt ecclesiasticis nõ ex intentõne seruandi. Vñ Amb. Aurum babz eccia non vt seruet sed vt eroget ī det pauperibus. q. ij. aurum. Tertio ex affectu auaricie absq omĩ intentõne ꝓuidendi sue necessitati vel alicui. ī hoc modo thesaurisare est ꝓhibitũ ī mortale. ad quod facit verbum Hieroni. di. Accepisse pauperibꝫ erogãdũ ī egẽtibꝫ plurimis reseruasse. aut timidũ est. aut cautũ. aut certe quod apprime est sceleris oĩm pdonum vincit cupiditatem. q. ij. gl̃a. Contra hoc pceptũ facit auarus ꝓut dicit ps. Thesaurisat ī ignorat cui. vbi ostenditur auari triplex mala conditio

Prima insatiabilis cupiditas. qz thesaurisat
Scda culpabilis cecitas qz ignorat.
Tertia miserabilis infelicitas qz congregabit ea

Primum ptinet ad cupiditatem affectus
Scdm ad cecitatem intellectus
Tertium ad facultatem effectus. ī sic totam eĩ vitam condemnat

Prima ergo pars .§. I.

uitas est terrenoꝝ inextinguibil̃ appetitus. ī iõ dicit thesaurisat. i. congregare si cessat ꝓpter sitiz inextinguibilẽ suã. generat eĩ auaricia infinitũ ardorẽ ī insatiabilẽ sitiz. vñ Amb. di. xlvij. sicbi. di. Nec finis vnqz nec satietas aderit cupiditatibꝫ Et bifplici rõe. prio rõe dsiderij. scdo rõe mõi. tertio rõe termi. Quãtũ ad primũ. cto pl⁹ auarꝰ

Capitulū Secundū

hz tāto plꝰ silia ꝯcupiscit. Ūñ puer. iij. Ignis ſ auaricie nunq̄ dicit ſufficit. Ignis etiā nō ex tinguit̄ ex appositōe lignoꝝ siccoꝝ ꝫ augeꝝ. Ūñ ver. Crescit amor nūmi q̄tū ipa pecunia crescit Ite. Nūq̄ pecunia tristis satiaꝝ auarꝝ? Rō hui? est. q: potus pecunie ñ ibi ponit̄ vbi est sitꝫ auari. Ūñ sicut vinum in dolio nō sedat corporalem sitim. sic pecunia in bursa vel archa sitim mētis sedare ñ pōt. q̄to ergo magis hec ꝯcupia crescit. tanto etiā minus hz qđ ei sufficere possit. Talis ergo insufficiētia rer̄ maiorē esuriē ⁊ amorē rerum tpalium gignit. vñ ex. ſimil ydropico. qui q̄to plus bibit tāto amplius sitit. Sic auarꝰ q̄to amplius lucraꝝ tanto magis desiderat lucrari Proinde Ber. ait. Auarus terrena esurit vt mē dicus. Ecce hōe modi. q̄to. n. modus augēdi pecunias est facilior certior atq̄ securior ⁊ lucruꝫ maius. tāto inbianti ad incremētū illius delectabilior ⁊ suauior fit. nisi a tali excessu mentꝫ virtute homo cohibeaꝝ. sed modus ipe augēdi pecunias ⁊ spāliter per vsuram preceteris habet predictas tres ꝯditōnes. q: facilior certior ⁊ securior ⁊ per ꝓfis lucꝝ maius est. ⁊ ꝓterea ad affectum succēdēdum ad cupiditatem efficacissime operatur. Hinc Eccle. v. Insatiabil' oculus ſcupidi. Talis sanguissuge assil'ari pōt. que membro tumido delectabil'r applicaꝝ sanguinē infectum insatiabil'r sugit. Et dum infirmuꝫ mēbꝝ a putredine sanat. sibiipsi necem sugēdo ꝓcurat. Sic insatiabilis auarus dū venenosam pecuniā p auariciam bibit insatiabilē aliū infirmum quasi sanat. dū sanitate indigētem aliqñ subleuat. ſz ipse seipm occidit per peccatū. Unde. puer. penul. Que sunt sanguissuge que sp dicūt affer affer. ſz cupiditas ⁊ luxuria. Sepeq̄ ꝓtingit qđ dicitur Eccle. vij. Unus est ⁊ ſcōm ñ hz. ñ filium nō frēm nē. ⁊ tñ laborare non cessat. nec tñ satiantur oculi eius diuitijs nō. Tertio rōe termini. ſm eñ Aristo. i. Polit̄. Finis auari est augmētatio pecunie. appetitus aūt finis ſm eum est infinit? ꝓpter quod beatitudinē appetimus quasi infinitum. q̄to magis possumus cogitare. ⁊ q̄to fortius ⁊ intēsius nos valemus. Et hinc est qđ sicut ipe ait. Pecunie amatores totā suā substātiaz ⁊ industriam ⁊ potētiā ordināt ad pecūie lucrum. Preterea creatura rōnalis ad imaginē dei facta creaturis oīb occupari pōt. repleri aūt oīno nō pōt. q: capacē dei quicquid minus est deo iplere nō pōt. Insup vllū corpus in spūali ꝓtineri impossibile est. nā sicut sapīa nō pōt impleri arcba. sic nec pecunia impleri pōt aīa. Ūñ Bern̄. Non plus satiabit̄ cor hōis auro q̄ corpus aura ⁊ auarus nō implebit̄ pecunia Eccle. v. Hinc enim in figurā thesauri Jerico fuerūt anathematizati. ⁊ q: Achor tulit aliquid ex eis ꝓtra dñi māda tū lapidaꝝ fuit. vt bī Josue. vij. ad figurādum vt exponit venerabilis Gra i. q. nō. eccīa. §. se. q thesauri huius mōi non dñt transire in sortem fideliū i. non dñt fideles thesaurisare. Jerico ei interꝑtaꝝ luna. ⁊ significat mōm qui mutaꝝ vt luna crescēdo ⁊ decrescēdo in hōib̄ quo ad tēporalia. Israelite interꝑtant̄ videntes. ⁊ significant fideles. Achor significat auarꝝ qui ꝓtra voluntatem dei ꝓgregat. ⁊ ipe sñia dilapidatur dānatōis

Quidā auarus cū ꝓposuisset implere archaz p fas ⁊ nefas. deiñ a labore cessare cepit ꝓpe viuere. deiñ ad archā impletōz multiplici vicio. ſ. mendacij. piurij. fraudis. ⁊ hmōi laborare. Cūq̄ nōdum archā ipleſſz timēs diabolus ne archa ꝑpleta amitteret eū ei talr guttur ꝓstrinxit q̄ quicq̄ nō poterat deglutire. Deniq̄ allaꝝ variis cibis cepit eger clamare di. Crucior crucior. heu morior fame. ꝫ qz a diabolo strāgulor māducare ñ possum. quo dicto cū diabolo spūm exalauit.

Secūda pr̄auitaſ .§. II

est cecitas mētis. ⁊ iō dicit ig̃rat. Ig̃rātia oūt est quedā cecitas mētis p̄ci pue circa salutifera. Hē pe q̄to magis corpalis oculus ad infima indīatur terreq̄ ꝓpior fit. tanto magis restringit̄ corporeus visus. ⁊ ecōtra. si ad superiora eleuaꝝ. proinde si oculi vnius hōis eēnt in celo tota terra q̄ nobis tā immēsa vid̄r quasi breuissimꝰ pūct? ei appareret. Sic nēpe corde dīno amore suspenso atq̄ deo ꝑiūcto terrena cūcta nihil esse videntur Ꝫ ab his qui spūales oc̄los statuēt declinare in terrā magis extimant̄. q: spūali lūine priuati sunt. Ūñ de hoc ꝓphēta Dauid ait. Nō videbit interitū cū viderit sapiētes moriētes. sil' insipiens ⁊ stultus pibūt. ⁊ relinquēt alienis diuitias suas. ⁊ sepulc̄ illoꝝ domus eoꝝ i eternum. In quib̄ verbis, ꝓba tres cecitates oñdit in talibus hōmie. Pria dānatōis. Scōa derelictōnis. Tertia bītatōnis. Quantū ad primā ꝓsiderat auarꝰ q̄ sic ⁊ pauper iusti. sicut ⁊ alij mali moriunt̄ et excecatus puluere terrenoꝝ aliā vitā non credit ac p hoc dānatōnē suā ñ videt. Et q̄tum ad hoc dicit ps. Nō videbit ⁊c. ſ. oculo fidei interitū suum. ſ. eternū. Et cām hꝰ subdit. Cū viderit sapientes moriētes. i. virtuosos. hinc Eccle. ij. Oculi sapiētis virtuosi in capite eiꝰ. ſ. oculi mētales sunt eleuati ⁊ locati i capite. i. ꝛpō ñ in bis trāsitorijs. Et sequit̄. stultus. i. auarꝰ in tenebris ambulat. i. in terrenis que tenebrosa sunt vt terra. Et subdit ps. Similis insipiēs ⁊ stultus pibūt insipiēs qui futura nō intelligit nec credit. stultus qui negligit ea scire corpe ⁊ aīa simul pibūt tales auari. Scōa est cecitas derelictōnis. q: derelinquēt alienis diuitias suas. nec ecū secum asportabunt teste Job qui. xxvij. ait. Diues cuz dormierit nihil secū affert. aprit oculos suos ⁊ nihil inuenit Amb. Non sunt hōis bona q̄ secum

afferre nō valet. Sepe quoq; ad trām ꝓnigere solet ꝙ alienis diuitias suas relinquūt. Ūñ Eccle. vi. Est aliud malū quod vidi sub sole. & qui dem frequēs apud hoīes. vir cui dedit de⁹ diuitias scz ꝓmissiue. & substātiā & honorē ꝛc. que sequuntur ibi. vide qz ad ꝓpositū. Insup & ꝙsanguinei sepe alieni sunt dū auari mortē desiderāt vt habeant illa bona qđ dñs insinuare volēs ait Ysa thei. x. Inimici hoīs domestici eius. Et vere inimici illi sunt. cum sepe ꝓtingat ꝙ filij & ceteri cōsanguinei ne auarus que acquisiuit ꝑ furtū. rapinā. & fraudes. & vsuras. & ludos. & hmōi. restituat aliena malicia aut violētia impediūt ne cōficiāt testamēta & cautōes. qđ dei iusto iudicio euenit vt ñ possint cū volūt qñ cū poterāt noluerunt ¶ Tertia cecitas est hītatōis. qz q̄si opinari tales videnť ꝙ in sepulcris suis dēant hītare sp. s. ita faustuose ea ornāt & in loc⁹ sacris collocāt illa. Et de hoc subdit. Sepulcra illoꝝ domus eoꝝ in eternū. Proinde ad tales ꝑ Ysaiam. xxij. Quid tu hic. s. in ecclesia aut quis hic? quia excidisti tibi sepulcꝝ. Excidisti in excelso mēoriale diligēter in petra xꝑi tabernaclm tibi. Ecce dñs asportari te faciet sicut asportať gallus gallinarius ꝛc. Exēplū in lib. dial. de sepulto in loco sacro malo hoīe. Itē in canone Greg. Quos peccata grauia deprimūt ad maiorē cumulū dānatōis potius q̄ ad absolutōem eoꝝ corpa in ecclīs ponunť in. c. cum grauia. xiij. q. ij. Et hoc ꝓpter presumptōem ꝙmissam ab eis in vita ordinando⁹ buius sepultura ꝓpter faustū mundi. Cōiter accidit auaro qđ dicere xiij Sepultura asini sepelietur. De asino mortuo tres ptes fiunt. vna ps est pellis. & hec est eius qui possidebat. & ex h corio fit tympanū vñ boies gaudēt et tripudiāt ad sonitū eius. Scda ps s. caro est vermibꝰ. Tertia sunt ossa que exponuntur ventis frigoribꝰ et caloribꝰ duratura. Sic de auaro fiunt tres ptes Nā tpalia que sunt vt pellis remanēt suis ꝙsanguineis. vnde gaudēt & tripudiāt corpaliter. corpus vero efficiť esca vermibꝰ. aīa cū potētijs suis que sunt vt ossa pmanētia exponunť frigori & calori inferni. Juxta illud Job. xxvij. Trāsibūt ab aquis niuiū ad calorē nimiū. Ita diuiti illi qui intēdebat thesaurisare sibi di. Ælia mea hēs multa bona posita in annos plurīos. fruť dictū. Et tulte hac nocte aīam tuā repetēt a te. i. demones auferēt. que aūt parasti cuius erūt? Et addit dñs iesus post istud exēplū dictuz. Sic est omnis qui sibi thesaurisat. & non est in deum dives Lu. xij Legiť in cronica martiniana ꝙ quidā dives deditus auaricie emebat blada tpe messium multa ea seruās vt caristiam induceret. sed dei iusto iudicio miserabiliť mortuus est. Nam cum esset in quodā portu in terra ad ista tractādū subito mures innumeri de terra egredientes coram omībus ascēderūt sup corpus eius ad rodēdū eū & cuz si possent eum multi a muribꝰ defendere potuerunt eum in nauim. Sed de naui tot exierūt ibi mures ꝙ nec eū ibi potuerūt defendere. sed demū a muribꝰ occisus & corrosus ē. sicut ipe ꝓmittebat blada marcescere & a muribꝰ cōsumi q̄ gruo precio vendere

Tertia prauitas .§.iij.

est seruitus miserāda. Et iō dicit ps. Cui congregabit ea. vt sit interrogatiua locutō. q. d. non sibi. qz oīa dimittet. ß alijs qui male vtent eis. et ꝓpter quā congregatōnē tradeť in manus demōiorum & eis seruiet in inferno. Et certe ista est miserabilis seruitus & infelicitas vt faciat se seruū diuitiaꝝ ad congregādū. vñ efficieť seruus diaboli ad cruciatū. auarus seruus est diuitiaꝝ. quod manifeste declarat ꝓpheta di. Dormierunt somnum suū & nihil inuenerūt oēs viri. di. in manibꝰ suis Ordo quidē congruus est. qñ diuitie sunt virorꝝ non autē qñ viri sunt diuitiaꝝ. quē ordinem peruertit auaricia. vt viri diuitiaꝝ sunt. & non econuerso. Triplex. n. seruile offm sub dñio diuitiarum auari bñt ¶ Primū ē ad obediēdū. qđ ptinet ad nūmos multiplicandū. ¶ Scōm est ad custodiēdū qđ ptinet ad ꝙseruādū. ¶ Tertiuz ad ꝙformādū qđ ptinet ad illos ad ꝙformādum ¶ Quārū ad primū officiū. s. ad obediēdū. Cāto nēpe fragrāti desiderio atq; voto tāta q̄ seruitute atq; subiectōe cordis. oris & opis. dedicať est auarus obedire nummi ad nūmos seu ad pecuniam multiplicādam. ꝙ ad p̄ceptū eius cogitat impia & iniq̄. In corde em̄ frequēter versantur studiose cogitatōes pate ad decipiēdum. circumueniēdum. fallēdū. Fabricanť cauillatōes. iniusticie. sillatōes. calliditates. puersitates. malicie. pditōes. & hmōi. Ad iussionē illius multiplicat auar⁹ mēdacia. ꝓiuria. sophistica ꝛba. frāgit promissa ꝛc. sil'ia ꝓcipiēte illo abstinet a delicatis cibis. a vestibꝰ pciosis. a solatijs. a quiete. & a somno patrat quoq; crudelitates. iniusticias. nequicias. & sil'ia. Insup ad impiū ei⁹ exponit se laboribꝰ & erūnis. Ytineribꝰ sepe. ꝓicul fluminū. piculis latronū ꝛc. i fame & siti ꝛc. que noīat aplus ij. ad Cor. xi. Sz aplus ꝓpter deū. auar⁹ ꝓpter nūmum. & qđ est miserabili⁹? qz nūmus ꝙ obedam cogit aīam suā dare in manibꝰ demonioꝝ quod ipe facit libēter vt verificeť illud Ecc. i. Pecūie obediūt oīa. s. locutiones. operationes. & cogitationes. ¶ Secundum seruile officium est i custodiendo. que. s. iam male acquisita sunt. Ynd sup Luc. xvi. Non potestis deo seruire & māmone. Glosa. seruit diuitijs qui custodit vt fuus. sed qui seruitutis excussit iugum eas distribuit vt dominus. In hoc autem manifestissimum signum est ꝙ auarus nō sit domin⁹ diuitiaꝝ nec

Capitulū Tertium

possessor ꝑfectissimō custos. qz de eis nō pōt facere q̄c quid vult etiā bonū qđ iudicat esse faciēdū. Vñ Ber. sup cant. Quere a quouis eoꝝ qui lucris ꝓpalibꝫ i nbiāt insatiabili corde. quid sentiāt de illis qui sua vēdētes & pauꝑibꝫ erogātes regna celoꝝ ꝓ terrena substātia mercātur sapienter negāt. rñdebit, pculdubio sapiēter. quere iterum cur qđ ꝓbat ñ facit nō possum inquit. qz dña auaricia ñ ꝑmittit. Nō est ergo auarus dñs eorū que bñ vidz nisi forte eo mō loquēdi quo quis dñs est ꝓpedū quibꝫ ꝓpeditus tenet qui tñ potꝰ illi dñantur q̄z seruiāt ei. & dū quodāmō videt custodire eos custodit ab eis. Sic auarꝰ cuz ipsos denarios vidz custodire māmone iussu ī custodia retinet ab eis. demū in pūcto mortis tradendus in manus demonū Tertiū offm̄ ꝑtinile est ad ꝓformādū. s. marsupio suo siue in psperis siue in aduersis. Hinc Ber. sup cant. loquit auaro di. Cōformaris burse tue tanq̄z seruus dño suo dū qđ ille necessario congaudet illi gaudēti ꝯdolet dolēti. Tu quoq̄ crescente marsupio tuo crescis pariter & animo & decrescēte pariter decrescis. Nam cōtrahꝫris tristicia dum illud euacuatur. & solueris letitia. aut inflaris supbia cuz illud impletur

Queritur cū tē .§.IIII

pre fame sint multi pauꝑes & aliquis thēologus p̄dicatoꝝ bz plēs libros in quibus studet vt possit p̄dicare & ꝓsulere vtꝫ dēat in hac necessitate. cū. s. ab alijs ñ subueniatur libros suos vendere & p̄cū pauꝑibꝫ erogare & ꝓsilia & p̄dicatōes dimittere. Rñdeo ꝑm Aler. de ales. ij. pte sūme. q. xliij. Sic. Licet ei p̄dicare ex genere suo sit maius bonum q̄z dare elemosinas. eo q̄ elemosina spūalis sit melioꝝ corpali. tñ īminēte necessitate melius est eleōsinā dare q̄z p̄dicare. Vñ & pbūs dicit. q̄ egēti melius ē ditari. i. subueniri q̄z phi losophari. Et hoc duplici rōne ꝓbat. Prima qz sine libris vel cum paucis pōt quis p̄dicare. Secunda qz ꝓsupposito q̄ ita ignarus eēt. q̄ nesciꝛz sine libris p̄dicare. dēret ad tps a p̄dicatōe abstinere vt pauꝑibꝫ subueniret nisi sciret. q̄ ꝓpter defectum p̄dicatōis hoīes irent in perditōēz. tūc enī in tali casu bz libros retinere & ñ vendere. cū euz moueret zelus aīarum & nō cupiditas librorum. Et intelligitur hoc de magnis necessitatibꝫ tūc enī hēt locū Pasce fame morientē. si nō pauisti occidisti. di. lxxxvi. c. ñ satis. Item ꝑm Alexā. vbi supra. Quāto auarus plus superflua congregat. tāto plus peccat q̄z minus ꝯgregās. & B. tuz quia magis recedit a virtute que ꝓsistit ī medio tum qz plus dānificat ꝓximum. tuz quia maioꝝ cupiditas est in eo.

¶ Capitulum Tertium per modum predicationis

Declina coꝝ meuz

deus in testimonia tua. i. in affectuz dīnoꝝ eloquioꝝ que testificantur de deo. & ñ in auaricia. ps. cxviij. Auarus dz q̄si eris i. pecunie auidus. Assimilatur aūt hydropisi q̄ facit hoiem sitire. qui q̄nto plus bibit tāto plus abundat inordinato humore. Sic auarꝰ q̄nto plꝰ bēt tāto plus appetit hēre. Vñ Aug. Fideli totꝰ mūdus diuitiaꝝ est. infideli aūt eēt nec obolus. xnij q. nij. quid dicā. i. bono xp̄iano quelibet ps minima mōdi. i. rerꝫ tpaliū est sibi ad diuitias & ꝓtērꝰ est. Dz infideli. i. auaro qui dz idolatra. vñ & infidelis ꝓ similitudinē vt dictū est si totū mōm hēret nec obolū sibi vidz hēre. Cōiter aūt hydropicꝰ nō sanat & p̄cipue in semb, ꝓpter defectū caloris naturaꝰ nisi miraculose. Vñ in euāgelio dz de hydropico posito aūt xp̄m q̄ apl̄icē suz sanauit euz Lu. xnij. Deus n. būanū qđ repit auaricie deditū ꝓmarie. ꝑm illud Hiere. vi. Dēs auaricie studet. sanauit exēplo dū pauꝑ virit & grām attulit & doctrinā mōdo di Lu. xvij. Attēdite vobis i. cauete ab oī auaricia ꝓmarie auaricia ē pcūm graue & ꝑiculosuz ad dimittēdū illa que ꝑmittūtur in male acquirēdo. & p̄cipue ī casibꝫ in quibꝫ oꝑtet facere restōnē. qz rari ad istā faciēdā se disponūt. & de hac Eze. xxij. dz. Principes ei⁹ ī medio ei⁹ quasi lupi rapiētes p̄dā ad effundēdū sāguinē & auaricie lucra sectanda. Et ꝑm hoc auaricia ex genere suo. i. ex materia ē mortle ꝑm. be. Tho. ij. ij. q. cxviij. ꝓtinet ei isto mō ad auariciaz ī iuste p furtū rapinā vsurā fraudulētiā simoniaz turpe lucꝝ & alia hmōi acquirere que dz se sūt mortalia. & ñ solū opa & etiā appetitu deliberato solū Et in hꝰ figurā declarauit dñs quedā aīalia cē imda nec dēre eis vesci. que significāt rapias et iniustas acquisitōes ꝑm. b. Tho. i. ij. q. cij. ar. nij vt gripbū qui equestribꝫ hoībꝫ est infestꝰ. & significat crudelitatē potētū & oppimētiū. Milietuz qui pascit minutꝫ aubꝫ & signat molestos pauperibꝫ. Viluū qui marie insidijs vtit. & signat fraudulētos. Vulturē qui sequit exercitū expectās ꝯmedere cadauera mortuoꝝ & signat eos qui mortes & seditōes hoīm affectāt vt. s. iñ acquirāt Struthiōez que cū sit auis volare ñ pōt. & signat deo militātes & clicos & religiosos se negocijs secularibꝫ ꝯplicātes. Nicticoraxē que ē in nocte acuti visus & ī die ñ videt. & signat eos qui ī tpalibꝫ sunt astuti & in spūalibꝫ hetetes. Accipitrē qui sunt hoībꝫ ad p̄dā. & signat eos qui mīstrāt potētibꝫ vel vsurarijs ad p̄dādū. Cignū qui ē colorꝭ multū candidi & lōgo collo qđ bz ex ꝓfunditate aque terre cibū querit. & signat ypocritas. qui p iusticie exterioris cādorē terrēa lucra quērt & dignitates & hmōi. Monocratallū q̄ auis ē ī pribꝫ oriēt̄ q̄ bz in faucibꝫ follicłos. ī q̄bꝫ primo cibū

anarus assitat ydropisi

ponit ꝙ post horam in ventrē mittit. ꝙ signat eos qui sunt nimis solliciti ad tpalia vesci. His ꝑ/fatis moralr est sibi incorpare tales mores ꝙ eis vti qō non licet. vñ apls ad Heb. vl. Sint mo/res in vobis sine auaricia. Notandum ꝙ sex sunt prauitates que reperiunt in auaricia

Prima est angustia cordis
Secunda obprobrium vite
Tertia illaqueatio diaboli
Quarta certitudo dānatōis
Quinta impenitens malum
Sexta horribilitas mortis

Prima ergo pra .§.1

uitas est angustia cordis. In mira quidē angu/stia viuit cor auari. vt dicere possit illō Dañ. xiij. Angustie mihi sunt vndiqꝫ. Triplicē angustiā dolorosam expit auarus miser circa diuitias tpa/les. Primā in eas acquirēdo. Secdam in eas ex/pendendo. Tertiā in eas amittēdo. Primaꝫ quidē angustiā experit in diuitias acquirēdo. Nam nocte ꝙ die quietē repire nō pōt. Sero q̄/dem anteqꝫ inquietā quietē dormitans sumat. pergit reuidere denarios suos. Illos numerat remouet, speclat. ꝙ contemplat. osculat. ꝙ amplexa/tur. ꝙ tandiu pictima ꝙ aīe sue medelā appōit cor/di. O qui specularet clā gestus modos et actus ꝙ verba que circa denarios solus in secreto fuat nō absqꝫ admiratōe repleret risu. Deniqꝫ post locatos denarios in loco tuto. reliquā circūit do/mū. scrutat mūma. rimat cūcta. reuidet reliqua. ꝓsiderat cetera. ꝙ nichil de tota suppellectili do/mus sue inexaminatū ꝙ indiscussum relinquit. Tādē dormitū pergēs sobrio seu pco somno il/lo quo dormit somniat. qō ꝓcupiscit vel tñet nūc apparet ei se repisse thesaurꝫ magnū. nūc maiorē ei fuisse ablatū. ꝙ illo letat. iocūdatur. ꝙ dormiē/do exultādo ridet. ex alio tristat. ꝙ lamentatur. la/crimatur. ploratꝫ. clamat. ꝙ dolet. ꝙqueritur. suspi/rat. ꝙ vix absqꝫ ꝓli somno trāsit somnū. Qua lingua exprimi posset qīta mestitia obruit. cum euigilādo defraudatū se reperit de thesauro nūc in somno tam certe repto. Proiñ ꝓtingit ei sic Ysa. xxix. ait. Sicut somniat esuriēs ꝙ comedit cū aūt fuerit exꝓgefactus vacua est aīa eius. ꝙ si/cut somniat sitiēs ꝙ bibit. ꝙ postqꝫ fuerit exꝓge/factus lassus adhuc sitit. ꝙ aīma eius est vacua Sic. s. ꝓtingit bis auaris. Quis etiā depmere posset letitiā cordis eius cū ꝓperit exꝓgefact⁹ nō extitisse verꝫ qꝫ ablatus ei fuisset thesaurus quē/admodū somniauerat paulo ante. de die quoqꝫ etiam minorē qnietē bēt. Nā summo mane do/mū egrediēs plateas ꝙ loca publica visitat. aīo inquieto circūiens ꝙ querēs quē devoret aīa ei⁹ ꝙ tanqꝫ leo egressus de antro nō reuertit donec apprehensa ꝑda escā puulis catulis. i. natis suis ferat. sicut testat Ezech. xxij. Leo rugiēs capiens/qꝫ prēdā devorat aīam pauperis. Primꝰ auarus in mūdo fuit reprobꝰ Caym. qui ob auariciam obtulit deo de frugibꝰ destructis ꝙ corrosis non de bonis vt dicūt hebrei. ꝙ iō non respexit domi/nus ad munera eius. hic primꝰ edificauit ciui/tatem. vt. s. possent ꝓgregare filios suos ꝙ filij ab/lata ab alijs retinere. ꝑ vagus ꝙ profugus exijt a facie dei. ꝙ demū occisus ꝙ desperatus ē. Sic aua/rus vagus ꝑ mōm in acquirēdo aliqñ occidit ꝙ desperatōnē incurrit. Secdam quidē angustiaꝫ experit in diuitias expendēdo. Tāta em̄ miseria ꝓmit. tāta auaricia atqꝫ tenacitate ꝓstringit. ꝙ qñcunqꝫ de sua substātia diminui cernit, oclīn sibi cecidisse vidēt. ꝙ ꝓpter hoc quidē totā famili/am suā in amaritudine tenet. Subtilissime em̄ discutit ꝙ numerat expensas panis vini olei ca/nū salitaꝫ ouoꝝ gallinaꝝ. ꝙ quarūcūqꝫ minuta rum rez. figit frenū artissimū expēsaꝝ. ꝙ si quid vltra diminutū in domo repit defraudatum se dicit. de gulositate. ꝙ ebrietate ꝙ latrocinio oēs de familia sua mouet ad abstinētiā parcāqꝫ vitam hortat eos obseruat. ꝙ numerat oēs ꝓmedēcium bolos ꝙ potuū vices ꝓtinue. interim amaritudi/ne vāt ꝙ turbat. Sepe ꝓquerit dicēs. In domo hac ñ sunt nisi latrones ꝙ lupi ac lamētabiliꝰ se/pius ait. Clos roditis mihi ossa. Ex his ꝙ similb⁹ clarescere pōt ꝙ nec ipe in ꝓpria domo aliq̄ tēpe pacē hz. nec familia sua cū eo quietē repire pōt. vt verificet qō de talibꝰ Ysa. xlviij. c. ait. Nō est pax ipīs dicit dñs. Et rez. prouerb. xv. Cōturbat domū suā qui sectat auariciā. Talis est tal⁹ ava/rus canis. qui cū paleas super ꝙs cubat ꝙ dormit nec ipe ꝓmedit. nec ipe alijs sinit asportare. imo si quis eas iñ asportare. velle se mōstrat. ñ cessat latrare ꝙ qñqꝫ mordere. Sic tal⁹ miserabil⁹ hō a/uarus nec vtit diuitijs quibꝰ pest nec alijs sine latratu ꝙ morsu canio ꝓmittit vti. Tal⁹ vtiqꝫ nō est aptus ad plīū tēptatōnū ꝓtra inimicū ppli dei. demōes. qz subito ꝓsternit a diabolo i omia vi/cia. Vñ Sed. Quecūqꝫ arripuerit būana cupi/ditas mox in oīm ꝓsternit ima vicioꝝ. de pe. dis. nij. In hꝰ figurā legit Iudi. vij. ꝙ qui erāt cum Gedeone bellaturi ꝓtra madianitas illi qui de fluuio inclinati sumpserūt aquā manu ꝓpicientes ad os. illi fuerūt electi ad plīū. qui vero ꝓstrauer/ūt se totos mittētes os in fluuiū vt lepti fuerit repudiati ad significādū ꝙ illi qui tñ necessaria accipiūt de rebꝰ trāsitoriis que fluūt vt aq̄ sunt apti ad vincēdū diabolū ꝙ vicia. ꝑ qui totaliꝰ se imergūt vt auari ñ sunt apti ad vincēdū. Ter/tiā angustiā talis expit in diuitias amittendo. Que lingua dicere posset qīto dolore torquetur. qīta amaritudine cruciat. qītoqꝫ merore afficia/tur. qñ aliquid de substātia sua casu amittit ꝙ in mari piclitaret seu ꝑda furto seu alio mō furti

Capitulū Tertium

pitur ⁊ fraudat. Hinc Eccle.v. ait. Est alia infirmitas pessima quā vidi sub sole diuitie ꝯgregate in malū dñi sui. peūt eī in affl ictōne pessima Admirāda ergo sapia saluatoris qui respiciēs ꝙ cupiditatis via duceret ad hospitiū infernale si eā dimitteret aptā facilē ⁊ planā, fecit sicut agricola prudēs qui viā p quā nemīez vult transire fossatis p̄cidit. ac palis in terraz ofixis applicatis pūgēdo spinis illā obstruit arcz munit Sic dī sapia in iniere diuitiaz posuit āgustias miras in acquirēdo tiores ⁊ sollicitudies i ꝯseruādo. ⁊ dolores plimos in amittēdo vt sic saltē hoies impedirent p talē viā cateruatim ad infernū currere vñ Osee.ij. Sepiā vias tuas spinis ⁊c. ⁊ sequit ⁊ dicet. Reuertar ad virz meū priorē ⁊c. i. xp̄m p mediū tribulatōis. In hoc figurā legit. i. Regū.

Secunda pars .§.II

tas est obprbriū vite. tota nēpe auari vita obprobriis plena est. Tria inter alia sunt opprbria vite eius. Primū est inertia. Secōm malicia. Tertiū infamia. Primū obprbriū vite eius est inertia. Per auaricā enī tollit sibi oposita tē ois debiti modi, pcurādi sibi licita ⁊ salubria lucra ⁊ p tanto efficit desidiosus. accidiosus. ociosus. Et hoc etiā auaricia necessitat hoiem ad indebitos modos lucrandi ꝯtra legē quā dedit dñs Geñ.iij. dicens. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et tales sicut ꝓpheta ait in labore hoīm non sunt et cū hoī bo nō flagellabunt. s. qñcz in vita. sed post mortē cum demonibo semp flagellandi sunt. Secōm obprbrium est malicia que sequit ex p̄cedenti inertia. Nam sicut Ecc. xxiij. scriptum est Multā malicia docuit ociositas. i. iners vita ad tantā maliciā scelez tales ducit ꝙ aīam suā pro quolibet vili nūmo venalē pbent. Maximū vtiqz scelus est aīam in tāta sublimitate creatā. i. ad imaginē dei formatā. tāto p̄cio. i. sanguine xp̄i redemptā ad tātā gl̄am ordinatā, p tam vili precio venūdare. Hinc Eccle.x. Auaro nihil est sceleratius. habet enim animam suam venalem Ex quo apparet manifeste ꝙ p nūmo talis p̄cipitaret se in infernalē voraginē oīm scelez ⁊ flagitioz. nisi forte aliquo mōdano timore refrenaret. Tertiū eius obprbriū est infamia. Ita auaricie sceluſ reddit hoiem infamē p vsurā quā aliqñ exercet ꝙ nll̄s nisi infidelis eā audet publice exercere bi quidē sunt illi de quibo ꝓuer. i. Qui relinquūt iter rectū ⁊ ambulāt p vias tenebrosas qui letāt cum malefecerint ⁊ exultant in rebo pessimis. q̄rum vie pverse ⁊ infames gressus eoz.

Tertia pars .§.III

est illaqueatō diaboli. Tāta est ptās quā exigēte hoc scelere ⁊ dño ꝯmittēte suscipit diabolus superales. eo ꝙ opante auaricia. Primo se illaqueat Secōo se intricat. Tertio p̄sumptuose sperat Et primo illaqueat se. Iñ Job. xviij. de cupido loquēs ait. Immisit in rhete pedes suos ⁊ i maculis eius. s. demōis ambulat. tenebit plāta eius laqueo. plātā enī extremitatē vite vocat. Quanto. n. cupidus ꝓpinquioz fit fini vite sue. tāto maiori cupidine inardescit. Hinc Hiero. ait. Cum alia vicia cū hoīe senescāt sola auaricia iuuenescit. ⁊ iterz. i. Thimo. vi. Qui volūt diuites fieri incidūt in tēptatōem ⁊ in laqueū magnū diaboli, ꝓpterea qz̄to hō magis senescit tāto difficiliuſ ab ea soluit Secōo se intricat. Cū enī auis volando in rhete ceciderit. tanto magis se intricat qz̄to plus se extricare ꝓtendit. Sic auaro ꝓnigit sepe. qz cū p aliqd tps intēdit vacare vsuris vel alijs illicitis acquisitōibo ⁊ demū cessare ab eis oī die oī mēse ⁊ oī anno magis se repit intricarī atqz a ꝓposito cessandi ab iniustis lucris elongatū. Hinc ꝓuer. v. Iniquitates sue capiūt impiū ⁊ funibo peccatoz ostringit Tertio p̄sumptuose spat. qz credit se penitere in fine ⁊ restituere aliena. sz ignorat qd deus Mat. xxv. ꝯminat? est dicēs. oī eñ bñti dabit ⁊ abūdabit. ei aūt qui ñ bz ⁊ qd videt bīe auferet ab eo. bz nēpe rhetaurz magnū qui tps ei ꝯcessum virtuose expendit Et iō multa merita cumulat ⁊ huic dabit. s. in fine vite tps. s. melius se disponēdi ⁊ prepandi. vñ ⁊ tūc maiori gr̄a abūdabit. Qui aūt ñ bz. s. in p̄terito tpe merita cumulata. qz sp male vivit id qd videz bīe. s. pñie tps in fine auferet ab eo. s. iusto iudicio dei. eo ꝙ in illo p̄sumptuose ꝯfisus ē. vñ Aug. de pe. di. vij. Multos solet decipe serotina pnīa. Unde in figurā h?. Locuus qui viuit de rapina ⁊ cadaueribo ⁊ vociferat crocitādo egressus de archa nō est reuersus ad eā. Sic auarus qui differt pnīam nūqz reuertit ad eccl̄iam p penitētiā veram. Sed colūba cui? victus est innocens Hō accidit vni auaro qui in p̄cto mortis alta voce clamauit. o pnīa o pnīa vbi es. quo dcō spiritū exalauit. vt apte claresceret ꝙ qz qñ illā recipere poterat nō quesiuit. merito eā recipe nō posset cū vellet. eo ꝙ nō debito mō vellet. Iñ de talibus Job ait. Inuolute sunt semite gressuū eoz ambulabūt in vanum ⁊ peribūt.

Quarta pars .§.IIII.

tas est certitudo dānatōis. Viro nāqz mō inter alia scelera pctōz certificat auar? de sua efna dānatōe. Nā ad hoc bz tria testionia credibilia scā nimis vt in ore duoz vel triū stet h? veritaſ verbum. Primū testimoniū sunt euāgelia. Secōm priuilegia. Tertiū manifesta indicia Quātū ad primū dñs Lu. vi. ait. Mēsura qua mēsi fueritis remetiet. Iñ. n. auar? non det aliqd nisi recipiat amplius. ex hoc certificat seipm de damnatione eterna. quia si volet acquirere a iusto iudi

ce qui ꝓdictam ꝙstituit legem non dabiť ei nisi aliquid tot amplius ⁊ melius ꝑadiso. ⁊ qz3 nũ cꝫ poterit obseruare necessario sequitur ꝙ nũcꝫ poterit acquirere gl̃am sempiternam. ¶ Scdum testimonium sunt priuilegia ⁊ autentica instra. Nullũ equidẽ crimẽ est qđ tã patẽter ⁊ apte deferat lacrimas eterne mortis sicut auaricia. Nã in quolibet instro ⁊ particula librorꝫ in quibꝫ cõtractus vsurarꝝ vel alꝝ iniusti ⁊ fraudulenti cõscribũtur. ꝑticulariter priuilegiũ auarus habet. qđ eum obligat ad supplicia sempiterna. Et hoc pz. qz de hoc tot priuilegia hz quot iustos cõtractus, ꝓpterea multũ certificatus est de damnatõne eterna. Verũ si restituit aliena abraduntur ⁊ cassanť priuilegia supradicta, nec credit eis sicut nec credit cassato libro ⁊ abrasis cartis seu incisis in iudicio seculari. ¶ Tertiũ sunt indicia manifesta ⁊ inter alia vnũ potissimũ est. qz in vsurario ꝓtractu fit senerator socius demõis infernal'. fieri enim ꝙsuevit ꝙ qñ mercator facit forꝫ cum vendritore. arrasꝫ soluit de re empta. Et si superuenies alius appõat de arra ⁊ dicat. In hac mercantia ꝑticeps cẽ volo. ⁊ ille annuat tũc fct̃ sunt socij in lucro piter ⁊ dãno. Sic ꝙtingere vidꝫ auaro ⁊ demoni infernali. Nã inter iniusta lucra ꝑ furtũ. rapinã. simoniã. fraudulẽtiã. ꝓditõnem vsuram. ⁊ hmõi auari. apponit diabolus aliquid impie acquisitũ. ⁊ dicit se esse socium ꝑticꝫ hẽre in illa mercatõe. Hoc ꝓbatur quodam exemp'o ꝙ quidam ꝑdiues homo magnam bẽbat pecunie summã licite acquisitam. infra'quã apposuit duos denarios quos illicite acquisierat. ⁊ totaꝫ illam pecuniam collocauit in archa. Cunctꝫ altera die apiret archã repit sup denarios diabolus ibi sedẽtem qui ꝓhibuit ei ne ꝙtingeret eos nisi expendere vellet eos cũ ꝙsensu suo eo ꝙ socij simul cẽnt in pecunia illa. Ex illis pz ꝙ mãifestũ indiciũ est auaros esse dãnandos nisi restituant aliena. eo ꝙ sicut sunt in pñti vita socij pctõrus. ita erũt in alia socij tormẽtorꝫ. Ex hac igiť contracta societate in tantũ auarus cũ diabolo ꝙfederatur. tantũ cꝫ in demone transformať ꝙ quodam modo induit silitudinẽ eius. Nam sicut diabolus peccari nũmũ quẽ libenter sub spẽ lucri mutuat peccatori sibi nũcꝫ restitui vellet vt demus illius corpus ⁊ aiam lucrari possz. sic auarus pervsurã datũ ab eo mutuũ restitui nollet vt possz totã substantiã paupis deuorare. ꝓpterea de tali Job. xx. c. ad lr̃am scriptũ ẽ. Juxta multitudinez adinuẽtõnũ suarꝫ sic ⁊ sustinebit. qñ ꝙfringens nudauit domũ paupis domũ rapuit ⁊ ñ edificauit eã. nec est satiatus venter eius. ⁊ cuz habuit qđ cupiebat possidere ñ potuit. qz. s. vel rapiet ei in vita. vel saltẽ relinquet illud

est impenitẽs malũ. Triplex quidẽ cã ẽ auarus ꝑcipue raro ꝓfitet̃ ⁊ cũ magna difficultate ad pñiam verã reduci põt. Prima cã est indispositio. Scda est induratõ. Tertia est obstinatõr. Sint hi tres gradus ad descẽsum dãnatõnis eterne. ¶ Prima cã est indispositio. Indispositꝰ eñ est auarus qui male acquisiuit veraciter penitere. Nã aut est ꝑdigus aut tenax. Si ꝑdigus nõ hz vñ reddat. Si tenax nõ vult reddere. Deniq; ad impossibile nemo tenet̃. Nã inanis ẽ actõ quã excludit inopia debitoris. Auarꝰ enĩ rarissime nisi in mortis articulo satisfacere vult. sil'is vasculo illi terreo in quo pueri denarios ponũt cũ iã cupido nũmi incipit blãdiri eis de quo vase nisi frãgat̃ extrahi mĩme possunt. Et ic auarus nũcꝫ restituit nisi in mortis articlo qñ denarios illos secũ ferre ñ põt. vt ꝟificet̃ illud Eccl'. xxiv. Multi quasi iuetõnẽ. i. ex ingenio hois adinuẽtum. ñ ex natura ꝓhibitũ extimauerũt fen' ⁊ plus terũt molestiã his qui se adiuuerũt. ¶ Scda cã ẽ induratõ. Cũ eĩ auarus ꝙsideret ad statũ saluris ñ posse venire nisi ꝑ posse restituat aliẽa. nec per ꝙs nisi filios ⁊ filias suas in multa paupertate ⁊ inhonorabilitate relinquat. ꝓpterea hoc abhorrens ꝑ fidẽ ñ intelligẽs statũ suuz ꝑiculosuz potius deliberat in ꝑccato perseuerare cꝫ debito mõ se emẽdare. sic diu pseuerãdo indurať cor eiꝰ ⁊ hz huius vicij ꝑdicatões audiat hz timẽs deum ad pñiam eũ inducat. hz exhortatꝰ ad hoc robiurgatus circa hoc freq̃ter ins sentiat. nihilominꝰ cor eius sp amplius indurať. sicut de eo Job. xli. scribiť. Cor eiꝰ indurabiť quasi lapis. ⁊ stringet̃ qñ malleatoris incꝰ. quecꝫto plus malleo ferit. tãto durior fieri solz. ¶ Tertia cã impñe eiꝰ est obstinatio. Signũ quippe manifeste obstinatõis auari ẽ ꝓtẽptus dñi verbi ⁊ exhortatõnũ ⁊ repbẽsionũ sceleris sui, ꝓhinc Salomõ ꝓuerb. xxiij. ait. Pctõr cũ in ꝓfundũ iniquitatẽ venerit cõtemit. resurgere. s. ꝑ ꝑdca. Dira nãcꝫ ẽ obstinatõ ꝙtẽptoris ⁊ quodãmõ excedere vitã obstinatoz iude Judã ei penituit de scelere ꝑpetrato hz nõ debito mõ. ꝓpterea iquit peccaui scõo suũ pẽtz ꝙfessꝰ est cũ ait. peccaui tradẽs sanguinẽ iustũ. ¶ Tertiõ satisfecerat ꝑ ciũ qđ recepat ꝑ ꝑpi ꝑ ditõe resignãs pecuniã. verũtñ veniã ñ meruerit. qz illã ñ requisiuit. Sed quid dicere possumꝰ de auaro obstinato quẽ ꝑão ñ penitz đ iniuste acquisitis nisi forte ꝙ modicũ luctus sit. ¶ Scđo si penitet̃ ñ ꝓfitet̃ ne. s. ꝙfessore ad satisfactõz cogať. ¶ Tertio si ꝓfitet̃ querit aliquẽ ꝙfessorẽ qui ñ bẽat sciam necꝫ ꝙsciam. ne ꝑ cautõez debitam satisfacere cogatur. sed simplici verbo ꝑmittit confessori ignaro restituere aliena. ¶ Quarto si hoc in confessione promittit promissionem non seruat. hz vt dicitur de regu. iuris. li. vi. Nõ dimittiť ꝑccatũ nisi ablatum restituatur.

Capitulū Quartū.

Sexta prauitas .§.vi.

est horribilitas mortis inter cūcta scelera. q̄ diuino iudicio ponūt impijs finē p horribilē mortē. auaricia te maioribꝰ est. cū mirabilia ⁊ terribilia signa sepi⁹ appeant in auaroꝝ p̄cipue raptoꝝ. et vsurarioꝝ fine. hoc aūt accidere p̄t triplici rōe. primo rōe derelictiōis. scdo rōe desperatiōis. tertio rōe p̄secutiōis. Primo quidez accidit hoc rōe derelictiōis. Cū. n. auarus p vsurā lucrari nō cesset in q̄libet sacro die. nō p̄cit diei pascatis. nō dominico. nō diei sctissime passiōis. in q̄libet solēnitate sctissime virginis nō cessat a tali lucro. nec i diebꝰ apl̄oꝝ. nec in diebꝰ martiꝝ ⁊ alioꝝ sctoꝝz ⁊ angeloꝝ. Merito q̄ nō solū a deo. vez etiā a beata virgine. ab angelis vniuersis. ⁊ ab oī multitudine beatoꝝ iusto iudicio in vltimo fine vite ita derelinqui mereb̄. q̄ nec deū habeat gr̄e donatorē nec aliquē beatū inuenit gr̄e. p eo ip̄etratorē seu supplicatorē. vñ Michee. iij. Abscondet dñs faciem suā ab eis in die illo. s. extremo. sicut nequiter fecerūt in adinuentionibꝰ suis. Scdo accidit eis hoc rōe desperationis. Qñ enī infelix petōr a deo ⁊ a tota celesti curia derelictus est. facile ē demonibus in baratrū desperatōis eū p̄cipitare. q̄ quidē libertate eis p̄cessa ope cōplent oīa dētes ei multitudinē scelerū suoꝝ. ⁊ oblitā esse illius misericordiā. sicut Job. xxiij. ait. Obliuiscēt illius misericordia. Et iteꝝ. xxi. Auferet ab eo oīs spes fiducie. s. venie. gr̄e ⁊ gl̄e. vñ ip̄e in tali desperatione vltima derelict⁹ ait illud Job. vij. Desperaui ⁊ nequaq̄z vltra iā viuā. s. nec vita corpali. nec vita eternali. Cñ legit de quodā auaro. q̄ cū infirmaretur ad mortē. ⁊ noti ⁊ vicini hortarent eum ad p̄nitentiā ⁊ cōfessionē. R̄ndit. Ego nō possum q̄ nō habeo mecū cor. cui illi. tu deliras. Quid ē enī qđ dicis? quō enī viueres si nō brēs cor. ⁊ q̄s tibi extraxit. at ille. Non deliro. sed vez est qđ dico. Et vt sciatis verū esse qđ dico. ite ad capsam vbi sunt pecunie mee. in quibꝰ spem ⁊ fidē meā posui ⁊ ibi inuenietis. sicq̄z desperatus decessit. Cūq̄z illi ad capsam accessissent ⁊ aperuissent inuenerunt. qđ ille dixerat. ibi videlicet inter pecunias cor illius miraculose factū. ad innuendum q̄ ibi erat tot⁹ affectus eius. iuxta illud x̄pi Mat. v. Vbi est thesaurus tu⁹ ibi ē cor ⁊ tuū. Tertio rōe p̄secutiōis. Cū. n. auarus. sicut ex supioribus p̄z nō solū offēderit deū. quēad modū ceteri peccatores. vez etiā cū vendiderit tps vt p vsurā qđ est cōmune cunctaꝝ creaturaꝝ. Et sic offenderit oēs creaturas q̄ create sunt. ⁊ oībus creatis male vsus sit. p̄pter auariciā radicē oīm malorꝝ. Audita sniā a dño. plata ꝓtra eū oīs creatura p̄secutione ꝓtra eū armab̄. proinde oēs beati. ⁊ oēs angeli paradisi tūc clamabūt ꝓtra eū. ad infernum ad infernū. Elemēta q̄z ꝓtra eū seuiūt ⁊ clamāt. ad tormēta. ad tormēta eterna. Domus q̄z i qua iacet iusti firmus atq̄z p̄ietes ⁊ ligna ꝓtra eū vindictam clamare nō cessant. Dicq̄z Baruth. iij. ait. Lapis de pariete clamabit. ⁊. vt in his oīb⁹ verificet illud Sap̄. v. Pugnabit p eo orbis terrar ꝓtra insensatos. ⁊ accipiet armaturā zelus illius ⁊ armabit creaturā ad vltionē inimicorum.

¶ Capitum quartū de specie auaricie q̄ dicit simonia per modum predicationis.

Deus deorum dominus locutus est. ⁊ vocauit terram p̄s. Deus deoꝝ dñs est. deus verus. qui est dñs sctoꝝ. qui dī aliqñ in scriptura dicitur ⁊ creaturaꝝ aliaꝝ q̄ prodigis a gētibus sūt adorate. Et locutus ē mūdo in p̄phetis. Nouissime locutus est nobis in filio dicēs p eū. Nolite facere domū p̄ris mei domū negociatiōis Jo. ij. Et p hec verba ⁊ alia ac gesta ⁊ exēpla vite eius vocauit terrā. i. hoīes cupidos ⁊ auaros. vt cuz longe sint ab eo p auariciā appropinquēt p p̄nīaz. Dicūtur. n. auari terra nō solū q̄ originaliter de terra facti sūt in Adā. sq̄ terrena sūme diligūt aurū ⁊ argentū ⁊ es ⁊ diuitias q̄ de terra sunt i eis suū finē ꝓstituētes. Et de hac terra dixit dñs antiquo serpenti Gen. iij. Terrā comedes cunctis diebus. i. ad te p̄trahēs. quos terrena cupiditate decepis vt exponit Augu. super Gen. ad l̄ram Specialiter. n. doctrina ⁊ p̄dicatio x̄pi fuit cōtra auaros. ⁊ ad inducēdum ad ꝓtemptū terrenoꝝ Vñ ⁊ p̄imū verbū qđ dixit discipulis in sermone facto in monte fuit. Beati pauperes Matth. v. Sciebat. n. q̄ radix oīm malorū est cupiditas. i. auaricia. qđ postea declarauit apl̄s. i. ad Thi. vi. hoc dicens. Radix enī peccatū est q̄ ex auaricia deriuari nō valeat. ip̄e quoq̄z pauperime vixit. Dia inquit Aug. terrena ꝓtemptsit bō x̄p̄s vt ꝓtēnenda esse mōstraret. Et q̄ multe sunt spēs auaricie q̄ omēs vitāde sunt. Jō ip̄e ait Luce. xij. Attendite vobis. i. cauete ab oī auaricia. Principalior aūt ⁊ detestabilior est cūctis simōia. Ad hanc removendā ⁊ cauendā vocauit terrā loquens i veteri testamēto p Micheā. p̄phetā p̄nunciās malū nis graue ventuꝝ dicēs. Judices eius in muneribus iudicabunt. Sacerdotes ei⁹ in mercede docebūt. ⁊ p̄phete eius in pecūnia diuinabant. Et paulo post subdit. Jdcirco syon q̄si ager arabit. ⁊ hierusalē q̄si custodia pomerij erit. Michee. iij. c. Vbi Hiero. Nemo ambigat hierusalez. p̄pter hmōi scelera fuisse subuersam. i. q. i. iudices. ⁊ loquitur ibi de simonia. Locutus est p seip̄m ꝓtra simoniacos dicēs. Nolite facere d. p. m. domū negociatōis. Domū sui p̄ris ecclām vocat ⁊ tēplū q̄ fit dom⁹ negocitōis p simōiā. dū spūalia q̄ traduntur in ea vendūtur vel emuntur. Hec x̄p̄us vnq̄z aliquod vitiū sic severe correxit. sicut hoc

pccatū simonie verberans eos flagello. ⁊ ejciens de templo in principio sue predicatiōis. vt recitat Jo. euan. Et iterꝝ circa finez. s. dñica in ramis ant̄ suā passionē. vt narrāt Mat. xxi. c. Mar. ⁊ Luc. Locutus est mōdo p̄ aplos. p̄cipue p̄ principē eorum Petrū cū dixit simoni. a quo ortuz habuit simonia p̄ius in nouo testamēto plenius ⁊ dete stabilius ⁊ manifestius. s. qñ obtulit multā pecuniā petro ⁊ ceteris. vt sibi ꝯcederet ptātem confe rendi spūm sanctū. intēdebat. n. emere vt postea venderet illā grām. Qd̄ abhorrens petrus dixit sibi. Pecūnia tua tecū sit in pditionē. qz existimasti donū dei pecūnia possideri Act. viij. Sicqꝫ de⁹ de ore suo locut⁹ est p̄ os petri. vñ p̄ hanc imprecationē factā symoni. vñ simōia hoc pessimū scelus denominatur. vocat terrā. i. simōiacos terrena impūssime ḡrentes. i. reuocat a tanto malo terrore tanti iudicij. Ex qua auctē petri tria pñt notari circa simoniacos faciētes domū prīs domū negociatōis. Primū est materia inductiua b⁹ criminis. ibi. Pecūnia tua. Secūm ē pena ꝓsecutiua b⁹ opis. ibi. tecū sit in pditionē. Tertiū est sīna expressiua. vel declarativa hui⁹ sceleris. ibi. quia existimasti. d. pe. possideri.

Incipiendo a ter .§.i.

rno vt ordinati⁹, pcedat ex hac sīna petri q̄ ait. existimasti donū dei pecunia possideri declarat magnitudo pcti simonie. Donū dei est spūssctūs qz pcedit a p̄re ⁊ filio p̄ modū doni. Donū dei ē gr̄a sua. ⁊ sacra ⁊ oīa spūalia q̄ dant gratis ex dono a deo ⁊ nō ex meritis nr̄is. Vñ urban⁹ papa. donū dei est nō solū spūssctūs ꝫ ⁊ res eccie. s. spūales. ꝺ quibꝫ loquit. i. q. iij. saluator. Dicūt aūt doctores simōia nō est aliud q̄ emere vel vendere vel aliū ꝓtractū nō gratuitū facere p̄ spūalibꝫ hūdis p̄cio rei tpalis vt ptz. j. §. vi. ex diffinitione eius. Qui aūt emit vel vendit aliq̄d existimat illō posse pecūnia possideri. Cū ḡ simōiacus vēdat l' emat spūalia q̄ sunt dona dei ⁊ p̄maria. vidz p̄m apparentiā act⁹ existimare donū dei posse pecūnia possideri. vñ sic agit de eis. ac si eēt vel eē velit dñs spiritussancti ⁊ donoꝝ eius. Et ꝫ magnus error ⁊ p̄maria irreuerētia. Q. āt sit illicita talis ēptio vel venditio, pbat. b. Tho. se. se. q. c. triplici rōe. Prima ē ex pte emētis. scōa est ex pte vēdentis. tertia ex pte vēditōis ipius. Prima ḡ rō est ista. Ille q̄ emit aliquā rē multo mīori p̄cio q̄ꝫ valeat iuste emit. ꝫ spūalia sunt tante nobilitatis ⁊ pfectōis ⁊ p̄ꝫ valoris q̄ nulli p̄cio tpaliū rer̄ pñt adequari. Vñ de sapīa q̄ est res spūalis, dr̄ puer. iij. Preciosior est cūctis opib⁹ ⁊ oīa q̄ desiderant. s. tpalia huic nō valēt cōpari. Iniustissime ḡ emit simōiacus. cū donū dei seu spūalia q̄ sunt imp̄ciabilia ꝓpter eoꝝ excellentiā mīmo p̄cio emit, aliqñ. n. vno florēo. imo ⁊ vno bononeno emet mis sam seu eucharistiā vel pn̄iam. Sz ⁊ si cēt mille floreni minimū est respectu valoris rer̄ spūalium. sicut iniustissimū eēt qui topazion vel annulum aureū gēmatū maximi valoris emeret vno nūmo. nec eū excusat q̄ vendens sciēter est ꝺtentus illo p̄cio. q̄ ille nō est dūs illius rei. Et hec est secūda rō qua pbat hmōi emptio ⁊ vēditio iniusta. Nā qui vēdit rē. cui⁹ dñs ñ est tanq̄ꝫ suā furatur ⁊ latro. qz cōtrectat rē alienā in uito dño. ⁊ ille qui emit ei coopat ad malū. cū sciat vel scire debeat illū nō esse dñm ei⁹ rei. Sed qui vēdit spūalia vt sacra ⁊ alia hmōi. nō est dūs eoꝝ ꝫ dispensator. iuxta illud ap̄li. i. ad Corin. iiij. c. Sic nos existimet hō vt ministros xp̄i ⁊ dispensatores mini sterioꝝ dei, pbibet. n. dñs talia emi vel vendi. Et hoc iā ptinet ad tertiā rōem. qz hoc. s. ꝺtrariat origini collatiōis eoꝝ. Qui. n. vtitur aliq̄ actu ad aliud seu alio mō q̄ꝫ ordinauerit de⁹ inique facit. ⁊ tanto peius q̄nto illud est in se dignius. Ordinauit aūt deus spūalia gratis debere hūīdi cōferri p̄ ministros ei⁹. qđ ꝓs declarauit dicēs Mat. x. Gratis accepistis gratis date. s. sacra ⁊ alia spiritualia. Vñ in ꝯcilio ḡnali Tolletan. dr̄. Quicquid inuisibilis gr̄e ꝓsolatiōe tribuit. nunq̄ꝫ venundari vllis questib⁹ vel pn̄ijs dz. dicēte domino. Gratis accepistis gratis date. i. q. i. quicquid. Et q̄ sit mortale ptz. qz nullus excōicari dz nisi p̄o mortali pctō. ꝑm. b. Tho. in. iiij. cū excōicatio sit grauissima pena eccie ꝑm Aug. xxiij. q. iij. corripiant. sed p̄o simonia dz quis excōicari. Vñ dr̄ de simoniacis. Anathema danti. s. sit anathema accipienti. i. q. i. qui sacros. sit id est fiat ꝑm glo. hoc apte oñdit Gre. Nazāzenus sic dicens Spūssancti donū p̄cio cōpari. quid aliud est q̄ꝫ capitale crimē ⁊ simoniaca hereses. ⁊ paulo post. Dūs vt emētes ⁊ vendētes gr̄e exptes oñderet cūctos pctōres in templo dimisit, ⁊ singulariter vendentes ⁊ emētes increpans ⁊ flagellans de tē plo eiecit, in quo emptores ⁊ vēditores gr̄e spiritussancti oñdit esse destitutos et vacuos. i. q. i. qui studet. Dicunt aūt sp̄ualia sacra vt baptis mus. crisma. eucharistia, pn̄ia. extrema vnctio. benedictio, nuptiaꝝ. ⁊ ordo. p̄o quibꝫ dare pecuniā vel recipe vt preciū eoꝝ est, phibitū. qz simonia. Dicūt etiā spūalia vel annexa spūalibꝫ. dedicatio ecclīaꝝ. ꝓsecratio virginū ⁊ aliaꝝ rer̄ ad cultum diuinū ptinentiū. benedictio abbatū, absolutio ab excōicatione vel alīs cēsuris ecclīasticis. electio ꝓlatoꝝ ecclesiasticoꝝ. ꝓfirmatio. eorū renunciatio. visitatio i ꝓlatos. correctio criminum. vel desistere a correctiōe in iudicio eccie. p̄dicatio. oratio. officiatio eccl'ie. cura aniaꝝ. ingressus monasterij vel religiōis, eccl'ia seu beneficium simplex vel curatū. prebenda. dignitas ecclesiastica, vt archidiaconat⁹. prepositura. epatus. ⁊ hmōi. Officiū sepulture vel locus eccie ꝓsecrat⁹

Capitulū Quartū.

ad sepulturā. vel vbi iā est sepultus aliqs. Capelle. iuspatronatus. ius ꝓcipiendi decias. officia ecclesiastica, vbi est aliqd iurisdictionis spūalis, vt economus. vicedñus ⁊ hm. ferre sñiam in iudicio ecclīastico ⁊ alia hm. ꝓmutatio dignitatis vel bñficioꝝ ecclīasticoꝝ, ꝓ cōmodo tpali. Agit exigere l exactus soluere aut, ꝓmittere aut paci. ci ꝓ a. iq predictoꝝ spūali ꝙsequēdo, ꝓ pecunia seu re que precio pōt extimari. alias ipm spūale bre nō posset. exꝑssa simonia est q ꝓ eccīam puniri pōt. Clī dicit. i. q. ij. c. cū pio. Cesset oīs pactio. cesset oīs quentio. Sed ⁊ sine pactiōe exꝑssa vel exactione si quis ꝙferat aliqd spūale principaliter hac intē tione. vt ꝓpter illud recipiat tpale. puta audit cōfessionē vel dicit missam vel ꝙfert ordinē vel bñficium principaliter. qz sperat ꝓpter hoc se habitum pecuniā vel aliud ꝓciabile. Et sic qui dat aliqd tpale principaliter vt recipiat spūale. vt eucharistiam. ordinē sacrū. bñficiū ⁊ hmōi simoniaz cōmittit mentalē que mortale ē ꝯm Ho. Rai. Inno. Hosti. ⁊ Al. Sed pnia tollit mentalē simōia extra de simo. mādato. Ubi aūt nō fit pactio vel exactio. nec principalis intentio ad tpalia in collatione spūaliū, vel receptiōe sed gratis ⁊ elemosynaliter det ⁊ accipiat ad sustentatōem nature. vel ob reuerētiā sacroꝝ. vel ad ꝙseruandū laudabilem ꝙsuetudinē locoꝝ licite ⁊ sine simōia dari vel accipi pōt. Clī de Greg. Eius oblatio nullam culpe maculā ingerit. q nō ex ambitētis petitione, ꝓcessit. i. q. ij. sicut ēpm. Qui etiā mediatores in hm. sunt simoniaci sūt. vñ ⁊ ꝓ eccīa grauiter puniunt. i. q. i. si qs epūs. Debis oībus supdictis que dicunt spūalia. habes infra. §. sequenti.

Reuertendo ad .§. II.

primū membꝝ distinctōis. cuz. s. de pecunia tua. ibi nota. illud qđ inducit ad tantū flagitiū. quid em est aliud hoc nisi pecūia. Sed aduertendū q vt dicit Aug. Totū q̄cquid hñt hoies in terra q̄z sunt dñi pecūia vocāt, seruus. ager. vas. arbor. pecus ⁊ hmōi. iō pecūia vocata q̄i a pecu. qz q̄cquid antiqui bēbant. in pecoribꝰ bēbant. i. q. iij. totuz Pōt etiā pecūia dici q̄cquid pcio tpali estimari seu mensurari pōt. nō solū pecūia nūerata in monetis auri ⁊ argenti ⁊ eris. vel ea q̄ cōiter ꝙsueuerunt vendi ⁊ emi. vt vasa aurea ⁊ argētea. aīalia agri ⁊ hm. sed etiā ꝑces ex quibꝰ acquirit fauor popularis ⁊ obsequa corpaliter ꝓstita. Clī dic Gre. in Home. ꝓphēta. s. Isaias. xxxiij. c. cū describeret virū iustū ait. Beat⁹ qui excutit manus suas ab oī munere. nō dixit tm a mū ers ab oī mū ere qz aliud est mun⁹ a manu. aliud ab obsequio. aliud a lingua. Munus a mānu est pecūia. s. nūerata vel sile. Mun⁹ ab obsequio est seruit⁹ indebite impensa. Mun⁹ a lingua est fauor. s. mūdan⁹ hec Grego. i. q. i. sunt nōnulli. Et ꝓ qlibet hoc rū munerū. cū interuenit in spūalibꝰ cōmittitur simōia vt idē Greg. dicit. Et aptius Urbanus pa. Quicunq; inquit res eccl'iasticas. i. spūalia. q̄ dona dei snnt. nō ad hoc ad qđ institute sunt. sed ad ꝓpria lucra munere lingue, vel indebiti obsequij vel pecūie largit vel adipiscit. simoniacus est i. q. iij. saluator. Et q̄ntū ad mun⁹ a lingua scien dū q si qs ꝑlatus ꝙfert beneficiū ecclesiasticum. seu dignitatē ecclīasticā vel aliqđ sacrm ad ꝑces alicuius. hac inten. iōe principali vt ei⁹ pcio cōferenti laus vel fama acquirat, vel ꝓtrariū euitet simoniā cōmittit. Et si ꝑces ꝓriguntur, ꝓ indigno ab alio de bñficio curato vel simplici. ⁊ ille qui ꝓrigit ⁊ qui exaudit. simoniam cōmittit. si ad ꝑces factas principaliter mouetur. Si pro digno ⁊ ad idoneitatē respicit. nō ad ꝑces principaliter. nec rogās nec ꝙferēs male facit nec simoniā cōmittit. Si vero quis, ꝓ se ꝑces ꝓrigat de bñficio simplici. nō reputat simōia. si al's est dignus. Nā si idign⁹ simoniac⁹ reputat. ⁊ sic simoniā inducit ꝑces, ꝓ se ꝓrecte de bñficio curato etiā si alias sit dignus. q̄z rōe ambitiōis ⁊ ꝓsumptōis reputat eoipso indign⁹. ꝯm. b. Ho. in iiij. di. xxv. ⁊ se. se. q c. ⁊ Rai. licet ad istō vltimū rōe ꝓbū practicet. et de hoc. i. in. §. ir. Quātū ad mun⁹ ab obsequio reputat simonia. qñ qs seruiret alicui ꝑlato obsequio inhonesto. vz. ꝓ vtilitate tpali ipi⁹ ꝓlati l ꝙsanguineoꝝ ipius. § quo ad obsequia honesta. vz ordinata ad vtilitatē eccīe vel ꝑlati rōnabiles, nō reputat simōia. ita tñ q nō principaliter fuiens facit ꝓpter illud ꝙsequendū. Clī Gre. dicit Ecclīasticis vtilitatibꝰ deseruientē ecclīastica oportet remūeratiōe gaudere. xij. q. ij. De hoc. i. eo. § Mun⁹ aūt a manu est cū dat pecunia ⁊ hm.

Ubi tñ sciendū q pecūia pōt dari ⁊ recipi, ꝓ spūali re vel circa spūalia licite ⁊ sine simōia quinq; modis. s. rōe pmiatōis. sustētatōis. ꝓuocatōnis punitōis ⁊ vitāde vexatōis. Et primo quidē mō. s. pmiatōis. ꝓbat sic. Qui vult remissionē pctoꝝ ꝙsequi. dz si pōt elemosynas dare pauperibꝰ iuxta illud Daniel. iiij. Peccata tua eleosynis redime Et Amb. Pctis tuis vnūdatus es. s. diabolo. redime te pecūia tua. de pe. di. i. medicina. dz etiaz quis, ꝓ adeptiōe gl'e tpalia dare iuxta illud Lu. xvi. Facite vobis amicos de māmona iniq̄tatis ⁊c. Et Gre. dicit. Regnū celoꝝ tantū valet q̄ntū habes. Ubi etiā est notandū q nō sic est intelligendū hoc tanq̄z res magna q̄cunq; possessa q̄ dat sit preciū regni celoꝝ. vt ꝓpie emat. ꝙ ipm merituz qđ ibi acquirit in dādo. dz ꝓ similitudinē q̄i pciuz qz sicut pcio acquirit res q̄ nō bēbat. ita elemosynis ⁊ meritis aliorꝝ bonoꝝ q̄ fiūt acquirit regnū celoꝝ. Non. n. pōt attingere meritū nēm ad pfectam rōem emptōis triplici rōe. Primo qz ex b̄ merito nō deo. qui dat ipm regnum nihil accrescit. qz infinitū est bonū ⁊ augeri nō pōt. ꝑs Bo;

norū meorū non indiges dñe. Scdo qz meritus nostrū nō sufficit p se ad vitā eternā. ꝛ sic non est equale preciū ſm illud Ro. viij. Non sunt cōdigne passiones ꝛc. Tertio qz meritū nostrū principaliter ꝓsistit in affectu interiori et nō in actu exteriori. cuiusmōi est emptio ꝛ vendicio. b. Tho. in. iiij. di. xxv. ¶ Scdo pōt dari pecūie ꝛ alia bō rōe sustentatiōis. Sicut sacerdos ꝓ missa quaz dicit accipit pecuniā vel p̄bendā. nō qz illā accipiat ꝓ ꝓsecratione seu ꝓfectione eucharistie. vel ꝓ orōibus ꝛ bō. q̄si preciū eoꝝ. Sed ut stipendiū sue sustentationis. Unū Aug. Accipiāt sustentationes sue necessitatis a pl̄o mercedem mīstratiōis sue a deo. Sic ꝛ pl̄xte antiqui testamēti aliqñ recipiebant aliqd in pl̄xtādo accipiebāt illa p modū elemosyne ad sustentationē nōvt preciū pl̄xtie vt dicit Piero. i. q. i. iudices. ¶ Tertio rōe ꝓuocationis. ꝛ sic dant elemosynę pauperibꝰ ad inducendū eos ꝛ excitandū ad orandū pro bñfactoribꝰ suis ex ipīs elemosynis. non ad emendū orōnes. psalteria ꝛ bō. Unū sapiens. Absconde eleōsynā in sinu pauperis ꝛ ipa orabit pro te. i. inducet pauperem ad orandū. Oratio. n. spūalis est. ꝛ rōe appreciari non pōt. tū ex affectu deuotōis vñ. pcedit. tū ex affectu qui intendit. s. spūali. b. Tho. in iiij. ¶ Quarto rōe pūitionis sicut fit in absolutione ab excōicatione. aliqñ exigit pecūia ñ. ꝓ ipa absolutione. qz hoc eēt simonia. ꝑ in punitionem. Et sic etiā in absolutione a casibꝰ reseruatis peccatoꝝ. Potest. n. imponi pēna pecūiaria q̄i pene p̄cedentis culpe. ꝛ de hoc extra de simo. c. ad aures. Sed qz hoc vitāt hīe spēm cupiditatis. iō potius ab eis ē abstinēdū. vel ita manifeste ꝛ caute agendū q̄ soluentibus ꝓstet nō sibi reseruare absolutēm hoc mō talia ꝑ ꝛ pauperibꝰ dimittere. b. Tho. ſe. ſe. vbi supꝝ. ¶ Quinto rōe redimēde vexationis. Et anteq̄ ius acquirat alicui in bñficio l̄ dignitate. non licet dare ad redimendā vexationez suā. alias simonia est. Sed postq̄ fuerit adeptꝰ et ius sibi acquisitū vexationē sibi iniuste factā super eccia vel bñficio vel dignitate licet pecūia redimere ꝑ nō iustā vexationē. vt si iuste accusaret ꝛ bō. hoc be. Tho. in. iiij. ꝛ ſe. ſe. De bis omnibus diffuse habes infra in diuersis. ꝯ.

Quantū ad se .ꝯ.iii.

cundū. i. de pena q̄ ꝓsequit hoc crimē ibi comprehenditur tecū sit i pditionē. s. tuā. Multiplex autem est pditio q̄ incurrit p simoniā. Et prima. q̄ cōes inuoluit hoc crimīe irretitos. est pditio gre diuine. ꝑ quā puenit ad pditionē gehenne. Unū Greg. nazāzenus. Judas oīm redemptorē vendidit. mox laqo suspensus eandē grām redemptionis non obtinuit. ꝛ merito. qz nemo pōt retinere qd̄ vendidit. Symon magus cū eandem spūs sancti grām emere vellet dānatiōis sue sniam a Petro audiuit. Pecūia tua tecū sit in pditōem. i. q. i. qui studet. Fuit. n. ꝓpe ihesus maxime spūalis. ꝛ ideo emēdo vel vendendo eū. simonia fuit. Ille aūt vendidit filiū dei q̄ntū ad hūanitatē. ꝑ simoniaci vident vendere spūsanctū q̄ntū ad suam diuinitatē. ꝛ sic vident oīdere se esse dños spūssancti. Et ꝓpterea dicunt maxime hæretici. i. q. vij. pt. nō qz ꝓprie sint hæretici. nisi brēnt primaciter hāc opīoem in mēte. s. qz possint emere l̄ vēdere spūmsanctū. ꝑ larger ꝓ similitudinē. qz faciunt dādo tpalia ꝓ precio spūaliū. ac si hoc crederent. Dicit. n. Aug. qz ignis sacrificij qui per. lxx. annos Babylonice captiuitatis sub aq̄ vixerat extinctus est ab Anthiocho Jasoni vendente sacerdotiū qđ significauit ignē spūssancti nō lucere in simoniacis sactis. i. q. i. sicut. Et hoc intelligēdum. nō qz sacra ꝓfecta vel collata a simoniacis. si sint vera sacramēta sicut alioꝝ. sed qz carēt effectu gre quo ad ꝓficientes ꝛ ꝓferentes ea. Nō. n. in de recipiūt grām vt dicit Gratianꝰ in. ꝯ. se. ꝑ peccant mortaliter. et non solū ipi sed ꝛ sciēter recipientes ab illis simoniacis. qui sunt suspensi propter simoniā i pam. vt di. xxiij. ꝯ. vez. ibi officiuz simoniacoꝝ ꝛc. cū glo. eius notabili. Et idem be. Tho. in. iiij. Hodie aūt p decretū factū in ꝯcilio Constanz. ꝛ Basil. anteq̄ faceret scissurā approbatū q̄ntū ad recipientes sacra ab bō. est aliter modificatū. de quo vide. ꝯ. in. iiij. pte diffuse in ti. de suspensione. ¶ Scda pditio simoniacoꝝ est exercutionis ordinū ꝛ officioꝝ suoꝝ q̄ ad simoniacos in ordine recepto simoniace vel etiā in dignitate ꝛ bñficio curato. etiā si sit occultū vitiuz. qz suspensi sunt qno ad se ꝛ quo ad alios. Et sic notatꝝ simoniaci ꝓ collatiōe ordinū vel bñficioꝝ sūt suspensi. i. q. i. statuim. ꝛ c. q̄s de quo vide infra in. iiij. pte ti ꝓ. de suspensiōe. Et hanc suspensionē videt Hamb. vocare excōicationē in. c. reperiuntur. i. q. i. ſm glo. Et tales. s. ꝓferētes ordines vel beneficia ꝛ officia eccleſiastica. ꝛ ista etiā recipientes ꝓ simoniā. si sunt clerici dñt deponi id ē priuari officio ꝛ bñficio simplr. si conuincant de hoc in iudicio eccīe. Si sunt laici vt mediatores simonie dñt excōicari. vt. i. q. i. si q̄s epūs ꝛ c. sequ. Mediatores si sunt clerici deponunt vt in dicto ca. si q̄s. Efficiunt eriā infames. ꝛ q̄libet etiā criminosus admittit ad accusationē eoꝝ vt extra d simo. c. tanta. ꝛ c. si dñs. ¶ Tertia pditio est substantie tpalis. Nā pecūia p simoniā recepta retineri ñ pōt. nec tñ dz restitui ꝓferenti. qz turpiter dedit sed dz pauperibꝰ erogari. vel illi eccīe in cui iniuriā data est applicari. ꝛ hoc in doī simonia ſm be. Tho. vbi supra. de quo vide plene. ꝯ. eo. c. Et quo ad bñficia simplicia vel curata p simoniam recepta pdit fructus. qz nō pōt recipe ꝛ receptos tenet restituere. deductis expensis factis in vtilitatem eccīe ꝛ gra fructuū colligendoꝝ ſm beatū

Capitulū Quintū.

Tho. ⁊ Rai. ⁊ Anno. ⁊ hoc q2 fur est ⁊ latro in illo beneficio. de his vide plenius. j. eo. c. Quarta perditio est aliqñ sanitatis vel vite corporalis sicut ptz exemplū in Giezi. qui cū exegisset pecuniaz a Naamā Syro ꝓpter sanitatē receptam. s. mundationē lepre p Heliseū ꝓplxtā magistruz ipius Giezi ad imprecationē ipius Helisei percussus est a lepra cū posteris ei⁹, vt hēt. iiij. Reg. Cōmisit. n. simoniā. q2 gra sanitatis est gra spiritualis ⁊ donū dei. quā ille q̄ntū in eo fuit vēdidit. Narrat etiā in li de miracul. b. Hiero. de q̄dam monasterio monialiū q̄d cōmittebat simoniam in recipiēdo moniales cū pactione expssa de vote, p ipo ingressu monasterij. Sup q̄ excessu simonie. b. Hiero. cuidā moniali illi⁹ monasterij q̄ deuotionē bēbat ad ipm sanctum apparuit mandans sibi vt ꝙuocatis monialibꝫ ⁊ abbatissa in ca. admoneret eas vt desisterent a tali simōia. alꝫ male eis eēt. qđ ⁊ fecit. ⁊ oēs desiserūt illā nec voluerūt se corrigere. Et cū pluries hoc factū eēt Demū. b. Hiero. reuelauit illi q̄ monasteriū debebat ruere ⁊ oēs occidere, ꝓpter qđ extraxit illam de monasterio. ⁊ extinde fundit⁹ corruit monasterium ⁊ extinxit alias moniales.

¶ Capitulū. v. de materia simoie vbi valde diffuse tractat de simoia q̄ cōmittit circa sacra singula. ⁊ circa bñficia. ⁊ circa actus spūales. vt confirmare. corrigere. predicare ⁊ hmōi ⁊ circa sepulturas. ⁊ circa ingressum religiōis. ⁊ circa patronatum. ⁊ de diuersis modis simonie.

Via radit omnium malox est cupiditas. i. auaricia. i ad Thimo. vi. q̄ nisi radicit⁹ enellat bonoꝝ auctori inhxere nō valem⁹, vt dic Greg. di. xlvij. q2 hz difficultatē in vera pnīa ei⁹, ꝓpter obligationē restitutionis quā hz annexā in pluribus eius speciebꝫ. cū tñ peccatū nō dimittat nisi restituat ablatū. xiij. q. vi. si res, ido ab ea ista scda ps sumat initiū. Diffinit aūt a. b. Aug. Auaricia q̄ est inordinat⁹ amox bñdi. Haz ⁊ q̄ aliquis iniuste acquirat ex inordinato a more procedit. Et q2 inter oēs species auaricie vitiū simōie est grauius. Cūm. i. q. vij. c. si. dicit esse maximū peccatū qđ ꝑm Tho. in qđlibetis. ē intelligendū nō simpliꝫ. ꝙ inter illa maximū q̄ cōmittit circa ꝓtractus pecūiarios. Habet etiā grauitatē ex hoc q̄ p ipm irreuerēter se hz homo ad res sacras. iō de simonia primo tractat. Hec aliqñ dicit hereses. vt. i. q. i. eos. non ꝓprie quidē sed ꝓpter similitudinē actus. q2 ita opant simoniaci, ac si existimarent donū spūssancti pecunia possideri. eo q̄ emunt vel vendūt sacra, in q̄bus dat gra. q̄si sint dni spūssancti. quā existimationē si q̄s brēvtiqꝫ esset hereticꝰ. i. q. i. cū oīs. Potius aūt denoiatū est istud vitiū a symone. Dicit. n. simoia potiꝰ a symone q̄ꝫ a Giezi. vel alio qui etiā vendidit spiritualia. q2 completi⁹ in ipo symone mago reperta fuit rō simonie. Nā emere voluit ab aplis gratiam vt ipe postea vēderet etiā alijs. i. q. iij. saluator. Tho. se. se. q. c.

Diffinitur autem .§. I.

simonia sic. s. q̄ est studiosa voluntas emēdi vel vendendi aliq̄d spūale vel spūali annexum Tho. se. se. q. c. Voluntas aūt ponit ibi nō ꝓ potentia sed ꝓ actu ei⁹. Dīne. n. peccatū cōmittit actu voluntatis. studiosa. dz. i. deliberata. nā sola deliberatione nōis pōt cōmitti istud peccatū. ꝙ non punitur in iudicio eccie q̄ non iudicat de occultis. nisi ꝓcedat ad extra. Sed Guil. exponit studiosa. i. ad opus exterius ꝓcedēs. Io. an. etiā dicit q̄ simonia mentalis nō punit⁹. s. ab eccia nisi cū ope subsecuto. Noie aūt emptiōis ⁊ vēditiois cōprehendit oīs ꝓtractus nō gratuit⁹, vt transactiōis ⁊ renunciatiōis ⁊ b⁹. excepta ꝓmutatiōe q̄ licita est. seruatis q̄busdā circūstantijs vt. j. dicet. Spūale aūt dz tripliciter ꝑm Ric. in. iij. s. essentialiter vt gratia ⁊ virtutes. causaliter vt sacra q̄ causant grām. actualiter seu effectiue vt ꝑdicare. corrigere. visitare. orare ⁊ hmōi. qui sunt actus spūales. Spūali annexū dz dupliciter. ꝑm. b. Tho. in. iij. Uno mō sicut ex spiritualibꝫ dependens. vt hēre eccl'iasticā bñficia. qđ dicit spūali ānexum. q2 nō competit nisi hnti officiū clericale. Alio mō dicit spūali ānexum. q2 ad spūalia ordinat, sicut ius patronatus, qđ ordinat ad pntandū clericos ad bñficia ⁊ vasa sacra. q̄ ordinant ad sacrox vsum. Sub pcio aūt cōprehendit oīe tpale qđ pecūia estimari pōt. Ponit. n. Gre. triplex genus muneris quo cōmittit simonia. s. a manu. i. pecunia a lingua vt pces. ⁊ ab obsequio. i. q. i. sunt nonnulli. c. ordinationes. ⁊. q. iij. saluator. Et de singulis partibus plenius est videndum.

Est autē mortale .§. II.

q2 ⁊ ꝓtra iusticiā ⁊ ꝓtra legē diuinā ⁊ naturalem Et q2 papa subdit⁹ est ꝓdictis legibꝫ dei ⁊ naturali vt alij hoies. nec in illis se vel alium valet dispensare, ꝙ solū in puris positiuis. vbi hz plenitudinē ptātis. Ideo dicit. b. Tho. in. iij. q̄ illa opinio q̄ dicit q̄ in papā nō cadit simonia ē erronea Nam si papa, p aliq̄ spūali mun⁹ acciꝑet simoniam cōmitteret sicut ⁊ ali⁹ hō, q2 ⁊ in ipo Petro cui papa succedit simōie vitiū dānationē incurrit in nouo testamēto. Quāuis eñ res eccleſie sint aliq̄ modo pape. nō tñ sunt ei⁹ oībus modis bñdi. sicut illud qđ habet ad manū, vñ si recipe, ret, p aliq̄ re spūali pecuniā de reddit⁹ alicui⁹ eccleſie nō careret vitio simonie. ⁊ idem si reciperet pecuniā ab aliquo laico. nō de bonis eccl'ie, p re spirituali. Idez. b. Tho. se. se. q. c. Q. aūt dicit

in papam non cadere simoniam, dicit Anto. de bu. post Hosti. in his q̄ simoniaca sunt prohibita. s. ex iure positiuo habere locū. Nam talis constitutio nō ligat promulgātes. puta vendēdo vicariam. castaldionatū aduocaciam economiā. et hmōi. i. q. iij. saluator. extra eo. ad nostraz. Et de hac etiā videt intelligendū qđ dicit Jo. de ligu. extra eo. c. i. s. q nec papa nec alij regentes in curia cōmittunt simoniam. si papa ex certa scientia scit & tolerat. Nam certa scientia principis purgat hoc vitium. Sed & p̄m Petrum de palu. in iiij. di. xxv. & in q̄buscūq̄ simonijs. & si peccatum nō euitet. penā tñ iuris positiui cui nō subest sp euadit. vñ nec suspensionem nec hȳ. penas iuris sui timet. sicut nec est etiaz excōicatus. si p̄cutiat clericū. Dicit etiā idē Pe. q ille qui emeret beneficiū vel ordinē etiā a papa. penas iuris nō incurreret. q̄z sicut pōt dispensare in penis iā incursis. ita etiā q nō incurrātur. sicut posset p̄uilegium alicui p̄cedere q p̄cutiendo clericū nō eēt excōicatus. licet nō libenter faciat. Vñ autē dat pro pecunia videt dispensare. qđ licet retinere. sicut q̄ñ scienter dat ordinē irregulari eoipo dispēsat cū eo. Vñ qui habuit beneficiū p simoniā in curia. si habet q̄sciam q emanauit de q̄scia pape conferentis. penitendo de peccato non habet resignare. sed potest retinere. hec ille.

Querendū ergo .§. III

a clerico vel laico, put videt expedire fm̄ persone q̄ditionē. si dedit vel recepit aliq̄d spūale vel spūali annexum. vt sacramēta. beneficia. sepulturas vel iuspatronat⁹ & hmōi pro aliq̄ tpali vel pecūia vel prece vel obsequio. q̄z simoniā cōmisit. & p̄ cō sequens mortaliter peccauit. & qui dedit & qui recepit & qui mediator ad hoc vel cooperator fuit. i. q. i. repiuntur. Nec in hoc excusat ignorātia. cū sit ignorantia iuris diuini. q̄ neminem excusat. Et hoc est verū si ista prepositio pro cū dicit dari pro spūali importet appreciationē vel cōmutationez vel cām principaliter mouentē. ita. s. q illud tpale sit vt preciū rei spūalis. vel p̄pter hoc principaliter detur i p̄m spūale. Sed si pro importet cām finalem seu adminiculatiuā. vt. s. si detur aliq̄d tpale in collatiōe seu receptione spūaliū ob reuerentiā sacramentoz. vel ad sustentationē mīstrorum. & ad seruandū pias q̄suetudines in hȳ. & nō vt preciū i p̄ozt. nō est ibi simonia. ita tñ q̄ cesset oīs pactio & q̄uētio. i. q. tj. cū pio. sed & sine pacto etiā cū subtrahunt talia. s. spūalia. p̄marime sacramenta a nō dantib⁹ pecuniā. vel exiguntur a nō valentib⁹ dare vel etiā a valētib⁹ sed nō volētibus dare extorquent. p̄cipue añ collationē spiritualiū. multū p̄sumit de simonia. Sec⁹ si libere spūalia traderent & post collationē nolētes dare etiā cogerent ad dandū. nō quidē vt preciū sed vt stipendiū & subsidiū rōe cōsuetudinis ibi existentis. b. Tho. in quolibet. Ponte autē oblata licite p̄t recipi. i. q. tj. sicut e p̄m. Si autem dans sacramentū vel aliud spūale intendat recipere pecuniā & hȳ. als nō daturus. dans etiā p̄dicto mō aliq̄d tpale vt pecuniā & hmōi nō vt p̄cium sed vt elemosynā nulla interueniēte pactione vel exactione erit simonia. nō quidē recipiēte sacramentū sed in dāte. que tñ simonia q̄z mētalis est sola pnia purgat. q̄z nullā censurā eccl̄esiasticā incurrit extra eo. mādato. & ita econuerso quando dans spirituale intenderet libere dare. et recipiens intenderet quasi precio emere ex eo q̄ tpale dat. Vñ nota q̄ aliq̄n simonia committit ex p̄te vtriusq̄. cū. s. dans ordinē vel beneficiū vel aliud spūale facit pactū cū recipiēte. vl vtriq̄ hñt intentionē ad tpalia. p spūalib⁹ cōmutanda. Aliq̄n ex p̄te neutriusq̄ vt cū q̄sanguīe⁹ dat aliquid nō ēpo sed q̄siliatio ē p̄. vt q̄ferat būficiū vl aliud ignorāte eo q̄ recipit & ē pō. Aliq̄n ex parte dantis spūale tantū. vt cū dat principaliter ea intentione q̄ habeat tpalia q̄ nō intēdit recipiens. Aliq̄n ex p̄te recipiētis tantū. vt cū ip̄e dat aliq̄d tpale p spūali principaliter vel ordinatori vel alteri. i p̄o tñ ordinatore ignorāte l' hoc nō intēdente.

De precibus .§. IIII.

que dicunt munus a lingua q̄ñ vel quomō inducant simoniā. Nota distinctionē q̄ fit a doctoribus. Aut. n. quis porrigit p̄ces pro se. aut p alio. s. vt obtineat būficiū. sacramentū vel aliq̄d aliud spūale. & si porrigat p̄ces pro se p obtinenda dignitate vel beneficio seu eccl̄ia būte curā aiarū tales p̄ces inducūt simoniā fm̄ Hu. Rai. Host. b. Tho. se. se. & in directorio iuris li. iij. etiā q̄mūcunq̄z al⁹ esset dign⁹. q̄z eoipo q̄ se ingerit p̄sumptuosus & ambitiosus videt. & p̄ ēns indignus. Et rō est fm̄. b. Tho. in quolibet. q̄ nullus pōt exercere curā aiaz extra grām cū p̄cō mortali digne q̄z faciendo ea q̄ p̄tinent ad curā aiaz peccat mortaliter. sed nemo scire pōt si est extra mortale peccatū. & sic est p̄sumptuosus & simoniac⁹. Vñ & nullus dz sibi assumere honorē sed qui vocat a deo tangz Aaron. vt dr ad Heb. v. & sic videt fatere extra ius diuinū. vij. q. i. in scripturis. i. q. i. ordinationes. extra de elec. q̄liter. Multo magis e simonia si al⁹ est indign⁹. puta q̄z illiteratus vl notorius fornicator & hmōi. Si autē porrigat p̄ces p se pro būficio simplici & idigeat nec indignus est eo p̄pter aliqđ impedimentū. nō ē simoniac⁹ nec peccat fm̄ Rai. & b. Tho. & alios extra đ p̄bē. c. tj. Si vero nō indiget peccat. i. q. tj. clericos fm̄ Rai. & multo magis si cēt indignus. Guil. tñ et Bar. dicūt q̄ hec opio est Duran. Et credūt q̄ q̄ quo aliq⁹ est, p̄mot⁹ ad sacros ordines cū hȳ. ordinatio titulū eccl̄iasticū req̄rat pōt petere būficiū

Capitulū Quintū.

ecclīsticū.licet abūdet in tpalibꝫ ⁊ nō solum simplex sed etiā bñficium cum cura pōt petere si est dignꝰ exemplo Ysa.vi.c.qui dixit.Ecce ego.mitte me. Cū istud vltimū dictū nō videt tutū nec tenēdū cū solēniores doctores ꝯtrarium dicant Nec exemplū inductū multū valet. Naz ysaias ad predicandū mittebat.nō ad presidendū vidit etiā prius se purgatū.viij.q.i.ī scripturis qō de se nullus pōt scire. Cūi dicit Nico.de lira sup illo passu.Ecce ego,mitte me.Ysai.vi.se offerendo nō peccauit.qz ante dispositū se vidit per purgationē.⁊ sup illud qō sequit. Clade cē.s.ad arguendū peccata regni iude. Pro sacramētis vero vel alijs spūalibꝫ nō repitur,pbibitū preces porrigere,p se,si est dignꝰ.excepto tū religioso.q vel le nō habet.xij.q.i.nō dicatis. Et pcipue ad ordines,pmoueri nō debet.nisi de volūtate plati.extra de tem.or.c.ad aures. Si aūt preces porrigātur pro alio,tūc aut sunt pces spūales,aut carnales. Si carnales.tūt aut pro digno aut pro indigno. Et si quidē pro indigno.simonia cōmittitur ſm oēs doc.i.q.i.de ordinatiōibus. Si vero pces sint p digno.puta qz illi qui precant.attendunt ad parētelā principaliter,si tū supior nō habeat respectū ad pces sed ad merituz,pmouendi.s.ad ordines vel beneficiū.nō cōmittit simonia.extra de eta.⁊ qli.ordi.c.tua.imo si ꝯsanguineus dignꝰ est,plus tenet prelatus ei ꝓ extraneis prouidere ar.extra de coba.cle.⁊ mu.c.e. Hec in dicteto.iuris. Duo aūt in.iij.dicit.q qñ quis dat aliquid spūale pro laude acq̄renda,vel,p fauore quē expectat ab eo.cuiꝰ precibꝰ satisfacit.non est dubium quin simoniā cōmittat,⁊ sibi si hoc facit ad euitādum aliqd pīculū vel malū qō pōt inferre,pces porrigens.si nō eraudit puta aliqs potens,et hz dicunt preces armate. Quādoq̄ preces fiūt pro indigno.satis apparet q nihil aliud mouerit.nisi fauor ⁊ auxiliū.aut pīculū euitandū.⁊ dicitur fauor ſm Catholicon auxilium.laus ⁊ assensus. Et iō manifeste simonia cōmittit,si,ꝓpter hoc bñficiū ecclīasticū detur. Si aūt,p digno fiant preces.q̄ntū ad iudiciū hoīm,pbabile videt,s.q dās magis moueat intuitu dignitatis,pone ꝯ fauore precū.⁊ iō non reputat simonia. Si tū principaliter moueat fauore precū.vel timore rogātis q̄ntū ad diuinū iudiciū simoniam cōmittit,⁊ rogatus ⁊ rogans si hoc intēdat siue aliqs roget,p se siue,p alio. Dicit aūt in directorio iuris li.iij. q siue,p alio roget siue electores siue quoscunq̄ alios.etiā pro indigno,siue,p dignitate,siue pro beneficio.nō dicit bñficiū hīe simoniace. licet iniustas pces funderet.nisi faceret intēdens obligari collatori bñficij ex precibꝰ.vl exonerare ipm quē rogat ab aliquo seruicio.qō ei fecerat p etaditionē precū. Idem.n.puto remittere qō dare. i.q.i.si qui sunt. Et pōt esse rō.qz ad hoc q sit simoniacus optet q interueniat mun?.i.q.i.sunt nōnulli. Hec aūt nō pro munere dant ſm Lancre.⁊ Guil.naso. Si a se vel ab alijs pces porrigantur.si platus solū deū in,pmotiōe.⁊ nō potētiam attēdat,vel diuitias seculares.tūc licz simoniacꝰ sit qui ita male rogat,extra eo.ti.c.tua. Nō tū qui rogat esse simoniacus.nisi dans beneficium seu dignitatē pces secutus sit,⁊ ꝓpter pces dederit.vt colligit a ꝯtrario sensu.extra de eta.⁊ quali.or.c.tuā. Sed ⁊si preces pro indigno cōsecutus esset.nō tū renunciare tenet nisi expressisset q ꝓpter preces fecisset,extra. eo.c.fi. Qui si dedit pecuniā alteri vel pces porexit alij ex pacto q ꝓpter datā pecuniā vel pces porrectas det operam q bēat bñficiū.idē est ac si dedisset collatori beneficij.i.q.v.c.pūtiū. Nec distinguit q fiant pces pro digno.aut carnaliter.aut spūaliter,cuz ex hoc ipo sit indignus ⁊ sint preces carnales,q ex pacto vult hīe beneficiū. Si vero adulationē faciat.vt bñficiū bēat pōt dici munꝰ ab obsequio. ⁊ reputādus est simoniacus.i.q.i.ordinationes. Non tū tenet illud bñficiū resignare. ar.extra e.c.fi. Hec notat Ber.Inno.⁊ Hosti.extra de eta. ⁊ qua.or.c.tuā. hec ibi. Et sic videt ꝯclusiue iste dicere q pces qñcz inducūt simoniā.nō tū pūitur in iudicio eccl'ie.vel censura ecclīastica iuris nisi fiat pactio vel aliq̄ quentio. Propter hoc etiam Anto.de bu.sup.c.tua nos.extra eo. sic dicit inter cetera. Nota q datio tpalis relatiue ad causandā dationē iuris spūalis expresse causat simoniā mentalē.de q̄ deus iudicat.non ecclesia. Et sic q optatur pactū exp̄ssum quo ad ecclesiam sola ⁊ simplex mens etiā verbis nō expressa apō deū optatur. Nota etiā q simplex rogatio sine ꝓmissione tpalis.⁊ sic simplices pces simoniam nō inducūt.de q extra de eta.⁊ q̄li.or.c.tuā.hec ille.qō videt intelligendū vt supra. Unō in fine dicte decre.q̄rens.vtrū sola datio sine pactione correlatiua ad inducendū dationē iuris spūalis inducat simoniā.recitatis pluribꝰ opionibus sic concludit Jo.an.dicit tenendū q in oībus sola intentio nō inducit simoniā.nisi mētalē.hec aūt sola pnia purgat.extra eo.mandato. Idez sentit Ricar.in q̄rto in sili casu.vt in.§.se. Preces aūt spūituales iuste sunt.⁊ ideo in eis non cōmittitur simonia.i.q.i.latorem.

De munere ab .§.v.

obsequio.nota distinctionē doctoꝝ. Aut.n.obsequiū est corpale ⁊ illicitū.aut corpale ⁊ de se licitum.aut spūale. Si obsequiū est inhonestuz.vt qua seruit prelato in faciendis vsuris.mercatijs,vel lenocinijs,p eo.aut etiā ad carnalia reputatū.vt qz seruit ad vtilitatē ꝯsanguineoꝝ suoꝝ vel patrimonij sui,tunc seruiens in hmōi ꝓ habendo.ordine vel bñficio.vel alio spūali simoniā

committit. ꝛ conferens ꝓpter hoc obsequium ali
qđ spũale. i. q. iij. c. saluator. Tho. se. se. ꝛ Duran.
ꝛ Ricar. Si aũt obsequiũ de se sit honestum vel
ad spũalia ordinatũ. puta laborat pro eccl̃ie vtili
tate eundo Romã. vel alias laborat in seruiẽdo
prelato in officio aduocandi vel alias. Dicit Ri
car. in. iij. q. si sine pacto aliquo seruit. ille q̃ ser
uitium recipit si eũ remunerat. aliqđ beneficiuz
ecclesiasticũ ꝓferendo. si tñ alias dignus sit. non
peccat. nisi principaliter habeat respectũ ad seru
tium receptũ ꝓ quo ei illud ꝓferat. ꝙ tunc esset
simonia ſm. be. Tho. ꝛ Duran. Et subdit Ric.
Clericus seruiens epo in spe future retributiõis
simoniã nõ cõmittit. si sine oĩ pactione ꝛ cõditio
ne seruiat. ꝛ principaliter hac intentiõe nõ serui
at. nec eps pro hoc directe prebendaz ei assignat.
extra de simoĩa. c. cũ essent in glo. Si aũt seruiat
principaliter cã obtinendi bñficiũ ecclĩasticũ seu
intentione. nullo tñ pacto intercedente, q̃uis
grauiter peccet ꝛ simoniã cõmittat mentalez. nõ
tñ incurrit illã simoniã que obligat ad resignati
onẽ bñficij ecclĩastici, qđ simoĩace adeptũ est. qđ
potest ꝓbari a simili ꝓ id qđ habet extra de simo.
c. mandato. hec ille. Si aũt obsequiũ est pure spi
rituale qđ esset impositũ beneficio ſm Guil. tũc
indubitanter ex pacto põt conferri beneficiũ. ita
ꝙ ille ꝓmittat tale obsequiũ vt puta celebrando
talem vel talẽ missaz. extra de ꝓben. c. significatũ
Sil̃t ſm Hosti. si alicui prebende vel bñficio eẽt
impositũ onus. qđ qui hz tenet docere, põt fieri
pactio seu exactio, ꝓmissiõis, cuz ei cõfertur đ tali
obsequio exhibendo absq̃ simonia. Et ꝛ alicui ꝓ
bende cui nõ est annexũ hoc onꝰ. cum vacat posset
hoc onꝰ imponi. Recipe aũt aliquẽ canonicũ. eo
pacto vt doceat. simoĩa est ſm Hosti. Item ſm
Guil. cũ duo sacerdotes debent celebrare missaz
vnus maiorẽ. aliꝰ minorẽ. si ex cã cũ dicunt adin
uicem. ꝙ vnus dicat missaz q̃ alter ꝙ tangit. ꝛ econ
uerso. licitũ est marie ex cã. Et cũ dicit iste impe
dit obsequiũ spũale ꝓ spũali, ly pro nõ notat cãz
finalẽ aut appreciationẽ & admiculationẽ cuz
iste nõ posuit dicere loco alterius nisi ipe dicat lo
co eius. Dicit etiã Ric. in. iij. ꝙ licitũ nõ esset ꝙ
duo adulti baptizãdi hanc pactionẽ inter se face
rent. Ego baptizabo te eo pacto ꝙ tu baptizes me
qz in talibꝫ oĩs pactio ꝛ ꝓmentio cessare debent.
extra de simo. c. tua. Dare. n. aliqđ ex pacto ꝓ sa
cramento. q̃uis spũale est illicitũ. ꝛ si nõ oĩno eo
modo quo ꝛ dare tpale. tñ qz res a nõ dño emit
ꝛ est extra rõem gre. Dicere aũt ozabo ꝓ vobis et
rogo vos ꝙ etiã ozetis ꝓ meꝫ. in nullo est re p
hensibile. quia hic non emitur vel venditur spũ
ale. cum nulla sit pactio.

De munere a .§. vi.

manu qđ est pecũia large sumẽdo pecuniã ꝓ re
bus mobilibꝫ ꝛ immobilibꝫ q̃ tpaliter possiden
tur. i. q. iij. c. totuz. Nota vt dicit Duran. in. iij.
ꝙ munus a manu vel est tale ꝛ tantũ qđ ꝑsumi
tur inclinare affectũ ad collationẽ rei spũalis ꝓ
pter i ꝑm. ꝛ tũc ꝓsumit simoĩa. Vel hoc tã paz
est ꝙ nõ ꝑsumit inclinare affectũ ad collationem
rei spũalis. ꝛ tũc nõ est simoĩa. Et hoc quidẽ ver
quo ad iudiciũ eccl̃ie q̃ ex exterioribꝫ hoc ꝑsumit.
& quo ad deũ. ꝛ ꝓsciam semp est simoĩa. cũ ꝓpter
qđcunq̃ tpale q̃ntũcunq̃ etiã puũ det spũale.
Et dicit Anto. de bu. super. c. tua nos, extra eo. ꝙ
dare pecuniã vel aliud tpale correlatiue ad recõ
pensationẽ vel inductionẽ datiõis iuris spũalis
siue cũ pacto siue sine pacto. siue ante siue post.
inducit simoniã. i. q. i. emẽdari. Secus si pure ꝛ
libere det nõ hac intentione. Dicit tñ Hosti. vt
allegat idẽ Anto. sup. c. veniens. extra eo. ꝙ dan
o pecunie sine conuentione nõ cõmittitur nisi si
monia mẽtalis q̃ ꝓ pniam abolet. Et sufficit so
la ꝙuentio ad inducendũ simoniã. dato ꝙ nõ ser
uetur ꝓmissum. Ad iudicandũ aũt simoniaz
cũ dubitat vtz quis corrupta mẽte dederit mũe
ra ſm Rai. attendenda sunt ꝑcipue tria. Pri
mũ. s. dantis ꝛ recipiẽtis q̃litas. vtrũ. s. a paupe
re diuiti vel ecõuerso. Secõm muneris q̃ntI
tas. vt si res est modici vel magni precij. Ter
tium est donatiõis tps. an. s. instante necessitate
vel alias ꝓferat. Et ſm hoc ꝑsumit ꝓ vel ꝓtra
extra eo. c. ꝛ si q̃stiones. Qđ intelligẽdũ est in foro
ꝑtioso. & i foro ꝓscie attendit intẽtio. ꝛ ex eã iudi
cat. q̃uis oĩes ꝑsumptiones essent ꝓtra. Idẽ di
cendũ est de enpcionẽ. s. ꝙ sine pacto ꝛ non corru
pta intentione dãdo nõ inducãt simoniaz. alias
secus. i. q. i. iudices eius. Tho. in quolibet sic di
cit. In dispensatione sacrorꝫ vel aliorꝫ spũalium
cũ aliq̃ recipiunt. vt simoĩa euitet tria sunt neces
saria. Primũ vt hoc fiat ex ꝓcessiõe iuris diui
ni vel hũani. vel saltẽ sue ꝓsuetudis. Secõm
est vt sit intentio pia ꝛ nõ corrupta. Tertiuz ẽ
vt sit forma honesta vt. s. nõ requirat ante ꝑfi
ciꝫ exhibitionẽ ne pactũ ĩteruenire videat. & im
pleto officio pñt exigi. Et igit̃ ista tria ꝙueniant
secure accipiat Archidi. palefrediũ. ꝓ installatiõe
abbatis. Nota etiã ſm Io. de lig. ꝛ Inno. sup. c
ad aplicam. ꝙ si est ꝙsuetudo ꝙ pro ordine vel a
lio sacramẽto det tantũ añ receptionẽ eiꝰ. nõ va
let. imo est corrupta. Et si longo tpe seruata est.
ꝙ ꝓ ordine tali det tantũ. nõ põt cõpelli ad solue
dum. qz si gratis dedit nõ ꝑiudicat sibi. nec nata
est obligatio. nec si nõ gratis dedit ex vigore con
suetudinis valet. qz fuit corruptela. Ez si ex sta
tuto vel ꝙsuetudine det aliqđ ꝓ ordine vel aliis
spũalibꝫ post receptionẽ eoꝝ valet. vt in ꝙsuetu
dine venetoꝝ vbi q̃rta oĩm mobiliũ morientis da
tur epo. In Britania vero tertia ꝑs. ꝛ possũt ad
hoc cogi. Ideo aũt veneti hec dant. qz nil soluũt

Capitulū Quintū.

pro decima. hec ille. Anto. aūt de bu. sup. c. in ordinando extra eo. sic dicit. Pro spūalibꝫ non est licitum aliquid exigere. nec etiam aliquid sponte offerre p̄ istud. c. qđ non solū prohibet in exactis sed etiā in oblatis. Ubi tñ non dat pro spūalibꝫ bene licitū est aliquid gratuitū recipe. dūmodo non fiat ex pacto expresso vel tacito. vt in. c. ꝛ si q̄stiones. Dz aūt dicit iste pro spūalibus nō esse licitū. etiā sponte offerre intelligendū est prout ly pro importat appreciationē. p̄missam pro eo. Sz siquis p̄ ypocrisim cū pretendit speciē sanctitatis promouet ad ordines vel bñficia nulla interposita ꝯditione vel pacto fm Rai. resignare non tenet tale beneficiū. nec dispensatiōe indiget. sed p̄nia interiori. extra eo. c. mandato. imo fm Tho. vbi supra nō est ibi simonia. Itē nota q̄ ille qui dat prebendā. vel aliqđ beneficiū principaliter ratione ꝯsanguinitatis vel ꝓpter affectionē alicuiꝰ amicicie tpalis. siquidē intendat solū bonū tpale illius cui datur ꝛ nō alterius. q̄uis graviter peccet. non tñ simoniā cōmittit. qz nō vendit cuz nihil accipiat. Sed si in hoc intēdat aliqđ bonū in seip̄m redūdans. s. q̄ magnificet per hoc. ꝛ nobiliretur dom⁹ sua. vel q̄ i p̄e in ꝯsanguineis sit sortioz. vel si hoc pacto vel intentiōe beneficiū cōcedit vt beneficiatus faciat aliquā recōpensatōez tpalem sibi vel suis ꝯsanguineis. simonia est. hec Tho. in iiij. ꝛ in se. se. ꝛ in quolibet. Item qui debitori suo dat aliqđ spūale vt recupet qđ suū est absq; dubio simoniā cōmittit fm Tho. in iiij.

De pecunia au .§. VI

tem simoniace recepta siue pro ordine dato vel beneficio. vel p̄ sepultura vel p̄ ingressu monasterij vel pro p̄sentatione quo ad patronos eccl'iaꝝ. vl' p mediatiōe vel ad hoc vt procuret quis alteri spūalia ꝛ hmōi. quid fieri debeat. Nota fm doc. q̄ talis pecūia retineri nō p̄ot. nec etiā debet reddi ei qui dedit. qz ille turpiter dedit. Sed fm Bern. debet dari illi eccl'ie. in cui⁹ contumeliā data est. extra eo de hoc. ar. xvij. q. iij. si q̄s in atrio. Unde si quis est ordinat⁹ non bñs bñficiū. pecunia ab eo accepta simoniace debz dari ecclesie cathedrali Si aūt est ordinat⁹ ad titulū alicuiꝰ ecce vel bñficij. illi eccl'ie bñficio applicabit fm Guil. ꝛ Ul. Si accepta est pecūia vel res alia p̄ eccl'ia l' bñficio illi eccl'e l' bñficiō applicabit. nisi eccl'ia fuisset i cui pa. qz tūc dz illud pauperibus erogari. ne eccl'ia de malo reportet lucrū. puta si totū collegiū ꝯsensisset simonie. Dicit etiā Rai. q̄ si talis transiret ad religionē ex misericordia posset ei reddi vt cū ea transiret. vel etiā si eēt paup. ꝛ non sufficerent sua. vel etiam si dedisset ex ignorātia fm Hosti. Idē videt dicendū de pecūia simoīe recepta pro aliqs spūalibꝫ. vt. s. det illi eccl'ie in q̄ cōmissa est. ita tñ q̄ nō reportet cōmodū qui dedit. Si vero pro ingressu monasterij pecūia simoniace sit recepta. si capitulū fuit pticeps simoīe. transibit sic ingressus ad aliud monasteriū simpliciter cū illa pecunia sibi restituta. Si aūt solus p̄latus vel aliq ꝛ nō capitulū. tūc transeūdo ad aliud monasteriū si est professus illud scōm monasteriū ad qđ trā sit habebit vsufructū illoꝝ bonoꝝ suoꝝ ipo viuēte mortuo aūt reuertentur illa bona libere ad p̄mū monasteriū. qđ videt hec locuz in bis q̄ vsu nō ꝯsumunt vel distrahūtur. vt sunt possessiones Si vero dispenset cū tali q̄ remaneat in illo eodem monasterio. puto etiā q̄ poterit dispensari. q̄ illa pecūia simoniaca remaneat mōasterio. ita tñ q̄ si possibile est q̄ illi q̄ fuerūt in vitio nō habeant vtilitatē. Vel etiā q̄n nō p̄ot pecūia simoniace recepta cōmode applicari loco. vbi vel in cuius ꝯtumeliā data est. puta q̄ in remotis p̄tibꝫ est. vel cū videret inconueniens eā ibi dari. vt cuz eccl'esia b̄etur q̄si pro derelicta. pauperibus potest erogari. De fructibꝫ vero bñficioꝝ simoniace receptoꝝ quid iuris. dicet. j. Si q̄s autē recipet pecuniā vt p̄mittat aliquē intrare ad p̄latum a q̄ vult obtinere aliqđ spūale nō cōmittit simoniā. Secus si recipet vt etiā ipe psuaderet ipi p̄lato vt daret illud spūale qđ querit. puta bñficiuz vel ordinē. ꝛ hmōi. hoc. n. esset simoniacū.

Dicto de tripli .§. VII.

ci munere qđ b̄etur loco precij in vitio simonie. Nūc videndū est de q̄busdā contractibꝫ vel actibus in quibꝫ aliqñ cōmittit simoīa. q̄ cōprehēdūtur noīe emptiōis ꝛ venditiōis. Et primo de permutatione. Nota g̃ fm Ell. q̄ pmutatio aut' est tm̄ possessionū. aut bñficioꝝ vel eccl'iaꝝ vel dignitatū eccl'esiasticarū tm̄ vel mixtū simul cū tpalibꝫ Et primo mō vtiqz fieri p̄ot absq; vitio simonie. puta cū p̄latus vni⁹ eccie cū alia eccia vl' laico etiam aliquā possessionē adinuicez pmutant. Et si possessio vnius plus valet q̄z possessio alteri⁹ in quā pmutat. p̄ot ꝛ dz supplere residuū in pecunia. vel alijs rebꝫ ille alter quosq; p̄uenat ad eq̄litatem. extra de re. pmu. c. ad q̄stiones. Sed qz ista est q̄dam alienatio. extra de re. ec. nō alie. nulli. iō in hoc dz seruari forma alienatiōis. de q̄ habes. j. in tertia p̄te ti. c. Si aūt est pmutatio beneficiorū cū tpalibus. puta cū bñficia ineq̄lia i possessionibꝫ pmutāt. ꝛ iō hñs bñficiū plus abundans petit sibi adjici certā summā pecunie vl' alterius vt ad eq̄litatē veniat pmutatiōis. p̄ot hoc fieri autoritate supioris. ꝛ q̄ nō p̄etat aliqđ tpale ab altera partiū. ex eo q̄ suū bñficiū plus dz de iure spūali q̄z aliud. In bis. n. duobꝫ casibꝫ committeret simonia. Primo viz si talis pmutatio fieret inter p̄tes sic adinuicē paciscētes ꝛ cōmutantes sine officio supioris. Secō si etiā ex officio supioris fieret talis pmutatio. ꝛ aliqđ tpale

daretur ab eo qui minus habet de iure spirituali in suo beneficio ei qui plus habet in suo. & hac ratione. extra de re. pmu. c. ad questiones. Sed si plus daretur ex eo q aliud beneficiū in quo fit permutatio habet plus de tpalibus. & precise hoc respectu fieret. & nō etiā ptim respectu spūaliū iuriū non esset simōia Si aūt fiat pmutatio simpliciter de bñficio ad bñficiū, vel de eccīa ad ecclesiaz cū suis iuribo & possessiombo, tūc si fit hoc auctoritate & pactiōe partiū tm̄. est simōia. Sed si fiat ex officio epi. nō est simōia, pōt. n. epūs transferre psonas & facere pmutatiōes. ptes autē de hoc adinuicē offerre nō debent ꝑm Ell. Inno. dicit q possent dicere epo. tali meli⁹ cōpeteret eccīa mea. & mihi sua. & hmōi. Idē Host. Sed Guil. dicit q ptes q faciūt pmutationē pñt sibi inuicē intimare voluntatē suā absq peccato aliq. Jo. autē de Imo. sup cle. ne pcessione de re. pmu. dicit q glo. sup illud verbū cle. volētibo arguit q tractatus de pmutādo pōt inter ptes pcedere pmutationē. Nec ob. c. quesitū de re. pmu. qz ibi nō loquit de tractatu de pmutādo ꝫ de ipa permutatione, q nō dñt expediri p partes ꝫ ex mero officio iudicis. & idē notat ibi Paulus. Idez etiā dicit glo. dicte cle. q in resignatiōe dicti bñficij pōt exprimi q illa fiat ex cā permutatiōis. Et ideo fieri pōt ꝑm Guil. qz ius hoc permittit. vt supra eo. c. vno li. vi. Quāuis. n. de rigore resignatio debeat esse libera & nulla dz esse adiectio. i. q. ij. q̄z pio. tm̄ hoc, pcedit ex eqtate scripta q̄ prevalet rigori ex q̄ scripta est. C. de iudi. l. placuit. Idē etiaz dicit q q̄uis Inno. dicat q. vbi cēnt pbende vni⁹ eccīe prochialis & vniformis additionis sed sola eēt diuersitas tpalium. tūc posset vnus canonic⁹ cuz alio canonico eiusdē eccīe permutare prebendam sine autoritate supioris. & vnū tēporale cū alio tēporali. Nā aliud canonia. aliud pbenda est. Tuti⁹ videt qd dicit Host. i. q nō fiat talis permutatio sine autoritate supioris. Cū. n. pbenda sit de annexis spūalibo idē iudiciū sicut & de spūalibo. Dicit aūt Jo. de Imo. añ factū hoc esse tenendū vt tuti⁹. & ne det via fraudibo & simoniq. tm̄ post factū forte pcederet opio Inno. ar. no. in fi. i de elec. c. nihil est sup glo. i. Jo. aūt de lig. dicit hoc onio necessariū ne dū honestū q fiat auctē superioris mouet. qz necessaria ē in pmutatiōe collatio noua. extra eo. c. vno li. vi. Et iō cū pbēde sint annexe iuribo canonicalibo. sicut ius canonicale nō pōt de vno in aliū trāsferri sine autoritate supioris. sic nec pbenda. alias separet ius canonicale a iure prebende qd fieri non potest per priuatos.

De simonia .§. VIII

que cōmittit ꝑ mediatorē. Nota ꝑm Host. in sūma. q si q̄s offerat pecuniā vel pces p me vel promittat pecuniā si ex̄pse ꝓtradiri, nō obstat mib extra eo. c. sicut tuis. Secus si me sciēte & ꝓsentiente. tūc dicor interponere volūtatē meā. & iō q̄n tūcunq occultū sit simonia est. & renūciare debeo si aīam saluare volo. Si vero hoc fit me penitus ignorāte. & ab inimico meo volēte, pmorionē meam impedire de q̄ sperab. nō cōmittit simonia quo ad me, ne ex dolo suo reportet qđ intēdit. extra eo. c. sicut tuis. Si aūt amic⁹ mens dedit pecuniaz p, pmotiōe mea, simoniace, pmoueor. & nō sum simoniac⁹. s. cū fit me ignorāte. tm̄ renūciare teneor extra eo. de simoniace. & c. de regularibo. pcordat cū eo Inno. Dz Guil. dicit. q si me nesciēte, pmissa est pecūia, p mea, pmotiōe quā postea solui. vel etiā iā solutaz restituo. licet graviter peccaverim. & licet in male factis ratihabitio retro trahat. et mādato cōparet. pōt tm̄ epūs dispensare. qz revera non fui simoniac⁹ in receptiōe bñficij. sicut notat Lancre. extra eo. c. sicut nobis. Cōcessio regis. sicut de iure direc. iuris censet simoniaca. & allegat ibi ad idē Ber. & Hosti. Ric. etiā in. iij. idē videtur sentire. & sic tenet renunciare. Dicit etiā Inno. sup. c. tanta extra eo. q si q̄s obtinuerit ordinem vel beneficiū. alio dante pecuniā non ordinatori non est simonia. etiā si sine pecūia nō erat obtenturus. cr. i. q. vi. §. fi. Si aūt ipe ordinat⁹ pecuniaz dedisset. etiā si sine pecunia bīturus erat ordinē simonia est. ar. i. q. iij. §. vl. & q. vi. c. i. Idem Ll. Qui dat pecuniaz alicui ex familiaribus plati. vt det sibi ingressum ad ipm. cū intēdat quid spūale vt ordinē vel bñficiū obtinere. simoniā neutr cōmittit. Sed si dat vt faciat verbū, p eo ad plua tendū vel ꝓsulendū prelato de collatiōe alicuius spūalis. simoniā vterq cōmittit. i. q. i. quicunq pecuniā aūt quā recipit mediator simoie p se retinere nō potest. sed dare dz vt dicetur in. §. se.

De transactiōe .§. IX.

que aliqñ inducit simoniaz in spūalibus. Nota primo q̄d sit. Ad qđ dicūt doc. q ē de re dubia lite incerta nec dū finita nō gratuita pactio. ff. e. l. litē aūt intelligas pñtem vel futurā. qz etiā añ litem fieri pōt trāsactio. Nota, scdo q Inno. extra de trāsac. c. statuim⁹ in glo. dicit sic. Quidaz dicūt q in spūalibo pōt intervenire cōpositio. trāsactio nunq̄. Nos licitā esse dicim⁹ trāsactionez & pmutationē in spūalibo. dūmō ex vtraq parte tm̄ intervenīat spūale, & nihil tpale. vt in dicto c. statuim⁹. & c. de cetero. & extra d decimis. c. ex multiplici. & de re. pmu. c. ad qōnes. Idē dicimus de bñficijs. si petant iure ptāris. puta qz vna eccīa petit ab alia pbendā quā dicit ad suā collationez ptinere. Sed si aliqs clericus petit sibi bñficiuz nō est licite trāsactio. etiā si vtriq; det spūale. extra eo. ꝓstitut⁹. cōpositō aūt intervenire ñ pōt. extra eo. c. sup eo. talis. s. q ille cleric⁹ q̄ ius non bz vel nō bē credit. ꝑmit⁹ iuri suo renūciet sine ali

Capitulū Quintum

qua datione vel etiā q̄ alius ius habēre recipiat in canonicum sine aliqua datione. hec ille. Si ḡ fiat transactio in spiritualibus vbi fieri non potest. vt in casu dicto. vel etiam vbi fieri potest. puta inter spiritualia cum mixtione ⁊ interuentiōe temporalium erit simonia. Amicabilis aūt compositio admittitur. etiā vbi non esset licita transactio ꝑm Hosti. que si fiat sine autoritate iudicis personalis est. ⁊ iō cū psonis extinguit. Si autē autoritate iudicis realis est nisi per iudicē aliud dictū sit. sicut loquit extra eo. c. statuim⁹. Quāuis aūt amicabilis cōpositio facta autoritate superioris teneat mero iure. tñ restituet eccl̄ia. si ex hoc graviter ledat. extra de restit. in inte. c. i.

De renunciatio .§. x

ne. Nota primo quid sit. Dicunt doc. q̄ est iuris p̄ij spontanea refutatio. Juris p̄ij refutatio dicit. q̄ iuri alieno renūciari non pōt. nisi cū ꝗs cēt ꝓstitut⁹ ꝓcurator ꝓ altero. ⁊ sup hoc haberet speciale mandatū. Potest. n. quis renunciare sicut p seipm. ita per aliū noīe suo. extra de of. dele. cū olim. Spontanea dicit. q̄ si nō esset spontanea ꝫ coacta. non obesset repetere volenti. extra. e. c. sup hoc. Scōo nota q̄ effectus renūciationis est. vt qui renūciauit ad id cui renunciauit. regressum non habeat nisi ex nouo iure cōcedat. vel antiquo sibi restituto iure. extra eo. cuz inter ⁊ ca. ex transmissa. vij. q. i. ꝫ piculosum. Nota tertio q̄ fieri debet in manibus eius a quo habetur institutio ⁊ ꝯfirmatio. extra eo. admonet. Falitū in episcopo qui nō potest renunciare episcopatui nisi in manib⁹ pape. extra de renunc̄. nisi cū pridem. etiā nō ꝓfectus dū mō electus ⁊ cōfirmatus. extra de trāslatis. c. inter cozpalia. Fieri aūt cōiter renunciatio debet in scriptis. vij. q. i. §. ecce. Nota q̄rto q̄ renunciatio officij ⁊ beneficij ecclesiastici debet esse volūtaria. nā inuitus non cogit renunciare. vij. q. i. ꝫ uis. et debet fieri pure ⁊ absolute. extra de offi. dele. c. ex parte. Naz si quis renunciat alicui bñficio vel rei spūali. vel resignat aliq̄d spūale aliquo tpali dato vel promisso simonia est ꝑm Gof. ⁊ Hosti. viij. q. iij. talia. Q si nō precedat datio vel promissio sed ſsit sola intentio. vt. s. solū renunciet beneficio hac intentione vt detur sibi aliquid tpale alias non renunciaturus. simonia mentalis est que p̄ solam penitentiam abolet̄. extra eo. mādato. Sed ex quo nulla pactio interuenit ab ecclesia nō punitur. Sed si quis renunciat beneficio ea intentione vt detur nepoti vel alteri nulla tamē de hac facta pactione vel conuentione nullā incurrit simoniam. Renunciare aūt beneficio vt detur alteri est simoniacum. q̄ prohibitū. scilicet ex iure positiuo. sed non est prohibitū simpliciter sed sc̄om istū modū cū videlicet hoc ducitur in pactū. i. q. ij. ꝫ pio. Guil. Jnno. Gof. Si autem quis habet voluntatem deliberatam renunciandi beneficio cū intentione ⁊ ꝓposito paciscēdi vt alteri detur in illo est simonia mentalis. Effectualis aūt est ab ecclesia punienda cū procederet ad actum ipm paciscendi in renunciatione. Nota quīto q̄ cū quis habet lrās a sede aplica sup prouisiōe sibi fienda de aliquo beneficio si renūciet talibus lr̄is pro aliquo tpali pecunia vel pensione facta pactione simoniacū est ꝑm Hosti. ⁊ Jnno. Naz ex illis literis habet ius ad petendū spirituale. talis etiā priuat̄ literis ⁊ pensione si p̄ hoc recipieret pensionē. Sed si ex officio iudicis vel bonis viris mediantib⁹ pure renunciat ⁊ ex altera parte aliquid temporale datur ei non est simoniacū vt colligit extra de renun. c. sane. Similiter si renunciet talibus literis ex eo q̄ assignatur sibi spūale. i. beneficium non est simonia. etiam si ex hoc pacto renunciet. Est. n. quasi permutatio de spirituali ad spūale ꝑm Hosti. ⁊ Jnno. qui hoc notant extra de rescrip. c. ad audiētiā in glo. Nota sexto ꝑm Anto. de bu. sup. c. nō sine de arbi. q̄ licet valeat compositio autoritate superioris vt p beneficio quod dimittitur detur aliquid tpale. extra de preben. nisi. non tñ valet vt detur aliq̄d aūcte īferior⁹ l'paris ī quē cōpmittit. Et sic cōmittit simonia p̄dationē pecūnie pro beneficio cōsequendo ita in eo ⁊ pro eo cedendo. Et q̄ nō valet renunciatio litis super beneficiali pecunia suscepta pro renunciatione. Dicit tñ idem Anto. q̄ ꝑm Jnno. vt detur pecunia sup renunciatiōe litis non est semper simonia sed aliquando. Ex quia ꝫ tenet speciem simonie. ideo ꝫ reprobatur Declaro. Nam si daretur pecunia non habenti ius vt cederet liti hoc non esset simoniacum nec iniquum. Item si daretur pro bono pacis nō ex pacto partiuz sed promissione arbitrorum nō in conspectu ad beneficium. de transactis. super eo. Sed si daretur ius habenti pro redimēda iusta lite ab habente ius ⁊ ī respectu ad spirituale. hoc esset simonia. Nota septimo q̄ episcopus vel alius qui simoniace tenet beneficiuz veniens ad mortem si vult saluari debet renunciare scōm Hosti. vel etiā in mente sua si alius deficiat omnino renunciet ⁊ in manibus confessoris. si non potest habere eum in cuius manibus ordiarie deberet renunciare. ⁊ sub hac conditione renunciabit si placuerit pape vel alteri ad quem spectaret collatio eius. Et si conualuerit vadat ꝫ citius ad eum ⁊ pareat ei. Et caueat ne morā prebeat nec fructus sibi appropriet sed fideliter custodiat vel in vtilitatem ecclesie expendat potest tñ vite necessaria stricte recipere. di. lxxvi. c. pasce.

De cautiōe vel .§. xi.

promissione in collatione ordinis beneficiorū vel aliorū spūaliū. Nota q̄ oēs doc. in hoc q̄ cordāt q̄ post ordinationē factā vel electionē pōt exigi & fieri cautio & pmissio ab electo vel ordinato p̄ suspitionem & p capitulū siue electores absq; vitio simonie nisi p̄cederet illa pmissio ex pactione facta añ electionē de hoc. q̄ tūc induceret simoniā vñ. q. iij. artaldus. Et dicūt Hosti. & Gl. q̄ post electionē añ cōsecrationē & cōfirmationē p̄lati superiores req̄rere ab electis cautiones debitas & honestas extra de elect̄. c. significasti. Et etiā electores ꝑm Gl. Et rō est q̄ post electionē nil spreatur ab eis. Et nō solū capitulū & p̄latus pōt hoc eq̄rere ß etiā rex dūmō hoc nō fiat ex p̄cedēti pactione. Potest etiā tā capitulū q̄ superior post electionē ex causa inuenire nouas cautiones & pmissiones. dūmō sint iuste & viles. & eas exigere añ cōsecrationē. vel etiā vacante bñficio pōt aliq̄d statuere & electus tenet illud seruare. Sed añ electionē vel pmotionē an requiri possit cautio vel pmissio aliq̄. Rai. & Gof. & Gl. dicūt q̄ p̄lat a superiori suo seu p̄lato absq; vitio simonie ß nō ab electoribus. Sed Guil. & Hosti. dicūt q̄ nec a p̄latis nec ab alijs añ electionē vel pmotionē licet requirere cautionē absq; simonia. & ista ē tutior opinio. Itē nota ꝑm Ric. q̄ ille qui pactus facit & pmittit patri adiuuare filiū vt ei ꝓferat bñficium. vel si ipe est eps pmittit p̄ri p̄o vando bñficio filio suo ipo filio hoc nesciēte si postea pactū obliuioni tradens dat illi filio bñficiū vel adiuuat eū vt ipi cōferat. et hoc facit pure & intuitu pietatis nō est irregularis aut simoniacus. q̄ talis ꝑm rei iudiciū reputat recessisse a pacto re integra & hoc nisi ex postfacto illud q̄d in pactū positū fuerat sciēter recipiat. Nec etiā ille reputat simoniacus vel tenet ad resignationē bñficij q̄ beneficiū fuit ꝓsecut⁹ ex pmissione facta patri q̄. s. dat⁹ filio tale bñficiū si resisterꝫ a tali & tli malo

De redēptiōe .§. xii.

spūaliū. Nota ꝑz. Rai. q̄ spūalia sic vēdi & emi nō p̄nt ita nec redimi ex. de simo. c. q̄relā. nec aliquo dato vl̄ pmisso vel retēto possidere. Et intellige ꝑm Guil. q̄ talia nō p̄nt redimi aliq̄ dato vl̄ pmisso videlicꝫ ei q̄ iuste possidet. nā dando ei q̄ iuste possidet ab eo cui debēt iuste redimi possunt hoc est. n. redimere non spūalia sed vexationē suā. Illa. n. spūalia iam sua erāt vñ redimēs decimas clericus a layco iniuste detinēte nec volēte dare nisi p̄ pecunia simoniā nō ꝓmittit sc̄ꝫ hosti. Sꝫ bñ laycus qui recipit ꝓpter hoc pecuniaꝫ. Item si alicui clerico uel etiā layco nulluꝫ ius habēti in electiōe sed maliciose volēti eaꝫ impedire quis dat aliquid ne ipediat dicit Rai. q̄ si nondū est ei ius acquisitum. puta q̄ nōdū est electus simoniacē secus si iā ē ei ius acquisitū extra eo. c. dilectus fi. Dicit añt Guil. q̄ si tali nō bñti aliquod ius in electiōe & volēti ipedire simpliciter ne fieret electio aliq̄ possꝫ totuꝫ capitulū daret aliq̄d & hoc eēt redimē vexatioēꝫ suā. Sed nō posset dare si ille impediret ne de isto vel illo fieret. Item cū quis est iste excōicat⁹ vel suspensus vel interdict⁹. si dat aliq̄d p̄ sua absolutiōe vel restōne simoniacus est. in dāte & in recipiēte ꝑm Hug. Hosti. & Gl. ar. i. q. i. c. nullus extra eo. nemo. Sꝫ vbi quis iniuste est excōicatus suspēsus vl̄ interdictus si dat aliq̄d p̄ sua absolutōe vel p̄ restituti one sui officij beneficij vel cōionis ꝑm Hug. xvi. q. vij. decimas q̄s. in glo. & Hosti. simonia est ex pte recipiētis pecuniā nō ex pte dātis. naꝫ dans nullū ius acquirit ß dat vt acquisitum retineat q̄d licet. ar. i. q. lij. quesitū. Guil. tñ dicit etiā dātem esse simoniacū. debet. n. recurrere ad superiorem. Itē si quis dat pecuniā q̄renti facere eū removeri ab officio & beneficio q̄d iniuste & ñ canōice obtinuit vel iniuste detinet ne hoc faciat simonia est in vtroq;. Sed si iuste acq̄siuit & tenet et iniuste quis vult expellere eū licet redimere vexationē suam. Et in dante quidem nō est simonia sed in recipiente p̄o hoc pecuniā ꝑm Lyo. Itez ꝑz Guil si eccl̄ia mea l̄ p̄benda me remoto alteri fuerit assignata. si p̄o precio eā recupero vel redimo simonia est. siue iuste siue iniuste fuerim amotus & alius institutus. Sed bñ licet ei tueri ius suū & probare si pōt iuiustā electionē vt sibi restituat. Et etiam ante priuationem liceret cuꝫ iuste tenet redimere vexationem suam.

De locatione .§. xiii.

vel cōductiōe in eccl̄iis & beneficijs & venditōibus fructuū. Nota primo q̄ nec epi nec archidiaconi nec aliq̄ p̄lati p̄nt cōmittere vices suas sub āno censu. extra ne p̄la. vi. su. c. i. ij. & iij. Cum. n. tale ius sit spūale nō est dubiū q̄ p̄o eo aliq̄d dare vel recipe simonia est. Sed q̄ epus permittat alicui pure & simpliciter vices suas & tali vicario cōstituat salariū nō est peccatū sed pot⁹ ad hoc tenet̄ ex. q. ij. charitatē. Et vt dicit Hosti. Sicut p̄ cōmissione iurisdictiōis non licet recipe certaꝫ pecunie q̄ntitatē ita multo minus licet recipe quotam. i. p̄tem prouētus. Nota scd̄o ꝑm Hosti. q̄ prelatus vel rector eccl̄ie presbyteris illis quos i pe cōducit vel locat fructus eccl̄esie cōmittere potest etiā curam aiarū dūmō gratis & sine pactione aliqua intercedente autoritate epi extra de offi. vica. c. ad hoc. Sine autoritate epi. imminente profectiōe necessario posset cōmitti ad modicū tps vnū viz vel paucos dies sed nō viu. ex. q. i. p totuꝫ. q̄ nec pegrinari pōt sine lnīa epi. de ꝓse. di. v. c. nō oportet. Dz si p̄ pecunia cōmitteret vel locaret simonia est. Nota tertio q̄ cū p̄lat⁹ vendit omnes obuētiones eccl̄esie cōmoduꝫ iu

Capitulū Quintum

risdictiōis transit cū alijs nisi fuerit exempta iu-
risdictio.p se tñ iurisdictio vendi non potest nec
debet.hoc ſm Hosti. Nota ḡrto q ſm glo.c.tj.
ne prela.vi.su. Prelatus iurisdictionē nō solū spū-
alem imo ⁊ tpalem tm̄ vendens simoniā cōmit-
tit. Nō dictū glo.vt dicit Anto.de bu.intelligē-
dum est de iurisdictiōe tpali quā quis habet ab
eccīa que iudicat quid spūale.vñ respectu eius a
quo ipa iurisdictio habet dependentiā potest iu-
dicari spūalis vel annexa spūali.vñ nō mirum si
ipam vendens cōmittit simoniā. Q: aūt dicunt
Imno ⁊ Hosti.sup.c.i.eo.ti.q̄ vendens iurisdi
ctionē tpalem nō cōmittit simoniā licet al's gra-
uiter peccet.intelligit de iurisdictione tpali quā
quis habet a ptāte tpali que nec respectu sue es-
sentie nec accessorie nec dependentie pōt iudica-
ri spūalis.⁊ iō ibi nō cōmittit simonia.vñ prela-
tus si hēret tpalem iurisdictionē in feudū a' prin
cipe seu dño tpali.si venderet nō cōmitteret simo
niam'quanq̄ grauiter peccaret. Nota quīto
q̄ cū loco tibi eccīam meā ⁊ cū sis p̄sbyter locas
opas tuas vt ibi' officies nō h:iturus ibi al's ali-
quā iuri dictionē nō cōmittis simoniā. ar xxj. q.
j. c.charitatē. Et ſm Guil.hic nō habet locuz p
prie locatio ⁊ oductio.sed presbyter dz gratis fa
cere officiū.⁊ ille gratis expēsas. Porro ſm Gof.
si locatio fiat vltra tps vite locantis.nō valet vl-
tra.q̄ clericus in beneficio cōpatur vsufructua-
rio.qui.s.nō nisi ad vitam.xvi.q.vi.illud. Ho
ta sexto ſm Imno.q̄ cū locatio fit vltra tpus vi-
te locantis.siquidē sit facta nōie eccīe ⁊ vtiliter
successor tenet ad illam extra de solu.c.i.⁊.x.q.ij.
Bb⁹. Si aūt locatio est facta nōie ipius cui⁹ est
eccīa ⁊ nō intēdebat eccīam obligare.nō tenet
successor.sed si oductor sine emptor iam aliquid
soluit.tūc ſm Hosti.tenet successor hēre ratuz in
q̄ntū pecunia versa esset in vtilitatem eccīe.
Nota septimo q̄ licet rector eccīe possit eaz q̄ñq̄
locare vltra tps vite.nunq̄ tñ potest canonicus
vltra vitā suā locare prebendā suā. Nota octa
uo q̄ clericus licite potest vendere fructus bñfi-
cij sui ad modicū tps.extra ne prela.vi.su.eo.ti.
Ad totum aūt tps quo venditor tenet beneficiū
vendere.q̄uis nō sit honestū.nō tñ est prohibi-
tum.ita tñ q̄ nil spūale intercedat in tali ven-
ditione.extra de re.p̄mu.ad questionē.s. potest tñ
gratis curā aniaz cōmittere ei cui vendit fruct⁹.
Nota nono q̄ si clericus vel religiosus vendat
panē oblatū in altari a pplo vel cerā ⁊ alia sibi da
ta elemosynaliter ⁊ fructus decimaz nō cōmittit
simoniā.q̄ spūalia nō sunt.nec in aliquo peccat
ſm Archi.in rosa.dūmodo de bis vel de alijs vl-
tra suā necessitatē subueniat pauperib⁹ vt tenet.
xvi.q.i.qñ. Et cāute faciat ad scandalū populi
re mouendū.xi.q.iij.inter verba. Panē aūt bene
dictū vendere simoniacū est ſm Ol.⁊ multoma
gis ius p̄cipiendi decimas.q̄ est spūale.i.q.i.

Dicto de cōtra. §. xiiij

ctibus cōparentibus sub nōie emptiōis ⁊ venditi-
onis in quib⁹ sepe cōmittit simonia. Hūc decla-
randū est q̄ sint illa q̄ dicunt spūalia.⁊ q̄ dicun-
tur ānexa spūalib⁹.in quo oz emptiōe vel venditi
one p̄sistit ipa simonia. Sciendū igit q̄ spūaliuz
q̄dam dicunt spūalia p̄ ꝓpationē ad spūm̄sanc-
tum.⁊ q̄dam alia p compationem ad spūm hu
manum ſm Puraſi.in q̄rto.⁊ Ric. Et spūaliuz
in compatione ad spūm̄sanctū.aliqua sunt spū-
alia p essentiā.vt gratia ⁊ virtutes infuse. alia p
causam vt sacramenta.alia p effectū vt officia ec
clesiastica ⁊ h⁹. Et spūalia p essentiā nec emi nec
vendi possunt.nec de iure nec de facto q̄ntū .s.ad
efficaciam transferendi ⁊ acquirēdi est. q̄ nō est
hom̄is ea transferre vel dare ſ dei, videt tñ q̄ de
facto possint vendi ⁊ emi q̄ntū ad simoniā cōtra
hendam.vt dicit Pe.de pal'.in q̄rto.q̄ Symon
magus voluit simoniace emere gratiam illam
apostolorum que erat caracter episcopalis ⁊ gra
na miraculorum.s.q̄ spūssanctus visibiliter de-
scendebat.similiter scientia ⁊ virtutes acquisite
que dicunt spūalia p essentiam p respectum ad
spiritū humanū nec emi nec vendi possunt.

Quedam alia .§.xv.

sunt spiritualia p cām sicut sunt sacra que sunt
causa gre. Quāuis ſm Pe.de palu. in quolibet
sacramento noue legis sit virtus p̄ efficaciā spū
alis ad causandū caracterē vel ornatuz.est tñ cor-
poralis p essentiā.q̄ sic est subiectiue in corpore
q̄ nō est nata esse in spiritu. Et ista quidē spūa-
lia de facto vendi p̄nt ⁊ emi.nunq̄ aūt de iure ⁊
licite sed cū vitio simonie. In matrimonio aūt q̄ē
vnū de sacramētis licite dat ⁊ accipit pecunia no
mine dotis absq̄ vitio simonie nō ex eo quidez
q̄ ex tali sacramēto nō oferat gra vt notat glo.i.
q.i.quicquid.hoc.n.falsum est, ſ ꝓterea q̄ ma-
trimoniū non solū est sacramentū sed etiā natu
re officium.⁊ ſm hoc dat pecunia p matrimonio
ad subleuandū onera eius ⁊ nō inq̄ntū est eccie
sacramentū ſm Tho.se.se. vnde ⁊ p benedictione
nuptiaz p̄hibet aliquid exigere licet sponte ob
latum recipi possit.extra eo.c.cū ecclesia Dicit ta
men Guil.q̄ si sacerdos aliquis puta ad quem
spectat benedictio nuptiarū nō vult dare licentri
am alteri sacerdoti q̄ bñdicat nuptias nisi p pe
cunia.siquidē nō intendat vendere licentiā bene
dictionis.ſ p̄uidere sibi de portiōe oblationuz
eū ꝓtingente.nō est simonia. Si tñ ex certa scien
tia maiorē exigat summā q̄ presumi pōt q̄ ipaz
licentiam vendere voluit. Pro baptismo au-
tem q̄ non sit danda vel exigenda pecūia exp̄sse
habes.i.q.i. baptizandis. Unde si sacerdos non

vellet baptizare nisi pro pecunia in nullo casu ei danda. Nam si baptizandus est adultus suffi/ciat ei ad salutē baptismi flāminis. si tūc moriat Si est puulus in tali casu ipe offerens. vel quicunq; alius pōt ipm baptizare. et debet si esset puer in piculo mortis. Sed et si vel nesciret vel non posset alius baptizare. nisi talis sacerdos dz portus dimittere puer sine baptismo mori q̄ pecuniam dare sacerdoti p̄ b?. Non. n. faciēda sunt mala vt veniāt bona vt ait ap̄lus ad Ro. iij. Ista tenent Tho. se. se. et in iiij. Pe. de tarañ. et Pe. de pal'. et glo. i. q. i. baptizandis. et Ric. in. iiij. qui tñ addit. Aliq̄ dicūt q̄ i tali cāu nihilomi? possz dari pecunia. ita tñ q̄ dans nō intēderet eā dare. p sacramēto s̄ p̄ vitanda dānatiōe pueri ad removendā insaniā sacerdotis. Secus aūt est de alijs sacramētis q̄ sine piculo dānatiōis ex cā differri pōt. hec Ric. q̄ opīo fuit Guil. Posset etiaz emi a tali sacerdote aqua q̄ esset puer baptizandus si aqua ipa eēt purū elementū. sec? aūt si eēt iā consecrata vt est aqua fontiū baptismaliū. tunc. n. simonia est ꝑm Ul. et. i. q. i. c. dictū. Eodez mō nec pro confirmatiōe nec p̄ crismate nec p̄ extrema vnctiōe licz exigere. sed sponte oblata licite recipiūt Dicit. n. Greg. q̄ eius oblatio nullā culpē maculā ingerit q̄ nō ex ambitionis p̄cesserit petitiōe i. q. ij. sicut ep̄m. Et si in his vel q̄buscunq; alijs spūalibz aliq̄ consuetudine exigant q̄si p̄ciū rei spūalis cū intētione emēdi vel vendēdi manifesta est simōia p̄cipue si ab inuito exigant s̄ si accipiant q̄si q̄dam stipendia p̄ consuetudinē approbata nō est simōia. si tñ nō sit ei? intentio emēdi vel vendendi. sed intētio referat ad solā consuetudinis obseruantiā. et p̄cipue q̄n quis voluntarie soluit. In his tñ sollicite est cauendum ab eo q̄d bz speciē simonie vel cupiditatis. hec Tho. se. ij. et extra de vi. et hone. cle. c. cū ab oī. Item pro euchari stie collatiōe non licet exigere vel ex pacto seu q̄si preciū aliq̄d dare. i. q. i. c. dictū. Pro celebratiōe aūt misse tanq̄ preciū nunq̄ licitū est accipe vel dare. Sed ꝑm Rai. si sacerdos teneat celebrare puta q̄ hñs eccl̄iam vel bñficiū officiare tenetur tūc exigere. est simōia. i. q. ij. c. vendētes. Si vero nō tenet et deficit ei sumpt? pōt accipe. i. q. i. iudices. Nā et opas suas locare pōt siue ad diez siue ad annū extra ne p̄la. vi. su. c. fi. Q. si sumpt? bz et ad hoc nō tenet aut dz facere gratis aut cessare alis videt facere ex auaricia. et licet forte q̄n nō teneret ad ista nō eēt simōia eo q̄ nō debet suis stipendijs militare. xij. q. ij. charitatē tñ turpe lucr est q̄n fit ex auaricia. vel saltem habet spēm mali Et in quolibet p̄dictorū intelligas q̄ ipe gratis debet cantare vel dicere missam. aliq̄d p̄ sumptibus recipiat. et idē intelligas de alijs officijs diuinis q̄d dictum est de missa. Cōcor. Tho. se. se. Ric. in. iiij. dicit q̄ p̄ anniuersario celebrādo nō licet facere pactū de pecūia dāda. si tñ ex deuotiōe dat eccl̄ie. eccl̄ia tenet pro illis celebrare pro q̄b dat ꝑm q̄ p̄ recepto bñficio magis obligatz se videt. hec ille. Et seculares q̄ dant vel dimittunt certā q̄ntitatē pecūie p̄ missis seu anniuersarijs fiendis in itinere et mori patrie. cuius in h?. ex simplicitate taliter loquēiū ac si vellēt emere videt q̄ pie sit interp̄tandū factū eor. s. q̄ dēt p̄ modū eleosyne. sunt tñ admonēdi de hoc et ne dent tanq̄ preciū misse. Item nec p̄ pnīa seu cōfessione debet aliq̄d exigi. i. q. i. quicq̄d. Et sacerdotes qui audiūt confessiōes principaliter intēdentes lucrū pecunie etiā si nō petāt simoniā cōmittūt mentalem. Si aūt exigūt alias nō audituri cōmittūt simoniā etiā ab eccl̄ia puniēdā. i. q. ij. cū pio. Sacerdos etiā qui nō vult dare ln̄iam suo procbiano alteri confitēdi nisi p̄ pecūia simoniaz cōmittit ꝑm Rai. In absolutiōe aūt ab excōicatiōe vel suspēsiōne aut interdicto si exigat pecūia q̄si pena culpe p̄cedētis pro q̄ fuit excōicatus suspensus vl' interdictus. factū quidē nō est simoniacū. nisi sub illa specie intētio sit corrupta. Sed si exigat tanq̄ preciū absolutiōis simoniacū est ꝑm Tho. se. se. et Pe. et Hosti. Item pro sacramēto ordinis p̄maxime prohibet exigi pecūia et exacta p̄solui. i. q. i. c. cū ordinaret et extra de simo. c. inordinādo. sup̄ quo. c. dicit Anto. de bu- Nota tres personas q̄ in ordinatōe requirunt. s. epūs. minister et notarius. Nota etiā q̄ sicut principalis ordinatio dz esse gratuita. ita et oē accedens ad ordinatōez debet esse gratuitū. Et de eo clarū est q̄ si recipiat aliquid p̄ ordinatione p̄ pactionē. conuentionē vel exactionē simoniā ē. i. q. ij. cū pio. et. c. sicut ep̄m Nunmo simoia est ex pte ip̄ius et ep̄i sed non ex parte dantis ꝑm Lancre. et Bar. brix. i. q. i. nulli? Minister aūt in ordinatiōe de quo loq̄tur decretalis illa in ordinādo. vel est archidiaconus qui habet examinare promouēdos. vel ille q̄ vocat promouendos secundum doctores. vel qui respondet i scrutinio ordinādi ꝑm formā. c. viij. de scrutinio. vel est ille minister qui legit euāgeliū. si cum sit ordinatio ꝑm Gotifredū. et quilibet hoz si peteret cuniam recipet pro illo ministerio simoniā committeret. Sed de notario qui. s. scribit p̄mouendos et postmodū facit literas ordinis collati an liceat ei exigere vel recipe pecuniam pro tali actu. Circa hoc sunt opiones. Quidā dicūt q̄ nō licet quando habet notarius salariū de publico. Laurentius dicit q̄ si etiam nihil recipiat de publico nil tamē debet recipere pro tali scriptura quia simonia est. vel ex pacto nil debet recipere. Dz si non hac intentione accedit scilicet ad illud faciēdum credit glo. q̄ laicus possit accipere. i. q. ij. si. cut episcopum. Innocen. dicit q̄ notarius potest aliquid accipere pro suo salario. dum tñ instrū sit q̄d p̄cipit l' aliq̄d pl? ꝑter fcī magnitudiez

Capitulū Quintum

vel cū non valeret instrumentū. si alius notarius facere tūc notarius bñs tale officiū nō posset p cipere, & extraneus bñs posset pcipere & nō peccaret. Quilibet tū bñs hoc ex officio sponte oblata bene pōt pcipe. Recitatis his opinionibꝫ idem Anto. de bu. in fine sic determiat. Tu dic clarius q̄ q̄ñ aliq̄d sponte offert. non occurrente aliq̄ pacto. ꝫstitutiōe vel ꝫsuetudine. tūc licituꝫ est illud recipe. vt in. c. dilectus. ij. eo. ti. Cū vero aliq̄d accipitur vigore pacti ꝫstitutiōis vel ꝫsuetudinis. & tūc si recipiens est salariat⁹ de publico in tali casu nō licite recipit. vt in. c. i. de magis. Si aut̄ nō est salariat⁹ de publico tunc dīsi ingue. q̄ aut officiū est de substātia ordinatiōis. & sic nō licꝫ recipere. aut nō est de substātia. & tūc si salariū solutū ꝙuenit scribenti ꝫsiderato labore & negocij q̄litate licita est receptio. Rō est q̄ nō dꝫ cogi suis stipendijs militare. vt in. c. cū ex officij. de prescrip. Si aut̄ salariū q̄d̄ solui nō ꝙuenit ꝫsiderato labore & q̄litate negotij. & tūc nō est licita receptio. imo recipiens cōmittit simoniā. & hoc ꝑm doc. tū ꝑ notarijs facit stil⁹ curie. Ro. ꝑm quā taxata sūt oia bñficia ꝑm q̄litatē ipoꝝ. hec ille. Itē ꝑm Rai. qui nō bñs titulū rogat pbrm vt pñtet eū ad ordines ad titulū eccīe sue. ꝓmittens ei q̄ nūq̄ꝫ in eccīa sua aliq̄d petet. simoniā cōmittit. eo. ti. c. pertuas. Itē nec ꝑ sacramētalibꝫ licitū est aliq̄d recipere. vt pro bñdictiōe abbatū & abbatissarū vel velatiōe virginū vl̄ pro aq̄ bñdicta & hoc ꝑm Pe. de pal. Utrū aut̄ sacerdos possit vendere officiū portādi aquā bñdictā ꝑ parrochiā. Dicit Guil. q̄ si talis sacerdos habet de ꝙsuetudine vt possit tale officiū retinere & ꝑ se vel ꝑ aliū exercere & ꝓueniēt⁹ recipe non est simonia si illud quidē cōmittat ad firmā. alꝫ simonia est vel saltē turpe lucꝝ.

Dicuntur que .§. xvi.

dam alia spūalia. Tertio mō. s. quasi effectiue ꝛz Ric. in. iij. et eo vꝫ q̄ ꝓcedūt ex spūali gr̄a & ad eam disponūt. vt ꝓphetare. p̄dicare. ingressus religionis & h⁹. vel q̄ sunt de actibus vel negotijs spūalibꝫ. vt docē. iudicare testificari & h⁹. et hoc q̄ dā dicūt spūalia ꝑ cōpatiōez ad spūm sactm̄ vt prima. q̄dam ꝑ cōpationē ad spūm bñanū. Nota igit̄ primo q̄ ꝑ actu ꝓphetandi nō licet accipe pecuniā q̄si preciū. Ulm & ꝓphete veteris testamēti veri rarissime etiā sponte oblata recipiebant ne vendere viderent ꝓphetiā. & si accipiebant aliqñ ad sustentationē ipoꝝ recipiebant. vt dicit Diero. i. q. i. c. iudices. vbi dicit q̄ q̄rentes pecuniā q̄ ꝓphetas se fingūt et hoc diuinatores se eē ostendunt. i. sortilegos. Secdo nota q̄ pauprib⁹ nō est dāda elemosyna ꝑ ordōe ab eis fienda. tanq̄ꝫ ex hoc q̄s intēdat emere ordīem eoꝝ. & ꝑ gratuitū beneficiū dꝫ intēdere. ꝓuocare aīos pauperꝝ ad hoc q̄ gratis. & ex charitate ad orandum ꝓcedant ꝑm Tho. se. se. Sed & si detur ex pacto pecūia ꝓ psalterio dicēdo est expīse simōia ꝑm Pe. de pal. non aūt si daret ꝓ vigilādo sup defuncto. s. rōe laboris vigilie. i. q̄ ad vigilias seq̄ret dicere psalteriū vel alias orōes ꝑm Hosti. Sed cū ordinatō est in eccīa. q̄ qui vadit ad talē hor̄ā tantū bēt. et aliquis vadit ad illā hor̄ā principaliter cā lucrandi illud grauiter peccat. & simoniā quidē mentalez cōmittit. & non eā que ab eccīa punit̄, cū nulla pactio intercedat. extra eo. c. tua ꝑm Archi. nec tñ restituere oꝑtet pecuniā illā. Nota tertio q̄ ꝓ p̄dicatione nō licet recipe pecuniā, & licꝫ p̄dicanti victū recipere ꝑm Tho. & Pe. de pal. vñ illi qui p̄dicant principaliter hac intentiōe vt recipiant pecuniā vel laudē seu fauorē popularē. simoniam mētalē cōmittūt. i. q. iij. nō solū. Sed si super hoc paciscunt̄. simoīa est. q̄ etiā ꝓ eccīam puniri pōt. Dicit etiā Tho. in q̄li. q̄ cū aliqui pretendēt religionē. siue sctitatē petūt a sacerdotibus. q̄ procurent eis pecuniā in prochia sua. ita q̄ sacerdos bēat inde certā partē. si in hoc interueniat pactū. simoniā cōmittit ipe sacerdos. q̄ ꝓ suasio sacerdotis spūalis est. & credit̄ ei. eo q̄ sacerdos est. & sacrilegiū est respectu illoꝝ religiosorū. q̄ defraudatio est elemosynaꝝ respectu illoꝝ qui dant. & vtriqꝫ. s. sacerdos & religiosi illi tenētur de simoīa. Nota q̄rto q̄ ꝓ vsu spūal⁹ protestatis siue ꝓlature nō licet aliq̄d accipe. cuz. n. ille cui cōmittit̄ spūalis ptās ex officio obligetur ad vsuz ptātis sibi cōmisse in spūaliū dispēsatōe & etiā ꝓ sua sustentatiōe statuta stipendia bēat ex redditibꝫ eccīasticis. si aliq̄d accipet ꝓ vsu hmōi ptātis. non intelligeret̄ locare opas suas. quas ex debito suscepti officij dꝫ impendere. sed intelligeret̄ vendere ipm spūalis gr̄e vsum. & sic esset simonia. Tho. se. se. vbi supra. vñ non licet aliq̄d accipe ꝓ quacūqꝫ dispensatōe. nec etiā per hoc q̄ cōmittit vices suas. nec ꝓ correctiōe faciēda. nec ꝓ cessando a correctione. nec ꝓ minus puniendo peccatū. nec ꝓ crimīe celādo iudici eccle siastico. nec ꝓ reo purgādo. nec ꝓ visitādo. q̄ꝫ procurationez liceat recipe visitanti & dedicanti. nec vt min⁹ digne penitentē recōciliet. vel vt digne penitentē repellat. In oībus his cōmittitur simonia ex pte dantis & recipientis. si fiat ex aliq̄ tpali. s. pecunia. p̄cibus vel obsequijs. ꝑm beatū Tho. & Pe. de palu. extra eo. ca. nemo. Nota quinto q̄ dare vel accipe aliquid a superiori. vt seruet iusticiā in causa spūali. & iurisdictione ecclesiastica ꝑm Pe. de palu. Ray. simonia est. q̄ sunt accessoria spiritualibus. Et idem est dicendum scōm Ulri. si agatur super temporalibus. et persona iudicans sit ecclesiastica. quia ratione ecclesiastice iurisdictionis tenetur ad tale ius reddendum. Sed si iudex sit laicus. & super temporali iudicet. nō est simonia. licet alias

graviter peccet. ¶ Similiter testificari in causa spūali sicut est mulier matrimonialis. de dedicimis. & b⁹. p pecūia simoia est. ¶ In alijs aūt cāis et si nō si mōia. tū inīustū ē. Et ex b̄ seq̄t q̄ cū sigillū iudicis nō sit nisi testioniū indicij. nō appet quō p̄ si gillo suo iudex possit aliq̄d petere nisi forte exp̄ sas cere. & sigillatoris. & clericoꝝ ad hoc deputato rū. Duran. in. iij. Sed non solū hoc est illicitū sed etiā simoniacū in cā spūali. & iurisdictōe eccle siastica. & p̄estare ꝓsiliū vt iurispitus vel p̄ociniū vt procurator vel aduocat⁹ nō solū in cā tpali & etiā spūali p pecūia. nō est simoiacū nec peccatū. ꝑm Pe. de pal'. & Duran. Et rō est. q̄ cū ñ teneat tales opas ex officio exhibere. ñ cogit de suo facere bñficiū. x. q. iij. pcario. Nota sexto q̄ p doctrina potest recipe pecuniā a scolaribꝫ doctoꝝ nō q̄si vendens veritatē vel sciam & q̄ opas suas locans. q̄ꝫ vꝫ ad hoc non teneat ex officio suo. Haꝫ si ad hoc teneret ex officio intelligeret ipaz vēdere veritatē. vñ graviter peccaret. sicut ꝓz in illis qui instituunt in aliq̄bus eccl'is ad docēdum clericos eccle & alios paupes p quo ab eccīa bñficium recipiūt a q̄bus nō licet eis aliq̄d accipe. Tho. se. se. vbi supꝫ. Sed Hosti. dicit q̄ si mgr̄o est annexū sufficiens bñficiū. vel salariū. nō licet ei a scolaribꝫ aliq̄d exigere. alias simoniā comittit. q. iij. vendētes. sponte tū oblata recipe potest Sed si nō est annexū tale bñficiū vl' salaruꝫ q̄ō sufficiat ei. pōt accipe collectā. p laboribus suis ar. xij. q. ij. c. q̄cūq̄. Et videt q̄ non solū ab extraneis possit exigere. & etiā a clericis eccie. non tū a paupe. cū ipe potiꝰ deat pauprari subuenire. et talis exactio non dꝫ esse coactiva. vt q̄ nisi soluant. expellat eos a scolis. aut recipiat res eoꝝ & potius inopiā suā exponat. & multo magis pōt exigere mgr̄ vel doctor vbi nulla bꝫ ꝓuisiones a valentibꝫ soluere. q̄ nō tenet eis gratis seruire. Et hec oīa sunt intelligēda ꝑm Hosti. q̄ñ doctor est sufficiens ad docendū. nā si insufficiens ē non est ei ex debito ꝓuidendū & imputet sibi culpam Cōcor. satis Rai. Inno. & Ol. p doctrina theo'ogie aliq̄d accipe dicit Pe. de pal'. in. iij. q. videt simōia. & si nō est de altꝰ sciētijs. ¶ Nota septio q̄ ꝑm Rai. cū mgr̄ nō vult ꝓcedere festū alicui⁹ sancti. q̄ō est colendū ac celebrāduꝫ. nisi p pecūia data. simoniā cōmittit. q̄ vendit spūale ad q̄ō tenet. i. q. iij. vendētes. & silr si festū nō celebrandū vult festare nec vult legere in eo nisi p pecūia. simonia ē. Nota octauo q̄ ꝑm Pe. de pal'. p licentia docēdi in q̄cunq̄ facultate dare vel recipere ēiā gratis oblatū nec p labore licet. Sed ꝑm Ricar. q̄ꝫ is p dādo talē lniaꝫ exigere sit illicitū vt extra de mgr̄is. c. i. nō tū ꝓpie ē ibi simoia. vñ glo. dicit q̄ est q̄si simoniacum. Itē ꝑm Fran. de zan. sup de. Si eps p pecūia dat lniam eūdi ad studiū mortaliter peccat. q̄ dat pro p̄cio q̄ō gratis dꝫ. i. q. iij. vendētes. nō tū simōiaca est. & turpe lucrū. q̄ si dat lniam eūdi ad studiū & non bñdi ibi p̄bendā nisi pro pecūia sibi turpe lucrū cōmittit. q̄ꝫ is Aug. dixerit ibi esse simoniā.

Pro ingressu .§. xvii

aūt religiōis siue mōachoꝝ siue mōialiū. nō licet aliq̄d exigere vel accipe q̄ pcūi. sponte tū oblata q̄ntacūq̄ sint ū iterueniente aliq̄ corrupta intētione licꝫ recipe. & i hoc oēs doc. & cor. i. q. ij. sicut ꝓz Licitū est etiā ꝑm Tho. se. se. si ꝓpter deuotionez quā aliq̄s oñdit ad mōasteriū largas elōesynas faciēdo facili⁹ in mōasterio recipiat. sicut licitū ē ecōtra aliquē ꝓuocare ad deuotionez monasterij ꝓpter tpalia bñficia vt ex hoc inclinet ad mōasterij ingressuꝫ. licet nō sit licitū ex pacto aliq̄d dare vl' accipe p ingressu mōasterij. vt dēt̄ur. i. q. ij. q̄ꝫ pio. hec Tho. q̄ō est intelligēdū. ita tū q̄ illō tpale q̄ō dat nō sit principale motiuū. ꝓpter q̄ō cōcedat vel q̄rat religiōis ingressus. q̄ tūc eēt simonia ꝑm Ol. q̄ñ p tpalia traderent spūalia. Ex si monasteriū est tenue ita q̄ ñ sufficiat suis ans̄pos sit hēri intētio a religiosis illis recipiēdi tpalia vl' etiā paciscī sup hoc sūt varie opiones. Quidā. n dicūt vt Ol. q̄ i tali cāu oblatis spūalibꝫ gratis pōt hēe intētioꝫ recipiēdi tpalia ab ingrediente pro sustentatiōe vite ipius. & possūt etiā experimere & paciscī de determiata sūma tpaliū. Et q̄ō vid⁹ ꝓtrariū extra eo. c. q̄ñ simoiaca ibi sub pauptatis ꝓtextu intelligit ꝑm Rai. cū hoc dicebant in fraude. vl' ꝑm Hosti. q̄ñ nō gratis offeruntur spūalia. & recipiētes faciūt pactū de spūalibꝫ ad tpalia. Isti. n. ponūt duplex ius ex ingressu monasterij cōpetere ingresso. Unū. s. spūale. & hoc ē vox in capitlo. & ptcipatio bonoꝝ q̄ ibi fiūt & b⁹. Aliud est q̄ sustentet ꝓportionaliter de bois monasterij. & de isto vident isti sentire q̄ possit fieri pactio. nō de primo. Ex ista opīo nō vid⁹ multū tuta. cū dicat simplr & sine distinctione. i. q. ij. q̄ꝫ pio. Cesset oīs pactio. cesset oīs q̄uentio Et sicut dicit de p̄benda q̄ q̄ꝫis quid tpale sit tū q̄ ānexa spūali. s. canonie. vendi nō pōt. alias ipa vēdita venditū intelligit illud ius spūale cui annexū est. vt dꝫ. i. q. iij. si quis obiecerit. Ita videtur de isto iure accipiēdi tpalia. i. victū & vestitū ratiōe monachatus. s. q̄ licet tpale sit. vñ & abeo qui ñ est monachus emi potest ꝑm Ol. puta cum quis laicus dat tantū monasterio vt inde recipiat sustentationē vite. tū in monacho separari nō pōt a iure speciali. tenet. n. ei monasteriū prouidere in temporalibꝫ ꝑm possibilitatē. cū ipe deseruiat in spiritualibus. Innocen. etiam dicit q̄ indistincte. etiam pretextu paupertatis. non valet receptio cum pacto de pecunia. quia non excusat paupertas a simonia. per decretalem. quoniam. Et quia pactū quod non peratur. quod de iure

cōmuni comperit. inducit simoniā .ar. e. ti. p tuas. Et de iure cōi est q canonicus vel monach⁹ viuat de cōi. extra de ǫsti. c. cū oēs. In li. aūt qui de directoriū i ūt. li. iij. ti. xvi. vbi tractaf ista materia. ⁊ q̄rif. An cū mōasteriū est tenue ⁊ nimia paupate depressuz possit pecūia dari ⁊ recipi sine simonia. ponit duplicē opīonē. ⁊ ꝯcordat eas. Dicē q̄ fm Clin. Lan. Ray. Jo. ⁊ Hosti. pūt h̄ abba dicere illi q̄ sunt de quentu volēti intrare. Nos libenter ⁊ gratis recipim⁹ te ad ǫsortiū spūale. ꝙ cū bona nr̄a nō sufficiāt nobis ⁊ tibi. porta tecuz vñ possis viuere. vel sic, quideas tibi vnde viuas. Tūc. n. si ingrediens monasteriuz aliq̄ sua bona ǫferat nō cōmittit simonia, dūmō pure fiat ⁊ hoc i fraudē nō dicaf ⁊ sine aliquo pacto. ar. i. q. ij. §. i. Nec ob. decret. q̄m. vbi dicit q̄ volentes praetextu pauptatis h⁹ vitiū palliare. Nā illud intelligēdū est q̄n nō sic caute, pcedit fm Hosti. ⁊ Goff. Dz si recipiētes pactū faciūt ⁊ certū fozū. ⁊ postq̄ cōmiserint nitunt se ptextu pauptatis excusare. ꝙ hoc ptextu nō parcit delinquēti. Naz cēt sanctus fame mori, extra. ij. q. iiij. sic. Dz Ber. Bar. bri. Jnno. ⁊ Archi. dicunt. q̄ nec añ nec post pōt aliquid peti. i q. i. eos. ⁊ q. iij. si q̄s pbēdā. Et sic dicētes simoniā cōmittūt. tā recipiētes q̄z recepti etiā si ignorēt. i. q. ij. §. i. ⁊ extra eo. q̄m. Et hec opīo videtur q̄ntū ad mulieres approbata. extra de sta. r. c. piculose li. vi. Districtius inhibem⁹ ne in mōasterio ordinū nō mendicantiū mulierū de cetero aliq̄ recipiant in sozores nisi q̄t poterūt de ipoz monasteriozū bonis vel quentib⁹ absq̄ penuria sustentari. si secus factū fuerit irritū decernētes. Ubi dicūt Jo. an. ⁊ Archi. q̄ ex hoc multa mala sequūtur in mōasteriis talib⁹ monialib⁹. q̄ propter ꝙ simonia cōmittit. extra eo. q̄m. Et nota q̄ non dicat cōmode ꝙ absq̄ penuria. Nā posset sustētari q̄s cōmode de centū florenis. ⁊ cū. xx. absq̄ penuria. fm. n. Pap. Penuria dz indigētia et rei familiaris necessitas. ⁊ vbi eēt talis necessitas. possent recipiētes dicere. nō possum⁹ te recipe. q̄ sumus ita paupes q̄ sine penuria ñ possum⁹ viuere. ⁊ si te recipem⁹ ñ teneret receptio. ꝙ si brēs vñ viueres ⁊ apportares tecū. libenter te recipere mus dūmō non plus dicāt. Nec dicāt tantū sufficeret tibi, alias ñ recipem⁹ te. q̄ esset pactū et sēcretur simonia, si propter hoc mouerem⁹ ad receptionē principaliter. extra eo. tua nos. ⁊ in hoc cāu vera est prima opīo. Si aūt ñ posset sustētari cōmode ꝙ tñ absq̄ penuria forte ñ possent ista dicere. extra eo. q̄m. ⁊ c. nō satis. ⁊ sic intelligit sēda opīo. hec oia in dicto li. Anto. vero de bu. sup. dicto. ca. q̄m simoniaca recitat aliā opīonem. ⁊ sic concludit. Dic si recipit assimulata pauptate ⁊ ñ in fraudē sed ex pacto pcedente est simonia, si pacto ñ precedente ꝙ prestatione premissa tpe receptiōis. tūc si conditionant receptionē ad dationē bonoz est simonia. vt in. c. tua nos. Si receptio est simplex. sed de pecunia soluēda postea, ptestent receptionē est simoniaca. Idē ⁊ multo fortiꝰ si nil dz in receptione et pecunia gratis offert, hec ille. Ex his oībus due pūt cōclusiones elici. Prima q̄ nulla pactio de tpalibus dz interuenire, p ingressu monasterij. etiā si monasteriū sit tenue fm cōiozez tutiorē opīonē ⁊ pene fm oēs. Secūda est q̄ si monasteriū sit abūdans nullus dz ibi esse tractatus de tpalibus in receptione et hoc est ǫtra cōem abusionē. q̄ q̄nto monasteriū est abūdantius. tāto volūt maiores dotes. sponte tñ oblata pūt recipere et si quidē hēnt intentionē ad tpalia principaliter. nulla tñ interueniente pactione vel quentione seu exactione erit fm Rai. simonia mentalis. q̄ p solā pūiam abolef, nec incurrūt penas ecclesiasticas. q̄ si gratis recepta est puella. ⁊ postes post receptionē nil volūt dare monasterio. cū tñ sit tenue. dicit Hosti. q̄ pūt moniales agere ǫtra patrem, p alimētis filie, vel si ē mortuꝰ pūt agere pūt ad ptē sue hereditatis. vt i aut. de san. epi. §. nil'a col. ix. Non. n. priuari pōt legitīa p ingressuz religionis nisi ipa sponte iuri suo renūciasset. vt. r. q. iij. c. pe. Si aūt nullū fiat pactū ꝙ taratū est q̄ntum ingrediens debeat dare, p ingressu. ⁊ fm hoc daf simoniacū est. et reprobatur talis taratio fm Hosti. extra eo. c. sicut, p certo. Idē si fiat pactuz de seruanda ǫsuetudine. extra eo. veniens. Idez si gratis recipiaf et postea compellaf ad seruādū ǫsuetudinem. extra e. c. iacobus.

Videndum .§. xviii

est etiā de ābusdā, pmissionib⁹ vel quentiōibus. q̄ aliq̄ fiūt, p ingressu religiōis vel ingressu monasteriī, collegij vel fraternitatis. q̄ inducūt simoniā. Ubi nota fm Guil. q̄ si q̄s seruit religiosis, propter, pmissionē sibi factā. s. q̄ post certū tēpus recipief ad religionē als nō seruitur⁹ simoniā cōmittit vtraq̄ ps. i. q. ij. cū pio. Item si recipiētes exprimūt ꝙditionē de aliq̄ dādo. et recipiēd us timens repelli si ꝙtradicerz tacet, ponēs tñ in mēte nil dare fm Guil. ingressus simoniac⁹ reputatur. q̄ taciturnitas hēt ur, p ǫsensu ex quo ñ contradixit illicite pactioni de re. aut. qui tacet. li. vi. Item cū timens nō recipi dicit abbati. Si velletis me recipe darem vobis bona mea. ⁊ sic habito sup hoc consilio, abbas cū consensu cōuentus recipit eū fm Guil. simonia est. saltez ex pte offerentis. etiā si non intuitu, pmissiōis est recept⁹. sicut notat Lancre. extra eo. nobis. Idē Ber. et Hosti. nec ibi pōt remanere. quod tñ intelligendum est nisi secū dispensetur. tenef tñ ad aliud monasteriū transire si se religioni obligasset. fm illos extra de regularibus capitulo porrectum. Sed si talis hoc simpliciter diceret. nō intēdens ex hoc per temporalia accipere ingressum reli-

gionis. sed declarare intentionē suā. scilicet q̄ in tendit transire cum bonis suis. ⁊ recipiētes etiā ad bona tpalia principaliter nō respiciunt i foro pñie. non vidō q̄re sit simoniacus. ⁊ si in foro cāz. Itē si quis ꝓcurat q̄ filius alicui⁹ recipiat i monasterio nō facta aliq̄ ꝙuentione ⁊ post receptiōez talis qui ꝓcurauit hoc. sollicitat prēm illi⁹ vt cōferat aliq̄d monasterio ꝑm Guil. est quidē simonia qñ ille nō ꝓcurasset aliter illū recipi. nisi qa sperabat eū daturū aliquid monasterio. vl si tūc hoc nō sperauit. tñ nūc petit dari aliq̄d monasterio ꝓ receptione ipius. Sed si nō ex hoc sed al' sollicitat eū vt sit deuotus monasterio vt esse dz ⁊ ex dilectione orta ex receptione filij cōferat monasterio. nō est simonia. Itē monachi qui dāt aliquid abbati vel eī o prioratibꝫ bñdis. l etiā vt nō remoueant' a prioratibꝫ ꝑm Guil. si in illis prioratibus est aliq̄d spūale. ⁊ li ꝓ vel ꝓpter dicat appreciationē vel cām proximā ⁊ principa'ē simonia est. Itē si ꝓ receptiōe alicui⁹ ponat' cōditio seu pactio ex vtraq̄ pte ingredientis. l. ad religionem. ⁊ recipiētis de aliquo dādo. ℔ anteq̄ recipiatur vel acceptet' recipi vtraq̄ ps reuocat ꝙditionē. ⁊ si gratis recipit' ꝑm Guil. nō est simoniaca receptio ℔ licita. dū tñ nō sit corrupta intentio. l. q̄ nō obstāte reuocatiōe principaliter. dat' ingressus intuitu tpaliū q̄ tūc est ibi simonia ℔ mētalis tm̄. Si aūt iā recept⁹ est añ reuocationē. ipo facto est indign⁹ eo mōasterio. q̄ simoniac⁹ ingressus. Itē si promittat' alicui q̄ post biennīū recipietur. si tñ interim didicerit tale' artē. vl' steterit in scolis. ⁊ tūc sic recipit' ⁊ nō añ ꝑz Guil. ⁊ Ll. nō est simōia q̄ inde est ac si diceret'. Iuuenem⁹ te si interim reddideris te idoneū addiscēdo tale quid. puto tñ q̄ si bñetur intētio ad lucrū tpale illius artis de q̄ fit pactū vt addiscat q̄d cēt simonia ꝓ munus ab obsequio. Itē si quis dat bona sua alicui eccie seculari vt in canonicū recipiat' si quidē hoc facit hac intētione ꝙditione ⁊ pacto vt retineat illa bona ꝓ prebenda. ⁊ ipse in canonicū recipiat' simōia est. etiā in foro cāz. Sive ro nullū pactū vel ꝙuētio fiat ℔ simpliciter dat' ⁊ sic recipit' in canonicū. assignat' sibi bonis suis ꝓ ꝑbenda. hac dz intētiōe pricipaliter vt p illa tpalia accipiat spūalia. simōia mētalis ē ℞ si puro de notiōis affectu largit' bona sua eccie. ⁊ rogat in canonicū recipi ⁊ illa bona sibi ꝓ ꝑbenda retinere. ⁊ clerici etiā hoc libere faciāt sine intētiōe corrupta. nō est simōia ℔ licitū. hoc extra eo. c. tuanos. ⁊ ꝑm Hosti. Ber. ⁊ Ll. Itē si q̄s seruit i hospitali vel eccia. puta ad pulsandū cāpanas. faciēdum matriculā ⁊ hmōi. ꝓ pecūia. siquidē tali officio sit annexū aliq̄d ius spūale. simōia est. ℔ si ñ est ibi ius spūale. nō est simōia ꝑm Rai. ℔ posset ibi esse turpe lucrū qñ dz nō est consuetū taliaue dare vel emere. Sed si ꝙsuetudo dz talia locare. ⁊ hmōi. pōt fieri. ix. q. iij. c. cōquestus. Itē de confraternitatibꝫ in quibus statutū est q̄ nullus recipiatur nisi ꝓmittat. vel iuret se daturū tantuz annuatim. ꝓ hmōi datione nō habet locū simonia. q̄ hmōi confraternitates nō ꝑñt vere dici religiones q̄ ſ. sint. sed quedā congregatiōes ad bene faciendū. quinimo potius ⁊ si talis datio tpalium ab eis imponat' ꝓ elemosynis ꝓ faciēdis vt ꝓ alendis pauꝑibus. ꝓ redimendis captiuis ⁊ hmōi laudabile est. ⁊ tales ꝙfraternitates bone sunt dis. xlij. si quis despicit. Et similiter si oportet q̄ semel in anno vel mēse cōueniant ad tractandū de salute aīe disponendū de agendis ⁊ ꝓpter hoc fiant expense. iustū est vt ponāt inter se aliquā q̄ntitatē. Ideoq̄ ꝓpter p̄dictas causas predictū statutū videt' licitū ⁊ bonū. Tamen ad oēm ambiguitatē tollendā ꝑm Ll. utius cēt q̄ hmōi statuta fierent sub forma affirmatiua. puta si quis dederit tantū recipiat' in confratrem. et non ꝙ verba negatiua. l. qui nō dederit tantū. nō recipiatur. sed ꝑm Rai. iuramentū in hmōi non approbatur. ꝓpter periculum periurij.

Quid autem .ſ. xix.

agere debeant simōiace religionē ingressi seu recepti. Ll. ⁊ Rai. in sūma circa hmōi sic dicunt. Si simonia cōmissa fuit sciētibus ipis qui recepti sūt. de suo mōsterio dñt expelli sine spē restitutiōis. ⁊ dēnt ad agendā perpetuā pniam in locū artioris regule detrudi. extra eo. qñ simōiaca. Et si nō inuenit' artior regla. debent mutari i aliud monasteriū ⁊ eiusdē regule. q̄d si nō pōt cōmode fieri. fiat saltē ad tps. ar. lxxi. di. valet. ⁊ postea recipiant' de nouo. Si aūt simonia fuit commissa ipis ignorātibus. sufficit q̄ renūcient loco. ⁊ ꝓ sica poterūt de nouo recipi. mutatis tñ prioribus locis. extra eo. ex insinuatiōe. Et intelligit Ray. ⁊ Ll. q̄ p̄dictus rigor seruādus est. etiā in occultis simoniis. ⁊ in foro penitētiali. licet nō constet de crimine ꝓ inquisitionez. vel in forma iudicij. ar. in dicto. c. qñ. q̄d nihil loquit' de accusatōe vel inquisitione. intellige tñ occultā simoniā. nō mētalem tm̄. que ꝓ solā pniam purgatur. sed de ea tra ꝓcedentē. ſ. ꝓ pactionē. ꝙuentionē vel aliquid simile. ⁊ si alijs ꝑsonis extra cōmittentibꝫ est occultum. Cū talibꝫ autē ꝑm Rai. pōt dici in fauorē religionis. q̄ eps potest dispensare. ⁊ in ordie ⁊ in loco. Silr etiā potest dispensare capitulum vel prelat⁹ eoz. dum tñ ipi non fuerint principes simonie. q̄ cū ex hoc sint puniēdi. nō dñt q̄ de facto priuilegiū obtinere. imo vident' amisisse potestatem recipiendi talē. ⁊ illi q̄ non peccauerūt acquisiuisse. ar. extra de elec. c. bone. Tales etiam qui. ſ. commiserunt simoniam in hmōi. ⁊ participes ei⁹. vt ꝙsanguinei qui dāt vtest' incurrūt excōi cationem ꝑm extraua. vbani. quaz bēs supra .i.

pte ti. i. nec absolui potest nisi a pa· Audiui tñ a fidedignis, q̄ Martinus quintus habuit dicere q̄ nō vult has personas incurrere censuras eccle siasticas, ꝓpter votes que dantur a monialibus pro ingressu monasteriorum.

Quia circa an .ℓ.xx.

neta spūalibus etiā cōmittitur simonia vt dictū est. cū. ſ. pro eis dat q̄cūq̄ munus. ideō de eis nūc videndū est. Et primo de bñficijs et ꝑbendis q̄, ꝓpter officiū dātur. Vbi primo sciendum est ꝑm Tho. in sūma. et in. iiij. q̄ circa collationē beneficiorū et prebendarū. si ep̄s anteqū alicui beneficiū vel prebendā cōferat ordinauit subtrahxre aliq̄d de beneficio se prouētu ꝑbende, ꝓ aliq̄ iusta causa et nō interuenit aliq̄ quētio cū eo cui dare dispo/ suit non est simonia. Si aūt pactio interueniat vt ante vel post receptionē accipiat ab eo cui bene ficiū ofert vel aliquid sibi exhiberi de fructibꝫ be/ neficij vel ꝑbende requirit. nō caret vitio simōie- q̄ idē est ac si ab eo munus exigeret. Secūdo no ta ꝑm Anto. de bu. sup. c. qui aliū. eo. ti. q̄ sicut ñ licet pecuniā dari immediate ꝓ bñficio ofequen do. ita etiā nec ꝓ danda vacatiōe beneficij vt post ea oferatur, q̄ preambulū est et via ad collationē Item cū dicūt sibi aliqui maiores canōici. cano nizemus nepotulos nrōs. placeat tibi de meo. et mihi placebit de tuo· vel de eo q̄ dicit, nunq̄ me viuente fiet canonic⁹ in eccīa. nisi fiat talis, ꝓ q̄ rogaui. dicit Rai. q̄ simoniā cōmittūt in vtroq̄ casu. nā Canon dicit. Cesset oīs quētio. i. q. ij. q̄ pio. Itē si dicat vnus canonic⁹ alteri. tu fuisti ex auditus in vna petitiōe. ego debeo exaudiri i alia dicit Rai. q̄ si ꝑces sunt spūales. nō est simonia ar. di. lxiij. q̄ sancta. Si aūt sunt preces carnales vel ex pacto quondā facto vel nūc faciendo. simo nia est. Item si in fundatiōe eccīe fiat talis cōstitutio. q̄ qui dederit tantū in redditibus· vel tan tam quātitatē pecunie q̄ poss int emi possessiōes taliū redditꝫ recipiat in canonicū. et qui dede rit habeat ꝑbendam. Dicit Guil. q̄ si fiat. ita q̄ nō duret in perpetuū. sed ad tps. nec fiat in frau dem simonie. et ea sit intentio ofitentis q̄ nō ꝓ rebus dādis ꝑ principaliter, ꝓpter diuinū cultuꝫ augmentandū. et ꝓpter devotiōem dātis recipiat ad spūalia tolerari pōt. duꝫ tñ ille qui recipit sit dignus. Itē si detur pecunia, ꝓ electiōe alicuius nō ab eo ꝑ ab alio. et iā electio facta est a maiori ꝑ te de eo aliq̄bus ꝓtradicētibꝫ, eo sciēte et nō ꝓtra/ dicente. licet hoc sit factū de volūtate eiꝰ turbata simōia cōmittit. et resignare tenet, extra e. mathe us. Multo fortius si electio facta nō fuisset extra eo. a nobis. q̄ licet eēt minor ps, tñ se pūt oppone re. q̄ forte fuerūt ꝓtenti. extra de elec. c. q̄ sicut. vl' q̄ electꝰ erat irregularis et bꝰ. et ita ius bñs. vñ vi/ bil ei dari dꝫ. Silr si añ electionē fec̄ pecūia ab aliq̄ vt ipi eligāt percū eodē petro ignorāte. et sic postea eligit electio tanq̄ simōiaca repellēda est nisi ꝓstaret illos qui fecerūt, pmissionē vel dolo l' fraude hoc fecisse. i. in dispendiū eius qui erat eli gēdus. Et q̄uis electores illū ꝓpter datū nō ele/ gerint, ꝑ erant al' eū electuri. tñ q̄ nulla, pmissio nullaq̄ pactio debuit interuenire, tunc ab amicis simōiaca reputat. i. q. i. placuit. Ixc oīa in li. dire ctorij iur. Idē Anto. de bu. sup. c. mathe. eo. ti. q̄ et ponit exēplū de volūtate turbata. dicēs. q̄ for/ te amico ꝓsulēti rndit. maledicat ipe. da illi pecu niā que secū sit in pditionē, vel q̄ intendebat re dimere vexationē suā. ꝑ intētio ex qua pactū iter uenit nō excusat, vel fuit forte volūtas turbata q̄ rndit. Amice q̄d a me q̄ris ꝓsiliū. fac q̄d vis. tibi et id dixit animo turbato. Anno. etiā dicit q̄ siue iusta siue iniusta eēt ꝓtradictio añ ꝓfirmationez licita nō fuit data pecunie, de elec. c. significasti. Si dat pecūia pro electiōe alicuiꝰ in impatorez vel regē vel rectorē ciuitatis. q̄uis Hosti. dixerit ibi esse simoniam. verius tñ dē ꝑm alios q̄ sit ibi turpe lucꝝ et nō simōia. q̄ tale est ꝑm Tho. se. ſ. q. lxv. Itē cū dat pecunia a se vel alio eo sciēte et ꝓsentiente pro ꝓfirmatōe electiōis est simonia ꝑm Pe. de pal. nisi ꝺs faceret redimēdo vexatōez suā. Sicut. n. liceret iure ciuili redimere sanguī nē suū. sic in re canōico vexatiōez. q̄ō fit q̄uis homo dat pecuniā. nō vt aliq̄d ius acquirat sibi. sed ne acquisitū ius iniuste impediat. Ixc Pe. Si aūt pro ꝓfirmatiōe vel bñdictiōe, vel ꝓsecratiōe dare tur pecunia. eo nesciēte vel ꝓtra volūtatē et prohi bitionē suā. a qua nunq̄ recessit, et pecuniā aliq̄s soluit vel, pmisit nihil dꝫ ei nocere nisi eēt ꝓsan/ guineus vel nisi postea ꝓsenserit soluēdo pecūiā vel reddēdo solutā. extra eo. c. sic. vbi dicūt Ber. et Hosti. q̄ si ꝓsensisset simoniā cōmisisset. q̄ con sentire est q̄ncunq̄ ꝓsentire añ vel post. sicut acci pere est q̄ncunq̄ accipe ante, et post. i. q. i. eos q̄ i maleficijs factis noīe eius ratihabitio retrotrabi tur. et mādato cōparatur. extra de re. iur̄ li. vi. Ixc ha bentur in directorio iuris li. iij. Nota etiā ꝑm Fran. de zaba· sup cle· post paulū. q̄ si impetrans bñficiū petit sibi illud ꝓcedi, q̄uis videat q̄ nō debeat admitti. sed rejici tanq̄ ambitiosus. tñ in iudicio eccīe nō censet ambitiosus. q̄ ius suū ꝓ sequitur. sicut notatus in scrutinio. qui petit eli/ gi. extra de elec· c. publicato. et electus qui petit cō firmari. de elec. dudū. et ꝓsecratus in ep̄m qui pe tit palliū. dis. c. pasca· Sed in iudicio dei qui vi det cor et quo peccata procedūt. vt dꝫ Matth. xv. Iudicatur ꝑm intentionē et dispositionem eius Itē emere vel vendere officia eccl'iastica. simonia est. i. q. i. si quis epūs, vbi ꝓciliū. Calcedonense iu dicat simoniacos esse. etiā procuratores rer̄ eccle siasticarum. et defensores. et regule subiectos. si per pecuniam ordinantur seu instituuntur. Et

mediatores simonie. Et sicut dicit Urban⁹. i.q. iij. saluator. nolle ꝓcuratorꝫ intelligiꝫ rectꝫ eccl'iasticaꝫ admiſtrator. vt ꝓpoſit⁹ ſiue econom⁹ q̄. ſ. ē ille qui ꝑeſt rebꝫ canōicoꝝ. ⁊ vicedñs qui ꝑeſt rebus epi. Nolle defenſorꝫ intelligiꝫ aduocat⁹ ſiue ſindicus. i. qui ꝑeſt cāis eccl'ie. ſiue aduocat⁹ vniuerſitatis ⁊ caſtaldus ſiue maior dñs. qui ſ. bz curā rectꝫ exterioꝝ epi. ⁊ iudex epi ſic in eccl'ia Bonoñ. In ſubiecto regle intelligiꝫ archipbr. archidiaconus. canōicus. monachus ⁊ qlibet eccl'iaſtico mācipatus officio. Et in his oībus dixerūt q̄dam vt Hug. ⁊ Bar. Brix. ſemp cōmitti ſimoniam ſi emant. ⁊ hoc q̄ ꝓhibitū. Alij vt dicit Rai. inhrētes ꝙſuetudini dicūt ꝓbabili⁹ q̄ rūc ē ſimonia in empta adminiſtratiōe q̄n bēt annexū aliq̄d ſpūalitatis. aliter nō. Idē Gl. ⁊ addit q̄ aduocatus caſtaldus ⁊ iudex pōt eē laicus ⁊ tunc nihil ſpūalitatis bz. Guil. aūt dicit q̄ ſp eſt illicitum talia emere vel vēdere q̄ ꝓhibitū. Et nota q̄ ille q̄ recipit bñficiū eccl'iaſticū ſimoniace tenet ſm Tho. ⁊ Rai. renūciare bñficio. ⁊ ſi ſimonia cōmiſſa eſt ꝓ ipm vel aliū eo ſciēte ⁊ nō ꝓdicēte tenet reſtituere eos fructꝫ ꝓceptoſ. ⁊ qui percipi potuiſſent. xiij. q. vi. ſi res aliena. ⁊ extra de reſti. ſpo. c. grauiſ. Gḟialiter. n. poſſidens ſine titulo tenet ad oīa dāna ⁊ lucra ꝓcepta ⁊ ꝓcipienda. ff. de rei vendi. l. ſi nauis. Et intellige fructꝫ qui ſuꝑſunt. deductis tñ expēſis q̄ fiūt q̄rendoꝝ ꝙſeruādoꝝq̄ fructuū gr̄a. q̄ deducuntur tā a bone fidei q̄ a male fidei poſſeſſore. ⁊ eriaz deductis fructibus ſeu expēſis in ſeruiciū vel vtilitatē eccl'ie fctis. Et idē iuris ē de illo q̄ ⁊ ſi pr⁹ neſciuit. tñ poſtq̄ ſciuit. nō ſtatim renūciauit. ar. extra e. de ſimoniace dū tñ eſt bone fidei poſſeſſor. nō tenet de ill' fructibus q̄s interim ꝙſumit. Sz ſi ſcit tenet tantū de extantibꝫ. C. de rei ven. l. certū. Et vt dicit Anto. de bu. eo. ti. ca. de regl'aribus. Si tales ſunt epi cedere vel renūciare nō pōſſunt ſine lr̄a pape. Alij inferiores cedere nō pōſſunt ſine licētia ſuoꝝ ꝓlatorū. extra de renū. admōet. Si tñ nō pōſſunt licētiaz bre debent oīno renūciare q̄ nō pōſſunt penitere niſi malū ablatū reſtituāt. ⁊ ſp ſunt in mora ſicut fures xiij. q. vij. ſi res. Dicūt doc. q̄ imo in hoc caſu recurrit ad ſuꝑiores interim tñ abſtineāt de bonis eccl'ie ſm Inno. ⁊ Hoſti. Dicūt etiā doc. q̄ inferiores ꝓlati ⁊ exempti renūciant in manibꝫ pape tñ. Sed differūt ab epis in hoc. q̄ epi non renunciant in manibus legati. ſ. ſic abbates exempti. hec ille. Licet etiā q̄ cū tali diſpenſari poſſet retinente beneficiū ſimoniace ⁊ ſine reſignatione. dūmodo ſit diſpoſit⁹ ille renūciare in caſu q̄ nō obtineat diſpenſationē. ſicut ⁊ dicim⁹ de furto. q̄ ⁊ purgari pōt etiā furto remanēte penes furē. l. cū pecu. ⁊ accipit remiſſionē. debet tñ q̄ citi⁹ poteſt hmōi petere diſpenſatōeꝫ. ⁊ interim a fructibus eiꝰ abſtinere. De renūciatiōe aūt bñficij ꝛ extremis. quō fienda eſt. bē ſupra. §. xij. De aliis penis hmōi ſimonie habes. j. §. finali.

De ſepultura .§. xxi.

circa quā aliq̄n ſimōia cōmittit. Nota ſm Gof. q̄ ſepultura multiplr ſumit. Quinq̄ n. dr ſepulē officiū eccl'iaſticū q̄ impēdit ſepeliēdi. ⁊ hoc q̄ ſpūale ē vendi nō pōt. vt dr. i. q. i. c. dictū. xij. q. ij ꝓcipiendū. Quinq̄ ſepultura dr ipa terra in q̄ defunctus ſepelit. ⁊ tūc ſi ē de cimiterio vendi non poteſt. ſiue ſit ibi aliq̄s ſepult⁹ ſiue nō. Tertio dr ſepultura tūba marmorea vel lapidea. ⁊ hec vēdi pōt. ſi ſit pura. i. ſi nullus ſit ibi ſepult⁹. Si aūt aliquis ſit ibi ſepultus. locus factus ē religioſus nec pōt vendi. xij. q. ij. queſta. ⁊ c. poſtq̄. Quarto dr ſepultura terra pura ad vſuz ſepulture deputāda. ⁊ hec vēdi pōt. xij. q. ij. aūt. Pro exequijs igit⁹ mortuoꝝ nihil dr exigi. ſed pie debēt ꝙſuetudines obſeruari. extra eo. ad nrām. Q. ſi clerici aliq̄ corpus ſepelire nōvellent. niſi fiat cautio eis ab hēredibus defuncti de redēptione eoꝝ q̄ veniunt cū funere ſimoniā cōmittūt. ⁊ multo magis q̄n abſq̄ pecunia hoc exigūt nolētes aliter ſepelire. xij. q. ij. queſta ē. Si aūt faciūt pactionē de redimendo lectū. pannos ⁊ hmōi. etiā añ portationē ad eccl'iam. ꝓ hoc tñ non eſt ſimonia. ſed licitum. cū illa ſint tpalia. dūmodo ꝓ hoc nō neget ſepultura vel immiſceat ius ſepulture. ⁊ ſi non vellent poſt ſepulturā hēredes facere q̄d debitur eſt clericus pōt agere extra eos. extra eo. c. ad apoſtolicam. Ite circa pfeſſiones quas faciūt aliq̄ collegiate eccleſie in obſequijs mortuoꝝ data vel promiſſa pecunia vel alia re tpali alias nō facturi. Nota ſm Ray. q̄ ſi tenent clerici ad hmōi pceſſiones ex officio ſic exigere aliq̄d ſimonia eſt. i. q. iij. vendentes. Si nō tenent clerici ad hmōi pceſſiones. nō eſt ſimonia exigere. dū tñ nō intendant hoc petere vel recipere tanq̄z preciū officij. ſ. vt ſtipendiū ſumpt⁹. alias ſimonia eēt. ſi ꝓ ſpūali tpale accipent. Ite cū eſt ſtatutū in aliq̄ eccl'ia q̄ pceſſio fiat ꝓ pecūnia dicit Ray. q̄ ſi ſtatutū ſit tm̄ ſit p verba affirmatiua. puta dicunq̄z reliq̄rit collegio. ⁊. bēat pceſſionē ⁊ alias ad eā non teneb̄at nō eſt ſimonia. Sed ſi ſtatutū eſt factuz p verba negatiua. puta q̄ nulli fiat pceſſio niſi qui reliq̄rit tantū. ſimonia eſt. q̄ tollit officiū pietatis. ſ. q̄ pceſſio nō fiat gratis. vel ꝓ minori pcio. ar. extra de iudic. quāto pſona. Concor. Tho. ſe. ſe. Item cum apud aliquam eccl'iam ſunt diuerſa cimiteria. ⁊ tractatur ꝓ quāta pecunia quis ꝓnatur in tali cimiterio. dicit Hoſti. q̄ eſt ſimonia Et eodem modo ſi crux ſpecialis portetur ad funus. extra eo. c. audiuimus.

Vaſa etiā ſa .§. xxii.

cra vt calices. ⁊ veſtes ſacre. vt paramenta. palle.

Capitulum Quintū

et hmōi añ ꝓsecrationē q̄dē simplicit vēdi pñt vt alie res. ß post ꝓsecratōem. q̄ spūalibꝫ ānexa sunt rōne ꝓsecratōis vendi non pñt. ß rōne materie referendo intentionē ad tpale. non ad spūale vendi pñt eccl̄ie ⁊ in eadem forma. ß laico siue priuato vendi non ꝑt calix nisi ꝓ latus vel cōfractus p̄missa prius oratione. x. q. ij. §. hoc ius. ß Ill. sed ⁊ pe. de pal. in. nō. dicit q̄ vasa sacra laicis vendi nō debent. nisi ꝓ lata quibꝫ tñ pñt obligari Et subdit. Idē est de reliquijs sctōꝝ q̄ gra auri ⁊ argenti vendi pñt ⁊ obligari nō aliꝫ q̄ nemo martires distrahat. nemo mercet C. de sa. sā. eccle. l. nemo

Jus etiā pa §. xxiii

tronātus q̄ annexū ē spūali. ideo emi vel vendi nō ꝑt. alias ꝓmittit simonia ꝑm hō. ⁊ alios. Est aūt iuspatronat⁹ ꝑm hos. Prās p̄ntandi instituē dū ad b̄ficiū eccl̄asticū simplex ⁊ vacans Et pouenit hoc iuspatronatus ꝑm gos. ⁊ hostī. ⁊ inno. q̄ fundatōe. s. eccē. dotatōe. soli collatōe. vt. xvi. q. vij. filijs. ⁊ c. q̄cūq̄. ⁊ xviij. q. ij. abbatē. vñ ꝺ ius Patronū faciūt. dos. edificatio. fundis Et dicit hoc iuspronat⁹ q̄ñq̄ aduocatio. q̄ñq̄ vicedñat⁹ q̄ñq̄ custodia vel guardia. q̄ñq̄ ius frequntatōis vel pcessionis. hec oīa ⁊ silia ꝓ eodē supponūt. extra de sta. mo. in singul. §. vl. Exēpla habes q̄ dicat his nolꝺ iure. Ex pronatu ꝺo ꝓpetit patrono q̄druplex ius. Primū est q̄ ipse ꝑt p̄ntare instituendū ad p̄bendas s. ue eccl̄as nō collegiatas extra eo. fere p̄ totū. In collegiatis ꝺo nō electōi faciēde. ß iam facte postulat⁹ assēsus proni. extra eo. nob. Secūdum ē. q̄ q̄si p̄cipal⁹ prim⁹ in processione pcedit. xvi. q. vij. pie mentis Terciū ē q̄ defēsor p̄cipu⁹ eccl̄ie ē. ⁊ iō tenet eā defēdere ab oīꝺ oppressoribꝫ. xvi. q. vij. filijs. q̄rtū ē q̄ si egat ad inopiā alendus ē de bonis eccē. vt in dicto. c. filijs Et ꝑt pronus laic⁹ de ꝓsensu epi in ipa fundatione certū censū tenere. extra eo. p̄terea. Sed nil vltra debet exigere. nec eccām grauare in aliq̄ extra de sta. mo. in singul. Sz q̄ñ pronus ē loc⁹ religiosus vt si aliq̄ monachi i. ꝓpio solo. ⁊ ꝓpijs expensis eccām edificauerūt hñt in ea oīa tpalia sicē eps oīa spūalia. xvi. q. ij. sane. extra ꝺ capellimo. c. i. ⁊ hñt nihilominus vriā p̄ntandi. extra de sup. ne. pla. sicut. Dare igit̄ pecuniā vel accipe p tali p̄ntatōe. q̄ ꝓpenit pronis. simonia ē Et ilr vendere tale ius. s. pronat⁹ ꝓ se vel etiā vendere villā seu casale vbi ē eccā. cui⁹ ꝺs ē pron⁹. ⁊ rōe illius pronatus aliq̄d plus petere. simonia ē. Sz vendere simplicit̄ villā talē cū oī iurisdictōe. quā ibi hz. q̄ius iuspatrona. ꝓ istū modū venditōis deueniat ad emptorē. nō est simonia Cūm ⁊ abrahā q̄ emit agrū vbi erat spelūca duplex Gen. xxiij. in q̄ loco dīr fuisse sepulti primi pnteā. ⁊ ꝓ pōs locus erat religiosus effectus. xiij. q. ij. ecclesiā. nō ar guit̄ de simonia. q̄ respectū habuit ad agrū. non ad sepulchꝝ. ß effron repīxendit de. ß. xiij. q. ij. c. post quā. q̄ intentionē habuit ad sepulchꝝ vt ex eo aliq̄d plus peterꝫ Et q̄uis effron grat⁹ eius sepulturā offerret. perpendit tñ abrahā q̄ grat⁹ recipe sine ei⁹ offensa nō poterat. ⁊ ꝓterea pecuniam vedit in hoc redimēs vexatōem suā vt dicit hō. Itē iuspa. p se in feudū dari non ꝑt ꝑm hō. ß cū vniuersitate puta alicui⁹ loci. vel iurium alicuius dari ꝑt. extra eo. cū ꝑm Itē nec simpliciter nec cū vniuersitate ꝑt pignori obligari ꝑm inno. De aliꝫs q̄ pertinēt ad iuspronat⁹ vide ī ta. ī. iij. p.

Pena ātcō §. xxiiii

tra simoniacos in iudicio eccl̄astico ⁊ ꝑm iura est ꝑcipal⁹ triplex. Prima ē suspēsio ab executiōe ordinū. de q̄ quō ꝺs incurrat ⁊ q̄ñ. vide ī. iij. ꝑte ti. eo. ⁊ hoc in corpe iuris Scōa pena ē. q̄ dēt punire si de crimine ꝓstiterit in iudicio pena depositōis ⁊ infamie. xv. q. iij sane. ⁊ extra ꝺ actu in quisitōis. Tercia pena ē excōicatōis. ⁊ hec ī ducta est p extrauagātes q̄ ad q̄sdā simonias De pecunia aūt simoniace recepta quid agendū sit. vide supra in. ca. i. §. viij. De fructibꝫ āt b̄ficioꝝ simoniace receptoꝝ q̄d agendū hēs supra eo. c. §. xxvi Et notavt dī in directorio iuris li. iij. ti. xvi. q̄ si ꝺs ordīatus fuerit ad aliquē ordinē a ep̄o ꝺ q̄ audiuit p⁹ us ex relatōe aliq̄⁹ q̄ omisit vtū simonie. ⁊ ideo nolebat ab eodē ep̄o ad superiores ordines p̄moueri. ꝑt quidē in suscepto ordine secure mīstret in ordīe suscepto. qꝺ eī audiuit a ꝺ alijs credere nō debuit. Cūm ⁊ hos. supra dicto. c. elicit quidā notabilia. Primū est. q̄ ex variis dict⁹ in alti⁹ p̄iudiciū nō ē ꝓscia informāda. Secūm ē q̄ si formata sit totalit̄ ad ꝓsilium plati ꝓponēda est. Terciū. q̄ si ꝺ p̄oni nō ꝑt oībꝫ modis seq̄nda ē. Quartū est. q̄ ꝺ rus aī de scrupulosa ꝓscia ꝑt facere bonā. ⁊ in meli⁹ informare ⁊ debilitas aī est etiā nimia simplicitas ecōuer⁹

¶ Quintū est q̄ in indifferētibꝫ ꝑt vnus quisq̄ ꝑ ut sibi placeat ꝓscientiam informare

¶ Capitulū sextū de vsura ꝑ modū ꝑdicatōis.

De vsura inquit

ps. Nō deficit ꝺ plateis ei⁹ vsura ⁊ dol⁹. Qꝺ videt ꝺificari ⁊ de cīuitate terrestri ⁊ de cīuitate spūali eccē Cūr em̄ est aliq̄ cīuitas ī orbe. in q̄ nō sit vsura ⁊ dolus. ⁊ sic a synagoga iudeoꝝ transiuit vsura ad ecclesiam xp̄ianoꝝ. dico q̄ ad nūeꝝ seu bap̄ma receptū. nō aūt q̄ ad op⁹ meritū ⁊ opus fidei viuum

Dis em̃ verus fidel' sũmope se cauet ab vsuraꝝ voragine.q̃ substãtias exhaurit.ꝛ aĩas deuorat ꝓpter qđ ipa mr̃ eccl̃a ex gẽtilitate ꝯgregata.ꝛ iđo in cananea figurata ꝓ ter magnitudinem fidei merito clamat.miserere mei fili dauid filia mea male a demonia verax.filia eccl̃e est q̃libet ꝑsona siue aĩa xp̃iana.quã ipsa generat ꝑ aquã bapt̃smi.ß ista filia verax vt in ꝑlio a demonio.qđ vr̃ mãmona qđ interꝑtax diuicie.quaꝝ illicite acq̃ sitiom sup' oẽs attẽdit vsurarius.ꝛ ideo male vexax.ꝛ q̃ male vexet ostẽdit ꝑs in ꝑdcto vsu Vexatur enim male ꝛ valde male tripliciter Primo ꝓpter ꝓpinquatõez ꝑiculosissimã q̃ notax ibi. Nõ defecit. Secũdo ꝓpter extensionẽ copiosissimã q̃ significatur ibi. de plateis eius. Tercio ꝓpt palliationẽ seu excusatõem fraudulentã.ibi.vsura ꝛ dolus.

Et ab illo vltimo §.I

inchoando dico.q̃ in vsurario est palliatio.ꝛ excusatio sui vitij multũ fraudulẽtissima.ꝛ hĩc secq̃tur magna ꝛ mala vexatio demonis in eo Quid em̃ ꝑius.ꝛ vãnabili ꝙ ꝑt esse in hoĩe q̃z excusare flagitiũ suũ Ad qđ ostẽdendũ primi ꝓntes post excusationẽ sui ꝓxĩ ĩmediate de padiso fuerunt expulsi. Sed videam' primo quid sit vsura.ꝛ ex inde quõ sit falsa ꝛ fraudulẽta excusatio ei? Vsura fm gof. est quicq̃d sorti accedit.ꝑcedẽte intentione vel pacto. Vel fm alios.ꝛ clarius Vsura ẽ lucꝝ ex mutuo principaliter intentũ vt si mutuo tibi.ioo.fl̃oze.hac principal'r intẽtõe vt aliq̃d pl̃ vltra centũ recipiã.vel si mutuo tibi certas mẽsuras frumenti.vini ꝛ olei.ꝛ hmõi q̃ vsu ꝓsumũt et plus ex hoc exquiro q̃z ipm capitale in valoze vsuram ꝓmitto.vt dr̃.xnij.q.iij.vsura ẽ Diffinitionẽ ꝑdictã habes declaratã in.c.fe §.ij. Et prima quidẽ fraudẽ ꝛ dolũ ꝓmittit vsurar'.qñ ex mutuata ꝑcunia nõ q̃rit plus in ꝑcunia nũerata suo capitali.ß in aliquo alio.vt frumẽto.vino fructu.dom' vel agri seruitio aliq̃ seu opis.quod vtiq̃z vsura est Vsñ amb. Esca vsura est ꝛ vestis vsura est.ꝛ quicquid sorti accedit vsura est ꝛ qđ velis nomen ei ĩponas vsura ẽ .xnij.q.iij.pleniꝰ qđ intelligit in mutuo.cũ.s.plus recipit.vel spexax q̃z q̃ mutuatũ ẽ in valoze Et ponit ibi amb pla exẽpla ostẽdens ibi fraudẽ ꝓmitti.ꝛ sic vsura ꝛ dolus.i.fraus sil'sũt. Et cũ vsura ꝓtrahax in mutuo ne deteganꝝ ipsi vsurarij.de sua prauitate vtũtur fraude mltiplici eã exercẽtes ꝓtractibꝰ emptõis venditõis.pignoratõis depositõis.sed in his q̃z repit vsura ex fraude q̃ ꝛ mutuũ ĩplicite vt declarabit̃ j.§.v.ꝛ sic cũ vsura nõ deficat dolus ß q̃đ ꝑius ẽ volunt vsurarij excusare facin' suũ et defendere tali rõe Omne pct̃m ẽ ꝓtra aliquã legẽ. Sed vsura nõ est ꝓtra aliquã legẽ nec diuinalem nec inicialem siue naturalẽ.nec humanalem.quinimo oẽs iste eam ꝓmittũt.ꝛ sic apparet nõ ee pct̃m. Nã in lege diuinali q̃ habet̃ in sacra pagina dic̃t dñs. Feneraberis gẽtibꝰ multis.feꝝ ãt vocat vsura Ite rẽ Deu.iij.dicit idẽ dñs Non feneraberis frĩ tuo ß alieno. Ex q̃ auctoritate videtur q̃ ꝛ si nõ frĩbꝰ saltẽ alienigenis extraneis possit fenerari ꝛ infidelibꝰ. Quantũ ad legẽ naturalẽ bz regulã fundatã in rõe naturali.q̃ nulli debet cũ dãno alteri' vel iactura locupletari.in vi.de re.iu.cũ g̃ dic̃ vsurari' seruiã ꝓxio ĩ mutuã do.nõne ꝛ rõ dictat vt ꝛ ipe debeat seruire mihi. et si cũ mutuata pecunia Petr' negociãdo lucratur ipe ad rõem.xv.vel.xx.ꝓ cẽtenario nõne rõ dictat vt sim ꝑticeps lucri ei' ꝛ mihi saltẽ.x.vel viij.ꝯcedat Ite ãt alias locupletabit̃ ipse ꝛ cũ meo dãno.q̃ cũ ipsa pecunia potuissem ꝛ ego lucrari Leges q̃z ciules q̃ hũane dicunt̃ c ab hoĩbꝰ inuente.iuste sunt Juxta illud.puer.viij Per me ſ.sapiam reges regnãt.ꝛ legũ ꝯditores iusta decernũt Ite ãt leges ꝯcedũt aliq̃s vsuras ꝓpue vt C.de vsu.eos Et sic ex oi lege videt̃ cessa vsura vñ nec pct̃m Ex rei veritas ẽ fm determinatõez doctoꝝ q̃ vsura ꝓprie sũpta vt diffinitũ est.semp ẽ pct̃m ꝛ mortale ꝛ valde graue.vñ ꝛ am.ß dicit Si quis vsurã accipit rapinã facit.vita nõ viuit ſ.gr̃a in li.đ bono mor̃.ꝛ trãsl̃ ꝓpriue.xnij.q.nj si quis Et hoc q̃ ipsa vsura ẽ oi lege ꝓhibita.ſ. naturali.diuinali.ꝛ hũanali Et ad rões ĩductas ꝓ vsurario hoc declarãdo ad singulas rñdebit̃ur Et primo quidẽ e' ꝓtra legẽ naturalẽ Et hoc triplici rõne Primo rõne inadequatõis Secũdo rõne appropriatõis Tercio rõne fructificatõis Quantũ ad primã rõem dax ẽ.q̃ illud qđ ẽ ꝓtra iusticiã q̃ in eq̃litate ꝓsistit ẽ ꝓtra legẽ naturalẽ.ß vsura ẽ ꝓtra eq̃litatẽ iusticie ex eo videlicz qꝝ vendit id q̃đ non est fm tho.ſe.ſe.q.lxxviij

Pro cui' declaratõe sciendũ fm eundẽ q̃ rex q̃ in vsũ nr̃m veniut q̃dã sũt quaꝝ vsus ipaꝝ est ꝓsumptio.vt frumentũ.vinũ.et oleũ et hmõi quibꝰ hõ nõ vtit̃ nisi ꝓmedẽdo vel bibẽdo et sic ex toto ꝓsumendo Ille res sunt quaꝝ vsus et si nõ sit ipaꝝ ꝓsumptio in se est tñ ea ꝝ distractiõ.vt pecunia nũerata q̃ principalit̃ est mueta ad ꝓmutatões faciendas. vt dicit p'bs in.i polit̃ice.et sic vtendo distrahit̃ cũ in ꝓmutatõnes expendit̃ur Sunt et alie res q̃ꝝ vsus nõ est ipsaꝝ ꝓsumptio vel distractio.sic dom' ager.iumentũ.vasa argẽtea.et aurea.et hmõi Vsus eñ dom' est habitatio.nõ ꝓsumptio.sic cultus agri est' cultiuatio ad fructificandũ non dissipatio.et sic de aliis bꝰ Et ex isto tercio genere rer̃ vsus ipi' rei secũdum põt ꝓputari a ipa re.et vnum ꝯcedi sine altero ꝑt̃ est alicui tradi dominũ dom' l'fui vel agri vel iumẽti retento sibi vsu vel fructu ipi' ad vitaz vel ad alq̃d tps.vt fit aliq̃n in donatõibꝰ.et econuerso.ꝑt ꝯcedi vsus tali ũ red̃o retento sibi rñ vt

Capitulum Sextū

in locatione.a ficto. pensione domus ⁊ hmōi. Et ido ī hmōi licite recipit certū pciū seu lucr̄ pvsu dato ipius rei retento sibi dñio. ⁊ inde ad certuz tps rehabita ex integro ipsa re. Sed in reb⁹ pri mi ⁊ secundi generis, quaz. s. vsus est ipsaz consumptio vel distractio nō p̄t ꝑputari seorsū vsus talium rez ab ipsis reb⁹ q̄ inseparabilis est. ⁊ cui cūqz ꝑceditur vsus taliū rez ex hoc ipo ꝑceditur ⁊ res. ⁊ ꝓpter hoc in talib⁹ p mutuū transfert dominiū Sicut ergo si quis seorsum vellet vendere vinum. ⁊ seorsum vsum vini venderet eandem rem bis. vñ ⁊ venderet id qđ non est. ꝓpter qđ manifeste ꝓtra eq̄litatem iusticie est. Simili rōne qui mutuat triticū vinū ⁊ oleum ⁊ hmōi vl pecuniā numeratā. ⁊ vltra suū capitale mutuatū aliqd exigit. vel principaliter intendit hr̄e qđ pcio potest extimari ꝓtra equalitatē iusticie agit q̄ petit sibi duas recōpensatōes fieri, vnā scz restitutionem equalem rei mutuate. aliam vero vt precium vsus qđ dr̄ vsura. ⁊ sic peccatū est. vtpote p̄ rationem seu legem naturalē. ꝓtra iusticiam Quantū ad scdaz rōez clar̄ est q illđ qđ gratis natura dat ꝓximo alicui nō debet sibi illud abalterovendi. ꝙ natura dat ei cui mutuatur pecunia aliquā industriā vt ꝓximam. ⁊ hanc industriam ⁊ actus ꝓximos ipsius recipientis mutuū sibi vendit dum vltra capitale mutuatū plus exigit ipse mutuans qđ est iniustū. ⁊ ꝓtra naturā appropriationis q̄ dedit viro industriā q ꝓxima industria sibi ipe ꝓsit. Pecunia em̄ inquantū precium rerum alium nullū ꝓfert lucr̄. nisi p industriam vtentis Dedere ergo vtilitatē proueniente ex pecunia per mercatiuam industriam. ei cui mutuata est nihil est aliud q̄z vendere sibi industriam. et actus suos quod est contra naturā siue legē naturalem. ⁊ hoc est ratio scoti sup quarto senten. di. xxxvij. Videt etiā tps illi vendere cui mutuauit illud scz q̄ pecuniā suam detinet. qđ est etiā ꝓtra naturā cū nō magis sibi sit appropriatū illđ tps q̄z illi qui recipit mutuū. Et hec ratio est Crisō. di. xxxvij. ex̄ciens. Quantū ad terciam rōem scz fructificationis patz q̄ p vsurā fit vt res mutuata q̄ ñ ex se generat fructū. ꝑeat lucr̄ qđ est contra naturam Non em̄ aliud videtur esse lucr̄ q̄z fructus ipsius rei seu p fructū ipsius aliquid acquisitū Naturale em̄ est q res q̄ generat fructū semp̄ crescat in valore cum ipso fructu. atq; maior est cū est sub fructu q̄z cū ipsa res ꝑmaneat sine fructu Cū igitur vsura res hñtes determinatū valorē a natura vel arte q̄ in eo excrescere non possunt. ⁊ p̄ñs fructificare non p̄nt. faciat excrescere in valore. sequitur q̄ faciat rem nō generātē fructū parrere lucr̄. vñ ꝓm pbm. i. pol. vsura dr̄ a latros q̄ est partus. qz cōtra naturā rei mutuabilis vult vsurarius q̄ pecunia pariat qđ miraculosum videt. ꝙ diabolicū est. Et hanc rōem tangere videtur Ambro. dicens Interdū etiam vsure arte nequissima ex ipso auro aur̄ nascitur di. xlvij. sicut. Ad rōnem aūt vsurarij respondetur Nā cū dicit. q̄ sicut ratio dictat q̄ ipse debeat ꝓximū sublevare. ⁊ ei subuenire p mutuum vel alios modos cum p̄t. ita etiā dictat ratio naturalis q̄ ipse cui mutuauit debeat eum adiuuare. ⁊ esse grat⁹ ex seruitio ꝑpenso. dando ei aliquid de suo lucro Rñ. q̄ p̄mū dictat rō scz q̄ mutuet ꝓximo indigenti si p̄t ꝙ gratis sine spe lucri Secundū etiā dictat ratio scz q̄ sit gratus recipiēs mutuū erga mutuantē. puta in recognoscēdo beneficiū. ⁊ cum p̄t eum adiuuare q̄n indiget. vel viceuersa remutuando sibi vel p alia obsequia ꝙ gratis non ex pactione Nā ⁊ si ei teneatur ad antidota naturaliter. i. recōpensandū bñficiū hoc ē ex debito honestatis. non āt necessitatis scz q̄ posset cogi in iudicio Et ideo ꝺm tho. ⁊ alios si quis mutuaret alicui cū hoc pacto q̄ ei teneret̄ remutuare vsurā ꝓmitterz q̄ vltra capitale suū aliqd exigit quod potest p̄cio extimari illa scilicet obligatio q̄ scz p̄t eū ꝓuenire in iudicio Ad aliaz rōnem cū scz dicit q̄ qui recipit mutuū ab eo locupletatur cū dāno suo ⁊ de sua pecunia Rñ. q̄ locupletatur seu lucrat̄ ille principaliter p industriam suam. q̄ pecunia ex se nihil lucratur vt pz tenendo in capsa. pecunia etiā illa nō est mutuātis. ꝙ eius qui accepit mutuū. q̄ in eū trās latuz est dominiū ⁊ si periit vel pdit in negociando vel aliud agēdo perit ꝑiculo suo nō mutuantis Dānum autē non sustinet nisi q̄ cessat ex hoc sibi lucrū. ꝙ idez̄ damnū habuisset. si pecuniā in archa seruasset. q̄ ibi nō fructificat Et si cū ea negociatus fuisset potuisset amittere sicut ⁊ lucrari substabat em̄ tunc periculo vbi in mutuo non substat. verū si ex carentia pecunie mutuate passus fuisset dānum puta cū oportuisset eum accipere ad vsurā vel vendere res suas min⁹ iusto precio. vel aliquo simili. tunc mutuans deberet ei satisfacere de dāno ei secuto ꝓpter mutuū. etiam si non fecisset pactum de hoc ꝺm ꝓscīam. non āt de industria sua lucr̄ factū tenetur cōicare cessante dāno Secundo vsura est ꝓtra legē diuinalē Et hoc patet ex triplici scriptura. que ꝓplectitur legē diuinalem scz mosaica. ꝓphetica. ⁊ euāgelica In euāgelio dicit ꝟitas ipa que mentiri non p̄t Date mutuū nihil inde sperātes Lu. vi. nihil. s. qđ precio possit extimari vltra suā sortē. nā beniuolentiā ⁊ amiciciā licet sperare. que nō cadunt sub precio. Qđ verbum est preceptoriū quantū scz ad hoc q̄ nō speretur seu expectetur lucr̄ ꝓp mutuū. q̄ ibi esset vsura. vnde ⁊ mortale Qđ a perte declarat aug. sup p̄s. dicens. Si fenerauer̄is. i. si mutuū dederis. pecuniā tuam. a quo pl⁹ q̄z ddisti expectes accipe nō solū pecuniā ꝙ q̄cq̄d aliđ siue tritici siue vinū ⁊ hmōi. fenerator es. i.

vsurarius. ⁊ in hoc nō laudādus. ß ip̄obandus xnij.q.iij.c. si fenerauer. Jn pp̄is q̄z phibef ip̄a vsura Clñ ⁊ ps. describens ꝯditōnes necessarias ad requiescendū in monte dei. s. supne p̄tie. hāc vnā ponit inter ceteras Qui pecuniā suā nō dit ad vsurā. qui ergo dat ad vsurā nunq̄z ascēdit ad montē dine gl'ie nisi penituerit plene Et nec mie. v. Increpaui inquit optimates ⁊ mgr̄atus et dixi eis. vsuras ne exigatis ⁊c. Ezechē. xviij. Inter scelera digna morte eterna ponit vsurā dicens Qui ad vsurā nō ꝓmodauerit. i. ap̄li? q̄cq̄z non accepit. Vbi dicit hie. Pntāt quidā tm̄ vsuras cē in pecunia Nō p̄uidēs scriptura diuina oīs rei aufert supabūdātā vt pl? nō recipias q̄z dedisti. xnij.q.iij.c. putāt. Et p̄uer. xxviij. Qui coaceruat diuitias vsuris ⁊ fenore liberali ⁊c. In lege mosaica q̄ntū ad p̄tē moralē. q̄ ad hoc obligat. hēt̄ Deut. xxv. Ne accipias a frē tuo vsurā nec plus q̄z dedisti Noīe frīs intelligit quilibet p̄primus ⁊ rōe originis q̄ vna ē. s. a deo. ⁊ rōe finis qui vn? est. s. de? Ad rōem āt vsurarij rñdef. cū. s. dicebat q̄ in lege p̄mittebat vsura. q? illa fuit cōpatiua p̄missio q̄ p̄mittit min? malū. ne sequat maius. p̄mittit aūt nō q̄ ꝓcedat vt licitū. ß q? nō unit pena tpali. ß bñ punit pena eterna. Permisit ergo fuit iudeis vt auaris vsurā exercere erga alienigenas. ne crudeles existētes a frībo exigerēt eos ꝓsumēdo Alia rōem hēs j. ī. §. iij. c. se.

Ad illā aliā auctoritatē inductā Feneraberis gēnbo multis ⁊c. Rñ. Tho. vbi supꝛ. q̄ ibi large sumit fenus p̄ mutuo tm̄. nō p̄ mutuo ad vsurā Et vult dicere de? q̄ si pp̄lis seruaret legē erit ita abundans q̄ poterunt alijs mutuare. ⁊ nō indigebunt mutuū accipe Tercio vsura est ꝓtra legē hūanalē Sup̄ oēs leges hūanas ē ius canonicū q̄d resultat ex decretis ⁊ decretatibo ⁊ scrōz auctoritatibo doc. Ex capitulo nāq̄z ꝓcilij Cartaginē. x. q̄d incipit Seditionarios, phibef vsurarios ad clericatū p̄mouer. di. xlvi. Nullus āt, phibetur a p̄moīe. nisi p̄ mortali vel p̄ irregularitate. ⁊. xnij.q.iij. ⁊ q. nij. in pl'ibo, c. ⁊ extra de vsur. per totum. p̄cipue. c. q? in oībo. hoc phibef vbi excōicantur publici vsurarij quo ad sacra p̄cipienda. ⁊ quo ad oblatōes altaris. ⁊ quo ad sepulturam eccl̄asticā bis oībo priuant nisi restituant. in vi. li. de vsuris q̄q̄z Priuātur ꝓfectōe testamentorum ⁊ alijs mltipliciter nisi faciant cautionem De his. oībo plene habes infra in diuers. §. vide ibi. Et de excōicatōe quā incurrūt sepelientes eos scz publice vsurarios nisi fecerit cautionem. hēs infra in. nij. p̄te. ti. i. c. Aug?. etiā dic An crudelior est qui subtrahit aliq̄d vel eripit diuiti q̄z q̄ trucidat inopem fenore. xnij.q.nij. quid dicam!. Et ambro. Sine ferro dimicat qui vsuras flagitat xnij.q.nij.c. a bullo. Et leo papa. Sic em̄ nō suo noīe. ita nec alieno lz fenus exercere Fen? hoc solū exercere debem? vt q̄d hic misericordit tribuimus a dño qui multipliciter ⁊ imperpetuū mē; surā tribuit recipere valeamus di. xlvi. sicut. Et de hac vsura spūali ⁊ licita dicit salomon Feneratur dño qui miseref. primo q? centū. p̄ vno accipietis. i. spūalia que excedunt in centuplo vnū et vitā eternā possidebitis in euāgelio Mat. xix.

Ad rōem vsuratij rñdef. q̄ leges ciuiles dantur pp̄lis. qui sunt. p̄ maiori ꝑte malivl' ip̄erfecti et intendunt pacificū q̄ictū ciuiu m adinuicem Clñ solū. p̄hibent exp̄sse vitari q̄ sunt magis perturbatiua ciuilitatis ⁊ quietis tpalis puniendo transgressores ⁊ coarcēdo ab ill' p̄ penas. vt adulteria. furta. homicidia ⁊ h?. Alia p̄mittūt non vt licita ꝓcedētes ß nō vt alia vicia p̄dicta puniētes. ⁊ hoc ne peiora ꝓtingāt. sicut de meretricibo et hmōi. 9m tho. vbi supꝛa, Sz lex diuina, phibet omne pcm̄ oītēdens puniri ī diuino iudicio Cū ergo lex diuina ⁊ natural' sit supꝛa oēm legē humanā vt ꝓz di. viij. ⁊ ix. p̄ to. ⁊ canonica' sit etiam p̄eiudicās ciuili. vt di. ix. in que spectant ad conscientiam ⁊ triplex lex diuina ⁊ natural'. ⁊ canonica phibeant vsurā oēm Dis lex ciuil'. que p̄mitteret etiā ꝓcedendo vsuras. annulla' quantū ad hoc p̄ legem diuinam ⁊ canonicā Et si leges ille sint iuste quo ad ciuilitatē vite p̄sentis rōe iam dicta. non tñ iuste sunt quo ad ciuilitatem supnā ad ip̄a scēdam ad q̄d oportet ab oī vicio esse immunem Sz ⁊ ipse imꝑator dicit q̄ sacre leges nō dignant' sacros canones imitari in mrimoniis et vsuris. vt in auten. vt de ap. ꝓpri. epi. cōue. col. vi. ⁊. ij. q. iij. §. hinc colligitur

Quantū ad secū .§. II.

dam p̄tem que est extensio seu dilatatio copiosa talis vicij. hoc notatur ibi. De plateis ei?. Platea est locus vbi multi conueniunt ⁊ locus lat? et patens. et lata est via que ducit ad perditōem scz via cupiditatis. ⁊ multi incedunt per eam dicit saluator. Mathei. vij. ⁊ p̄cipue p̄ vsurariaz p̄auitatem. patens est. q? semp̄ a criticolis hec vsura habita est ꝓ magno ⁊ enormi scelere. Et ad tollēdum omnē excusationem huius maledicti vicij ecclesia statuit. vt si quis pertinaciter hic assereret ip̄am scz nō esse peccatū ⁊ graue. hereticus habeatur. ⁊ contra ip̄m vt ꝓtra alios hereticos ꝓcedatur de vsura ex graui in clemen.

Sunt autē in ciuitate plures platee Est platea nobilium, ⁊ campsoꝝ Est platea artiū ⁊ mercatoꝝ Est platea ludentiū ⁊ temploꝝ. Et de omnibo his plateis nō defecit vsura ⁊ dolus Jn prima vt est Florentie platea dñoꝝ ⁊ platea fori sunt nobiles q̄ nolunt laborare. ⁊ ne pecunia eis deficiat paulatim consumēdo tradunt eam mercatoribus vel trapezite intendētes principaliter aliq̄d annuatim recipe ad discretionē eorum. saluo tñ

Capitulum Textum

capitali. Et ꝙuis ipsi vocent hoc depositum. tñ clare vsura ē. xnij. q. iij. si feneraueris vt hēs sup̄ Nec vre depositū ē. nec sapit naturā eius Ipsi etiam ⁊ alij plēs qñq; mutuant pecunias diuersis plonis accipiētes in pignus domū vel agrū vel vineā sub noīe securitatis, & fructū seu vsum dicti pignoris interim volūt hīe quousq; restituat eis pecunia nō ꝑputādo in sortē ⁊ vsura ē. ō vsu. c. i. Excusatur tñ in hoc casu a vicio vsure gener qui cū sustineat onera mātimonij ⁊ nondū habūit dotes recipit a socero vel alijs dotātibꝫ mulierez possessionē aliquā in pign⁹ quousq; recipiat dotes hic licite facit fructus illius pignoris suos nec tenetur ꝑputare in sortem vt de vsurꝫ. c. salubriter Cāpsores cambia faciunt q̄ vocant cambia sicca vel ad libras grossoꝝ. vel ꝑ venetos Et quia ibi est mutuū exīsse. qđ ē materia in ācu, vsurario et intentio lucri principaliter. qđ est forma, ideo inde resultat vera vsura. ⁊ si dicat cambiū. Nec excusat periculū qđ ibi esse ꝑt. vt de vsuris nauigāti Faciūt etiā alij securitatē ꝑ alijs in mutuis cū certa scriptura. ⁊ ꝑ hoc recipiūt duo ꝑ cētenario ⁊ h⁹. ⁊ hoc etiā vsura videt. si nō est, ꝓbabile periculū De hoc tñ ⁊ alijs supdict⁹ ꝓtractibꝫ hēs plene in. §. plibꝫ. c. se. In secūda platea. s. vbi morant mercatores. lanifices. ritagliatores ⁊ h⁹. multe reperiūtur vsure Nā qui vendit aliquid ad aliquē tēminū tpis. ⁊ rōne termini seu dilate solutōis petit pl⁹ iusto p̄cio. puta iustū preciū sit x. ⁊ ipe vendit. xi, vsurā ꝓmittit. nisi illō intēderz nō tunc vendere. & seruare vsqz ad tps q̄ verisimr credebat merces illas valituras quantū vendit etsi nūc nō tantū valeant puta tpe estiuo vendit bladum ⁊ preces seu instātiam alicuius. qđ intēdebat reseruare ad tps hiemale q̄n cōiter pl⁹ valet. propter qđ venditur pluri precio q̄ nunc valeat vt ō vsuris in ciuitate Similr si quis emit merces vel victualia minus iusto precio. pro eo q̄ anticipat tempus in soluēdo precium aute q̄ recipiat merces vel victualia ꝑ aliquos menses putabat precium tpe veris ⁊ recipit bladum tpe estiuꝫ. ⁊ hoc nisi subsistaret, periculū. vt qz bladū vl' aliud ꝑt ꝓbabiliter plus vel min⁹ valere dicto precio qđ solvit vt in dicto. c. in ciuitate. Ex qui emunt possessiones vel domos multo min⁹ ꝑcio q̄ valeant cum pacto q̄ infra certū tps ille vendit. dicet possit recemere vsura reputat seu fraus vsure palliate sub titulo emptionis Qui etiā faciūt societatē cum alijs siue mercatoribꝫ siue artificibus siue agricolis circa mercantias vel artificia vel pecora vel alia aīalia volentes saluum esse capitale quo ad pecuniam seu capita quo ad aīalia vsura elt ⁊ nō vera societas. xnij. q. iij. plerique cū glo. Ex ⁊ diuersis modis ꝓmittit fraus ⁊ dolus in h⁹. ⁊ ī iusticia. de quibꝫ diffuse habet infra in pluribus. §. se. In plateis tertijs que sunt cōiter aū eccias. ibi oēs cōueniūt. ⁊ diuites. et pauperes. et viri et mulieres. lusores. prodigi artifices ciues ⁊ alij. Et ad oēs quasi extēdit vitium vsure vl' ꝑ exercitiū eius. vl' ꝑ participatōz. Nā mulieres ō quibꝫminus videt. si sunt vidue ne cōsumant dotes earū. vel deponūt eas mercatoribus ad discretōez. ⁊ vsura est scōm predicta vl' recipiūt ab hēredibus cōiugis sui defuncti possessionē vsfructuandā quousq; reddātur eis dotes. ⁊ vsura ē fm Anno. Hosti. et alios. Si sūt nupte iuris qui sunt obligati ad restitutōez vsurarū ad quātū ē valoz eoꝝ substātie i vsura ꝓtici pāt victū vestitū de his ꝓpiēdo. Si sūt puelle nuptui tradēde. ⁊ dotes recipiūt ō vsuris. viri earū nō pñt recipe tales dotes. ⁊ si receperit tenēt ad restōnem illis. quibus, socer erat obligat⁹. ex quo oīa illius erāt obnoxia restōni. Et ipa mulier soluto matrimonio tenet ad restōnem. si nō restituit vir. scōm docto. Rai. ⁊ alios De his omibꝫ plene vide in ij. §. pluribꝫ. c. se. Pupilli quoq; quorum tutores vl' ꝓcuratores eorū pecunias posuerūt ad discretōez, vbi vsura ē fm ꝓdicta tenent ad restōnem. q̄ꝫ non fecerit ipi tales cōtractus. tamen qz lucrū tale ipi ꝓceperūt. Et si nō disponūt se ad restōnez. cū habent administrationem suorū bonoꝝ. iam sunt in statu damnatōnis. sed ⁊ ipi tutores ⁊ curatores mortaliter peccāt faciēdo tales contractus. ⁊ tenētur ad restitutionē ꝙuis vtilitatē nō sint inde ꝓsecuti in casu q̄ ipsi pupilli nō vellent, vel nō possent satisfacere vt notat archi. di. xlvi. sicut nō suo Idem de quolibet factore vel ꝓcuratore q̄ exercet negocia alioꝝ faciente h⁹ ꝓtractus Qui etiā mutuāt pauperibus hac intentōne vel pacto. vt seruiant eis in operis agri. vinee ⁊ h⁹. vel in operis boum vel eqꝝ vel alio seruitio corporali. vsurā ꝓmittūt. de vsu. c. consuluit Filij qz ⁊ hēredes quicūqz vsurariorum ptícipes sunt. ⁊ tenentur ad restitutionē. et si dona illa legata obnoxia sunt restitutioni. vt ō vsuris. c. michael. nisi incerta ēent ⁊ locis pijs legata Publici autē vsurarij cū consciētia diocesani. ⁊ caution ēre talibus debent disponere. vt de vsuris in. vi. de quo vide infra in. §. Illi etiam q̄ accipiunt mutuū ad vsurā si faciūt sine legitima causa puta necessitatis vel vtilitatis rōnabilis si ad ludendū vel ꝓdigalit expendendū peccāt mortaliter fm b. tho. vbi supra. ⁊ alios doctores Notarij conficiētes instrumēta in fraudem vsurar scienter ⁊ testes peccant mortaliter Idē est ō mediatoribꝫ ⁊ seruientibus eis in talibus Aduocati patrocinantes eis in h⁹ contractibus Omēs hi digni sunt morte eterna. quia consentiūt vsure coopando. ei. ij. q. i. c. notum sit Facientes q̄z statuta super h⁹ ⁊ iudicātes fm ea vt capitanei rectores ⁊ hmōi ⁊ ꝓbentes consilia ad huiusmodi statuta peccant mortaliter ⁊ sunt excommunicati de

vsuris et graui in de. Dñi et iã tꝝ talis qui ꝓmittunt vsuras ꝓpter vnã certã quotã quaz recipiũt inde in eadẽ sunt dãnatõne Et ꝯfessores qui absoluũt scienter tales. nõ disponẽtes satisfactionẽ et emẽdam. Ecce q̃t innumeros illaqueant male dicte vsure Et sic non defecit de plateis oĩb⁹ vsura. q̃ per vnũ modum vel ꝑ aliũ inuoluit quasi vniuersos.

Tertiũ quod cõ §. III

tinetur in verbis ps. qđ in primo mẽbro dẽtur ẽ ꝓtinuatio huiꝰ vitij q̃ est ꝑiculosissima. cum dr Non defecit ipsa vsura. ꝙ vsqz in finem vite cõiter ꝑseuerat. Sz vt dicit hiero. Si vsqz in finez vite in malis perseueramus. assidue peccantium non miseretur deus. di. xciij. c. diaconi Attendit autẽ ista ꝓtinuatõ periculosissima Quia sine interpolatione Quia in finali duratione Quia in plurali successiõe In alijs peccatis nunq̃z hõ aliq̃d eoz ꝓtinuat Non em̃ gulosus semp actu ꝓmedit. nec ꝓtinue luxuriat lasciuus. nec tracũdus ꝓtinue irascit. sed interpolãt actus suos Sz vsura sp rodit et ꝙsumit paupez ossa. et de die et de nocte et in festis et in feriis et dormiendo et vigilando opatur. et nunq̃z deficit vsura Et cũ peccatu m suum vsure mẽti occurrerit. et nõ dolet. et ꝓponit vsurariã prauitatẽ dimittere et restituere ꝙ ipsa lucra retinere. ite et de nouo peccat mortaliter et totiẽs q̃tiens Tenet em̃ q̃libet ad ꝓterẽdũ statũ de mortali. cũ menti occurrit. de q̃ad hec nõ habuit ꝯtritionẽ ꝑm b. tho. in. nũ. et ricar. et boñ. et pe. de taran. ꝓ Preceptorie em̃ dr illud a dño. Cõuertimini ad me filij reuertẽte et sanabo aduersiones vras hiere. iij. Non defecit scõo vsura. q̃ durat dum ille viuit. et ꝑt exercere Cetera vicia inquit hiero. cũ senescente senescunt sola auaricia iuuenescit. et sup oẽs species eiꝰ vsura. Et rõ est. q̃ in alijs peccatis si q̃s vult pẽnitere. nõ habet nisi conteri. et ꝓponere abstinere et sibi iniũctam pñiam facere. q̃ modicũ quid est Sz vsurarius sicut et quilibet alter qui accepit aliena iniuste vel dr detinet. nõ solũ optet q̃ doleat. et ꝓpiteat et ꝓponat abstinere in futuꝝ. ꝙ et necẽ est q̃ restituat aliena si ꝑt. nã vt alias dr i iure Nõ dimittit pctm̃ nisi restituat ablatũ de re. iu. li. vi. Nec ꝓfessor. sacerdos. nec epc̃s. nec alius supior ꝑlat⁹ ꝑt sibi remittere ius alienũ. si ille cui⁹ est pecunia debita Nimis aũt dur sibi videt vt reddat q̃ cũ tãto labore acq̃sinit et q̃ bursã euacuet ac dilapidat possessiões. et vbi assuetus ẽ viuere abũdanter cũ familia sua et indui põpatice reducat se ad tenuem victũ et vestitũ. et q̃ dimittat. filius pauperes. et nõ ꝑsiderat miser hõ. q̃ sic nud⁹ ẽ egressꝰ de vẽtre mris sue. ita nudus reuertet illuc Job primo. i. in terrã mrem oĩm. Nõ attendit qđ ait ps. Frater non redimit. i. xps nr̃ frater ꝙ humanitatẽ nõ liberabit talem mortuũ in peccato ꝓpr̃ sua legata facta ecclesijs. vel hospitalia facta Redimet hõ quicunq̃z. q̃si dicat nõ dabit deo placationem suã et ẽ. Quãto ãt magis ꝑseuerat in vsuris tãto magz aggrauat pcm̃ ei⁹ Et vt dr ꝓuer. xvij. Impi⁹ cũ in ꝓfundũ pcoꝝ venerit ꝓtẽnit nec curat de aĩa sua. Et tãto sunt grauiora pcã quãto aĩam infelicem detinẽt diuti⁹ alligatã aur. greg. extra de consue. c. fi. Et cõiter tales moriunt vt aĩalia bruta. vel aliq̃ terribili iudicio dei eis cõtingente rapti aliq̃n a demonijs notorie Dicit legitur de q̃dam vsurario. q̃ cuz dormiret in lecto cũ vxore. subito expergefactus exiuit de lecto Cũ ãt a vxore sua interrogaret q̃d hꝫet ait Nõ raptus fui ante iudiciũ dei vbi tot et tanta terribilia sũt opposita ꝓtra me q̃ nesciui nec potui aliq̃d respondere Cũq̃z fuerim diu ad pẽitentiã expectatus. nec hucusq̃z volui diuinis inspirationibus et ꝑceptis obedire. audiui nũc iudicẽ ꝓtra me sententiã ꝓtulisse. meq̃z datũ in ptãtem demonũ q̃ me deberent hodie ad eterna supplicia asportare. q̃ dicto de partica vili veste assũpta domũ rapido cursu egressus est. quẽ sui hinc inde q̃rentes tandẽ in q̃dam monasterio monachoꝝ matutinas cantantum inuenerunt Cuncris ergo eũ ad pẽtiam inducentibꝰ. nec ꝑficere valentibꝰ rõne aut exhortatõe. vel p̃ce custoditus est diligenter vsq̃z ad sextam horã Deniq̃z cũ ꝙsanguinei eũ ad domũ reducere vellent. et ad q̃ndã fluuiũ. ꝙ quem trãsituri erãt peuenissent. viderunt q̃ndã nauim rapido cursu ꝙ fluuiũ ascẽdentẽ a nullo vt videbatur ꝺducta Sz ab vsurario visa ẽ plena dãmonijs q̃ ait. ideo veniebãt vt eũ ad supplicia! etna asportarẽt. q̃ dicto statim de manibꝰ eoꝝ a dãmonibꝰ violenter raptus et in nauĩ ꝑiciẽs. et cursu rapido refacto subito disparuit cũ dẽmonibꝰ et preda ꝑ fate nauis Sicut ergo nõ defecit vsure vinuz in eo dũ in hoc seculo vixit. ita non deficiet punitio gehẽne in alia vita. et ꝑm modũ delicti erit et plagarũ modus vt dr Deu. xxv. Demũ ẽ ꝑiculosissimũ istud viciũ q̃ trãsit ad successoꝝ sicut lepra Giezi trãsit fusa est in posteros Illia pcã non excedunt actoꝝ eoꝝ vnusquisq̃z in iniq̃tate sua morietur. Filiꝰ nõ portabit iniquitatẽ ꝑtis Ezech. xviij. nec ire. nec superbie. nec iudicie. nec alia Sz i vsura sicut et rapina. et oĩ illicita vsurpatõe filiꝰ et quilibet alius hꝫres vsurarij et raptoris. et filij filiozum. ad quos deuenerunt bona ipoꝝ obligata restitutõi portabũt iniquitatẽ ꝑtis vsurarij. i. penã debitã. nõ quidem ꝓ peccato. quod accu cõmisit pater. ꝓ illo em̃ ipse solus pater portabit onus suum. sed ꝓ peccato quod commisit filius eius. vel quicunq̃z hꝫres ipsi⁹ in retinẽdo bona aliena. in quo imitat ipsum prauum pẽm Et sic de progenie in progeniem ĩperpetuz obligatur hꝫres vsurarij. vel alienozum detentoꝝ

Capitulum Septimū

inquantū durāt bona iportz ad vltem? nō tenent nisi d eo qd̄ puenit ad eum quousqz creditoribꝫ sit satisf factum p̄ solutōez vel remissionē in foro ꝓscientie Caucāt aūt hꝛedes taliū. filij. nepotes consanguinei vel extranei. ne in h̄ laborēt crassa ignorantia. qz nō excusaret eos a dānatōe Ez illud verificaret in eis Ignorās ignorabit. i. reputabitur sola ignorātia iuincibil eos excusarz Legitur de quodā vsurario qꝫ cū infirmatus cēt et grauiter ac filios duos hēret visitatus a ꝓfessore ꝓfessus est ⁊ nō negauit pctm̄ suū Cui cū declarasset ꝓfessor. qꝫ oportebat eum a male ablata restituere. alias saluari ⁊ absolui nō poterat. ⁊ filij ad hoc eū hortarentur. vt posset ⁊ sacra suscipere ⁊ aiam saluam facere. sciebant em̄ vsurarios ꝓtractus ei? Rndit ille miser. Ego nō possū qz si superuiuerē nō hēm ad mādducandū. & oporterz me mendicare Et moreret ⁊ vos oporterz ire ad hospitale. mbil em̄ vob remaneret. qz oīa de vsuris sunt. cui illi Nō curetis de nobis. puideat saluti vre Tacete. ait ille. Volo ire potius ⁊ ad mīam dei stare qꝫ mercedem hoīm qz inhumani ⁊ īmisericordes sunt. deus aūt clemētissim? Sicqꝫ in sua obstinatione migrauit Dō attrēdens vn? ex filijs hortatus est germanū ad restituendum ne sequerētur pēm dānatōe Cui ille. Si pater meus vsuras fecit ego illas nō feci Volo portione mea gaudere dum viuo. d̄ futuro nescio qd erit. Permansit ergo in vitio patris detinēdo ptem suaz Illius vero restituit certis psonis et i certa paupibus erogauit Cum autem in bonis duceret dies suos ex substantia tenebri i pūcto ad inferna descēdit morieꝫ Aliter vero qui statū religionis assumpserat sacra restitutōne de parte sua quadam die cum oraret vidit in visione terram apertam. ⁊ in ꝓfundū ignem maximū īmensum fūmam extēdentem. Et in ꝓfundo inferni inter ceteros vidit pēm suū ⁊ frēm suū supeuz quē pater frequēter maledicebat dicens. Male dictus ⁊c. qz propter te vt diuitem te dimittere huc veni Et filius respondebat īmo tu male dicar. quia propter te huc veni Si enī nō dimisisses mihi male acquisita. ego cauissem me ab alijs vitijs. ⁊ sic stabant in ista altercatione Dō ille cernens dominū laudauit de sua illuminatione quia restituerat. Et sic apparet continuatio eius. quia non deficit moriente vsurario sed trāsit ad alios. vt dictū est nisi restituatur.

Capitulum septimum vbi agitur de multiplici modo vsurarum scilicz ⁊ que cōmittitur in mutuis expressis. ⁊ in pignorib? ⁊ in securitatibus et in societatibus. ⁊ in occidis animalium. et in aīmoīs.

Quia vsure vora

go q̄ aīas deuorat plurimas. multa habet intricamēta propter fraudes adinuētas. ⁊ difficulr deserit propr obligatōem restitutōis ideo post simoniā de ea tractetur. cum habeat etiam ꝓuenientiā cū ea in hoc. s. qꝫ ꝓmitti ꝑt per triplex. munus. a manu. lingua ⁊ obsequio Et vtrūqz sola spe ⁊ intētione ꝓmittit Dicitur aūt vsura q̄si vsus rei vel eris. seu vsu rea. datur. n. ob vsū eris. i. pecunie. vel alteri? rei q̄ vsu ꝓsumit. ⁊ ob hoc est rea ⁊ mala. qz datur propter illud propter qd̄ dari nō debet vt declarabitur infra

Diffinitur aūt sic .§.1

Vsura ē lucꝛ ex mutuo p̄cipaler intentū Lucꝛ dicitur proprie īcrementū qd̄ quis habet ex voluntaria ꝓmutatōe vltra ea que prius sua erant. vñ si mutuo vni habenti. x. de mea substātia ea intētōne vt vltra mutuatum rehabeā ab eo illa. x. cū alias habere nō possem nō ꝓmitto vsuram quia non intendo hoc lucrum. sed tantum qd̄ meum de iure erat rehabere. ar. xnij. q. nij. a billo Et mutuo subditur. quia regulariter vsura cōmittitur in mutuo. q̄uis ei in alijs ꝓtractib? sepe reperiat vsura titulo emptōis vel vēditōis vel pignorationis ⁊ huiusmodi palliatōis ibi tamen est implicite mutuuz Nam si cum vendo tibi cannam panni valentem nunc vnum ducatum ex eo qꝫ vis dilationem vnius anni ad soluendum prezium. volo propter istam expectatōez vnū solidū plus dicto precio ista vēditio resoluit in mutuū Ita enī ē ac si modo tu mihi dares vnū ducatū pro precio illius pānī. quem qz tibi mutuo pro nū volo vnū solidum. ecce vsura explicita. extra de vsuris in cītate Et dr mutuū q̄si de meo tuū qz transfertur dominiū rei mutuate in eum cui mutuatur. ⁊ stat periculo eius. vnde proprie locū habet in his que vsu ꝓsumūtur. vt victualia. vel distrahuntur vt pecunia numerata. ⁊ dō grauari non debet vltra restitutionē capitalis Sec? aūt est in locatione ⁊ ꝓductōe domoꝝ ⁊ agroꝝ vel eq bouis ⁊ hmōi Nā dominiū nō transfertur i accipiētem. & remanet penes dñm ⁊ eius periculo stat. ⁊ ideo licite speratur. ⁊ petitur lucꝛ pro re locata vel cōmodata Intentum additur qd̄ includit expressam pactionem Nam ⁊ sine pacto ⁊ locutione sola intentione cōmittitur vsura. sicut simonia Si enim quis mutuat hac intentione vt aliquid recipiat vltra sortem temporale. esto qꝫ nil querat. vsuram ꝓmittit mente. xnij. q. iij. si teneaueris. Ez si nil recipit vltra sortē. sufficit vt pñiam agat de peccato suo mortali. si aliquid habuit restituere oportet nisi sibi remittatur. Si vero quis mutuat principaliter propter deū vel

amicicia. non propter tpale ꝓmodū Et is qui mutuum accipit ex liberalitate sua vt gratus nō ꝑcipaliter propter mutuū donat ei aliquid hoc ei declarās ꝙ ei libere donat. vsura nō est. quia illud lucꝛ mutuans nō intēdit. ar. i. q. ij. sicut nō em̄ debz esse factus deteriozis ꝯditōis ꝑ meliozis propter obsequiū ꝙ ipso factū in mutuando. vt s. donum ei gratis factū recipe nō possit qui ꝑfm oēs potuissz ¶ Principaliꝛ dr̄ ꝓpter secūdariā intētionem. q̄ nō inducit vsurā. dr̄ aūt intētio principalis hic cū. s. magꝫ mouet ad mutuandū propt lucꝛ qđ sperat sibi euenire q̄ꝫ propter aliud. ¶ Sz intētio secūdaria dr̄ q̄n̄ ⁊ si sperat aliq̄d sibi dari ab eo cui mutuauit ex sua liberalitate. tn̄ nō illō eum monet. ꝑ magis̄ beniuolentia ita ꝙ etiam si non crederet aliquid sibi dari vltra sorte. adhuc tn̄ mutuarꝛ. Sic em̄ principal' spes ⁊ intētio adꝛ tpale inducit simoniā. ⁊ nō secūdaria in collatōe spūalium. vt habet' extra de simo. cū olim. li. vi. quid prodest in glo. ⁊ di. lix. si officia ¶ Ita ⁊ in mutuo principal' intētio ad lucꝛ inducit vsurā. ⁊ nō secūdaria ꝑfm lau. de ridol. ⁊ multos alios ¶ Nec ob. c. i. xiij. q. iij vbi dicit aug⁹ Si mutuo dederis a q̄ plus q̄ꝫ desisti expectes feneratozes. hoc em̄ intelligit' de expectatione causatiua principaliter mutui Sil'r nō ob. c. fi. xiij. q. iij. ad id qđ dictum est supra de dato ex liberalitate ¶ Nā dictum. c. loquitur cū datur aliquid vltra sortē ex exactōne actuali. vel saltem intentionali mutuantis. ⁊ non ex liberalitate mutuum accipientis Et nota ꝙ intentio principalis ad lucꝛ nō solū in ꝓcipio mutuatōis ꝑ et hīta postea. ⁊ si a ꝓncipio nō habuerit. inducit vsurā. puta mutuat quis ꝓmo mere ex charitate post mēsem subi intrat cogitatio mentē eius de lucro sibi dando ab eo cui mutuauit ⁊ ita inficit' ꝙ si nō sperauit aliquid recipe vltra sortē repeteret mutuatū. ꝑ propter illud lucꝛ sperat̄ dimittit. certe tal' vsurari⁹ est ar. i. q. i. vulnerato ⁊ siqđ vltra sortem recipit. q̄ꝫ ille daret nō exactus. ꝑ propria sponte tenet' restituere. ⁊ hoc nisi mutuū accipiēs in restitutōe eius. ⁊ scirꝫ vel crederet intentionē illi⁹ fuisse deprauatā. tn̄ ex mera liberalitate aliq̄d dat ꝓ modū doni. ⁊ hoc sibi declarat ꝙ vult oīno ꝙ sit suū ⁊ ꝓ modu⁹ doni. tūc em̄ de pcō penitere habet. ꝑ ex quo donatū sibi est nō tenetur restituere Sz si dedisset. nō ex libera voluntate. ꝑ ne reputaretur ingratus. ⁊ ab illo vel ab alio nō repire posse mutuū dubitat. si mutuans hoc scit. vel ꝓbabiliter credit. nō ꝑt recipe q̄ꝫ is ex charitate mutuasset. ⁊ ipse sponte dedisset. i. nō exactus ⁊ restituere tenet' acceptum ꝑfm lau. de ridol. ⁊ est sp mortale. vsura q̄ꝫ ꝓtra iusticiā ⁊ charitatem. ⁊ diuinam legē ꝓtra illud videlicꝫ ¶ Nō furaberis ¶ Nomīe em̄ furti intelligit' rapina vel oīs illicita vsurpatio rei aliene que ibi ꝓhibetur vt dicit aug⁹. xiij. q. v. c. penale

Et qꝛ cōtra diuinā §. ii

naturalemq̄ legem est. in qua ꝙ hoīem dispensari non ꝑt. ideo nec ꝙ papam dispensari posset. vt sine pcō vsurā exerceret. vt ēt q̄ꝫ posse dr̄ ex. de vsu. sup eo. vbi ¶ Alexander tercius sic ait Cū vsuraꝛ crimen vtriusq̄ testamēti pagina detestet. super hoc dispensationē aliquā posse fieri non videm⁹ ¶ Quia cū scriptura sacra ꝓhibeat pro alterius vita mentiri. multomagis ꝓhibendus est quis ne etiam pro redimenda vita captiui vsurarum crimine inuoluatur ¶ Posset aūt dispensari in exactis quo ad incertoꝛ restitutionē ꝑfm doc. quem̄ si fiat sine ratōne quo ad ꝓscīam nō puto ꝙ valeat. ¶ Nec excusantur iudei in exactōne vsurarum. sic nec ab alijs peccatis ¶ Illud em̄ ꝙ inducūt ad sui excusatōem tanq̄ꝫ hoc sit eis ꝓcessum male intelligunt ¶ Nam qđ dr̄ Deu. xxiij. ¶ Nō fenerabis fri tuo ad vsuram. ꝑ alieno sane est intelligendum. ¶ Per alienum em̄ aut intelligūtur illi qui erant finitimi eoꝛ. quoꝛ terras eis dns ꝓcesserat vt colanei. ⁊ ab illis licite recipiebant vsuras. non vt vsuras. sed vt recuperatōem iuris sui. ar. extra. eo. c. i. sic exponit greg. ⁊ vl. Sicut etiā mō a xpianis licite accipiuntur vsure ab eo ꝓtra quez agit' iust̄ bellū. cū etiā liceret eum occidere. ⁊ ad hoc ē tex. ambro. xiij. q. iij. ab illo vbi dicit ꝙ vbi est ius belli ⁊ vsure. ⁊ ab illo exigevsuras. cui merito nocere desideras Et q̄ꝫ quis aliq̄ hoc exponant negatiue. i. qꝛ nulli debes velle nocere. ita ⁊ nulli fenerari. tamē alij intelligūt affirmatiue vt notat ibi ¶ Archi. ¶ Nec inconueniens aliqđ sequitur. cum illa non sit ꝓprie vsura. ꝑ sui iuris recuperatio Si aūt talis vt vsurā peteret nō excusaret a mortali q̄ntūcunq̄ ille hēret de suo. sed ad restitutōem nō tenet' vsq̄ ad sui satisfactionē ¶ Aut ꝙ alienū intelligitur quilibet qui nō erat de genere indeoꝝ et tunc dicetur ꝙ illa fuit ꝙdam ꝓmissio q̄ permittitur minus malū ne maius malū fiat. sicut etiam permissum fuit eis dare libellum repudij. ⁊ repudiare vxorem ad vitandum vxoricidium Sic ⁊ vsura fuit ꝓmissa eis erga alienigenas ne simpliciter ꝓhibita maiori crudelitate crassarent in suos vt sue cupiditati satisfacerent Excusant̄ ergo a pena tpali legis. sed non a pena gehenali. sicut nec a culpa mortali Unde dicit crisos. xxxi. q. i. hac rōne in fi. ¶ Qđ em̄ ꝓmittim⁹ nolētes ꝓcipimus. i. ꝓmittimus ꝑfm glo. qꝛ malas hoīz voluntates ad plenum ꝓhibere non possumus ar. de hoc di. xij. veniq̄ Et hoc deus declarauit ꝑ ꝓphetas. s. sibi displicere vt ps. ¶ Qui pecuniā suā nō dedit ad vsurā Et ezech. xviij. dr̄ Ad vsuram nō ꝓmodauerit Sz ⁊ si quis rōne dicte permissionis vellet eos excusare ꝓ illo tempoꝛe. q̄ tamen excusatio cōmuniter a doc. nō admittitur ꝓ nunc tempoꝛe gratie reuelate nō excusarentur

Capitulum Septimū

xxxi.q.i.§.ſi obiꝯitur. Nam expreſſe oīs vſura et lege canonica.ꝛ lege euāgelica ꝓhibetur.q̄ leges oēs aſtringūt. Dicit enī luce vi. Mutuū date nihil inde ſperātes.q̄ auctoritas ſumitur in decre. ꝓſuluit extra d̄ vſuris,vbi ꝓhibent vſure. Et hec habet duas ꝑticulas. Prima eſt. Mutuum date qd̄ quantū ad eos qui ꝯmode p̄nt mutuare ſine notabili detrimento ſui ſtatus erga eos qui ſūt in magnis neceſſitatib⁹ ꝓſtituti.ꝛ quaſi extremiſ videt cē ꝑceptū.q̄ ſi hoc dicim⁹ de elemoſina a fornori in mutuo.ar.di.lxxxvi.in ſingulis autez videtur eſſe in ꝓſilio. Secunda ꝑticula auctoritatis eſt.nihil inde ſperantes.ꝛ hoc eſt in ꝑcepto ita tñ q̄ intelligatur de primaria ſpe,vt dictum eſt ſupra.ꝛ nihil referatur ad id qd̄ precio p̄t extimari. Hā bene p̄t ꝛ debet ſperari premiū eternuz exinde ſi fiat mutuū ex charitate vel etiā beniuolētia ꝛ amicicia ꝓſone inquantū tñ amicicia.nō inquantū cauſatiua vtilitatiſ ꝑtalis

Item notandū .§.iii

q̄ licet quidam dixerint vſuram eſſe ꝓteſtam in quibuſdam caſibus ꝓprie loquēdo in nullo caſu cōcedit. Sed cū in illis caſib⁹ quos illi ponunt aliquid recipitur vltra ſortem.ideo ꝛ ꝓpter aliquā ſilitudinem large ꝛ impropꝛie ſumendo dī vſura ibi ꝓmiſſa.§ non eſt vſura. Illos autez caſus ponit hoſt.in ſūma videlicz. Feuda fideiuſſoꝛ pro dote ſtipendia cleri. Clenditō fructus.cui velles iure nocere. Clendens ſub dubio preciuz poſt tpa ſoluēs. Pena ne in fraudem legis ꝯmiſſe gratiā. Hanc ſocijs pompam plus ſorte modis dabit iſtis. Exempla hoꝛ habes in iure. Hā de feudo habes extra eo.conqueſtus. De fideiuſſoꝛe ſoluente.ſ.vſuras q̄ poſſit repetere habes ex. d̄ fideiuſſ.c.ꝓſtitut⁹. De dote i fructib⁹ pignoꝛ.ꝓ dote habēs ex.d̄ vſu,ſalubrit. De ſtipēdioclerici.i. poſſeſſionis ſue ab alio tenente.ꝛ ſibi pignoꝛate habes extra eo.c.i. De venditōe fructuū hēs extra de locati.ꝛ ꝺduct.ꝓ totum.d̄ acceptiōe vſure ab inimico hēs.xvij.q.vij.ab illo. De vendente ſub dubio ꝛ ſine receptione precij.extra de vſuꝝ nauiganti. De pena appoſita in ꝓtractibus dū modo nō in fraudem eſt exacta habes.xij.q.iij.c.i legib⁹. De gratis oblatis ꝛ ſine principali ſpe recipientis mutui cauſatiua habes.arg.i.q.iij.ſicut de mutuata ad pompam ſeu ad oſtentatiōnem non ad vſum dicit tho.ſe.ſe.q.lxxviij.puta vult aliquis oſtendere ſe hāre multos denarios ad ꝟ vt creditoꝛes ſui nō dubitent de eo.ꝛ ſic aliquis ſibi mutuat ſolum ad oſtentatiōnē nō ad diſtrahendum fructū ſeu emolumentum aliqd̄ ꝓcipiāt.ſicut poſſz de vaſis argenteis,vel aureis mutuatis vel aliis iocalib⁹ ex quib⁹ lucꝛ iuſte q̄rere p̄t. Primus declarabuit nr iſta infra. Dicit enī b. tho.vbi ſupra.q̄ qꝛ principalis vſus vaſoꝝ argēteoꝝ ꝛ huiuſmodi.non eſt eoꝝ conſumptio.ideo eoꝝ vſus licite vendi poteſt. ſeruato ſibi dñio eoꝝ. Sed vſus principalis pecunie eſt in ꝓmutatiōes.vnde non licet eius vſum vendere cum hoc q̄ aliquis velit eius reſtitutionē qd̄ mutuo vedit. Sciendum tñ q̄ ſecūdarius vſus argenteoꝝ vaſoꝝ poſſet eſſe ꝓmutatio.ꝛ talē vſū eoꝝ vendere non liceret. Et ſi ꝛ poſſz eſſe aliquis vſus pecunie argentee vt pura ſi quis accōmodet pecuniam ſignatā ad oſtentationē vel ad ꝓnendū loco pignoris. Et talem vſum,pecunie hō licite vendere p̄t. Hec tho.

Quis aūt ſit iu .§.iiii

dex ꝛpetens in cauſa vſuraꝝ. Archi.in.ca.quid dicam.xvij.q.iij. ponit diuerſas opiniones vbi approbat opinionem lau.hu.ꝛ goff.q̄ hz q̄ ꝓtra laicū laicus iudex.ꝓtra clericuz eccāſtic⁹.ꝛ hoc ēt placz io.cal. Hz glo.in.c.diſpendioſam de iudi. in cle.videtur ſentire ꝓtrariū.ſ.q̄ ſolus iudex eccleſiaſticus habet iudicare. Pau.in cle.i.d̄ vſuris dixit opinionē lau.ꝛ ſeq̄ntiū veram vbi non refertur queſtio an id qd̄ petitur ſit vſura. Et ſic nō eſt q̄ſtio de ꝓhibito ꝛ ꝓceſſo.§ de ſoluto tantū. vl̄ non ſoluto. Hz ſi eſt q̄ſtio an id qd̄ petit ſit vſura.vel ſub noīe vſuraꝝ recludatur vel non tunc vera eſt opinio alia. Hanc approbat io.de lig.et Fede.de Senis. Idē videt ſentire bal.d̄ peruſio. Sed queritur ad quos magis ſpectet determinatio dubioꝝ de vſuris,ad tꝛeologos vel canoniſtas. Ad hoc rñdet pe.d̄ ancha.in q̄dam queſtione diſputata.ꝛ tenet q̄ ſpectat ad canoniſtas. Dicit enī q̄ interpꝛetatio iuris naturalis ꝛ diuini q̄tenus tendit ad moꝛalitatē.ꝛ dirigit actus noſtros in deū,ꝑtinet ad canoniſtas.§ quatenꝰ ius diuinū tendit ad ſp̄ualitatez ꝛ tuitionem fidei ꝓtra inīmicos ꝑtinet ad tꝛeologos.ꝛ ſic ꝓcludit q̄ magis ad canoniſtas ꝛ iuriſtas q̄ꝫ tꝛeologos ꝑtineat determinatio de dubijs circa vſuram. Hz nō ſolū b.tho.in q̄dam quolibet.§ etiā anth.de bu,qui fuit magnus decretaliſta dicit ꝓtrarium.ſ.q̄ declarationes materiaꝝ que reſpiciunt ius diuinū magis ſpectant ad tꝛeologos.ꝛ in hoc canoniſte debent ad eos recurrere.vſura aūt eſt ꝓtra ius diuinū.ꝛ ideo magis ad tꝛeologos ꝑtinet declarare dubia de vſuris. Preterea ad bonitatem fidei ꝑtinet non ſolū credere.§ etiam opari ſm illam. Si ergo ad ipos tꝛeologos ſpectat etiā interꝓetari ius diuinū in his que ſunt fidei,vt dicit ipe pe.cū vſura ſit ꝓtra opa fidei ergo,ſpectat ad tꝛeologos ergo ꝛc. Bene eſt verum q̄ quantum ad ea que inſtituta ſunt ꝑ leges ꝛ canones ꝓtra vſurarios declaratio dubioꝝ magꝭ ſpectat ad legiſtas ꝛ canoniſtas. De manifeſtis vſurarijs q̄ dicant ſ ꝛ quō puniant ſ habes i fine buiꝰ capituli. Quere ergo ſm q̄ videtur expedire ſi ꝯmittꝛ vſu

ram vel in mutuo vel in pignore vel in depósito vel in emptõe ⁊ vẽditione vel in societate ⁊ hꝰ Et declara per exempla

Nota ergo pri .§.v.

mo q̃ si quis mutuat aliquid eoꝝ que vsu cõsumuntur vt victualia. vel distrahũtur vt pecunia numerata nõ ad ostentationẽ trñi. & simplr mutuata cum pacto aliquid recipiendi vltra sortem siue illud sit munus a manu. vt deñ. fructus. et quicqd aliud qđ precio extimari põt. siue munus ab obsequio. vt seruitium hoĩs in laborando pro eo ⁊ hmõi. siue munus a lingua vt puta mutuat alicui vt porrigat pro se preces pro aliquo officio vel beneficio tpali obtinendo. In oĩbꝰ his casibꝰ vsuram ꝓmittit. xxxij. q. iij. putãt. ⁊. c. plerique. Idẽ tho. se. se. q. lxxviij. ⁊ tenẽ restituere ei a quo accepit id qđ habuit vltra sortem vel valorem eius. In vltimo trñi casu cum. s. ꝓpter preces porrectas pro eo rõne mutui ꝓsequitur officiũ aliqđ puto q̃ debeat pauperibꝰ erogare qđ inde emolumenti peciper deductis trñi expensis sui laboris ad arbitrium boni viri Idem potest dicendũ cũ quis ꝑ dicta mutuat. ⁊ si nõ cum pacto trñi ea intentõne ꝓncipaliter vt aliquid vltra capitale recipiat qđ possit precio extimari Tho. vbi supra. ⁊. xxxij. q. iij li fenerabaris. sil'r si mutuat eo pacto vel intentõne principali vt sibi in posterꝝ remutuet ecõuerso vsura est fm tho. ⁊ host. ar. extra eo. ꝓsoluit Licet trñi fm Tho. mutuũ recipe simul aliquid a mutuante Quãuis enĩ recipiẽs seruitiũ mutui teneatur naturaliter ad antidota. i. recõpensãdũ seruitium. extra de testa. c. cum in officijs. nõ trñi ex hoc simpliciter est obligatus q̃ ad hoc cogi nõ posset Sed si hoc ducit in pactũ ꝓmittens. s. remutuare ex hoc iurgit ciuilis actio q̃ mutuans põt cogere eum cui mutuauit ad hoc. ⁊ sic recipit vltra sortẽ aliud q̃ illam obligationẽ Et circ. post pe. Sz ⁊ si quis ex mutuo querat beniuolentiã alterius. eo trñi fine principali vt amicus effectus sit sibi vtilis ad acquisitõnem tpaliũ vsura est fm lau. de vsur. in tractatu. quem fecit de vsuris qui tractat pluries allegatur in isto. c. Et iãt principaliter beniuolentiam intendit non est vsura. q̃ precio non extimatur Tho. ⁊ Jo. cal. Itẽ nota q̃ cum quis mutuat vniuersitati licz Spec. dixerit q̃ ex pacto interuenĩẽte in ꝓtractu mutui inito cũ vniuersitate posset euitare collectas ad q̃s interĩ vniuersitati tenebatur Trñi io. an. ⁊ io. de lig. ⁊ io. cal. ꝓcedunt hoc nõ simpliciter ẽqñ nulle certe collecte statute sunt Secus autem in collectis certis quia tunc vsura est. argu. extra eo. nauiganti

Qui autem ex .§.vi

beniuolentia mutuat non ꝓpter tpale ꝓmodum si is qui mutuũ recipit postmodũ aliquid ei gratis ⁊ liberaliter dat non est vsura nec peccatum hec recepto ar. di. xviij. de eulogijs. ⁊. i. q. iij. sicut Sed quid si facta mutuatione ex beniuolentia debitor aliquid vltra sortem obtulit non voluntarie sed quasi coacte. puta dubitãs ne si hoc nõ faciat indiscret iudicaretur, ita q̃ alias nec illuz nec alium inueniret mutuantem vel q̃uis alia simili causa. nunquid recipiẽs illud ꝓmittit vsuram ⁊ tenetur restituere Rñdet lau. in dicto tractatu q̃ si mutuans dixit aliqua verba ad inducendum illum ad hoc. ex quibus ille soluit aliqd vltra sortem vel etiam absq̃ hoc scit vel credit probabiliter illum non voluntarie dare vnqz vsura est ⁊ tenetur restituere. ar. xxxij. q. iij. vsura. Sed si tpe quo recipit mutuans illud pure ꝛcepit credens illum dare liberaliter ⁊ animo donandi discretione ductum ⁊ non vt vsuram ⁊ non coacte dare q̃uis tutius fuit restituere puto q̃ non teneatur ad restitutionem etiam si postea sciat nõ liberaliter dedisse ⁊ per se patet q̃ nec peccauit et hoc nisi aliter remordeat cum conscientia illa q̃ nequiret iuri conformare qđ trñi scrupulosuz est magis q̃z laudabile ex quo timetur nõ timendũ Ratio huius est nam ex quo tpe donationis ⁊ receptionis bonam fidem habuit licite recepit ⁊ licite eius dominiũ in ipm transit nõ obstãte dubitatione debitoris qua ductus fuit ad dãdum illi mutuanti horum penitus nescio nec aliquid penitus attentanti. ex quo in tale dubium debitor fuit inductus. ar. de reg. iu. factum li. vi. Inducit exemplum de re obtenta per legitimã prescriptionem Nam mala fides superueniens prescriptioni complete non facit quempiam obnoxium restitutioni dũmodo in cursu prescribẽdi semper habuerit bonam fidem. hoc dicit glo. xxxij. q. vi. si res. ⁊. xxxij. q. ij. si virgo Hanc dicit Jo. de lig. esse opinionem cõmunem canonistarum Sic ad propositum si ille credidit debitorem libere dare cum dedit aliquid vltra sortem vt donũ non vt vsuram licite retinet q̃uis postea audiuerit vel sciuerit cõtrarium Et hoc intelligit ipe lau. nisi talis credulitas fuisz crassa ⁊ supina qđ ex circumstantijs vir bonus poterit arbitrari puta si mutuans erat solitus non danti sibi aliqđ emolumẽti pro mutuo non amplius mutuare vel repetere mutuatum ⁊ debitor tunc nõ poterat restituere ⁊ hmõi

Itẽ queritur .§.vii.

vtrum dans aliquid vltra sortem vbi nulla pactio interuenit presumatur gratis ⁊ liberalr dare et nũquid recipiens ꝓsumatur recta ꝓscia ⁊ non deprauata recipere Rñ. lau. de vsur. Et ad primũ mẽbꝝ dicit q̃ si tpe quo aliquid vltra sortem soluitur. debitũ sortis extictũ erat, alio nõ dato ꝓsu

Capitulū .Septimuz

mitur gratis dare Ex si durabat debitū psumet̄ metū repentōis sortis id actū. ar. de iureiur. c. debitores Posset tñ tot ⁊ talia occurrere q̄ psūptio tal̄ cessaret. psumptō nāq̄ psumptōe retūdit̄ seu elidit. de psum. ca. illud. ⁊ multo fortiꝰ si donātis scriptura caueret q̄ libere soluit ⁊ nō coact⁹. cū tunc nō sit locus suspectis. ⁊ ita tam vidi osultū p multos doctores famosissimos Ex ego id verū credo nisi p creditorē vsuraꝝ pharetur tale qđ p qđ de fraude ꝓstaret Elidi eñ sepe p experientiaꝝ q̄ accipiētes mutuo pecuniā sūt in tanta ⁊ tali egestate q̄ quicqđ volūt creditores faciunt vt dilationē habeant in restitutōe sortis. ⁊ quicqđ volunt scribūt ⁊ ꝓfitebunt̄. illa tñ verba ꝓfessionis q̄ liberaliter dedit nō. opabūtur hoc. q̄ onus pbādi cōtrariū in aduersariū trāsibit. ⁊ interim illis stabitur Qđ scōm mentē dicit q̄ vtiq̄ psumit̄ recta ꝓscia recipere Rō est qz qulibet psumitur sue salutis memor. alio nō dato. i. q. vij. sancim⁹ Talia eñ possent ctraria pbari. ex quibus aliꝰ diceret Pone eñ q̄ tal̄ ꝓsueuit ad vsurā dare Itē q̄ ꝓsueuit q̄ sibi nil dabatur vltra sortē mutua tū repetere vel depositū. ⁊ dare illis qui aliquid dant ⁊ b⁹. quid iudicabis de tali nisi malū in condemnando. tñ nō sit inde⁊ptus. ß lau. In foro tñ penitentiali credet̄ simpliciter verbis ipius recipientis in hiis dubijs. ß in primo mēbro seu casu oportet magis respicere psumptionem

Itē si quis mu §. VIII

tuat alīi ea intentōe vel pacto vt vadat ad molēdinū suū vel furnū vl̄ ad apotecā suā ad emēdū vel vt intrat scholas sub eo ⁊ hꝰ. alias nō mutuaturus. vsurā cōmittit. etiā si nō maiori pcio sibi vendit ꝓpter hoc. seu plus ab eo q̄ ab alijs petit. Ratio est quia cōmoditatem seu vtilitatez inde recipit. que pcio extimari potest. ar. xnij. q. iij. c. si feneraueris ⁊ extra eo. ꝓsuluit. ⁊ tenet̄ restituere et si ratōne mutui plus recepisset ab eo de re vendita vel de ope suo q̄ ab alijs perciperet. illꝫ plus tenetur restituere ei a quo accepit. si vo plus accepit propter mutuū tenetur pauperibus erogare nō quidem illam mercedē seu precium quia et ille alteri dedisset. ß vtilitatem quā habet alter puta quia ex hoc molēdinum suū vel furnus vel apoteca vel schole habebūt maiorem ꝓcursum personarū tātum videlicet quātum reputat sibi vel reputare debet illꝫ cōmodū vel illum honorē. ꝓpter ß q̄ illi ab eo emerūt vel vl̄ acceperūt opas ei⁹ a q̄ nō accepissent si nō mutuassz. nec debet precium illius ꝓmodi illi restituere cui mutuauit. qz nil sibi deperit. nihilq̄ dedit mutuanti de suo qđ aliter ꝓ mercede nō dedissz pauperibꝰ ergo dandū est ſm io. an. ⁊ io de lig. ⁊ io. cal. Si ait molēdinarius vel alius mechanicus dat pecuniam hominibus vt vadant ad molendinū suū seu apotecā potius q̄z vicinoꝝ. ⁊ tñ illi si alio iuissent tantum dē laboris habuissent. ⁊ tñ de pensione soluissēt vel ope ſm lau. de ridol. vsura nō ꝓmittit̄ qz vsura materialiter generat̄ ex mutuo. hic aūt mutuū non intervenit

Itē si quis mu §. IX

tuat granū vel aliud bladū ad renouādum antiquū. i. vt nouū pro veteri recipiat. si hoc facit ne suū sibi peat. ⁊ recipiēti gram faciat. non est vsura ſm oēs. Sed si facit principaliter vt meliꝰ recipiat io. de lig. dicit etiam tunc non esse vsuram nisi essent circumstantie mentalis vsure. puta si credit plus valitur ū vel nisi id qđ mutuaret cēt quasi putrefactum ⁊ paꝝ valens Sed tutior et ꝓmunior opinio est q̄ sit vsura etiā sine illis exceptionibus. qz vtile intendit ex mutuo. extra eo. ꝓsuluit. ⁊ hanc opinionē tenent rai. gott. ⁊ ho. t. in summis

Item si dominus §. X

alicuius agri mutuat rustico certā quātitatez pecunie ad hoc vt colat eius possessionē si ratōne mutui vult sibi responderi aliquid plus ō fructu vl̄ opaꝝ q̄ faceret. si nō mutuaret. vsuram cōmittit. xnij. q. iij. pntant. ⁊ restituere illud plus tenetur Si vero nil plus recepit ratōne mutui non est vsura scōm greg. de ari. Hec ob. qz dñs intēdit sibi propter mutuū operas prestari per colonos. ⁊ coloni eadem ratōne illas operas exhibēt alias nō exhibituri Nam si sic mutuantibus exhibeant̄ opere a colonis. ille tñ non sunt eis lucrū cum illas iusto precio emant. ⁊ sic non ꝓperit hec diffinitio vsure. ar. xnij. q. iij. c. vsuras Inducit ēt greg. tale exemplū Pone q̄ dñs ꝓducat colonū ad vnum certum tempus pro iusto precio. ⁊ precium tradat anteq̄ colonus incipiat operari ei⁹dem Postmodum nolente colone laborare nisi dñs mutuet certā quantitatē pecunie. dñs mutuat vt operetur alias nō mutuaturus. ꝓ quo scto colon⁹ opas illas pro quibꝰ solutū fuit impēdit equidem non erit vsurarius mutuans quia nil ex tali mutuo lucratur. ß recipit opas sibi debitas ex emptione Patet etiam hoc p casum de cretal. extra eo. c. i. §. au. de ridol. ponit aliud exemplum. puta occupasti rem meam vel p potentiaz tuam vim mihi vis facere in rebus meis vel nō restituis rem tibi mutuatam cōmodatam vel locatam. nec vis desistere vel reddere nisi mutuam tibi mille. q̄ facto desistis vel restituis. est ne vsura ex parte mutuātis Absit. nil. n. lucrat. imo pdit quia forte cū illis mille lucratus fuisset. redimit eñ vexationem suam. ⁊ suum recuperat qđ licitū est. extra de simo. dilect⁹. Et nota q̄ quilibet hoꝝ debet hoc intendere principaliter ꝛc recompensationem sui iuris

Queritur vtrũ sit §.xi

icitũ mutuare hostibꝰ ad vsurã. Ad qꝺ rñ. lau. de ridol. post greg. de ari. qꝺ a nullo licitũ est recipere ad vsuram. vt vsura. Bab hostibꝰ ꝓra quos gerit iustũ bellũ. licitũ ẽ ex mutuo recipe vsurã nõ quidẽ vt vsurã. i. vt ꝙrat aliquid vltra capitale mutuatum ꝓcise rõne mutui. hoc ei ẽ mortale ꝙmis nõ teneret ad restitutõem talis vsure qꝛ recipit qꝺ suũ erat. Nã tpe belli quicqd cape ꝑt ab hostibꝰ iuste bellans suũ facit. Sz ab hostibꝰ licite recipit. nõ rõne mutui ꝫ iure dominij. qꝺ habet in illos. ⁊ vt recuperet rem suam. quã non ꝑt ab inuito possessore nisi mediante mutuo recuperare ⁊ sic itelligit illꝰ. c. ab illo. xnij. q. nij. Ad ꝫ faciunt no. ꝑ arcꝺ. xxiij. q. vj. dñs. Si. n. ꝓmittit a iure spoliare inimicũ. imo ⁊ occidere dũmõ iuste bellet ꝓra eũ. m. ytomag. ꝑ hãc viã suũ accipe. Et sic dr licitũ fuisse iudeis accipe vsurã ab illꝰ tñ finitimis nationibꝰ qui occupauerãt terrã suam datam eis a dño tanꝯ ab hostibꝰ. Nũ aũt ipsi iudei pñta nullo recipẽ sine mortali. nec xpiani a iudeis. Nã non sunt inimici nri in ciuili quersatione. ⁊ pati sunt seruire vt dr. xnij. q. vij. dispar. Quo aũt ad illos infideles. s. vꝛ est qꝺ sunt inimici nri etiã illis arma inferre possum⁹ tanꝯ occupatoꝛibꝰ reꝛ nraꝛ. de q. xnij. q. vij. si de rebꝰ et. c. dispar. xnij. q. viij. ⁊ ꝑ ĩno. ⁊ ho. extra de voto qꝺ sup. his. Relict lõge fortius xpianũ ab eis licite posse vltra sortẽ accipe qꝛ suũ est vt dixi qꝺ recipit. Q aũt ꝓra saracenos ⁊ alios infideles dñia ⁊ fras possidẽtes licitũ sit bellũ vltra alias rõnes facit qꝛ ad defensam ⁊ recuperatõem sit sno tractoꝛ. ergo licitũ. Juxta ea q scribit inno. in. c. qꝺ super his. de voto vbi dicit qꝺ vbi terra fuit aliq tpe xpianoꝝ bellũ est licitũ. occupauerũt. n. a xpianis quicqd tenẽt. nã vbicꝯ terraꝝ fuit laudatũ nomẽ xpi. vñ in ps. In oẽm ter. ⁊c. Et act. i. Eritꝭ mihi testes. Et in ps. Adorabũt eũ oẽs reges terre. ⁊ oẽs gẽtes seruiẽt ei. xxiij. q. iij. c. displi cet. ꝑ q videt qꝺ in eo qꝺ dixit inno. ĩ dicto. c. qꝺ sup. his. q iurisdictio ⁊ dñium possit esse apud sarracenos nõ sit vꝛ. ⁊ q vtrioꝛ sit ibi sna hoſt. qui tenet ꝓtrariũ. ⁊ cõiter oẽs doc. ⁊ ita etiã repto tenuisse. Qid. Lau. de ridol. ꝫ de materia belli hẽs in. iij. ꝑte diffuse t. c. etiã de bello ꝓra infideles.

Jtẽ si quis iniu §.xii

rietur alicui ꝓpter qꝺ recipiens iniuriam ei inimicatur, et oporet q iniuriã fecit opoꝛtet subire certas expensas puta. x. florenũ. in mẽse in famul' quos oportet tenere armatos. si is qui fecit iniuriam mutuat iniuriam passo eo pacto vel illa principali intẽtione vt remittat iniuriam vt ei⁹ gratiam queratur ⁊ ꝓsequẽs veniã qua obtenta cessant expense predicte talis scom lau. de ridol. nõ pyet vsurã ꝓmittere qꝛ licitũ ẽ cuilibet redimere vexationem suã de simo. c. dilect⁹ ⁊ ita facit iste. Nec ob. si dicas. dedit cãm delicto ergo non redimit vexationẽ suã. qm̃ si ille peccauit iniuriam dãdo et ille etiã peccabit invindicando. qꝛ ꝓtra dei ꝓcepta est vindictã inferre. iste etiã nõ lucrat ꝫ nñ euitat dãnum quod subire oporteret. xnij. q. nij. quoniam multi

Sed quid cũ §.xiii

mutuãs aliquid eoꝝ que vsu ꝯsumũtur ⁊ distrahunt vt pecuniã ⁊ victualia recipit tpe redditõis rem illaꝝ maioris extimatõis. puta mutuat vnã mẽsurã frumẽti valentẽ mediũ ducatũ ⁊ eadem mẽsura redditur sibi ꝫ tunc valꝫ mẽsura pl⁹ medio ducato est ne vsura. Rñ. arcꝺ. post hu. xnij. q nij. si quis clericus. ⁊ io. de lig. ex. eo. in ciuitate. qꝺ nõ. ꝓ quo bene facit lex que dicit qꝺ restitui debet res eiusdem bonitatis in qualitate. s. intrinseca ꝫ nõ est necesse qꝺ sit eiusdẽ extimatõis. imo si actum fuit quo tpe redderet. illꝰ tpis habebit rõ ꝙ ad extimatõeꝫ. alias habebitur ratio tpis ꝙ fuit petita. vt notat glo. in dicto. c. si quis clericꝰ. Si ergo tenet recipe viliorem si facta ẽt vilior quo ad extimatõeꝫ. ergo nõ peccabit recipiendo ꝑciosiorem sm eũ. Et hoc totũ videt intelligẽdũ qñ intentio mutuantis est pura. s. ad subueniẽdũ ꝓximo principaliꝛ. Nam si intenderet lucꝝ in mutuo puta qꝛ sperat qꝺ plus valebit tpe redditõis res mutuata ꝙꝫ tpe mutui. ⁊ rõne mutuat. vsura est. xnij. q. iij. c. si feneraueris. Eñ vt refert lau. de ridol. Circa hũc casũ ꝙdã distinguũt sic. Aut ẽ verisimile qꝺ ipsa res mutuata nõ erit ꝑciosioꝛ tpe solutõis. aut de hoc ꝓbabiliter dubitat. ⁊ tũc nullum vitiũ. ⁊ hoc bene ꝓbatur extra eo. c. fi. Aut ẽ verisimile qꝺ erit ꝑciosioꝛ. ⁊ tũc aut creditoꝛ non erat seruaturꝰ pecuniã seu victualia ꝫ interim cõsumpturus seu distracturus ⁊ tũc est vsura. Aut erat seruaturus. ⁊ tunc aut creditoꝛ debitori aufert libertatẽ se liberandi. ⁊ tunc etiam est vsura. In hꝰ eñ casu se eronerare voluit ⁊ debitorem onerare. Aut talis nõ aufert libertatem debitori et tunc nõ est vsura. imo posset mereri si debitoꝛẽ bona intentõe requireret ad terminũ solutõis vt soluat ne oneretur. Sed si haberet corruptã intentionẽ qꝛ dicit sibi qꝺ ꝑt retinere vsqꝫ ad terminũ vt se a dã no releuet licꝫ nõ auferat ei ꝓpriꝫ libertãdi. ⁊ tũc ⁊ si nõ sit vsura peccat tñ. ⁊ ꝫ distinctio sm qꝺ dicit ieꝫ. cal. innititur magne equitati salutem in foro pnitentiali. Et hoc faciũt ad materiam cambioꝝ per venetias. De quibus infra lau. de ridol.

Quid si debi §.xiiii

toꝛ vsurarij mutuauerit socio suo pecuniam eo

Capitulū Septimuz

pacto q̄ ipe debitor restitueret vsurario sortem ꝛ vsuras eide currētes. est ne talis vsurari? Rñ. Quis archi. in. c. vsura. xnij. q. iij. teneat simpliciter hunc posse licite ptrahere ex eo q̄ nō fit stipulatō vt vsuraz. sed vt damnū euitet. qđ videt ee licitū ar. de fideiuss. c. ꝓstitutus. Perfecti? loq̄t io. cal. extra de vsuris nauigāti p̄ hāc distinctōez Aut tal' scđo mutuās socio sub dicto pacto. oio intendebat tūc satisfacere vsurario creditori suo de illa pecunia sic scđo loco dicto socio suo mutuata aut non. tūc primo casu nō ē vsurari?. nec peccat rōne iam dicta abarchi. q̄ nō fit stipulatio vt vsuraz. sed vt damnū euitet nec sibi aliq̄d accrescit. xnij. q. nij. si quis oblitus ibi aliqua incremēta. Nō enī tenebat cū dāno suo socio subuenire. xnij. q. v. si nō lz Solū ergo euitauit dānū qđ erat euitaturus restitutiōe do Inducit nōta per inno. de vsuris. c. i. s. q̄ si teneris mihi ad cēsum in certo die. ꝛ q̄ nō soluisti oportuit me accipere sub vsuris a balio. tu teneris mihi restituere. pp̄t dictā rōem ꝛ propter moꝝ debitoris In scđo vo casu cū. s. nō intēdebat tūc hic scđo mutuās satisfacere suo creditori vsurario primo mutuāti cuz cessent iā dicte rōnes tal' peccabit. ꝛ si a socio vsuras accepit ad restitutiōem: tenet Nec ꝓ in io. cal. Que quidē distinctio. vt equa sūme placet lau. de ridol. cū ista tñ declaratōe quā subdit videlicz vt in primo casu illud sit verū q̄n debitor erat paratus tūc oīno satisfacere vsurario suo creditori. ꝛ ille vsurarius erat paratus satisfactōez recipe. ꝛ sic poterat debitor voluntatē suā īplere Nā si vsurarius nolebat tūc recipe mutuatā pecuniā q̄uis debitor vellz offerre. ꝛ hoc puta q̄ mutuo ille accepat p̄ sex mēsibus. ꝛ ideo vsurarius nō vult recipere añ terminū nisi recipiat vsuras toti? tpis. ꝛ sic opteret mutuatā pecuniā remanere penes ipsū debitorē In hoc casu videt idē dicendū qđ in scđo casu. s. q̄ sit vsurari? ille scđo mutuās socio cū pacto q̄ exinde soluat vsurā p̄ eo p̄ō creditori vsurario.

Quid cū hēm .ℊ.xv

pecuniam ꝛ volebā ire ad nūdinas. ꝛ ibi merces emere. ꝛ ad aliū locū deferre vel seruare lucri causa certo tpe. vl' possessionē emere. tu indigēs pecunia illa recipis ea mutuo a me offerēs patū te illā restituere cū lucro spato in finimo. ꝛ loco ē ne vsura Rñ. innocentius. in. ca. fi. eo. ti. dic. q̄ licet quidā ꝓtrariū dicāt. ipe putat hūc ꝓtractū vsurariū nec scit sic ꝓtrahentē excusare Host. vo ī. c. salubriter. dicit q̄ tal' est mihi obligat' ad interesse illi? lucri qđ facturus erā. nisi l're ex pecunia pūmō ml fiat in fraudē vsuraz. Io. an. approbat dictū inno. Et qđ dī de interesse hz locū port moꝝ debitoris ꝓtrariū dicēdo paret via apta ad fen? ꝛ hz et p̄ac. io. cal. hz io. de hz. dī q̄ q̄uis cōiter teneatur cū inno. ne via fraudibus apiatur ipe tñ credit vtrā opinionē Host. dūmodo nil fiat in fraudē. tutū tñ ē ab hoc abstinere lau. de ridol. Nō ēt dī host. de lucro videt intelligēdū deducto ēt dubio lucri. cū. s. potuisset ēt nō lucri vel pdere. ꝛ añ fcm phibend? est. post factū vero in foro ꝑscie vol crē dendū ē pro se sicut ꝓtra se cū asserit sine fraude fecisse videtur posse ptransire. Quis enim licit? sit talis ꝓtractus simplr intuitu pietatis factus non in fraudez vsure. tripliciter p̄t ꝓbari. primo rōne equitatis ꝛ pietatis. Nam equū est ꝛ piū in necessitate fratre amico Insup iniquū nō ē si rōne capitalis quā iam in expressa intentōe ꝛ quasi in facto habeat seruetur indēnis. secundo hoc licet rōne indēnitatis Nam retentor mutui vltra cēssum tps dño obligat. q̄ ille dñs fuisset vsus vt capitali suo ita q̄ talis res extunc assumit rationem capitalis q̄uis nullus ex mutuo illo meretur. ergo a sil'. tercio licet hoc rōne utilitat̄. Nā extra dī vsuris. nauigāti. dī q̄ qui p̄ annū granū vel pannum vel alias merces vendit ampli? cū valeant tunc in certo termino. recepturus aliq̄d pl? pro eisdem si tñ eo tpe talis ꝓtractus nō erat vē diturus. sed seruaturus vsq̄ ad tps quo verisil'r credebatur tñ valituras quantum vendit non ē vsurarius Ratio ē q̄ pro illo tpe futuro quo intendebat vendere habet rōnem vendibilis ꝛ non pro tūc ergo a sil'. q̄ pecunia eius iam habet rationem capitalis p̄t ex ea ratione sue capitalitat̄ exigere in p̄fato casu Sed si extra casum necessitatis ꝛ pietatis precibus amici hoc facit tūc eo ipso ꝓmittitur q̄ poni? vult vti. vt vsurario mutuo q̄uis in mercationibus vt vero capitali. vnde cōtractus erit vsurarius. sicut etiaz si quis mutuaret alicui pecuniam cū pacto q̄ si in termino cōcesso non restituit extunc teneatur ad interesse ꝑ babilis lucri. sed si hoc facit q̄ credit illum non posse in termino reddere vt sic inde lucretur vsurā ꝓmittit. ar. xnij. q. iij. pleriq̄z. ꝛ ō re. iu. c. certū Sec? si simplr facit ad tollendā moꝝ. s. debitor̄ et se ꝓseruandū indemnē. sic etiā in ꝓposito si in vigētia amici eēt casus extreme neccitatis vel q̄si ita q̄ teneret ex ꝓcepto. ℔ scies ad illi subuenīe dū ꝛ vandū tūc nil dz expetere vltra capitale cū mlto mag̃ teneat ad mutuandū q̄z ad vandū in casu h? neccitat̄. Nam ḡ hoies seipsos amātes nimis se decipiūt in h?. ideo pon? Sin inno. sunt dissuadēdi isti ꝓtractus q̄z admittēdi etiā cū piā haberent intēt̄onem

Quid cū quis .ℊ.xvi

tradit alii. 100. ducatos mor in suis neccitatibus expendēdos sub ℔ pacto q̄ sic ꝓsil'es. 100. ducati apud tritū mercatorē legalē lucrabunt̄ vel pdent sic isti. 100. ducati illi traditi lucrent̄ vel pdant. ē ne ꝓtractus licit? Rñ. q̄ dubius reputat̄ ꝛ pon?

vsurã sapẽ fm plẽs doc̃ & hoc ꝓpter tria primo qꝛ tale pactum in fraudem vsuraꝝ adinuentũ videtur vt sub pallio quasi societatis latitet mutuũ cũ spe lucri. scdo qꝛ vt pz. l. xxxviij. di. eijciens. pecunia ex se sola mime ẽ lucrosa. nec valet seipam multiplicare & ex industria mercantiũ fit ꝑ eoꝝ negociatões lucrosa. tertio qđ est efficacius qꝛ de tribꝰ ẽ vnũ in dicto ꝙtracu Nã dicta pecunia aut ẽ tradita ꝑ modũ mutui. aut ꝑ modũ depositi. aut ꝑ modũ capitalẽ. vt. s. in psona tradẽtis emptionibꝰ & mercatõnibꝰ reputẽ Si ꝑ modũ mutui tũc manifesta ẽ vsura qꝛ mutuo trãsserẽ dñiuꝫ in eũ cui factũ est mutuũ. vũ nõ debet lucrari vl̃ ꝓdere nisi sibi Si ꝑ modũ đpositi tũc ipa reddi debet absq; oĩ lucro. qm̃ potius qui eaꝫ seruauit remuerand⁹ eẽt. & tm̃ ex forma ipsi⁹ ꝙtract⁹ pz ꝙ non est data ꝑ modũ depositi. cũ depositari⁹ eã expendiderit Si ꝑ modũ capitalis seu recte societatis. tũc in pacto eẽt ꝙ deberet eã solis mercationibus fideliter reputare. Et hec vltima rõ formꝫ ꝓbare videt ꝙ nõ sit tradita dicta pecunia nisi vt mutui rõem hñs in q̃ spes lucri reprobat. q. vsura vt ĩ. c. soluit đ vsu. Si diceraẽ nõ eẽ mutuũ nec depositũ nec societas & ꝙtractus innoĩatus. s. do vt des do. s. tibi centũ vt des mihi tm̃ q̃nũ & cõtra Rñderi ꝑt ꝙ licet talis ꝙtract⁹ alic̃ ñ licite possit fieri. s. do vt des. nõ tm̃ in dicto casu & in fraudẽ videt eẽ vsuraꝝ sic̃ & fraus etiaꝫ ꝓmittẽ in alijs ẽt licitꝫ Scribo ex se. vt. xnij. q. iij. plerique cũ glo. & bꝰ fm̃ẽ fuit in no. de vsu. c. fi. & io an. ibidem

Quid cũ ali .§. xvii

quis mutuat certã q̃ntatẽ pecunie & recipit ꝓmissi onẽ de rehabitõe tm̃ sui capitalis & hñs res sterile vel debitores qui nõ pñt vel male pñt solvere vendit illas vel iura illoꝝ đbitoꝝ receptori talis mutui ꝑ certo precio qđ postea ꝑcipit. & tm̃ reuera nõ fuisset ille ꝙtractus venditõis alias celebratus nisi ꝓpter mutuũ factũ. nũc quid vsura ẽ Rñ. fm̃ la. de rei. l. rescidit tangꝫ vsurari⁹ & in fraudẽ vsuraꝝ ꝓcept⁹ tal̃ ꝙtractus. vt notatur ꝑ bar. & bal. in. l. cũ allegas. C. de vsu. & multo magis ẽ vsura cũ aliquis mutuãs alteri pecuniã sil̃ et vendẽs aliq̃d mobile vel ĩmobile plus petit ab eo iusto ꝑcio rõne mutui. xnij. q. iij. c. si fenerauer is Item pone ꝙ vnus ꝙducẽ ab aliq̃ ad exercẽdum opa sue artis. puta lanificij. fabrici & bꝰ ꝑ annũ pro salario. l. florenos. qđ reputat iustũ attenta ꝙditõe ꝑsone & artis Et si ipse ꝙductus tali salario ponit in exercitio artis illius. c. florenos de suis recipit. lx. nunqđ licite ꝑt retipere Rñ. Quia aut ista. c. dat mgr̃o suo ad exercendũ in arte ꝑ modũ societatis. aut ꝑ modũ mutui. Si primo modo ꝑ modũ societatis ista. s. ꝙ subsit periculo videlicz ꝙ si mgr̃ negociãdo vl̃ laborãdo cũ illis ꝓdat suscipiat partẽ dãni ꝑ rata eum ꝓtingente & si nil lucret cũ eis. si in capite ãni remaneat cũ illo capitali nil accipiat de lucro. vnde nõ. lx. § l. tm̃ pro suo salario hẽat licitus ẽ ꝙtractus vt notat glo. xnij. q. iij. c. plerique. ff. ꝑ socio. l. vlt. Si scdo modo. s. ꝑ modũ mutui. vsurari⁹ est ꝙtractus. qꝛ rõne mutui recipit annuatim. x. extra đ vsuris cõsuluit In casu ergo posito vt sic illicitũ est exq̃ intendit salua esse sibi illa. c. & in oẽm euentum vult. lx. ꝑ salario. manifeste patz ꝙ. x. exigit rõne illoꝝ. c. depositoꝝ & ꝙ verisimiliter est mutuatoꝝ cũ nõ habuisset ꝑ salario suo nisi illa. c. posuisset ĩ apotheca. nõ vsura est. xnij. q. iij. si feneraueris

Quid cũ veni §. xviii

ente termino redditõis mutui vel alias solutõis pecunie debite creditor non vult ꝙcedere đbitori prolongationẽ termini vel relaxatõnem iuramẽti si iurasset ipse debitor nisi data pecunia vel alio equipollenti Rñ. Si hoc agit solum tatõue termini ꝑlõgati & nõ ob euitationẽ dãni sui vsuram ꝓmittit etiam si non expresse exigeret. vt ĩ habetur extra de vsuris. c. consuluit Sed si ꝺ agit ad sui indemnitatẽ. puta qꝛ oportz eum accipere ad vsuram vel vendere rem suam viliori precio & valeat. quod non fecisset si recepisset pecuniã sibi debitam & tunc nõ est vsura illud damnum exigere a debitore. cꝺ percipit ex carentia illi⁹ pecunie sibi debite Non em̃ debet gratiari ex seruitio impenso fm̃ rai. Ex vtꝛ talis creditor possit exigere a debitore suo non solum damnum habitum sed etiam lucrum qđ fecisset cum illa pecunia si eam recepisset in termiõ. debito Ad quod respondet pe. de ancha. super clemen. ex graui de vsuris & dicit Credo ꝙ nõ solum damnũ emergens sed etiam lucrum cessans potest accipi. illle erat mercator qui cum pecunijs ꝙsueuit negociari Et idem videtur dicendum etiam si nõ eẽt mercator. sed tamen intendebat omnino illã pecuniam exponere negociationibꝰ licitis ad lucrãdum Secus aũt esset si persona eẽt talis ꝙ ipsã pecuniaꝫ retinuisset in archa Et remittit ad notata. xij. q. ij. ca. si quis de clericis. & in. c. conquestus. extra de vsuris Idem videtur sentire btũs Thomas. ĩ. se. q. lxij. cum ista tamen consideratione quam ibi ponit videlicet ꝙ non debet exigere talis creditor. nec ille suus debitor tenet totum lucrum restituere siue dare cꝙd inde sperabat suus creditor cũ illa pecunia negociãdo acquirere cum illud lucrum nõ eẽt certũ qꝛ impediri poterat vel forte etiam de capitali amittẽdꝫ tm̃ tenetur cꝙantum potuisset valere illud lucrũ in illo dubio

Sed queri .§. xix.

tur an sit licitum aliquid vltra sortem recipere ꝛncie interesse Respondetur. si repletiuũ illi⁹

Capitulū Septimuz

interesse venit applicādū tertio nō mutuāti licitū est vltra sortē recipe. Hoc ē dictū doc. ex. de vsu. c. i. Exemplū qñ vsuras soluo alteri ⁊ has vt int esse volo repetere Et ad idē facit qđ ait bal. C. de vsur. l. vsuras dicit enī. Pone q̄ emi a petro lapides seu ligna vel alias res ex quib⁹ naturaliter nō capitur aliquis fruct⁹ ⁊ vt soluerē p̄ciū accepi illud sub mutuo ad vsurā ac vendēti solui. ipe. ātē nō tradidit mihi lapides seu ligna ꝫ fuit in mora. nūquid teneī reddere illas vsuras Rn̄. Dicē dū q̄ sic tanq̄ interesse dāni emergēs. Et de ꝫ hēbitur ter. no. ff. de act̄. l. lucius Idem dicendum in sil⁹ib⁹ p̄tractib⁹ puta locatōis ⁊ ꝓductōis ⁊ h⁹. ꝫ ille Q̄nq̄ venit applicandū primo. i. illi cui sors principalis est soluenda ⁊ tūc si debitor ē in mora applicare. i. capere illud ad aliqđ inferie ē licitū. et glo. sup. c. ꝙquestus. ⁊ notat Jo. an. in. c. nauigāti. Exēplū pone in venditore ⁊ emptore si emptor sit in mora soluēdi p̄ciū Et hoc credo verū si ibi interesse sit in dāno emergēte siue in lucro cessante. dū tñ illđ lucr̄ sit certū ⁊ ego sū paratus vel aptus ad tale lucrū. vt in. c. nauigāti. De hoc etiā vide qđ hēs post. §. se. in fi. Pone casum vendo tibi prediū ⁊ tibi trado illud atq̄ inde p̄cipis fructū. ⁊ tñ ad terminū ꝙuentū p̄ciū mihi nō soluis hoc ꝓsupposito potero elapso t̄mino repetere vsurā cū fruct⁹ rei vendite facias tuos ⁊ tñ mihi nō soluisti Et rō hui⁹ ē. q̄ nō accipio illud vt vsurā ꝫ vt interesse meū. ar. xvij. q. vij. qm̄. si ēt res vendita in pignus daret mihi possū inde recipe fructus eius elapso termino solutōis nō facte etiā si trāscendat q̄ntitatē interesse Nā licz tal⁹ res a vēditore nō possit peti tñ fruct⁹ ei⁹ p̄cipe p̄t post q̄ꝫ extra voluntatē suā p̄ciū rei vendite detinet tanq̄ interesse Sz p mutuo recipiēdo possessionē in pign⁹ nō licz fructus possessionis interim accipe nisi p̄ pte sortis q̄ vsura

Sed quid cū §. xx

vendo possessionē meā cū nō des mihi p̄ciū eius tecū facio pactum q̄ quousq̄ tradas mihi p̄ciū recipiā interi fruct⁹ ei⁹ Rn̄. Licz bal. ⁊ pe. dō ancha. dicāt licitū esse ꝓtractū. q̄ cū possessio fructificet nō videt iustū vt emptor hēat utilitatē ⁊ fructū rei empte ⁊ vēditor nō habeat utilitatē p̄cij vt possit pecunia utilitata tñ q̄ quantū emptor soluit de p̄cio in futur̄ t̄m vendit⁹ minus recipiat de fructibus. verbi gratia. Si possessio empta centum florenī. cum inde ad annum dat sibi quinquaginta extunc vendit⁹ det sibi medietatem fructuz et sic dē alijs Sed theologi non approbant dictū contractum. quia ratōne dilationis de soluendo precio viderentur habere dicti fructus qđ ad vsū trā pertinet extra de vsu. in ciuitate. Item possessio subitat periclo emptoris. ⁊ de se est fructifica abilis non āt pecuniā p̄cij soluēda subitat periclo vēdito

ris. nec de se fructificat. ⁊ ideo ꝙsulendū ē abstinere ab hoc. Posset bene fieri pactū q̄ si infra certū t̄minū nō soluat emptor p̄cium extūc fructū recipiat vēditor q̄usq̄ p̄cium sit solutū si hoc nō fiat in fraudē ꝫ in penā

Quid de eo qui §. xxi

mutuauit nauigāti vel euntī ad nūdinas recepturus aliquid vltra sortē p eo q̄ suscipit in se periculum. i. si pecunia vel merces inde empras portauerit saluas. alias nihil ꝛceptur⁹ est ꝺ sorte. Rn̄ per distinctionē t̄m io. de Neapol. in q̄dz. ⁊ io. cal. q̄ aut illud vltra sortē recipit rōne mutui tm̄. ⁊ sic ē vsura. nō obstāte q̄ piculū ipe suscipiat ⁊ iste est casus ex. c. nauigāti. extra eo. Aut recipit illud vltra sortē p̄ se rōne periculi vt p̄cium periculi. ⁊ sic nō est vsura ꝫ licitum Nā etiā si nō mutuaret ⁊ periculū nauigantis in se vellet recipere licite posset recipere precium periculi nec ꝓpter hoc q̄ ei seruitium faciat in mutuando efficit deterior⁹ cōditionis Aut aliquid vltra sortē recipit tal⁹ mutuans partim ratione periculi ⁊ ptim rōne mutui ⁊ tūc vsura ē quantū ad id qđ plus p̄cipit respectu mutui. ⁊ illud tale tenet restituere Jol⁹. Neapol. ⁊ Jo. cal.

Quid de pena §. xxii

apposita in ꝓtractu mutui puta si nō restituit infra ad certū tps soluat t̄m recipiens mutuū vltra capitale. nunqđ p̄t peti tal⁹ pena absq̄ vsura Rn̄. ꝑm tra. Si pena fuit a iudice ꝫposita ꝓpter punitē damnū ꝓtumaciā debitoris q̄ nō soluit in termino cū posset non est vsura ar. xvij. di. c. cū q̄. ff. de iudi. l. q̄ auctoritate Si ēt pena sit de ꝓsensu p̄tiū in cōtractu apposita. ad hoc. s. vt saltē metu pene debitū soluat vsura nō ꝓmittit nisi a p̄cipio fuerit prava intentio. ar. extra. de arbi. dilecti Sed tñ p̄sumit in fraudē si ille alias ꝓsueuit esse vsurarius vel si p singulos ānos vl̄ menses dicatur pena ꝓmitti. ar. c. eo. stabit tñ in iudicio eius confessioni ⁊ ꝑmarime in foro ꝓscientie Idē host. tñ in omni euentu non videtur honestum petere penam. ĩmo nec ēt iam licitum q̄ñ debitor sine culpa sua factus est impotens ad soluendum ⁊ ideo puniri non debet Et idem videtur dicendum de eo qđ dictum est supra. §. ante precedentē quantum ad lucrum cessans q̄. s. nō debeat illud exigi quando ex impotentia ille non soluit. Ultra p̄dictas penas ꝓpositas. s. iudicialem que infertur a iudice ⁊ conuentionalem que ponitur in contractu de consensu partium. est ⁊ tercia pena que dicitur legalis vel canonica. de qua habetur. xvij. q. ij in legibus ⁊ in diuersis ciuitatibus ponuntur certe pene pecuniarie. Sicut verbi gratia cum statutum est alicubi q̄ tutor de pecunijs pupilli que perueniunt ad manus eius teneatur emere

possessiones vel rñdere ei ad rõem .v. p cẽtenario si i gif tutor pecuniã pupilli exponat p facꝫ suis vel faciat negociatões p se teneꝫ vicꝫ dare pupillo ꝗcꝫ p cẽtenario. etiã si cũ illis nihil ẽ lucrat? exꝰ noĩe suo nõ pupilli ẽ negociat? cũ eis Iuste enĩ hoc statutũ est ne tutores ex malicia vel negligentia sint inuidi pupillis ⁊ male tractent substãtias eor̃ sicut freq̃nter fit Nec p̃t conq̃ri tutor si inde nõ ẽ lucrat? qꝛ potuit emere de ill' pecunijs possessione m vel noĩe pupillor̃ exponere in iustꝫ et licitis mercãtijs ⁊ tũc lucꝝ ⁊ damnũ esset pupillor̃ fideli agẽdo. ℔ si noĩe pupillorũ pecuniã eor̃ exponãt vel deponãt ad vsurã. pupilli tenentur illas restituere. ⁊ tutores insup teneñ in casu q̃ pupilli nõ vellent vel non possent vt etiam dicitur infra in .c. de cooꝑatione vsure.

Quid si cõi §.xxiii

tas vel officiales hñtes curã de pupillis accipiãt pro cõmunitate ipsas pecunias respondẽdo eis ad rõem ꝗcꝫ p cẽtenario: Rñ. q̃ si eis i uiꝫ fit seu eis ad ꝙs spectat videt q̃ licite p̃t illa .v. p cẽtenario recipe qꝛ puidet p hoc idẽnitati eor̃go exꝰ potuerũt emere possessiões vel tradere negociatoribꝫ licitis vt disposuit statutũ ⁊ nõ fecerunt vt ꝓcurarent p hoc vtilitatẽ cõitatis

Quid de ge §.xx.iiii

rẽtibꝫ seu ꝓcurãtibꝫ negocia stipendiarioꝝ .s. recipiendo pagas pro eis ⁊ faciendo alia obsequia ⁊ cũ lx. mutuãdo eis in necessitatibꝫ ⁊ pro eis recipientibꝫ certũ salariũ nũquid est licitũ Rñ. fm lau. de vidol. Quantũ ad istud quidẽ q̃ ꝓpiũt tales ꝓpter laborẽ quẽ gerũt in ꝓcurãdo eor̃ negocia nõ est vsura ℔ licitum. Sed quantum ad illud quod percipiunt propter mutuum quod impendũt ipis stipendiarijs vsura est. xnij. q. iij vsura. Q. aũt p̃fatus doctor dicit in primo mem bro esse licitum videtur intelligendũ cũ bellum est iustũ Nã si manifeste sit iniustum. illicitum videtur. cũ cooperatur malo ⁊ dat operã rei illicite di. lxxvi. c. facientis.

Querẽdũẽ etiã §.xxv

q̃d iuris si q̃s mutuãdo pecuniã recipit aliq̃d in pign? mobile vel imobile Ad q̃ dicendũ si hoc fecit ad sui securitatez ⁊ nullũ fructũ intẽdit hꝫ ex illo pignore. puta quia est aliquid iocale non est illicitum. ℔ si intẽdit recipe utilitatẽ aliquã ex vsu illi? pignoris rõe mutui. puta recipit domũ in pign? vel agꝝ vel equũ vel vestẽ. ⁊ fructũ horꝝ capit vsuras ẽ ⁊ tenet restituere p̃ciũ vsus illius pignoris ipi pignoꝛati seu in ptẽ sortis ꝓputare extra eo. c. i Nota q̃ si laic? tenet iniuste aliquã possessionẽ eccẽ ⁊ ipignorat ipam possessionẽ rectori eccẽ illius licite ⁊ absq̃ vicõ vsure ille rector poterit ricipe fruct? eiusdẽ possessionis vltra sortẽ fm rai ⁊ ẽ casus. c. i. extra eo. ⁊ rõ est qꝛ tũc nõ rapit clericꝰ illõ vt vsurã. ℔ qõ sibi debet. Et idẽ de possessione quã recipit laic? ab eccã in feudo Dicunt etiã host. io. an. ⁊ io. de lig. q̃ idẽ est de possessione laici qꝛ. s. si iniuste retinẽs pignora eã dño illius possessionis ille licite facit fructus suos.

Bz quid cũ §.xxvi

q̃s recipit domũ in pign? ꝓ centũ mutuatis vsq̃ ad annũ hoc pacto q̃ si non soluit in termio statuto cadat debitũ i ꝓmissũ. ⁊ pignoratio cadet in venditionem p̃t ne iuste tenere domum illã pignori obligatã eo q̃ nõ soluit in termino cũ tñ dom? sat? pl? valeat Rñ ꝓ distinctõez q̃ aut mutuans in illo ãno recipit vsufructũ dom? nõ ꝓputãdo i sortẽ. ℔ ꝓ ipso mutuo. aut non recipit vsufructũ s. pensionem in primo casu illicitum est ⁊ vsura extra eo. c. i. vnde restituere tenet illam pensionẽ vel cõputare in sortem. ⁊ etiam domũ tenetur restituere nec potest sibi retinere elapso termino qꝛ cõtractus nõ tenuit cũ fuerit vsurari? ⁊ radice viciata nõ potest fructus iusti sꝛz lucri oriri ar. i. q. i vulnerato Poterit tñ post terminũ petere inter eẽ suũ si dãnificat? caret ex carẽtia sue pecunie. Et si dãnificatus est in faciendo illud mutuũ. puta qꝛ oportet ipm accipe ad vsurã ad mutuandũ amico vel parus erat ex pecunia illa emere possessionẽ inuentã vel exponere licitis lucris. tunc posset petere i tereſſe suũ In scõo casu cũ. s. creditor nõ recipit vsufructũ dom? cũ supfluitas valoris dom? cedat in debitoris penã supposita vtriusq̃ bona fide q̃ñ ꝙtractus mutui ꝑ celebrat?. licitum erit vt dictũ est supꝝ de pena ꝙẽtionali ar. de ar. c. dilecti. Et hoc nisi fierꝝ in fraudẽ vsuraꝝ. puta qꝛ extimabat mutuãs illã nõ posse in termio restituere ⁊ sic inde illõ pl? valoris dom? sibi lucrari. tunc enĩ fraus vsure ẽ. Sec? si hoc fecit ad coercẽdã moꝛã debitoris Aduertendũ etiã q̃ si a mutuãte sub aliq̃ ꝓcio vel lucro vltra terminuꝝ detẽtio mutui ꝓcedat. tũc eoipso ꝓmittit vsuram quia ex tali ꝓcessione ponit? sortiꝝ volũtarij mutui rõem q̃z iniuste detentionis. ad hoc de vsu. c. consuluit Et hoc nisi illud peteret in ꝓpensationem dãni sui qõ inde recipit. cũ tñ liberꝝ posset petere illud mutuatũ sed ille nõ potest sine notabili iactura restituere Ez cuꝝ socer obligat genero suo possessionẽ aliquã ꝓ dote filie clarꝝ ẽ ⁊ certũ q̃ ñ teneaꝫ dict? gener ꝓputare fruct? possessionis i sortẽ vt ot. ex p̃sse. c. saluberiter. ex. eo. cũ. s. sustinet gener onera mr̃imonij. quia. s. eam secum nutrit

Queritur ẽt §.xxvii

Vtrum gener si non recipiat pignus ꝑ cautionẽ de numeranda dote certa die. et interim recipit a socero ex pacto certos denarios puta ad ra/

Capitulū Septimuz

tionē.vi.pro cētenario ⁊ h⁹.nūquid vsurā ꝓmit tit Rñ. De hoc sūt varie ⁊ ꝯtrarie opiones Nā io.an. sup dicto.c.tenet ꝙ nō sit licitum ℔ vsura quā opionem dicit io. de lig. ꝓferiori ⁊ securiori posse defendere. Sz paulus de eleaza. tenet ꝯtra riū. l. ꝙ nō sit vsura rō est ꝑm ipm. qz exq̄ in tauo rem mrimonij hoc indultū est ad subleuādum onera eius vt scz gener ꝓcipiat fructus possessio⁹ nis pignorate a socero ꝓ dote nō ꝙputādo in sor tem si ipsam nutrit. ita etiā debet iuuari ille ali⁹ Et ad rōes q̄ possent fieri in ꝯtrariū q. s. decre. salubriter. solū dicit de possessione. et qz possessio ex sui natura est fructificabil'. nō āt pecunia Rñ. ad primā ꝙ papa q̄situs fuit de possessione et de ea respondit. Idem rñdisset si fuisset q̄situs de pecunia Ad aliud rūdetur ꝙ sicut nec terra ex se fructificat ℔ cū labore hoīs. sic et pecunia simil' cū industria hoīs ⁊ hoc ꝓcipue cū eā intēdebat tra dere mercatoribꝰ vel emere possessionem vel alio mō cū ea licite lucrari Et cuius etiā fructus pos sessionis substant periculo multiplici et nō sic pe cunia. tñ vt in plibꝰ sic accidit ꝙ emolumētum ex ipsa possessione recipit'. Opinionē pau. videt sequi io. cal. et pe. de ancha. Sz qz prima opinio tunc⁹ est. ideo ꝑm lau. de ridol. salubrius est eaz tenere. ex. de spon. iuuenis ⁊ hoc ꝓcipue q̄n q̄s ℔ voluntarie agit in sui maius ꝙmodū vel cū inten debat pecuniā ipsam reseruare. Antho. de bu. di cit ꝙ ꝑt intelligi ℔ tex. l. salubriter cū illa dilatio data erat ipsi socero ⁊ ꝓpter hoc dabat pignus. Et hoc casu puto idem si esset pecunia; exoluēda si nō est in mora. qz. l. ex quentōne differt solutio tunc nō credo ꝙ possit paciscī de interesse soluen do. qz tale interesse debet ꝓpter moram que hic ces sat ꝓpter tpis dilationē. non ergo pēi ꝑt guil. di cit ꝙ q̄ndoq̄ volo exigere aliquid ꝓ interesse ante moram vt qz facio pactū d' soluenda sorte in pasca ita ꝙ interim tñ noīe interesse soluat. hoc casu nō ꝑt dici mora. qz obstat exceptio ante terminū ideo non ꝑt dici nisi vsura qz ꝓpter dilationem tpis dati vsura est. Et ꝓpter hoc dico ꝙ si gener fecisset pactū ꝓ recipienda dote ad certū terminū et interim ꝓciperet fructus ꝙ ꝙputarent in sortē Idem dico in re pignoraticia cui⁹ fructus sunt certi. qz sorte illa res ē locata ad fictū vel pēsionē vel talis res ē dom⁹ quā gener locat ⁊ recipit pen sionem ꝙ oēs istos fructus gener tenet ꝙputare in sortem ⁊ sic limita hanc decretalem qz debet intelligi vbi dos fuisset simpliciter ꝓmissa post ea cū non solueret ad cautelam in eū sit data possess sio tunc ꝓcedit decretalis. qz si dicit gener. ego su stineo onera mrimonij da dotē Ille socer dicit. ego nō possum certe. si dicit gener. saltem sustine as onera mrimonij. certe si tūc dat aliquid loco interesse ꝓpter onera mrimonij licite ꝓcipit. dū modo illa onera sint certa sic intelligo ut tā mate riam ⁊ antho. de bu. sup. c. salubriter

Sed quid. §. xxviii.

d heredibꝰ marito ipo mortuo nūquid hēbūt ℔ priuilegium q̄diu relictā alere tenētur nec tenē⁹ tur dotē restituere scz vsq̄ ad annū post mortem mariti Rñ. Dicunt io. an. ⁊ io. de li. post hostiē. in. c. salubriter ꝙ nō Et ratō ꝑm ipos quia hered tes statim possunt se expedire de muliere redden do ei pignus vel rem obligatam quod nō potest maritus. extra de iureiur. tua el scdo. Et qz solu to mrimonio desinit esse dos

Sed quid si. §. xxix.

soluto mrimonio heredes mariti obligāt mlieri ꝑdiuz pro dote restituēda. nūquid possit mulier fructus suos facere nō ꝙputādo in sortē Rñ. ꝑm inno. ⁊ host. ꝙ nō. nā vsurā ꝓmitteret cessat. n. rō q̄ excusabat gener suscipiente fruct⁹ possessionis pignorate sine ꝙputatōe in sortē Sit ergo cauta mulier ⁊ nō recipiat possessionē vel rem aliaz in obligatōem. ℔ vel faciat ipsam distrahi vel recipi at in solutum. ff. de re. iu. l. vt di. admo. alioquin fructus sortem extenuabūt Puto tñ ꝙ vbi vio⁹ lenter detineret dos ab illis heredibus nec ꝑt se iuuare quia nō fieret illi iusticia propt potentiā illoz̄ tunc mulier licite recipit fructus possessio nis vel pecuniam sine extenuatōe dotis Idem vi detur dicēdum cū heredes illi nō possēt sine ma gno suo detrimento restituere dotem que ē in pe cunia nec possessionē habent quā ei assiguent. et ꝓpter hoc mulier ne nimis grauet dimittit penes eos ad tps ⁊ si illo intervallo recipit ab eis ali⁹ mēta. cū nō hēat vñ aliūde viuat nō videt illici tū. nō enī illud recipit rōne mutui ℔ rōe ītereſſe. cū si dotes hēret inde viueret emēdo possessiones vel exponēdo negociatōi Nec⁹ āt dicendū q̄n ℔ fieret ob vtilitatē vtriusq̄ illi vt magꝭ possent cū illa pecunia lucrari. ⁊ illa vt ex ītegro suo capita li hēat lucꝝ nō tñ de facili ꝙsulēdū ne pareat via frandibus vsuraꝝ factū tñ nō ꝙdemnādum

Sed quid de. §. xxx.

fructibus q̄s ex pacto dotali mortuo marito reli cta lucrat. nūquid licite recipit Rñd. ꝑm lau. de ridol. videtur ꝙ sic. ex eo ꝙ ratōe interesse q̄ueri ꝓueniant ex mora debitoris dotes nō restituent⁹ et ꝓ sic in locū pene ad hoc glo. in. l. cū allegas. C. e. ti. q̄ vult ꝙ pena quaten⁹ ītereſt ꝑt peti in q̄cūq̄ ꝯtractu de mundo Nec ob. si dicatur ꝙ hoc ē in⁹ tereſse extra rem. quia cōiter dotes dantur in pe cunia ⁊ de talibus intelligo ꝓdicta. ℔ in pecunia non est dare ꝙ cadat in interesse nisi extra rē ꝓpt quod dico hoc esse speciale in interesse pecunie ꝙ licet non sit intra rem ꝙ nihilominus potest pe ti ex quentōe iuxta notata ꝑ bar. ⁊ bal. Pot etiā

dici ꝑm q̄sdaz q̄ hoc sit interesse dāni vitādi q̄m cū mulieres habeant de doriby viuere si illas nō hñt oꝑtet q̄ sibi aliundevictū querāt ⁊ sic dānū incurrūt ad qđ refarciendū ⁊ restaurandū fructꝰ illi ex pacto dotali succedunt. Vel etiā ꝑt dici q̄ nō vt interesse ꝓprie ſ vt penā ꝙuēcionalē exigūt q̄ licite ꝙuenire potuerūt. dūmō non in fraudē vsuraꝝ q̄ ꝑfecto nequaq̄ hoc casu est ꝑsumēda vt de se pz. Q. ät ꝑdicta sint de iure licita ꝓbat a ptiūs Nā pone q̄ tu mihi mutues centū cū pacto q̄ tenear die tali tibi restituere. alias do noīe pene do tibi pfatē auctoritate ꝓpria intrādi possessionē tal mei fundi ita q̄ lucreris fructꝰ vnicq̄ qui alias ꝙputarent in sorte in hoc casu nō ꝙputabuntur in sortē si vere pure ⁊ nō in fraudē vsu rarū hoc fuerūt celebrata qđ esſ vltra sortē reci pio nō vt vsurā ſ vt penā recipio vel interesse cō uentū Ad hoc faciūt notata ꝑ hoſt. ⁊ inno. nō tñ puto sanā illam ꝙsciaz q̄ pro mille q̄ sibi debent ꝑ doribꝰ fructus ꝓcipit possessionē lōge ꝑ gradū excessiue plus valentiū maxīe si alias ꝑpotēs est debitor ad restituendū dotes

Sed quid si §.xxxi

statutū habet q̄ oēs detinentes dotes mlier̄ post annū teneant̄ dare alimētum vxoribꝰ dotaris ⁊ maxime duos denarios ꝓ libra q̄libet mense. an valeat statutū Rñ. io. de ymol. sup. cle. ex graui. de vsuris post archi. q̄ nō tenet qz in. c. salubriter. de q̄ vir tenet alere mulierē ꝓpter onera mr̄imonij ⁊ ex hoc fructus nō ꝙputant̄ in sortē. ⁊ sic pz q̄ si nō extat mr̄imonij nō tenet̄ ⁊ p̄ñs si nō ꝑstat seruitia mr̄imonialia nō debet hīe alimenta Ad qđ facit qđ notauit rai. in sum. eo. t. ⁊ inno. in. di cto. c. Et ex hoc sequit̄ q̄ taliter statuētes ſcidūt ſ penā hui? ꝓstitutōis ex graui scz q̄ sunt excōicati Frā. de zā ber. dicit q̄ tale statutū vel ꝙsuetudo ꝑt tolerari vt debeant̄ alimenta tanēq̄ interesse post moꝝ in solnēdo ꝓ hoc q̄ notat̄ in regula damnū de re. iu. li. vi. ⁊ de fideiuſ. c. ij. Nō em̄ ꝑt dici for mal̄ vsura ex q̄ pactū de plus dando nō intercedit. ⁊ sic consuluit Forte posſz sic dici q̄ſi mulier ꝑt dotē rehabere ⁊ nō curat vt ꝙsequat̄ illō lucr̄ taxatū a statuto ſalua dote. vsurā ꝙmittit vōe quā Jo. de. ymol. assignat. ⁊ Rai. Qz ſi vellet potius dotē ſ non ꝑt. qz hæredes mariti cū sint potentes nolunt vel non pñt restituere sine notabili detri mēto. ⁊ hinc mulier qz coacta vl̄ ex pietate mota non lucro nō recipiens dotem ꝓcipit illud quod dictat statutū. non ꝙmittit vsurā vōne quā assig nat Frā. zāb. ⁊ precipue cū intēderet ex illa pecu nia dotis emere ꝓssessionē vel exponere licitꝰ lu cris. ⁊ multo magis si nō habet alias vñ viuat. De statuto dicendū q̄ ſi statuētes hoc egerūt ꝓ modū pēne ad tollendū moꝝ hæredū in dote re stituēda nō inciderūt in penā cle. ex graui. al̄s sic

Sed quid si §.xxxii

gener possessionē sibi pignoratam ꝓ dote cū de iure q̄ ibi hz ꝙcedit̄ alij recepta ab eo sūma q̄ si bi ꝓ dote debebat̄ nunqđ ille poterit ſlucrifacere fructus perceptos sicut poterat gener Rñ. ꝑm guil. Si gener animo dōnādi trāſferat totū ius qđ habebat ī pignore ⁊ hoc facit nō ꝓpter pecu niam quam recipit ab eo sed quia cōiunctus vel amicus eius est. ⁊ ille amicus nō vt lucretur fru ctus mutuat pecuniam. sed ꝓpter caritatē aut graciam absq̄ dubio fructus lucrifacit absq̄ vi cio vsure. alias non. Vnde ⁊ d. bal. C. de vsuris sup Richar. formal quesſtionē in marito qui in digens pecunia accipit illam mutuo ab amico ⁊ ponit eum in locum suum Et tenet q̄ talis non gaudebit ꝓuilegio mariti q̄ ad fructus. qz mu tatōe ꝑsone mutat̄ ꝓuilegiū q̄tiens ꝑsona ē im mediate causa ꝓuilegij

Itē queri .§.xxxiii

tur cum quis ex statuto ciuitatis vel ꝙsuetudine dicrante q̄ missus in possessionem lucretur fru ctus possessionis ad ratōnem. v. ꝓ centenario. si talis ita faciēs recta cōsciētia illos fructus per cipiat. Rñ. ꝑm lau. de ridol. bal. determinauit q̄ sic cum lucretur illos fructus nomine et ratiōe interesse. et hoc ꝓpter nimiam contumaciam potest facere auctoritas ꝓtoris Sed bar. dic q̄ vbi est talis consuetudo q̄ non est bona. quia cō tra ius diuinum in fraudem vsurarum. quare di cit fructus cōputandos in sortem. Et subdit idē Lauren. de ridol. ſi presupponamus fraudem ve rum dicit bart̄ Sed ſi omnino cessat fraus. tūc procedit dictū bal. Dicaut̄ nō videtur eē fraus quia in locum pene legalis vt debitor cogat̄ ad satisfaciendū. vel loco interesse propter moꝝ vi detur statutū vel cōsuetudo emanasse Et hoc in telligo de eo q̄ iuste missus est in possessionē. nō tātum ex ordine sed ex causa Qui em̄ in virtute cre ditor nō foret seu causa nō subesſet. sicut ex recta conſciētia capitale seu sortē retinere nō posſz sic nec fructus noīe interesse

Querēdū.§ xxxiiii

etiā ab his qui dāt pecunias mercatoribꝰ vt arti ficibꝰ vt inde aliquid lucrent̄ q̄uo dent Nā si cā dant ꝓ modū depositi. vt. ſ. pēnes eos pecunia cō seruet̄ vel ex cū ea negocient̄ vt placeat. ita tñ q̄ in oēm euentū ⁊ piculū eis ſit capitale ſaluū. i. re stituēdū integraliter ad placitū ipoꝝ ſ inde aliq̄d lu cri sperant hīe. alias nō deponerent sed in capſa seruarēt. cūius nulla pactio interueniat vel con uentio vel petitio. vsuram cōmittunt. xmj. q. iij. vsura. nec excusat eos q̄ ex hoc se exponunt peri culo quia marcatores penes quos deponunt

Capitulū Septimuz

aliqñ ꝛeficiūt et eis male fortunatis .et recedē tibus nec capitale aliqñ rebaberēt. nō em illō lu cū sperant rōe piculi ꝫ si dubitarent de pericu lo nō deponerent ꝫ lucrū rōne mutui sperant ex mutuo vel interuenit periculum nō licꝫ vt expl se dicit c. nauiganti. de vsuris Tenēt ergo talia lucra sic pcepta restituere. nō obstante q depositarij multū cum ipa lucrati fuissent Nā lucrum industrie fuit nō pecunie. et piculo substabat a missionis eius qui mutuū receperat cui? depo nēs nolebat esse pticeps Frequenter etiā in talib depositis fiūt cōtractus vsurarij et fraudulenti in quibus tenētur ipsi depositarij ad restitutiōez bis a quibo extorserunt. et ideo rationi consonū est vt adiuuētur ab his quibo et ipsi vsuras ꝺde tunt ex depositis pecunijs. ꝛ sic videtur q ipi de ponentes magis debeant talia lucra depositarijs restituere ꝙ pauperibus erogare. pō se em reti nere nō possunt cum turpiter acceperint ꝛ vsu raria intentione

Pro maiori ℌ.xxxv

buj? declaratōe Nota q quidā dixerūt vsuram animi seu mentalē esse peccatū mortale ꝫ habē tes exercentes ad restitutionē minime teneri ꝫ sibi licite posse retineri puta cū quis deponit pecuniā penes mercatorem intēdens recipere inde alicꝙ emolumentū capitali semp saluo. de nullo tñ lu cro facit pactionē ꝫ simpliciter dimittit discretōi depositarij si rō crederet q nil daret nō depone ret. istud ꝓprie ē mutuū non depositū. ꝛ ideo vsu ra q principaliter fit propter spem lucri ar. xnij. q. iij. c. si fenaueris. ꝛ. c. plerīqꝫ vsura igitur mē talis est ꝛ si nō pactionalis. Sicut ꝛ cū quis mu tuat. 100. principaliter propter spem talis lucri si ne aliquo pacto vsura est mentalis. ꝛ talē vsurā receptā vltra sortez dicūt illi nō cē de necessitate salutis restituendā Et opinio fuit alexandri lō bardi nō illius de ales ꝛ scoti qui dicitur doctor subtilis sed certe in hoc nō est tenenda eoꝝ opinio qꝝ periculosa aīe. cuꝫ iura ꝛ rationes ꝛ doctores q̄si oēs tℏeologi ꝛ canoniste sint ꝓtra eum seu hanc opinionē. Ad illud tñ ꝓbandū inducit hanc ra tionem seu exemplū Si quis gratis ꝛ liberaliter recipit in donū qꝺ affectabat ꝛ intēdebat furari cuj? talis furaretur mente non tñ opere. ita tñ q ad restitutionē merito obligef. ergo a simili si quis lucrari intēdit ex mutuo qꝺ dedit. ꝛ tñ a de bitore suo nihil exigit nec eū ꝓ aliqꝺ pactū ꝓpter hoc ꝫ gratis ꝛ liberaliter ab eō recipit aliqd cuj? sit vsurarius mēte nō tñ opere censendus ē vsu rarius ita q satisfacere teneat. Ꝛ ad hoc rūdet Joan. in mercur. sup regula pactū dicꝫ q inter casum furti ꝛ vsure mētalis est maxima dissimi litudo Nā licet donatarius in casu furti habue rit intentionez corruptā ad furtū. nō tñ donatio causat ab eius furto. nec est ānexa illi intentioni corrupte cui? ꝓtrariū in mutuo cadit. qꝛ cū ex bo no charitatis debeat fieri gratis fit principaliter ex spe lucri. cui quidē vitiose spei effectus sequit qꝺ est lucꝝ. ꝛ ideo tal ad restitutionē tenet Dōr et alia rō ad idē assignari. qꝛ. s. sic datū qꝺ tradit intentōe donādi sortit verā rōem doni ꝛ amittit rōem mutui sic si mutuet ex intentōe principal lucri ꝛ spei eius amittit corpo rōe mutui gratui ti. ꝛ sortit rōem mutui vsurarij Exq̄ ꝓz q lucrū exinde sub tali intētōe receptū vsurariū ē ꝛ resti tui debet ꝑm io. an. ꝛ innoc. ꝛ archi. ꝛ host. ꝛ ray. Ꝛz ꝛ iura indistincte loquūtur q vsure restituā tur indistincte. ꝛ vniuersaliter nō so. ū pactionales vt ꝺ vsur. c. cum tu. ꝛ. c. consuluit. ꝛ xnij. q. nij. c. quid dicā. xnij. q. vi. si res Doctores etiā tℏeolo gi vt b. tℏo pe richar. ꝛ alij simpliciter dicunt q vsure debent restitui Si ꝙ vsura mēta l vsura est est ꝓtra euāgelicā legē Lu. vi. Mutuū date nihil inde sperātes. ꝛ exposse aug?. testat. xnij. q. iij. ca. si fenaueris. Et ipe scot? hoc fatet ergo restituēda nisi cū nil vltra sortē recepisset cuj? ꝫ teneret in mutuo seu deposito facto. tūc em peccasset mor taliter ꝫ nihil haberet restituere

Sciēdū in ℌ.xxxvi.

sup q quidā dicūt ꝓcedētes ee vsurā ꝛ nō posse sibi retineri vsurā. s. mētalē ꝫ pauperib erogādā assignātes ꝓ rōne. qꝛ ille qui dedit dando ab illa se absoluit. ꝫ hoc no videt verꝝ qꝛ qui cepit mu tuū aut dedit ꝓ modū doni vsurario liberaliter. ꝛ nō principaliter rōne mutui. hoc ille declarās ꝓ cipue posit mutuū restitutū ꝛ tunc non tenet re stituere nec pauperib dare Sicut etiam dicit egi dius de illo qui recipit remissionē debiti ex ma le ablatis a creditore liberaliter sine fraude et vi cuj? non sit paratus restituere exactus etiam si ꝓt valet sibi illa remissio. vt non amplius tenea tur. sed tenetur penitere de sua indispositōe in q fuit. sic in ꝓposito Si aūt totaliter vel principali ter detur aliquid vltra sortē ꝓpter mutuū fcm mē ne si non daret egre ferret ꝛ ꝓtra eum indignare tur. ꝛ forte alias nō inueniret mutuantē auarus ꝛ ingrat? iudicaret. tūc tenet illi restituere Regu lare enim est q vsura restituenda esset a quo ex torta est dum scitur ꝑsona Qꝺ etiam sonat ipm vocabulū restōnis. dicit em restituere rē in statū pristinū statuere. qꝺ fit dū redditur ei a q data est ar. xnij. q. vi. si res Si em illa pecuniā mutuatā exercuit ī licitis negocijs lucꝝ illō attribui dz ꝛ de putari industrie sue ꝛ labori cū et substātz pericl. Si ī licitis ꝛ vsurarijs cū ipe teneat restituere qꝺ vsurarie accepit. piū ē vt adiuuet recipiendo ab his qbo ipe ꝺdit vsuras. l. illi det qbo ille obligat cū satu ē. ñ tñ tenet illo l. qtē ꝫ sufficiat illi tꝺdē qꝺ dedit. ꝫ si simpl ꝛ ꝓdisset pecuniā ad ꝓfuandū non

intendes inde lucr̃ ⁊ mercator sponte ⁊ ex sua liberalitate darz aliqd. qz. s. cū illa pecūa lucrat' ẽ in negociādo. nō eēt vsura. ar. i. q. tj. sic ẽ̄m. vbi dī Ei⁹ oblatio nullā culpe maculā ingerit. s. suscipiēti q̄ non ex ambitiōis peritōe. pcessit ⁊ ꝟ vsura multum practicat' in prīdo tuscie palliata sub noīe depositorz. nec ꝓprie ista sunt deposita. ꝟ mutua palliata sub noīe depositi. Nā depositū vcr̃ stat periculo deponētis. nō depositarij. nisi ex sua culpa amitteret. nec lucr̃ inēdit deponēs intendens hr̃e a depositario. ꝟ potī⁹ cōuersoppī fuinū ꝓseruādi. Ez in casu nō stat pecunia vt dcm ẽ piculo recipiētis in oī casu. ⁊ lucr̃ inde dās reciperet. Ez nec ignorātia excusat a pctō. qz vsura ẽ ꝓtra ius diuinū et naturale cui⁹ ignorātia nemi nẽ excusat. vt. i. q. nij. §. fi. nisi forte aliqs simpler vt mulier nō crederz eē vsurā nullo mō talia facturus si sciret ibi esse vsurā vel aliud pcm. tal' et si excusaret' forte a pctō. nō tñ ab obligatōe restitutōis. sicut pupillus excusat' a pctō vsure noie suo facte a tutore. cū nescit eē pcm. qz nōdum est capax rōnis nō tñ excusat' ab obligatōe restitutō nis. si vsuras recipit a tutore.

Inquiren. §. xxxvii

dū est etiā de diuersis modis societatū quo fiant Et prīo q̄rit. An dās pecuniā mercatori ad mercādū. l' artifici ad mafias emēdū. vt ex eis artificiata faciat cū pacto l' essine pacto. ꝟ cū hac ītentō ne ꝓncipali q̄ capitale sit salui. ⁊ pr̃e lucri hēat nunquid talis est vsurari? Rñ. ſm lau. de ridol. Sciēdum q̄ glo. in. c. plericꝫ. xxij. q. iij. tenet q̄ talis ꝓtractus nō sit licitus. ex q̄ periculū spectat ad recipientē. ꝟ si periculū capitalis spectaret ad vtrūq̄. tunc cū societas ꝓtrahat' ꝓ talia ꝛba. tūc bene est licitus. Licitū ẽ̄m est q̄ vnus soci⁹ ponat pecuniā. ⁊ alius operā. ⁊ sic suppleat laborẽ q̄ dē est in pecunia. Et licet host. in sum. velit defendere q̄ etiā si damnū suscipiet in se recipiens. talis societas est licita ⁊ allegat. ff. pro socio. l. si nō fuerit. Et quia in aliis ꝓtractib⁹ valet pactū appositū ꝓter naturā ꝓtractus vt damnū spectet ad suscipientē. vt in ꝓmodato ⁊ silib⁹. ⁊ sic tenet ex vi pacti. quia ꝓtractus ex quentōe legē accipiunt. de re. iu. Tamen azo. ⁊ accur. in. d. l. tenēt ꝓtrarium q̄ talis nō est vera societas. cū sit ꝓtra ei⁹ naturā Societas ẽ̄m est quedā fraternitas. ff. p socio. l. verum vnde sequitur q̄ tale pactū non sit proprie sed ꝓtra naturā ꝓtractus. vnde nō valet de precario. fi. De natura ẽ̄m ꝓtractus societatis est q̄ partes sint equales. nisi aliud sit dictū. non ẽ̄m negatur quin agi possit in ꝓtractu q̄ ad vnū ptineāt due partes lucri ad aliam tertia. si is qui plus debet hr̃e plus contulit societati. vel pecunie vel opere. vel cuiuscūq̄ artis. vt dicta. l. si nō fuerit aliās secus ratōne iam dicta. quia sez societas ẽ quoddam ius fraternitatis. ⁊ hec est ratio specialitat' quare ex vi pacti talis societas nō valebit. cuius in alijs contractibus pactum appositum teneat Unde opinio tostiensis in hoc nō est tenēda. cū nō sit equa. sed opinio cōtraria quā tenet goff. ⁊ iohan. cal. Dicit ẽ̄m goff. Quis q̄ sit vera societas fac vt damna ⁊ lucra sint cōmunia Intelligēda etiā sunt p̄dicta esse vera scōm iohan. cal. cū mercantia est licita. alias secus. ⁊ allegat. c. pr̃ias de dona. inter vi. ⁊ vxo.

Quid āt. §. xxxviii

cū aliquis tradit pecuniā negociatorib⁹ vel artificibus ad exercendū in licitis negociatōnib⁹ intendens etiā se velle dānū participare exp̄imēs lucr̃. sed ob sui securitatē exigit a mercatore vel artifice instrumētum de pecunia mutuata alias data nō sub nomine societatis sed mutui. vel depositi. nūquid talis potest licite p̄cipere lucrum. Respon. videtur q̄ nō. quia vitiosus ẽ̄ contractus et periculosus est negociatori vel artifici Nā posset talis tradens pecuniā ad placitū suū mutare intētionem ⁊ cū cōtingit mercatorem perdere poterit totū capitale petere tanqz mutuatū vt cautat instrumētum. Posset etiā mori intestatus ⁊ heredes exigerent ſm tenorem instrumēti cō reperirent. Est etiā hoc scandalizatiuū proximorū qui sciūt illū p̄cipere fructū ex mutuo. vnde indu cendus est talis ad destruendū ꝓtractū inutui si vult partē lucri. Et de sic precz in ꝓteritū cōcordet se cū illo restituendo. vel remissionē petendo ⁊ hmōi. Potest tñ bene quis ob sui securitatē petere ⁊ tenere pignora a mercatore vel artifice talia. s. ex quib⁹ nō p̄cipit vsuratē in vēdo ad quidendū sibi de capitali ꝓtra fraudes mercatorz dicentiū se p̄didisse cū nō p̄dūt. ꝓt etiā facere pactū. q̄ vult pr̃ m damni q̄ mercator incurreret si sufficiēter hoc ei ostēdat Potest etiaz facere pactū q̄ exerceat pecuniā suā in quibusdā locis. ⁊ nō in alijs. ⁊ si secus ille fecerit ⁊ damnū patiat' totū suū erit. qz ꝓtra pactū venit. Debet etiā sibi declarare q̄ solū in negociatōib⁹ licitis pecuniā suā ꝓmerciet. q̄ si scuerit ꝓtrariū facere postq̄z ei hoc ꝓstiterit. nō p̄ciper de lucro. ꝟ pecuniam suam repetat.

Interrogā. §. xxxix

dū est et vbi expedit de traditōe aīalium ad lucr̃ q̄ cōiter soccida appellat'. licet aliq̄ alius contractus sit ibi īmixtus. ⁊ aliq̄n etiā vsura. Nota q̄ pecora tradi possūt. multiplicater Uno modo ad custodiā. puta alicui dantur viginti capita pascenda sub certa mercede. vel etiā sub certa participatione de p̄uētu gregis. ⁊ tūc ſm guil. si dns ip sorū retinet sibi p̄iculū aīaliū ẽ ꝓtract⁹ locatōis de se licit⁹. ꝟ si nō retinet sibi piculum. ꝛ putat

Capitulū septimū.

ꝓductori est illicit⁹ nisi forte illud dānū ꝓcederꝫ mere ex negligentia custodie. Ellio mō pñt tradi q̄ ꝑ modū mutui. puta cū q̄s dat alicui rustico scō capita cū pacto q̄ sint firma in nūero vl in ꝑcio iꝑ⁹ i oēz euētū. ⁊ tūc si totū lucrū sit rusti/ci sic est dānū. licitū ē fm Ell. q⁹ idē est ac si mu/tuasset ei pecuniā de q̄ emisſz tot capita. Si aūt vult ptē lucri saluo suo capitali. vsura est. q⁹ illō lucrū vult rōe mutui. qō ꝓhibet. xliij. q. iij. c. vsu/ra. Et si q̄s vellet hūc ꝓtractū soccidā vocari erit iniusta. ⁊ obligabit⁹ tal ad restitōnē. Ellio mō tra/dunt ꝑ modū locatōis vl q̄si vēditōis modifica/te. puta cū q̄s tradit certas oues alicui mōasterio sub hoc pacto q̄ ꝑ q̄libz oue accipiat ānuatī duo/s solidos cū tñ fructu⁹ cuiuslibz valeat. v. l. iiij. ⁊ cū hoc q⁹ si oues tradite moriant nihilomin⁹ re/maneat mōasteriū obligatū toto tpe vite sue tra/denti ac si oēs viuerēt. & p⁹ mortē ei⁹ oēs oues li/bere sint monasterij ec si nūer⁹ sit cētuplicat⁹. Et tūc fm Hosti. ⁊ Jo. de lig. ꝓtract⁹ est licit⁹ adeo q⁹ si euētus mortalitatis seq̄tur. mōasteriū seu ec/clesia nō pōt petere restōnē cū nō sit lesa in tradi/tōe. ⁊ hoc nisi ia oues fuissent infecte ⁊ ad mortē parate ⁊ mōasterium ñ aduertit. Cōsulit tñ idez Hosti. q̄ i hoc casu sentiat ꝓpē dāni. ne cū iactu/ra mōasterij velit locupletari. Aduertat ec tradēs q⁹ in tali ꝓtractu ꝓuēt⁹ ꝓsensus interueniat. q⁹ si sol⁹ abbatis vl celerarij nō teneret⁹ mōasteriū stare ꝓtractui ex. de ꝛep̄. c. i. Aliq̄n tradūt⁹ ꝑ mo/dū societatis. ⁊ hoc ec̄ variꝫ mōis. et q̄nq̄z iuste q̄nq̄z iniuste. Et iuste q̄dē vt cū vn⁹ hz. ij. capi/ta alij⁹ tot idē vl ec̄. x. ⁊ cōicant adinuicē eas ⁊ pi/culū ⁊ emolumētū ⁊ expēsas cōicant eq̄liter. si e/q̄liter ponūt in societate l ꝑ rata fm q⁹ ponunt. ⁊ pūt ec̄ tales ꝓuenire q⁹ de feris recuperent capi/ta mortua. vl de velleribz emant capita ad augē/dū gregē. Iniuste aūt sit hui⁹ societas cū q̄s dat certa capita ouiuz extimata certo ꝓcio hoc pacto q⁹ rustic⁹ nō accipiat aliquā vtilitatem donec tra/dens recepit pa⁹ totā sortē. hoc. n. pactū fm Ell. est valde iniquū. sic ec̄ si q̄s paciscat q⁹ añz ru/sticus recipiat aliq̄d restaurabit de feris omnia mortua. hoc. n. pacto est q̄si tradere oues īmorta/les. Predictū casū vidz formare Lau. de ridol. in suo tractatu de vsuris. ⁊ lati⁹ ꝓsequit⁹. Queri/tur ei⁹ vtr⁹ licitū sit dare pecora rustico cū pacto q⁹ tradēs recipiat oēs fructu⁹ pecoz q̄usq̄z ꝓsequat⁹ to/tū suum capitale ⁊ ex tūc sint pecora cōia. Rñ. q⁹ Jo. de lig. nz q⁹ nō. Rōe fm eū. q⁹ talis ꝓtio vult capitale certū p⁹ ea vult lucr⁹ locare. Sz ipe lau. dicit q⁹ cōiter tal ꝓtract⁹ licit⁹ reputat⁹. ⁊ credit il/li de iure posse multuz bñ sustineri. Et ad rōem Jo. rñdet q⁹ ibi nō est salū capitale cū periculo nñ tradēris peant. ⁊ iō nō mirū si maius emolu/mentū ꝓcipit ex q̄ pl⁹ piculi sustinet. hec ille. Sz si q̄s bñ ꝓsideret casuz positū videt⁹ q⁹ possit intel/ligi dupliciter. ⁊ ꝓtio mō erit illicit⁹. si videlicet inter ligat⁹ sic q⁹ tradēs dicta pecora velut capitale suū saluū grege peūte. ⁊ si nō perit in pñti vult nihilomin⁹ ꝓti⁹ de fructu pecoz suū capitale. et sic vidz intellexisse Joā. de lig. vt ꝓz ex rōe eius scō mō pōt intelligi sic. q⁹ peūte grege tot⁹ peat tradēti ipa pecora. sed si nō perit vult pri⁹ de fru/ctu trahere capitale ⁊ exinde facere pecora cōia. et fm istū modū vidz intellexisse Lau. de ridol. vt ꝓz ex rōibz eius. ⁊ approbat vt licitū. Presuppo/nit iste Lau. q⁹ totū piculū. s. casuū fortuitoꝝ sit tradētis. Sed vbi piculū esset ꝓductoris totū es/set vsura. Si aūt piculū eēt cōmune vtriq̄. tūc ⁊ si nō sit vsura. vidz tñ iniustū vt. j. dicet. Sz cla/rius ⁊ tut⁹ eēt q⁹ traderet ꝑ tribz ānis vel. iiij pe/cora. ⁊ in fine tpis eq̄liter diuiderēt fructū cū ca/pitali. ita q⁹ tradēs subiret picula casuū fortuito/rū. ⁊ recipiēs picula seu dāna ex negligētia. In diuersis partibz fiūt ista diuersi mōis. Sz nota/ndū aliter fm doc. q⁹ q̄n cōis est ꝓditio in societate vt eq̄liter. s. ꝓticipēt lucr⁹ ⁊ dānū ꝓportionaliter licitū est. Sec⁹ vbi melior ē ꝓditio vni⁹ q̄ alte/rius. Ell̄ ⁊ cū dant oues sub isto pacto q⁹ vbi pe/rirent ꝑ medietate peant tradēti. ⁊ ꝑ alia media/te recipiēti in oi casu. vbi aūt nō peāt pri⁹ debe/at tradens ex fructibz suis trahere capitale ⁊ q̄ in de sint cōia. q̄ ꝓtract⁹ cortoni celebrant. nō videt licitū ex eo q⁹ recipiens pecora nimis grauat. Nā vbi male fortunet ipe amittit duo. s. medietatē ꝓcij pecoz ⁊ laborē sue custodie. tradēs aūt amit/tit vnū. s. medietatē ꝓcij pecoz. Erquo igit⁹ rusti/cus recipiens seu conducens pecora substat plu/ri periculo. debet etiā plus ꝓticipare de lucro.

Item queritur. §. xl.

q̄d iuris cū dat Pe. Jo. oues in soccidaz ꝑ quin/quēniū. ⁊ de ꝯsuetudine est q⁹ in capite q̄nquēnij diuidant oues cū fructibz. interim aūt oues na/turaliter pereūt. est ne Jo. rustic⁹ q̄ accepit oues in soccidā ad aliq̄d obligat⁹ Pe. Rñ. fm Bal. & Peruſio. j. l. i C. ꝑ socio. In tali casu pōt cōin/gere tale dānū triplicit⁹. s. ex natura. scō ex fortu/na. tercio ex culpa seu incuria. Et cū ꝓtio mō contingit tale dānū. s. ex natura nō teneat⁹ Jo. a. i quid restituere Pe. Et rō est. q⁹ si fuissent etiam penes Pe. erāt pereture. Et si fuissent oēs oues cū date fuerūt in soccidam estimate nō tenetur. q⁹ in ꝓtractibz nō ordinatis ad dñm transferen/dum extimatio emptionē nō facit. vt. ff. ꝑ socio. l. cum duobz. ⁊ hoc ꝑ regulā tradita. ff. de contra/hen. emp. l. cū manuſlata. Si vero contingat ta/le dānū scō mō. s. ex fortuna vt si perirent for/tuito casu cui resisti nō potuit. puta ex aliq̄ guer/ra subito exorta ꝓter oēm extimationē. tex. dicit in ꝓdicta. l. duobz §. dāna. q⁹ periculuz debet esse cōmune. ⁊ ñ si oues extimate erant .xx. lib. Jo.

rusticus restituet Pe. io. lib. Nã si nihil restitu-
eret totũ dãnum eẽt Pe. qđ esset cõtra illũ ter.
§. dãna. qui dicit q dz esse cõmũe dãnũ ⁊ sic ali-
ter iudicatur de casu naturali. aliter de fortuito.
Sed si dãnũ tale, puenit ex culpa Jo. rustici te-
net Jo. ad emendã tot⁹ ãnritatis. qz añ societa
tis rps diuidẽ de oẽs oues erãt mere ipius Pe.
licet estimate tradite fuerint. Facit ad hoc. C. de
pact. l. si pascẽda. ⁊. l. cũ a nobis. ff. p socio. Sive
ro postq̃ oẽs oues eq̃liter ptiri debẽbãt damnũ
interuẽit rustici culpa. s. Jo. tũc nõ tenet Pe. ni
si ad dimidiã ptẽ pcij. qz ĩ pl⁹ eũ nõ dãnificauit
hec Bal. Sed cũ sup dixit q Jo. tenet ad emen
dam tot⁹ q̃ritatis. credo intelligẽdũ de q̃nrita
te capital' seu ei⁹ qđ cõstiterũt vl' ad pl⁹ etiã fru-
ctus inde psecuti si iã fruct⁹ erat secut⁹ q̃ ad me
dietatẽ qz alia medietas Jo. dẽbat esse. Et ex his
ptz q dãnũ pcedens ex nata spectat ad tradentẽ
ad soccidã. Sz pcedens ex culpa negligẽtie spe-
ctat ad recipientẽ ad soccidã. pcedens vero ex for-
tuna spectat ad vtrq̃z q̃ntum est ex ipo ptractu.
Sec⁹ si aliter fuerit pactũ factũ ĩter ptes. qz tũc
stabit pactiõi. qz pacta ex puẽtiõe legẽ accipiunt
⁊ pacta seruãda sunt. extra de pactis. c. i. Et hoc si
iusta sunt vt nõ grauet magis vna ps q̃z altera

Sed queritur .§. XLI

de bobus Quid iuris cũ Pe. tradit Jo. bouẽ et
vitulũ nutriendũ vsq̃z ad annũ hac videlicz cõ-
uentiõe q in fine anni vendat. ⁊ Pe. suũ habat
capitale. deinde diuidat lucr̃. nunqđ est licitus
ptractus. Rñ. q ad hoc q sit licit⁹ duo sunt ne-
cessaria. Primũ est q Pe. in se retineat piculũ
fortuitũ capital'. aliter illicitũ esset. Secõm ẽ q si
animalia min⁹ venderent q̃z fuerit empta. non tñ
Jo. teneat ipi Pe. ad supplendũ p capitali defi
ciente. qz tũc eẽt capitale saluũ. ⁊ p psequẽs usu
rarius. Itẽ pone q Pe. locat Jo. duos bues vo
lens q̃libet mẽse duas mnas seu sextaria frumẽ
ti ⁊ retinet sibi piculũ dictor̃ bouũ. nũquid est li-
citũ? Rñ. Talis ptract⁹ est locatiõis ⁊ tũc licit⁹
sit. tñ sit lucr̃ q đ rñdeat vtilitati q̃ põt hri de bo-
bus aliter illicit⁹ eẽt. Nã si nulla vtilitas de bo-
bus adueniret. nil dare dẽt. vl' nõ tñ si de dictis
sextarijs frumẽti q̃ dat locatori paz̃ quid lucri re
maneret pductori. als iniust⁹. Itẽ pone q Pe.
locat Jo. duos bues estimatos cũ hac cõditiõe
s. q Jo. laboret sibi in ãno. xij. bubulcas terre cũ
dictis bobus ⁊ in fine ãni bues vendi debeant
atq̃z Pe. totũ suũ capitale prius extrahere debz
postea de residuo Jo. debet hre medietatẽ. nũqđ
est licitus? Rñ. licitus est si Pe. obseruat duo.
Primũ est q retineat sibi piculũ dictor̃ bouum.
Secõm est q pmittat Pe. satisfacere ipi Jo. de
labore suo quo laborat terras suas. ⁊ hoc ad arbi
trium boni viri. in qua satisfactiõe cõputat hoc
q dat sibi medietatẽ lucri bõũ. Sed si nullũ lu-
crum fieret de bobus tũc Pe. recõpensare tenet
pro expensis factis a Jo. de ipa sorte bõũ. vno pe-
dictorũ deficiente cõtractus erit illicitus. Eodẽ
modo licitum est locare boues ad quartã partez
lucri ⁊ damni. dũmodo locans bues laboranti
pmittat cõpetenter satisfacturũ pro labore quem
sustinuit siue fiat satisfactio ex parte dantis de
expensis factis siue de sorte bouum si ibi non fue-
rit lucrum. alioquin contractus illicitus esset.

Itẽ queritur .§. XLII

Quid iuris cũ Pe. tradit Jo. vaccam estimatã
io. lib. cũ tali pacto q ipe Jo. teneat eam ⁊ oẽm
fructum ei⁹ ⁊ fetũ cum diligẽtia seruare ⁊ custo-
dire sumptibz suis fructũq̃z eius ⁊ fetũ nõ alie-
nare sine licentia eius Pe. atq̃z de fructibz eius
⁊ fetibz prioribz tantũ dare ⁊ cõsignare ipi Pe.
donec sit ipi Pe. de precio vacce integre sanssa-
ctum. deinde assignare dimidiũ in futurum de
fructibus ⁊ fetibz talis vacce. ⁊ cum hac cõditio
ne adiecta q si vacca vel fetus eius culpa ipius
Jo. aut nuncij ei⁹ quocũq̃z modo perierint. ipe
Jo. integre restituere teneatur. Si añt diuõ iu
dicio aut fortuito casu pdicta euenerĩt prineat
damnũ ad ipm Pe. Rñ. dicendũ q talis cõtra
ctus ꝑm quosdã licitus videt. Naz licet Pe. pri
us recipiat sortem suã. tñ inconueniens nõ videt
cum in se suscipiat piculũ fortuiti casus ⁊ diui-
ni iudicij. Sed verior sñia est q ptractus sit illi
citus. Nã euidenter apparet q multũ potior est
pditio locatoris q̃z cõductoris. qz potest euenire
q postq̃z Pe. suaz sortem recepit vacca cũ omni
fetu ⁊ fructu pibit. ⁊ sic de oĩbus expensis. ⁊ labo
ribus habitis circa vaccam ipe Jo. nihil habe-
bit. qđ iniustũ esse videt. vñ cõtractus illicitus.
Item q̃d si Pe. locat Jo. duos bues estimatos
xij. florenẽ. pacto q vbi consuetũ est dare pro duo
bus bobus. xij. sextaria frumenti det ipe Jo. tñ
viij. ita tamen q ster ad periculum tercie partis
bouum. Respondeo licitus est. aliter autem nõ.

Queritur de .§. XLIII

traditiõe bouum. ⁊ primo sic. Dat quis bones ru
stico cum pacto q dare debeat sibi pro eis xx. sex
taria seu cumulos grani in anno. nũquid est li-
citũ? Rñdet Lau. de ridol. Si locauit opa bouz
⁊ periculum deteriorationis eoz sustinet ipe locator
licitus est cõtractus. qz bones deteriorant. Sed
si vult locator bones recuperare precio quo fue-
rant estimati cum tradita. nec vult periculũ de
teriorationis subire q̃z periculũ mortis natu-
ralis. tunc contractus erit illicitus. Ita Jo. de li-
gu. qui ad hoc allegat. c. plericq̃z. xxiij. q. iij. Sic ta
men casus plenius declaratur in sequẽ dubio
Queritur ergo scdo. s. q̃s locat bones alteri cum

Capitulū septimū.

hoc pacto q̄ vult secū ꝓticipare lucꝝ ⁊ damnū ⁊ nihilomin⁹ vult .x. sextaria vel cumulos grani q̄ liber anno. est ne licitū? Rñdet Lau. ⁊ ridol. Videndū videtur q̄ iste ꝓtract⁹ põt dupl'r intelligi Uno mõ sic celebrat' vt locet ille tales boues rustico. vt cū illis campum suū araret vel plaustrū duceret vel aliud opus sibi vtile faceret ad placitum. ⁊ emolumentuz inde ꝓueniens suuz foret precise. Sed si boues in fine ānī facti eēnt deteriozis ꝓditionis. ⁊ sic mīozis valozis ꝓ medietate sibi cederet in dānum. Si vero melioris ꝓditionis ⁊ sic maiozis pretij ꝓ medietate sibi cederet in lucrū. ⁊ tūc nõ obstante q̄ sextaria .x. grani deberit locatoꝛi nihilominus licit⁹ erit contractus hic ille. Nõ videt intelligendū vt ipemet infra ponit cū cõductoꝛ deductis expensis boum remaneat in aliq̄ lucro cõmuniter vt sic illi .x. sextarij de lucro ꝓueniant. Probat aūt hunc ꝓtractum esse licitū per istam rõem dicens. Aut vis q̄ iste contractus sit locatiõis aut societatis. Si locationis. ſ. operarū erit licitus ratiõe deteriozatiõis. nec obstat q̄ ꝓ medietate subijt dānum deteriorationis. qz satis est q̄ ꝓ illa dimidia ⁊ illius respectu nil solut. Soluit. n. .x. vbi si nihil subiret damni solueret .x. Imo sicut stat ad lucrū ita debet stare pro eadem pte ad damnū. ⁊ sic non ꝓ ea pro qua nõ stat ad lucrū alio nõ dato. nec mirū. sit ꝓ ea isto casu solui .x. qz potest in pluri lucrari ⁊ sic est verisimile cum emolumentū totū ex operibus ꝓueniens suum sit. videtur eīm ꝓ vna pte sapere contractū societatis. ⁊ pro alia pte contractum locatiõis operarū. sicut in simili dici cõsueuit in. c. ad questiones de re. ꝑmu. Aut vult dicere q̄ iste ꝓtractus sit mere societatis. ⁊ tūc idez scilicet q̄ licitus est. quoniã capitale stat ad lucꝝ ⁊ damnum vtruscꝫ. Add hoc. xiij. q. iij. plericꝫ. cum ibi notatis Nec obstat q̄ ego habeã ꝑcipua .x. in anno. qz ⁊ tu habes omne emolumentuz ex operibus bouū prouenienſ. vnū g̃ cū alio compensatur. ar. de vsuris. c. i. Preterea si plus in societate pono nõ mirum si plus ꝑcipio. Alio mõ predictus contractus potest sic celebrari vt videlicz nedum cõmunicemus adinuicem lucrū ⁊ damnum capitalis. sed etiã lucrū ⁊ damnum operaz ⁊ tunc nihilominus idem videt dicendum. sed non semp. Unde dic q̄ aut tu ꝓsonam opantez ⁊ ego boues aut ambo ponimus ꝓsonã opantez ⁊ vltra hoc etiã ego pono boues. In primo casu aut opera ꝓsone preponderant bobus seu eorum valori. aut ecõuerso. aut sunt equales. primo casu presumitur q̄ in fraudem vsurarum ⁊ tanꝫ vsura illi sortarij dentur annuatim. ⁊ effectiue licet non ex sui forma vel natura mutuū celebrabitur. Erit enim ac si tibi valorem bouum ꝓ dimidia mutuasset pro .x. sextarijs. ⁊ tu illū in societate posuisses. ar. de vsuris. c. in ciuitate. ⁊ c. con/ suluit. ⁊ c. fi. Et idez dico in tercio casu. In secõ autem dico secus. nisi iam ex aliꝭ circūstantijs aliud dicere oporteret. ar. eoꝝ que leguñ ⁊ notantur de emp. ⁊ ven. c. ad nostraz. ⁊ de pig. c. illos. ⁊ per Jo. an. in additi. spec. c. in ciuitate ti. de vsuris. Nõ est. n. ꝓtra naturaz societatis q̄ q̄ plus contulit societati vel pecunie vl' ope vel rei plus de lucro ꝑcipiat. ff. ꝓ socio. l. si non fuerit. Insti. eo. §. de illa. alias secus. In secõ aūt mẽbro principali qñ vltra ꝓsonam opantez ego pono boues dic idem ⁊ fortius. ⁊ hoc verū intelligo tam in hoc cꝫ in precedenti casu qñ tu remanes etiam in aliq̄ lucro. ⁊ sic illi .x. sextarij de lucro ꝓueniant. Si eīm nullū lucrum resultasset ex hac societate. ⁊ ego nihilomin⁹ habuissem a te .x. sextarios grani iam hic nõ ꝑciperem illos ex lucro. ex quo bene licitū est plus cõferendo plus ꝑcipere. Cum eīm de natura cõtractus societatis sit q̄ partes sint equales habito respectu ad quotam in societate positam. cū sit quoddaz ius fraternitatis. vt. l. verū. ff. pro socio. que eq̃litas erit aut que fraternitas vt tu nihil lucreris. ⁊ tu mihi .x. de tuis tradas. Resultaret g̃ potius ex tali cõtractu mutuum cꝫ fraternitas in effectu si recte cõsideretur. esset eīm contractus huiusmõi ꝓtra huiusmodi effectus q̄ ꝓ dimidia valorem bouū tibi intelligar mutuasse. ⁊ ꝓterea volo .x. ⁊ tu in societate illam dimidiã vel etiã dimidiam opere vel totam operam ponas ad cõmune lucrū ⁊ dānuz ar. eo. c. in ciuitate. Et ibi nota. ꝑ Pe. de lig. post Jo. an. Nota tñ q̄ dic Guil. q̄ cū locatoꝛ vltra illas mẽsuras quas habet bladi apponit pactuz q̄ in casu mortis ꝓductoꝛ teneat ad medietatez damni. Et hoc facit timens ne si ad hoc non teneretur nimis. ⁊ indiscrete grauaret boues ⁊ min⁹ curaret de eis. sed in animo firmiter ꝓponit q̄ si sine culpa ꝓductoris perirent. nil a cõductoꝛe susciperet de damno. qõ credit q̄ nõ peccaret nisi ꝓpter scandalū eoꝝ qui ignorarent ei⁹ intentionẽ Dic etiam pñt dari ⁊ asini ⁊ equi in soccidaz diuersis modis. Sed ad hoc vt si licita oportet q̄ facta computatiõe expensaruz ⁊ laboris custodie id est habito respectu ad quotam ⁊ piculuz non reperiatur deterioris conditiõis vnus cꝫ alius.

Itẽ queri/ .§. xliiii.

tur quid iuris cuz Pe. locat Jo. duos boues pacisens secum q̄ det sibi quolibet mense vnū sextarium frumenti nulla mentione facta de piculo. Rñ. q̄ si Pe. vult capitale firmuz seu hoc intendit vsura est. Sed si intendit ⁊ declarat in se susc̃ipere fortuitū periculum ⁊ diuini iudicij tūc licitum est. sicut etiã licitū est tradere equuz ad vecturam. Insup tūc si morerent boues per Jo. in curiã. ipe Jo. tenet satisfacere. Q̄ si facit sup hoc instrumentuz primo mõ si piculum fortuiti

casus vel incurie sit Jo.tñ. & hac intentione vt Jo.habeat maiorẽ diligentiã in custodiendo. & mente intendens sibi asscribere fortuitos casus ipe Pe.si sufficiẽter sibi fuerit ostensum ·cõtractus etiã est illicit? fm Guil.q? scandalizatiuus ꝓximoꝫ cũ ex forma sit vsurarius et intentionez põt mutare & subito mori. & tñ hꝛedes ex vi instrumẽti petere possent dãna casus fortuiti. Sz si pactũ fiat q̃ in omni casu siue incurie siue fortuiti vtercꝫ sustineat medietatẽ damni forte tolerari posset.q? cũ casus incurie ꝓprie debeat imputari ꝓductori & casus fortuit? locatori fit q̃dã recõpensatio vni? cũ altero ad vitandũ litigia.

Queritur .§.XLV.

Vtrum hoc sit licitũ. Accipit Pe. ab aliq̃ pecuniam mutuo & ꝓ eo Martinus satisdat seu scriptam securitatis facit. & vult vnũ vel duos ducatos ꝓ quolibet centenario: Rñ. Si satisdator seu fideiussor est fictus.q?.s.ipe est mutuator et fingit se ab alio facere mutuare & ꝓ fideiussione illa ficta vnũ vl' duos ducatos petit. vsurã commi ttit.xiiij.q.iij.c.vsura. Si aũt est ver? satisdator.q?.s.ali? est qui mutuat. vtrũ licite recipiat illa duo vel vnũ Lau. de ridol. arguit pro & cõtra. Nã q̃ sit vsura ꝓbat sic. Paria q̃dem videntur mutuare vltra sortẽ & certũ quid recipe & penes creditorem satisdare & aliq̃d a debitore recipere. Nam ego ꝓstituo te mei creditoris debitorẽ propter q̃ a te debitore ꝓcipio illos duos florenos et sic si soluo creditori tu mihi ad restitutiõem teneris tanq̃ debitor me? vere sortis. q̃ q̃ plus das vsura videt. q? ꝓinde videt ac si mutuasses. etsi hoc ꝓcedit cũ ꝓ te tuo creditori soluo tanto fortiꝫ cũ non soluo. Non.n.debeo esse melioris ꝓditionis cũ non soluo q̃z cũ soluo. Nec ob. cũ in casu nostro etiã in me suscipio piculũ. q? si tu illi nõ soluis ego teneor soluere. quoniã tu mihi remanes obligat? ad reddendum extra de fideius.c.ij. Sed q̃ nõ sit vsura videt. q? solũ i ꝓtractu mutui cadit vsura. & hic nõ est dare ꝓtractũ mutui. sed ꝓtractũ innoiatũ. s. do vt facias mihi scriptã cautionis. vel do vt des illi ꝓ me si non tedero. seu facio vt des. nõ.n.ad mutuũ respectus habet cũ nullũ sit ꝓ̃o ꝓte recipiẽtis illos vnũ vl' duos florenũ. sed ad seruitiũ scripture securitatis quaz tibi facio & sic videt ponꝫ quedã venditio crediti mei. Sed fundamentũ hmõi rõis faciliter destrui põt. nã etsi vsura ex forma nõ cadat nisi in ꝓtractũ mutui expliciti. tñ vsura ex frande bene repitur in alijs cõtractibꝫ vbi est implicitũ mutuum vt ꝓz ex dictis supꝫ. Et sic videt in ꝓposito casu esse q̃d p̃cipue videt dicendũ. s. esse vsura cũ talis satisdator facit sibi idonee caueri ab eo ꝓ quo satisdat de indẽnitate vel etiã sine hoc cũ reddit se certũ inde nõ posse hꝛe damnũ. cũ aliaꝫ non satisdaret. Concludunt predictus Lau. de tali ꝓtractu dicit simpliciter q̃ turi? est abstinere.

Quid cum .§.XLVI.

tu mittis ꝓ mare vel ꝓ terrã merces tuas ad aliquas ptes & ego piculũ in me suscipio & ꝓ quolibet centenario valoris ipaꝝ merciuz conuenio q̃ mihi tradas certã pecunie q̃ntitatẽ. nunquid sum vsurarius? Et videt Lau. de ridol. q̃ non. Non.n.est iste casus silis casui decretal'. naũgãti. q? ibi receptũ vltra sortẽ directe ꝓcernit mutuum in q̃ supabundantia reꝓbat. xiiij.q.iij.c. si q̃s obligat? & in casu nro nõ sic. q? cõcernit factum. i. securitatem. datur. n. vt faciat. nõ.n.datur ꝓpter mutuũ cũ nullũ interuenerit. & ꝓpter id q̃ securat mercatorẽ de mercibus suis q̃s periculo marino vel terrestri exponit. Preterea nulla sors interuenit. q̃ falsum est dicere q̃ vltra sortem aliq̃d ꝓcipit. Nullũ.n.est dare edificiũ sine fundamẽto. i.q.i.c.cũ Paulus. Ponꝫ aũt videtur esse ꝓtract? locatõis. q̃i iste locet sub suo piculo & cũ tali mercede ꝓductionẽ haꝝ merciũ. qua eñ eq̃tate ductus diceres hũc subire picula sine lucro. Et sic ꝓcludit hanc sniam veriorẽ. s. q̃ contractus de se sit licit? Hanc dicit tenuisse mgtm in thꝛologia frẽm Francis. de Empulis ordi. mi.

Cambia fi· .§.XLVII

unt tripliciter. & de q̃libet eoꝝ videndum est si est licitum. Uno mõ fit sic. Campsor cambiendo recipit vnum denariũ ꝓ florẽo dicit' cambiũ minutum. est ne vsura? Videt q̃ sic. q? querit' fructus d̃ pecunia que nõ parit. ar. di. l'viij. sicut hi Jo. de lig. dicit q̃ nõ videt bene excusabilis. nisi attento interesse. q? attẽto subiecto pecunia est inuendibilis nisi ꝓpter cursum monete. Cõcludit finaliter q̃ vbi quis plus recipiat nõ est bene tutus in cõscientia. Sed Lau. de ridol. dicit q̃ si verũ foꝛet hmõi cambia nõ foꝛe licita. nimiꝫ damnarent. vñ puta talia esse licita dũmodo sine fraude celebrent. nec hic interuenit mutuum vnde nec vsura. nec insup q̃d cõtra cõscientiam edificet. Si.n.tibi cambio florenum dando tibi monetam vel dando tibi florenũ accipio monetam. & in primo casu recipio mihi vnũ denariuz veri valoris. in scõo volo vnũ denariũ a te vltra verũ valorem. iã id nõ retineo vel volo vt tibi pecuniaz vendens q̃ est inuẽdibilis fm Archi. nisi q.iij.c.i. Nec ad pecuniam respectum habeo sed ad interesse meũ ratiõe laboris. oparum pensionum. salariorũ factoꝝ & discipulorꝝ. que ꝓ huiusmodi arte exercendo subeo que de ꝓprio non esset decens vt subeam. nec incassum laborare vl' opari debeo in tui & aliorꝝ vtilitatẽ. Expensaꝝ quippe laboris & itineris ratio est hñda. extra de vsu. c. magne. Et ista videt fuisse snia Jo. de ligu. si re-

Capitulū septimū.

cte attendaf. Potest tñ in hmõi cambijs cõmitti peccatū multipliciter nõ solum cum fit hoc ex auaricia ꝫ etiã cũ vanf monete falsef vl' incisf vl' diminute mixte vl' etiã cũ nimis capiũt ꝑ hmõi cambio. Quãtũ aũt sic sumi possit non põt dari regula generalis determinate q̃ntitatis vbiq̃.

Fit ⁊ aliud .§.xlviii

cambiũ qđ dicit cambium ꝑ lras ⁊ fit ꝑ istũ modũ. Recipit campsor centũ i loco vno. puta Venetijs a Pe. restitui facit ipi Pe. vel alteri ꝑ eo in alio loco. puta Florentie. c. sex florenos l' septẽ ꝓut q̃ plus vel min⁹ valet de hoc q̃ri vtrũz sit licitũ. Rñ. Lau. de ridol. q̃ sic. Nõ n. vendit pecunia q̃ est inuendibil' sed tñ hic soluit q̃ntũ ibi numerat. Nã tantũ valet alicubi floren⁹ cuz vno denario q̃ntũ alibi sine denario. Cursus. n. monete opat excessum in valore ꝓut loco⁹ diuersitatem. Plus. n. valet floren⁹ florẽtinus florẽtie q̃ alibi. ⁊ plus ducatus romanus Rome q̃ alibi. Opat hoc ⁊ monetaꝝ diuersitas. q̃q̃ n. tantũ valent Venetijs centũ ducati q̃ntũ Florẽtie cẽtum sex vel centũ septẽ floreni vel plus vl' min⁹. nõ n. plus soluit ꝫ tantũdem. Est ⁊ alia rõ. s. pticuli cui subijcit campsor. Aliq̃n in missiõe monetarũ de loco ad locuz ⁊ iõ si min⁹ aliq̃d valet qđ recipit a campsore in vno loco q̃ illud qđ reddet in alio illud plus sit rõe periculi ⁊ vt subueniat salarijs ministroꝝ ⁊ pensionũ ⁊ aliozuz in hmõi arte necessariorũ vt nõ frustra operas ponat ⁊ sudorem ꝓprium in aliozũ vtilitatẽ. Ad qđ bñ facit qđ scripsit Ho. sc̃da sc̃de. q. lxxvij. ar. iij. Nõ est ergo vsura vel contra conscientiam.

Est ⁊ tercũ .§.xlix.

genus cambij qđ dicit cambiũ ꝑ Venetias siue cambiũ siccum vel cambiũ ad lib. grossoꝝ. ⁊ fit ꝑ hunc moduz. Ego egens hic Florentie. x. libris grossorũ recipio a te campsore florentino ibidez florenos centũ sex vel plus vel minus sicut tunc Florentie cambia currũt ⁊ valẽt. x. lib. grossorũ ⁊ inde ad vnũ mẽsem teneor tibi ad restituendum tantũ q̃ntũ infra decẽ dies cõputandos a die celebrati ꝓtractus valẽt. x. lib. grossorũ in ciuitate Venetiarũ que aliq̃n valent plus aliq̃n minus ⁊ sic aliq̃n pdit aliq̃n lucrat cambiens. licet vt in pluribꝰ lucret. Et vt intelligas terminũ p̃dictũ x. libre grossorũ intelligũtur centũ ducati. Queritur q̃ vtrũ licitus sit ꝓtractus. Rñdet Lau. de ridol. arguit ꝑ ⁊ contra. ⁊ dicit sic. Aut vis dicere q̃ hic interuenit mutuũ, aut q̃ ꝓmutatio siue cambium. Si dicis q̃ mutuũ cũ reddat idez qđ mutuat. s. tot libre grossorũ hinc ad mensem q̃t mõ mutuant restat ꝑ ꝓsequẽs q̃ hic nulla cõmittatur vsura. nã nulla supuenit abundantia siue incrementũ. xiiij. q. iij. c. i. ⁊ q. iiij. si q̃s obli-

tus. Nec obstat. imo poterit contingere q̃ incrementa suscipiat. cũ si hodie ꝑ. x. libris grossoꝝ cẽtum sex florenos numeret hinc ad decendiuz. i. ad decem dies forte valebũt centũ septẽ. ⁊ sic inde ad mensem recipiet vnũ vltra sortẽ mutuatã. Quoniã etsi vnũ plus tũc tpis valebũt dicte decem libre grossorũ ⁊ sic vnũ recipit plus. non tñ sequit̃ q̃ vltra decẽ libras grossorũ recipiat. imo ꝑ. tñ. Colle exemplũ i sili. Cu vides q̃ valor florẽi alteraf ⁊ variaf de tpe in tpus ex causis diuersis. nã aliqñ valet tres libras ⁊ sedecim solidos. aliqñ plus. aliqñ minus. Pone ḡ q̃ ego hodie tibi mutuem vnũ florenũ pro quo tibi trado monetam ⁊ hic libras tres ⁊ solidos sexdecim vel in auro ⁊ cambis ⁊ ꝓcipis solũ libras tres ⁊ solidos sexdecim. teq̃ facio debitorẽ in vno floreno. Inde ad mensem restituis vnũ florenũ in auro vel in moneta ⁊ q̃ tunc valet solidos decẽ et septem dicef ne ille solidus quẽ plus ꝓcipio de floreno in auro restituto qui valet tũc decem ⁊ septem solidos vel restitutio in moneta ad dictam rationẽ solidorũ decem ⁊ septez vsurarius? Absit a seculo. tantuz. n ꝓcipio q̃ntum mutuaui. s. vnum florenũ vel eius valorem. Quãũt pl⁹ valeat tũc ille florenus nec tibi nocet nec mihi prodest. Nam si emissem de illa pecunia tibi mutuata tpe cõtractus mutui vnũ florenum ⁊ vsq̃ ad hodiernũ diem seruassem iam ex illo totidem. i. tres libras ⁊ decem septẽ solidos recipem. Sequitur etiã hoc inconueniens q̃ si mutuaui ex caritate ⁊ pure vnum modiũ grani tũc valentẽ sex hodie valentẽ septem. tanto minus de grano restituere tenearis. ⁊ sic ex gratitudine ⁊ charitate mea incõmodũ reportare potero. Volebam. n. illud seruare in id tpus quo tu mihi restituis. qđ si fecissem illud plus qđ tũc valet vendidissem. ⁊ q̃ seruiui tibi mutuando illud, si min⁹ q̃ tũc valeat dabis. tũc me dampnificabis. Ad predicta optime facit qđ scribit Aug. ⁊ Archidi. post cuz in. c. si q̃s clericus. xiiij. q. iij. Si aũt vis dicere q̃ hic interuenit ꝓmutatio siue cambiũ. lõge fortius videf procedere cõclusio memorata. s. q̃ nõ sit vsura. Cum. n. vsura ꝓprie cõmittaf in contractu mutui. cũ hoc nõ sit mutuũ sed ꝓmutatio vl' cambium. ⁊ sic ꝓtractus vicinus emptioni q̃ nõ est vsura. Sed ꝓtra primũ. s. cũ dicit hic interuenire mutuũ. videf esse tex. in. c. nauigãti in prin. cum ibi notaris in glo. Lau. Et põt huic addi q̃ cũ dicebat q̃ idem reddit qđ mutuat. s. tot libre grossorũ, ergo nulla vsura. Rñdetur q̃ illas. x. libras grossorũ sperat campsor recipe in maiori valore q̃ dederit. alias nõ mutuaret, licet qñq̃ nõ illum recipiat, ⁊ sic est ibi vsura. cuz interueniat mutuũ cum intentiõe lucri. xiiij. q. iij. c. i. Exempla etiã que ibi subdũtur de floreno mutuato vl' modio grani sunt dissimilia a casu nõo. q̃ enim

mutuans illa ex charitate mouetur ad mutuandum ꝛ a casu ꝓtingit illū florenū, vel modiū grani plus valere qñ sibi redditur ꝯ cū mutuauit. iō absq; vsura ꝓcipit cū nō intenderet lucrari. sed ꝓmo fuire. Et in tali casu loquuntur Archi. ꝛ Hug. supius allegati. In casu aūt nō lnc; ꝓcipaliter inꝺit. ꝛ iō vsura. Cōtra ſm vero cū. ſ. dicit interuenire cambiū ꝛ nō mutuū facit, q; si ꝓtractus cambij eq̄pollet qꝺ ammō ꝓtractui venditiōis cū pecunia sit inuendibil' necnō ꝛ ipius vsus q̄ nō est aliud ꝯ ipa ꝓsumptio ab ipa pecunia inſepabilis. ꝛ sic vnū sine alio vendi nō pōt. nec etiā vtrūq; si mul tanꝯ alter ꝑ alter; crescat in valore iuxta notata ꝑ Io. an. sup; regl'a pcm̄ de re. iur. sequitur q; ꝓtract? est licitus. hec ille. Et his pōt addi q; cū arguebat. ſ. vsurā hic non esse. q; vsura cōmittit in ꝓtractu mutui, ꝛ hic nō est mutuū. ſ cambiū vel ꝑmutatio. Rñdet q; vsura ex fraude repit etiā in alijs ꝓtractib; cum est tibi mutuū implicitū ꝛ ñ q̄rit lucrū. ꝛ sic est in ꝓposito. Tandē post multa ipe Lau. banc q̄stionē liccō cludit. q; sub specie lucri ꝛ intentiōe pl? pcipiendi ꝯ sit qꝺ tūc mutuat. ꝛ q; vt plurimū sic ꝓtingit. ꝛ alis nō mutuaret ipe mutuās. talia ꝓperat ꝓsulo vt cēs abstineant. ar. eo. ti. c. in ciuitate Et remittit ꝑ maiori declaratiōe ad q̄sdā alias q̄stiones ipi? tractat? q̄ sup̄ posite sunt. ex q̄ bus satis dare haberi pōt q; est vsurarius contractus.

Exercetur insu- §. I.

per in romana curia ali? ꝓtract? a trape, itis seu campsoribꝫ curie quē cambiū esse nūcupant. sed vsura magna est. fit aūt sic. Clericus ꝓsecut? de nouo bñficiū aliqꝺ ꝑ expditiōe bulla; ipius indigens pecunias petit a campsore sub mutuo certam summā. puta mille florenū. restituendorū in patria. puta Parisius inde ad sex mēses in moneta ibi currēti, ei quē ille statuerit mutuat campsor. sed vltra lucrū cambij exurgens ex varietate valoris monetaꝝ in diuers locis exigit ab eo quīcq; vel octo ꝑ centenario. sicq; ei rñdet. Queritur vtrū sit licitū. Et q; liceat q̄runt aliq; ꝓbare ad excusandas excusatiōes in pctis tripliciter primo rōe more. q; tūc veniūt vsure soluēde nō vt vsure. ſcḋo noīe interesse. nā bñficio illā pecuniam cū ea lucrari posset, sed nō bñficio non potuit eaꝫ exercere, ꝛ sic ꝓsequitur damnū. ar. xij. q. ij. si qs de clericis. ꝛ extra de fidei iusꝓuenit. tercio ratōe piculi. q; pōt bñficiatus mori in via. ꝛ sic posset campsor totū amittere. vel cū magnis laboribus ꝛ expensis rebabere. ar. de vsuris nauigāti. ex notatis ibi ꝑ Io. cal. Sed fatendū est vsurā esse expressaꝫ q; ibi lucrū sepatur ex mutuo qꝺ ptinet ad rōem vsure. vt xiiij. q. iij. si feneraueris. ꝛ extra de vsuris ꝓsuluit. Et ad rōes eoꝝ rñdet. primo q; in casu dicto nō est dare moꝛā cū nonduꝫ aduenerit terminꝰ solutōis fiende ꝙuētus. Hoc em̄ venit solueꝺe qñ. ſ. post terminū datū quis nō soluit vñ recipit tale damnū. Ad ſcḋam dicēdum q; illud bꝫ locū. ſ. de interesse q̄ ad damnū emergens. puta si mutuans ipe acciꝑet ad vsuram ſm Inno. ꝛ Io. an. Q; si qs dicat etiaꝫ hīe locum q̄ ad lucrū cessans vt Hosti. ꝛ Pe. de ancha. sentiūt. Nec etiaꝫ hoc excusat in vicio vsure talem ꝓtractū. q; dicūt prefati hoc esse verum qñ mutuans oīno intendebat ex pecunia ꝓmutuata emere vnā possessionē iam sibi paratam ad emendū vel exercere in negociatiōibꝰ licitis, vñ verisimiliter sperabat lucrū. q̄ hic cessant. Nam campsor nō intendebat emere possessionē nec exercere in negotione. ſ in silibus mutuis ꝛ hmōi. Ad terciā rñdeo q; ita cautos se faciūt ꝑ diuersas vias q; sunt q̄si securi de capitali, sed si esset ꝑiculum etiā non excusaret cū rōe mutui hoc perant. ar. extra de vsuris nauiganti. Est g̃ lucrū fenebre ꝛ restitutiōi obnoxiū. Q; aūt ꝓpinas faciāt ꝛ munera largiant, ꝑ beneficiandis ad instantiā eorū pre'atis cum quibus habent amicitiam ipi' campsores vt operent' pro beneficijs obtinendis pro eis. hoc iam spectat ad simoniam. i. q. i. qui studꝫ de qua supra dictum est.

¶ Capitulū. viij. de venditione ad terminū.

De venditione ad

terminū pōt exponi illud ps. Terminum posuisti quē non transgrediē/tur. neq; ꝙuertent' operire terrā. i. tu deus sic alijs rebus posuisti terminū ita ꝛ valori rerū q̄ sunt venales terminū precij, put rō dictat, quez iusti homines nō transgredi unt' in augendo precium. Neq; ꝙuertent'. ſ. in minuendo preciū ipsi iusti in emēdo min? iusto precio. operire. i. ad venezandum ꝛ absorbendum terram. i. pauperem. Triplex est terminus.

Est igitur primo terminus precij iustificati. ibi Terminum posuisti.

Est scḋo terminus precij augmentati. ibi. quem non transgredientur.

Est tercio terminus precij minorati. ibi. neq; cōuertentur operire terram.

Primū preciū §. I.

venditionis dicit iustificatū ꝛ limitatū. Et circa hoc prenotandū est ſm Sco. in. iiij. dis. xv. q. ij. Pensatio valoris vsualiū rerū vix aut nūq; potest a nobis fieri nisi ꝑ coniecturalē seu ꝓbabilē opinionē. Et hoc quidem non punctualiter seu sub rōe ꝛ mensura indiuisibili in plus ꝛ minus sed sub aliq̄ latitudine cōpetenti circa quā etiaꝫ diuersa hoīm capita ꝛ iudicia in estimatiōe differre videntur. Proinde varios gradus et modicam certitudinē multūq; ambiguitatis iuxta

Capitulū Octauū.

opinabilem modū in se includit q̄uis quedam plus vel q̄dam min⁹. Concor. in hoc tho. ¶ Pro inde aduertendū est q̄ hmōi primi precij iustificari vel limitari potest etiā distingui tripliciter limitationis grad⁹ etiā iustus. ¶ Prim⁹ pōt nominari pius. ¶ Scōs discretus. ¶ Tercius vero rigidus. Primus est precij minoris. Scōus est mediocris. Tercius est maioris. verbi gratia. Sint decem petie panni eiusdem videlicet boni laboris artificij atq̄ expense. Hanc tū. x. peciarū fm varia capita vel diuersas sñias circa illas a variis varia estimatio fiet. Et rande repientur isti estimatores circa illas tripliciter variari vt puta. Quidam estimabūt quandā illam precij. l. ducatoz. vel hic potest dici precij limes vel gradus pius. Item alij. l. cū dimidio. vel talis dici potest limes vel grad⁹ discretus. Quidam vero alij. li. vel hic dici valet limes vel gradus rigidus vel seuerus Propter varietatē ergo emptoz vel venditoz aliqua istarū peciarū panni pro pecunia numerata vendet̄ .l. ducatis. aliq̄. l. cū dimidio. et aliq̄ dabitur p. li. Hunc aliquis venit non bñs denarios vnde pñialiter soluat. dilationē solutōis poscit si igit̄ venditio tunc non statim soluēdus, ꝓpter hmōi precij expectationē precij augeat nō tñ vltra vltimū limitem iusti precij. sed stat in sūma li. ita q̄ quācunq̄ solutionē amplioꝛi tpe gratis seu ex pacto expectaret nunq̄ ob hoc vltra illum limitem iusti precij aliq̄d accipet. nō est ibi ex vi ptractus vsura fm sñiam magnoꝝ doctoz. Rō huius est. q̄ talis nō vendit terminū. nec ꝓpter expectationē reciperet aliquid iuxta precium rei quā vendit. q̄uis nō facit gratiā remissionis precij descendendo ad. l. q̄d quidem libenter faceret si ille solueret statim. Nam aliud est non facere gratiam illā ꝓ eo q̄ facit gratiā expectatiōis atq̄ aliud est ꝓpter hoc. i. ꝓpter expectationē simpliciter excedere precij iustum. Stat igitur talis in limite rigidi gradus qui extra iusticiā esse mīme potest dici. Sed si iste solueret statim condescēderet vsq̄ ad limitē grad⁹ ptij. i. vsq̄ ad. l. ¶ Notandum insup̄ q̄ cū quis vendit merces q̄scūq̄ lanam linū pannos victualia vel hmōi certo precio maioꝛi q̄ sit illud q̄ tunc valent cū vendunt̄ ex eo. q̄ non intendebat eas vendere sed seruare vsq̄ ad tempus quo ꝓbabiliter estimabat tantū tunc valituras vel plus q̄ntum nunc vendit. sed ad instantiā alterius vendit. istud est etiā precium iustificatū vel licitum. vt expresse dicit. c. in ciuitate de vsuris. Secus añt si nō intendebat ea seruare sed tunc vendere. vel etiā si non est ꝓbabile seu verisimile q̄ eo tpe quo valebat in futurum vendere tantū debebant valere q̄ntum nūc vendit. q̄ tunc haberet respectus ad terminū nō ad indemnitatem suā. vnde esset vsura. Idem dicendū de emptoze. s. q̄ si emptoꝛ dat precium mercium antecq̄ recipiat merces vel minus dat q̄ tunc valent cuꝝ emit ex eo. quia eo tpe quo recepturus est merces verisimiliter estimañ. q̄ min⁹ debeant valere q̄ tunc cū emit. vel saltem dubium est vtruꝝ plus vel minus sint valituꝛe q̄ lit precium datum. precij est iustificatum vel licitū. puta de mense martij emit sextariū frumenti valentem tūc medium florenū dandum. sibi de mē se iulij q̄n estimatur valituꝛū. xxx. solidos. vel est dubium si valebit. xxx. solidos. aut etiā. xxv. vel plus vel ꝓbabile dubium emendo. xxx. solidis nō reputatur illicitū. ar. ad hoc in. c. in ciuitate. vel. c. nauiganti. Secus si rōe anticipationis solutionis precij ante receptionē mercium diminueret precium tūc currens. vel si verisimiliter estimaret minoꝛi precio non posse valere merces illas empras q̄ sit illud quod dat. sed bene multo ꝓ maioꝛi precio. quia tunc esset vsura.

Secundū precij .§. II

rei vendite dicit̄ augmentatū seu multiplicatuꝝ qd̄ quidem fit cū a venditoze. quia emptoꝛ de re empta precij non soluit statim sed terminū querit. ideo venditoꝛ precij petit vltra debitū iusticie augmentatū. verbi gratia. Vult ꝓpter terminum set mensiū de qualibet petia predicti panni lij. q. vel. lvij. vel q̄ñq̄ vltra q̄d̄ quidem manifesta vsura est sicut ꝓ determinationē ecclesie patet vt extra de vsuris. in. c. consuluit. Sed q̄ mercatoꝛes iniusti ad excusādas excusationes in peccatis pro se hñe. conantur qualdā in hoc defensiones. idco de eis cū responsionibus suis aliqua subiungamus. Primo equidem dicūt q̄ mercatoꝛi licet ex quo ꝓ cōmuni vtilitate laboꝛibus et expensis vel multiplicibus piculis se exponit. q̄ iustum est vt inde ꝓportet lucrū competens officio suo. hoc quidem facere minime potest nisi in vendendo merces suas sic precij taxet q̄ pensatis oībus laboꝛibus piculis vel expensis circa merces suas factis vel fiendis lucret̄. x. vel. xv. ꝓ centenario. Hoc quoq̄ agere nō potest nisi ꝓ expectatione solutōis vsq̄ ad hoc augeat precium solutionis merciū suaꝝ. vt scilicet pensata hmōi expectatione cū ceteris circūstantijs lucret̄ finaliter. x. vel. xi. Ad q̄d rñdetur q̄ istud non est simpliciter veruꝝ. s. q̄ in omni casu liceat mercatoꝛi plus vendere q̄ ei constiterit. sed aliqñ oportet q̄ tantūdem vendat aliqñ etiā minus aliquando plus fm q̄ plus vel minus illo tpe quo vendit valet illa mercantia. q̄d̄ ꝓcedit ex abundātia vel penuria ei⁹. vel fm q̄ plus vel min⁹ reputur. vel hoc ꝓbat tripliciter. Et primo dicēdū est q̄ li et mercatoꝛ sicut predictū est ꝓpter p̄dictas causas lucrari possit. nō tñ mō licito. sicut ꝓtingit in vendendo ad terminum vel obseruādo alios illicitos modos. Itez scdo sic̄ intuentibus patet ex p̄dictis

sequeretur q̄ dato q̄ mercator merces valoris.c ducatorū p̄ mille ducatos emisset. tūc ꝑm predictam positionē posset p̄ quēcunq; illicitū contractum illas illicite vendere sic. q̄ vltra mille ducatos lucraret. ꝛ. vel. xv. ꝑ centenario. qđ quidē patenter irrationabile est. Sequeret etiā tercio q̄ si in terra vel tpe maxime caristie merces suas precio magno emisset. posset ꝓpter hoc in loco vel tpe in quo merces ille essent viles vendere illas etiā precio maiori cū emisset saltez ꝓpter expectationē solutiōis. qđ quidē absurdissimuz manifeste apparet atq; iniustū. Scđo etiam dicūt q̄ nō intendūt merces suas carius vendere ꝓpter tps sed ꝓpter recupandū damnuz qđ ex dilatione solutōis incurrit. qz si predictos denarios statim post mercū venditionē hēnt. posset cū eis iterū lucrari qđ facere non pñt. qz non statim soluunt. Ad qđ etiā tripliciter rñderi potest Et primo dicendū q̄ si talis venditor inde lucrari posset. possibile etiā foret nō lucrari. insuper et ꝓdere capitale. nuncaūt qz nō stat in piculo tal' damni nō pōt stare in certitudine tal' lucri. Insup ꝛ scđo qz nō hēret lucrū de re nō sua. i. de mutuo dato in emptione. Preterea ꝛ tercio mercator non pōt in pactū deducere recōpensationem dāni. qđ ꝓsiderat ex hoc. qz sua pecūnia nō lucrat vt possit vendere qđ nondū est. ꝛ potest ab hūdo multiplicit impediri ꝑm Tho. scđa scđe. q. lxxviij ar. ij. in responsione ad primū. Tercio q̄z hoc dicunt facere. qz frequēter apparet q̄ debitores nō soluūt in tpe assignato. ꝛ circa requisitionē talium denariorū oportet eos facere magnas expensas. aliqui etiā nunq̄z soluūt. qz recedunt vel fallunt. Ad qđ dupliciter rñ det. Et primo dicēdum est q̄ licet multi q̄bus talis terminus cōcessus est in termīo non soluāt. multi etiā sunt qui in termino sibi dato soluūt. ꝛ tñ precū qđ ꝓpter tps mercib; additū est non minuit ab bis qui in dato termino soluūt. quare eque vtriq; vendere terminū ineq̄litas ꝛ iniusticia est. qz iust' nō debet ferre penā iniqui seu mali debitoris. Dez est q̄ extra de fideiuss. c. quenit. cōcedit rōe interesse. si debitor nō soluit in termīo sibi dato creditor seruari dz indēnis. nec tunc est ibi vsura. cū vsura sit. qz rōe mutui sperat lucrū hic aūt talis excrescentia non recipit nisi ex rōe damni vitādi non lucri habendi. Ab illis q̄ qui in termino non soluūt exigat recōpensationem sui damni non ab alijs. Quantū ad aliam ptem sue excusationis. s. de bis qui nunq̄z soluūt vñ damnificātur. Talib; respondendū est q̄ eoz conscientia potest stare merito inquieta cū ꝛ de tali termīo dato culpam habeant ꝛ aiam cū substātia perdant. Nam nō cognit talib; vendere nec illis venderent si crederent illos nō soluturos. ꝛ rōe dubij in mutuo qđ est ibi implicitū non licet sperare lucrum extra. de vsuris nauigāti. Nec est iustuz q̄ in termino soluentes patiantur penam ꝑ nō soluentibus vt dictum est.

Tercium vero .§. III.

precū rei vendende dicit minoratū. sicut pz in vendente pannū vel equū pro. c. florenis cum expectātione tpis. puta vni? anni. ei q̄ sibi mox dit reuenditurus ꝑ nonaginta tūc recipiēdis. Primus em̄ dñs panni vel equi tradidit illi nonaginta florenos ꝛ q̄nq̄z octoginta sed manualiter tunc. Ille vero q̄ primo emit nihil tūc soluit primo dño rei sed inde ad annū. patens igit est q̄ ideo scđs reuendidit primo vendēti ꝑ pcio saltez minori. qz sub q̄daz mutui rōe poti? q̄z sub reali veritate solutiōis tradidit ille sibi nonaginta vl octoginta ab eo debens rehabere centū q̄s ipi primo vendēti nō soluit tūc. ꝓterea talis ꝓtractus vsurari? est ꝛ oī malignitate ac duplicitate plenus. ar. xiij. q. iij. plericq;. Aduertenduz est tm̄ q̄ si q̄s absq; intentiōe reemēdi rē a se vendēdā absq; fraude vendidisset equū ꝑ c. florenis et tm̄ ab emptore simpliciter vendenti sibi sicut ꝛ cui cūq; emere volēti reuenderet illū ꝑ precio minori nō esset vsura. posset tm̄ ibi esse peccatū iniusti pcij. Posset etiā hec reemptio taliter circūstanciari q̄ nō esset ibi peccatū mīoratiōis iniuste. tm̄ talis ꝓtractus fieri solet etiā in fraudē vsurarum. Propterea hoc vltimū non est vtile pdicare nisi cū ista additiōe. s. cū pdicti emētes pcio minorato nō sint artiū ꝛ legitimaz mercationū ꝛ ciuitatum ꝑ ꝓpio cōmodo destructores. Sed qđ remediū dabit lanificibus ꝛ alijs mercatoribus q̄ obtinēt precū vltra iusticiā minoratū nequeūt vendere pānos vel merces suas quin multū amittāt de capitali si ad terminū vēdere nolūt dictas merces. q̄nq̄z si nō vendant ad terminū nō pñt repire emptorem. Insuper talis est q̄nq̄z in ciuitate ꝓsuetudo ꝑ cōmuni bono iā longo tpe introducta. Ad hoc dicendū est q̄ si talis ꝓsuetudo esset dilatione solutiōis introducta sit ꝑ cōmuni bono ꝛ nō in fraudē vsurarū sed ꝑ expeditiōe mercantiarū. tūc distinguendū est ꝑm Tho. vt dicit in. §. se. qz aut mercator merces suas vēdit ad terminū vltra q̄ntitatem iusti precij. aut non. Si primo mō nō est dubiū q̄ ꝓtract? vsurarius est. cū in eo expectatio tpis sub precio iniusto cadit. contra. c. consuluit extra. de vsuris. Si aūt scđo mō q̄ ꝑm q̄ntitatē iusti precij vendit. licet terminū tradat ꝛ ꝑ termīo precio maiori vendere videatur. non tm̄ est ibi vsura. Nec primo obstat si ꝑ minori pcio daret si statim sibi pecunia solueretur. qđ quidē potest ꝑ similē alijs debitis apparere. quēadmodū si alicui aliq̄d debeat ad certum terminū q̄m de eo qđ est sibi debituz aliq̄d dimitteret si citi? solueret. Constat nēpe q̄ ille

dimittere sibi posset ⁊ tñ ab vsura immunis eēt illa s. qui dimitteret de debito. ⁊ ille etiaz cui dimitteret ꝓpter qsdam. Sed hoc nō semp credo verum. s. q̄ntū ad debitorē soluentē ante tps. s. qñ ex anticipatiōe solutionis debiti illi soluens sustinet damnū. qz oportet eū accipe ad vsurā l' venere res suas in viliori foro. quas' reseruare volebat ad tps cū plus vendunt. vel etiā cū non tam ex anticipatiōe solutiōis q̄ ex q̄daz liberalitate sibi remitteret qđ tñ de facili nō est credendū nisi ex circūstantijs sufficientibz appareat. Scdo etiam nō obstat si q̄s dicat q ad denarios nūeratos illa mercantia tantū non posset vendi q̄ntū cuz predicto termino assignata ⁊ res tantū valet q̄ntuz vendi pōt. vt. ff. ad trebel'. l. i. §. si hoc res. Itē q licet plus ꝓfiterit si cū tali termīo plus venderetur q̄ cū denarijs nūeratis vendi posset illud plus ꝓcipit vltra sortē. Ad hoc dicendū q ꝓsupposita bis q̄ supius dicta sunt q licet nō ex natura ꝓtractus ⁊ mercātie. sed ex malignot' mercatorū malicia in vendendo illicito mō terminū ⁊ minorādo iustū preciū nō obseruet iuste mercatiōis via. tñ iustis mercatorib relinquit semita. q̄uis obumbrata ⁊ arta q licito mō mercari pōt. pinderebz sic stantibz si lanifex ⁊ mercator tñ vendit pānos ⁊ merces suas ad terminū pro q̄nto venderet ad denarios nūeratos si predicte impietates cessarent nō sibi edificat ad gehēnā. Et cū dicebat q tantū res valet q̄ntū vendi pōt dicendū q verū est si ꝓ tanto q̄ntū valet' ꝓmittit vendi. ⁊ nō obstent malicie ꝓdicte. Cū ꝓdictis cōcordat Tho. in q̄dam sua rñsione que hic ponit.

Et pro maiori declaratione .§. IIII.

huius materie. s. de vendendo ad terminū. Nota q. b. Tho. reqsitus sup hoc a lectore florentino. Vtrū si in expectatiōe tpis de solued̄o precio plus petat q̄ si tūc solueret preciū cū res venditur sit vsurarius ꝓtract⁹. Sup quo collatione habita cū Vgone cardinali ⁊ q̄dam electo Capuano sic ꝓ literas rñdit. Primo dico q supposito q consuetudo de dilatione solutiōis vsq ad spaciū triū mensiū sicut ꝓponit sit ad cōmūe bonum mercatorū. s. ꝓ expediendis mercationibus ⁊ nō in fraudē vsurar⁹ introducta videtur esse distinguendū. Quia aut venditor vēdit suas mercātias ad terminū predictū vltra q̄ntitatem iusti precij ꝓpter expectationem aut ꝑm iusti precij q̄ntitatē. Si primo mō non est dubiū esse vsurariū ꝓtractū. cū expectatio tpis sub ꝓcio cadat. Nec pōt esse excusatio si venditor sit seruiēs ꝓ salario suo pot⁹ ministet q̄ dñs apotece cū ob nullam cām liceat ꝓ tpe expectatiōis pecunie ad preciū augeri. Si aūt scdo mō nō est vsura. nec obstat si ꝓ minori daret si statim sibi pecūia solueretur. qđ ꝓ sile potest ꝓbari in alijs debitis. qz si alicui debeat aliqđ vsq ad certū terminū. q̄ntūcunq de eo qđ est sibi debitū dimitteret si sibi citius solueret. constat eū cui debet a pcto vsure esse immunē. Licet. n. plus debito accipe ꝓpter dilationē tpis vsurā sapiat minus tñ accipe vt citius sibi soluat vsurā non sapit. maxime ex pte eius q̄ minus recepit q̄uis ex pte eius q̄ minus dat videat esse aliqs modus vsure cū ⁊ ꝑ pactum tpis vendat. Vltñ ⁊ in casu ꝓposito plus cē timēdum de vsura emptoris vt ad̄ tres menses soluat si minus iusta estimatiōe pānos emit q̄ venditori q minus accipit vt citius sibi soluat. Ex q̄ etiam ꝓz qđ sit ad scōm casuz dicēdū. qz si mercatores. Tuscie portātes pānos de frācia vt de eis vsq ad tp̄us resurrectiōis preciū expectarent pl⁹ venderent pānos ꝓpter expectationē predictā q̄ valeant ꝑm cōmune forū nō est dubiū esse vsuram. si aūt non plus q̄ valeant sed q̄ntū valent pl⁹ tñ accipent q̄ si eis statim solueretur. nō est vsura. Item tercio casu etiā silr dicendū videt q si illi qui pecuniā mutuo accipiūt cū vsuris illā vsurā recupare volūt plus vendentes pānos q̄ valeant ꝓpter expectationē predictā. nō est dubiū esse vsuram. cū manifeste tps vendatur. Nec excusantur ꝓpter hoc q volunt se seruare indemnes. qz nullus debet se seruare indemnez mortaliter peccando. Et licet alias expensas factas licite. puta in portatione pannoz̄ possint licite recupare non tñ vsuras quas dederūt cum hoc fuerit inmusta datio. ⁊ p̄sertim etiā cū in dando vsuras peccauerint tanq̄ occasionē peccandi vsurarijs dātes. cū necessitas que ponit. s. vt honorabili⁹ viuant ⁊ maiores mercationes faciāt non sit talis necessitas que sufficiat ad excusandū peccatū predictum. Patet etiā a simili q nō ꝓ̄t in venditione pannoz̄ expensas recupare quas incaute et imprudēter fecissent. ꝓz etiā ex predictis qđ in iij. casu q̄rebatur. Nam ille q̄ ad certum terminū dare dz si ante terminū soluat vt ei aliqđ de debito dimittat vsuram cōmittere videt. qz manifeste temp⁹ solutiōis pecunie vendit vñ ad restitutionē tenet. Nec excusat ꝓpter hoc q soluendo ante terminū grauatur. vel q ad hoc a creditore inducit. qz eadem ratione possent oēs alij vsurarij excusari. hec omnia b. Tho.

Queritur de Ba .§. V

rocholi. Est aūt hmōi quidā contract⁹ qui sic fit. Vendit lanifex retagliatori. x. pannos ad terminū vnius anni ꝓ precio florenoz̄ quingentoz̄ venit ex transuerso Titius egens pecunia ⁊ cōuenit cū retagliatore q te presenti sibi tradat florenos q̄dringentos quinq̄ginta. ⁊ ipe ꝓtabit lanificem in die termini de quingentis. mō q̄rit an talis ꝓtractus sit licit⁹ ⁊ ex qua pte seu ex cuius pson⁹. Istam materiam tractat. d. Ilau. de

flor. in suo tractatu de vsuris in .iij. parte & eius dicta de verbo ad verbū hic ponunt. Dicit ergo Ex pte Titij non est dubiū q̄ nō est illicitus ni si q̄tenus dicim⁹ licitū vel illicitū mutuo recipe ad vsuram. de q̄ habes. j. Ex pte vero retagliato/ris dicas q̄ aut vendit pānos ad rationē quin/gentorū, & tunc est illicitus. aut ad rōem q̄drin/gentorū quinq̄ginta. & tunc sec⁹. Ex pte aūt la/nificis dico q̄ aut dicti panni valebant tpe ven ditionis quingentos. & quingētos habuisset vē dendo vocabulo alludens ad ptantos. & tūc con tractus est licit⁹ aut tūc valebūt min⁹ quingen tis sed ꝓpter dilationē solutiōis ꝓuenit de quin gentis. & tūc dices. q̄ aut dubiū est an solutiōis tpe plus vl' min⁹ forent valituri. aut certū est q̄ tuncillud vl' plus sunt valituri aut minus q̄ il lud in scdo casu nō est dubiū q̄ licit⁹ est ꝓtract⁹ & sil'r in tercio q̄ illicit⁹ est. In primo vero dicas q̄ est licit⁹ si alis non erat venditurus. alis secus. vt predicta oīa ꝓbant ex decretalibo in ciuitate. & c. nauiganti. extra eo. Caueat sibi insup ab intē/tione deprauata in his casibo in q̄bus licitū affir mari vt in hac nr̄a decreta. cōsuluit. Ideo bñ cō suluit papa in dicto. c. in ciuitate in fi. Et in hoc lanificibus meis cōpatior. quoꝝ quidā vt ꝓcepti ad ꝓtractos vendere nolūt eo q̄ minus q̄ ad ter minū ꝓcipent. Verū q̄ mihi dicit q̄ si venderz ad ꝓtantos non bñt tantū de pannis q̄ntū cō stiterunt. rudis lane materia. & alīs expensis in/teruenientibo cōputatis. Elidendū est vtrū saltē q̄tū eis ꝓstiterit vel ꝓstat vendendū. ad termi/nū ꝓcipe valeant. Et videt q̄ sic. q̄ nihil vltra sortem ꝓcipiūt. In ꝓtrariū facit. q̄ tantū reserva let q̄ntuz vendi pōt. ff. ad trebel. l. i. §. si hæres. ff. ad. l. falci. l. q̄rebatur. ff. de furtis. l. si q̄s vxori. §. fi. ad. l. rodi. de iactu. l. ij. §. porro. nota extra de te sti. cum cām. & in. c. ciuitate. sup eo. q̄ si plus ven/dūt q̄ valeat nō obstante q̄ plus cōstiterit illud plus ꝓcipiūt vltra sortē. dico q̄ attento constito rudis lane tincture ac manufacture nō est veri/simile q̄ lanifex debeat inde ꝓ minori ꝓcio ven/dere pannuz q̄ sibi constiterit. quinimo pluris ꝓsideratis opis ꝓsone ipius lanificis. Si q̄ nō reperit qui velit ꝓ tanto emere hoc nō contingit ex eo q̄ plus nō valeat pānus maxime ꝓsidera/to q̄ retagliator ꝓ pluri vendat & emptorē repit. Si q̄ ex ipostura retagliatoꝝ vel alioꝝ mercānū q̄ sil' se cōponere debent q̄ nēo nisi ꝓ tāto pānos emat nisi termin⁹ concedat. imo audiui q̄ sunt q̄dam lanifices in pecunia plurimū abundan/tes qui plus cure in pecunia q̄ in anima ponē/tes sunt hoꝝ causa. Nā pecunia nō egentes ven/dunt ad terminū ꝓ maiori q̄ntitate q̄ si vende/rent ad ꝓtantos. ꝓpter hoc alij q̄ vellent vendere ad ꝓtantos nō repiunt q̄ ab eis velint emere ni si ad terminū. vl' si emūt ad ꝓtantos no' ūt eme/re ꝓ q̄ntitate debita. ꝓpter q̄ oportet tales vēdere ad terminū sicut illi potentes. Quāobrem dico rebo sic se ita bñ tibo q̄ lanifex si pro tanto vendit pannos ad terminū ꝓ q̄nto venderet ad ꝓtantos si p̄dicta cessarēt. q̄ nō edificat ad gehennā. q̄ q̄n tū res valet ꝓ tanto vendit. Et cū dicebat q̄ tan tum res valet q̄ntū vendi pōt. fateor si ꝓ tāto vē di ꝓmittit q̄ntū valet & sic defendi pūt lanifices ꝓbari. alis aūt defendi neq̄unt. Et quō estima/ri & quō ꝓbari dēat rei valor vide notata p glo. in. c. cū cām de testi. & p. d. meū Jo. de lig. in. c. cū cām. de emp. & ven. & p glo. & Bar. in. l. ij. C. de re/scin. ven. & in. l. si q̄s eo. ti. Et facit etiā quod ipe Bar. notat in. l. ꝓtinus §. cū ita. ff. de ver. obli.

Item nota .§. VI.

q̄ cū aliq̄s vendit res ꝓ precio q̄ dū nunc currit & addit pactū q̄ si plus valebūt vsq̄ ad pascha vult illud plus. Si aūt min⁹ valebūt non min⁹ vult fm Hosti. procul dubio vsurari⁹ est. Ite q̄ emūt a paupib⁹ oues & boues q̄s illi forte nō bñt. & ta lia aīalia locant eis. tales emptores si sciunt vel credūt hoc. s. q̄ venditor ille nō habeat vsuraz cō mittunt fm Ol. Sed si credunt eos bñe et sine fraude emunt nō est vsura. Item q̄ nūc emūt certos equos tradendos emptori ab ipo vendi/tore in certis nūdinis. si emant minori precio q̄ estimēt eos ibi valere. vsura est. Si aūt de va/lore verisimiliter dubitat non est vsura fm Ol.

Sed quid cū .§. VII.

quis nō erat venditurus res in loco illo in quo quis vult emere ab eo. sed in alio vbi carius ille res vendunt. nūquid vendēdo fm illud preciū loci q̄ volebat deferre vsurā cōmittit? Rñ. Inn. post Ray. & dicūt q̄ nō. dūmodo non accipiat vl tra id q̄ acceptur⁹ erat ibi q̄ portare volebat. q̄ q̄ iure pōt cari⁹ vendere ꝓpter dubiū loci. extra eo. in ciuitate. Ez hoc sile reprobat Hosti. tū q̄ nō est verisimile q̄ alīq̄s talē emptionē faceret nisi multū egeret. & sic via p talē opinionē parat fi gmentis. tū q̄ laboris & expensaꝝ itineris bñdc. est rō. extra. de voto. magne. Jo. au. ꝑcor. bas op. niones dicēs q̄ si statim ille emptor solvit pci putat verā opinionē Inn. sed si differat solutio precij tūc videt ꝓcedere rō Hosti. & cessare rō Jo/no. q̄ in dubio tpis pōt cōmodū ꝓuenire. ven ditori & emptori. sed hic nullū cōmodū emptor. Et hanc distinctionem approbat Jo. cal.

Quid si quis .§. VIII

vendit prediū cū tali ꝓditione q̄ vsq̄ ad tot an nos si reddit prediū rebabeat prediū Rñdeo fm Ray. Hosti. & Ber. hoc nō esse mutuū vnde nec vsura. s. ex forma. & emptor facit fructus suos. q̄

Capitulū Octauū.

venditio est, & hoc intelligas nisi tal' venditio fuerit facta in fraudē vsuraꝝ qđ pōt psumi si modicum est preciū respectu valoris rei extra de empti. & ven. ad nrām. Item si sit in pacto q restituatur aliquid plus cū fuerit precium. extra. de pigno. illo vos. Itē si emptor pslueuit exercere vsuras vt in di. c. illo. Sed si emptor intendit realiter emere & iusto pcio. tñ dat illi venditori illaꝝ ptātem reemendi. potius tamen vellet q sibi remaneret predium non est vsura.

Hz quid si quis .§. IX

emat fructus siue segetes, puenturas hocāno de agro seminato. Rñdeo fm Gl. q nō est vsura ex forma ptractus. potest tñ fieri in fraudē vsuraꝝ q si verisiliter scit q fructꝰ colligendi etiā cōputato dubio q pñt impediri valebūt tunc plus cū illud qđ nūc dat fraus vsure est. Si aūt pbabiliter dubitat vtrū plus vl' minus debeant valere. non est vsura. Idem Hosti. & Gl. Et eodez mō dicendum est si quis emat fructus, puenturos vsqz ad tres vl' quattuor vel plures annos.

Quid de contra .§. X

ctu quē vbbiam vocant q sic celebrat. Dant quidam cuidā monasterio centū cū pacto q ad vitā suā & cuiuscūqz ex eis eccl'ia illa seu monasteriū det illis qlibet āno, xvi. dictaqz centū sua sint. s. monasterij hoc adiecto q si durante vita talium monasteriū voluerit ptractuz rescindere & dicta centū restituere optionem habeat. & tūc ad dicta annua solutiōe sit liberata. & ppter hoc oīa & singula bona sua monasteriū obligauit. est ne licit? ptract?. Et posset videri q sic. qz qđā emptio est illius ānual' redditus. hic interuenit preciū. hic est merces. s. cert? reddit?. g ꝛc. Rñdeo fm Lau. de ridol. Credo illicitū in casu q vltra illa centū aliqđ habeat illudqz restitutiōi obnoxiū. vt enī vides reddit? nō constituit in re. nec ad rē fit relatio sed ad psonā. licet bona pro obseruatiōe cōtractus obliget monasteriū. & sic nō vendit ius imo tūc de nouo ozit & vendit qđ inuēdibile. s. pecunia q inuendibil' est. seu veri? ptract? innouiatus celebrat. s. do vt facias. in q fraus videt interuenire de cōtractu ad cōtractū maxīe attenta maxīmi lucri q̄ntitate & adiectōe pacti de restituendo cū voluerit. ex q̄bus videt in effectu ac si mutuū ptraxissent. coadiuuat. licet etiā sola de p se non sit efficax ratio rōe incertitudinis q i paucis annis totū capitale rebabebit. Nec est verisimile q in breui oēs moriantur. hoc Lau.

Quid si quis .§. XI

emat redditū vnius castri vel alium redditū ad vitam suā vel suoꝝ hꝛedum vel als ad incertū tempus habendum. est ne vsura. Rñdeo scōm Lau. de ridol. & Inno. eo. ti. in' ciuitate. q dicū tangendo' būc passum q aliq dicūt & forte ben. q si redditus constituat' ante cōtractū vel vendi tam actionē siue fuerit pstitut? in re. puta in vino & possessiōe vel alīs hmōi. siue in psona, puta serui liberti vl' rustici. vl' actiōe vel noīe. Item siue sint redditus certi. puta qui reddunt. c. siue incerti. puta qui reddūt q̄rtam ptem fructuū q̄ pcipiunt de aliq domo vel de opibus alicui? persone. Item siue sit contract? perpetuus. puta q extendit ad hꝛedes cōtrahentiū. siue sit ad vitā hominis, siue ad certū temp?. puta vsqz ad. v. annos. Itē siue sit redditus in pecūia siue in alīs rebus siue in facto reputant tales cōtractus licitos. Ibi eñ est licitus & purus cōtractus venditionis. Est nanqz preciū. s. certe pecunie q̄ntitas & est merces. s. certus redditus. C. de sa. san. eccl'. l. iubemus. Hosti. vero vt refert Jo. an. in dicto c. in ciuitate. dicit simpliciter tenenduz q hmōi contractus siue sint in perpetuū siue ad tempus siue ad certū censum regl'ariter sunt pmissi dūmodo nō celebrent in fraudem vsuraꝝ & vltra dimidiū neuter decipiat'. alias secus de emp. & vē. c. ad nrām. & licet certū sit q vsqz ad. xx. xxx. vl' xl. annos plus accipiat de redditu qđ sit preciuz qđ dat. tamen hec certitudo non faciat illicitum cōtractum venditionis. cuz & hoc idem sit dare in venditione alicuius possessionis vbi certum est fm causas inferiores q plus accipet infra dictū tempus de certis fructibus eius qđ sit preciū qđ datur pro ea & sine expensis vel labore dando ad fictum vel certū vel emphiteosim. Nec obstant c. in ciuitate. & c. nauiganti. Nam ibi reprehenditur tñ quando carius venditur merces propter terminum quem dat prolixum emptori ad soluendum pecuniam, vel quia pro minori emit merces ex eo q statim dat pecuniam & prolixius tempus expectat merces. que sunt penitus illicita. sed in casu nostro omīa sunt pñtia. & id qđ vēditur & precium eius. Est ergo conclusio Inno. q predicta, pcedant & sint vera quando reddit? constituti sunt ante contractū vl' venditā actōez hoc ille. Et adde qđ dicit Guil. videlicz q cūq; ptractus tal' nō sit vsurari? ex forma. pōt tñ esse illicitus, vel ex pte emptoris si nimis paruo precio emeret pensatis circunstantijs de quantitate precij & valoris ipius vsufructus & verisimilitudine vite eius scōm q esset iuuenis vel senex. sanus vel infirmus. quando scilicet emeret ad vitam. Sed quid si redditus vl' nomē, ppter hoc de nouo constituat' in rebus vel psonis contrahentibus. puta qz dicit emptor tu constituis tales redditus in tali possessione. vel seruo. vel facias q talis fatebitur se debere mihi mille vsqz ad annum et ego de illis mille vel magis de actione pro illis mille cōpetente tibi dabo. l. Respondeo

Jnno. refert quosdam asseuerare hunc ꝓtractū licitū. qz nō est hic mutuū sed emptio. Jtē multi casus pñt interuenire qꝫ iste emptor amitteret in boc casu. puta si inops fieret. Subdit tñ Jnno. qꝫ cūctis fidelibꝫ est ꝓsulendū qꝫ a tali cōtractu se abstineāt. Sed Lau. de ridol. dicꝫ sibi videtur qꝫ Jnno. potiꝰ sentiat qđ consulit ꝙ qđ refert. Et idē Jo. an. i. qꝫ sit illicitꝰ ꝓtractus. et vix videt quō sine fraude tal' contractꝰ possit fieri.

Quid aūt cum .§.xii.

quidā habuit recipe ab aliq̄ centū i certo termiō venit tercꝰ emens ipa iura cōtractus ꝓtra debitorē ꝓ ꝑcio. xc. q̄ nunc soluit. nūq̄d emptor cōmittit vsurā? Rñdeo si iste emit tantū minꝰ q̄ntum nunc est interesse suū. aut q̄ntū vere estimādum siue timendū ne ille debitor soluat. aut q̄ntus est futurꝰ labor rebaben di non esi vsura. Si vero alꝫ vult diminuere ꝓcium solū ꝓpter hoc qꝫ nunc soluit sed in futuro rebabebit plus. est manifeste vsura. Et nota qꝫ tal' pactio iuriū pīertim q̄ immineret de hoc litigiū si fiat ꝓ minori ꝓcio nō valet. nec iste creditor poterit plus petere ab isto debitore ꝙ in veritate soluit etiā si residuum fuerit ei donatum. C. manda. l. p diuersas. ꝛ. l. ab anastasio. Qđ ꝓ bono cōmun statutū est ne litigia emerentur vel mouerentur.

Jtē queritur .§.xiii.

cum q̄s debeat alicui dare. c. hinc ad annū. si creditor eiꝰ petit nunc sibi dari. xcv. ꝛ a. ia. v. sibi remittit. vtrū ne sit licitū? Rñdeo. Jo. de rip. oꝛd. mino. dicit simpliciter ꝛ indistincte qꝫ licet. Et cū arguit contra qꝫ accipe aliq̄d vltra iustū ꝓciū in venditione rei rōe expectatiōis tꝑis est vsura vt extra. de vsuris in ciuitate. Et sil'r ꝓrogare terminū solutiōis nūc fiende ꝛ ꝓ hoc recipe aliq̄d vltra debitā q̄ntitatē est vsura. vt in eo. ti. c. cōsulunt. ꝛ hoc qꝛ vendit tꝑs qđ cōmūe oībus est. tū etiā qꝛ est ibi mutuū implicitū cū lucro. Nā idē est in effectu ac si creditor acceptā pecuniaꝫ tunc q̄ sibi debet eam mutuat vsq̄ ad terminū ꝓrogatum ꝛ ꝓ illo mutuo illud lucrū recipit. Rñdet ille ꝙ distinctionez quandā de tꝑe. Dicit. n. qꝫ est tꝑus cōmune ꝛ est tꝑus ꝓpriū. Et tꝑus cōmune dicit esse illud qđ dimittit qꝫ est mensura primi mobilis. Et qꝛ illud ita deseruit vni sicut ꝛ alteri. cū cōmune sit nō pōt vt ꝓpriū vendi qđ contingit q̄n q̄s rōe tm̄ dilatiōis tꝑis in solutione fienda plus petit. vel cū in anticipatiōe solutionis fiende anteq̄ det merces minuit ꝓcium qđ reprobat in dictis decret. Tempꝰ ꝓpriū dicit esse qđ est ita mihi accomodatū circa aliq̄d negociū qđ nō alteri. sicut cum debeo dare Pe. c. hinc ad annū ꝛ nō prius. istud tꝑus vnius anni quo ad vtendū ꝛ exercendū illa c. que debeo Petro ē meum ꝓpriū. qꝛ mihi ꝑcessum ad vtendū illis ꝓ ut volo ꝛ sic possum vendere vt meū. quod facio dum nūc soluendo ipi Petro do sibi. xc. vel circa. Sed. b. Tho. in epla ad lectorem florentinuꝫ dicit simpliciter hoc esse vsurā. vt ꝓz supꝛ in. c. de vsura in emptione ꝛ venditiōe. §. fi. circa fi. Pro pleniori declaratione posset sic distingui. Q. aut talis debitor in dando illa. c. ante tꝑus sibi concessum inde recipit damnū. puta qꝛ cū non habeat in ꝓmptu optet eū accipe ad vsurā seu vendere res suas minꝰ iusto ꝓcio. seu q̄s intendebat seruare in futurū q̄n plus verisimiliter erāt valiture ꝛ hmōi. sed ad preces creditoris nūc sibi solut illa. xcv. ꝛ illa. v. sibi retinet debitor. qꝛ tantundem est dānum qđ ipe inde recipit ex anticipatione solutiōis. ꝛ tunc nō est vsura. qꝛ nullum ibi ex hoc lucrū conseq̄tur sed solū cōseruat se indemnem. Secus si plus esset lucrū illoꝝ v. q̄ dampnum inde sequens. Aut ipe debitor intendebat nunc illa. c. exponere in licitis mercantijs. vbi sperabat plus lucri bre q̄ illa. v. ꝛ viam habebat ad hoc paratam. ꝛ tunc dubiū est vtrū possit illa. v. subtrahere ꝛ sibi retinere ꝓsupposito qꝫ lucrū speratū ex negociatione cū illis. c. cū sub tuo dubio. s. de non lucrādo etiā si tantū estimetur. Nam Jnno. ꝛ Jo. an. dicūt illicitū. Nō sit licitum asseuerat cū Jo. de lig. dūmodo non fiat in fraudem. Quia ergo dubiū. tene certum ꝛ dimitte incertū. de ꝑe. di. vij. c. si quis. Aut debitor ex tali anticipatione solutionis nec dānuꝫ incurrit nec negociari cū illis est paratus. nec super hoc cogitat. sed solum qꝛ ꝓuenit tempꝰ vult sibi illa. v. remitti. tūc est vsura. ꝛ ratio est. quia venditur tempꝰ ꝛ mutuum est ibi implicitū cuꝫ lucro intento. ar. in dicto. c. in ciuitate. et in hoc casu loquitur. b. Tho. vbi supꝛa. Jlla aūt distinctio de tꝑe cōmuni ꝛ ꝓpio non sufficienter euacuat argumēta. Nec apparet ratio quare magis tempus debeat dici ꝓpium in hoc casu q̄ in alijs qui habentur in dictis decreta. Nec alij theologi vel canoniste ponunt talem distinctionem. ꝛ ideo non ē tenēda qꝛ periculosa.

Alius cōtra .§.xiiii.

ctus celebratur in ꝓtribus catbalonie precipue Barchinonie sub tali forma ꝛ mō. Cīnus ingens pecunia vēdit Venio. c. florēti. auri ānui ꝛ perpetui reddit? sup oībus bonis suis vel sup aliquibꝫ in specie ꝛ ad hoc bona illa obligat ꝛ fit contractus precio competenti fm cōmune ꝙ illaꝝ regionū. vl' paulo plus vl' min? ꝛ in ipo cōtractu expresse agit qꝫ venditor ꝓ eodem precio possit in totum vel in ꝑtem redimere illum redditū seu censum venditū. Nūc queri' vtꝝ dict? ꝓtract? sit vsurari? Ad qđ respondet. Jsta questionē tractat Jnnocen. in. c. i ciuitate de vsuris

Capitulū Octauū:

Et ibidem alij post eū plures. nihil tamē dicit de facultate redimendi ipm redditum. sed simpliciter de emptione talis redditus Et dicit Inno. q emptio redditus iam formari seu constitui siue in possessiōe siue in pecunia licita est. Sz ab emptione redditus nō formati nec antea constituti consulit abstinēdū vt dubia vtruz sint licita. Quidā aūt vt Ell. sic dicit. Omittendo argumēta dico talē ptractū esse licitū data etiā redimendi facultate Rō est. q. tal' ptractus est mera ⁊ pura venditio ⁊ p precio cōpetenti saltē licito. q. etiā in modico, pcio ptrahētes licet se inuicem decipe. ⁊ est res q̄ cadit in connūciū. q. ppbatur. nec emptor ex hoc ptractu pl⁹ recipit q̄z ex legitimo ptractu emptiōis. s. rem venditā. igit nō est vsura. nec video aliquā rōez dubitandi. Pl⁹ dico idem. s. esse in redditu prius nō constituto. Quid. n. refert q̄ntū ad vsurā an sit ptitut⁹ de nouo. an sit constitut⁹ prius? Certe nihil. Nec pcedit occasio quā assumit Inno. supꝑ q in non constituto ante nō videt merces in rez natura. ⁊ ita nō vera emptio q̄ requirit mercedē preciū et pensum. q. dico cū reuerētia q est merces. s. ipe redditus q̄ contrahēdo constituit ⁊ ius illud pcipiendi ex illo contractu q̄ acq̄rit emptor. imo etiā sine mercede existente in rez natura fit emptio. vt puta in sola spe vt in actu piscādi rectis. q. siue capiat siue nō capiat valet emptio. ⁊ tenetur emptor ad preciū. Et q̄ plus est. si captura in duplo pl⁹ valeret q̄z ipm preciū. nihilomin⁹ tenet ptract⁹. q. spei emptio est. Idē de partu futuro ancille vel pecudis vt in. l. nec emptum. ff. de ptrahen. emp. Nec in hoc mihi videt in aliq quomōliber dubitandū. Q. aūt addit in casu redimendi p eodē precio. dico q illud non variat cōclusionē. q. hoc magis ē in fauorez venditoris Nec in hoc casu pōt notari vsura pl⁹ q̄z in emptione predij vl' alicui⁹ rei cū. s. vendit cū pditione vt vēditor possit reemere p eodē precio q̄n. s. simpliciter fit nō in fraudē vsuraꝝ. Sed pone q p⁹ tres vl' q̄ttuor ānos vl' plures vēditor redimit illū redditū ⁊ soluit emptori pre ciū sibi datū. nūquid cū tuta pcāa emptor illo alio intermedio tpe triū annoꝝ vl' q̄ttuor retinebit illū redditum sic receptū? Dcio q, multi dicūt q nō, ⁊ q debz computari i sortē vt dicit in pignore. Et breuiter dico q licite retinet nec tenet cōputare in sortem. q̄ sic pbat. Ista redditꝰ receptio venit ex cōtractu licito etiā adiecta facultate redimēdi vt supra dictū est. q. ex tali ptractu acq̄situ est ius pcipiendi redditū illū ⁊ illi⁹ iuris factus est dñs. q. ptractus est licit⁹ licet vēditor possit redimere. et ad emptorē ptinet cōmodū ⁊ piculū rei vendite igit ex illo iure pcipit de re sua ⁊ suū pcipit ⁊ suum facit ac si de pcio suo fructꝰ peciper rei empte igit licite retinet tanq̄z suū. Sed pone q iste emptor alteri vendit illū redditū quod facere potest vt rem suā tñ cū facultate redimendi postea redimitur ab illo scdo emptore, nūquid primus emptor reddet q̄ pcepit. Certe nō. q. suum recepit nec tps preteritū subiacet restitutiōi. sed futurū solū hz illud ius pcipiendi q̄ redimit. De istis duabꝰ conclusionibꝰ ⁊ q licit⁹ sit ptract⁹ ⁊ cū facultate ⁊ sine facultate redimendi. ⁊ q faciat fructus suos ⁊ nō habeat cōputare in sortez reputo q̄si exp̄ssum casum in. l. ij. in fi. ⁊ in. l. vbi autem. §. iulianus. ff. de condi. ad die. cū certe nulla sit differennia in emptione redditꝰ vl' fundi. cū sit res cadens in cōmerciū sicut ⁊ cetera. nō obstante regula iuris cōmunis p quā habet q̄ q̄cquid recipitur vltra sortē est vsura. q. illa hz locū in mutuo in q̄ solo pprie locū habet vsura licet p quandam consequentiā extendat ad alios contractus maxime q̄n fiunt in fraudē vsuraꝝ. vl' pro dilatione solutiōis plus recipit ⁊ vendit tps. q. sic, ppie est vsura. sicut in mutuo in q̄ pro dilatione tpis quo mutuū rennet plus soluit q̄z datū sit vt in. c. in ciuitate. de vsuris. Et p hoc respondet ad dictum. c. quod loquit in pecunia debita cuz pro dilatione plus soluitur q̄z datum sit vt in. c. in ciuitate. ⁊ ex pacto sicut in mutuo. Idid aūt quod dicitur fructus computari in sortem vt in. c. i. ⁊ ij. ⁊. c. conquestus de vsuris q̄ illa. c. loquit̄ in mutuo ⁊ etiam in pignore dato pro mutuo. quia fructus pignoris merito computatur in sortem. Item creditor non est domin⁹ pignoris nec̄z fructus recipit ex re sua sed ex re debitoris. sed nec habet ius pcipiendi illos fructꝰ tanq̄z de re sua ⁊ suis. Secus in casu nostro vbi recipit vt iure suo ⁊ tanq̄z suas ⁊ in re sua seu de re sua. s. de iure pcipiendi q̄ ius suū ⁊ sua res ē Item non obstat euangelium vbi dicit. Mutuum date nihil inde sperantes. Luc. vi. q̄ dictū extenditur etiā ad alios contractus. vt patet in. c. consuluit de vsuris. q. illud verum est q̄n illud agitur principaliter spe lucri vltra sortē vt dicit ibi glo. Hic aūt principaliter agit ⁊ emit redditus sicut si prediū eet emptū vt habeat. Nec. n. i ptractibꝰ, phibet spes lucri imo cōmuniter inest ⁊ est licita. imo in mutuo simplici ⁊ liberali licz sperare ⁊ recipe remunerationē non principaliter alias esset vsura que etiā naturaliter debetur licet peti nō possit. q. talis beneficētia mutui dati parit naturalem obligationem. q. benefacienti benefacere tenemur vt in. l. sed in lege cōmissoria. §. psuluit. ff. de peti. hēredi. Et si dicat quomodocunc̄z fit p talem redemptionem primus emptor recepit vltra sortē. q. redditus medij tēporis fateor sed suū recepit, vt supra dictū est Et licet forsitan si eet emptor cōsuet⁹ dare ad vsurā presumit de fraude vsurarū, ⁊ maxime si emeret in se vt redimeret ⁊ ita haberet illud lucrū inter

medij tpis posset dici vsura mentalʾ licz nō ex forma ptractus iuxta .c. in ciuitate. Sed ista psumptio hic cessat, qz est i libertate vēditoris redimere vel nō. ⁊ res est in piculo emptoris. qz emptor pōt venire ad inopiā ⁊ res obligate pire ⁊ ita perderet emptor pretiū. Si tñ eēt certū qz redimeretur. ⁊ ex illa cā emeret vt redimeret, quanūcūq; ñ ex forma ptract⁹ tñ re ipa illicit⁹ esset ⁊ bz nāz vsure. Hoc aūt cessat in istis marie in psonis ecclesiasticis. qz sup talibz redditibz fundate ⁊ dotate sunt eccl'ie q̄i in spe ꝑpetuandi. Et si talʾ ptractus phiberet ⁊ redditibz redimeret eccl'ie essent destructe q̄ nō hrent reddit⁹ nisi pecunias facile cōsumēdas. Stantibz aūt illis ptractibz licitis ite⁊ emūt ex illʾ pecūijs alios reddit⁹. Hec ola ille Guil. ñ glosator Ray. ⁊ ali⁹ nou⁹, qđ iste asserit licitū ptractū nō vidz clar⁊ ⁊ dubiū ⁊ iō cauēdū.

Quasi similis .ℌ.xv.

q̄stio fit p Aller. lomb. excepto de redemptōe ipi⁹ reddit⁹. Querit̄ g̃ an liceat emere pecūiales reddit⁹ hereditarie seu ad vitā. Ad hoc dicendū ꝑm Aller. lomb. q̄ talʾ ptractus licitus eē pōt. Ad cui⁹ intelligētiā aduertendū est q̄ q̄drupliciter pōt eē vicij i ptractu. pmo ex cā materiali. secdo ex cā efficiēti. tercio ex cā formali. q̄rto ex cā finali.

Primo potest .ℌ.xvi.

esse vicij in ptractu ex cā materiali. i. ex pte rei q̄ emitur vl' vendit̄, puta qz res mīme vendibilʾ est sicut bō liber q̄ vendi non pōt. nec spūalia vendi pūt. nec etiam vendi pōt alienare. Et ꝑm hunc modū ptractus hmōi ꝑm alios viciat̄. qz pecūia non pōt vendi. Et intantū ꝑm eos talʾ ptract⁹ viciatur q̄ ab actu emptiōis declinat ⁊ contractuz mutui intrat in q̄ nō licet sperare lucz sicut ptz extra. de usuris. c. consuluit. Sed tñ pōt ad hoc responderi q̄ in rebz nris triplicia bem⁹ bona. primo mobilia. secdo immobilia. tercio autez ius in vtrisq;. Et sicut distinguit̄ mobile ⁊ immobile ⁊ ius in vtrisq; ita ipm ius vendi pōt sic mobilia ⁊ immobilia. Non g̃ vendit̄ ipa pecūia ꝑ ius pcipiendi reddit⁹ illos pecuniales. Cuius autē pecunia vendi nō possit transit tñ cū vendito iure. Vendim⁹. n. aliq̄d qđ vendi nō pōt, ⁊ tñ cuz aliq̄ alio transit qđ de iure emi ⁊ vendi valet. sic ius patronat⁹ qđ spūali annexū est. ⁊ tñ trāsit cū venditione ville vl' fundi qđ de iure vtriq; vendi potest. Sic in ꝓposito casu cōtingit. Vendit̄. n. ius q̄ vendito pecūia transit. Jus. n. pcipiendi q̄libet āno talem pecūie q̄ntitatez sub bis alicui⁹ vendentis siue hereditarie siue ad vitā ipi⁹ emētis nō est pecūia sed distinguit̄ vnū ab alio. Clerū est tñ qz alia rōe non pōt vendi pecūia q̄ ius patronatus. Pecunia. n. non pōt vendi. qz medium est in venditiōe. Jus aūt patronat⁹ vendi ꝑ

potest quia spirituali annexum est.

Secundo po⁊ .ℌ.xvii

test esse vicij in contractu ex cā efficienti. i. ex pte ptrahentis. Sicut. n. qñ quis fingit se emere illud qđ in pignus intendit accipe. ⁊ tunc a vicio vsure non excusat̄. ar. ad hoc extra de pigno. c. illos vos. Et hoc mō posset aliqs dicere q̄ hoc vicij est qz tantundē est sic ptrahere sicut mutuare. c. p. ꝑ q̄libet anno. ita q̄ sic ptrahens mutuat indirecte ⁊ emptionē fingens mutuū facit. Posset autez dici q̄ argumentū non cogit. qz in tali cōtractu nō est mutuū directū. nā vbi mutuū est mutuatū ipi mutuanti in ꝑcio obligat̄. Sed in tali cōtractu pecunia transit ⁊ ius pcipiendo⁊ reddituum stat̄ lucro et piculo ipius emptoris. Posset aūt in hoc contractu incidere vicij ex pte contrahentis ꝓpter cupiditatem ⁊ auariciam eius. sed non accidit cōtractui ex ipius ptractus natura.

Tercio quo⁊ .ℌ.xviii

q̄ potest esse vicij in contractu ex cā formali. i. ex pte pacti appositi. hoc est qñ apponit̄ pactum qđ repugnat rei q̄ transigit̄. ita q̄ ipa res non patit apponi tale pactū. ⁊ isto mō contingit esse vicium in simonia. Alio mō qñ pactū repugnat contractui. Hoc aūt est qñ contractus gratuit⁹ est. ⁊ tale vicij facit vsurā. siqdem est in hoc q̄ aliq̄d exigitur ex pacto rōe rei mutuate. Tale autem vicium non est in predicto contractu. cū ibi non mutuum sed vera venditio sit.

Quarto potest .ℌ.xix

esse vicij in ptractu ex cā finali. i. ex pte precij. et tale vicij excludit̄ ab isto contractu qñ ꝓportionatur precij iuri qđ vendit̄. ⁊ reglare siquidem est q̄ contract⁹ emptiōis ⁊ venditionis illicitus est. cū in eo iuris naturalis eq̄tas non seruat̄. Sed cū talis seruat̄ equitas. ita q̄ nō est notabil' excessus precij sup rem venditā nec ecōuerso. tūc licit⁹ est ptractus. Non g̃ negat̄ q̄ talʾ contract⁹ viciari nō possit ex pte precij. sed tñ sicut pōt viciari ita ratificari potest. Alio q̄z modo ꝑbant aliq̄ hunc contractū licitū esse. qz licite potest vi emere ꝑdium ꝓ. c. lib. ⁊ prediū emptuz posset hereditarie dare alicui ꝑ se ⁊ ꝑ heredibz suis hoc pacto q̄ recipiens predium obligaret̄ ꝑ se ⁊ suis heredibus dare quolibet āno. c. solidos ⁊ nihil differt in cōspectu dei vtrum mutuum habeat hoc mediate vel immediate. contractus igitur licitus esse videtur. Fateor tñ q̄ non est honestus nec decens, sicut est ptractus q̄ emunt̄ reddit⁹ prediales.

Sed cōtra pre .ℌ.xx.

dicta arguūt quidam dicētes hoc ideo nō licere. quia pecunia ad hoc inuenta est vt medium sit in

Capitulū Nonum.

ter ementem atq; vendentē ⁊ nō vt emat ⁊ vendatur. ꝓpter qđ emens vl' vendens pecuniā vtit ea ad finē ad quē nō est inuenta, et p̄ ꝑñs peccat ⁊ maxime. qz tal' cōtract⁹ ñ videt posse reduci ni si ad contractū mutui. Ratio hui⁹ est. qz cū pecunia nō possit emi vel vendi. cū sit non extremum venditiōis vel emptiōis. sequit' q̄ nō pōt contractus iste reduci ad emptionē vl' venditionē. Certum etiā est q̄ locatio nō pōt dici nec etiā cōmodatū. q̄ ad contractū mutui reducere eu⁹ necesse est. ꝑ in eo sicut ex ꝑcedentibꝫ ptz nō licz sperare lucrū. Ad hoc dicendū q̄ sic ex ꝑcedentibꝫ ptz q̄ nō emit pecunia ꝑ ipm ius. ꝓterea mutuū minime dici pōt. Item q̄z opponūt ⁊ dicūt q̄ hic vetur accessus lucri ad sortem. Tal' aūt accessus seu successus aut sil' fact⁹ ꝓtractū variare nō pōt qz vtrobiq; utit ipa vsura. cū vsura sit q̄cq̄d accedit sorti. sic ꝑ. xiij. q. iij. pleriq;. Sz si fiat accessus sil'. puta si q̄s dat. c. lib. vt recipiat. x. in vno anno. vsura est. q̄ eodē mō si q̄s dat. x. vt recipiat xx. in duobꝫ vel tribus ānis vsura est. Hoc q̄dez pingit q̄ emunt pecūiales reddit⁹ in certis annis. lucrū nō solū adequat sorti ꝑ etiā excedit sortem. Et q̄uis tal' excessus ꝓ successiuā ꝓceptōez reddituū fiat. tū hoc ꝓtractū nō ratificat ꝑ ꝓdemnat. qz nō differt vtrū talis excrescēria successiue vel sil' recipiatur. ad quod dicendū q̄ hic non est accessus lucri ad sortem. quia in venditiōe sicut predictum est totum de sorte est.

Queritur etiā .ꝟ.xxi

Vtrū licitū sit emere pignora a manifestis vsurarijs q̄ ex lapsu tpis puenerūt ad eos rōe vsure ſi solute vt q̄tidie fit. Et vid⁹ q̄ nō. qz Ambro. appellat vsurā rapinā vt ptz. xiiij. q. iij. c. si q̄s vsuram. ꝑ rem raptā null⁹ licite pōt emere sciēter. q̄ nē. In ꝓtrariū vid⁹ esse. qz nullū ius hoc ꝓhibet cū ꝓhibeat emere rē furatā vl' raptā vt. C. de furtis. l. in ciuilē. Et q̄ nō est ꝓhibitū intelligit' eē ꝓcessum. ar. xiij. q. ij. ebron. ⁊ ꝟ. se. in fi. Ad hoc dicendū q̄ circa vsurā dupler est opinio q̄ntū ad dominiū ei⁹. Alię. n. dicūt q̄ in vsura nō transfertur dominiū sic nec in furto nec i rapina. Cuius opionis sunt Alex. de ales. ⁊ Bon. ⁊ Ric. et Sco. i iij. di. xv. ⁊ hi. qz. mino. Hugo. super. c. si q̄s. xiij. q. iij. idē. Et ꝑm hāc opionē non bñ ꝓsent ralia emi pignora. sicut nec res rapta nec recipi in solutionē si q̄s ab eo. s. vsurario teneꝫ habere aliq̄d. qz q̄ dedit ea posset ꝓtradicere ⁊ illa repetere. qz vltra capitale mutuatuz vsurario resid⁹ualis valoris pignoris qđ est tantūdem ⁊ pl⁹ est vsura. vñ etiaz in dñio ei⁹ est q̄ pign⁹ dedit. ⁊ sic non posset alienari sine volūtate ei⁹ nisi q̄s dicere t ipm assentire eo q̄ tacet ⁊ nō ꝓtradicit de re. iur. li. vi. q̄ tacet Sz ad hoc posset dici q̄ tacet. qz ñ pōt alienationē impedire. Sz alia opio est q̄ in vsura transferat dominiū licet cōpetat repetitio Cui⁹ opionis sunt Tho. in sūma. Gl. Hos. Ber. ⁊ glo. xiij. q. iij. sup. c. si q̄s. Et hec est cōior opinio ⁊ mihi magis placet. Et ꝑm banc videt q̄ possit emi talia pignora. Nā q̄ ñ possent emi posset eē et duplici cā. Aut qz vsurari⁹ efficeret ñ soluēdo. Aut qz ꝓ hoc fieret iniuria dño pignoris ꝑ neutrū videt hic esse. Nā ꝓpter hoc nō efficitur vsurari⁹ min⁹ soluēdo. qz recipit preciū ꝓ pignore. qđ tantūdem valet vl' q̄si q̄ntū pignus Habet eē vsurari⁹ in pignore ius sui capitalis. s. sortez mutuatā. sicut ipe qui est obligat⁹ restitutioni pōt preciū restituere. Non etiā videt iniuria fieri dño pignoris Scienti. n. ⁊ ꝓsentienti ñ fit iniuria neq; dolus. de re. iur. li. vi. Sed cū sciat dñs pignoris ipm alienari nō reputat sibi fieri iniuriā si alius emat. nec sup hoc aliq̄s cōqueritur. q̄ merito. qz sic pactū voluntariū fecit cum vsurario q̄ posset libere alienare post tantū tp̄is ⁊ cōmūitates ⁊ dñi ꝓmittūt talia pacta et firma volūt ea bīi. qz alias nullus publice fenerari vellet si illa non possent alienare. vñ seq̄rent multa inconuenientia in ciuitatibꝫ ꝓpter que tollenda ꝓmittūtur. Non tñ impediūt vel statuunt quin possint repeti vsure ⁊ quin possit cogi. qz qui hoc facerent tenerent' ad restitutionē in solidū. ⁊ qui hoc statuerent. ⁊ qui statuta huius seruarent essent excommunicati. extra de vsuris. ex graui. in cle. Nullum etiaz doc. ad hoc legi qui asserat hoc illicitum ⁊ teneri ad restitutionē ex ꝓsse. s. emētes hmoi pignora. qđ si necessariū esset nō tacuissent sicut ⁊ de aliꝫ casibꝫ mentionē faciūt Ad argumentum respondeq̄ Ambro. sumit ibi rapinam large ꝓ omni illicita acquisitione vbi competit repetitio. verum qz materia nō est vsq; quaq; clara nemini consulendum est vt faciat. post factū non condemnādus. Et hoc veruz nisi pignora essent res furate vel rapte vel res sacre que pignori dari non possent.

Capitulū. ix. de cooparioē ⁊ pricipatōe vsure

De cooperatione ⁊ participatiōe vsure quomodo ⁊ quādo teneatur ad restitutionem.

Et ꝓ fundamento hui⁹ sumenda est regula que habetur de iniu. ⁊ dam da. c. si culpa. vbi dicit'. Qui occasionem damni dat damnum quoq; dedisse videtur. Pro cuius declaratione sciendu⁹ q̄ occasio sumitur dupliciter. Uno modo ꝓ eo qđ est aliqualiter inductiuum seu causatiuum alicuius effectus. sed nō sufficienter ⁊ efficaciter. et ista est ꝓpria acceptio sicut dicit' occasio subuersionis. vel predationis nauis nauta qui ducit nauem ad aliquem locum vbi superueniente tempestate submergitur. vel ab hostibus rapitur. qđ probabiliter estimari non poterat. et isto

modo qui dat occasionem damni. vsure. rapine furti. & hmõi damnũ videtur dare sed realiter nõ dat. vñ non tenet ad restitutionẽ licz peccare possit grauiter. Illio mõ sumit occasio, p eo qõ est inductiuũ vl causariuũ alicui⁹ effect⁹ sufficiẽter. & efficaciter, ita q̃ sine eo nõ seq̃retur effect⁹. et ista est impropria acceptio. & magis, p̃prie dr causa ad quã posita seq̃tur effect⁹. Et sic dicit occasio seu causa submersiõis nauis q̃ faceret foramẽ in nauj vt intraret aqua ad submergendũ. & sic euenit Et dicit cã seu occasio directa qñ hoc intẽdit. indirecta aũt qñ nõ intendit sed nõ impedit nec obuiat ne eueniat effect⁹ cũ põt. & debet sicut nauta dicit cã indirecta seu occasio subuersiõis nauis cũ p̃mittit aquã intrare in nauim paulatim. vñ seq̃tur submersio cũ posset obuiare. & debeat hoc facere cũ ad hoc teneat vt gubernator dato q̃ nõ intendat Et sic q̃ p̃stat occasionẽ dãni in furto & rapina & vsura & alijs hmõi. videt dare dãnum ita q̃ realiter dat, vñ tenet ad restitutõem insoli dum. Fit tñ ab aliq̃bus differẽtia inter dantem occasionẽ seu cãm efficacez rapine furto & hmõi vsurpatiõibꝫ violẽtis, & dantẽ occasionẽ efficacẽ vsure ita q̃ sine eis nõ fieret vsura. Nã in dante occasionẽ violente vsurpatiõe & oĩno inuoluntarie, cẽs dicunt teneri insolidũ. sed in vsura dãs occasionẽ in hmõi dicũt aliq̃ nõ teneri nisi q̃ntũ de vsura p̃uenisset ad eũ. & hoc tñ q̃ nõ oĩno involũtariũ acceptũ sed mixtũ volũtarium. Guil. hoc tenet. Alij dicũt q̃ idem est q̃ ad hoc ĩ vsura qõ & in rapina. s. q̃ teneat insolidũ etiã si nõ peruenisset ad eũ aliq̃d. & hoc tz Pe. de pal'. in. iij. & alij vt patebit. j. Et q̃ hec opio tutior ẽ iõ p̃sulda.

Quereitur ergo .§.I.

Quid de seruientibꝫ vsurarioꝝ q̃ nihil habent p̃ter vsuras? Rñdeo fz Guil. Credo q̃ p̃nt licite ab vsurarijs accipe mercedẽ suã si seruiũt vtiliter ĩ rebꝫ licitis vel honestis aut necessarijs. Nã vtilitas quã sequãtur vsurarij ex opẽ seruientiũ cõpensant cũ merce quã dant seruientibus illis. nec p̃nt dici pauperiores p̃ter mercedẽ datã seruentibus illis cũ loco mercedis habuerint cõmodum oparũ. Si aũt seruierint de illicitis. nõ credo q̃ debeant recipe mercedẽ de hmõi. Idem de cultoribus & alijs eoꝝ mercẽarijs. Pe. aũt de pal'. ĩ. iij dicit q̃ famulus qui qñ se locauit nesciuit esse vsurariũ & nõ seruiuit sibi in vsuris mercedẽ recipere potest. als imputet sibi q̃ ei seruiuit quem sciebat nil nisi de vsuris hãre. Idez tñ dicit q̃ seruiẽdo in licitis & necessarijs pot recipe mercedẽ.

Quid de eo qui .§.II.

consulit alicui q̃ feneret vel q̃ mutuat gratis feneratori vt feneret. vel p̃trahit societatez cũ aliq̃ ad fenus exercendũ. vel qui mutuat vsurario vt feneretur. iste p̃cipiet lucrum. nũquid oĩes tales tenent insolidũ? Rñdeo fm Guil. Quidã dicunt q̃ qui inducunt illos ad fenerandũ qui alias nõ erant feneraturi tenent insolidũ. Sive alias erant feneraturi nõ tenent nisi q̃ntum ad eos p̃uenit. Et subdit. Ego credo sine p̃iudicio q̃ in neutro casu taliter inducẽtes tenerent nisi q̃ntum ad eos p̃uenit. & q̃ntum ad hoc conditio eorũ est melior q̃ eorũ qui vel p̃stant fauorẽ in rapina vel furto. q̃ ipi tenent etiã si ad eos nil p̃uenit. Et hoc ideo. q̃ rapina vel furtũ fit simpliciter contra voluntatez dñi. sed vsura p̃uenit ad creditorem de volũtate dñi. Nec inuenio iura dare actionẽ debitori cõtra hmõi inductores vel fautores ad reperendũ ab eis illas vsuras quas ipi debitores soluerunt illis inductis. sicut dãt actionem p̃tra illos quoꝝ opẽ vel consilio fiunt furta vel rapine licz nil ad eos p̃uenerit. Prima autẽ opinio tutior est saltem qñ principales essent soluẽdo. Oĩes eñ tales indubitãter sũt participes culpe. & banc opinionẽ tenet Pe. de pal'.

Quid de eo qui .§.III

accipit vsuras noĩe alieno vt tutor curator vel p curatore? Rñdeo fm Io. Sicut p̃hibet alijs accipe vsuras noĩe suo. ita & alieno vi. ylpic. sicut non suo. Et si accipit alieno noĩe tenetur ad restitutionez si ille cuius nomĩe accepit non est soluendo vel non vult restituere. Nam faciens & consentiens pari pena puniũtur. ij. q. i. c. notũ in fine. Sed fm q̃ addit Host. ille in cui⁹ vtilitatem versum est primo. & principaliter tenetur alius ĩ subsidium. & hec indubitanter vera sunt de tutore curatore & procuratore p̃o eo q̃ p̃stant auctem talibus. Secus de eo qui nũdum p̃bet ministerium. vt dicunt in se. §. Idem dicendum est quando tutor vel curator p̃o pupillis exigit vsuras ex contractibus factis vsurarijs a patre pupilli, vnde si ab officio aliquo cõmunitatis ponitur tutor vel curator faciat protestationem coram ep̃o. vel alijs q̃ non intendit se intromittere de vsuris exigendis nec se de hoc impediet. Similiter mulier vidue que exigit vsuras factas a marito p filijs. vel cũ sit tutrix simulcũ alijs tutoribus assentiat. q̃ pecunie filiorum pupillorum tradant ad vsuram tenentur insolidum. Item sciendum q̃ si ille soluit cui⁹ noĩe accepte sunt vsure ceteri liberant Io. de lig. in. c. michael. dicit q̃ de ertoꝝ quente noĩe alieno & parciario in quota non est dubium q̃ tenetur sed vbi non est partiarius sed simpliciter erogans tunc non tenetur licet aliqui dicant eũ teneri vbi mandans nõ est soluẽdo vt in dicto c. sicut non suo. hec ille. Videtur tamen intelligendum id scilicet q̃ teneatur qui nomĩe alieno feneratur. etsi non esset partiarius in quota tñ p̃e

Capitulū Nonum.

ſiat aucrem vt dixit Guil. Unde ꝓſules alicui? artis vel lane vel alterius qui pecunias ꝙs bñt exreddituꝫ artis tractare ſi eas mutuant artifi cibus artis iꝑius vl' aliꝭs quibuſcūqꝫ ad rōnem tot ꝓcentenario ſiue parū ſiue multuꝫ ſaluo tñ capitali vſuram cōmittūt ⁊ tenenť facere qđ in ſe eſt vt ars iꝑa reſtituat. alꝫs iꝑi obliganť ad re ſtitutionem. et ſi nihil ꝙuenerit ad eos ex eo ꝙ actores fuerūt ꝓtractus. etſi nōie alieno. qꝫ dant cauſam efficacē. Et ideo ꝺꝫ talis pecunia ꝑ mo dum ſocietatis ita ꝙ ſit ars ꝓticeps dāni ſicut ⁊ lucri ſi contingeret ⁊ tūc licite fiat. ſi tñ in licitis mercantijs vel artificijs exerceatur.

Quid de illis .§.IIII.

famulis qui de mandato dñoꝝ dant pecuniam ad vſurā debitoribꝫ ⁊ ſuſcipiūt pecuniā ab eisꝫ Rñ. ꝑm Guil. Si nil ad eos ꝙuenit nō credo ꝙ teneanť. preſertim ſi illi domini aliter ꝑ ſeipſos exercent vſuras vel per alios exercent. etſi non per iſtos gerendo negocium. Idem Petrus de pal. Sed ſi ſunt factores ſtantes ad dandum mutuū in ꝑſona vſurariꝭ ita ꝙ apud eos reſi deāt ſi principalis aucras ſuoꝝ dñoꝝ ſeu magi ſtroꝝ vel etiā ſocij ⁊ partiales in lucro. tūc ſi ꝑ cipales nō reſtituunt. qui. ſ. inde habuerūt luc ꝝ vſurariuꝫ obliganť iꝑi factores ex eo ꝙ ꝓeſtant cauſam efficacē. ⁊ hoc ꝑm Geraldū. ꝺꝫ. Heremiraꝝ Et ſil'r in alijs contractibꝫ iniqs vt in vendēdo plus iuſto precio rōe dilatiōis tꝑis ⁊ recipien do diuerſis fraudibꝫ cū. ſ. hoc faciūt in ꝑſona do minoꝝ ſuoꝝ ſeu pecuniaꝫ danniū. ⁊ ipſi exercitā um ꝑſone ponūt diſponēdo facta apotece tenen tur inſolidū ſi alij nō faciūt. qꝫ ꝓeſtāt cām effica cem. Et ꝑm Rodo. magiſtri et principales q̄ po nūt pecunias ſi tales cautos reddūt ⁊ ꝓteſtanť ꝙ nolūt ꝙ faciūt malos ꝓtractus excuſanť a pec cato dū neſciūt. Sed cū poſtea ſciūt tenenť reſti tuere pecuniā ꝑ vſuram vel alios malos contra ctus queſitā que ꝙuenit ad eos. Cū etiā perpen dūt debent ꝓhibere talia alꝫs nō excuſarenť a pec cato. Sed q̄d de illo q̄ ſine illi? mandato fenerā tur ad opus ei?: Rñdeo ꝑm Guil. tenetur ad re ſtituendum vſuras. licet nihil ad eum ꝙuenit fuit. n. vt actor ⁊ miniſter ꝓtractus vſurarij.

Quid de illo qui .§.V.

cū vellem mutuare gratis induxit me vt darem ſub vſuris: Rñdeo ꝑm Guil. tenetur ſicut et ille de quo in p̄cedenti. §. dictū eſt. qꝫ indebite impe diuit vtilitatē ꝓximi ⁊ ei damnū adduxit.

Quid de nota .§.VI.

rijs qui ſcienter ſuꝑ vſuris ꝓficiūt inſtrumēta: Rñdeo ꝑm Hoſti. ꝙ ꝑiuri ſunt. qꝫ cōiter ſolent iurare ꝙ talia nō facient ⁊ ſic ꝑ ꝓs ſūt infames nec de cetero ꝑñt teſtificari. nec inſtrumēta cōfi cere. extra de teſti. licet ex q̄daꝫ. §. i. in fi. Si tñ ob hoc recipiūt pecuniā nō tenenť reſtituere. qꝫ rece perūt eā ꝓ ope ſuo ꝙuis illicito. videť tñ ꝙ de beant pauperibꝫ erogare. arg. xiij. q. v. c. non ſane. Sed vtrū tales notarij teneant ad reſtōem vſu rarū de qbꝫ ꝓfecerūt inſtrumēta. Sup hoc Ge ral. facit talē diſtinctōez. qꝫ ſi ſciēter faciāt inſtru mēta vl' charras de debito vſuraꝝ ac ſi cēt legiti mū debitū. puta. qꝫ facit inſtru mentū ꝙ Martinus mutuauerit Pe. c. hinc ad annū reſtituen dos cū ſciat nō mutuaſſe niſi. lxx. vl' c. qꝫ forte ⁊ ſi primo. c. dedit poſtea in occulto. xx. vl' x. rehabu it a Pe. vt mutuuꝫ ſit de illꝰ. lxxviij. vl'. lxxix. tñ tenenť in ſolidū ſi iꝑi vſurarij nō reſtituāt. ⁊ hoc niſi facerēt in fauorē receptiōis mutui. puta. qꝫ illa aliter nō volebat mutuare ⁊ Pe. multū in digebat nec poterat aliter ſibi ꝓuidere tūc. n. nō teneret notari. peccaret tñ mortaliter ſciēter hoc faciens. qꝫ ꝑiurū incurreret faciens inſtrumen tum falſum ⁊ in fraudē vſurarū. Ratio primi ē qꝫ efficaciter cooparatur vſure accipiende. Ratio ſcōi eſt. qꝫ intendit principaliter ꝓximo indigē ti ſubuenire. ar. xxiij. q. v de occidendis. Si aūt in inſtrumento eſt facta expreſſa mentio de vſu ra. tunc nō teneť ad vſuram reſtituendā. ⁊ rō. qꝫ nō efficaciter cooparatur ad illud. Nam poteſt ꝙ mutuum accepit ad vſurā in iudicio ſe iuuare vt nō ſoluat vſurā. Verū vbi conſuetudo cēt ꝙ per talia inſtrumēta cogerenť homīes ad ſoluen dum vſuras ſtipulatas a debitoribꝫ tūc teneretur ꝙuis conſuetudo ſit iniqua ⁊ ſtatutū quod ſup hoc eſſet. Et in vtroqꝫ caſu peccat mortaliter ta lia inſtrumenta conficiendo ſcienter.

Quid de prela .§.VII.

tis qui ſubſcribūt ⁊ ſigillant cedulas vſurarias Rñdeo ꝑm Hoſti. Si prelatus nō legit tenorē vel etiā ſi legit ⁊ vſura nō apparebat. qꝫ forte ibi poſita eſt maioꝝ quantitas ꝙꝫ mutuata ſit. ⁊ iꝑe prelatus non diligenter conſiderat. ſatne facit. ſed tamen ꝑm veritatem non conſentit. Si vero legit ⁊ veritatez percipit particeps eſt pene ⁊ nō commodo vſurarum. Nam ſubſcriptio in mul tis approbationem inducit. extra de ſen. ⁊ re iu di. cum inter vos. Idem Gof. Teſtes quoqꝫ in inſtrumentis vſurarijs qui ſcienter hoc faciunt ſcientes ſcilicet inſtrumentū vſurarium tenen tur eo modo quo notarij. de quibus dictum eſt ſupra. ⁊ hoc quia dant cauſam efficacem.

Quid de ciui- § VIII

tatibus vl' vniuerſitatibꝫ mutuantibꝫ ad vſurā nunquid ſinguli teneanť ad reſtitutionem: Re ſpondeo ꝑm Hoſti. poſt Ray. Omēs q̄ ſunt cō ſentientes puniunť. ⁊ ad reſtitutionē obliganť

singulariter nō tanq̄ vniuersitas q̄ aiam nō habet. nec tanq̄ vniuersi sed tanq̄ singuli. vti.q.i. c. sicut vir. ff. iij. q. iij. c. si habes. Et hoc verū quibus hoc placet in mēte sua ratūq̄ hñt ꝓsentiūt vel ꝓhibere pñt ꝛ nō faciūt. Jo. de lig. de hoc tractans dicit q̄ nō dubitaf de regētibꝫ ꝓhibere valentibꝫ. Secus aūt de alijs nō principalibꝫ gubernatoribꝫ vl' alis ignorantibꝫ nec inhibere valētibus. Et hoc vltimū dico verū nisi ꝓcipauerūt cōmodū singl'are ꝛ bursale. quia tūc ꝓsentirent. Archi. etiā. xlvij. vno verbo se ei ꝓdit dicens oēs ꝛ singulos teneri ꝛ etiā in statu dānationis quotq̄ aucte fit ꝛ ꝓsensu. Et idem si collegiū aliqđ accipit pign⁹ in casu nō ꝓcesso. de vsuris. c. cōsuluit. ꝛ. c. ꝙquestus. Guil. dicit q̄ illi tenenf insolidū ad restitutionē q̄ ꝓceptū vel auctrem ꝓstiterūt sup hoc. ita q̄ sine hoc alij ciues nō fecissent. Illij vero ꝓsentiētes ꝛ si peccent mortaliter nō tenentur nisi de eo qđ puenisset ad eos de vsuris. vel inq̄ntum releuati sunt ab expensis quas alis fecissent. Idem Pe. de palu. in quarto.

Sed quid de .§.ix.

quinq̄ ꝓ centenario q̄ dat tutor pupillo? Rñ. fm Lau. de ridol. Si dat liberaliter. dicendū vt in alijs sup. i. q̄ pōt pupill⁹ recipe. puta q̄ tutor exercuit pecuniā pupilli in negociationibꝫ licitis ꝛ lucrat⁹ est bñ cum ipa. ꝛ cōtinuis capitale pupilli staret sibi saluū ꝓpter qđ ille nō licite possit petere vltra sortē ipe tñ tutor ex sua liberalitate sponte sibi donat. v. ꝓ centenario. Sed si inuit⁹ dat hoc tutor q̄. s. cogif ad hoc ex forma statuti hoc dicentis vl' alis tūc videf q̄ sit vsura. Et in cōtrariū facit. q̄ hoc videf nō tanq̄ vsura ß tanq̄ pena legal' solui. ar. vi. q. tj. c. in legibꝫ. Patet q̄ debuit emere de pecunia pupilli possessiōis vl' dare sibi. v. ꝓ centenario. ꝛ sic cōiter statuta dispōnūt. q̄ si verū est q̄ noīe pene darenf licite recipe/renf. hoc Lau. Videf posse dici q̄ si tutor potuit vl' emendo de pecunijs pupilli possessiōes. vl' tradendo ad licitas negociationes ipas pecunias tñ vl' plus lucrari mere ex negligētia omisit q̄ tanq̄ pena possit peti. Et mlto magis si cū ipis pecunijs tutor fecit facta sua ꝓpria. vl' negociat⁹ est cū eis ꝛ lucrat⁹. Et si tñ ꝓdidisset videf q̄ nō esset subire ptē dām ipe pupilli. qđ tñ nō esset necesse si tutor potuisset vl' possessiōes emēdo vel aliqđ aliud sine piculo tantū lucri hre. s. v. p cētenario. Et subdit Lau. ꝓbatus. Hoc certū tene q̄ pecuniā pupilli nō pōt credere tutor ad rōem. v. vl' alterius q̄ntitatis citerioris vl' ulteri⁹ ꝓ cētenario

Sed queritur .§.x.

Utrū pupillus possit dicere tali tutori. tanto tē pore habuisti pecuniā meā ꝓpterea peto ꝓ eo licitum lucrū. vsuras nolo. ß interesse meū ꝛ sic ꝓdictum se retinere velle cū ꝓtestatione prefata. s. q̄ nō vult vsuras. si hoc pōt licite facere. Ad hoc q̄dam dicūt sic. Pupillus talis facta ꝓtestatione predicta restituere nō tenef sed tutor. nisi vsuraria q̄ntitas excederet moderatū lucrū. ꝛ interesse tunc. n. supfluū lucrū retinere nō posset sed restituere deberet tutor illud supfluū. q̄ tutor restituere dz vsuras. ꝛ sibi imputet improuidentiaz suā. Si aūt pupill⁹ recipit ꝓdictas vsuras restituere obligaf. sed ꝓtra tutorez agere pōt ac ab eo suū petere interesse. Si vero tutor pecuniā pupillo restituat nihilq̄ ei dicat q̄ lucrū ꝓdictuz vsurariū sit demum lapsu tpis id dicat postea fuisse lucrū vsurariū. tūc pupill⁹ ei credere nō tenetur nec illud restituere obligaf fm q̄sdā. Et rō est fm eos. q̄ pupillus id non approbauit qđ ille fecit. nec de vsuris aliqd dixit tpe quo debuit. ꝓterea ipe tutor tale lucrū reddere obligaf. Ista opinio videf mihi q̄ multipliciter deficiat. Et q̄nū ad primū post factā vsurā a tutore nisi esset statutum in ciuitate q̄ tutor deberet ꝓ pupillis emere de pecunijs aliquā possessionē. vel tradere negociationi. alis ꝓ modū pene deberet nūdere sibi ad rationē. v. ꝓ centenario. vel nisi ipe. et i pupillus tū capax rōis tutori prostrat⁹ est q̄ nō exerceat pecuniā nisi in licitis lucris seu negocijs. alis non credo q̄ possit petere aliqđ interesse. ß lucrū vsurariū ꝓ tutorem factū pupillus tenetur restituere. ꝛ imputef hoc patri pupilli qui talez instituit tutorē. ꝛ nō ꝓuidit in huiusmōi sicut potuit. Quantū ad scōum q̄ possit agere cōtra tutorem credo verū ee si tutor exercuerit pecunias pupilli ad sunꝫpius vtilitatē. vel ex negligētia omisit exercere in licitis mercantijs vel rebꝰ quz posset. Quantū ad terciū credo q̄ etiā post lapsum tpis cū sibi constat dare lucrū sibi assignatum ꝓ tutorem fuisse vsurariū tenetur pupillus restituere. nisi vt dictū est contra statutū cuiuscunq̄ nō emisset possessionē. vel alias licite exposuisset pecuniam sed ad sui vtilitatez vsus fuisset pecunia per vsuras vel alios modos.

Verum autem .§.xi.

liceat creditori recipere debituz quod vsurarius ei debet? Respondeo fm Guil. Si bona fide credidit ei pecuniam vt ex illa cōmodum suum faceret. ꝛ lucrando sorte ex ea se liberaret. recipere potest qđ mutuauit etiā si ille alias nō sufficit vsuras soluere. Si vero alia causa credidit vel mutuauit. puta ad ludendum vel vandum meretrici vel hystrioni nō debet ab illo recipere qui nec vsuras extortas sufficit restituere. Pe. de pal' dicit hoc verū q̄n scienter hoc agit. De illo autem qui habet causam lucrativaz nisi in casu in quo elemosyna fieri potest dicū. q̄ tenef insolidum si ille non sit soluendo. quia preciū succedit loco

rei. hec ꝑe. Utrum aūt illi quibꝫ debet ex cōtractu vel ōsi. aut ex maleficio vel ōsi possint hoc recipere ab vsurario? Rñdeo ꝑm Guil. sic. dum tamen rem ipam vsurariā nō recipiant. Et idez dicendum de quocunqꝫ raptore vel fure.

Utrū autem .§.xii

liceat marito recipe dotē a ꝑe vxoris sue qui est vsurarius? Rñdeo ꝑm ꝙd. Si ꝑ non sufficit ad soluendū ea q̄ habet de vsuris ⁊ marit⁹ sciens veritatē vel bñs ignorantiā crassam ꝓtraxit cū filia. nō debet recipe dotem a tali ꝑe. Si aūt non putabat socrū esse vsurariā vel alias esse solvendo qō tñ non erat pōt dotē in solidū recipe. licet postmodū sciverit veritatē. hec Guil. Et i ſūma pisana addit. Tunius aūt dz q̄ sciens veritatem nō recipiat dotē. aut si recipit restituat ill' quibꝫ ꝑ tenebat. Si aūt in veritate de alijs bis socer erat sufficiens ad soluendū. tunc indubitāter dotē gener pōt recipe. ꝑe. de pall' sic dicit. Gener qui dotez ab vsurario recipit q̄ nihil hēt nisi de vsuris. tenet reddere si sciēter cōtraxit. Si autē ignoāter. nō. q̄ p oneribꝫ mr̄imonij hēt dotem sed filia sic. q̄ nec q̄rtam nabe. i. legitimā pōt tenere. Satis cōcordat Geral. ordi. hxremi. dicēs. q̄ si ꝑ dotauit filiā suā eo tpe quo erat soluendo ⁊ ꝑ ns nō ꝓpter dotes illas est facti⁹ impotēs ad soluēdū tūc marit⁹ pt eā retinere. ⁊ ꝑ mortuo ipo marito ecia filia pōt eā retinere. Intelligitur cū dotasse de illis bonis q̄ nō erāt obligata restitutioni. ex q̄ vltra illas dotes erat soluēdo. Sed si dotauit eo tpe q̄ iam erāt oia obnoxia restituti oni gener q̄ hoc scit vl' etiā laborat ignoātia crassa. q̄ scilicet ille socer est public⁹ vsurari⁹ vel raptor vel alīs obligat⁹ alijs. non pōt recipe dotes. Cui⁹ rō est. q̄ de alior bonis nullatenus ꝑm deum potuit dotari. q̄ nec elemosina dari. xiiij. q. v. nolite. Per hoc. n. fit impotēs ad restituendū ⁊ sic ad damnū creditor ꝓstat operā efficacem. vñ tenet restituere extra de iniur. ⁊ dan. da. si culpa. Et si filia vsurarij tal' vult dotē ipsaz restitui ⁊ eius marit⁹ obstat nec pariter illam reddi. culpa erit viri nō vxoris. si tñ ipa ꝓponat premoriente marito dotē restituere. Si aūt ecōuerso vir vult dotem restituere ⁊ ipa nō vult. peccatū erit vxoris ita tñ q̄ nō pricipet de bonis ipius dotis. ⁊ ꝓponat restituere qñ poterit. ar. xiiij. q. vi. c. si res Si aūt vtrigz in nō satisfacere volēdo ꝓcordant. amb sunt in statu dānatiōis. de re. iur. c. peccatum lib. vi. In remediū tñ piculi dici posset. q̄ si pē talis vxoris seu ei⁹ hxredes bēnt ad satisfaciendū certa ad sufficientiā. tūc si talis dos ꝓpria est in totū. si magna in ꝑte posset dioceſanus vt dispensator incertoꝝ ꝑm discretū iudiciū dispensare ⁊ marito vt pauperi ꝓcedere si indiget. ⁊ ipi mulieri vidue remanēti si aliūde nō pōt cōpetēter viuere. ⁊ multomagis si hēt familiā seu filias maritare seu filios nutrire. Sed q̄ ad certa. i. si bona prīs vsurarij vel raptoris aut hxredū ei⁹ nō sunt sufficiēcia ad restituendū certis ꝑsonis quibꝫ obligat' tunc restituat cū habet libertatem sup hoc. vel petat remissionē a creditoribꝫ intuitu pietatis si obtinere pōt. alīs restituat. nisi sit i extrema neccitate cū familia sua vl' in magno piculo. et tūc ꝓponat reddere cū poterit. vel paulatim si pōt reddat. ⁊ si impedit' ab hoc cū videret se in piculo mortis vocet virū ⁊ filios ⁊ protestetur q̄ restituāt dotē talem cum sit de vsuris vel alijs male acquisitis. ⁊ sic poterit transire.

De ꝓsone .§.xiii.

tis seu sensalibꝫ. Utrū peccent cū sunt mediatores ad fenus. ⁊ vtrū teneant' ad restitutionem. Pro cui⁹ declaratōe nota duplicē ꝑsideratiōem Prima cōsideratio est p respectū ad mutuo indigentes ⁊ sic dupliciter peccare pūt sensuales. primo si mutuū q̄rūt ad vsurā ꝑ bis q̄ nō indigent. sicut quotidie in bis q̄ dicunt' depositā sed realiter sūt vsure ⁊ alijs mal' cōtractibꝫ fieri solet tūc peccāt mortaliter Et rō hui⁹ est. q̄ cū mutuū sic accipiēs peccet mortaliter vt ꝓz in se. §. ⁊ ipe q̄z peccabit q̄ coopabit' eidē. ri. q. iij. qui ꝑsentit. Sēdo peccāt sensales qñ ⁊ si neccitate cogēte vl' nō cogēte. primū ad vsurā mutuū tribuere reniten tem inducūt. ar. extra de homi. sic dignū. Secūda cōsideratio fieri pōt p respectū ad mutuū dātes. Scōm. n. Geral. dupliciter pūt tales ee mediatores. Primo cū stant. p illis q̄ mutuo indigent ⁊ ꝓcurāt ab illis q̄ pati sunt dare. tales non peccāt. ⁊ multo min⁹ restituere obligant' cū primo subuenire ꝓcurēt. ⁊ malo vsurarij bñ vtant' ⁊ lucrū q̄ inde pcipiūt de suo labore licite retinent. Scōo cū stat seu hoc facit sensal' principaliter ꝑ lucro vsurarij ⁊ ꝑ ptesua. Et isti nō solū peccant mortaliter ꝓpter cooperationē ad vsurā. ꝫ ec restituere obligant' in solidū si ita cooperati sunt q̄ absq̄z ope illo prestatio illa vsuraria mīme facta fuisset. Cuius rō est. q̄ ꝑm philosophū. q. ethicoꝝ medium cōparatū extremis sapit naturā extremoꝝ ar. ti. q. i. c. notū. in fi. Lucr̄ q̄ō ipe pcipit inō dz pauperibꝫ erogare. Et sic' in duobꝫ primis casibꝫ q̄ ponunt' in prima ꝑditiōe seu cōsideratiōe arg. xiiij. q. v. nō sane. ⁊ c. q̄ habetis de malo. Guil. tñ tenet cōtrarium q̄ntum. s. ad obligationez restituriōis vsuraꝝ. Et q̄uis nō sit vsq̄quaq̄z reprobandum hoc. tamē id quod dictum est. vt tutius consulendum. s. q̄ teneant' tales sensales.

Sed nūquid .§.xiiii.

licet accipe mutuo sub vsura? Rñdeo ꝑm Tho. ſcōa ſcōe. q. lxxviij. Non licet inducere aliquē ad mutuandum sub vsura. licet tñ ab eo qui para-

tus est facere ⁊ qui exercet vsuras mutuo accipe ꝓpter aliqđ bonũ. vt est subuentio sue necessitatis vel alteri⁹. Et intelligit Ol. nõ solũ de absoluta necessitate ꝫ etiã de necessitate vtilitatis quã ꝙs ꝓsequi⁹ agendo negocia sua. Sed hac necessitate cessante cũ peni⁹ sub vsuris ad ludendũ vl' scortã dũ ⁊ hmõi. tũc ꝑm eum dãnãe est mortale pcm̃. Sz Pe. de pal'. sic dic̃. Dicũt q̃dã q̃ accipiẽte mutuũ sub vsura ẽ duo ꝓsiderare. cãm. s. ⁊ modum Cãm si hoc facit mor⁹ iusta necessitate. vl' mor⁹ sola cupiditate augẽdi pecũias sicut faciũt aliqui mercatores sperãtes magis lucrari ex pecũia accepta sub vsuris q̃z sit dãnũ qđ eis seq̃tur de vsura soluta. ⁊ loq̃r de mercatoribꝫ q̃ absq̃z mercatione bñt vñ decẽter viuãt. ꝫ mercant⁹ solũ ex cupiditate lucri. vt ex pecũia accepta sub vsuris superflua ꝓgregẽt sibi. q⁹ sec⁹ eẽt de mercatoribꝫ illis q̃ nõ bñt vñ decẽter viuãt nisi ex mercatiõe. q⁹ tũc qđ fit ꝓpter mercatõez fit ꝓpter iustã necessitatẽ. Et pte aũt modi sil'r est distinguẽdũ. q⁹ aut talis petit mutuũ absolute. puta xxx. li. sibi tradi mutuo aut petit cũ determiatiõe vsure superexcrescentis. puta. ioo. sibi tradi sub mutuo p. izo. Hoc supposito dicendũ q̃ accipiẽs mutuo sub vsura absq̃z iusta necessitate peccat. q⁹ nõ solũ peccat qui dat alij occasionẽ peccãdi ꝫ etiã q̃ sciẽter. ⁊ absq̃z iusta cã ⁊ necessitate] ꝓbit alteri materiã vñ sumit occasionẽ peccãdi. maxie q̃ credit dispositum ad tale peccatũ. vbi gña. Si ml'ier credit aliquẽ male dispositũ ad ꝓcupiscendũ eã si sciẽter et absq̃z iusta necessitate. vl' debita vtilitate pñtat se ei peccat. Unicuiq̃z. n. mãdauit de⁹ de ꝓximo suo ñ satis aũt displicet alicui dãnatio ꝓximi si sciẽter ꝓponit ei materiã vñ sumit occasionẽ peccãdi. Talis aũt est q̃ absq̃z iusta necessitate accipit mutuum sub vsura g̃ ⁊c. Si aũt hoc facit mor⁹ iusta necessitate. aut petit mutuũ cũ determiatiõe vsure superexcrescẽtis puta. ioo. ꝙ. cxx. ⁊ sic credo q⁹ peccat. q⁹ nemo põt absq̃z peccato ab aliq̃ petere aliq̃d quẽ scit nõ posse illud dare absq̃z peccato. vel nõ velle sed vsurari⁹ nõ põt dare mutuũ cũ pacto superexcrescente sine peccato. g̃ nec ali⁹ põt sine peccato sic petere. Cũ excusant illi q̃ sic petũt ex ignorãtia vl' inaduertẽtia. vel q⁹ firmiter tenent. q⁹ alias sine pacto superexcrescẽtis vsure mutuũ nõ traderent Si aũt peterant mutuũ absolute sed vsurari⁹ nõ vult tradere nisi cũ vsura. puto q⁹ nõ peccat tũc accipiens mutuo sub vsura. Cuius rõ est. q⁹ qui patitur iniustũ nõ peccat: qđ est verũ nisi ꝓsenti⁹ at iniustũ facienti. tũc. n. nõ solũ patitur sed coagit. Sed accipiens victo mõ sub vsura pariẽ in iustũ nec ꝓsentiens est facienti. g̃ nõ peccat.

Capitulũ. r. de manifestis vsurarijs

De manifestis vsu

rarijs. Nota q⁹ vsurarij manifesti sũt excõicari nõ simpliciter sed q̃ntũ ad tria. Quoꝝ primũ est q⁹. s. nõ dñt recipi ad cõionem altaris. Secũdo mõ q⁹ nec dñt recipi eoꝝ oblatiões. ⁊ si sacerdos recipit reddere tenet ⁊ cõpellit extra eo c. q⁹ in oĩbꝫ. Ray. vel dz dari epõ vt ꝑm. puideãt eius vl' restituat ei a q̃ extorta est vsura vel detur paupibꝫ. Hosti. Et q̃ recipit oblationẽ a talibꝫ dz ab executõe sui officij manere suspẽsus donec ad arbitriũ sui epi satisfaciat. vt in dicto. c. q⁹ in oĩbus. Utrum aũt sit canon ferẽde sñie vel late. Hosti. dicit q⁹ benigni⁹ est dicere q⁹ sit canõ ferẽ de sñie nõ late. Et hoc tenet Ber. ⁊ Jo. an. in novella. Dona vero ⁊ elemosyne pñt a tali recipi si bz alia ꝓter vsuras ita q⁹ ꝓpter hoc non efficiat nõ soluẽdo. Sec⁹ aũt q̃ nõ bñt nisi vsuras. q⁹ tũc tales elemosyne recepte vel dona dñt dari ei a q̃bus vsure extorte sunt vel ipis vsurarijs reddi. Ol. Terciũ est q⁹ nõ debent recipi ad ecclesiasticam sepulturã si in hoc peccato decesse. int. extra eo c. q⁹ in oĩbꝫ. Et dicunt manifesti vsurarij vel p euidentiã facti. puta q⁹ mẽsam tenẽt patã advsuras. vl' si de hoc sint in iure ꝓfessi aut ꝓuicti. Posti. Dicũt etiaz Jo. an. ⁊ Archi. q⁹ satis põt dici vsurarius manifestus si coram sacerdote ⁊ testibus publice fatet se vsurariũ. ⁊ vsuras restitui mandat forte libros rõnũ tradẽs. Itẽ nota q⁹ si vsurarius manifest⁹ est ita paup⁹ q⁹ nõ põt idonee cauere de restituẽdis vsuris. dicit Spẽ. q̃sdã tenere q⁹ nõ sepeliat tal'ẽ si peniteat. ⁊ sic ꝙabit rigor ad terrorẽ criminis. vel fiat vt dz de rapinis. ⁊ ꝓtore. extra de rapto c. super eo Jo. an. i nouel.

Item nota quod .§.I.

manifesti vsurarij non pñt recipi ad ꝓfessionem vel ad sepulturã cuius dicant se velle restituere vel etiã si mãdent in vltia voluntate satisfieri. sed oꝑtet q⁹ vel de ipis sit satisfactũ. aut eoꝝ facultates patiunt. vel saltẽ q⁹ illis q̃bꝫ facienda ẽ restitutio si presto sint. aut alijs q̃ illis possint acquirere. vel illis absentibꝫ ordinario loci vel vices eius gerenti. aut rectori parrochie ipius vsurarij coram aliq̃bus fidedignis. aut suo publico de ipius ordinarij voluntate ⁊ mãdato idonee de restitutiõe sit cautũ. s. q⁹ si q̃ntitas sit manifesta illa exprimatur. alioq̃n est moderãda arbitrio recipiẽtis eaz ipe tñ si sciẽter moderet minuẽ. tenet ad restitutionẽ residui alias null⁹ debet esse testis in testamẽtis eoꝝ nec recipere ꝓfessionem vel impendere absolutionẽ vel ad sepulturã recipe. ⁊ testamẽta eorum sunt irrita ipo facto. omnia hec habentur in tex. extra de vsuris. c. quanq̃z. lib. vi. Qui autem dicantur manifesti vsurarij habes in q̃rta parte plenius in. c. Idem dicit Pe. de pal'. in iij. simpliciter ⁊ indistincte. s. q⁹ vsurarij in mortem mandantes restitui si possunt tũc ꝓ se restituere non liberantur. tum quia ad fiarim tenentur.

Capitulū Decimū

tum quia ñ videnť habere perfectam bonam voluntatem. quia legata et donatio causa mortis facta pñt reuocari. vnde si vsurarius non cauet per talem cautionē qua non possit penitere ñ est vere penitens. Si aūt sic excusat se ⁊ innotescat creditoribꝫ exonerādo eos ⁊ approbando qꝛ fecerit approbare non poterāt ⁊ sic faceret qđ posset tūc excusaťꝫ qꝛ pua mora est vsqꝫ ad mortem vel conualescentiā. Et extunc etiam pñt executores in vita eius pcedere ad restōem hoc ille. Et dicit Jo.an. in ista decre. q debet satisfieri ei a quo pecunia est extorta vel eius hēredi illis non exñtibus pauplbꝫ erogabiť. extra de vsur. cum tu. Dicit tñ Gof. q in tali casu dꝫ publice poni edictū in locis a quoꝝ incolis sunt extorte. ⁊ q omnes a quibꝫ sunt extorte vsure veniāt. ⁊ si aliqui appareāt quibꝫ fides sit adhibenda potius restituiť illis q̄ pauplbꝫ erogeť. extra de homi. sic dignū. Dicit tñ idem Jo. q ñ solum rector poterit vbi habitat vsurarius ꝫ ⁊ multo magis rector prochie vbi bītat is cui faciēda est restō pōt pcipe dictā cautionē pbr̄ etiā prochie vbi moram trahit vsurarius ⁊ si ñ sit ciuis vel incola pōt ꝛcipe talē cautionē ꝑm Jo.an. Utꝝ aūt sufficiat pśtari istā cautionē cuicūq̄ sacerdoti, etiā ñ prochiali dubitaťꝫ. Et Jo. cal. consuluit q sic. ⁊ q ex ea roborabiť testiū. Lap. concedit hoc dō sacerdote ꝛdinis mēdicātū audiēte confessionē taliuꝫ vsurariorꝫ ꝫ de alio sacerdote ñ prochiali negat Ratione hmōi diuersitatis assignat ex eo q sacerdos de ordine mendicātū expositus ad audientiam cōfessionū est iudex ei⁹ qui sibi cōfitek a iure datus p̄ priuilegiū in corpe iuris clausum. dō sepul. ducū in cle. ⁊ p. eēm approbatus. Sꝫ alienus pbr̄ prochianū alterius audire ñ pōt. s. sine lnia. Sꝫ Lau. de ridol. dicit q añ factū cōsuluit dictū Lapi. post factū ñ audet condēnare dictuꝫ Jo cal. cū ex hoc nil deperat bis q̄bꝫ faciēda ē restiō consulaťꝫ ꝫ p̄ aīabꝫ vsurariorꝫ ad sufficiēnā Itē dicit ibidē q seruus public⁹ hic dꝛ tabellio sic dict⁹ ñ q sit seru⁹ ꝫ q publicū exercet officiū C. de tabula li. x. de tabel. l. generali. hic tñ acquirit actōꝝ extraneo ex sua stipulatōe hoc casu nisi faciat de ordinarij mādato. Et dꝛ ordīari⁹ eps loci vbi degit vsurari⁹. Idē tñ in decano archipr̄ bitero vel abbate qui alīs iurīdictōꝝ hꝫ de consuetudine in spūalibꝫ. Itē dicit q noīe idoneo cautionis itelliguntť fideiussores vel pignora. alias verbū cautōis nudā, pmissionē designat. Si aute pignora vel fideiussores dare ñ possit sufficit q cauet extra de sen. ex. c. fi. Et hoc maxīe q̄n ē de tristle eū. l. aliā dare ñ posse. Itē dicit q si ꝛcepta hmōi cautōe noīe eoꝝ quoꝝ itereſt vsurari⁹ manifestus vsuras reperat ñ audieť. ⁊ possꝫ ī aīarū salutē eps istas vsuras repetere ⁊ recipe ⁊ solue re illis a quibꝫ iste penitor extorserat. Et idē si ñ esset manifestus dūmodo posset pbari ꝑm Joā. ⁊ Gerar. qui etiā dicūt q vbi penitoē vsurari⁹ manifestus ⁊ si hēs ñ excipet. iudex ex offō suo eū ñ repellet. Iste aūt qui sic satisfecit si cōualescit tenet restituere ex satisfactione ꝑm predictos cui etiā ⁊ prius teneret. extra de vsur. cuꝝ tu Itē qđ dꝛ testamēta eoꝝ eē irrita ītelligiť etiaꝫ facta ad pias cās ꝑm Bar. in. l. i. C. de sa. san. ecclīmo dicit idē Bar. id vꝝ esse nedū in vsurarijs manifestis ꝫ etiā in quocūq̄ quē cōstaret ī peccato mortali notorio decessisse. vt qꝛ interfectus in furto. vel qꝛ ipꝫ occidit. xvij. q. v. placuit. Itē etiā de codicillis intelligiť ⁊ de qualibet alia vltima voluntate ꝑm Jo.an. Itē si prius fecit testamentū ⁊ postea cauet de restōe ꝑm Jo.an. in nouella. ⁊ Bar. recōualescit tale testm̄ vt in eo disposita valeāt ⁊ debeanť etiā quo ad sepulturam. Sꝫ si ipse testator post testm̄ añ mortē nō cauit de restituēdis vsuris p̄ istū modū ꝫ nisi hēres tm̄ satisfacere de vsuris debere. cautio hēredis de vsuris restituendis post mortē testātis emissa nihil valet ⁊ opaťꝫ ad validādū testm̄ ꝫ tātum ad sepulturā bñdā alio nō obstāte. Nota etiā q diuerse cōstōes synodales sunt in diuersis diocesibꝫ circa istā materiaꝫ q̄ inuestigande sunt. De excoīcatōe quā incurrūt sciēter sepelientes manifestos vsurarios: vel etiā clericos locantes domos talibꝫ ñ de illis locis oriūdis ⁊ dō faciētibꝫ statuta contra restōnē vsuraꝝ hēs. j. in iij. pte ti. c i. Et bi cēs peccāt mortr̄ qꝛ ꝛtra canones. Et de locātibꝫ dñis vel alīs quibuscunq̄ domos suas vsurarijs ad fenerādū ⁊ sustinētibꝫ in terra sua manifestos vsurarios vel collocātibꝫ aut talliātibꝫ iudeos. vel alios quos sciunt nihil hr̄e nisi de vsuris. Dicit Pe. de pal. in. iij. q tenenť restituere pecuniā perceptaꝫ ab ipſ vsurarijs illis a quibus ipsi exegerunt.

Sed queritur §. II

quid iuris de eo qui cauere voluit ꝫ nō valuit morte preuētus añ horā sperata. nec tm̄ q̄ euꝝ stetit. Rñdet sup̄ hoc ꝓsultus Gal. de pusio q de equitate canonica putat testamētū tale valere.

Item queritur §. III

Si coram ecclīastico iudice traxerit vsuraꝝ creditor debitorem dicēs. q quoddam instrm̄ quo coram laico conuenebaťꝫ fore vsurariū nil, pbauit. q p vsuris soluisset illi ꝫ bñ per testes, pbauit q̄ solueret facto cū illo calculo rōnis quātitatē in instrō cōtētā. nūquid imponet illi vicarius silentiū ne molestet vigore dicti instrī positi q in ciuitate sit statutum q contra instrā ñ admittatur, pbatio de soluto per testes. Fede. dō senis ꝓsului. q ñ qr̄ē in aliq̄ pte sui, pbatū ist̄m fore vsurarium, nec q creditor fuerit vsurarius

Item queri .§.IIII

rur. vtr sit idoneus testis ad pbādū aliquē vsurariū. s. is cui pbat se illi soluisse vsuras. Et videtur qd nō. qr similitudo cāe a testimonio repellit psonas r ad iudicādū. Fede. de Senis tenuit qd nō sit idoneus testis. tū qr tales sunt singulares. tuz quia de facto ppio deponūt. r sunt suspecti ratōe cōmodi qđ ex futura sūa sunt precepturi. Lau. de ridol. dicit vidisse id sic sepius practicari in ēpali curia florētina. Sed Bal. dō Perusio in quodaz simili dixit qd vbi talis testis p testatur ex hoc testimonio aliquod ius quereret qd ñ admittat. qr ex necessitate r certitudialiter expectat cōmodū ergo repellit tāq in ppria re

Item queritur. .§.V.

Si cātat ēpalis cōstō qd ad dicta taliū possit ꝗs cōpelli ad vsuraz restōnē. nūquid si agat ad annullādū testimoniuz vigore decretalis. q. ti. eo. li. vi. reputabunt idonei. Rñdeo. Fede. sentit qd nō. tū qr cōstō erozbitās a iure cōi non excedit casum ppaū. tum qr fictio talis constōnis operat qd crimē sit pbatū sed nō qualificatuz. p ut requirit constitutio

Item queritur .§.VI

Quid iuris si vsuras postulās cōtra quē opponit. c. quia frustra. extra de vsū. patus est cauere de illis restituēdis admittet nisi cauerit. Sē rit glo. in. e. c. qr frustra. qd nō. nisi ca'u quo magna cā cōtrariū suaderet qualis est inopia. que opinio placuit Joā. Si em̄ ppter inopiā repellit ipm cui debet. extra eo. cū tu. q. to fortius extraneum. Hoc idē firmat glo. in regula dolo. de regu. iur. Nec obstat illud. c. quāq. in sua alternatiōe. qr illud vr quo ad euitādas penas dō quibus in ipa decretali dispomit. Et talis si non inuenit pignora vel fideiussores p cautōne statur suo sacramento.

Item si talis .§.VII.

bēt vñ soluat vel al's vñ possit cauere r neutruz vult facere cū opposita exceptōe qr frustra ñ debeat audiri. quid faciet ēps tūc pmittere ne vsurariū a quo repetebant vsure illas retinere. Rñdet Lau. ridol. qd ñ. ß cōsignabunt r deponent quousq petēs res suas restituat vsuras. Inno. tñ dicit qd re' ille potent cōpelli a iudice ex offō suo restituere illis a quibo agens extorsit

Item si is con .§.VIII

tra quē excipit qd nō pōt petere vsuras. quia ipse est vsurarius l; non sit manifestus. nunquid nihilominus pōt repelli. Dicit Cardi. qd sic. maxime si pbet infra octo dies. ar. c. pia. de excep. lib. vi. Sz quid si quis in pnia cōfessus est se vsuras extorsisse ß hoc est occultū. nūquid sacerdos dēt isti negare sepulturā hēredibo ñ volentibo ad dictū eius restituere. Rñdeo ñ. qr nō dz illū publicare. de peni. r remi. c. ois. Itē sibi id dicēdi nō credet. vi. q. ij. c. placuit. Taceat ergo vt. ij. q. vij. plerūq. Debuit aūt sacerdos illū inducere. vt corā testibo cōfiteret r caueret qd ab hēredibo eratio fieri posset. Itez nota qd in directorio iuris dz qd q̄uis vsurarius mētalis sit inducēdus in foro pnie qd restituat p. c. cōsuluit de vsuris in foro eccie iudicādus male agere. inducēdus tñ ē r nō cōpellēdus in iudicio eccie p cēsuras vel alias penas vt sic accepta restituat nec vt vsurarius puniēdus est. hoc Ber. Inno. Hosti. Goff. Dō facit p materia depositoz vbi est cōiter usura mētalis. Nō tñ tales absoluēdi sunt nisi rescōtractus dimittāt. r sic recepta restituā t. vt in c. cōsuluit. Itē pone ēdā cōitas indiget pecunia r imponit cuilibet pstātiā. s. mutuo pmittēs et obligās prestātibo certa pignora r certū lucrum nūquid prestātes cōmittūt vsurā. Rñdeo eq quo coacte faciāt. r forte ppter hoc multā incōmoditatem incurrūt. i. qd libenter ab hoc cessarēt si possent non est vsura. Sed iuxta hoc est aliqua dubitatio vicz qd si postq̄ ciuis primo prestitit veniat secundus r emat iura a primo pro minori precio eo qd solut. nunquid ille secundus committit vsuram. Respondet vt in precedenti. §. Bartholomeus in pysa. sed diffuse habes istam materiam in. c. se.

Caplm. xi. de materia mōtis in Florēna impressitoz in Venetijs r locoz Genue. Et licitū sit recipe tales redditus quos cōmunitas cōcedit annuatim soluēdos prestātias et an liceat emere talia iura.

Videndum est enim de lucro seu redditu ānali. quez redditur quedā cōitates ciuibo suis p collectis seu prestātijs solutis sibi p eos. qui diuersimode noīant in diuersis locis. Nā Florētine dīr denarij mōtis Venetijs dīr impresture Genue dīr loca. Et Florētie quidez hoc seruat circa istā materiā. Ciuitas indigens pecunia ciuibo suis onera imponit que vulgariter ibi dīr prestātie, ad quas soluēdas quilibet iuitus compellit. statuitq ciuibo quousq restituat sortem seu capitale suū quinq dādos p cētenario r ita de facto a diu obseruauit obseruatq quotidie. Appellant tales creditores montis. Et contingit aliqñ qd dictis creditoribo vel ab eisdem iura habentibo fuit tantum rēsum de accessione precedicta vere sortis. r tātum tempus qd aliquando accessio adequata est sorti. aliquādo non in totū aliquando excedit sortem. Et insuper maxime

Capitulū .xi.

ad oēm dubitatōem tollēdā ⁊ exoneratōez cōscie cui⁹cūqz ⁊ vt tollaſ oīs tiet⁹ quo quicūqz de ciuitate vel comitatu flozētino ꝓ inſcriptis l' eoz occaſione ligatus vel aſtrict⁹ q̄oliber diceretur ꝙ ad veū cōſciam vel ad mōm. ſtatuit ꝙ quicūqd puiſum ē ꝓ ordinatēta dicti coīs dari dēre tali bus mutuātibꝫ ad dictā rōnem ꝓ dono dānis ⁊ intereſſe ſeu ꝓuiſiōe vel merito dictoz creditoz intelligaſ dari dēre ⁊ recipi ⁊ deſ ⁊ recipiaſ et ꝑti ⁊ recipi poſſit ꝓ ſpontaneo mero libero do no ⁊ donatōis titulo ⁊ tlr recipiat ⁊ recipi itelli gaſ quilibet talis creditoz a coī ꝑdcō. ⁊ nichilo minus etiā ꝓ dānis ⁊ no intereſſe ⁊ ꝓ aliqua li remūeratōe ⁊ vt bñfaciētibꝫ bñfiat ⁊ ita ⁊ tlr il lud totū recipiat vnuſquiſqz talis creditoz ſicqz ꝑtere ⁊ exigere valeat ꝙ nullaten⁹ ad reſtōnem aliquā teneaſ etiā quo ad ꝓſciaz vel ad veū illud qz ſic receptū abſqz alio grauamīe vt ſibi de do natū licite valeat obtiere. Statuitqz inſup ipa coītas hmōi talia credita cū iure ꝓcipiēdi hmōi acceſſiones alienari poſſe in alios cū hoc tñ pac to ꝙ ipi coītati redimere liceat dictū debitū ſol uendum creditori ꝓ redēptōe dicti iuris ad rōz p̄rij ꝓ centenario ⁊ ꝙ talis creditoz teneaſ re uendere dicto coī ad oēm eius voluntatē rema nente dicto creditori lucro facto vſqz ad tempuſ dicte reuēditōnis. hec oīa ab illo loco. Et iſuper marime hñr ex quadā reformatōe ciuitatis quā recitat ꝑdictus Lau. de verbo ad verbum. Circa iſtam materiā occurrūt plura dubia ſup quī bus conſulti plures mgri in tlio lo. ozdi. prędi. minoꝝ ⁊ heremitaꝝ ac etiā doc. caſi. diuerſa ⁊ cō traria rñderunt ⁊ ſcripſerunt. Nouiſſime autez ſcripſit ſup materia hac ſatis diffuſe di Lau. de ridol. in fine tractatus quē fecit de vſuris vbi eē poſuit tractatus alioꝝ de iſta materia ſuper qua formar. viij. qōnes. ⁊ hoc ordine. Primo. Utr recta conſcia poſſint talia onera indici ⁊ ad eoꝝ ſolutōem compelli cum aſſignatōe incrementis ꝓlibati. Secō. Utr dicti ſoluētes onera mēo rata licite tale percipiāt incremētum. Tercio poſito ꝙ nō. Utr vigore donatōis remiſſionis ⁊ liberatōnis ſupradicte excuſent a reſtōne et li berentur a peccato. Quarto. An dicti ſoluen tes licite vendant ius quod bñt in dicto monte vigore talis crediti. Quinto. Utr alij ab eis licite emāt. Sexto poſito ꝙ ſic. Utr licite per cipiant incrementū quod p̄ius ꝓcipiebāt dicti creditores. Septimo. Quid de illis qui pro aliis a quibꝫ qñqz certā quotā ꝓ quolibet flore no. qñqz nibil ꝓcipiūt ſoluūt ꝓſtādas. ⁊ in illo rū loco quo ad tale creditū diſtribuunt. Oc tauo. Quid ſi coītas ſic nouos ſibi cōſtituat cre ditores. puta q̄ vendit annuū redditū ad rōnē qua rñdet creditoꝝbꝫ mōtis ad vitā emētis ⁊ al teri⁹ ab eo noīandi cū pactis ꝺ quibꝫ ſup̄ i ſi. cā⁹

Circa primum .§.i.

mgr Guido de bello regaldo generalis ozd. hēre mitaꝝ conſultus rñdit indiſtincte. ꝙ lex ſtatuēs tale lucrum non' eſt licite inſtituta. ⁊ iō ſi obſer uanda ſ abolēda. ꝓbat. q̄ in diminutōe reipub lice. ⁊ ꝑ ꝓns mala. ꝓ añs. q̄ iam' finaſ r coītas ſoluit duplam pecuniā. allegat di. iij. c. p̄iuile gia. §. offm. cum. c. ſe. Itē q̄ lex talis non ē iuſta nec vtilis ex quo cōtinet plus p̄iuatū bonuz ſin gulariū ꝑſonaꝝ cꝫ publicū ipius coītatis. cōtra illud. c. ericaſñt lex. di. iiij. Item q̄ aſſignatōe di cti incrementi inuitaſ ꝑ ipam legem hoīes ad peccādū. q̄ inducit eos ad recipiēdū vltra ſoz tem. Et ſi dicaſ ꝙ lex talis eſt iuſtituta ꝓpter bo num ciuitatis cuſtodiēdū ⁊ ꝓtegendum ad ha bendum pecuniā ꝓ gentibꝫ armoꝝ in cuſtodiaz ⁊ ꝓtectōnē ciuitatis. ⁊ ſic ñ mala ſ bona eſt. Re ſpondet mgr ꝑdictus ꝙ his nō obſtantibꝫ firme manent rōes ſupra poſite. eo ꝙ aliter ⁊ ſine pec cato pōt ciuitas defenſari. Nam ſubſiſtente ne ceſſitate poteſt a ſibi ſuppoſitis etiā inuitis iuſte exigere auri liū tam pecuniaꝝ cꝫ ꝑſonarū. et ipi ad illud p̄eſtandū obliganſ ⁊ cꝫtum p̄eſtāt tā tum ſm regulam iuſticie. ⁊ nō vltra rebabere de bent. ⁊ ſic faciēdo minus in expenſ dicta cōitas grauabitur. quod eſt ꝓpoſitum. hec dict⁹ Guil. Sed Lau. de ridol. in dicto tractatu tenet cōtra rium. ſ. ꝙ dicta lex ſiue ſtatutū nō ſit illicite fac tum. Et ꝓ rōne inducit illud qđ dictū eſt ſupra ſcz ꝙ inſtituta eſt dicta lex ꝓpter bonū ciuitatis cuſtodiēdū ꝛc. Et ad id qđ Guido ꝑdictuſ dixit ad deſtructōem illius rōnis. Rñdet ꝙ ⁊ ſi com munitas valeat cōpellere ciues ad mutuādum abſqz eo ꝙ ſtatuat aliquid dare vltra ſortē. tamē nō oē poſſibile eſt volibile. Sepe nāqz multa poſ ſumus que ꝓ bono reipublice ⁊ ꝓ fugiēdo ſcan dalo nō facimus ⁊ merito ar. ij. q. i. in primis. cū ſimiles coactōes quidem difficiles frequēter cō ſueuerūt exitus bēre. extra de ſpon. requiſiuit. et melius eſt cum aliquali cōſcito ⁊ pace oīm ſuis neceſſitatibꝫ ꝓuidere cꝫ per hmōi coactōnes et violentias non ſine forti ⁊ graui ſcandalo. Nō ſiquidem enormiter ex hoc expientia media dā nificari quottidie cernimus. imo ⁊ multos fun ditus deſtrui ⁊ ad extremam pauperiem deduci qui ex hoc ſaltem aliqualiter ſubleuantur ⁊ con ſolaſ ꝙ dicta quinqz ꝓcipiūt annuatim. ⁊ niſi hoc eēt in deſpatōnē foꝛſitan ducerenſ. ⁊ in rez publicam machinarenſ ⁊ in graue aīe ſue et coz poris ſui diſpendium. ⁊ reipublice piculū. Et ſi dicatur talibꝫ ⁊ non altꝫs ſi lex ꝓuideat bene eſt. Reſpondeo ꝙ lex debet eſſe cōis ꝓ reipublice vtilitate ne altꝫ ſcrupuloſo corde moueāt⁹. ⁊ du rum foꝛet atqz difficile vnum diſtinguere ab a lio. hoc Lau. perque deſtruit primam rationem.

dicti magistri. Preterea interest reipublice erga suos ciues taliter se habere q̄ nō deducātur in paupiez vt cū alias opus fuerit sibi valeant subuenire. Si ergo in dāni restauratōem vel ex liberalitate vt alliciat ad bñ se bñ dum erga rempublicā aliquid gratis donat. ⁊ sic indubie vtilitas reipublice p̄curat. quare illud improbāduz est hec Lau. p̄ que destruit rōem p̄dicti magistri quā sc̄do faciebat in oppositum. Ad etiā hoies inuitent ad peccādū ex dicta lege vt allegabat p̄ dictus mgr̄ in tercia rōe. negat Lau. considerato ei dicit ipe q̄ si quis vellet sua pecunia vti il licite plus lucrarer imo etiā in licitis quinimo ⁊ in possessionibz que magis secure sunt q̄z cōitati mutuare ñ est dicēdū q̄ p̄ hoc q̄. v. dari statuunt inuitant hoies ad vsurarie mutuādum. maxime cū dubiū sit nedū de lucro ꝟ etiā d̄ sorte principali ne p̄dat capitale. Et p̄ hoc etiā tollit q̄nedā alia rō p̄dicti mgr̄i in qua dicebat. q̄ p̄ter cōe de fensandū nō est licite facere aliquid vñ deus offendat. vñ nec vsurā facere vel ad vsuram inducere nō d̄s positū ad hoc vt in casu nō Sed rñdetur vt iā dictū est ⁊ plenius. ꝛ dicet q̄ ibi nā est cōtractus vsurarius iter ciuitatez ⁊ ciuē recipiētē ad rōem. v. p̄ cētenario p̄ solutōne dicte cōitatis ī p̄stātijs. Itē si quis vellz adhuc dicere talē impositōz onet illicitā ex eo q̄ huiꝰmōi onera sine p̄cipis iussu indici nequeūt. vt l. i. C. de erac. l. trib. ꝛ. bu. Rñdz dict⁹ Lau. q̄ si generalē collectā camere fiscali applicādā nemo possit imponere sine p̄missu principis vt in p̄e allegata. l. tñ collectā sp̄ealē vnaquecz ciuitas ⁊ vniuersitas p̄ necessitate sibi incūbente indicere p̄ōt vt. l. cēa. C. de ope. pub. Et sic Lau. cōcludit illud statutum iustum esse.

Quantum ad .§. II.

sc̄dam q̄onem cum. s. querit. An dicti soluentes dicta onera licite p̄cipiant incrementū. Rñdet magr̄ Greg. de ari. generalis hꝛe. tractans hāc q̄onem. dicit sic distinguēs. Inquirēduz est de intētōe mutuātiū. aut. n. tales recipiētes hmōi lucrum aliquā itētōem lucri habuerūt aut nullam. Si aliquā ⁊ tūc dicas tale lucꝝ fore vsurā ⁊ sic mutuātes ⁊ recipiētes. ꝛ vltra sortem teneri ad restōem si possunt. ⁊ si nō possunt peccāt mortaliter si non hñt intētōem restituēdi cum poterunt ⁊ hoc siue talē intentōnem lucrum recipiēdi habuerūt tpe facti mutui. q̄. s. cum mutuant p̄ter lucꝝ percipiēdū mutuēt. siue tpe illo tātū quo lucrum recipiūt. s. quia cum recipiūt illud recipiūt p̄ter lucrum prius factū. ⁊ idem si post q̄ncunq̄. Probat aūt hoc sic ex diffinitōe vsure sic enī ipe diffinit. Vsura est lucrum ex mutuo intentū. ꝟ sic est in p̄posito. ergo ꝛc. Et si queraꝝ q̄o dep̄hendatur talis mutuātiū intētio. Rñ. fm eum inquirendo de intentōe ꝛ cōitatis tale lucrum dantis. vel dare statuentis q̄n illud dat l̄ dare statuit rōe mutui ꝛcepti l̄ vlteri⁹ rennēdi vel nō rōe mutui. sed alia ratione vl̄ cā. Et p̄mo casu si ipsi mutuantes talem ītentiōnem sciunt vel credunt vsura ē et pctm̄ et ad restitutionem tenētur. Consentiūt sic. n. recipiendo intēnoni cōitatis dantis ⁊ ipsi rōne mutui. et p̄ter mutuum lucrum intēdūt. immo ⁊ si tunc nō haberent hmōi credulitatem. vel sciam bñt tñ postea post receptōem in successum tp̄is. nihilominus ad restituēdum illa prius habita obligant. Nā ex quo p̄ter mutuū cōitas illud dat alias ñ datura. nō est iuste acquisitū recipiēnbz nec in eo est trāslatū dñium dicti lucri. Quinimo vlteri⁹ dicēdū fm eum vic. q̄ si cōitas ñ p̄ter mutuū dedisset ⁊ tñ ip̄i putarent eam p̄ter mutuum dedisse. p̄ cul dubio peccarēt nō restituendo. imo plus. q̄ si nec añ nec tūc nec postea talē habent sciam vel credulitatē de intentōne cōitatis nihilominus. si ex aliquibz indicijs pōt eis innotescere intentō cōitatis vt forte ex eo q̄ mutuātibus statuit dare tale lucrū. ⁊ tūc mutuāndo p̄ dari. ⁊ non obstāte q̄ alij ciues similia vel maiora bona cōitati tulerint. id tñ in eis nō statuitur nec aliqua in remūeratōe cōsimilem p̄sequunt vel ex p̄babilibz alijs argumētis que cū p̄nt nolunt aduertere vel inquirere hmōi tales mīme non sunt obnoxij cum affectata ignorātia nō excuset. Si vero isto vel alio casu recipiens nullā lucri haberet intentōem. neq̄ intentio dāris p̄ter mutuū posset vllo mō ex exterioribz indicijs apparere. siue compr̄hendi ⁊ dans diceret p̄fus non p̄ter mutuū. ꝟ ex liberalitate dare. q̄ in recipiente nulla videt corrupta intētio immunis esset a peccato ipe recipiēs ⁊ retinēs. ⁊ ipsum lucrum non est vsura q̄z nō fuit nec est intentum ex mutuo. In scō autem principali mēbro prime distinctōnis. s. q̄ñ nullam intētōem lucri habuerūt mutuātes ⁊ recipientes dicit ipe. G. q̄ si p̄fus nec ante nec tūc nec postea illū. habuerūt nec insup vllo tempore sciuerunt. vel credidere cōitatē p̄ter mutuū lucrum aliquod dare velle. nec intentio cōmunitatis dantis p̄ter mutuū dare facit. nec ex vllis potest indicijs exterioribz apparere q̄ p̄ter illud dedit. ⁊ dās dicebat se p̄sne. non p̄ter mutuum sed ex aliqua rationabili causa dare. vtputa p̄pter refectiōem dampni quod forsitan mutuantes inde perpessi sunt. vt p̄ter beniuolentiam quam ip̄i si mutuātes cōmunitati in mutuando offenderunt. vel etiam ex mera liberalitate cōmunitatis tūc nullam cōmitterēt vsuram vel peccatum nec ad vllam restitutōem tenentur. non enim ē hoc dare lucrum intentum ex mutuo. q̄z in p̄dicto lucrū censeri non debet. sed potius quedā dāni

Capitulū .xi.

restauratio ad quam ⁊ non de vsura tenetur ipsa cōtras que fuit ipius cā compellēdo ad mutuandum ꝓpter quod ipi dāñum perpessi sunt. facit ad hoc. c. ꝙuenit de fideiuss. Et hoc si ex illa cā tātū tale dāñum incurrerēt alias secus ⁊ intelligit vt ipe declarat in ꝓcessu dicte questionis nō solum de damno quod cōsistit in diminutōe p̄ habiti sed etiam de damno quod cōsistit in nō acquisitōe lucri polliciti vel sperati quo ad inuite vel coacte mutuātes vt dicamus ꝙ tales sic coacte mutuātes et tali mutuatōne de lucro impediti quod licite negociādo vel alio modo licito acquisiuissent licite p̄nt exigere vel recompensatōem sui dāni p̄ iudicium discretum prudētis viri considerantis simul quātum eo tempore a tij simile negociatōem vel artem exercentes cum equali pecunia coīter lucrari sunt. habita etiam cōsideratōne ad hoc ꝙ labore non impendit nec periculum subijt in hmōi casu negociationis vel artis exercēde, ꝓpter quod et min⁹ debet habere. Si autem vlterius querat quid p̄sumendum sit in isto casu. vtrum vicz cōmunitas dictum lucrum impendat, p restauratōne damni nec ne. Ad hoc rñdet predictus. G. ꝙ non. s. p̄sumitur ꝙ det ꝓpter restaurationem damni sed ꝓpius ꝓpter mutuum. ⁊ hoc ꝓbat ex eo ꝙ oī bus mutuantibus datur dictum lucrum nec ē verisimile ꝙ omnes damnificent siue damnu parianmr ex mutuo a se facto. Sed ⁊ si aliqui damnificentur non tamen est verisimile ꝙ ēq liter, immo satis est possibile ꝙ qui minus mutuauerūt maius damnū passi sunt ⁊ tñ minus datur eis. quod nequaq̄ cōtingeret si ꝓpter restauratōem damni daret. Similiter non videtur ꝙ ꝙ beniuolētia dari p̄sumitur seu cā remuneratōis beniuolētie, quam sic mutuātes i mutuando oīderent cōmunitati. quia si ꝓpter illam daretur certe plus daretur ei in quo maior affectus beniuolētie, ꝓbaretur. quod nō fit. Preterea illud lucrum non datur quando sors ē soluta ⁊ cōitas est a debito liberata quo tempore magis posset liberaliter estimari. sed quādo ad huc debitū manet ex quo saris p̄sumi potest ꝙ ꝓpter mutuū tribuat. Si tñ in rei veritatē ꝓpter remunerandam beniuolētiam communitas illud daret. laudabiliter illud ageret ⁊ licite eriam quibus daretur reciperent sicut licite amicꝰ recipit ab amico bñficium. Non enim propter mutuum ⁊ gratiam factam communitati debet fieri pactis conditionis. hec omnia supradicta sunt verba magistri supradicti licet abbreuiata. Ex quibꝰ vt dicit Lau. qui ipsa recitat colligit ipm mgrm sentire ꝙ dicti primi creditores minus licite tale recipiant incremētum. i. vltra sum capitale cum interesse. ⁊ ad restōnem teneātur. Alius magister ⁊ generalis ordis. heremi. s. frater Guido de quo supra in p̄cedēti. §. consultus de dicta materia quasi similia rñdit concludens ꝙ nō solum a creditoribꝰ talis pecunia. vltra sortē principalē accepta ab eis est restituēda ꝙ etiam ab eoꝝ legatarijs ⁊ hꝫ heredibꝰ vel ēptoribus. ex quo eni talis cōtractus est in creditoribꝰ indebitus ⁊ illicitus erit ⁊ ꝙ cōsequens in eorum successoribꝰ. Probat aūt dictū cōtractū ee illicitum. qz vt vsurariū ⁊ pluribꝰ. c. que bñr. rnū. q. iij. Scipue. c. plerigꝫ. ⁊. c. vsura. Idē rñdit ⁊ scripsit frater Jo. chēlzot eiusdē ordis. Sz vt refert Lau. in p̄dicto tractatu bāc questōem disputādo quidam mgr anglicus ordinis predicō firmauit cōtrarium. s. ꝙ licite recipiatur dictum īcrementū a solueētibꝰ mō quo declarabit. Et idem dicit tenuisse ⁊ scripsisse alium magistrum ordō. minoꝝ. s. mgrm Fracischū de empolis. Idem tenuit Pe. de ancba in sili materia disputās. s. ō impētiris venetoꝝ ⁊ plres alij iuris possessores. Quam opionem sequuntur communiter p̄dicatores ⁊ minores. rōem huius assignat p̄dict⁹ Lau. rñdendo ad argumenta facta in cōtrariuꝫ vñ sic dicit. Credo alio non dato tales mutuantes nedum si coacte ꝙ etiam si volūtarie mutuauit dummodo ex caritate non autem spem i lucro seu in incremēto ꝓprie ⁊ principaliter. et sic secūdario mutuēt īmunes esse a peccato ⁊ vsurarū vicio. nec illi fore restōni obnoxias. Pōt nāq̄ aliqui qui foēsitan ex cā lucri quod intēdunt primo loco ad sic mutuādū mouent ⁊ sic de bis nulla dubitatō. qz. s. vsuram committūt ex quo principaliter lucrum intēdunt. Sūt ⁊ alij qui principaliter mouent ex caritate qua afficiūtur reipublice, vel qz coacti aliter facere nequeūt. et de bis est sermo noster. ⁊ bi non videntur peccare. rō est. quia tunc quis vsuraz committit recipiendo aliquid vltra sortem quando spe lucri motus principaliter mutuat non autem quando nō spe lucri principlr ⁊ si secūdario. ⁊ hoc nisi iam debitor coactus incremētū solueret l'iuitus solutōi siqz tpe vel prius id in noticiam deueniſſet creditoris. Sed in casu nostro non spe lucri principaliter quis motus cōitati mutuat imo vt cōitati impanti pareat penasq̄ inflictas effugiat vel caritate ⁊ amore vt illi suis necessitatibꝰ subueniat. alias nullatenus mutuatur⁹ ⁊ merito. cum in alijs pecuniā istam expendēdo lōge plus verisilit lucraret ⁊ magis libere pluris ꝙ valoris foret. nec coacta est cōitas qz cogi nō pōt a suppositis. nec īuita soluit ipa cōitas. sz ex sua spontanea volūtate iuste honeste ⁊ rōnabiliter regulata vt in exp̄ssione casus supra tenet. quin etiā ⁊ si īuite solueret id tñ creditoribꝰ nō cōstat. maxime cū cōtrariū in tā dicta reformatōne asseueret cōitas ipa. ⁊ in incertis nō in certis locus ē cōiecturis. ff. de ꝛ. ob. l. cōtinuꝰ. licite ꝙ

recipiſ. ergo ꝛc. Si tamē hmōi creditores in oppositum cōſcīa remorderet illāqꝫ reponere ac iuri conformare nequirent. ꝛ ſicut in ſimili inquit Hoſt. ſcrupuloſa ſit ponus qꝫ theologica ſatiſfaciant oīmode cōſcīe ſue. Ad rōnes aūt magri Greg. ſupradicti ſic rñdet eas deſtruendo. nā cū ipſe diffinīēs vſuram dicat qꝺ ſit lucrum ex mutuo intētū diminute eſt data dicta diffinitō. qz lucrū intentū ſcōdario nō aūt principaliter i mutuo nō inducit vſuram ꝓ ſm cōem opinionem. ꝛ ſimiliter ponens ſpem in lucro ex mutuo facto ſecūdario non principaliter nō cōmittit vſuraz niſi ſuite vel coacte ſolueret debitor. ꝛ illud ſciret l' crederet quod nō cōtingit i caſu noſtro quia nec cōitas que eſt debitrix cogiſ nec inuita ſolui nec principaliter ciues videnſ moueri ad mutuandum rōe dicti lucri ānualis. ſ. v. ꝑ centenario qꝫ uis illud ſperēt ꝛ expectēt quia maius lucrum poſſent ſibi ꝑ alias vias ꝓcurare vt dictum ē ſupra. Ad illud aliud quod dicebat mgr. ſ. qꝺ intentio mutuātiū regulaī ex intentōne cōitatis que ipſi mutuātibo nō pōt ñ eſſe nota. ſ. qꝺ talis intētio ſit deprauata. quia dat illud lucrū ꝓpter mutuum. ergo vſura. Rñdet Lau. qꝺ id non ſemper ſequiſ. vñ diſtinguit qꝺ ꝓpter mutuū aliquando pōt dari aliquid vt vſura ꝛ aliqñ non vt vſura. ℔ vt donū gratuitū tm̄ non ex ipſo mutuo ſed ex ſeruitio ſibi impenſo ꝛ cōmodo exinde percepto vel lucro cōſecuto vel ex aīmi nobilitate quadaz ꝛ ſi ſic dari ſciat vel credat recipiens ñ peccat. Alii aūt ſic credere teneaī vide ſupra. i. §. Et cum dz qꝺ iſta non vidz fuiſſe intentō cōitatis. qz ſi hoc eſſet dez plus daretur illi qui maiorem qꝫ mīorem benuolētiā oſtēraſſet erga cōitatem nō habita conſideratōe ad quantitatem precuniē ℔ benuolentie. ꝛ ſimiliter plus illi daret qui ex tali mutuo plus fuiſſet damnificatus qꝺ virtūqꝫ de facto non ſeruaī. Rñdet qꝺ equum foret hoc ſed non poſſent hec de facili in noticiam cōitatis deduci. ꝛ ne alīs ſcrupuloſo corde moueanī. ꝛ ſcandala atqꝫ iuidie oriaī ſi ad imparia iudicarenī ideo ſic pariliter. ꝛ ex memoratis cauſ mota oēs tractare decreuit. ꝛ bene arg. l. di. vt conſtituereī. Sic in cōſimili videmus qꝺ in collegio mgrorū ꝛ ordinatoꝝ qui prior eſt in tempore prior ē in se de. ꝛ alīs non hīta diſtinctōe an primus ſit doctior ſecūdo. Inficiari aūt non poſſumus quī ſaltem rōne lucri ceſſantis vnu ſquiſqꝫ ciuis damnificetur. Et cum quilibet compellaī ad ſoluendum. quia nemo libenter mutuat. ꝛ talibo ſcōm dicta mgrī ipius ſit fienda talis damni reſtauratio. ℊ cōcluditur qꝺ nemo eſt qui nō deat tle lucrum vt intereſſe cōſequi. ꝛ licite ſi datur recipe poſſit. Difficile aūt eēt cōitari. ꝛ quaſi impoſſibile bēre noticiam plenam qꝫitatis vel benuolērie qua mouenī ciues ad mutuādū vel dānoꝝ que inde ſuſtinēt vt ſm illam fieret quātitas recompenſatōis. Ite ad illud ex quo dicebat mgr. ꝓſumi contra cōitatem de intētōe qua dat illud lucrum. quia. ſ. ꝓpter mutuū ex eo qꝺ cōitas poſt qꝫ ſoluta eſt vera ſors ꝛ a debito liberata nō confert vltra tale lucrum. Rñdet qꝺ licet vltra non cōferat non ſequitur ergo vt vſuram tribuat ceſſat enim tūc dānum in mutuāte. ceſſat commodum in cōmunitate. ꝛ ſatis ex impenſo ſeruitio remuneratus eſt mutuās. alias diceret in ſimili vſuram cōmittere is qui liberaliter mutuauit mille flor. mihi mercatori ſine vlla principali intentōe. vel ſpe remūeratōis. ꝛ ego qui tenui illos p. ꝛ. annos vel ex quibo lucratus ſum mille licitis mercātīs ex liberalitate ꝛ optima ductus diſcretōe videō. qz ex illis lucratus fui ſibi tātū do naui. viij. ꝑ centenario ſub q uolibet dictoꝝ ānorum. ꝛ quos non donaui in anno. ꝛi. quia mille cum quibo lucrari cōſueui iam ſibi reſtitui. cui? contrarium eſt ipa veritas. Mouet etiam dict? Lau. tale dubiū facti circa ꝓdicta quod ibi ſepe contingit videlicet. Indicitur onus ꝓſtanne vt accari cum incremēto ſiue lucro concedenni ꝛ cōſueto ſ. v. ꝑ centenario ānuarim ꝓcipiendo dōtaxat ꝓſonis que infra certū tps ſolueret numquid ſoluētes infra dictum tēpus qui alias infra illud tēpus nō ſoluiſſent peccāt intantum qꝺ ad reſtōnem tenenī eius quod ꝓceperint ad rōz ꝓdictam. Item indicit onus de menſe nouem. ꝛ ſtatuit qꝺ bis qui ſoluerit infra mēſem incipiat dictū lucꝝ in kal. Januarij. qui vero ſoluerit ꝓ mēſem incipiat. i. kal. Septēbris. peccāt nec ad reſtōnē tenenī ſolnētes infra mēſem qui alīs infra illū nō ſoluiſſent. Rñdet qꝺ ℔quis cum nō teneat principale nec acceſſorii qꝺ illius ſequī naturam de re. iuī. acceſſoriū li. vi. ñ tñ ſic ē eōuerſo. ℔ ſepe ꝓmittiī quid acceſſorie qꝺ ꝓcipaliter reꝓbaī de pbē. ꝓ trās in de. Ad ꝓpoſitum autez ex quo mutuū in caſu noſtro qꝺ eſt principale ñ eſt corruptīū. qz ad mutuādū ñ ſunt tales inducti ſpe vel intētōe, ꝓpria dicti lucri ℔ ex caritate vl ex coactōe. abſit vt corrumpaī acceſſoriū ſicut eſt illud prius. ſ. infra mēſem ad mutuādū vt ꝓpiat vel citius lucꝝ memoratū. ex quo ē tale lucrū licitū eſt ñ eſt malū illud appetere. Inſup facit ꝓdictus Lau. circa lucꝝ ānuale qꝺ dat cōitas ipſa mutuāntibo quādā diſtinctōz an. ſ. det. v. ꝑ centenario vt coīter fit ab ea. an. viij. vel. x. ſicut fit a liqñ in accatis ꝛ ꝓſtantibo. Diſtinctōz etiā facit inter ipos recipiētes ſi ue. v. ꝑ cētenario ſiue viij. vel. x. nā quo ad lucrū cōdecēs ꝛ cōſueti? dari. ſ. v. ꝑ cētenario ſi tali ſtatuto ānuētes oēs vel aliqui ad ſuū priuatū cōmodū reſpexerūt vſurā in foro cōſcīe cōmittūt tales. ſ. annuentes qꝺ tali reſpectu etiā ſi nō ex tali reſpectu ſed alīs ꝓpter bonum finem ſi non ſine illis ſufficerent ad ſic fia

Capitulū .xi.

tuendum. Aliq̄ aūt non statuētes quo ad tale cō
suetū lucr̄ cōdecēs nec etiā ipsi statuētes qui
ad publicū cōmodū dūtaxat respexerūt Quo au
tem ad lucr̄ inusitatū ꝛ incōueniēs quaten⁹ est
dare excessum. ſ. viq̄. vel x.p.c in quo nō libera
litas vel dāni restō ꝫ cōpulsa ꝛ necessitata volun
tas intercuenire ꝑsumit. indistincte forte dicen
dū est q̄ quilibet peccet ꝛ vsurar̄ vicio inuolua
tur recipiēdo nisi iā quis tm̄ ꝛ tale dānū incur
risset q̄ ascēderet ad illō plus statutū dari vltra
cōsuetū. q̄ si in aliquibꝰ cōtingere posset non tm̄
in oibꝰ vt videmus experiēcia mediāte. Jn quibꝰ
ergo nō cōtingit stet regula supra posita. cuī nec
liberalitas nec dānificatio seu itereſſe rōe dāni
hoc casu cōcurrāt ꝛ si nequeūt iuuari rōne legis
que dī esse cois ꝛc. vt supra dixi in alio casu. Jn
quibꝰ aūt tale damnum contingit, ꝓcedat exce
ptio.

Quātū ad ter .§.iii.

cium articulū quo querebaſ. vtr̄ ꝑsuppoſito q̄
dicti ſoluētes seu mutuātes non licite ꝓciperēt
tale incremētū an vigore donatiōis remiſſionis
ꝛ liberatiōis ſupradicte excuſenſ a restōne ꝛ liberē
tur a peccato. Rñdet Lau. ꝓdictus q̄ vtiq̄ ꝑ il
lam donatiōem liberantur a restōne ꝫ nō a pctō
Ad hoc. n. vt tollaſ peccatū contritiōe opus eſt. et
pnia que fieri poterit ablq̄ illa restōne q̄ restitu
tum cenſetur ablatum virtute remiſſiōis predi
cte. Et sic non obſtat dictum Aug. quod ponit
in re. iu peccatum. li. vi. vt declaratum' eſt ſupra
Et hanc cōclusionem etiā amplectit. d Lauſ de
caſti. in repetitōne decre. in ciuitate de vſuſ. Sz
ego dubito inquit ipſe Lau. an ſibi locum ven
dicet dicta concl'o in eo qui ſtatuit vel decreuit
vna cum aliis de populo talē remiſſionē vel libe
ratiōem fieri ꝛ illam fecit ꝛ credo q̄ non in foro
cōſcie ſi habuit reſpectum ad cōmodum vel inter
eſſe ſuū ꝛ hoc ſi aliorū cōſenſus ſine ſuo nō ſuffi
ciebat. alioquin ſecus quo ad restōnem ꝫ agit pe
nitentiam eo caſu cōtritiōe ꝓcedente non ſolū de
peccato quod cōmiſit ad vſurā mutuādo qđ non
tollitur ꝑ ſolā remiſſionē quinimo nec ꝑ restōez
actualeu ſed etiā de eo quod ñ erat patus reſti
tuere. ꝛ ſi remiſſio facta nō ſoret ſed in pctō ꝓſe
ueraret ex quo peccatū augetur de cōſue. c. fi. qđ
ꝓſumit ex dictis cum ꝑ exteriora de interiori
bus ꝓſumaſ. de ꝓſump. c. et ſtudiſ. cū ſi. Re
aūt aliter ſe bñte pniam agat de peccato tantum
et in hoc ſue conſcientie relinquitur. Res enīm
ſua agitur.

Ad quartū .§.iiii.

aūt articulū trāſeūdo videndum eſt an vicz dicti
ſoluētes licite vendāt ius ſuū quod bñt in dicto
monte vigore talis crediti. Ad quod rñdendū ē
ſm mgrm Gre. in dicto ſuo tractatu q̄ ſi tātum
q̄ntū mutuauerūt ꝓcepunt in eo lucro qđ illici
te a cōitate ꝓceperūt nō ꝑt qm̄ iā extinta eſt
vera ſorſ. Ad qđ allegat. c. i. extra eo. n. Si tamē
tātū ꝫ minus. tūc vendere ꝑt q̄tū ſupeſt. ꝛ ſic
ſi totū ſupeſt q̄ nihil ꝓcepunt, vel ſi aliquid nō
ꝓpter mutuū ꝫ alias licite iuxta ſupradicta poſt
eū totū vendere ꝑt. Et idē in dcō. c. in ciuitate.
Jn ſcdo queſito prime principalis qōnis firmat
d Lap. de caſti. predcūs ꝛ ego idē dico in genere
Fateor ſiquidē q̄ quicquid iuris bñt in dcō mu
tuo, vel ad dictū mutuū ſup dicto monte licite
vendere ꝑt. Ad ſpēm aūt deſcēdēdo dico q̄ pl⁹
iuris bñt ſup dicto mōte ex mutuo q̄z predcī ſen
ſerint. q̄ quod illicitū reputāt in quibuſdaz lici
tum affirmaui, vt late p̄z ex his que ſupra diffu
ſe ſcripſi in ſcdo dubio principali ꝛ sic plus vēde
re ꝑt q̄z ipi ſenſerint. Et ꝓcedit dubiū preliba
tum circūſcripta remiſſione de qua in dubio ꝓ
prime precedēti, illa ſiquidē operatur q̄ in nullo ſorſ
extenuaſ ex lucro. ꝛ sic vendere ꝑt illud ius qđ
bñt ꝛ quod a principio habuerūt. Cū Lauſ. te
nent ꝛ mgr Fran. de Empolis, o⁹. mino. ꝛ Pe.
de ancha. ꝛ quidā o⁹. predi. ſ. ſimplr vendere ꝑt
dictum ius Sed cum Gre. prefato ordi. here
mitaꝝ tenēt magiſter Gui. ꝛ frater Jo. eiuſdem
ordi. ꝛ quidam alij ordi. predica. Quintum pro
nūc dimittēdo quia vltimo ponetur cum pluri⁹
ceteris ſit tractandum

Quātum ad ſex .§.v

tum cum vicz querebaſ. Utr̄ preſuppoſito q̄z li
cite tale ius quod bñt in dicto monte ſoluentes
venderent ꝛ ementes emāt licite ꝓcipiant dicti
ementes illud incrementū quod prius ipi vēdi
tores ꝓcipiebant. Rñdet predcūs Lau. de ridol.
q̄ in oi caſu quo primo loco mutuās a cōitate li
cite aliquid ꝓcipit illud idem licite vēdit illōq̄z
licite emit ꝛ ꝓcipitur ſiue ſit ſors ſiue acceſſio li
ue lucr̄ vel quo noīe velis nūcupare. ꝛ hoc satis
intelligo circūſcripta fraude ꝛ intentiōe deprava
ta. Et idem tz Pe. de ancho. in qōe de impreſti
tis venetor⁹ quā allegat ꝛ ipſe Lau. Idē quoq̄z
ſentit magr Fran. o⁹ heremi. Conſulit tamē ip
ſe Lau. q̄ dubiū iō ab hmōi abſtinendū. Sz p̄
fati magri o⁹. heremi. ꝛ valētes viri ordi. p̄dica
torꝝ cōiter tenent contrariū. Jnter quos vir per
cūcta laudabilis di. Jo. dñici card. Raguſinuſ
ſup hoc cōſultus rñdit q̄ hi qui ñ coacti aut dāt
pecunias aut emūt vandaſ aut emunt iam ſolu
tas. ſi hoc ſponte faciūt preciū quod recipiūt nō
lucrātur ſed ad restōnem obligantur. Et ꝑ aliqua
li maiori declaratiōe dicit idē q̄ pſtātie ſunt ſub
quadruplici genere. Aliqui enim fortaſſis a prin
cipio cōmunitati dederūt c. vt exinde quilibꝫ ha
berent annuati. aliqui emerūt ab his qui volebāt

ſoluere terciam partem. ⁊ hmõi ad perdendum. Alij vero emerunt ⁊ emunt quotidie ab his qui poſſidẽt. Ceteri vero bñt in monte. q; ſoluerunt coacti. Tres primi ñ pñt iuſte p̃dictam acceptõnem. vel p̃ciũ ſibi retinere vel redditũ vltra ſuũ capitale quarti vero ſic licz etiã apud nõnullos graues nec etiã iſti. Nec etiã vz dicit ip̃e q̃ nõ nulli etiã famoſi dicũt vicz q; quilibet p̃ot tranſferre ius q̃ hz in aliũ. g̃ qui iuſte recipit hmõi in quẽlibet aliũ p̃ot trãſferre iuſte. Nã añcedẽs hmõi rõis patit infinitas inſtãtias. Papa etei hẽt ius in papatu ⁊ illud in aliũ trãſferre ñ p̃ot. Maritus hz ptãtem corpis mulieris ſue. ramẽ hãc nemi p̃cedere vz. Requirit ad hoc q; añs ſit vez q; tale ſit p̃ñs q̃le ⁊ añs. Sũt. n. act⁹ actuorum in pariẽte bñ vtſpoſito. vñ ſi cogat emptor ad emẽdũ ſicut coactus ẽ venditor ad ſoluẽdum vtiq; q: vterq; coactõne depingit tenere poterit vnũ ſicut ⁊ alterũ ⁊ nõ. Et ſubdit. Reſtat g̃ videre cui reſtõ p̃cij. vel meriti receptorũ de p̃fatis pecunijs ſit faciẽda. an. ſ. cõitati vel venditori vel ei qui primo ſoluit coactus. an ſint inter ĩcerta cenſenda ⁊ pauperib⁹ erogãda. Et ſiquidem quis dedit cõitati. c. ſponte ⁊ liberevt inde bẽat tres. vel. r. cõitati tenet. Duo vero alia genera q̃ male ſoluerunt. cõitati non obligantur ex eo q; cõitas iuſte ſoluit licet nõ rñdeatur ⁊ inuitus cui? ſoluit. nã. p̃ coactis mutuis rite ſe obligauit ad tãtum. p̃ centenario. Conſimiliter non vid: reſtõ faciẽda illi qui coactus ſoluit. quia ſponte emptori dedit ius ſuuz cuius tñ non fuit capax vt ſupra dictũ eſt. alias ſequerent plura incõuenientia. Nulli etiã vertí debet in dubiũ q; venditor qui emeret ab alio non eſt capax hmõi reſtõnis. vñ ſibi fieri nõ debet. Reſtat ergo vt quicũq; emit de tali pecunia cum teneat ad reſtõem i primo caſu cõitati reſtituere dz. in alijs duob⁹ erogare dz ad pias cãs ⁊ paupib⁹ Jeſu xp̃i. bi eſt ſunt mẽbra cõitatis ⁊ bi p̃ſumunt pl⁹pari aut ꝓpter infortunia ciuitatis. aut ꝓpter min⁹ equaz gubernatõem. hec omnia ille.

Quantum ad .§. VI.

ſeptimũ de illis. ſ. qui. p̃ alijs q̃nq; certam quotam. p̃ floreno q̃nq; nihil p̃cipiẽtib⁹ ſoluũt p̃ſtãtias. ⁊ in illoz loco quo ad tale creditũ deſcribũtur vtq; licite faciant. vel illicite. ⁊ ita q; teneant ad reſtõz. Rñdet dictus Lau. poſt argumẽta facta in cõtrariũ que ſoluit q; cum ibi nõ ſit contractus mutui ſ cõtractus innoiatus. ſ. do. vt facias. puta do tibi. v. vt. p̃ me ſoluas ⁊ alia. v. tua. ⁊ ſic in totũ. x. ad que ſum cõitati obnoxius et a tali obligatõe me liberet. ⁊ ius lucri exinde venturi quod facta ſolutõe ſperari p̃ot ſit tuũ. et accedere videtur dict⁹ cõtractus ad naturã ẽptõis ⁊ venditõis. ⁊ ſic tenet cõcluſiue iſtũ cõtractum licitũ. dicit tñ q; cõtrarium cõiter tenetur p̃ vulgares. Et mihi hoc videt illud ꝓuerbium verũ. Vox ꝓpli vox dei vnde ⁊ tutior opinio eſt. Jo. dominici qui dicit hoc eſſe illicitum ⁊ vſurariũ. vt patet in fi. precedentis. §

Quantum ad .§. VII

octauum cũ. ſ. querit. Si cõitas ſibi nouos conſtituat creditores. ſ. puta q; vendit annuũ redditũ ad rõnem que rñdet creditoribo montis ad vitã i p̃ius emẽtis ⁊ alterius ab eo noſcendi cum pactis de quib⁹ ſupra dictũ eſt in formatõne caſus an hoc ſit licitum. Rñdet Lau. dicens. q; d. Lapus de caſti. doctor eximius in. c. in ciuitate hoc examinans finaliter hoc concludit licite fieri ab vtraq; p̃te dũmõ in fraudem vſurar⁹ nõ fiat ⁊ ñ interueniat receptõ vltra dimidiã iuſti p̃cij. Ego añt ſubdit predcũs Lau. poſt argumẽta p ⁊ cõtra nõ puto ſic indiſtincte ⁊ ſimplr tutũ vel approbandũ. ß vt valeat ⁊ fraudis p̃ſumptõ ceſſet opus eſſe credo. Primo vt redditus ip̃e non exceſſiuus ſed cõuenies inſtituat. Secõ q; de rebus cõitatis. Tercio q; nulla detur facultas contractũ reſoluẽdi. p̃ maiori vel minori p̃cio. Quarto q; cõtrahens cũ cõitate nõ cõſueuerit ſenerari. Ex his ergo dico q; ſi cõitas abſq; fraude regẽs facit per quã cõſtituit in bonis ſuis certos redditus deputãs iuxta morẽ officiales ad illos vẽdendum ad vitã alic⁹ vel ſui vel alterius vel alio⁹ indefinitũ tps ad rõem illã qua rñdet creditoribo montis. nec id facit ad petitionem alic⁹ id ꝓcurantis. ⁊ cũ ea cõtrahere volẽtis. ſed in genere ſi bito reſpectu ad aliquẽ in ſpecie. q; tũc talis contractus erit licitus ſi inteream ⁊ aliquẽ ineat. ⁊ etiã ſit pactũ de reſoluẽdo etiã. p̃ minori p̃cio et eo caſu p̃ot ſibi vendicare locum dicti dñi Lap. q: añ cõtractũ erat cõſtitutus redditus et i rebo ⁊ ad tempus incertũ. ⁊ ſic nulla fraus p̃ſumpta. ß ſi fiat id de nouo ad petitõnẽ alicui⁹ i ſpem ⁊ interueniat inter hunc ⁊ illã tale pactũ. tũc ſecus alio nõ dato quod fraudẽ ceſſare faciat. Ubi vero redditus ñ p̃ſtituerent⁹ in bonis cõitatis. ß fieret relatio tantũ ad p̃ſonam cõitatis tũ omino p̃ſumeret illicitus talis contractus qui ſic fieret. Si etiã tam redditus q̃ tpa forent certa. tunc fraus p̃ſumeretur vbi maior eſſet certa q̃ntitas quã in certo tpe p̃ciperet a cõitate q̃ illa q̃ daret cõitati in p̃ñti. hec oĩa que habent⁹ in iſto c. ſunt extracta de caplo ⁊ tractatu p̃dicti d. Lau. ſed abbreuiata exceptis dictis. d. Jo. dñi Dec. de ancha. ⁊ Anto. de bu.

Quãtum ad .§. VIII.

quintum quod querit. Utrum alij ab eis licite emãt tale ius quod ſupra omi ſim⁹ hoc ifinẽ dñi. Rñdet magiſter Gre. preſatus ⁊ dicit q; in

Capitulum xi.

quirendū est de intentōe eoꝝ qm̄ aut emūt intē
tione pcipiendi lucrum a cōitate aut nō. In pri
mo casu sic emēdo peccāt & vsuram committūt.
qm̄ extūc ipsi mutuū dāt siue dant dilatōem so
lutionis intentōe lucri. & p hoc facit casus c. con
suluit. extra de vsuris. in secunda consultatione
In scdo vero casu secus est. nisi alia mala inten
tione vel ex circumstantia mala reddatur eoꝝ
intentio inordinata. Dictam conclonē damnat
d Lap. de casti. quia cum quer at idem magr. an
licite emat a primis creditoribꝫ optet intelligi q̄
stionem eo casu quo ipsi venditores licite ven
dunt. qui qm̄ non licite vendunt alij nō licite ab
eis emunt. Sed quādo dicti mutuantes licite
vendūt vt quia nil vltra sortem recepturi. si ca
su licito iuxta premissa certe emere potuerūt a
lij ab eisdem. nec in hoc aliquam inordinatā in
tentionem habere videnf scōm eum. Rñdendo
ad rōnes magri non videtur esse verū dicere q̄
etunc mutuent non enim mutui sed emptōis
contractum ineunt. Nec etiā est verꝫ q̄ dent di
lationē solutōnis ꝫ expectant dilatōem data a
communi auctore suo. Nec insuper verum vi
q̄ si dicto casu emunt intentōne lucri q̄ sic emē
do peccent. quia in contractu emptōnis non est
reprobata spes lucri. extra de emp. & ven. cum di
lecti. hec d Lap. Quod recitans Lau. dicit q̄ iuri
consona videtur conclio. d Lap. Illa tamen ma
gistri conclo p tanto fomentum habere videtur
quia fm eius opinionē illicite tale lucꝫ percipi
ant communiter ipsi mutuātes. Et quia qui ta
leius mutui siue crediti ꝓpter mutuum factuꝫ
emūt se in locum mutuātiū subrogant. superest
vt sicut illi peccauerūt si spem pcipiendi lucruꝫ
in mutuando habuerūt tunc vel postea sic isti
Unde licet in sui figuram sit contractus empti
onis inter creditores communitatis vendentes
& eos entes. tamen inter ipsos ementes & ip
sam cōitatem est effectiue contractus mutui si
cut prius erat inter ipsam & illos pr?mutuātes
Quem quidem effectū & non verborum corticē
vel contractus formulā considerat theologus et
considerare debet canonista. ar. de iudi. c. dilecti
Et in his potissimum quibꝫ anima releuat. Na
turaliter quidem subrogati eodem iure iudicā
tur quo & hi quibꝫ subrogatur. viij. q. ij. eleuthe
rius. Et ex predictis inferri videtur q̄ nedū fm
opinionem magistri circa perceptōnem talis lu
cri. sed fm opinionem aliorum & meam de qua
supra in secūdo dubio habes emptio huius rep
tetur. quod patet. quia predicto loco mutuantes
mouentur vel ex caritate qua reipublice afficiū
tur vel ex coactōne que eis ab ista infertur & nul
la intentione lucri primarie. Sed isti emētes q̄
ad formam contractus & quo ad vendentes mu
tuantes agūt quo ad veritatē & quo ad cōitatem
primarie moueri videnf ex intentiōe lucri. ergo
vsurarij. Preterea vbicūq̄ fit fraus de contrac
tu ad contractū. iudicamus talē cōtractū non vt
iacet eius forma sed vt iaceret veritas. ar. ad hoc
de emp. & ven. c. ad nrām. & xiij. q. iij. plericq̄. cū
glo. ß sic contingit in ꝓposito. q̄ꝫ Huic videt
de facili responderi q̄ hic nulla fit fraus de con
tractu ad contractum. Celebrat enim contractū
emptōnis & venditōnis hic emens qui non ce
lebraret contractum mutui. ex quo enim noui q̄
tu primo mutuans licite percipis illud lucrum
sic per consequēs q̄ licite ipse illud pcipiet emē
do a te ius vel actionem ad illud. Nullam ergo
adhibet fraudem nec contractum simulat. imo
palam contrahit. & ita ꝓtrahit in medulla sicut
in cortice quia vere facit quod verborum cortex
intonat. & sic est intentio sua vt etiam statuꝫ de
clarabitur. si secus esset secus dicerē. & credo di
ctum dñi Lapi verum quo ad emptōnem iuris
quod habet vendens p vera sorte de quo intelli
gitur dubium ꝓpositum. in hmōi enim merci
monij species est. hic eteniz interuenit pecunia
& res que venditur. & vendibilis est. ius enim &
iura venduntur. ff. de hered. vel act. ven. per totū
emunt autem communiter. x. p. rl. vel. l. vel. xx. se
cundum temporum diuersitatez. & sic lucratur
vt vides. & tale lucrum sperare in emptiōe alijs
circūstantijs interuenientibus talem contractū
non habentibus defraudare non est improbatū
Nec obstat q̄ improbatur contractus ex quo mi
nus iusto precio saltem infra dimidiam emitur.
quia negatur q̄ minus iusto precio sit emptuꝫ
quia immo quantum valet. Si ergo in hoc tan
tum spes & intentio versata est ementis nulla est
vsura. Sed si vltra pgressa est scilicet ad lucruꝫ
puenies quod est quod queritur in dubio. et
eo casu ꝓcedere videntur ratōnes & intētio ma
gistri. Sed in contrarium facit. quia cum in ca
su quo lucꝫ a cōitate statutū & ꝓordinatum li
cite & ordinate statuatur. & illō primo loco mu
tuans licite recipiat certis casibꝫ fm eum. imo
fm alios. & me omni casu paucis exceptis iuxta
supius annotata. & de hoc deberet formatū dubi
um intelligi. cōcluditur q̄ illud tale lucꝫ a cōi
tate ꝓordinatum non est illicitum vel vsura. & p
ꝓns q̄ sicut illud de quo dixi in membro ꝓcedē
ti sperare vel appetere ordinate non est vsura vel
peccatū. sic & istud ex quo licitum simplr est & mi
nime reprobatum sperare vel appetere non ē v
sura vel peccatū. Tolle exēplū. Alti prediū in pi
gnus recipere p. c. vel fructus velle lucrari vsu
ra est. & similiter si ego in locum tui me subrogo
vsurarius ero. Sed pone. q̄ tu fructus illos
ordinate appetas liciteq̄ huiusmodi percipias.
vt quia de pignoraticio in emptitium contrac
tum transeat. Equidem si & ego a te illud

emẽs in tui locũ me subrogo subsꝑ nõ tñ lucꝝ ꝓcipiẽdi ex vero capitali de q̃ sine fraude ꝛ dolo tamen minus do q̃ sit dictuz capitale eiã nõ committo vsuraz. Nec ob. qđ supra dicebatur q̃ iste ꝑctus ꝛ si i sui figura sit ẽptiõnis ꝛ vẽditiõis. tñ vtualiter ẽ ꝑct⁹ mutui inter emẽtez ꝛ cõiratem. nec tamẽ valet ꝓña cũ dicitur. idẽ cõmodũ cõsequit emẽs qđ fuiſſz cõsecut⁹ mutuãs si nõ vẽdidisset siue ipe emẽs a ꝓncipio ꝓmunitati mutuãſſz. g̃ effectiue mutuũ ꝓtrabit. qm̃ sepe ꝓtigit q̃ ex diuerſ cõtractibo quoꝝ vn⁹ ẽ licit⁹ alter illicitus q̃s eũdẽ effectũ ꝓsequ̇ ꝛ tñ fallũ ẽ q̃ vnus sit alt⁹ effectiue misi ꝑ respectũ ad factũ. qđ quidem factum nõ ẽ simpliciter attẽdendũ sed vna cũ ei⁹ q̃litate que bz eius naturaz alterare sicut patuit exẽplũ paulo superi⁹ de fructu quẽ quis ꝓsequ̇ ex cõtractu ẽptiõ. ꝛ idẽ ẽ cõtractu pigñatiõ ꝛ tñ primũ licitũ ꝫ lcõm illicitũ. Sic ad ꝓpositũ q̃z uis effectiue idẽ cõmodũ cõsequaꝛ bic emẽs qđ cõsequ̇ si a principio mutuasset cõicati tñ nõse quiſ q̃ cũ illa mutuũ ꝓtrabat. q̃ nõ ꝑ viaz mutui. ꝫ ꝑ viã emptiõis vere sine fraude vl̃ dolo cõsequitur tale cõmodũ ꝛ nõ subrogaꝛ mutuãn vt mutuãs sed vt emẽs illud ius a vẽdente.

Sed dices nõne .§.ix

i cõtrariũ est. c. ꝓsuluit. extra de vsuris. ꝛ. c. nauigan. R. Hõ q̃ alia rõ reformat pactũ. Jõ nãq̃ ibi vinosus ẽ cõtract⁹ emptõis ꝛ vẽditõis ꝛ eq̃ polleꝛ cõtractui mutui q̃ is q̃ erat alias vẽditur⁹ rẽsuam ꝑ. ꝛ. si tũc data fuisset pecunia. voluit. rñ ꝓpter dilatõem solutõis. ꝛ sic est ꝓuide acsi illa. ꝑ libi mutuasset ꝑ duobꝫ ꝑ illo tẽpore ꝛ sic tempus vẽdidit. sed in casu nr̃o non sic. qm̃ vendẽs tale ius qđ habet ꝑ pecunia mutuata vẽdit illđ quantũ tũc cõiter valet. ꝛ ipm ius tribuit ẽptori in cõtinenti ꝛ etiã incõmẽti preciuz recipit ipsius rei vendite. nec bic vlla interuenit ex parte cõtraxẽntiũ dilatio seu ꝓpter dilatõem vel anticipatõem tẽporis maior vel minor quãtitas. ꝛ sic non venditur ipe vt in casibo illarum decretaliũ ꝫ in casu nostro oĩa sunt pñtia. s. merces ꝛ ꝑciũ. quasi merces est ipse redditus seu ius l' actõ que tãtũ valebũt vel ad minus valere creduntur subsequẽnbo rpibo quãtũ mõ valent. vel saltem est dubiũ ꝛ hoc sufficit ad hoc q̃ contractus sit licitus. Operaꝛ tñ bene fateor tale dubiũ q̃ ipm ius minus valet ꝛ minus venditur. Est enĩ dubium an ꝛ qñ sit rehabiturus ꝛ ꝓpter hoc nõ est liber ꝫ sed tali circũstantia aggrauatum ipm ius quod venditur. ꝛ ideo minus venditur q̃z si esset clarum ꝛ liberum. Minus enim vẽditur res onerata q̃z libera. sicut domus vel terra que duz alteri seruitutẽ minus q̃z libera venditur. Et sic predcũs Lau. cõclusiue tenet q̃ ẽptõ talis iuris sit licita de se. ꝛ q̃ licite ꝓssint emi talia iura ab aliꝭs. ꝛ bz Lau. ad oẽs rñdeat rõnes tenentiũ sz talẽ emptõem illicitam cõcludẽdo tñ consuluit oĩbo q̃ vẽant se ab hꝰ emptõe abstinere. q̃ ex quo docti viri in hꝰ ꝓtraria sibi inuicem sentiant negari nõ põt quin saltem dubiũ sit talẽ emptõem licitam vel illicitã. Et iuris regula dicit q̃ ĩ dubijs tutior via est eligẽda. extra de spon. iuuenis ꝛ ad idem facit dictũ Aug. de peñ. di. vj. si quis dicẽs. Tene certũ ꝛ dimitte incertũ. Pe. de ancha. egregius doctor vtriusq̃z iuris Bon̄. solẽniter disputauit bãc qõnem. s. de impꝛfectis Cleneto⁹ que tñ similia sunt pñstantiꝭ Florẽtino⁹ de quibo est sermo ꝛ cõclusiue determinat tñ solũ licitã esse ꝓceptõem dicti lucri vltra sortez ipsis mutuãntibo coitati. ꝫ etiã licite vẽndi ꝛ licite emi Ad quod ꝓbãdũ facit quãdã distinctiõnem quã adimẽbrẽ. dicit eũ q̃ q̃nq̃z fructus siue redditus qui emunt sunt incerti ꝛ tps incertũ vt ẽptio v̄ usufructus vni⁹ possessiõis ad vitã. iste cõtract⁹ de se est licitus q̃z uis possit ꝛ ꝓuari ꝑ circũstãtias malas. Q̃nq̃z tps est certũ ꝛ redditus ẽ certus. puta ãnuati. r. corbes frumẽti. vsq̃z ad. v. annos vel aliũ cẽsum ãnualẽ pecunie determinatuz puta. r. flor. annuatim vsq̃z ad certũ tps. Et tũc Jo. an. ꝛ post Host. ꝛ Anno. videtur tenere q̃ cõstituendo istũ annuũz redditũ de nouo ꝑ minori precio emẽdo sit illicitum. Constitutũ aũt sic reddituz ab antiquo licite videtur emi posse. Sz in addi. Spe. tenet q̃ q̃n redditus sunt certi puta cẽsuales non submissi fortune ꝛ tempus est certũ. plus trabi istum contractũ ad vsuram Et hoc dictum intelligo dicit iste Pe. cum iste census consistit in pecunia et per hoc infero q̃ si quis emeret dicta impꝛfinita ad vnum duos vl tres annos pro minori precio q̃z percepturus sit puta. c. in anno pro. lxx. hoc esset vsura. Sed cuz redditus non consistit in pecunia sed in fructu puta vino oleo frumento seruitio operis si constituno talis redditus creatur de nouo q̃uis ꝑ minori precio emat q̃z sit quis percepturus. si tamen remanet dubium vtrum plus vel minus sit percepturus credo valere. ꝛ licitam esse emptionem. alias secus. Quandoq̃z tempus est certum ꝛ fructus incerti. vt fructus agri vsq̃z ad. v. annos. ꝛ hoc videtur licitum. licet verisimiliter sit ampliꝰ percepturus emens q̃z sit preciũ qđ dat. ꝛ licet de nouo constituatur. Quãdoq̃z redditus sunt certi ꝛ tempus est incertum. puta ad vitam vel imperpetuũ vt ꝑ me ꝛ meis hꝛedibo ꝛ successoribus ꝛ bmõi sunt talia impꝛfinita Et ita concludit q̃ neq̃z in ciuibus ad soluendum coactis neq̃z in emptoribus ipsorum impꝛfinitorum contrabit vicium vsurarium ꝛ licite posse tales redditus vendere Ultra rationes alas inducit q̃ Inno. Host. ꝛ Joan. an. in similibo casibo hoc tenuerũt Et icẽ dic̃ tenuisse disputando

Capitulum .xi.

magīm Nicolaum de anglia ordi. pre. ⁊ mgrm Franciſ. ordi. minoꝝ. licet contrarium tenuerit mgr Pe. de ſtrotis or. predica. hoc Pe. d' ancha Gre. aūr de ari. ⁊ Gui. ⁊ Joā. cheniz ot oēs ord. hꝛemitaꝝ tenēt qꝫ emptō talium iuriū cuꝫ re ceptis' illius' lucri ſimplr, put dat cōitas ſit vſu ra. ⁊ qꝫ non poſſint licite recipe vltra ſuum capi tale. ſicut nec etiā ipſi mutuātes poterāt recipe a cōitate vltra ſuū capitale mutuatū cum inter eſſe. Vgīi aūt ordi. p̄dica. cōiter tenent ciues ex quo coacte ſoluūt licite poſſe recipe talem annu um redditū ⁊ etiā in ꝑpetuum. ſed nō licite poſ ſeemi. ⁊ rōnes eoꝝ cā breuitatis omitto. Et licꝫ Lauſ. ad rōnes oēs' rñdeat tenentium. ſ. talem emptōem illiciram cōcludēdo tñ cōſulit oīb' qꝫ vꝛeant ſe ab hmōi emptōib' abſtinere. quia ex quo docti viri in hmōi cōtraria ſibi inuicē ſenti ant negari nō pōt quin ſaltē dubiū ſit talē emp tionem licitā vel illicitā. Et regula iuris dic qꝫ in dubijs tutior via eſt tenēda. extra de ſpon. iu uenis. Et ad idē facit dictū Augu. de pe. di. vi. ſi quis dicēs. Tene certū ⁊ dimitte incertū. Anto. de bu. ſup. c. in ciuitate de vſuꝝ. poſtꝫ determīa uit de ēptōe redditus certi fundi imꝑpetuū vel ad vitā. an licitus ſit cōtract⁹ ⁊ cōcluſit qꝫ ſic. ⁊ Joā. an. ſic ſubdit. Et p̄dicta faciūt ad illud qđ ſepius Clenetijs reuocaſ in dubiū. Ibi ei oēs hactenus cōtulerūt pecūias ꝑ neceſſitatib' que occurrerūt ⁊ deiū cōitas rñdit eis quolibet āno ꝓ cētenario qñqꝫ. v. qñqꝫ minus. ⁊ capitale nun qꝫ reſtituūt ⁊ vocaſ impreſtita. Ille ergo qui bēt in cōi duo milia vel tria milia vendit alteri ius ſuū ⁊ emolumētū oē qđ ꝓcipit a cōi. q̄rit an iſte ſit licitus cōtractus. Et p̄dictis ꝑz qꝫ ſic. ⁊ qꝛ reci pit redditū in pecunia iam cōſtitutū. Item idez redditus creſcit ⁊ decreſcit ⁊ poſſet cōe in totum abolere ſi vellet ⁊ nihil rñdere. Itē nō eſt maioꝛ redditus qꝫ eēt vnius poſſeſſionis īmobilis. ⁊ ſic videſ qꝫ licitus ſit cōtract⁹. hec Anto. de bu. Su perius tñ i eod̄. c. ponit iſtud. Nota qꝫ i dubio abſtinēdū eſt ab illo cōtractu de quo pōt ꝓbabi liter dubitari. an ſit licitus vel illicitus. qꝛ bona tum mētū eſt ibi culpā timere ꝛc. di. v. ad eius. talis eſt hmōi emptio.

Item hunc con .§.x

tractū ēptōis ⁊ venditōis qui fit de pecunijs ſo luris a ciuib' cōitati que dñr p̄ſtantie non eē li citum ꝓbat mgr Franciſ. de Empolis magiſter in theologia ordi. minoꝝ triplici via. ⁊ primo ſic. Hmōi cōtractus nullo iure ꝓbibetur diuīo aut humano. ergo ñ eſt illicitus ſeu vicōſus. ꝑz ꝑña qꝛ nihil ē peccatū niſi qꝛ cōtra p̄ceptū iuris dīni vel humani. añs ꝓbaſ. qꝛ nec canonico nec ciui li nec diuino iure ꝓbibetur. Nō canonico vl ci uili iure ñ ꝓbibeaſ explicite vel exp̄ſſe ex ſe patet

Quod etiā nec implicite ꝑz ex hoc. qꝛ cōiter in ris periti vtriuſq; ꝓbant licitū eſſe. Quia autez iu re dīno nō ꝓbibeaſ ꝓbatur per hoc qꝛ ſi ꝓbibere tur poniſſime videreſ ꝓbiberi per illud verbum. Mutuū date nihil inde ſperantes. quod ꝓbuz Chriſti eſt Luce. vi. quaſi ꝓpter hoc hic interue niat mutuū ⁊ vſura ⁊ talis cōtractus vſurarius reputeſ. ſed hoc eſt falſum quod ſic ꝓbatur. Con tractus vſurarius ſm theologos eſt cum ex vſu rei cuius vſus non diſtinguiſ perpetuo a domi nio quiſ lucraſ. vt cum ex pecunia quis vult ha bere lucrū rē illā alteri mutuādo. quia ſic mutu ando vt pecuniā non manet mutuās dñs pecu nie mutuate. ⁊ per ꝓña ſi ꝓ illa vel vſu eius ali quid vellet recipe vltra ſortē reciperet ꝓ nō ſuo. ⁊ ſic venderet nō ſuum. ⁊ ad iſtum intellectū lo quuntur ſancti doc. xliij. q. iij. per totū. In oī eti am cōtractū vſurario videt̄ ēpus vendi qđ non eſt plus ſuum ēꝫ alterius. In contractu autem ꝓdicto non exerceretur mutuum ſ emptio. ⁊ vēdi tio realr. Eſt etiā dare caſus in quib' mutuādo talem rem cuius vſus nō poteſt ꝑpetuo ſeparī a dñio vt eſt pecunia pōt quis recipe aliquid vl tra ſortē vt rōe more poſt terminū cōceſſum ōbi toꝛi vel rōe pene vel alijs modis quos ob breui tatem dimitto

Secūdo Quod .§.xi.

dictus cōtractus nō ſit illicitus ⁊ vſurarius vt quidam dicūt ꝓbaſ ſic. Quia aut dictus cōtrac tus eſt vſurarius iter vendēt̄ puta Pe. ⁊ emē tem puta Jo. aut eſt vſurarius inter Jo. ſ. emē tem ⁊ cōitatem. nō eſt. cadit vſura niſi inter vſu rarie cōtrahentes. Sed capiēdo ſcdm mēbrum ſc, qꝫ ñ ſit vſurarius inter emētē. ſ. Jo. ⁊ cōitatē que eſt obligata Pe. ꝑ p̄ſtātijs ſoluris ꝓbatur ſic. Inter Jo. ⁊ cōitatē nullus eſt cōtractus vel ſaltē nullus cōtractus mutui ꝫ nullus cōtract⁹ vſurarius. ꝓña ꝑz ex dictis. añs ꝓbatur, qꝛ mu tuum nō conſiſtit niſi vbi fit de meo tuū. quia ē obligatio que re contrabitur accedente conſen ſu. Sed quando Joan. dat pecuniam Pe. ven ditoꝛi nihil dat ex hoc cōitati nec aliquid de ſuo efficitur cōmunitatis. Confirmatur hoc. qꝛ cō tractus qui fit inter Pe. ⁊ Jo. poſſet de iure fie ri etiam ignoāte cōitate. Ad quod etiam poteſt addi tercia rō. vicz quia in contractu emptōnis iuris interiſtos duos Pe. ⁊ Joā. effectus eius quod agitur eſt vt cōmoditas et vtilitas crediti et actōnis quod ⁊ quam vendit habens in mon te quantum eſt ex pte ipſius in illum emptoꝛez tranſeat. Et ex hoc non attingitur vinculum exi ſtens ex parte debitoꝛis nec etiam vinculū obli gatōis ex pte creditoꝛis tranſit de eo in emptoꝛē ſed exercitium ſue actionis accōmodatur emp toꝛi vt ad ſuam vtilitatem exigat quod debetur

venditori. Conclude do istud scom mebrum p/
dicte distinctois p maiori declaratoe sciendum
est q tã inter vendito e Pe. 7 coitatẽ. ꝫ inter
Pe. vendito ẽ 7 Jo. emptoẽ dem⁹ tria consi
derare. Nam inter ipm Pe. qui soluit pstãtias
coitati 7 ipsam coitatẽ dem⁹ attẽdere prio con
tractũ mutui quo ille coitati mutuauit puta flo
renos c quos soluit in pstantijs. Scdo obligatõ
nem ex tali cõtractu insurgẽtem qua coitas ipsi
mutuãti tenet in dictis flor. c. 7 etiã ad interesse
7 sic hz ipse creditor qui. s. soluit coitati. c. ius
exigẽdi 7 pcipiẽdi dicta. c. 7 interesse. Tercio po
test hic petere 7 agere vt recipiat capitale vel dũ
nõ dat capitale vt recipiat interesse. Subsequẽ/
ter in cõtractu emptois 7 venditois celebrato in
ter Pe. 7 Jo. de illo credito mõtis. s. c. etiã debe
mus cõsiderare tres effectus ex illo insurgẽtes.
quoꝝ primus ẽ q ẽptor hz actois exercitiuz quã
habebat vẽditor noie ipi⁹ vẽditoris ad vtilitatẽ
tñ ipsius emptoris. Scdus ẽ q a iure datur sibi
vna actio simil illi quã bẽbat venditor q vtilis
appellat 7 nõ dat ex pacto quẽ bẽbat emptor cuz
pmunitate. hz pter cõtractũ quẽ hz cũ vẽditore
cũ bẽat eã ex illo prio cõtractu vẽditoris vel a iu
re tñ ac sꝫ materia alic⁹ cõtract⁹ ex quo pcedit
pprie. Tercꝰ effect⁹ est q vẽditor tenet ẽz vtili
tatẽ mutui i. oẽ qđ pcipit de mutuo facto coita
ti 7 actois 7 iuris sibi ꝓpetẽtis 7 interesse dare ac
tori siue emptori. Et quido infert ad ꝓpositum
dare apparere q ius ẽptori cõpetens ñ pcedit ex
aliquo cõtractu qui sit iter eũ 7 cõe 7 q nllꝰ con
tract⁹ init p illũ actũ cũ coitate. nec coitas effici
tur ꝓprie debitrix isti⁹ ẽptoris cũ vtilis actõ qua
hz suo noie 7 directa quã hz noie vẽditoris in/
surgũt ex prio mutuo. ẽptõe siue p ẽptõez abs
q eo q illud primũ mutuũ vicissim siue alteretur
vel trãsferat in aliã pson̄. Et sic dicat q imo p/
cedit ex aliquo cõtractu inter coitatẽ 7 ẽptorẽ ce
lebrato. q totũ vidz vires assumere ex pacto cuz
coitate celebrato rõe scripture q̃ve hoc fit. q sꝫ
obligat sindicus coiis 7 p pñs ipz cõe ad ista fa/
ciẽdũ hoc est ẽptori dãdũ. c. 7 interesse p scripturaz
Fingit q sindicus ñ est factus ad celebrãdum
aliquẽ cõtractũ iter coitatẽ 7 ẽptorẽ. s solum ad
faciẽdũ firmũ eẽ cõtractũ inter ẽptorẽ 7 vẽdito/
rẽ vt hoc fcõ etiaz inuito vendito e ẽptor bẽat ius
suũ qđ emit ab eo. 7 ad hoc tẽdũt cẽs scripte q
super hoc fiũt, ñ aũt ad faciẽdũ nouũ cõtractum
cũ coitate. Et sic ꝓcludit ista scda ps distinctois
sꝫ q inter ẽptorẽ 7 cõitatẽ nullus interuenit cõ
tractus vsurarius. Alia ps distinctois supradi
cte. s. q inter ẽptorẽ 7 venditorẽ nullus iteruenit
cõtractus vsurari⁹ sic ꝓbat. Inter ipos. s. ẽpto/
rẽ 7 vẽditorẽ nullũ est mutuũ. ergo nulla vsura
nam vsura in mutuo cõtrahit, pñs ꝓbatur. q
iste est cõtractus ẽptionis 7 venditionis ñ mu/
tui vt pz de se. cum nunc hz debabeat ẽptor a ven
ditore illos. xxv. flor. quos dedit p prio. c. qñ ta/
li precio centenarius venditur. Ad hoc etiã indu
ci potest scda ratio. quia. s. cum tam capitale ꝫ
interesse in aliquo dubio pendeat, ergo cum se
exponit piculo iste emẽs nullam committit vsu
ram. Si enim in dubio non penderet non daz
venditor. c. p. xv. 7 insurgit hmõi dubium. q
in mera debitoris. s. coitatis voluntate consistit
non soluere vel differre 7 creditorum leges dis/
soluere. Si ergo licitus talis contractus ratõne
talis dubij. 7 cum in nullo is emens se innouz
cum communitate. sed dumtaxat recditus aliq/
liter dubios emat 7 licitos a venditore. Fortifi/
catur tercio dicta ratio dubij p vnum ale. Haz
7 securans merces. Genuam vel xndas 7 ꝓpter
hoc. x. vel. xx. recipiens, put plus vel minus gra/
ue videtur 7 periculosum sibi assecuranti mi il
licitum facit, ergo nec i casu nostro qui est simi
lis illi, quia totum debitum quod hz vẽditor re
cipit emptor dãdo illis. xxv. sꝫ p precio. c. Si ei
nunc hz recipet a coitate aliquid iste scdus. s. emp/
tor sibi 7 ñ post dãnũ cederet. Sicut ergo suuz
esset dãnũ si nil recipet. puta q coitas deficeret
in soluẽdo. sic suum sit lucꝝ siue parũ siue mul
tum recipiat. Sit 7 quarta rõ talis. Vsura nõ
est nisi cum aliquis vltra sortem aliquid recipit
vel recipe intendit, sed respectu emptoris non ẽ
considerare sortem vel aliquid vltra sortem. q
totum ius venditoris 7 quo ad capitale et quo
ad interesse est sors 7 cedit in sortem emptoris. q
totum illud ius emit. ergo nihil accedit sibi vl/
tra sortem. 7 sic patet q inter venditorẽ 7 empto
rem non interuenit contractus vsurarius

Tercio proba .ſ.xii

tur q dictus cõtractus emptiõis creditorem in
monte nõ fit illicitus ex iniusto prio, put prima
facie apparet ex eo viz q. c. p. xxv. venduntur et
multo forcius. quia non solum. c, sed. c. cum lu/
cro. s. redditus annalis qui datur a cõmunita/
te, p illis. c. 7 sic non interuenit iustum precium
Item ex eo q hic videtur tẽpus vendi qm̃ rõne
dilationis talis emit. c. cum lucro p. xxv. Sz
ad hoc respondetur. Ad primũ quidem q satis
interuenit iusticia i precio. Justicia enim ꝓcij
debet attẽdi a tpe cõtractus vt tantum detur qn
tum tunc valet. s tantum valet quantum vẽdi
potest. non aũt quantum est tunc valitura et p
toto tempore sequẽti, quia res ñ debet estimari
in venditõe nisi cẽtum valet tpe contractus. a/
lias non posses licite emere aliquam terraz fm
equalitatem. Cum ergo ius exigendi. c. non plꝰ
valet tunc cẽ. xxv. florẽ ñ propter dubium vide/
licet. quod iacet non solum circa interesse sed
circa capitale. 7 etiam quia patet q tu vendens

Capitulum .xi.

nō bēs tale ius cū suo interesse plꝰ carum. vnō sequit ꝙ emit iusto ꝓcio. Itē res ligata non tm̄ valet ꝯtm̄ libera. Exemplū in domo q̄ non tātū valet cū circūstātia aggrauāte ꝯtum libera sed sors illa .c. floꝝ. ligata est circūstātia aggrauāte. cū tātū rebabere nō possis. ergo nō mirum si nō tm̄ valet ꝯtum .c. floꝝ. liberi. Et si queratur quā tum minus valere dēt. Rñdeo quantum a sapiennibꝰ ꝛ ꝓbis consideratis circumstantijs aggrauāntibꝰ fuerit arbitratū ꝛ appreciatum. Et cū in ꝓposito nostro sic cōiter apprecient tm̄. p ꝓns valebunt. Ad scōm dicas ꝙ hic non venditur tps. Nō ei emēs dat .xv. cum intētōne plus habendi in postꝫ ex solo lapsu tpis. ꝟ ꝓpter dubiū emergēs in tpe rōe siquidē ꝓiculi quod in se suscipit. ꝛ ꝙ attēdit lucꝝ ꝓceptū esse licitū. ñ autē rōe tpis q̄ ñ est precium tpis sed precium ꝓiculum in tempore.

Sed oppone .§. xiii

nūc vt argumēta tollam⁹ q̄ in cōtrariū fieri consueuerūt. Et primo ꝓm quosdā sic. Certe primꝰ cōitati mutuās qui rōe coactōnis alias licite illud interesse recipit ñ foret coactꝰ ꝟ voluntarie mutuaret sub spe vel pacto tātū recipiēdi. vt alꝰ nolēs recipe capitale cōitate volēte illud restituere vsurā cōmitteret. g̃ a sili idē dicamus in hoc q̄. emēte ab eo qui cōitati soluit ꝓstātias. consequēntia pz. q⁹ voluntarie intrat locū primi quo ad cōtractū mutui. Dz ad hoc rñdet negādo ꝙ iste intret locū primi quo ad cōtractū mutui. nā nil mutuauit iste emēs cōitati ex hoc cōtractu quez cū primo fecit. s. venditore iuris sui qđ bz ī mōte nec efficit ꝓprie creditor cōitatis ꝓ hūc cōtractū q⁹ cōitas ꝓprie ñ tenet vt debitor sibi rñdere nec legē sup hoc facit. ꝟ ꝓ cōtractū ēptōis intrat locuz suū quo ad ius exigēdi ꝛ ꝓcipiēdi qđ bz. s. vēditor ex cōtractu mutui facto cū cōitate. Sūt g̃ diuersi contractus ꝛ si quo ad cōmodū idē sequat effect⁹. que qui idē idēpritas effectꝰ ñ bz alterare naturā taliū cōtractuū. Nec ē hoc nouuz ꝙ quo ad dānū ꝛ cōmodū idē sequat effectꝰ in diuerſ cōtractibꝰ quoꝝ vnꝰ a ꝓbat alter reꝓbat. Exemplū in cōtractibꝰ pignoratitijs ꝛ vēdititijs. Cōcede michi mutuo .c. floꝝ. ꝓ octo ānos. ꝛ ego tibi cōcedo domū meā valētē .c. floꝝ. in pignus vt eā inhites ꝓ octo ānos sine pensione. ꝛ ī fine restituā tibi .c. flo. ꝛ tu mihi domū meā ecce vnꝰ modus quo ꝓt celebrari hic cōtractus. Alius modus est puta vendo tibi domū meā .c. floꝝ. ꝟm ꝙ estimatur ꝟ hac cōditōe adiecta ꝙ post octo ānos tenearis reuēdere mihi eodē precio si volam. Ecce isti sunt duo diuersi cōtractus quo ad formā cōtractus. q⁹ primus pignoratitius. scōs ēptitiꝰ ꝟ ꝯtū ad effectū cōmodi vel damni non sunt diuersi. ꝛ tm̄ primus reꝓbat q⁹ pignoratitius ꝛ vsurarius. scōs approbat. q⁹ ēptitius ꝛ ideo licitus sequestrata fraude intētōnis. Sic ad ꝓpositum reducēdo licet idem vtile aut cōmodum vel damnum cōsequatur hic emens dictum ius. c. florenorum quos habet sup monte communitatis hꝛc vendēs quod alias etiam cōsecutus fuisset si volūtarie mutuasset. nihilominus non sequitur ꝙ dēat iudicari sicut in vno sic in alio. Nam in primo iudicādus est emēs recte cōsciētie. quia facit cōtractum licitum scilz emptōnis ī quo licitū est sperare lucꝝ ꝛ desiderare. ꝛ sic ad restitutōem minime obligat. Sed in contractu mutui cum est volūtarius nō lz sperare lucrum alias vsurarius cōtractus est. ꝛ ad restitutōnez illius lucri obligabit. Et sic ablate sunt obiectiones primorum.

Oppone se .§. xiiii

cundo vt tollant obiectōes scōorum. Variatio conditionis inducit varietatem dispositionis. sed tali cōtractu variatur cōditio vendēntis et ementis. Nam vendēs ad mutuādū cōmunitati .c. quorum ibi ius habet. inuitus accessit ꝛ coactus. Emēs aūt illa .c. seu ius eoꝝ volūtariꝰ hoc agit nō coactus. ergo debet variari ꝛ dispositio. vt. s. ꝛ si vendēs licite recipiēda redditus annuales. v. ꝓ dānis ꝛ interesse. emēs nō licite recipiat ipe: q⁹ non coactus est emere. Reꝓbat autem ꝓdictum añcedens per simile. Nā si gener qui habet in pignus a socero possessiōem ꝓ doribus recipiēdis nō computās fructus in sortem ꝓpter onera matrimonij alium ponat in locum suum vt quia ab eo recipit quātitatem pecunie quam dz habere a socero ꝓ doribꝰ ꝛ ipe dat sibi ius qđ habet in illo pignore possessiōis ꝓ ipis doribus recipiēdis. ꝛ cum hoc possessionē eo modo quo habet. nihilominus isti secūdo fructus computabūtur in sortem. quia. s. cessat cōditō que erat in primo. s. onus matrimonij. quod ꝓz quia ꝓrimus ex eo ꝙ quasi coactus licite recipiebat fructus que conditō variatur in scōo. i. in emptore q⁹ in eo nulla coactō. Sed ad hoc rñdetur ꝙ nō est sile. Qui enim subrogat genero ꝓ cōtractuz emptōis iuris sui ab eo. oportet ꝙ cōputet fructus in sortem. q⁹ si aliud fieret recipet lucruz ex sola expectatōe tpis ad recipiēdum suum cū sit certus de suo ꝓpter pignus possessionis quaz tenet. ꝛ sic venderet tempus quo ad vsurā pertiet Sed non sic est in ꝓposito. quia emens talia iura montis nescit an illud lucrum recepturꝰ sit. ītmo ꝛ de capitali dubitare ꝑt. Si ergo aliqđ lucrum cōsequitur nō est hoc ex sola expectatiōe tē pois sed ex anticipatione seu anneritate dubij et periculi in tempore. ꝛ sic patet ꝙ casus positus est dissimilis a nostro. Posset tamē bene ad ꝓpositum adduci per hunc modum. vt si quis deberz

genero dare dotes ⁊ p hoc daret sibi fructus alicuius terre. ℔ tñ esset in ptate sua dare vel ñ dare. tūc si esset socer malus debitor et dubitaret d eo tam de solutōe dotiū ℭ datōne fructuum tūc posset alteri totū ius vendere ⁊ in sui locū in totū illū ponere. ⁊ tūc valeret talis cōtractus ⁊ licitus eēt ꝓpter dubiū ꝑiculi ⁊ laboris in exigendo ℭ obrē etiā nō daret emēs tūcilli de toto simul ℭtum foret sola dos ⁊ sic non obstat.

Opponeter .§.xv.

cio vt tollant obiectiōes tercio ꝙ. Dic vendūtur c. floreni cum suo interesse ꝑ .xx. ⁊ non tantum ius exigendi ⁊ ꝓcipiēdi. Et hoc sic ꝓbat. Illd emitur qd scribit. ℔. c. floreni scribunt emptori. ℭ ꝛc. Si sic rōe excessus vid iniustus ⁊ illicit? cōtractus talis. quod in assecurāte mercātias non contingit vbi nō est excessus in lucro. q conuenies tm accipi cōsueuit. Sed ad hoc rñdetur negando ꝙ in hoc cōtractu vendant ipi. c. floreni. quinimo vendit ius exigēdi. c. flore. Hinc videmus ꝙ in libro cōtans scribit sic vicz ꝙ talis emit ius. c. flor. vel alio sili mō equipolleti. Sed debere recipe. c. flor. non est. c. flor. nec est habere c. flor. Et sic pōt negari ꝙ sit dari in hoc contractu lucrum excessiuum. immo dat equiualēs ꝓ equiualenti.

Vltimo super .§.xvi

est vt ad quarto exceptiōes descendamus. Ponatur ℭ quatuor ⁊ sic. Iste est cōtractus certus ⁊ nullo mō dubius. ℭ vsurarius. ꝓz añs. q vallatus est cōtractus talis tot legib tot scripturis ⁊ cathenis. ꝙ vid aīo indissolubilis. ⁊ sic ꝙ nullus dēat in ea dubitare. ꝓña ptz. q cum emptor sit certus de magno lucro cū ꝓua pecunia vid ꝓ añs ex solo lapsu tpis hoc lucꝝ cōsurgere. Ꝫ rñdetur ꝙ si talis cōtractus sit vallatus vt dicitur. tñ quin sit magnū dubiū negari non potest qd satis vid ꝓ experientiā. Nam vnde est ꝙ aliqñ valent plus aliqñ minus ꝑdicta credita mōtis nisi ꝓpter maius ⁊ minus dubiū vno tēpore magis ℭ alio ⁊ multi sunt ibi labores ⁊ expense vt asserūt expti. Ex oib ꝑlibatis sic demū cōclude illa conglutinādo ꝙ est cōsiderare i ista materia. iiij. pūcta. Et primū est ꝙ hic ē cōtractus emptōis ⁊ venditōis ⁊ ñ mutui. vt supra declarat. ex quo soluunt argumēta primoꝝ. Est. ij. cōsiderare qūo i hoc cōtractu vendit tam ius ad capitale ℭ interesse simul ita ꝙ cadūt simul in sortem emptori eo mō quo primus dēbat iuste. ℔ ꝓ aliū contractū distinctū spē a priori. ꝓ qd tollunt argumēta scdorum. Est ⁊ tercio cōsiderate qūo distinguit ius ꝓcipiēdi. c. flor. ⁊ c. flor. q ñ sunt id cum vnū sit sine alio ⁊ vnum est maioris valoris alio ex quo soluunt argumēta tercio arguēntiū. Est quarto considerate dubiū qd emens incurrit i illo contractu circa ius exigēdi ⁊ ꝓcipiendi illā pecuniā quā emit a venditore. q̄ experientia hoc docet ⁊ sciūt expti. ⁊ sic soluunt argumenta quarto arguēntiū. ⁊ sic concludit prefatus magr Franciscus contractum licitum.

Cōtrarium .§.xvii

determinauit alius mgr in theolo. ord. predicat. cuius rationes precipuas summatim ponit di. Lau. supradictus eas destruēdo ꝓ modū glose i margine. Et licz nomen ipe se dicat ignorare vnde ñ expmit. vocatus est iste mgr dominicus de pantaleonibo d Florētia. Dicit aūt primo ꝙ quia non oēs casus in lege repiuntur non semper dz requiri ius exp̄ssum qñ plura sunt negocia ℭ vocabula. ff. de prescri. ver. l. cer. Cuz ergo talis casus non reperiatur expressus in iure. ido aliquib auctoritatib ⁊ rationib vt potero conclusionem dictā firmabo. s. vsuram sapere emere tlia credita in monte. Ponit aūt circa hoc tres conclusiones. Quaꝝ prima ē venditor iuris sortis id est crediti qd hz in monte puta c. non vendit illud interesse quod datur a cōtrate mutuantib nec vendere potest. Scda est ꝙ inter cōtrates et ciuem ementem est contract? mutui seu ea q̄ inter eos fiunt bñt vim talis contractus. Tercia est conclusio principalis supradicte materie. scz ꝙ licz qd ꝑdicti ēptores a cōtrate eo modo quo bñt est illicitum ⁊ sapit vsuram.

Primā aūt §.xviii

conclusionē sic ꝓbat. Illud qd cōtras dono confert mutuātib. s. emptori ñ venditur nec vendi potest per venditorem iure sortis. ℔ cōtras cōfert dono emptori predictum interesse vt dicitur in scriptura reformationis facte sup hoc a communitate. ergo nec venditur nec vendi potest a venditore iuris sui seu sortis. maior patet cum donum sit libera datio. vt patet ex descriptione donationis quam ponit Hostien. dicens ꝙ est recilicite nullo iure cogente mera liberalitate facta collatio. Minor ꝓbatur quia scribitur in statuto ciuitatis ꝙ camerarius qui recipit pecuniam gabelle teneatur soluere cuilibet creditori ꝓ dono ꝛc. Et suo modo ratio similis formari potest de damno ⁊ interesse qe ua communitate dātur emptori. et sic non vendunt ab alio. Preterea quod dependet ex mera liberalitate communitatis vendi non potest nec venditur sine eius mero assensu. sed illud interesse ex mera voluntate communitatis dependet. nec datur vendēti ius sortis assensus vendendi dictum interesse. ergo nec venditur nec vendi potest ꝓ ipm. minor ꝓz quia per legē a cōtate factam nec simpliciter ipsa cōtras cogit dare ipsum interesse si non vult

Capitulum .xi.

nec inuenitur concessum a cõmunitate q̃ mutuator vendat. maior p̃z q̃z nõ põt vendi aliquod quod nõ est in eius ptãte nec libertate nisi cũ assensu eius cui? interest. puta vendẽs trãsfert dominiũ ꝛ ꝓprietatẽ rei vendite ꝓ equiualẽti in emẽtẽ sed hic venditor sortis nõ trãsfert dñiũ ꝛ ꝓprietatẽ illius interesse in emẽtẽ. ergo nec vẽdit illud. maior p̃z ex natura venditõis ꝛ dictis aliorũ. minor p̃z cũ fiat ꝓ statu ciuitatis dicẽs q̃ camerarius gabelle ad hoc ẽstitut? teneat ꝛ debeat dare singulis creditoribꝫ descriptis in li. In illo aũt libro scribunt ẽptores ꝛ creditores. Preterea venditõ ẽ cõmutatõ rei ad p̃ciũ ex cõuẽtõe ꝛ pacto ptiũ veniẽs. sed iter p̃fatos. s. venditorez iuris sortis ꝛ ẽptorẽ nulla cõmutatõ fit ipi? interesse ad q̃cũq̃ p̃ciũ ꝛ nulla de hoc cõuẽtõ vel pactõ iterueniet. ergo nõ vẽdit illud. maior p̃z ex descriptõe vẽditõis. mino? etiã p̃z q̃z vt dicũt qui illa cõmercia tractãt ꝓsona media tractãt venditioñ ꝛ emptionẽ pecunie mutuis. nulla mẽtiõe facta de ipso lucro vel ꝓuisione vel interesse. Et apparet q̃ cõitas que ꝓuidet ꝛ facit statutuz dat ex se sic emẽti illud lucr̃. Vera aũt rei venditio est q̃ nec in ꝑcu notiatur nec ꝓ ea aliquid datur

Secunda cõ .§.xix

dusio. s. q̃ inter cõitatẽ ꝛ ciuẽ emẽtẽ ẽ cõtractus mutui seu ea que fiũt iter eos hũt vim talis cõtractus. Hoc aũt sic ꝓbat. primo ꝑmittit in facto id q̃ facit ipa cõitas. Vadũt nãq̃ venditor ꝛ emptor ad notariũ mõtis qui sic cõficit scripturã: Talis asserẽs se eẽ descriptũ in libro creditorũ mõtis vendit ꝛ cõcessit pabolã ꝛ lñiam mihi tali notario tãq̃ publice ꝓsone recipiẽti ꝛ stipulãti ꝓ tali ꝛ tali ꝛ scribanis ꝓ cõi Florẽtie deputatis ad scribẽdũ creditores de mõte ꝛ quãtitates ꝛ pecunias ꝛc. in libris ꝛ sup̃ libris dictor̃ creditorũ ꝛ cõcludit q̃ emptor scribat per scribanos cõis in libro dictor̃ creditor̃ loco in vice seu nomine talis. s. qui prius erat creditor cõitatis. et addit q̃ p̃dicti creditores ꝛc. p̃ñt eisq̃ liceat ipor̃ iura vendere. ꝑmutare. alienare. ꝛ quocũq̃ titulo siue cã trãsferre in aliũ scribẽda i dictis libris Et q̃ illi in quos dicta iura trãslata fuerit. potiant̃ bñficijs ꝛ iuribꝫ quibꝫ potirent̃ dicti creditores seu qui recipe dñt. Q̃ ꝓbat̃ sic ꝓpositus Obligatio ex volũtate ꝛ ex pacto cõsurgẽs inter verũ creditorẽ ꝛ debitorẽ de sorte cõcessa restituẽda instituit iter eos cõtractũ mutui. ꝫ talis obligatio est iter cõitatẽ ꝛ ciuẽ ẽptorẽ. ꝫ ꝛc. maior ꝓbat̃ in glo. Rai. de nego. secu. vbi dr̃ q̃ cõtractus est vltra citraq̃ obligatõ ex volũtate ptiũ surgẽs minor etiã ꝓbat̃ ex supradictis. Ex quibꝫ ꝑz q̃ inter cõe ꝛ ciuẽ est obligatõ vt eẽ põt ꝛ vnus est creditor ꝛ alter est debitor ex ipar̃ ptiũ volũtate Et silr̃ q̃ inter eos sit pactũ ꝓbat̃. q̃z pactũ est ꝓmissum ex cõcordia ptiũ vt hr̃ in Catholicõ Ex paret aũt q̃ cõe ꝑmittit emptori ꝛ se obligat de sorte ꝛ lucro ꝛc. Preterea sanctus Tho. inter a pte. q. iiij. dicit q̃ in verbo contrahendi importat ordo effect? ad cãz vbi gra. Inter cõiuges contractus matrimonij dicit obligatõnẽ mutuã vt effectũ in ordine ad mutuũ cõsensuz qui ẽ cã. ꝫ iter quoscũq̃ est obligatõ vere sortis cõcesse restituẽde de cõsensu ptiũ iter eos est cõtractus mutui. ꝫ inter cõe ꝛ ẽptorẽ est hmõi obligatõ: ꝫ ꝛc. vtraq̃ ex supiorib̃ p̃z. maior ex dictis. b. Tho. minor ex scripturis adductis. Preterea arguo ex dictis oppositorũ dicẽtiũ q̃ mutuũ nõ conficit nisi vbi ex mero fit tuuz. q̃z est obligatõ que cõtrahit accedẽte re ꝛ cõsensu. igit̃ cũ de meo fit tuum cũ acceptõe rei ꝛ accessione cõsensus ibi est mutuũ sed sic est in ꝓposito ꝫ ꝛc. maior loquẽtiũ est. minor põt apparere nõ solum ex dictis in principio hmõi cõclusionis adductis. ꝫ etiã quia quod tenes meũ est. q̃z cũ mihi debeat sors ex emptõe iuris de nouo scribar creditor. ꝛ cõitas se debitorẽ esse obligat. ꝛ ego assentio vt maneat apud eam ꝛ ꝑmittit ꝑsuio debiti michi vt creditori. ergo ꝛc. Preterea. Inter quoscũq̃ sunt vel fiũt ea q̃ requirunt̃ ad contractũ mutui inter eos est contractus mutui. sed inter emptorẽ ꝛ cõmune fiũt ꝛ fiũt ea que requirũtur ad contractuz mutui. ergo ꝛc. maior est nota. minor ꝓbatur. quia non plus videtur requiri ad p̃dictũ cõtractũ mutui q̃z creditor ꝛ sors cõcessa cũ vsu cõi. vnde debitoris cõsensus ꝛ obligatio inter vtrũq̃ sed hec sunt inter p̃fatos vt tã ex dictis q̃z ex facto appareat. igitur inter eos est mutuũ. Nec põt dici q̃ emptor nõ cõcedit sortẽ cõitati. cũ de sua volũtate ꝛ cõsensu sors cuius ius est suũ ex emptione manet cum suo vsu apud cõmunitatẽ. Nec põt dici q̃ cõtractus sit cum cõmunitate sed cũ quibusdam officialibꝫ cõmunitatis emptor tractat quia si ex hoc negat̃ cõtractus. pari ratõne negabitur fuisse inter primos ꝛ cõitatẽ quia primi nisi quibusdã officialibus cõitatis tractauerũt scribentibꝫ ꝛ recipiẽtibꝫ pecuniã. Nec põt negari talis cõtractus. q̃z sors nõ debetur ẽptori a cõitate imo de iure ipi emptori debetur. Quod ꝓbatur primo. q̃z ei cui cõitas se obligat ꝛ ꝑmittit de sorte debetur ipa sors. ꝫ emptori cõitas se obligat ꝛ ꝑmittit de sorte. ergo ꝛc. maior p̃z. q̃z alias se obligaret iniuste ꝛ raper si alteri deberet. minor patet ex scriptura ꝛ statuto.

Tercia cõclu- .§.xx

sio que est q̃ lucrum quod hũt dicti emptores a cõitate eo modo quo hũt est illicitũ ꝛ sapit vsuram sic ꝓbatur. Credere ꝛ cõcedere sortẽ sub rõe crediti vel alicuius capitalis sola spe ꝛ intentõe lucri habendi est vsura. sed in huiusmõi ꝓtractu

ꝓcedit sors sub rõe crediti vel capitalis sola spe ꝛ intẽtione lucri bñdi. g̃ talis contract⁹ sapit vsurã. maior est in c. cõsuluit. de vsuris. vbi reꝓbat spes lucri. Spes ei ꝛ intẽtio ad voluntatẽ pertinent illud ergo qd solũ mouet voluntatẽ ad ꝓdictã cõcessionẽ ꝛ credẽtiã sortis ꝛc est lucr̃ speratum. g̃ ibi est vsura. maior iste ius ꝓ sili nota est cũ finis intẽt⁹ sic mouẽs agẽtẽ ad actũ. minor ꝓbat. qz illud est cã quo posito vel amoto res vel act⁹ ponitur vel amouet. ß illo lucro posito vel amoto ꝓmittit vel amouet dicta cõcessio. ergo illud lucrum est sola ꝛ tota cã. Ista ñ aliter ꝓbo nisi ꝓ cõfessionẽ hoim ita faciẽtiũ. Preterea lucr̃ qd̃ oportet restituere est iniustũ ꝛ illicitũ ꝛ ñ alia cã nisi qz vsurarie ex tortũ. ß lucr̃ ex hmõi emptõe oportet restituere g̃ cã maior ꝓz qz si iniustũ. ñ oportet restituere minor ꝓz ex. c. supi⁹ allegatis. In ꝓposito aũt ñ est alia cã restituẽdi nisi qz vsurariũ g̃ ꝛc. Satisfiꝫ ꝓbat hãc hmõi rõis ꝓclusionẽ qd̃ hactenꝰ fieri cõsueuit. Instituebant ei officiales ad remittẽdũ cui uslibet ꝑfatũ lucr̃ qz hũ ꝓscia sicut d̃ vsura. Preterea sicut vt dicũt in cõtrariũ arguẽtes qui ñ est creditor in sorte siue cui sors ñ ẽ debita ñ est vsurari⁹. sicꝫ oppositũ arguẽdo qui est creditor in sorte ꝛ cui sors est debita si recipit lucrũ vel accessionẽ sortis a cõtrate mõ supi⁹ allegato est vsurari⁹. ß ꝑfatus ẽptor est creditor in sorte ꝛ ibi sors debet ꝛ accipit ꝑfatũ lucr̃ iterum ꝛ datũ ꝓ sorte. g̃ est vsurari⁹. maior ꝓz ꝓ Xrist. qz sicut negatõ est cã ñ cãe. ita affirmatio est cã cãe. minor q̃ztũ ad singulas suas ptes est ꝓbata supius. Preterea qui mutuũ cõcedit corrupta intẽtõe. s. inde bñdi lucr̃ est vsurari⁹. ß ꝑfat⁹ emptor cõcedit sortẽ seu capitale corrupta intẽtõne g̃ est vsurari⁹ ꝛ tenet restituere. maior ꝓz aucta te iuris de vsuꝝ. c. cõsuluit. mior apparet. qz corrupta intẽtio fm theologos ꝛ iura vocat qñ mutuat ꝓpter solã spem lucri vt fit in ꝓposito. Et si dicat qd in ꝓposito nõ ñ est cõtract⁹ mutui ex forma ꝛ iõ ñ est vsura. Rñdeo qd hoc ñ vz nec excusat. qz saltẽ est vsura ex fraude. vt extra de empt ꝛ ven. ad nra. Et scis Tho. scda scde. q. clxxviij dicit qd vbi vendit res plus iusto ꝓcio ꝓpter dilatã solutiõz est vsura. igit vbi ꝓpter sortis expectationẽ intẽdit vel recipit lucr̃ vel expectat vsura est. ꝛ sic est in ꝓposito. Preterea si ponat quis pecuniã apud mercatorẽ ꝛ lucr̃ annuatim fm cõsuetudinẽ recipiat iã hic vsurari⁹ est. ꝛ tñ nullꝰ cõtractus inter eos est vsurarius ex forma. Preterea succedẽs hres vsurario nullũ cõtractũ facit cũ debitoribꝰ ꝛ tñ recipiẽs capitale cũ lucro vsurarius est. Nec põt dici qd ñ sit expectatio tẽporis. qz venditor totũ vẽdit sil ẽptori. qz nec vẽditor nec ẽptor pñt bñ ꝓ sorte sibi a cõtrate debita illud lucr̃ qd̃ ꝓ retẽta sorte dat nisi in terminis assignatis a cõtrate ymo expectãt vt in statuto termino ex eis dt. Probant ꝓdicta. s. qd expectatione recipe ꝓ sorte sit vsura. ruñ. q. iij. ex dictis Aug. Hiero. ꝛ Amb. Nec valet dici ẽptor ñ dedit. qz verus creditor efficit ia dati ꝛ sibi ex emptione de iure debet. ꝛ est in expectatõe sortis lucri. Preterea vltra sortẽ mutuatã vel concessaz etiam cum piculo suo vt dicũt exigit et expectat emptor vltra sortem. ergo ẽ vsurarius. maior bñ ex ꝑsse de vsuꝝ. i. c. naligãri. mior est expta ꝓ quotidie faciẽtes. Ex quibꝰ apparet qd exemplum positum ꝓ aliꝰ de dubio excusante non valz. Dicunt enim sicut possum licite securare mercanones tuas vsqꝫ Januam retinẽdo sup me dubium ꝛ volẽdo. x. vel. xx. p. c. plus vel minus scdm quãtitatẽ piculi. sic in ꝓposito qz totum dubiuz qd̃ tu bẽs super me recipio dando tibi tuum ꝛc. quia extũc si nihil vnꝫ recepo dãnum meũ est. Istud simile vel exemplũ non videt valere nec est ad ꝓpositum. Iste enim qui assecurat mercãtias recipit ꝑcium sui piculi ß nullam sortẽ cõcedit vel mutuat vltra q̃ꝫ ꝓ eo lucrũ accipiat aliquod ab eo quem de mercibꝰ assecurauit. Szin casu nostro emptor sortẽ concedit ꝛ credit pro q̃ vltra aliquid querit. s. lucrum. Item securator merciũ querit lucrum ab eo cuius merces assecurat. ꝛ ꝓ ea piculum intrat. Emptor autem d̃ quo loquimur non recipit lucrum nec habet ab eo cuius periculum sup se recipit sed expectat et recipit ꝛ habet a cõmunitate ꝓ sorte ei credita et ei debita. Itẽ videamus quem securat iste emptor nõ cõtratem quia ñ indiget. nõ venditorẽ immo infert ei dãnum de tribꝰ partibꝰ sortis cuius emit. ꝛ de toto lucro de quibꝰ si venditio iaz incurrit periculum nunc euasit. Item arguit ꝓ aliꝰ ꝛ sic. Quicquid cõtras ordinat statuit ad hunc finem vt cõtractus inter primum. ꝛ scdm habeat firmitatẽ ꝛ illud confirmat ꝛ non immutat. ergo si sine lege cõtaris contractus ẽ licitus. Si lex ꝛ cum lege factus cõtractus erit licitus. Sed istud dico qd ñ me intromitto vtr̃ inter primuz et scdm sit cõtractus vsurari⁹. Sed dictu istoꝝ. s. qd cõtras quicquid facit faciat ad firmãdũ cõtractũ inter illos duos factũ. nõ videt mihi verum qz cõtras ñ cõfirmat cõtractũ de quo nullaz facit mẽtiõnẽ. ß sic est in ꝓposito g̃ ꝛc. maior ꝓz cuz confirmatio sit ꝑcedentis quodãm commemoratiua minor apparet in scriptis cõtatis. si enim confirmaret exprimeret quẽ cõtractũ vel cuius ꝓtractũ confirmaret ß nullum exprimit ergo ꝛc.

Solutiones etiã ℣. xxi

quedam que fiebãt per predictos opponentes ad quasdam rões que fiebant in oppositum non valentur sufficientes. Et vna ratio eorum erat talꝫ quia cũ dicebaꝫ qd si primus voluntarie mutuaret cõtati ꝓ illo lucro habendo esset vsurarius.

Capitulū Undecimū.

modo secundus intrat voluntarie locū primi cū spe p̄mij ꝛc. Rñdet p illos q̄ de secūdo nō est lucrū simile, q̄z nō intrat locū primi quo ad contractū mutui. q̄z nil mutuauit cōitati. ⁊ ex cōtractu quē facit cū primo nō efficit creditor primus cōitatis. cū cōitas ꝓprie non teneat sibi rñdere si nollet. sed intrat locū primi quo ad ius exigendū ⁊ p̄cipiendū qđ hz primus ex ꝓtractu facto cū cōitate. Ista solutio salua reuerētia nō videt sufficere. q̄z vt supra dictū ē inter cōitatem ⁊ fm est ꝓtractus mutui, seu ea que fiūt inter eos hñt vim ꝓtractus mutui. vel certe negari nō p̄t q̄n ipse secūdus sit ver⁹ creditor cōitatis nō tm̄ ex emptione iuris primi, sz etiā ex ꝓsensu cōitatis cōitatis p̄sentientis ⁊ recognoscētis eū vt rez credi torē in sorte p̄ qua recipit lucrū. vt intēdebat. et sperabat p̄ ipsa sorte credita. nec hz soluz ius exigendi vt dicūt. sz est creditor sortis. libertas aūt cōitatis non excusat intentionē ⁊ spem lucri p̄cipiendi p̄ sorte quā p̄cedit ⁊ credit cōitati. que q̄dem spes ⁊ intentio faciūt hominē vsurarium. Exēplum aūt qđ ponūt de p̄cedēte domū ⁊ p̄cedente pecuniā p̄ inhabitatōne domus satisfacit p̄ nō ꝓposito. Cōcedens. n. vsum domus q̄ estimatur pecunia licite pōt recipere p̄ciū. concedēs vero pecuniā non pōt recipere p̄ eius vsu, rē pretio estimabilē. ⁊ ideo secundus est vsurarius. et sic secundus in ꝓposito nostro ē vsurarius. Cū aūt primus vēdit domū ⁊ alter tradit pecuniaz nil vltra expectat de illa pecunia. Hz nō sic i ꝓposito. q̄z qui dat pecuniam emēdo ius sortis p̄ empta expectat lucrū. s. p̄ sorte credita cui⁹ ius emit. Videt ergo hoc exemplū p̄ nobis potius q̄ꝑ ꝓtrariū sentiētibꝰ. Et qđ addit soluendo q̄ in cōtractu emptōnis licz spare lucrū sicut facit mercator de sua mercatione nullo mō videt valere in ꝓposito nr̄o. immo reputo piculosuz q̄z bene emit ius sortis que apud debitorē manet p̄ lucro babēdo in posterū in terminis assignatis qđ desiderare ⁊ emere non licet. Nec emit sors simul et interesse vt isti dicunt. immo oppositum sup̄ eius est probatum.

Aliud argu .§. xxii.

metū cop̄ fuit q̄ gener babēs a socero terraz in pignus p̄ dotibꝰ nō ꝓputat fructus in sortē ꝓpter onera matrimonij si aliud soluat. vel emat a genere dotes debet fructus ꝓputare in sortem. alꝫ esset vsurari⁹. q̄z cessat ꝓditio. s. onus matrimonij ꝓpter qđ licebat fructus nō ꝓputare in sortē ⁊ sic est in ꝓposito q̄z in emptōe ꝓditio primi cessat ꝓpter quā aliquid recepisse vltra sortez dicit licuisse. Rñdent q̄ secundus hz fructus cōputare in sortē. Alias reciperet lucrū ⁊ cōmodū exspectatione temporis ad recipiendū suum cū sit certus ꝓpter pignus equiualēs. ⁊ sic vēderet tempus qđ est vsura. Addūt etiā rñsioni. Si deberet mihi dare dotes daret mihi annuatim fructus alicuius terre. ⁊ in ptāte eius cēt dare vel nō dare. tūc si esset malus debitor ⁊ dubitaret de eo tam de dote q̄ꝫ de fructu totū possum alteri vendere ⁊ aliū in totū ponere in loco mei. sed tunc talis emens nō daret tibi tantū q̄ꝫtū esset sola dos ꝓpter dubiū. ⁊ tūc staret ꝓtractus propter piculum vel laborē in exigēdo. hec sūt ꝛba respondentiū. Sed salua eoꝝ reuerētia exēpluz ⁊ rō fiant nō soluta. Parēs em̄ est q̄ sic in emente dotes a genero conditione matrimonij cessante si nō computat fructus in sortē ē vsurari⁹ etiā ꝓfessione rñdentiū. sic sequit q̄ cessante conditiōne primi mutuantis pecuniā cōitati, ꝓpter quaz licebat recipere pecuniā a cōitate in emente ius sortis primi. si recipiat illud lucrū. ⁊ nō ꝓputat i sortem erit vsura. Ite sequit ex verbis eoruz q̄ nullus ꝓtractus dicat factus. ⁊ ponat q̄ nō fiat inter ementē dotes a genero et socez cuius est primo dare. tū si sic emens nō cōputat ius i sortē est vsurarius. ita eodē mō si diceret q̄ emens ius sortis primi nullū cū cōitate faceret ꝓtractū si vllū lucrū recipiat et nō cōputat in sortē ē vsurarius. Sicut ei ille licet cū illo nō ꝓtrabat si illud lucrū recipiat ⁊ nō ꝓputet in sortē. ei tñ ad restitutionē teneť cuius sūt fructus. sic in ꝓposito inter cōitatē ⁊ ementē. Cōcludit ergo q̄ recipiens fructū ab eo cū quo nullū fecit ꝓtractū tenetur ad restōem. Qđ vero dicit q̄ vendit tempus. ⁊ ideo ē vsurarius nil videt valere. Nec cōcessio sortis intentōe corrupta ⁊ spe lucri vl fructus quē recipit facit vsuram quicq̄d sit de tpe. nec securitas pignoris tollit, vel facit vsurā. cuz etiā pignus habens cū securitate si fruct⁹ cōputaret in sortē nō esset vsurarius etiā cū expectatione sortis in tempe. Nec videt q̄ anxietas dubij vel piculi q̄z. s. nescit. si aliq̄d ꝓsequeret vl habebit facit licitū lucrū qđ q̄rit vltra sortē. patz extra de vsuris, nauigāti. Ite patz q̄ si mutuo pessimo ⁊ dubio debitori. ioo ꝓ. io. annuatim nunq̄ dubiū excusabit etiā si nūq̄ aliquid haberē. Ita in ꝓposito quicquid sit de ꝓtractu vbi fuit primo corrupta intentio spe ⁊ intētione lucri qđ cōsequitur ē illicitū. ⁊ sapit vsurā. Ite si hoc dubiū cōitatis excusat lucrū illud. videt q̄ possum⁹ ponere pecunias apud mercatores cū plus sit dubiū apud mercatores qui frequēter defecerūt. ⁊ dicunt q̄ꝫ cōitas q̄ exquo cepit dare p̄dictū lucruz nunq̄ subtraxit. ⁊ si aliq̄n distulit postea supplebit. Ite ex dictis videt q̄ regibus ⁊ magnis possumus credere ⁊ tradere sortem ⁊ habere lucrū cum sit magnum dubium ne sibi sortem nedū. sed et lucrum sibi retineant ⁊ possunt hoc facere vt eis placet. Quod vero additur de venditione. ⁊c. michi dubium facit. Si enim gener

recipperet dotes vel cessaret onus matrimonij si posset recipere illos fructus de bona cōscia. Itez cōsideramus q dotes sunt generi ꝓprie. fructus aūt sunt ei aduēticij et accessorij. sig vendant nō erūt fructus emētis nisi sint accessorij et aduenticij ꝑ sorte. et sic illiciti. cū nō eēt in eo cā illicita quā habet gener. Nec ꝓt dici ꝓpter dubiū cū sit securus de pignore. Ad aūt ꝑ eos addit exemplū et argumentū adductū q esset in ptāte debitoris dare vel nō dare. nō. nō excusat meo iudicio corruptam intentionē ementis q ꝑ sorte vl dote data genero recipit vltra lucrū fructū possessionis pignorate. q esset cū piculo nō licz aliquid recipere vltra sortez. vt ꝓz in .d.c. nauigāti

Itez argue .§.xxiii.

batur cōtra eos q sors vendat. q. qđ scribit in libris cōitatis hoc vendit. hz in libris cōitatis scribitur sors. s. c. nō. et videtur excessiuū lucrū. Rn̄detur ꝑ eos q nō vendunt. c. nec ē hre. c. florenī. nec excessiuū lucrū. sed datur equiualēs ꝑ equivalenti. Sed salua reuerētia aliter supra dixit sic. Totū ius primi et quo ad capitale et quo ad interesse est sors et cedit in sortez isti secundo. q. totū illud emitur ergo sors. c. florenī. emitur. et ē habere apud cōitatem. c. florenī. Vtrū autez sit cōueniens ꝑcium relinquo decidēdū. Scio tn̄ q ꝓbi viri iudicant prauū et iniustum ꝑcium.

Itez fiebat §.xxiiii.

aliud argumentū cōtra eos q. s. inter cōitatē et ciuem emptorē videtur esse pactū et ꝑ cōsequēs vsura. qđ ipsi diminute recitant. Arguūt. n. sic. Vbi ꝑ scripturam fiūt ꝓmissiones et obligationes ex ꝑte cōmunitatis ciui ementi ciuis ex his motus vt habeat ꝓmissum lucrū emit iura primi. et fit creditor cōitatis ibi videtur ē pactum. sic ē in ꝓposito. Per officiales em̄ ꝑ cōitatē deputatos ad faciendū istas scripturas siue vocētur syndici siue aliter fiat ꝑfata ꝓmissio. et obligatō. pactum aūt vt supra est allegatum. videtur esse ꝓmissum ergo nō. Ad hoc argumentū respōdent q syndici et officiales ꝓdicti nō sunt instituti ad faciendū nouū contractū inter cōmunitatem et ciuē. sed solū ad confirmandū contractum factum inter venditorem et emptorem. et hec ē responsio eorum.

Item super .§.xxv.

eo qđ de dubio dicebat. ꝑ excusatione ementiū arguebat in contrariū sic. q. ꝓtract⁹ qui vallat tot legibus et scripturis et cathenis non videt esse dubius. Sed rn̄dent illi q ad hec eo non obstante est magnū dubiū. Nō ꝓz q aliqn̄ plus valz aliquando minus. Et quare hoc nisi ꝓpter dubium Sed hec rn̄sio ꝑt deficere. q. non ē tantū dubiū sic dicūt. Nā vt supra diximus et babuia mercatoribus q non est tm̄. quia mercatores ista tractant. Et quo ꝑfata ꝓuisio vel lucrū dari cepit ꝑ cōitatem ciuibus nunq̄ defecit. et si aliqn̄ dilatata ē suppleta est. Cā aūt quare plus vel minus valet est defectus vel abundantia pecunie inciuibus. Qui. n. habent pecunias emūt. et tūc vendunt carius. qui aūt qui habent sortes apud cōitatē indigent pecunia tūc emunt et vendunt minus sicut etiā in diuersis locis plus vl minus dat ꝑ cambio florenī. de loco ad locū. in maiorē et minorē indigentiā eor ꝑ mercationibus. Catbenas aūt securitatis et firmitatis ꝑ ꝓdictis diuitis voluntatē et potentiā ciuitū regentū qui habent pecunias de ꝑdictis in cōitate et querūt lucrū et minus difficile esset eis ista subtrahere et mutuare eis inuitis qui si libenter ꝑderent sortem et lucrum. deus nouit.

Ex premissis.§.xxvi.

apparet q ꝑfatū lucrū ementiū a primis nō est licitū sed sapit vsuram. Sed forte ipsi emptores possent excusari. q. cōmune dat eis lucrū ꝑ dono damno et interesse. Et ista vt mihi videt non excusant illud lucrū nec faciunt licitū. Aut ei intelligitur q illud lucrū vnū. et idem sit interesse et donū. aut donū solū. aut interesse solū sed non pōt dici donū et interesse simul. qđ ꝓbo Eidem. n. eodē modo sumpto nō cōuenit ea q non sunt eodem modo sumpta. sed donū et interesse nō sumuntur eodē modo ergo simul vnū esse nō ꝓnt. maior ē nota ꝑ philosophū. minor ē nota. q. rō doni ē q sit liber. rō vero interesse est q sit obligatū Preterea ꝓbat. q. cause dispate sunt dispator effectuū nec cōueniennū ei dem vel idem existenti. sed cause doni et interesse sūt liberalitas et iusticia. g donū et interesse sunt dispata. nec vnū et idem est cā ergo vnū et idem non est in illa. Probat scdo q illud lucrū non est donū. Illud ergo qđ datur mutui sorte et nō aliter non ē donū. Seu illud qđ a cōitate est tale. ergo nō donū est. maior ē vera. q. cadit sub obligatione vt patuit supra. minor ꝓbatur q. non datur alicui nisi debenti recipere sortem Preterea qđ ex se cadit sub restōne non habet ex se rōez doni. sed ꝑfatū lucrū ex se cadit sub restitutione. g nō hz ex se rōem doni. maior ē nota cū donū sit res inuēdibil. mior ꝓbat de facto cū indigeat remissione vt dicit in tbemate nisi forte donū vellet appellare qđ debitor post solutionē donat et remoueat creditori q nō teneat ad restitutionē. Probat tercio q illud lucrū nō sit ꝑ prie interesse damnū aūt et interesse ꝑ eodē accipio in ꝑdicto cōmunitatis statuto. Interesse ꝓz cū aliqd alicui deest qđ sibi debet ꝺ iure. Ali g, ꝑ interesse dat aliqd vltra sortē cui aliquid ab

est qđ sibi debet de iure sed isti emptori nō abest aliqđ qđ ei debebat de iure, g illđ lucrū qđ dat ei vltra sortē nō ē interesse. maior vera de iure ē minor apparet qr de iure dr sibi sors deberi & illam voluntarie credit cōitati. Videt g ex ꝓdictis dictum lucrū illicitū & vsuram sapere. &c. Hec omnia ꝓfatus magister Dñicus ordi. ꝓdicator

Super ista .§.xxvii.

materia ꝓsultus Fede. d Senis. Utr. sit licitū emere dicta iura seu credita q̄ qs hz in mōte ꝓpter ffantias soluras. Rñdet q nō. sed vsurā sapit, put repit in ꝓsiljs suis sic declarās. hz vulgarit monet dicat vēdo tibi. c. florenos q̄s mutuauit cōitati tū in rei ꝛitate nō sic est, qr eoipso q mutuauit. c. ipi cōitati trāstuli dñim eor in ipaz cōitatē cū in mutuo dñiū trāsferat. sic pz i instiq. mo. re. p. obli. i ꝓncipio in .v. vñ ēt. Nō pōt g creditor vendere ista. c. cū nō sit dñs ipor. Naz solus dñs rei de iure vendere pōt sicut ꝓdictū ē ꝓpter qđ videt q̄ in hoc ꝓtractu nō vendant nisi iura creditor q̄ insurgūt ex mutuo & ex ipa obligatione cōitatis. Videndū ē g primo q̄ sic actoris intentio in cōtractu ꝓfato. Ad hoc. n. dico q ꝓncipal et intentio ē vt subintret & teneat locū primi creditoris vidz q̄ ad hoc q ipe creditor sit creditor cōitatis in sorte q̄ vēditor recipit .v. p q̄liber centenario annuatī donec recipiat sortē ꝓpter qđ colligit manifeste q sub velamīe emptōis emptor fit liber & voluntarius creditor cōitatis vt vltra sortē gra mutui .v. recipiat annuati. Dico ergo q nō ꝙre primi creditores nō sūt vsurarij ē qr ad mutuandū cōitati coacti sūt. Et qđ nō ē licitū in lege necitas licitū facit de re. iur. Qđ nō ē licitū sub aliq̄ spe vl maxīe intentōe primaria recipiendi aliqđ vltra sortē gra mutui mutuant cōitati, ꝓpterea licitū ē oliqđ accipe vltra sortez. Nā sicut dr. i. q. ij. in. c. sic ē ꝓm. Nullā ei macula oblatio suscipiēti ingerit q̄ nō ex ambitōis pretione ꝓcessit, g ꝓ locū ab opposito ist e q̄ liberē & voluntarie cū spe & intentōe prīaria recipiēdi vltra sortē gra mutui mutuat cōitati vsurari? ē. x. iij. q. iij. vsura. & c. plerīq. & iiij. q. iij. si fenerauerīs ex. d vsuris ꝓsuluit. Preterea ī iudicio aīe ille vsurarius cēsēnd? ē qui eo ꝓposito pecuniaz mutuat & credit hz quēcione cessante vt pl? ide recipiat vt pz ex. d vsu. ꝓsuluit. xiiij. q. iij. si fenerauerīs. Hz talis emptor efficit creditor & eo ꝓposito pecuniā imutuat, & hz oī quēcione cessāte recipiat vltra sortē nec als mutuaret. sic ex ei? intentione iā pz. g in iudicio aīe vsurari? ē. Preterea sc̄do sic ꝓbat. Quicūq alteri tradit q̄ usq̄ mediante ꝓtractu vt pl? sorte recipiat vsurari? ē. sicut pz. iiij. q. iij. c. vsura. & c. plerīq. & talēptō b? modi ē, sicut pz ex intentōe & affectu. g vsurari? est credēd? Cōfirmat sic. Si talēptor simplicit & absq̄ velamīe aliq̄ fieret creditor cōitatis, vt reciperet vltra sortē vsurari? cēt, & iste sub ēptōis velamīe eq̄ fit creditor ac si simplr tradidisset cōitati g vsurari? ē. Tercio ꝓbat. ꝓclo añdicta multiplici alia ꝓclone q̄ ex ꝓdictis colligi pñt. Prima ē hec. Prim? creditor nūq̄ pt ponere ꝓdictū emptorē in loco suo cū oib illis circūstantijs q̄bus ē ipe. cū ipe violenter creditor sit. Scda ꝓclo ē q̄ si talēptor cogeret emere a cōitate sic extitit primus ab vsura excusar? cēt vbi ꝓncipaliter nō cēt ꝓtent? accipe vltra sortē mutui rōe sic superius ē dictū. Tercia q̄z ē. Si talēptor daret. c. ꝓ ill. c. q̄ imo si daret & vltra nō min? vsarius cēt. ex q̄ sola intentio recipiendi vltra sortem gra mutui hoīez vsurariū facit. Quarta ē q primū nō solū coactio sz ēt intentio recta excusat qr si placerz cogi illicitū foret eo q coactō trāsiret i voluntariū. Quīta ē. Nō io qr liber emit & creditor voluntari? sit ēptor iste vsari? ē, & qr intendit recipe vltra sortē. Hec ē sntia Fede. d Senis de verbo ad verbum.

Cuz ergo .§.xxviii.

in ꝓdicta materia ēptōis iuriū q̄ bñt soluētes ꝓstantias seu collectas cōitati in ipa cōitate q̄ dicunt Florentie tenarij mōtis. Genettis im pstita. Ianue loca. Utr sit licitū emere dicta iura sit magna ꝓtroversia. & varia opinio iter sapientes tā doctores in theologia q̄z in iure. aliquibo dicentibo talē ꝓtractū sape vsurā & ꝓ ꝓñs illicitū. aliis, ꝓbantibo licitū ēe. Notandū ē qđ dicit b. Tho i q̄dā qōne d q̄libet, vidz q̄ q̄stio q̄ q̄rit de aliq̄ actu. vtr sit pctm mortale vl non nisi ad hoc habeat auctoritas exꝓssa scriptura sacre aut canonis seu determiatōis eccie vl euidēs rō nō nisi piculosissime determiat. Nā si determiet q sit ibi mortale & nō sit mortaliter peccabit ꝓtrafaciens. qr oē q dō ē ꝓtra ꝓsciam edificat ad gehennā vt dr xxviij. q. i. §. ex his. Si aūt determiet q nō sit mortale & m rei veritatē sit error su? nō excusabit eū a mortali. Sed hoc m videt sane intelligendū q̄n. s. erraret ex crassa ignorātia. sec? si ex ꝓbabili-puta qr ꝓsuluit pitos in tali materia a q̄bo sibi dr illud tale nō ēe mortale, vide t ei rūc in eo ēe ignorātia q̄si inuincibil. q excusat a toto & hoc q̄stū ad ea q̄ nō sūt exꝓsse ꝓtra ius diuinū vl naturale vt ꝓtra articlos fidei. decē ꝓcepta. et hmōi in q̄bo ignorās ignorabit. vt ait apls & habet. i. q. iiij. §. fi. Et si diceret hoc ēe vsurā & vsura ē cōtra decalogū. Rñdeo vsurā ee cōtra ꝓcepta decalogi vez ē reductiue, sz hūc ꝓtractū ēe vsurariū nō ē clar. cū sapientes ꝓtra sibi inicē i hmōi sentiāt. Cū āt dr ignorantiā iuris naturaliter nō excusare. intelligit & bis q̄ exꝓsse & se vl reductiue sūt ꝓtra ius naturale & diuinū vt cōtra fidē & ꝓcepta decalogi euidētes rōes l determiatōez eccie vl determiatōz

ꝛ ſniam cõmunẽ doc. Et nõ te bis q̃ p̃ multa media ꝛ ñ clara, ꝓbant eẽ ꝓtra p̃cepta ꝛ articlos

In hmõi .ſ.xxix.

ergo qꝫ in dubijs tutior via ẽ eligenda. vt dicit de ſpon. c. inuenis. Ideo cõſulendũ ẽ vnicuiq; vt ab emptione taliũ iuriũ abſtineat ſicut concludit p̃fatus Lau. in ſuo tractatu de vſuris. q̃ uis rõibꝫ ꝓbet dictũ ꝓtractũ ſuſtineri poſſe vt licitũ vt patz ſup̃. Et ſicut etiã cõcludit Inno. in ſimilibꝫ cõtractibꝫ qui dubij ſunt ſup. c. conſulunt. de vſuris. Qui aũt iam feciſſent dictuz cõtractũ emptõis dictoꝝ iuriũ cõſulendũ eſſet qꝫ ſi reſcindere poſſent ipm cõtractũ reuendendo cõitati ipſis ſalubꝛe eſſet. ꝛ qõ inde recipent vltra ſuũ capitale qõ poſuerũt in emendo paueribꝫ errogarent. Vel ſi hoc cõmode fieri non poſſet poſt receptam ſortem ſuam ex redditibus annualibꝫ a cõitate paupibus ſeu locis pijs legarent ſcõm quoſdã vt Io. de. car. aut cõitati remitterent ipſum ius exigendi redditũ illũ ſcõz alios vt Guido. ꝛ Grego. de ari. Nõ ſi tale cõſilium recipere recuſaret quis reputans illa licita eſſe ex rõibꝫ ſeu conſilijs habitis a ſapientibꝫ circa hoc et predicta iura emere intenderet vel iã empta retinere ꝛ annuũ redditũ illorum recipere vt licitũ imperpetuũ. ꝛ alijs legare vel vendere ad placitũ. relinquendus videt iudicio ſuo. nec cõdemnãdus ex hoc aut denegãda abſolutio tanq̃ pſeuerãs videat in vicio vſure. Multo magis in p̃dicatõe. In hmõi materia nõ eſt p̃cipitãda ſnia q̃ ſit mortale ſeu vſurarius cõtract9. vt dicit Cancellari9 pariſien. in generali loquẽs de dubijs materijs de mortali ꝛ hoc ne inijciat laqueus anime. xxvi. q. i. viduas. Sed nec etiã p̃dicare expedit licitũ eẽ cõtractũ ne via pareat cupiditati. Sed vl nil dicẽdum de tali materia aut ſi dicatur aliq̃d oñdendo dubiũ eſſe ꝛ p cõſequẽs p̃ ſuadẽdo ab abſtinentia iſtius cõtract9 vt tutior via eligat. Sed p̃ſuppoſito etiã q̃ dictus cõtractus eſſet licitus illi qui vacant emptioni hmõi iuriũ nõ aliquacã rõnabili ducti. ſed ſolũ ad augendas diuitias ꝛ ſue cupiditati ſatiſfaciendũ. non videt poſſe excuſari a turpi lucro. qõ mortale ẽ et ſi non obliget ad reſtõnem. Et ſi ita emerent intendẽtes p̃ hoc cõmunitati mutuare vnde parati ad mutuandũ voluntarie ipſi cõitati p̃ illo redditu annuali habendo. abſura excuſari nõ poſſẽt ſm. c. conſuluit extra de vſuris. Secus aũt ſi intenderent emere ab hñte ius in monte ſeu ipze ſtris' et locis. ſicut emũtur predia ꝛ iura licita. et non mutuare cõmunitati.

Inſuper cũ .ſ.xxx.

clerici ꝛ religioſi magis q̃ ceteri ab oĩ ſpẽ mali debeant abſtinere. vt ex. de vi. ꝛ hon. cle. c. cũ ab oĩ ꝛ fama eoꝝ non pollui ſed pollere debet in populis ſcõm Aug. xij. q. i. nolo. ꝛ laycos quoſcunq̃ in vita ꝛ moribꝫ p̃cellere deceat vt dic Hiero. viij. q. i. q̃lis. iõ abſtinere debent ab emptõne hmõi iuriũ. ne hoc ab alijs trahat in exemplũ Nõ ſi eis p̃ teſtamentũ legent vel alio pio mõ conferantur ſi eis licet reddit9 habere licebit. et iſtud poſſidere. Conſultius tamen facerẽt vẽdendo ipſi cõmunitati.

Quod autẽ .ſ.xxxi.

volentes, ꝓbare cõtractũ eſſe illicitũ inducũt illud. In dubijs tutior via ẽ eligenda Rñdet hoc eſſe verũ de honeſtate ꝛ meriti maioritate nõ de ſalutis neceſſitate quo ad oĩa dubia. Alioquin oporteret omnes religionẽ intrare. cũ tutior via ſit q̃ in ſeculo p̃ manere: Et iſtud. ſ. religionem intrare vtiq̃ cõſulit. nõ p̃cipit. xxvij. q. ij. admonere.

Item cuz di.ſ.xxxii

caueat a quibuſdã qꝫ exponere ſe periculo peccati mortalis eſt mortale ſcõm. b. Tho. in iij. Beme re p̃dicta iura ẽ exponere ſe piculo peccati mortalis. qꝫ dubium ẽ vtrũ ibi ſit mortale. Rñdet negando minorẽ Nõ enĩ emere p̃dicta iura eſt exponere ſe periculo peccati mortalis ſimplicit loquendo. ſed bene cũ iſta conditione adiuncto ſcz dubitando ibi eſſe mortale ſumẽdo ꝓpter dubium cum. ſ. non magis declinat ad vnam ptez q̃ ad aliam ſcõm rõnem. Sed qui emit p̃dicta poteſt non dubitare de hoc ſed opinari licitum eſſe ex quo p̃ eccleſiam non eſt determinatũ contrarium et multi ſapientes ꝛ piti licitũ aſſeuerent. et multo magis qui crederet oĩno talẽ contractũ cẽ illicitũ p̃ caret mortali illa emendo.

Itẽ quod .ſ.xxxiii.

dicitur a quibuſdam qꝫ quidã papa moribꝫ et ſcientia preditus dixit cõtractũ hunc eſſe illicitum. non ꝓpterea ſequitur qꝫ ſit illicitus. qꝛ talis papa non de termĩauit illud papaliter ſed magiſtraliter. vt dicit Aug. in quodã ſimili. ꝛ habet in glo. quadam in decretis. Hoc eĩ declarauit papa qõ vt priuata p̃ſona ſentiebat circa illam materiam non autem vt papa faciendo. ſ. decretum ſiue conſtitutionem ſuper tali materia. nam talis determinatio ſic facta p̃iudicaret et prevaleret auctoritatibus et dictis quorũcunq̃ doctoꝝ vt plene habetur di. xx. per totũ. Hoc autem dicitur per Grego. Bonarum mentiuz eſt ibi culpam timere vbi culpa nõ eſt. di. v. ad eius. valet ad hoc q̃ dictum eſt ſupra. videlicet qꝫ timendũ eſt ne ibi ſit culpa. et ideo conſule abſtinendum.

De solue .§.xxxiiii

ribus aūt ipas collectas seu pstautias cōitati q̄ ad receptōem annuā redditus quē eis pcedit p munitas cōiter cōcordant q̄si oēs licitū eē exq̄ coacti soluūt tanq̄ quoddā interesse .i. dāni sui euitatio, p ipsa pecunia coacte mutuata vetura cōitate. cū etiā ipsa cōitas libere ꝛ expedite ꝛ spō te pcedat illū redditū ip̄ modū doni si interesse locū nō haberet. ex eo q̄ ciues videnf obligari ad subueniendū sue cōitati ꝛ ad exponendū omnia sua bona. imo ꝛ vitā, p salute reipublice. Quidā aūt de ordi-bus exemitaq̄ vt Greg. de vari. ꝛ Guido dixerūt pdictos mutuantes seu soluētes pstantias cōitati nō posse recipe dictū redditū annuale nisi quousq̄ recipiant suā sortē cū interesse .i. dampnis inde secutis ꝛ nō vltra posse recipere. Sed cōiter hoc nō tenef nec a magistris ordi pdicatoq̄ nec minoq̄ nec a iurispitis. sz impetruū dicunt recipi posse. Qui aūt volūtarij ñ coacti soluūt dictas pstantias, ppter lucrū q̄d intendunt habere ex redditu annuali vsurā pmittunt ex quo principaliter lucrū intendūt in illo mutuo. Secus si secūdario. hoc ē. ideo mutuāt q̄ coguntur. Sperāt ñ recipe illū redditū. vñ aliquantulū pdonf nō tñ ex illo lucro mouentur ad mutuandū sed ex coactione vel etiā ex liberalitate ad subueniendum necessitati sue cōmunitatis.

¶ Capitulum xij. de rapina.

Nolite sperare in

inquitate. rapinas nolite pcupiscere. diuitie si affluāt nolite cor apponere. ps. lxi. Venerabil' Io. Cassian' ī collationib' dicit diuitias silues esse viscos. Sicut em viscus implicās auez ipedit ne possit volare sursum sed cadit ad terrā ꝛ sic capit ab aucupe-ita amor diuitiaq̄ implicat mentē vt nō valeat q̄ sursum sunt q̄rere ꝛ appetere. Sed si vult ad hec supna et spūalia se leuare relabif ad terrena querenda etiā rapiendo aliena. vñ capif tandez a dyabolo. vt ait apls. i. Cor. vi. Neq̄ rapaces regnū dei psequentur. ꝛ hō ē q̄ faciūt cōtra caritatem pximi. ꝛ cōtra pcepta dei quoq̄ obstuatio necessaria est ad cōsequendū regnū dei. Dicit ei deus Exo xx. Nō furtū facies. Hoc aūt furtū intelligif ois vsurpatio illicita rei aliene siue occulta siue manifesta vt dicit Aug. xiij. q. v. c. pena Et frequenter accidit q̄ nō solū in morte oīa sibi auferunf sed etiā in vita vel a dñis tpalibus vel a stipendiarijs vel ab alijs Vnde dñs p ysa. xxxiij. Ve qui pdaris. nonne ꝛ ipse pdaberis. cū consummatus fueris de pdatione pdaberis. Exemplum manifestū ad litterā habem? i. Reg xxx. de Amalechitis qui cū fecisset magnā pdam ꝛ incendiū in Sicelech vbi Dauid cū familia sua habitabat ꝑ tūc erat absūs reuers? ex psilio dñi p secutus ē illos. ꝛ inuenit eos discūbentes q̄ quasi festū celebrabāt diē, p cūcta pda ꝛ spolijs captis et eis oīa ablatulit ꝛ fugauit. Et q̄ pauciss?imi sunt q̄ nō inuoluti sint rapinis aliq̄ mō. iō pharise? rōnabiliter dño gras referebat ab hoc vitio cognoscens se īmunē. Deus gras ago tibi inquit. q̄ nō sum sicut ceteri hoīm raptores iniusti. Luc. xviij. Nolite ergo spare. ꝛc. Vbi tria pūt notari. ¶ Primo interdicif pfidentia circa opulentiā tpalem ibi. Nolite spare. ¶ Secundo excludif violentia ptra substantiā mūdialez ibi rapinas nolite cōcupiscere. ¶ Tercio abdicif concupiscentia q̄tum ad inhærentiā eoq̄ finalez ibi diuitie si affluant. ꝛc.

Quantum ad pri .§.i.

mu. Nota q̄ iniq̄tas hic appellaf opulentia tpalis seu diuitie sm hugo. car. Ihū ꝛ saluator dixit Luce. xvi. Facite vobis amicos de mamona iniquitatis. mamona aūt. Syriace latine diuitie inter ptantur sm Hiero. Dicunf aūt diuitie iniquitates seu iniquitas nō q̄ in se male sint. sed ppter tria. s. q̄. ¶ Vneq̄liter dispensanf ¶ Animis solerf pcurant ¶ Noies eis cōiter aburūtur. Nō diuitie inequaliter dispensanf de se pz Nā vnus paup ē ꝛ de eis nil hz, alius aliquantulum. alius multū alter plurimū ꝛ ppterea sm Basiliū dicunf diuitie iniqnitatis. i. inequalitatis. q̄ nō eq̄liter distribunf hoīb. Nec tñ hoc est ex hoīs industria cū videam? multos industriosos satis egere ꝛ simplices ꝛ incurios abūdare. Nec etiā ex demone. q̄ nil pōt facere sine dei pmissu. Vñ qd ipe dixit xp̄o cū tētauit de auaricia oñdens ei omnia regna et dicens. Hec oīa mea sūt ꝛ cui voluero do illa. vt hēf. Luc. iij. mendatiū dixit. nec mirq̄ q̄ mendax ē. ꝛ pater eius. Io. viij. Hz a dño deo ē hec varia diuinarū et ineq̄lis dispensatio optatiue vel pmissiue. Nō intelligēs Iob ait cap̄lo. xxj. Habūdant tabernacula pdonū. ꝛ audacter, puocāt dñm. s. ad iram cū omnia dederit eis deus in manu? s. pmissiue. Cām aūt hmōi ineq̄lis dispensatōis in pte assignans Ambro ait Nūq̄d iniquus ē deus vt nō nobis eque distribuat vite subsidia. vt tu qdem eēs affluens ꝛ abūdans alijs vno deesz et egerent. Et nō pot? q̄ voluit tibi benignitatis sue exprimēta, p ferre. aliū vno ꝛtute patiētie coronare. di. xlvij. sic bi. Sic ḡ diues nō vtif diuitijs ad finē quē dns ordianit. s. ꝛ intēdit vt. s. recognoscat ipm vt bñfactorē ꝛ diligat. ꝛ p noīe eius digennibo largiaf nō hz cām sperādi vitā eternā Vñ recte de talibo. Nolite spare ī iniq̄tate. i. in diuitijs. s. retentis. Nā ꝛ diuin epulon dictuz fuit. Recordare q̄ recepisti bona i vita tua. Lu.

ꝛvi. i. rem uneratōem accepisti p diuitias. et iō nō potes sperare salutē. Unde. Ecc. xxvi. dr Beat? vir qui inuētus ē sine macula qui post aur nō abijt nec sperauit i pecunie thesauris. Scdo dicunt diuitie iniquitas ꝓpter nimiā sollicitudinem que habent ad eas. Unde saluator loquēs d terra spinis occupata in q̄ ps cecidit semis. dicit significare eos qui a diuitijs et solicitudinib⁹ mūdi suffocant. Lu. viij. Addiūgit ꝑ solicitudinē diuitijs q? sine ipa solicitudine diuitie haberi nō pnt. q̄ iō et iā spinis cōparant: q? pungūt mentes frequenti solicitudie et anxietate et languinē peccatoꝝ pluriū eliciūt. et verbū dei auditū vl lectū suffocant ne fructū? seq̄tur. Et hec solicitudo dicitur malitia seu iniquitas. vt dicit Gratianus xiij. q. v. ℔. sed hoc exponens illud Facite vobis amicos d māmona iniq̄tatis. Sperāt aūt multi er ipa solicitudine sua circa diuitias nō posse d ficere vel egere. ſz ꝓuidere ad plenū occurrentibus casib⁹. Sz nolite sperare in iniquitate ait psalmista i. in ipis diuitijs et vīa solicitudie ad eas. et rō ē. q? vana ē spes ista et deficiens. Unde mus. n. quotidie diuitias deficere et de magnis copijs venire ad pauptatē. Et hoc ē qd ait apls i. Thimo vi. Diuitib⁹ h? seculi ꝓcipe nō sublime sapere nec sperare in incerto diuitiaꝝ suarū. Exemplū legit d quodā ortulano q̄ deū timēs que sibi supfluebāt ex lucro d laboribus suis oīa de die in diem paupib⁹ largiebat. Intrauit aūt suggestio diabolica in coꝝ eius vt. vicz nō pauperib⁹ erogaret amplius qd sibi superat sed ꝓgregaret et cōseruaret vt necessitatib⁹ eius futuris ꝓuideret. Et cū cōgregasset magnā quātitatem pecunie cū magno labore et solicitudine et in illa sperauit ꝓrigit vt quadā die cū laborāret pedē p cussit et grauiter adeo vt laborare nō posset nec ire. Cepit ergo pecuniā cōgregatā in medicos. et varias medicias expendere. et tota iam exhausta pmanebat infirmitas et ita aggrauata. q̄ de consilio medicoꝝ optebat pedem abscindere ad mortem euadendā. Et qua re in angustia cōstitutus reuersus ad seipm cepit se arguere d sua vana spe in illa pecunia. et dñi miam implorare vt nō aspiceret ad suā iniquitatē. sed redderet sibi pristinā sanitatem ꝓmittens ad solita pietatis opera rediturū. Cui angelus apparēs cū ſto macho ait. Ubi sunt diuitie tue cōgregate q̄re p eas in quib⁹ tantā spem hēbas nō facis te sanari. Quoꝝ qz recognoscis iniquitatē tuā nō vlt deus respicere ad fatuitatē tuā. sed tibi sanitatē tribuo. ita vt caueas nō amplius spare in iniquitate sed in deo viuo Et tāgens pedē eius subito curauit eū plene. Dicunt tercio diuitie iniquitas q? multe iniquitates committunt ꝓpter eas et p eas. Propter qd dicit Salomon eccs. v. Diuitie cōgregate i malū dñi sui. Et diero.

Omnis diues aut iniquus aut heres iniqui. p ipsas n. diuitias sperāt peruertere iusticiā scientes q? pecunie obediūt oīa. Unde ysidorus in li. sniaꝝ Cito violat auro iusticia. nullāq̄ reus ꝓtimescit culpā quā redimere se nūmis existimat. ſz q. iij. paup. Per diuicias spat diues habere officia et bñficia et exaltat supbiā Aug. omnis diuitum supbia. Per diuitias spat miser bō obtinere veniā et supnā patriā dando elemosinas ex eo qd ipa veritas ait. Facite vobis amicos de māmona iniquitatis vt cū defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula. q̄si dicat. dando pauperib⁹ elemosynas ex iniquis diuitijs p merita et orationes eoꝝ parabit vobis regnū celoꝝ Sz hoc ē verū q̄ ipse diuine et si p iniquos modos et nimia solicitudine sunt cōgregate nō tñ sunt obnoxie restōi certe. Nam illa oportet certis ps onis restituere. In oēs doc. theologos et canonistas. Ne sufficit hospitalia vel eccias facere aut pauperib⁹ erogare. vt habet ex. de homi. sicut dignū. Et aug. Neq̄ si agris iniq̄ ac perperā iuasis ita quisq̄ viat vt ex eoꝝ fructib⁹ largas elemosinas faciat iō rapinā iustificat. xiij. q. v. neq̄. Sz si restō fienda ē incerta tūc pauperib⁹ erogandū. cetera alias illicita lucra et supfl̄ua. et hoc in statu gre sunt fienda vt fructus ꝓpiat. Nā vt dicit sapiens. Dona iniq̄ nō ꝓbat altissim⁹ nec respicit in oblatōib⁹ iniq̄. nec in multitudine sacrificioꝝ eoꝝ ꝓpiabit peccata. Unde et Job. xxvij. Que ē spes ypocrite vt auare rapiat quasi dicat nullam spem pōt habere salutis. et si ex rebus raptis daret elemosinā. cū debēt ea potius restituere. Nolite ergo sperare in iniq̄tate.

Quantū ad secun §. II

dum excluditur ab homīe vsurpatio rei in eo quod dicit rapinas nolite cōcupiscere. Sicut aūt illicitū ē et cōtra ꝓceptum de sideriū rapine. ita et multo fortius ipsum opus rapine. Et apertus quidem rapine ꝓhibet lege diuina et punit iudicio dei ꝓcise. Sed opus rapine ꝓhibet lege diuina pariter et humana. tū vtroq̄ foro dei s. et mundi punitur grauiter q? p turbat nimis pacificū hoīm cōuictum. Unde dñs p ysa. lxi. capitulo Ego dñs hñs odio rapinā in holocaustum. i. etiam si mihi ex ea fiat sacrificiū. Odire aūt dei ē repbare et punire. Et punitionē rapto rū ponit Amos ꝓpheta in. c. iij. dicēs d eis. Nescierunt facere rectū. thesaurizantes iniquitatē et rapinas in edib⁹ suis. Propterea hec dicit dominus deus. Tribulabit terra. i. corpus et civitatem cū ietur. s. penis et detrahetur ex te fortitudo tua id est anima tua que ē fortis ad rapinas et alia mala. deorsum trahetur ad inferos et diripient edes tue. vbi scilicet sunt congregate rapine.

Capitulū XII.

Notandū autē .§.III.

q̄ quinq̄ modis p̄mittit rapina. s. in vsurparis dominijs. in publicis bellis. in manifestis latrocinijs. in pedagijs. r gabellis indebitis in iniustis tallijs. r dānis. Quantū ad primū cū aliquis dñs vl cōitas accipit vel detinet ciuitatē vl castrū eccie vel Imperij vel alicui dñi nō iusto titulo. vtiq̄ raptor est r omē lucrū r censum q̄ de p̄cipit r salariū q̄ inde p̄cipiūt officiales. et rectores ab illa rapina ē. Rapine impios detrahent eos. ait Salomon. puer. xxi. i. deorsum trahent ad inferos. sicut scribit de Alexādro. i. Macha. i. q̄ postq̄ p̄cussit Darium regē Persarum et Medoꝝ p̄stituit plia multa r oīm obtinuit munitiones. s. p rapinā. r interfecit reges terre. r p transiit vsq̄ ad fines terre. r accepit spolia multitudinis gentiū. r obtinuit regiones gentiū. r tyrānos. r facti sunt ei in tributū. Vñ refert Augusti. in li. de ci. dei. Q cū quidā pirata dict? Dyomedes captus fuisset r Alexandro p̄tatus interrogauit eū. Alexāder. Quare mare infestum haberet. s. p̄dando p i p̄m. Cui rñdit libera cōtumacia q̄ ea cā r rōne qua ipe totū mundū psequitur. Sed q̄ ego inquit quo nauigio id facio latro vocor. tu vero q̄ magna classe. s gentium multitudine id agis diceris imperator. Hā alia differentia nō est inter me r te. nisi q̄ ad hoc me necessitas cogit te vero īmensa cupiditas demū mortuū ē Alex. r detract? ē cū rapia sua ad īferos

Cōmittitur secū .§.IIII

do rapina in bellis. Qui ei iniustū bellū agūt in oīb? que auferūt ab eis p̄tra q̄s p̄liant rapinaz faciunt fm. b. Tho. sc̄da sc̄de. q. lvi. al's. lxvi. arti. penul. Qui aūt iuste bellant si ab hostib? laycis accipiant nō p̄mittūt rapinā. Sed ab alijs capientes nō sunt īmunes a rapina. puta si a p̄sonis ecclasticis morāntib? in ciuitatib? et locis alijs hostium. nisi illis bonis vt victualib? hostes fouerent. vel loca eoꝝ essent incastellata etiā ecclesie q̄ Gnil. r Vl. seu si a viatoribus seu a suis victualia r alia vt cōiter faciūt rapiant. Vñ Jo. baptista dixit militib? i. stipendiarijs petentib? docuit viā salutis. Estote p̄tenti stipendijs vestris Luc. tertio. Docens intēt Amb sup Luc. Idcirco stipendia p̄stituta ee militib? ne dū sumpt? q̄runt p̄do crassetur. di. lxxvi. c. in singulis. Et vt dicit Aug. militare nō est pctm. s. de se sed p̄pter p̄dam militare hoc pctm ē. xxiij. q. i. militare. Etiā cū hoc fieret in bello iusto fm. b. Tho. vbi supra vtq̄ principali intentione cupiditatis. r rapine. vñ omnes tales sunt in dānatōis statu. Quod hodie pene in omnib? stipendiarijs inuenitur. Pone inquit psalmista loquēs d̄ iniuste bellantibus. vel p̄tra p̄plm fidelē principes eorū sicut Oreb Zeb. r Zebee. r Salmana. q̄ exītes capitanei Madianitaꝝ iniuste bellauerāt. r trapiendo bona eoꝝ subiugauerāt p̄plm dei. Sz p Gedeonē cū trecētis occisi sunt cū exercitib? suis centū viginti milib? dicti p̄cipes vt habetur Judic. vij. r viij. De bello hēs. j. i tria p̄te ti. iij

Cōmittitur terto .§.V.

rapina in latrocinijs aptis. Tales erāt qui descendentem a Hierusalē in Jericho expoliauerūt r plagis impositis abierūt semiuiuo relicto. vt habet p̄babolice Luc. x. Et latrones quidē mariti mi qui dicuntur pirate p mare p̄dantes quoscūq̄ excōicati sunt. nec absolui p̄nt citra apostolicam sedem. Similiter r latrocinantes p terraz qui spoliant seu rapiunt sua a romipetis. r alijs pegrinis ecclesias r loca sancta visitāntib? aut etiam eos qui p suis negocijs vadūt ad curiā romanā vbicūq̄ sit. vel inde redeuntes ad p̄pria aut portantes ad curiam victualia. simili modo excōicati sunt. vt. j. habetur in quarta p̄te ti. i. Alij vero latrones qui alias p̄dantur ac etiā naufragantes expoliant rebus suis debent excōicari vt extra d̄ rapto. excōicatione. Et cū alios sceleratos vt homicidas. adulteros. pditores. r hmōi confugientes ad ecclesiam rōne emunitatis ecclesiastice debeat defendere r nō p̄mittere ibi capi. istos publicos latrones tueri non debet ex. d̄ immu. eccle. Et hi quidem etiam in vita p̄senti male fortunantur. Sicut et duo latrones q̄ cuz Christo crucifixi sunt. vt habetur Matth. xxvij. Et duo p̄cipes latronū. s. Rechab. r Baana qui portantes caput ysboset filij Saul occisi ab eis fecit Dauid eos occidi. r p̄cisis eoꝝ manib? r pedib? fecit suspendi. vt habet. ij. Reg. quarto De multiplici pena hoꝝ raptoꝝ hēs. j. post se. §.

Quantum ad .§.VI.

quartū. Exigentes vl imponētes noua pedagia vel guidagia que. s. dari instituta sunt a viatoribus vel mercatoribus q̄ p̄sonis vel rebus quas deferunt. exigentes ipsi sine īa p̄incipis. i. pape vel imperatoris rapinā p̄mittūt r excōicati sūt nec citra sedem apostolicam p̄nt absolui. exigentes aūt p̄sueta seu cū licentia p̄incipis noua. et non tenentes itinera secura et negligentia seu cupiditate ne expendant p̄pter q̄d viatores spoliantur. rapinam p̄mittūt p̄tenentur ad hmōi damna. Exigentes a p̄sonis ecclesiasticis p se vl alios gabellas et pedagia. p rebus suis quas nō deferunt causa negociationis rapinā faciunt et sunt excōicati. vt de censi. c. quāq̄ li. vi. Et hoc nisi haberent licentiam a papa. quod fit in terris ecclesie. Unde et christus cū quadā vice intraret Capharnaum dixerunt qui exigebant ibi pedagiū. Petro magister vester nō solui dragma.

i. illud qđ cõiter soluebaf p transitu in loco. Et introeuntibꝫ in domũ interrogauit xps. Petꝝ dicꝫ. Simon. Princeps terre a qbꝫ accipiunt tributũ vel censuꝫ a suis vl alienis. Rñdit Simon Petrus ab alienis. Ergo subdit xps. Liberi sunt filij. Iussit tñ ipm ire ad mare ꝛ staterem quẽ inueniret i ore piscis hamo capti daret exigẽtibꝫ ad scadalũ. vt hẽt Matb. xvij. Ad innuẽdũ q̃ psone religiose ꝛ ecclastice ql̃es erãt xpus cũ discipulis nõ tenẽt tallia soluere. Imponẽtes q̃qꝫ tallias seu collectas seu pstãtias dñi tpales vl ciues alicui? cõitatis psonis vltra debitũ rõnis nimias l improportionatas et certa scia. Similiter exigẽtes a subditis seruitia idebita in psonis vl rebꝫ vtopas in agris. et vecturas aiali um rapinã pmittũt fm. b. Tho. scõa scõe. q. lxvi arti. penul. de quibꝫ dicit Ezech. xxij. Principes in medio eius quasi lupi rapiẽtes pdã Robꝫ ret. quia noluit alleuiare iugũ seu onus exactionum graue quod Salomõ pater eius imposuerat pplo isrl. ad ptinuãdã pompã ꝛ iactãtiã curie sue amisit. io. ptes regni sui. i. decẽ tribꝫ q̃ exigebat p eo lapidat? fuit a pplo. vt p. iij. tertio Regũ. xij. Exigẽtes tallias a clericis sine licẽtia pape. rapinã faciũt. ꝛ post monitõez si non cessauerint ab hmõi sunt excõicati. ex. de immuni. ecclesia. nõ minus. ꝛ. c. aduersus et ex. de censi. quãqꝫ li. vi. de qua excõicatione hẽs in. iiij. pte. titu. i. Quecũqꝫ aũt rapina sit ex pdictis mortale peccatum ẽ. ꝛ psequẽter ducẽs ad eternã mortez nisi fiat de ea pnia ꝛ restõ si põt. Vñ Ezech xviij dicit dñs. Si genuerit q̃s filiũ latronẽ rapientem rapinas ꝛc. nũquid viuet. s. talis raptor nõ viuet vita. s. grẽ. sed morte morietur. s. corpali. ꝛ inde eterna. Ergo rapinas nolite pcupiscere.

De tallijs seu collectis pedagijs ꝛ gabellis vide plene. j. eo. titulo.

In tertio prin .§. vii.

cipali psalmista docet remouere cõcupiscentiã. i. amorẽ diuitiarꝫ q̃. s. quis eis inhęret vt vltimo fini dicẽs. Diuitie si affluant. i. etiã si a deo fluant p licitam acq̃sitionẽ nolite cor apponere. id est ibi constituere finẽ eas amãdo vt pncipale bonũ hoc. n. esset frui eis. Nã frui fm magistrũ. i. sniaꝫ vi. i ẽ amore inhęrere rei ꝓpter se. qđ sicut dñ nõ est nisi summe trinitati. Nã scõm Hier. ipossibile ẽ vt pñtibꝫ quis et futuris fruaf bõis i. gloria celesti. Et hoc ẽ qđ ait saluator. Impossibile est diuitez intrare in regnũ celoꝝ. Matb. xix. Loquitur ei de diuite qui cõstituit suũ vltimũ finẽ in diuitijs cuius signũ manifestũ est. si apponat cor diuitijs ita qđ ibi cõstituat finem qñ ꝓpter diuitias acquirẽdas vel cõseruandas paratus ẽ facere cõtra dei pceptũ. De hoc etiã intelligif illud Luc. vi. Ve eterne. s. dãnatõis vobis diuitibꝫ qui habetis cõsolationẽ vestrã. Nolite ergo cor apponere diuitijs cõstituendo ibi finem p modũ fruitõis. Et rõ quare nõ sunt diligende ẽ quia ibi non repitur qđ creditur. sꝫ decipiunt. ꝛ ꝓterea xps appellat eas fallaces. Nã pmittũt felicitatẽ fruitõis pfecte. ꝛ pstant miseriam damnationis eterne. Vñ Salomõ ait. Eccs. v. Qui amat diuitias nõ capiat fructũ ex eis. Fructus scõm. b. Tho. in summa dicitur a fruor frueris qz fructus est vltimũ qđ desiderat ur ꝛ expectaf d arbore. vñ cõgrue significat fruitionem dei que ẽ vltimus finis q̃ desideraf ꝛ expectatur a nobis ex opibus nostris. Est enĩ vltimũ in actibꝫ glie. qz post visionẽ ꝛ intentiõem seu dilectiõnem sequitur fruitio. Vñ Joan. xv. dicit dñs xps. Posui vos vt eatis. s. p bona opa viã mandatorꝫ ꝛ fructum afferatis i cõsequamini eternam fruitionem. Huius aũt fruitio in se habet sanctitatem suauitatẽ ꝛ puritatẽ. Sꝫ q̃ amat diuitias vt auarus. d quo ibi loquit non capit ista ex eis. nam insatiabilis est. Vñ Cris. Ipsa appositio diuitiarꝫ auget flãmam. ꝛ maior fit cupido Et Ambro. Nec satietas vnqꝫ adest cupiditati di xvij sicut bi. Scõd auarus priuatur suauitate ꝓpter qđ dicit Eccs. v. Saturitas diuitis. i. abũdantia magna nõ sinit dormire eũ Tertio puritate priuatur. Nam vt dr Eccle. x. Auaro nihil est sceleftius. hic aũt aiam suã vendit animã suam dyabolo cõmittendo mendatium piuriũ. ꝛ hmõi. ergo ex quo non capit fructus qui intenditur ex diuitijs scõm psalmistaꝫ Diuitie si affluant nolite cor apponere.

Et pro maiori .§. viii

declaratione materie hmõi põt sic diffiniri. Rapina. s. qz est rei aliene nõ sacre in loco nõ sacro illicita p violentiam ad lucrum facta vsurpatõ Declarando aũt pticulas eius nota q vsurpatio dicit actum in genere. Sciendum tñ qꝫ rapina sumitur multipliciter Uno mõ largissime ꝛ ipproprie. p omni vsurpatõe indebita siue rei realis siue rei spũalis. ꝛ sic sumif ad Phil. ij. Non rapinã arbitratus ẽ. s. xps Jesus esse se equalem deo. Sed hoc fecerũt primi parentes. qui vt dicit Aug. voluerũt rapere diuinitatẽ. i. dei equalitatem ꝛ pdiderũt felicitatẽ. Sed buiusmodi rapine xpus soluit penã. ꝛ hoc ẽ. qđ dicitur p psalmistam. Que non rapui tũc exoluebam. Secundo sumitur minus large. p vsurpatione ꝛ acquisitione vel retentione illicita rei debite realis quacũqꝫ siue manifesta siue occulta. ꝛ sic Amb. dicit q̃ qui vsurã accipit rapinã facit. xiij. q. iij. Et Aug. ait. Si quid inuenisti ꝛ nõ reddidisti rapuisti. xiiij. q. v. qđ tñ ptinet ad furtũ Et Hiero. Aliena rapere ꝓuincit q̃ vltra necef

saria sibi retinere, pbatur. di. xlij. §. i. qđ tñ ītel/
ligitur de superfluo nature et psone. Tertio mo/
do rapina sumit, ppie et stricte sc̃z, p vsurpatõe
rerũ violenta. et đ hac xp̃s pharisęis ait. Pleni
estis rapina. Math. xxiij. Et secundũ hanc ac/
ceptionem ppriam hic diffinit. Unde in ea po/
nuntur differentie eius ab alijs vsurpatõibꝫ.
Rei aliene dicit ad differentiam rei ppie. Naz
rem ppriam si qs etiã p violentiã accipet ab eo
qui ab eo abstulit dñi asportat non esset rapina.
nec etiã postẽ ad locũ raptor se ꝓtulit et porta/
uit. cẽ quis alꝫ male faceret cũ posset in iudicio re
petere. Non sacre et in loco non sacro subditur.
ad differentiam sacrilegij quo res sacra auferꝛ.
vel de loco sacro res non sacra. Illicita additur
ad differentiam eoꝝ que et si manifeste et cõtra
voluntatẽ eoꝝ a quibꝫ accipiunt auferant ta/
mẽ licite tollunt vt in bellis iustis cũ debito mõ
auferunt bona ab hostibꝫ et cũ alias debitũ ab a
liquo inuito publica auctoritate auferꝛtur. Ibi
enĩ nec rapina nec peccatũ est. ar. xxiij. q. v. c. nõ
sane. Per violentiã additur ad differentiã fur
ti quo nõ manifeste sed fraudulenter res capit
aliena. p hoc enĩ philosophus distinguit furtũ
a rapina. v. ethi. qz furtuz occultũ. rapina vero
violentam vsurpationem importat et sic sũt di
uerse spẽs auaritie. Ad lucrũ facta dicit ad differ/
entiã raptus que est spẽs luxurie qua muli/
er rapit ad cõcubitũ nõ ob lucrũ đ quo infra.

Nota secundũ .§.ix.

b. Tho. sc̃da lc̃de. q. lxvi. qđ rapina ẽ grauiꝰ pec/
catũ furto triplici rõne. Prima ẽ talis. Fur/
tum et rapina habent rõnem peccati, ppter inuo
luntariũ quod est ex pte eius cui auferꝛtur res qz
sc̃z cõtra voluntatem eius auferꝛ id cuius ẽ do/
minus. vbi ergo magis reperiꝛ de inuoluntario
ibi maius peccatũ. Sed maior rõ inuolũtarij i/
uenitur in rapina cẽ in furto. qz violentia que
reperitur in rapina directius opponit voluntati.
cẽ ignorantia que inuenitur in furto, cũ nesciẽ/
te eo res auferatur et ideo grauius peccatũ est ra
pina furto. Secunda rõ est quia p rapinam
nõ solũ infertur damnũ. sed etiã infertur iniu/
ria psone. cum hoc vergat in quandam ignomi
niam ipsius psone. et hec iniuria psonalis pre/
ponderat fraudi vel dolo que pertinet ad furtũ
Tertia rõ sumitur ex pena a legibꝰ vtricẽ pec
cato imposita. Nam secundũ leges canonicas.
et ciuiles grauius punitur rapina cẽ furtũ. vt. j
patebit. Quis autem dubitat sceleratius eẽ cõ
missum quod grauius est punituꝛ inquit Hie
ro. xxiij. q. i. non auferamus. Dz autẽ homines
verecundentur magis de furto cẽ de rapina nõ
est ex eo qđ furtum sit turpius. id est grauius cẽ
rapina. Est enim verecundia secundum philo/
sophum iii ethicorum timor de turpi actu.
sed vt dicit beatus Thomas quia homines sen
sibilibus inherentes magis gloriantur de vir/
tute exteriori que manifestatur in rapina. cẽ de
virtute interiori que tollitur per peccatum. et
ideo minus verecundantur de rapina cẽ đ fur/
to. cum tamen magis deberent de rapina erube
scere. Rapinas ergo nolite cõcupiscere ait psal/
mista et multo magis nolite facere. ex quo gra/
uius est furto a quo homines cõmuniter se cu/
stodiunt. et grauissime etiam puniuntur. Et de
pena infra ponitur.

De pena rapto .§.x.

ris. Nota qđ cũ quis rapit res alienas secundũ
leges si agatur infra annũ ciuiliter punitur in
quadruplũ cõputata scilicet ipsa re. Si aũt post
annum. punitur in simplum. ff. vi. bo. rap. l. i.
et. ij. teneturꝰ tñ raptor ad istaz pẽnam postẽ fu
erit cõdemnatus scõm Tho. Si vero agat cri/
minaliter punitur, ppter vim sine armis in ter/
tia parte bonoꝝ et est infamis. ff. de vi et vi. ar.
l. i. Si autem cũ armis punitur deportatione.
qua sc̃z deportatur in insulam et perdit omnia
sua bona. ff. de publi. iudi. l. iij. §. item lex iulia.
Secundum canones vero multipliciter punit.
Et prima pena est. quia excõicatur ab illo epi/
scopo in cuius episcopatu fecit rapinam. extra đ
rap. et incen. c. i. et. vi. q. iij. placuit. Itẽ denegat
ei pnia nisi restituat ablata. vel securitatem ple
nam faciat de reddendo si habeat vnde possit.
Si vero non haberet vnde posset et distulit ac/
cipere penitentiam vsqꝫ ad mortem. et sic non
potest satisfacere. si petat penitentiaz habitur ei
et etiam viatiꝰ m. Si autem decedat impeni/
tens. tunc et viaticum et sepultura negabit. ex.
eo. c. sup eo. et. c. in litteris. Qz si non habet vn/
de reddat nec hæredes nec ppinqui volunt sati/
facere ipse tñ contritus facit qđ potest licet tar/
de non priuabitur pnia et viatico. sed tñ sepul/
tura negabitur. Nõ statutũ est ad terrorem a/
liorꝝ. Presbiteri vero qui contra p̃dicta fecerint
sepeliendo ipsum et hmõi. debent deponi ab of/
ficio et bñficio. vt in. d. c. sup eo. Sed tamen de
istis raptoribus occultis non debet iste rigor ser
uari secundum Inno. extra eo. in litteris.

Itẽ nota quod .§.xi.

qui pticipauit in crimie rapine vl furti vl sacri
legij vel alteriꝰ iniuste dãnificatõis mortaliter
peccauit. Quibꝫ aũt modis fiat pticipatõ hmõi
ptinet in his vsibꝫ. Jussio. consiliũ. consensꝰ palpo
recursus. Participãs mutꝰ. nõ obstãs. nõ mani
festans. Et inquantum quilibet eoꝝ teneat ad
restitutionẽ vide nũc in declaratione eorum.

Quantum ad .§.xii.

quinq̄ casus primi versus datur talis regula q̄ si ex p̄cepto alteri⁹ vl̄ p̄silio vl̄ p̄sensu. s. cooparō nis vel palpatione. s. adulatōis laudando eum Idē ō dērisione vl̄ vilificatione vt ad hoc indu cat. puta q̄ dicit nō esse bonū ad aliq̄d. ⁊ q̄ ne/scit rapere ⁊ hmōi. ⁊ ex hoc dānificās mouet ad dānificandū Item dic Pe. ō pal. ō dētractore si ꝓpter detractōz audiēs ꝓuocat⁹ dānificet detra/ctū. Vel recursu. si receptōe furū vl̄ rei furate est facta rapina vel alia dānificatio iniusta. ita q̄ a lias nō fuisset facta. vl̄ ēt postq̄z ē facta rapīa vl̄ furtū q̄n ex receptōe furis vl̄ rei furate ipedit nō solū punitō ꝑ etiā restō rei ablate Item Pe. ō pal. vel cū dānificans hz recursuz ad aliquē sicut ad p̄stantē p̄ociniū ad nocumentū al⁹ q̄libet eorū p se tenet insolidū. i. in totū leso seu dānificato etiā si nihil ō rapina puenisset ad eū aut p se nil damni intulisset. ⁊ hoc quousq̄z illi leso fuerit sa tis factum Si aūt etiā sine ope istor. s. p̄silio mā dato ⁊ hmōi fuisset nihilomin⁹ facta rapina vl̄ damnificatio. ⁊ nil plus p q̄cunq̄z opus illorū additū est nō tenent nisi q̄tū ō rapina puenis/set ad eos. Si vo aliq̄d plus factū ē ex manda/to vl̄ consilio vel alt̄s hmōi ad illud plus tenet insolidū. Et q̄ dictū ē de iussione idem intelli/ge q̄n rapinā vel damnū noīe suo factū ratū ha/buit hec Pe. ō pal. xi. q. iij. c. qui psentit. cū duo bus. c. se. ex. ō resti. ispo. c. cū ad sedē. Item ō p̄silio i p̄iudiciū eccl̄ie vt ō collectis eis ip̄onēdis ⁊ hu iusmodi tenet insolidū q̄ dat tale p̄silium vñ seq̄t cum effectu talis impositio collecte clericis sine Inīa pape ex. ō sen. ex. nouerit. Item q̄ hic dr ō p̄ silio rapine idem intelligit Pe. ō pal. de p̄silio vsure: ⁊ idē dicit ō aduocato dante malū p̄silium etiā ex ignorātia. Item dicit Ric. ō cōsilio q̄ dat alicui q̄n nō restituat aliena. vl̄ quocūq̄z alio mō p̄silium p̄stat in damnū p̄rimi scienter vl̄ ignorā tia crassa sine quo cōsilio talia nō fierent. ar. de sen. ex. c. nup. in glo. Conditores iniquor⁹ statu tor⁹ que sunt in damnū p̄rimor⁹ ꝑ Durā. tenē tur restituere totū illud damnū. et sil̄r p̄sultores statutor⁹ illor⁹. Item q̄n plures vadūt insimul ita q̄ vnus nō iret sine alio ad faciendū aliq̄d furtum vel damnū, vel bellū iniustū vbi inferūt dā num cū sit ibi p̄sensus cooparionis q̄libet eorū tenet insolidū ō dāno dato. Sed siquis tales se queret ita q̄ sine eo etiā fuisset factū damnū te/net solū ō eo q̄d puenit ad eū. ⁊ de eo i q̄ dānifica uit. ar. ad hāc distinctōez ex. ō se. ⁊ re iu. c. iter ⁊ ō sen. ex. ca. inter alia. et. xi. q. iij. c. q̄n multos Ho/tarij etiā vl̄ alie p̄sone q̄ destruūt testamēta vl̄ a/lia instrumēta p̄tinentia legata facta locis p̄is vel quibuscūq̄z p̄sonis vel debita alia q̄ alij ne/sciūt seu p̄bare nō p̄nt. vñ sequit dānū q̄ ta/lia nō soluūtur. tenent insolidū lesis. q̄ p̄stant cām efficacē. Qui vo occultant ea studiose pec/cant mortaliter nec dñt absolui nisi manifestēt ea cū oz. Et licet aliqui dicant eos nō teneri ad restōem q⁹ hered̄es remanent obligati legatarijs vel alijs creditorib⁹. nō videt hoc ver⁹ cū p̄stent cām efficacem damni sicut ⁊ primi dū occulte ea tenent. ⁊ p̄marime cū hered̄es vel debitores hoc nesciunt quia tūc nō obligant satisfacere. Quēt si sciunt et satis facere nesciunt seu nolūt. q⁹ lega tarij hoc p̄bare nō p̄nt. Nec valet rō eor⁹ sic pa/tet in simili. Nā cū plures obligant insolidū ob ligatio vnius magis principalis nō tollit obli/gationē minus principalis. sicut obligatio pu/pilli ad restituendū vsurā quā fecit tutor⁹ p eo non deobligat tutorē si pupillus non reddit.

Quantum ad .§.xiii

tres vltimos casus secundi versus datur talis regula. Si talis mutui. i. tacens quando vi/det fieri furtum et dolose tacet cum posset impe dire. Et similiter non obstans qui posset obstite re. Et nō manifestans. i. qui scit vbi sit res rap/ta vel furata non manifestat. et iā cū ō hoc inter rogatur. In quolibet horū casuū si est officialis tenetur insolidū cū teneat ad hoc ex officio suo etiam si nil puenerit ad eum quousq̄z damnifi/catus sit satisfactū. di. lxxvi. c. facientis. Et intel ligit Sco. cū interrogat⁹ in iuditio ⁊ nō manife stat vbi sn̄aliter res ablata. vel alias iniuste pos sessa posset dño restitui: ita tamen q̄ dicendo ve ritatem non imminet piculum sui status vel sue persone talis tenetur leso siue sit officialis siue priuata p̄sona. ar. ad hoc. xi. q. iij. c. quisquis ⁊ ex tra ō fur. c. qui cum fure. Sed officialis etiā ex. iuditiū interrogatus tenetur si non dicat. cū nō imminet sibi periculū siue p̄sone. Si aūt non sit officialis ex quo ad hoc non tenetur ex suo offi/tio q̄uis peccet. nō tñ tenet ad aliquā satisfactō nem damnificato. Tho. scōa scōe. q. lxij. ⁊ in iij sn̄iar⁹ di. xv. et Al. in. iij. ⁊ Ol. in glo. ponūt pdi ctos versus. et sic exponunt. Ray. in sum. ⁊ bo/sti. in summa de peni. et re. ⁊ Anno. super. ca. sic dignum de homi. satis concordant. Et Pe. de pal. in quarto ponit dictos versus. Et istos tres vltimos casus sic declarat. Murus qui scilicet scit vbi est res abscondita. et non reuelat. Non obstans ille scilicet propter cuius culpam in nō purgando prouintiam malis hominibus fur/ta et latrocinia committuntur, sicut tenetur pa/stor, propter cuius culpam lupus ouem comedit. Non manifestans Iudex qui de ea re quā cog/noscit debet, pnuntiare et sic manifestare ius p/tium si nō facit tenet. Item ꝑ Sco. in q̄sto quā uis ad alicuius officiū p̄rineat obuiare malis. ⁊ damnis q̄ fiunt quādo hoc faciēdo vergeret i

aliquo casu ad malū reipublice puta magnum scandalū vl' eundēs piculū ꝓprie psone tūc non obuians nec tenet ad satisfactōem. nec etiā peccaret si obuiare ꝓtus eēt qñ p̄dicta nō ip̄edrēt. ar. di. l. vt cōstitueret. Secus si nō ī mineret tale scandalum vel periculum.

Et nota quod §. XIIII

si vnus dictoꝝ q. l. tenet ī solidū satisfecit īte graliter ō oi dāno expensis siue īcōmodo siue ī teresse oēs alij liberant qz nō tenent dānificato Nā bona fides nō patit vt idē bis exigat. ff. ō re iudi. l. bona fides Ray. Host. ⁊ Tho. Et addit Ray. dicens sic. Ille cui sic satisfit credo q̄ p̄ōt ⁊ debet quantū ad iudiciū aīe cedere actōz illi q̄ totū soluit. nō quidē vt ab vno totū exigat nisi forte a p̄cipali. sz ꝓ p̄tib⁹ petat a singul'. quātū ād fozi cōtentiosū nō tenet cedere. ff. ō admi. tuto. l. si plures. l. i. Cū sic dicit Host. siue sit facta cessio siue nō alij qui nihil soluerūt tenent ex cōscia ad releuandū illū qui insolidū satisfecit quilibz ī suis p̄tib⁹. Nā soluēs vtiliter gessit eo rū negociū. vñ tenent hꝰ ratū ⁊ ei satis facere. ar. ff. ō neg. gest. l. cū pecunia. ⁊ l. soluēdo. Tho. q̄z secūda scōe. q. lxij. q̄. si declarās dicit q̄ si ille qui fuit p̄cipal' vtputa p̄ceps soluerit oēs illi liberati sūt qui fuerūt cū eo ad damnū faciendū inducti. Si vo alius restituit tūc illi qui sunt p̄cipales. ⁊ illi ad q̄s res puenit tenet restituere illi q̄ restituit vt videt intelligendū q̄ si isti tales nō restituant ei ceteri tenent ꝓ suis p̄tib⁹ vt dictum est p̄ius

Et nota secundū §. XV

Imo. in glo. sup. c. sicut dignū. ex. ō homi. q̄ si spoliatus liberaliter dimittit p̄cipali vt raptori vl' p̄cipienti liberatus ē cōsiliatoꝝ ⁊ hmōi. qz liberatus ē is q̄ p̄cipal' tenebat ⁊ q̄ res habuerat Sed si dimittit cōsiliatoꝝ nō credit ipe Inno. liberatos alios ad quos res pueuerūt nisi ex p̄sse intellexerit eos liberare. neqz etiā illū q̄ rapinā fecit. etiā si ō rapina nil būit. qz ō iure naturali ⁊ dīno cōsequēs ē q̄ sublato p̄cipali tollatur accessoriū. ⁊ nō ecōuerso. ex. ō cōsti. c. trāslato imo plus. qz si ēt liberalit absolueret p̄cipalis nō ꝓpter hoc absolutus ē cōsiliari? si aliquid ad eū puenit ō rapina nisi ali? ꝓ eo satisfecerit. ⁊ tūc iste cōsiliari? in casu aīe ei teneret q̄ ꝓ eo satisfecit Cōcordat Host. Et q̄libz a p̄dictis oībus posset exigi pena q̄druplici: vt ō rapina ⁊ furto manifesto ⁊ ō alio furto pena duplici. Tho. secūda scōe. q. lxij. q̄. si declarās dicit hmōi pene nō debent nisi postq̄z fuerint adiudicati per sniam in quo casu pena vnius ſm Ray. nō liberat alium. xij. q. ij. c. cum de notissimam.

Nota quod si .§. XVI.

q̄s emit de rapina vl' furto qđ ꝓtinet ad ꝓticipationem rapine si hoc fecit scient' aut ꝓbabiliter hoc credēs. si hoc fecit cupidate acq̄rendi sibi. vt s. haberet vel venderet alteri sicut vellet incurrit in multa mala ⁊ incomoda ſm Ray. Tho. ⁊ Ill. Primo indistincte tenet ad restōez rei si hz. vl' valoris eius si nō hz. aut etiā si ex ipsa re ꝓpria reddita detegeret cū sit occultū. tūc n. sufficit valorē restituere. Secōo nō liberat alienando alteri vel si res ꝓeat morte vl' quocunqz casu. vl' si auferatur ei ignoranter aut violēter ⁊ hoc nisi rem ipam emptā ō rapina vel furto obtulisset dño ipsius rei tpe et loco cōgruo ⁊ ille recipere noluisset. Tertio peccat mortaliter ⁊ nō vt triusq̄z ē q̄z furtū cōmisit rē alienā cōtrectando inuito dño. ff. ō fur. l. i. Et fur. ſp̄ēi mō ra restituendi. ff. ō cōdi. fur. l. ꝓ fure. §. conduō Quarto nec p̄ciū qđ dedit pōt repetere ab eo cuius ē res. Vñ C. ō fur. l. in ciuīē. sic dz. In ciuilem rē desideratis vt res agnitas furtiuas nō prius soluatis q̄z p̄ciū solutū fuerit a dīno. Cautē negotiari. ne nō tū in dāna hmōi sed etiā in suspitionē crīs incidatis. Nec pōt se defendere rōne statuti sup hoc edīti. q̄z tale statutū esset cōtra deū. ar. di. viij. q̄ cōtra mores. Iusto ē tē restituere oēz vtilitatē quā habuit vl' habere potuit ⁊ etiā incōmoda q̄ sustinuit ille cuius ē res scōm Guil. deductis tū expensis q̄s fecisset vtiliter circa rē ipsam. Certo ei si restituit rem deteriorē q̄z cū ad ipsum puenit ñ liberat ⁊ si in alq̄ tpe medio fuit res melior tenetur ad estimatōez plurimi. ff. ō fur. l. in re furtiua ⁊ de resti. spo. c. grauis Et hoc scōm quosdam intelligendū ē q̄n res nō habet. Si ei res habet sufficit q̄ sit eque bona sicut cū fuit ablata. Septimo q̄z nō pōt agere cōtra vēditorē de precio sibi dato. obstat enī sibi turpitudo sua et hoc nisi ers̄se cauerit. x. q. ij. c. hoc ius in fine Scōm tū Ille. ex. ō ales in. viij. talis pōt rē empta restituere vendenti vt recipiat qđ de illa dedit. Magis enim pōt sibi ꝓuidere q̄z alij. dz tū inducere furem ad restituendū rem illā dño suo. hoc ille. Lex. in foro cōscie tenet venditor rei q̄ sciebat rem furatā esse reddere ementi bona fide. Et multo magis qui furatus est tenet reddere vel domino rei si sibi satisfactū nō ē p̄ emptores vel cōsumptores eius vel ei qui emit si ipse restituit. In hoc tamen non excusat ignorātia iuris. s. quia credebat ee licitū emere ea que quis rapuit. extra de regu. iur. li. vi. c. ignorantia. Sed ne ignorantia iuris facti crassa ⁊ supina. puta cum quis tempore guerre iuste vel iniuste emit a stipendiarijs calicem paramenta missale et hmōi. i. intentione lucrandi exinde Nam tenetur in totū in secundum predicta argu. xij. q. ij. ca. qui et humanis. xvi. q. i. si cupis. de cleri. ex. mi. ca. apostolice. Idem dicendū si sup hoc

nibil cogitabat. ꝛ sic ꝓpter fatuitatẽ ꝛ temerariã simplicitatẽ emit. tenet̃ scõm Ray. ꝛ Hosti. Si aũt pr̃i raptor vel ẽptor vl̃ ꝓncipal̃ restituit plene rei estimatõez cũ toto itereſſe. ceteri q̃ emerũt vl̃ dono acceptũt liberati sũt. ar. ff. d euic. l. si fui. agat tñ pn̄iam q̃libz d̃ pcõ suo. xuij. q. v. q̃ bẽris scõm Ray. ꝛ Guil. Si aũt rẽ quã sciebat raptã emit volũtate restituẽdi q̃si vtiliter gerẽs negociũ illius cui⁹ fuerat nõ peccat ꝛ põt ab expoliato petere pciũ qd̃ dedit ꝛ quicq̃d expẽdit ad ꝓseruationẽ eius Si quid ãt lucrat⁹ ẽ cũ ea re illud ꝓtinet ad dñm rei ꝛ si res sine culpa sua pereat vel amittat̃. Põt etiã petere q̃cquid soluit ꝓ ipsa re. ꝛ in iudicio aẽ credit̃ tali emptori absq̃ ꝓbatione. sed nõ in foro ꝓtentioso nisi hoc publice ꝓtestaret̃. ar. ff. de nego. ge. l. ne semmiu⁹. Si ãt tal̃ emptor postq̃ fecit diligent̃ inq̃rere ꝛ nõ potuit inuenire cui⁹ eẽt illa res quicq̃d valet vltra id qd̃ expẽdit ꝓ ipsa re. dandũ ẽ ꝓ aĩa illius cuius fuit ꝛ sic liberat⁹ ẽ ar. ad hoc xij. q. ij. q̃ttuor. Si esset paup̃ posset a ꝓlato etiã ei vt paupi relinq̃ illud pl⁹ pcio soluto. Guil. ꝛ Hosti. Si vo emit bona fide ꝛ cũ diligẽtia adhibita nõ tenet̃ restituere durãte bõa fide. ꝛ emẽdo vt ꝓ ꝓmodo suo haberet tñ peccat. Et si durante ꝓcia nõ recepta ꝛ bona fide res perijt nõ tenet̃ q̃ nõ erat ĩ mora. ꝛ sil̃r si alienauit nõ tenet̃. sz postq̃ ꝓperit rez fuisse vitiosam si inuenit dñm ipi⁹ rei dz ei reddere. nec põt pciũ petere ab eo. C. d fur. l. in ciuitẽ ß agat ꝓtra vẽditorẽ. põt tñ retinere vl̃ petere ex pcõ. q̃s cristens in bõa fide fecit circa rẽ ꝓfuãdã vl̃ meliorandã. ꝛ nõ tenet̃ d̃ fructibz tpe bone fidei pceptis iã cõsumptis. sz d̃ ertantibz qui adhuc nõ cẽnt cõsumpti ex q̃ malã fidẽ cepit hẽre secus. q̃ tenent̃ restituere. Ray. in sum. Hostiẽ. i sum. Guil. in glo.

Sciendum .§. xvii.

si q̃s ꝓmedit vl̃ al̃s ꝓsupsit d̃ rapina vl̃ furto. q̃ tenet̃ ad restõez ei⁹ q̃d̃ ꝓsupsit si hoc sciebat. Et idẽ d̃ eo q̃d̃ accepit ꝑ donatõem sciẽs eẽ rem raptam. q̃. s. tenet̃ ad restõem nisi consupsisset añq̃ hoc sciret Inno. ꝛ hosti. ĩmo etiã postq̃ ꝓsupsit nesciens rẽ hmõi q̃ñ qui donauit nõ ẽ soluendo Pe. d pal. Sz quid si dubitat vtrũ illud qd̃ habuit ꝑ donũ vl̃ ꝑ ẽptõez sit d̃ rapĩa furto ꝛ hmõi Ad hoc dicit Aller. d ales in. iiij. q̃ regulare est q̃ hõ talẽ rem restituere obligat̃ q̃ñ ꝓscia dictat q̃ sit res aliena vel q̃ñ dubitat eẽ alienã siue obtinuerit ꝑ donatõez siue ꝑ emptionẽ. dz ãt illã restituere dño cũ ꝓscia furis qui eã furat⁹ ẽ. s. vt liberet̃ vterq̃. hoc ille. Et rõ hmõi cẽ põt. q̃ null⁹ se dz exponere piculo pcũ mortalis sz retinendo in tali dubio erpõit se piculo furti. Nec si nõ sciretur dñs vel nõ inueniret̃ p⁹ debitã diligentiã inquisitionis eroget paupibz. vl̃ sibi a penitẽti.

rio. i. ꝓfessore si indigeret vt paupi assignet̃. Et sumit̃ hoc dubiũ stricte ꝛ ꝑpẽ ñ large. pleni scrupulo. Nõ si irrõnabilit̃ timat sibi dubiũ pũta q̃ emit ab eo qui rapuit ab inimicis in bello sua manifeste iusto. ꝛ cũ alijs debitis circũstantijs deponat dubiũ ad ꝓhibitũ sapientis. Nõ si deponere nõ põt satisfaciat cõscie sue reddẽdo. Cõsu endũ tñ ẽ cuilibet vt abstineat ab emptõne talium. quia multa possunt occurrere dubia.

Item nota .§. xviii.

scõm Ray. in sum. q̃ vxores q̃ comedũt ꝛ bibũt ꝛ induunt̃ d̃ rapinis ꝛ alijs male acq̃sitis seu obligatis restitutioni tenent̃ d̃ oĩbz q̃ sic cõsumũt nisi in casu. sz cũ agũt cũm spoliatoꝝ monendo et inducendo ipm raptorẽ ad restitutõem faciẽdam tũcẽ nõ tenent̃. Nã qui alteri⁹ negociũ gerit vtiliter etiã ignoranti ꝛ absenti licite recipit expensas siue secuta fuerit vtilitas siue nõ. ff. d nego. l. ij. ꝛ. l. pomponi⁹. Et hoc intelligo ꝓ eo tẽpore quo circa taliũ correctõem laborauerũt. nõ q̃ vxor ꝛ familia possint viuere toto anno de rebus talibz ꝓ vna admonitõe vl̃ duabz. sed q̃diu continue instant oportunis horis. Paris concordat Ull. ꝛ Guil. ꝛ hosti. Unde aũt vel quomodo debeant viuere vxor ꝛ familia raptoris in predicto casu dicit. Ray. in sum. Si ibi sũt alĩq̃ d̃ iusto põt de illis consumere vel expendere. si nõ sunt aliqua aliunde sibi victũ querat vel ab amicis vel de consanguineis vel operando vel etiaz elemosynam querendo Et idem dico si aliqua sunt ibi de iusto. sed vel ita mixta sunt q̃ nõ ꝑñt discerni. vel si possunt maritus nõ permittit Nõ si ꝓ nullũ ex ꝓdictis modis victũ inuenire potest restat ei triplex auxilium. Unum est. si potest habere de dote vel sponsalitio idest donatione facta ei, ꝓpter nuptias inde viuat. Secundũ vt denunciet talibus qui possunt prodesse vl̃ etiam si probari potest denunciet episcopo vt compellat vxorez pascere de iusto. ij. q. i. si peccauerit extra de pigno. c. ex litteris. Tertiũ auxiliũ est vt si esset in arto posita potest etiam de rapina viuere. quia necessitas non habet legem. de cõ. c. distin. v. ca. discipulos. Et si non immineat extrema necessitas videtur aliquantulum peccare et ideo ad cautelam iniungenda est ei aliqua penitentia. extra de furtis. si quis per necessitatez famis Quicquid autem sic expendit toleat animo. et ꝓponat q̃ citius poterit restituere. ꝛ vtatur partius. s. ad solam necessitatem. Potest etiam viuere ipsa et quilibet alius cui raptor dare ret de precio rerum raptarum quas vendidisset quia precium rei furtiue nõ est furtum. Et hoc dico si maritus alias est soluendo. Secus si nõ est soluendo. aut per hoc fieret nõ soluendo. Ita Ray. Potest etiam vti alio remedio secundũz

cōsiliū sapientū .s. in casu quo bona raptoris vl' vsurarij nō essent obligata ota certis psonis sz ꝙdā incertis tūc ō lnīa epi q̄ ē panpū pater di. lxxviij. eps pōt vti talibꝫ ac si eps distribueret ei vt paupi ō illis īcertis. pce tū ⁊ cū nore. Hoc tū videt habere locū qñ vir bñt vñ posset restituere certa. qz restō incertoꝝ fienda ē pri? restitutis certis. Nibꝫ supdictis alijs remedijs pōt vti vxor vsurarij si ō vsuris bēat dotē. ⁊ vir nihil hz nisi restōni obligatū rone rapine. furti: vsure. vel alia ō cā. put dictū ē. In oi tū pdicto casu tenet vxor debitū reddere viro ⁊ ecōuerso. nisi subsit aliud ipedimentū. ar. xxxiij. q. v. si dicat. Fratres etiā pdicatores q̄ vadūt vl' puersant apud vsurarios. q̄ nō bñt nisi de vsuris. vl' apud raptores vt eos inducāt ad restōem siue p pdicatōem in generali siue in spēali p psuasionem excusant maxime si apud alios nō possent cōmode inuenire ex. ō sen. ex. cū volūtate. Et hoc intelligendū ē cū moderamīe. ⁊ ō victu ⁊ vestitu. et libris ꝑm Pe. ō pal'. ⁊ si sit spes ꝓbabil' ō illoꝝ correctione. Itē si ꝓpter eoꝝ expensas raptoribꝫ nō subtrahat facultas restituēdi nec in toto nec in pte. ar. ij. q. vi. anteriorꝝ. ℣. illud. Guil. ⁊ Hosti. De restōne bēs plene. .s. in ti. ij. p totū. A iuris ō Pe. ō pal. q̄ nō hz recipe ꝓpter scādalū.

De filijs ⁊ filia. ℣. xix.

bus ⁊ famulis raptoris vsurarioꝝ ⁊ alioꝝ q̄ restitutioni sūt obligati vuēribꝫ ō bonis ipoꝝ. Nota distinctōem ꝑm Geral. ordi. heremi. qz aut vsurarius ē soluendo. aut nō. In ꝓmo casu. .s. cū est soluendo. et alia ad hoc hz vltra ea ad q̄ satisfacere tenet. ō illis viuere pñt. scōm distinctōez tū datā ō vxore ī hoc casu. In scōo casu cū. .s. nō est soluēdo. quicq̄d cosumūt in comedendo ⁊ bibendo ⁊ vestiendo restituere obligant. Et rō est. qz illū reddūt ipotentē ad satisfaciendū. et sic dāno pstant cām efficacē. Excusari tū pñt tales ꝓpter quinq̄. Primo propter procurationem. id est cum cām spoliatoꝝ agunt. .s. laborando fidel' ⁊ frequēter ad inducendū illū ad restituēdum. ⁊ hoc dū habet spes circa hoc de eo. .s. vt restituat. alīs nō. Secundo ꝓpter recōpensatōez. .s. qz de suo tū restituit q̄tū ab eo accipit. puta si ē filius tantū lucrat in aliquo exercitio q̄ victuz et vestitū ex suo lucro haberet. Si ē filia tū laboret in domo q̄ vna ꝑsona viuere posset ⁊ sic de famulis. tūc ḡ nō tenet sicut dicit ō emptōibus vsurarioꝝ et mercenarijs eoꝝ. Tertō ꝓpter restaurationē. .s. si ꝓponūt se restauraturos. ⁊ ad hoc se facultatem habere ꝓbabiliter credūt nec aliūde cōmode viuere pñt. Quarto ꝓpter ignorantiā qñ nescit rem esse tal'ē. .s. furtiuam vel illū obnoxium hmōi restitutioni. nec cām hz hoc sciendi sed hoc videtur vez dum ē in illa ignorātia ꝑ cū postea nouit vt teneri nisi eēt ita puul? q̄ aliter nutriri nō poterat. ar. ō cose. di. v. discipulos. ⁊ ex. ō re. iur. qō nō est. Quinto ꝓpter necessitatez qz ī tali etate sūt filij q̄ aliter nutriri nō pñt. Et si qraf vtrū pt alicui? qui dū viueret expendit. c florenos ꝓ filio nutriendo in studio ⁊ doctorando cū ipe pt nihil nisi ō vsuris bñt. ⁊ cū eēt obligatus ad restōnem vsurarū in mille legauit filio tantū q̄ngentos qz plus tūc nō bēbat. vtrū teneatur filius ad restituendū illos. c. florenos expensos in studio. Ad qō dicendū scōm quosdā q̄ si pater erat nō soluēdo cū filiū nutriebat in studio: si filius sciebat patrē suū ota bñe obligata restōni. qz male ablata esse sciebat tenet. Si vero patrē credebat ō licite acq̄sitis sibi ꝓuidere nō tenetur ō cōsumptis. sz tantū ō extāntibus puta libris ō illis emptis. ⁊ hmōi. Ego credo teneri etiā ō cōsumptis. ⁊ necessarijs vict? cū aliter sibi nō possz ꝓuidere. vt ō bis q̄ expēdit pro doctoratu ⁊ vestitu nō necessario ⁊ altꝫ distractus sine necessitate. Bona. n. fides sua excusat eū a pcō ꝓ tūc. sz nō ab obligatione restitutōnis.

Itē nota quod .℣. xx

si quis ipedit aliquē dignū vl' idoneū iniuste i. ꝓpter odiū vl' vindictā. ⁊ hmōi. a cōsecutōe alic? beneficij vl' officij vel muneris mortaliter peccat. Et si q̄dē iam erat cōsecut? illud bñficiū vl' officiū. et ipse fecit reuocare tenet ad restōnē eq̄lem secundū suā facultatē. Si nōdum erat consecutus tenetur ad aliquam recompensationez arbitrio boni viri. Tho. secunda secunde. q. lxij. Sed Pe. ō pal'. in. iij. sic dicit. Si aliquis impedit aliquē a consecutione pbende non animo ledendi sed vt detur digniori vel eque digno sibi vel alteri non tenetur ad restitutionē. Si autem facit hoc vt detur minus digno tenetur nō quidem tanti q̄ntum valebat prebenda cum ad huc non esset consecutus. sed pensatis conditionibus vtriusq̄ scōm arbitriū bonoꝝ. Sec? aūt est in alijs bonis. vel legatis in quibꝫ nihil ē debitum legatario. vel donatario sed tantū gratuitum. vnde si tibi danduz vel iam legatū ad hoc tamen reuocabiliter. ꝓcuro mihi vel amico dari non facio tibi iniuriam nec iusticiā. quia non aufero tibi ius tuum. Nihil enim erat ad hoc tibi debitum. Sed ꝓbende habent distribui non per liberalitatem sed per iusticiam que respicit debitum: vnde meliori debentur respectu minus boni quia inequaliter bonis locus est gratificationi hec Petrus de pal'. Sed Ric. ⁊ Sco. in quar. o de eo qui impedit aliquem a consecutione beneficij ꝓbende vel alicuius muneris qō erat in via habendi faciunt talem distinctionem. Quia aut hoc facit ex odio ⁊ cā dānificādi proximum. et tunc tenet. vt dictū est secundum

Ebo ~ Re. nō ad totū illud bñficiū vl munus qz nō est eq̄lis valoris bñe rē in actu ~ ꝓpe esse ad habere. ~ maxie cū posset ipediri sed tenet ad aliq̄ recōpensationē ad arbitriū boni viri. Aut hoc facit nō cā odij ~ iniurie. ℔ cā cōsulendi ~ ꝓuidendi sibi vel amico suo de illius rei vtilitate ~ tūc in nullo tenet si ꝓcurauit p viā licitā. Et hoc pōt patere tali exemplo. Nā si ꝑcido venas in fundo meo p q̄s deriuat aq̄ ad laterius puteum ~ hoc intentōne sibi nocēdi teneor ad restōz damni. ℔i aūt hoc facio absq; fraude. s. intentōne cōsulendi vtilitati mee, vtpote. qz mihi multum ē vtile hoc facere. nec cōuenienter fieri pōt sine ꝑcisione dictaꝝ venaꝝ. tūc in nllo teneor qz nō iniuste dāmnifico eo q̄ ius habeā faciēdi vtilitatem meā in fundo meo. ff. d̄ aqua plu. ar. l. si in meo. Nec obstat q̄ rusticū detinēs violenter ne suas opas exequat tenet ad salariū qd̄ amittit. Et sil̄r ipediens piscatorē aut aucupē a captōne pisciū vel auiū q̄ sūt cōis iuris tenet eis ad dānum datū ~ hoc nisi rōne ripe vel terre q̄ sunt spāliū dn̄oꝝ ~ cōitatū q̄s faceret bñs. s. sup hoc auctoritatē. Nō ei hec sunt similia añdictis. naz hic auferet piscatori ~ aucupi suo, ꝓprius vsq; qui erat vtiq; sui iuris. auferet etiā fructus ieoꝝ vsu ~ q̄si seminaliter cōtentos. Itē si ipediuit fructū alicui agri vel vinee puta effodiēdo semina vl̄ destruendo vineas florentes ~ hmōi qz peccat mortaliter studiose hoc faciēdo ~ tenet ad satisfactōz tanti q̄tum vendi potuissent fructus in illo dubio. s. nondū nati vel maturati. vñ multiplicit̄ impediri poterant. Ebo secunda secunde.

De columba .ℊ.xxi.

rtus. Petrus d̄ pal. in quarto dicit sic. Videt q̄ dn̄s colūboꝝ teneat restituere dāna illata dn̄is agroꝝ semīatoꝝ quos colūbi dānificant nisi sit vsq; quod q̄dā fingūt dicentes q̄ colūbi q̄dā nociua cū granis comedētes magis ꝓsūt q̄ obsūt dn̄is eōrū tenet emendare damnū illatū a suo animali ꝓpe q̄ ē in culpa. alias liberat dāno ipius ꝓ noxa. Sicut. n. iudiciū ē quo ad hoc de seruo ~ animali bruto. Cūm semp ad minus ad alterū tenetur. cū q̄ dn̄is colūbarū sit in culpa sciēter sic tenens colūbos tenet insolidū hec Pe. de pal.

Capitulū. xiij. de rapina ~ ptic̄ipantibꝰ in ea. et tallijs seu ꝑstantijs q̄ imponunt iniuste ~ exactionibꝰ indebitis q̄ fiūt a dn̄is vel officialibꝰ eoꝝ et pedagijs et gabellis.

De tallijs seu collectis impositōnibꝰ seu ꝑstantijs que imponūt ~ exigunt dn̄i ~ cōitates a subditis vel ciuibꝰ suis q̄ sunt licite ~ q̄ illicite et p cōsequens rapine. Notandū q̄ q̄dā gratuamina q̄ diuersis noibꝰ nūcupant. aut iponūtur ꝑsonis eccl̄asticis aut secularibꝰ Si ꝑsonis eccl̄asticis vt clericis et religiosis et hmōi hoc fiat cum licentia ~ auctoritate sedis ap̄lice illicite ~ rapine sunt. et mortaliter peccant talia exigentes. et tenent ad restitutionem et si nō soluant. vel occultent bona ad subterfugiendū hec onera non ē peccatū. et sunt excōicati tales exigentes. vel recipientes et imponentes nisi cessauerint ab huiusmodi exactionibꝰ postq̄ fuerint admoniti extra de īmu. eccle. aduersus. de qua excōicatione hēs. s. in quarta ꝓte ti. i. ~ ibi habes q̄ etiā dicantur ꝑsone eccl̄astice a quibꝰ nō possit exigi. Sed īmta habita sedis ap̄lice fi fiant causis iustis et modis licita sunt. ~ nō aliter. Cūm ~ cū tēpore famis cūctoꝝ egyptioꝝ terrā Pharao emeret ꝓ vandis. s. victualibꝰ arq; sub eadē fame cūctos seruituti subiiceret sacerdotibꝰ ita necessaria subministrauit vt nec possessionibꝰ nec libertate priuarent ~ nudarentur. dño extūc ꝓnūciāte sacerdotes in omni gente liberos esse optere. inquit Gracianus. xxiij. q. viij. ℊ q̄uis. Et hystoria hmōi habet. Gen. xlvij. Si talia exigant a laycis. tūc aut qui ista exigūt ~ iponūt habēt legittimū dn̄iū sup eos ~ iusto titulo possidēt eorū ciuitates vel castra. aut vsurpatū puta quia ꝓtinent ad eccl̄iam vel Imperiū, vel aliq̄ dominū et iniuste sunt ablata ab eis. et contra voluntatē eoꝝ detinentur, ~ si isto secundo modo. i. vsurpatiue habent tales exactiones et collecte illicite et rapine sunt, ~ mortaliter peccant exigēt̄ es et tenent ad restitutionē deductis tamen et pensis factis in vtilitatem eoꝝ ꝓ conseruatione ciuitatis et aliorū locoꝝ et hmōi. Illi aūt a quibus exiguntur in non soluendo vel fraudes adhibendo. videlicet occultando bona sup quibꝰ imponunt non peccant. dūmodo tamen caueāt a periurijs et mendacijs et locutionibꝰ circa hmodi. Cauere etiā debent a scandalis si inde cōtingerent et non soluendo ar. xi. q. iij. c. inter verba. Si autem habetur legittimū dominiū sup eos quibus imponuntur hec onera. tunc aut ꝓ iniustis causis imponuntur aut ꝓ iustis. Si primo modo id est ꝓ iniustis causis puta ꝓ faciendis iniustis guerris et nutriendis manifeste. vel si est dominus ciuitatis impont ut beat ad ludendum ad pompatice viuendum cum familia vltra decentiam sui status ad prodige expendendum in conuiuijs ensenijs luxurijs et buiusmodi, tales tallie et collecte ꝓ buiusmodi sunt rapine. et tenentur ad restitutōez nisi ea tantū exigerent q̄ alias sunt debita vel ex statuto vel antiqua rōnabili cōsuetudine lz male expendantur. Qui etiam ex subditis ꝓpria sponte soluerent ꝓ buiusmodi causis, et voluntarie assentiūt iniustis guerris peccāt q̄

mortaliter cū dñis suis cōsentiētes in malo. ri. q. iij. c. qui cōsentit. nō tñ rapinā cōmittit ipe dominus. nec tenent ipsi dñi eis restituere p regulam. sciēti & cōsentienti nō fit iniuria. neq; dolus de re. iur. li. vi. Coactus aūt ad hoc soluēda tenent & si pñt subterfugere solutōez hmōi talia sine scādalo nō peccāt: Si vo iustis de cāis imponant hec onera tūc subdistīguendū p maiori declaratōe. Aut enim talis ppls aliquo fit hec actio regit p vnū puta regem ducē marchionē comitē. principē & hmōi. Aut p plures siue ex nobilioribus siue ex plebeis siue mixtim ex vtrisq;. Et in primo casu cū. s. p vnū regit si exigat vltra ea que inter ipm & ancessores suos & subditos suos & ancessores eoz cōuentū ē ex pacto statuto vel cōsuetudie antiqua & hoc ex fraude minis vel coactione directa vel indirecta a se facta vl a suis. Indirectū voco qñ denegat eis iusticiā. vel nō defendit eos vt dz vt sic aliqd extorq̄at vl insinuari eis facē q̄ vlt aliqd ab eis mortaliter peccat rapinā cōmittēdo. & tenent ad restōnē ēm Ray. Guil. Al. & host. ar. a cōtrarijs diuinis de eulogijs. Et subditi ī tali cāu nō tenent ad dandū vl ad solutionē eoz. vñ illa subtrahēdo ñ peccāt. si tñ fiat hoc sine scādalo. Si vo exigit dñs a subditis ea de quib cōuentū ē cū eis. p se & ancessores bona fide sine dolo & coactōne sicut fieri solet cū villa vl māsiones cōcedunt de nouo colonis vl alijs plonis de quib etiā fieri solent instīa q̄ cōtinēt censū annuū vl alias fluitutes & pactōes tūc licite pt petere. & subditi tenent soluere. Nā quilibz ī traditōe rei sue pōt ponere legē quā vlt. dūmō nō sit cōtra deū ar. de cōdi. appo. c. ver. & xviij. q. ij. eleuteri⁹. Dicit etiā cōsiliū Affricanū. Pacta custodiant et de pactis. antigon⁹. Si etiā dñs vltra pacta vl sta tuta inter se & subditos spōte oblata recipit nō peccat. nec tenet restituere. i. q. iij. c. placuit. ēm Ray. et Host.

Circa hanc mate .§. i.

riā sic dicit: b. Tho. in epla ad ducissam Brabā ne: Principes terrarū a deo sūt instituti. ñ quidē vt p̄pria lucra q̄rant. & vt cōem vtilitatē pls procurēt & iō sūt eis instituti reditus: vt ex illi viuētes a spoliatione abstineant. Vñ Ezech. xlv. dr q̄ principi erit possessio in Isrl. nō depopulabūtur vltra pplm meū principes. Cōtingit aūt q̄ aliqñ principes nō bñt sufficiētes reddit⁹ ad custodiendā terrā & ad alia q̄ imināt eis expediēda cōmodabiliter ipis principib. Et ī tali casu licitū est vt subditi exhibeant vñ possit cōis vtilitas procurari. Et inde ē q̄ in aliquib terris ex antiq cōsuetudine dñi suis subditis talliā ponūt q̄ si ñ sint īmoderata absq; peccato exigi pōt. Nā ms aplm. Nemo militat suis stipendijs vñ & prin-

cipes qui militāt cōitati. negocia ei⁹ procurādo & bene. etiā viuere de bonis cōib cōitatis. vl p reditus reputatos. vel si hmōi defuerint. vel etiā si sufficiētes non sint qui sūt reputari p ea que a singulis colliguntur. Et silis rō videt cē. si aliquis casus de nouo emergat in q̄ opteat milia expendere p vtilitate cōi. vel p honesto statu principis cōsuando. ad q̄ nō sufficiūt reddit⁹. ppij vel exactiones cōsuete puta si hostes terrā in vadant vel aliquis silis casus emergat tūc p̄ter cōsuetā exactionē pñt p̄cipes aliquid exigere p vtilitate cōi. hoc Tho. Et tūc subditi qui absq; voluntate dñi subtraherent p fraudes vel alios modos tales tallias debitas ex statuto vel consuetudie antiq̄ rōabili. vl etiā de nouo ipositas moderate ex cāis expssis. a. b. Tho. peccāt mortaliter furtū cōmittendo ēm Ray. & tenent ad restōnem. vñ & Ray. dicit q̄ si indistincte sit positū in instīo cōuentionis aliquod tale verbuz collecta tallia questa & hmōi intelligit q̄ debet ea moderate petere inspectis onere & facultatibus subditoz. r. q. iij. c. fi. & extra de censi. cū apls in fi. glo. etiā Guil. dicit ibi. q̄ cū in instīo cōtinetur q̄ dñs possit facere talliā ad iussuz & placitum suū. aut cū hoc ē ex cōsuetudie moderandū ē ad arbitriū boni viri inspectis facultatibus subditorum.

Ponuntur casus .§. ii.

speciales in quib licitū est dñis exigere a subditis vltra consuetū vel statutū. Et Ray. expz mit quattuor. Primus casus ē quē etiā posuit supra. b. Tho. pfensione patrie cū sc̄z iniuste inuaditur ab hostibus. & maxime pro defensione sue ciuitatis castri vel ville. Ad hoc enim tenētur omnes non solum res suas partiri: sed etiam corpaliter laborare. munire se in castris vel in ciuitate vigilare. vt sic seipsos & res suas saluent. xxiij. q. iq. c. fortitudo. & de immu. ecc. pervenit. Secundus ē si dñs vult ire in exercituz indictum ab ecclesia vel a principe cōtra hereticos vel paganos. nec de suo absq; graui dāno posset facere expensas necessarias. tūc enī pōt a subditis auxilium moderatū petere. Tercius ē si in guerra vel bello iusto ex parte sua capt⁹ sit ab hostibus nec potest soluere redemptionē petitam ab eo absq; graui dāno. Sed si in bello iniusto captus esset nō posset redemptionez suā exigere a subditis. Et si exigeret totā vl ptē teneretur restituere eis ēm. be. Tho. in pdicta epla. Quartus est. si vellet ire ad principē p obtinendo priuilegio specialis protectionis pro se et pro eis. nec posset de suo expensas ad hoc viles facere et necessitas absq; graui damno. vel etiam si qua alia similis cā emergeret duz tamen semp moderate. & nō ad grauamē eoz. &

cū charitate ⁊ nō ex violentia exigeret .x.q. iij.c. vnio circa mediū. ⁊ de censi.c.cū apls vbi dicit. Prohibemus ne subditos suos talijs ⁊ exactōi bus ep̄i grauare p̄sumāt. Sustinemus aūt pro multis necessitatibꝫ que aliquoties supuenūt vt si manifesta ⁊ rōnabilis cā extiterit cū carita te moderatū valeant ab eis auxiliū postulare. Inno. etiā sup. d.c.cū apls. dicit q̄ subditi pos sunt p ep̄m cōpelli ad p̄standū auxiliū in neces sitate. Glo. etiā Guil. sup illo vbo si q̄ alia cā si milis addit alios casus dicēs q̄ sūt aliq̄ alie cau se vsitate ⁊ pbate alicubi preter p̄dictas. Sit g̃ quintus casus tres includēs qñ dñs maritat fi liam suā vel filiū suum facit militē aut releuat feudū suū aut nouū auget cōpando. talia. n. ui dentur respicere cōmodū subditoꝝ p eo q̄ cum dñs maritat filiā sibi acquirit amicos ⁊ augen do feudū fit ditior ⁊ cū facit filiū militē fit potē tior ad defendendū terrā. tunc g̃ plus p̄t petere dñs a subditis q̄ ante Hec credo q̄ qui talia re cipiūt dānandi sint vbi cōsuetū est vl cōstitutū vū tñ nō recipiant vltra cōsuetū vel restitutum Si tñ aliquid ē p̄suetū vel cōstitutū. ⁊ sic ad ar bitriū exigi cōsueuit. cū moderamine exigat. Cō cor. cū Ray. Ul. Guil. ⁊ Host. qui Hostiē. ad dit etiā lertū casuz qui ē multiplex. s. circa refecti onem pontiū ⁊ viaꝝ. ⁊ q̄ñ iusta cā depauperat? est vl nimis obligatus. vel qr nō bz quid comē dat. In talibꝫ ⁊ si libꝫ tenent subditi dño subꝫ uenire imo ⁊ vasalli dñr in hmōi se recognosce re obligatos. Et hoc quasi vbiq̄ cōprobat con suetudo generalr q̄ cū rōnabilr sit cēsenda ab oībꝫ est seruanda. Et i hoc etiā cōcordat. b. Tho. vt pa tet in p̄cedenti. §. Si aūt dñi vel officiales eoꝝ aliquid cōtra formā p̄scriptā extorqueant a subꝫditis inuitis directe vel indirecte scm Ray. rapi nam p̄petrant ⁊ ad restōez tenent. Si rr si qui p̄ lati eccl̄iastici, p cūrationē vel seruitiū aliq̄d ip̄eu dant legato vel alij ⁊ plus a subditis extorqueant q̄ soluerint. rapinā cōmittunt ⁊ tenent ex torta restituere. ⁊ tantundē d̄ suis pauprbꝫ erogare vt extra. de imu. ec. qz plericꝫ. Dicit aūt. b. Tho. in p̄dicta ep̄la ad ducissam. q̄ si id q̄d ab officialibꝫ dñoꝝ iniuste exactū est peruenit ad ma nus eoꝝ dñoꝝ restituendū est vel certis p̄sonis si sciuntur, vel pijs in cās seu in vtilitatē cōem si nesciuntur. Si aūt ad manus dñoꝝ nō p̄uenit q̄d iniuste extortū ē dñt nihilomin? ipsi dñi cō pellere suos officiales ad restitutionē similez fa ciendam ne de sua iniusticia lucrū reportēt. imo ⁊ tales sunt a dñis grauiter puniendi vt ceteri a similibꝫ abstineant in futurū. Sicut salomō dicit q̄ pestilente flagellato stultus sapientior fiet. hec Tho. Dicit etiam Ray. q̄ si ex aliquibꝫ circumstantijs videtur ipsis dñis impossibilis vel multum difficilis talis restitutio. satis vi detur q̄ possit hmōi p̄incipibꝫ ⁊ militibꝫ con suli q̄ in recōpensationem remitterēt eis de eoꝝ assensu ⁊ libera volūtate aliquā fruitutē seu an nuam p̄stationē in p̄petuū vel ad tp̄us in q̄ plenissime videntur eis satisfierī vel etiā facerēt in remissionē p̄cōꝝ illoꝝ quibꝫ tenent aliquod hospitale vel opus simili pietatis cū consensu tñ eoꝝ sip̄ōr requiri. Idem dicit Ray. q̄ dñi q̄ mil recipiūt a subditis nisi tallias vel ōstus si d nouo est petita vel quesita talis tallia. nō debz et igere. ⁊ q̄d mala fide p̄cepit debet restituere si p̄ tinū. vi. si. res. Et idem dicit si ab antiquo ē solu ta sibi et antecessoribꝫ suis. sed nescitur vel credi tur iniusta cā fuisse ip̄posita. ⁊ concor. Ul. Addit tñ Ray. q̄ si est verus dñs ⁊ nihil p̄cipit p̄ter? cū tñ videat viz credibile q̄d minus iustitias recipit debent subditi aliquid inter se statuere. q̄d det sibi insignū subiectionis. ne als inuniri videat esse dñium rei sue penes eū ar. optimū. xvij. q. iij. c. eleutherius. ⁊ i. q. iij. c. si quis obiece rit. Et si dubitet de quantitate hmōi subsidij. Credo inquit Ray. q̄ debent seruare q̄d in vici nis villis vel castris vel p̄uicijs obseruatur ita tñ q̄ non grauet villa illa, vel etiā eligat illa cō suetudo vbi minus soluitur. qñ diuerse consue tudines reperiuntur. extra de consue. cū olim ⁊ d cen. c. ex p̄te. Et dicit glo. Guil. q̄ credi p̄t, vel sciri, p̄babiliter ex iusta cā ab antiquo fuisse tal lia vel collecta ip̄posita ⁊ exacta qñ sup hoc repit p̄fectū instrūm, vel si est fruatū hoc a tp̄e quo non extat memoria in contrariū p̄sumendū est q̄n quosdam q̄ ex iusta cā erit ip̄posita. ar. di. iij. c. illa Quod credo nisi sit violenta suspitio in contra riū p̄serti cū dicat q̄ in longissimis p̄scripti bus nō oportz, p̄bare titulū. Dicit etiā idē Guil. q̄ illi dñi qui bñt d cōsuetudine cū subditis su is q̄ de mobilibꝫ suis capiant q̄tū volunt et q̄ volunt ⁊ cū suspicant eos velle transire ad alia dñm oīno expoliant eos. Si nō est certū aut si creditur q̄ nō fuerit hoc ab initio legitime insti tutū hmōi spoliationes ipso genere facti male sunt videlicet rapine, vnde peccant qui hoc faci unt ⁊ tenent ad restōnem. Idē. Ul. addens q̄ p̄babile nō est hmōi cōsuetudinē nimis seruiē esse inductā de voluntate ⁊ cōsensu subditoꝝ q̄ violentiā ⁊ coactionē supioꝝ. Sed si certum est q̄ ab initio fuit impositū tale onus terre sine malicia ⁊ fraude. s. q̄ dñs posit capere quanti vult a subditis, et q̄ possit retinere omnia mo bilia si recesserunt cū quilibet possit imponere rei sue onus q̄d vult videt posse tolleranti q̄ in tantū vtatur tali cōsuetudine q̄ non grauet vl tra modum manentes vel inde recedentes. nec tenetur ad restitutionē. Si aūt ciuitas vel ca strū reguntur p plures simul sicut fit in mlts ꝯralie ciuitatibꝫ tūc cū ciuitas eget pecunijs p

Capitulū .xiii.

defensione sui in iusto bello, vl' ꝓpter alios casus occurrētes, cōiter eligit aliq̄s ex ciuibꝫ q̄ habeant imponere vnicuiq; ꝓ rata ei ꝓtingēte ꝓm facultates suas. Et hoc fit tripliciter. Uno mō q̄ dicti ciues electi ad distribuendū dicta onera ꝑponāt vnicuiq; ꝓm q̄ repiunt eū bñe in substātijs & lucris debita inuestigatione sup̄ hoc facta puta ad rōem vni⁹ libre ꝓ centenario eoꝝ q̄ hñt et hmōi. Et tunc si ex certa scīa ob odiū vel aliud imponit alicui vltra ratā ei ꝓtingentē ꝓm ea q̄ reptus est bñe. rapinā facit & mortaliter peccat & tenet ei satisfacere de illo pluri q̄ sibi imponit vltra debitū q̄ ex sua impositiōe ille recipit tale grauamē. Contingit. n. aliq̄n q̄ illi nō imponit tāta tallia vl' collecta vl' prestātia ānta ꝓ illū imposita est q̄ voluit sup̄ debitū grauare q⁹ s. alij qui cū eo hñt distribuere plures nō cōcordāt cū ipo ita aggrauādo. Et tūc ex q̄ nō dānificat licet hoc intēderet peccat q̄dem tñ mortaliter. ar. xxij. q. v. q̄ ꝑiurare sed nō tenet ad restōem. Si aūt oēs vl' maior ꝑs cōuenūt in imponēdo illi vltra debitū peccant mortaliter & tenent insolidū q̄libꝫ eoꝝ q̄ grauat ad satisfaciendū de dāno. extra. de iniu. & dā. da. c. si culpa. Ꝯz si min⁹ debito imponūt sciēter tā q̄ min⁹ hēant q̄ cōpertū est, vl' etiā ex dissimulatione vl' negligētia notabili nō q̄rūt sufficienter de substātie q̄ntitate quā hñt q̄do imponit ꝑstā tia peccāt mortalit. & cōitati q̄dez nō tenentur. q⁹ cōitas & si ꝑ vna vice nō colligit q̄ntū indigz ponet iterꝫ & pluries ꝑm taractōez tñ factā ab impositoribꝰ illi q̄ alleuiat⁹ est ꝓtra debitū certū. q̄ nō tenent imo pot⁹ ipe videt obligari illis q̄ impo suerūt in eo q̄ ꝑ eo satisfaceret vñ magis ill' teneret quibꝰ iterꝫ imponit vl' pluries. Ꝯz q⁹ē ob scurū & nīs difficile repire ꝯbo ex illis & inq̄ntū teneat videt dicēdū q̄ ad arbitriū boni viri debet pauperibus erogare. precipue his q̄ sunt de numero eoꝝ quibꝰ imponit plus vl' min⁹ ꝑm q̄ntitatē subtracta ex iniusta diminutiōe collectaruꝫ vni vl' pluribꝰ factaꝫ. Et in eo casu cū ꝑm q̄ntitatē substātie bñe & lucroꝝ imponit vnicuiq; ciues q̄ occultāt bona sua mobilia vl' īmobilia vel fingūt min⁹ valere aut debita bñe vt min⁹ imponat eis furtū cōmittūt. & tenent cōitati satisfacere. nisi ꝓbabiliter scirēt q̄ oēs illud facere. s. occultare ꝓtem suoꝝ bonoꝝ. tūc. n. vident posse excusari q⁹ ꝓia manifestādo vltra debitū grauarent ꝑm tatā cōtingentē. Cauere tñ debēt in oīb⁹ a mendacijs & multo magis a ꝑiurijs. ar. xxij. q. iij. primū

Ꝯcūdo modo .§. iii.

imponit prestātia vel collecta ciuibꝰ ab electis a cōitate ad hmōi ita videlicz q̄ imponant vnicuiq; nō solū ꝑm bonoꝝ q̄ntitatē quā repiūt bñes sed etiā ꝑm iudiciū ipoꝝ imponentiuꝫ. i. ꝑm q̄ credūt illos bñe quibꝰ imponūt. ita q̄ simpliciter cōmittit ꝓscīe & iudicio imponentiuꝫ videt tñ cōitas intendere q̄ iuste faciant hoc vnicuiq; videlicz ꝓ rata sua. Et tūc si ex certa scīa plus alicui imponūt q̄ debeāt vt illi noceāt, vel vt alios indebite alleuiēt min⁹ debito imponēdo peccāt mortaliter & tenent oēs illi q̄ hoc faciūt satisfacere de dānis inde secutis lesis. ar. de iniu. & dam. da. c. si culpa. de illo pluri vltra debitū cōitati soluto. Si aūt ex errore alicui plus iusto imponūt credentes illū multo plura bñe bona q̄ habuit & ꝑm illā q̄ntitatē quā credūt ex ꝓbabilibus cōiecturis imponūt & nō plus, vident excusari a peccato & ab obligatiōe satisfactiōis. dūmodo nō moueant leuibꝰ ꝓbationibus neq; suspitionibꝰ & rumoribꝰ hoīm & ꝑcipue malivolorum. sed ꝓbabilibus rōibus vigentibꝰ facta debita diligētia als tenerent. s. grauādo ex ignorātia crassa, vt in dicto. c. si culpa. in q̄ etiā dz attendi fama & conuersatio ipius cui imponit que sibi laudabilia sunt ꝑm cōem estimationē tutius est sibi credere in hoc & ꝑm assignata imponere q̄ ꝓpria opinōe moueri. q⁹ humanū iudiciū sepe fallit. de sen. ex. c. a nobis. ij. Secus aūt est si fama illius vacillat. Si vero min⁹ debito notabiliter imponunt ex certa scīa ob parentelā vel amicitiā vel priuatam vtilitatē. aut etiā ex notabili negligētia, q⁹ nolūt diligēter inquirere vñ possent de facili inuenire illū multo plura bñe q̄ oñdat ꝑm que debent imponere, peccāt mortaliter facientes ꝓtra iusticiā & tenent satisfacere alijs qui inde plus gratiātur q̄ grauarent si a ꝓdictis fuisset soluta debita talia. nisi forte hoc facerēt. s. min⁹ debito imponendo alicui. ne si sec⁹ fieret molirent aliq̄d cōtra cōitatem vel etiā q⁹ in preteritū fuerit hmōi supra modū grauat⁹ q̄i in hoc volentes ei recompensare de dānis. Occultātes aūt bona vel pauciora assignātes q̄ habeant ex eo q̄ verisimiliter credūt. q⁹ nō habūt illi informatiōi sed pl⁹ estimabūt ipm bñe & sic plus imponēt. q⁹ de ciuitate sciunt & alios sic facere. vident posse excusari cauēdo tñ a mendacijs & ꝑiurijs. Secus si crederent q⁹ ex hoc non grauarentur vltra debitum. tūc. n. peccant & tenentur communitati.

Tercio modo .§. iiii.

imponit prestātia sic. Ciuibus ad imponendū deputatis assignat certa & determinata summa. puta mille florenī. hoīb⁹ vni⁹ ꝓtracte seu vnius ptis ciuitatis imponēda cuilibꝫ videlicet ꝓ rata sua ꝓportionabiliter ꝑm facultates suas, & q⁹ nō clare sciri pōt de facultatibꝰ ponit simpliciter in arbitrio illoꝝ q̄ntitas imponēda. ita tñ q̄ ꝓueniatur ad dictā summā mille flore. Et assumūtur ad hoc q̄nq; septē & q̄nq; nouē hoīes. q̄nq; etiaꝫ plures. & ꝓ hūc modū fit determīata impositio cuilibet. Quilibet. n. illoꝝ imponentiuꝫ facit

scriptam suam in secreto ⁊ ꝓse ꝙntitatem exprimentem quã imponit cuilibet. Et collectis scriptis omniũ imponentiũ abijciunt scripte continentes maiorem summã ⁊ minorẽ ⁊ accipiunt tres tñ continẽtes summas medias totiꝰ ꝙntitatis quã continent simul assumpte ille tres cedule. Tercia ꝑs imponit illi ciui puta si vna exprimit vnũ florenũ alia duos alia tres florenos erit tercia ꝑs totiꝰ summe que ẽ sex floreni duo ⁊ hoc illi imponet. Si ergo imponentes habita sufficienti diligẽtia ad sciẽdũ facultates ⁊ lucra ꝓsonaꝝ bona fide imponũt ꝙntũ credũt illi ꝓportionabiliter debere cõtingere etiã si plus imponeret ꝙz ille mereatur excusari vident a peccato ar. xxiij. q. v. de occidẽdis. Sed si intendũt aliqs grauare ⁊ se ⁊ suos amicos alleuiare citra condignũ notabiliter q̃ hoc faciũt peccãt mortaliter in singul' impositiõibꝫ hoim in ꝗbus hoc intendũt ꝑ regulã. Qui occasionẽ dãni dat dãnuz ꝗz de disse videt. extra. de iniur. ⁊ dam. da. c. si culpa. Quantũ vero ad obligationẽ satisfactiõis ẽ difficile inuenire q̃ teneant ⁊ inꝙntũ ꝓpter intricatam materiã. Et siqdem oẽs imponẽtes condicũt sibi ⁊ ꝓcordãt ꝙntũ cuilibet velint, vel aliquibus imponere aggrauãdo aliqs ex odio vel vt amicos possint vltra debitũ alleuiare oẽs sũt fures ⁊ latrones. ⁊ tenet quilibꝫ insolidũ notabiliter lesis ex hmõi impositiõe nisi postea exgrauarent vt dicetur in. §. se. Tenent aũt ꝓdictis de oĩ dãno ⁊ interesse. put argui a simili põt ex ꝟbis Rai. ⁊ Glo. sup eo. tĩ. q. vi. q̃ dicũt iudicẽ dantem sciẽter iniustã sniam teneri ad satisfactionẽ de omni interesse ꝓti lese. Efficaciter em̃ est cã dãni illius nõ obstante ꝙ nil sibi inde acq̃rat vt de iniu. ⁊ dam. c. si culpa. Et ꝙ teneat quilibet eoꝝ insolidũ q̃ ꝗsꝫ sit satisfactũ. ptz ꝑ ea q̃ dicunt. b. Tho. ⁊ oĩs alij in. iiij. di. xv. De coopantibꝫ ad rapinas ⁊ dãna alioꝝ sine ꝗbus nõ fierẽt. bñdatñ est ꝓsideratio fructꝰ. s. annual' redditus quez inde ꝓcipiũt soluẽtes prestãtias vt fit Florentie ⁊ Venetijs. Et hoc em̃ minꝰ ledunt multo ꝙz si nil soluentibꝫ redditus concederet. ⁊ sic ꝙ consequens illi ad minꝰ satisfaciendũ tenent. Si aũt quilibet ꝓse ⁊ in secreto vt facere tenent ꝟm intẽtionem cõitatis imponit, cũ aliq̃ ex scriptis vt dictum est abijciant. s. maiores sũmas cõtinentes ⁊ minores, ⁊ sic solũ medie opent impositionez cuilibet contingentẽ. nec bñ sciri valeat q̃ sit maior minor q̃ abijcit vel media q̃ opatur difficile est iudicare ꝗs ex illis teneat de illis dico qui ex certa scia intendũt vltra debitũ grauare. Naz q̃ imponit ꝟm ꝙ sibi videt ille de collecta mereri siue opetur sua scripta siue nõ opetur. in nullo videt teneri si diligentiã adhibuit. Illij aũt qui grauare intendũt vltra debitũ siue opetur siue non opetur eoꝝ scripta obligari vident ꝓpter affectũ intentionis cũ ope subsecuto. arg. extra. de biga. debitũ. Tum etiã qz illi aliq̃ mõ coopant ⁊ assentiũt dãno. q. q. i. c. notũ. Tũ qz in dubio tutior via est eligenda. de spon. c. iuuenis. Qui eẽ minus debito imponũt tenent alijs q̃ ex hoc ꝓpo grauant qz illud minꝰ qd̃ ei imponit debitũ solui ꝟm rõem refundit sup alios ad soluendũ nisi forte hoc facerent ex hac ꝓditiõe ⁊ cõsideratiõe ꝙ alias in preteritũ fuerũt sup modũ ⁊ iusticiã nimis grauati. ⁊ tam in isto casu. s. iniuste alleuationis ꝙz in precedẽti. s. nimie aggrauatiõis vbi obscurũ est ⁊ valde incertũ ꝙntũ inde seq̃tur dãnum. tenent ad arbitriũ boni viri. vel saltẽ q̃rere remissionẽ a lesis si sponte hñi potest. Occultãtes aũt bona vl' oĩdentes pauciora hñe vl' debita nõ vera cũ merito habeant dubitare etiã cum hoc plus sibi imponi ꝙz mereant. vident posse excusari ex q̃ cũ multa iniusticia ⁊ improportiõe hec imponunt. mendacia tñ sp̃ vitanda. xx. q. iij. c. i.

Et quia post im- §. V.

positionẽ dictarũ talliarũ ⁊ prestanciarũ cũ publicantur repiunt multe impositiones nimis improportionate ⁊ enormes ex quibꝫ sequunt quamplurimoꝝ ad sedandũ scandalũ laudabiliter, puidet ꝙ eligant exgrauatores qui pũt minuere de summa in cõmuni posita puta mille florenos certam ꝙntitatẽ. puta centũ florenos minuendo de impositione facta eis ꝗs vltra ratã sibi cõtingentem grauatos inueniunt, put eis videt vnicuiqz eoꝝ ꝓportionabiliter ꝟm excessuz grauaminis. Et cũ plures ad hoc assumant reiectis maioribꝫ ⁊ minoribꝫ ꝙntitatũ exgrauataꝝ de mediis scriptis que cõiter sunt tres simul multiplicatis Tercia ꝑs totiꝰ ab impositiõe sibi plus ꝑ alios iniuncta subtrahit. Si g̃ ꝑ talem exgrauationem reducit ad eq̃litatẽ ꝟm ꝓportionẽ vt. s. remaneat in tallia seu prestãtia sibi ꝙuenienti ⁊ debita. et isti exgrauatores bene faciũt. Et illos qui ꝑ pri? contra conscĩam plus debito imposuerãt ab obligatione satisfactiõis liberant. sed non a peccato iniusticie perpetrato. Et qui petũt alleuationez cũ sciant se nõ esse vltra debitũ grauatos assignãtes rões sue aggrauatiõis. sed falsas puta qz bñt debita. vel nõ tanta bona lucra ꝙntа bñt ⁊ creditur hẽ. vnde exgrauatores mouent ad minuendum onus peccant mortaliter ꝓpter mendacia ⁊ fraudes que vergũt in detrimentũ ꝓximoꝝ sez qui veraciter sunt grauati nimis quibꝫ unde minus põt diminuere de grauamine. Si vero exgrauatores constituti ꝓtra conscĩam exgrauãt aliquẽ de quo iudicant ꝙ nõ debet exgrauari, ꝙ non est sibi impositũ vltra debitũ peccant mortaliter agentes contra iusticiã distributiuaz qd̃ est mortale ꝟm. b. Tho. sc̃da sc̃e. ⁊ vident teneri cõmunitati quam damnificant. vel potius alijs

egrauandis quos ex hoc nō valent alleuiare vt intendit cōitas. Et si ex aggrauatis nimis vnus multū releuāt aliū in nullo ptra iusticiā faciunt ptra intentionē cōitatis q̄ est q̄ nō solū aliq̄ bo sed etiā oīb grauatis ꝓportionabiliter dimittat Sed si in modico pl⁹ alleuiāt se t amicos q̄ alios videt locꝰ esse gratificatiōi. Si. n. onꝰ sibi imꝑtū t vicens q̄rit imminui, pmittens ex hoc t socijs imminuere t amicoꝝ suoꝝ indifferēter. i. siue sint grauati siue nō, ptra iusticiā facit Et in hui⁹ cōpositionib pmissis t iuramēt factis cōtra iusticiā peccant mortaliter nec tenēt seruare. xxij. q. iij. c. in mal. Et idē est dicendū etiā q̄ntū ad primos impositores de q̄bus dictū est in. §. p̄cedentibus quo. s. ad istas colligationes iuramenta t promissiones iniustas siue intendant seruare siue non intendant.

De pedagijs .§. vi.

guidagijs t thelonijs. Pro declaratiōe vocabulorū dicit Ber. in glo. sup. c. sup q̄busdā de ver. sig. q̄ pedagia dicunt q̄ dant a transeūtib. .s. pecunie in locis ꝑstitutis a principe. Guidagia dicūtur que dant p ducatū p terrā, alicui⁹ vt securius vadant. hoc Ber. hec etiā dicunt thelonea a thelos grece deriuata q̄ latine vectigal dicit. alicubi dicūtur vulgariter gabelle. alibi duane. Dicuntur ḡ hec instituta p expensis q̄ fiunt a dñis terrarū vel cōitatib ad tenēdū territoriū eorum securū transeuntib p mare vel terrā ne ꝑsolentur vel dant in ꝑsona vel reb. Addit etiam bis Ber. vbi sup̄ salinaria que. s. dant pro sale. Et ō bis oīb dicit q̄ solus princeps pōt hoc ꝑstituere t nō ciuitas. C. no vecti. instī. nō pos. l. ij. t. iij Et q̄ dicit ciuitatē nō posse. videt intelligendū de licentia principis. Dicit aūt hic p̄ceps Imperator. Item t Hosti. in summa q̄ solus rex Romanorū pōt concedere pedagiū t nō ali⁹. De rege etiā Francie dicit q̄ in hoc eandē ptātem habet p priuilegiū. extra qui fi. sint le. p venerabilē Sed Inno. sup. c. innouam⁹. de censi. dicit simpliciter reges posse imponere noua pedagia. peccant tū si faciunt sine cā, vi ō, etiā t multo magis q̄ papa possit hoc cōstituere t cōcedere precipue in terris ecclesie. Ipse. n. dicitur princeps.

Ad sciendum .§. vii.

igit q̄n hec licite extinguitur vel non. vl q̄n iuste subtrahūtur t q̄n nō licite, distinguēdū ē primo Aut q̄ a ꝑsonis eccl'asticis accipiuntur aut ab alijs. Et si recipiunt a ꝑsonis eccl'asticis. tūc aut exigūtur hec ab eis p reb quas cā negociatiōis tulerūt vel deferri faciūt t tūc licitum est ab eis recipe iusta pedagia t gabellas sicut ab alijs ꝑsonis Archi. qui hoc notat p ar. a contrarijs de censi. c. quanq̄ li. vi. Idem dicendū cum tulerūt merimonia alioꝝ noīe suo. i. dicendo esse sua. imo et punirī deberent p prelatos suos de fraude t negociatiōis exercitio cū sit eis interdictū. lxxxvij. di. fornicari. Aut exigūtur hec ab eis p reb suis vel eccl'ie suaꝝ quibuscūq̄. dūmodo non cā negociandi transferri faciāt t tūc exigi t recipi non ꝑnt a principe seculari ꝑsonis. Hosti. q̄ null⁹ secularis hz ptātem in eccl'asticis rebus. extra de ꝑsti. que in eccl'ia. Recipidēo aūt p se vel p alios rapinam cōmittūt t tenētur ad restitutionē t sunt excōicati. vt de censi. c. quanq̄ li. vi. de q̄ excōicatione habes. j. in. iiij. pte ti. i. Ipse aut̄ ꝑsone ecclesiastice occultando ipas res quas tulerūt per se vel p alios vt non soluāt nō peccant. q̄ ad hoc non tenent. debent tū cauere a mendacijs t scandalis que solent oriri cū talia deprehenduntur. nec tū per hoc ꝑnt mulctrari tanq̄ de fraude. alias obligarentur ad restituendū. Et p constitutionem illam c. q̄q̄ in. vi. olim erant excōicati t ipe ꝑsone ecclesiastice soluētes pedagia t hmōi t tallias sed ad tollenda scandala fuit reuocata q̄ntū ad istam ptem p clementinā. Si aūt exigantur hec pedagia t thelonea t laicis tunc subdistinguendum. q̄ aut exigātur p mercimonijs. aut p alijs rebus ad vsum suū vt bladum vinū t hmōi. Et si pro mercimonijs exigant i terū subdistinguendum. Nam aut antiquū exigūt. aut nouuz. Si nouum nisi sit certū institutū esse a principe, ꝓpter imminentē necessitatē non liceat accipe. alias rapinam cōmittūt t ad restitutionē tenentur ꝑsonis Ray. t sūt excōicati. nec absolui ꝑnt citra sedem aplicam. vt ptz. j. in. iiij. pte ti. i. in. c. de processu excōicationum que fit in curia in cena dñi. Si aūt sit nouū t institutuz a principe iusta de causa. aut etiā antiquum q̄d scitur impositū ab his qui potuerūt imponere t p̄sertim auctoritate ecclesie, aut nescitur a quibo sit institutum. creditur tū ab illis institutū qui potuerūt quod credi rōnabiliter potest cū non extat memoria in contrariū. tūc si est vel credit esse iusta cā impositum vt p defensione strate publice contra predones in terra. vel piratas in mari. vel pro defensione fidei vel patrie contra paganos vel hereticos vel alia simili causa. t recipiēs tale pedagiuz vel thelonеum facit illud ꝓpter q̄d fuit impositū. sine scrupulo consciētie pōt illud recipe ꝑsonis Ray. etiā si non faceret tūc expensas. q̄ nō est necessarie. cū terra sit bene purgata latronib t in pace paratus tū labores t expensas facere si necessarie esset ad tenendū patriā securam. Probant hec omnia. xxiij. q. iij si quis romipetas t. xij. q. ij. c. nobis aūt. extra de censi. c. puenit de treu. t pa. c. innouam⁹. ff. de publi. t vecti. l. vectigalia. ff. locati. l. et conducto. Si aūt sit antiquuz t tū non auctoritate principis inductum. vel etiā si nō facit illud ꝓpter q̄d institutuz est. s. faciendo q̄d in

se est ad tenendum viã securam siue antiquum sit siue nouum ꝛ cũ auctoritate principis introductum ꝑm Ray. non potest licite recipe. ꝛ recipiendo rapinã facit. ꝛ tenet ad restitutionem illis a quibꝫ accepit. vel paupibus erogandũ si illos ignorat ꝑm Ray. Sed Hosti. dicit in sũma qꝫ nou tenet restituere si auctoritate principis ẽ inductũ vbi ꝓstaret qꝫ hac de cã institutũ est. Sz qꝫ plꝰ ẽ tenet ad plẽaz satisfactionẽ ill'q ibi ledũtur in ꝑsona vel rebꝫ si hoc accidit ex defectu suo qz. s. non tenet patriã securã vt debet ꝛ põ. xxiij. q. ij. c. dñis. ꝛ q. v. administratores.

Non soluẽtes .§. VIII

autem dicta pedagia ꝛ thelonea cum iniusta sũt qz. s. nõ sunt instituta cũ auctoritate principis l' ex iniusta cã qꝫ tñ credi non dz nisi ꝓbabiliter sciatur vel etiã si iusta de cã ꝛ ab bis q̃ potuerũt tñ non seruat illud ꝓpter qꝫ fuit institutũ. s. in tenendo loca secura ꝛ hmõi. non peccent nec tenentur restituere ꝑm Ray. qz cessante cã in exigẽte cessat effectus ꝛ obligatio in dante ꝛ illo non seruante fidem nec ipi tenent. vi. di. §. bis oibꝫ. ꝛ de iureiur. c. puenit. Caueant tñ a mendaciis semp qz peccata sunt. Non soluẽtes aũt licita pedagia ꝛ thelonea. qz. s. sunt instituta a qbus debent cũ iusta cã ꝛ obseruata. rapinam faciũt seu furtũ ꝑm Ray. vñ tenent ad restituendũ illis q̃ bus talia debent. ꝛ agere debẽt pniam de peccato hmõi ꝛ de mendaciis ꝛ piuriis ꝛ aliis viciis additis. Vñ apls Ro. xiij. Reddite oibꝫ debita cui vectigal vectigal. Cleruz ad penas q̃ inflicte sunt a iure cõmuni vel municipali ꝓtra facientes in hmõi fraudẽ dupli vel q̃drupli vel amissiõis illoꝝ mercimoniorꝝ in qbus fiebat fraus non tenent in foro ꝓscientie nisi fuerint deꝓhensi ꝛ cõdemnati ꝑm Tho. scda scde ꝛ Guil. ꝛ glo. sup. c. fraternitas. xxj. q. ij. in fi. De nõ soluẽtibꝫ hmõi thelonea ꝛ pedagia in territorio sarracenorũ vel paganorum dicit Ray. qꝫ si hoc fit tpe treuge cũ eis ꝛ de mercibus nõ prohibitis. ꝛ ipi sarraceni seruant fidẽ in defendendo in territorio suo eos a latronibus ꝛ pirratis p mare cũ teneant ipsis infidelibus soluere. fideliter debent talia eis restituere. vel si nõ apte ꝓñt pauꝑibus dispensare ad mandatũ ecclesie. Nam fides etiã hostibꝫ seruanda est. xxiij. q. i. noli. et xxij. q. iij. innocens. Idem Vl. qꝫ tñ intelligit glo. Guil. cũ sentiũt ipi confideles ꝛ hmõi statutis eorꝝ aut pactis. Sed tpe guerre vel q̃ ad merces ꝓhibitas vt ferrum ꝛ ligamina ꝛ hmõi fraudando in hmõi thelonea nõ tenẽt eis sed debent pauꝑibus erogare Ad qꝫ tñ ꝑm glo. Guil. non sunt de necessitate cogendi sed de honestate Hosti. aũt in sũma dicit simpliciter ꝛ indistincte xpianos non teneri ad soluendũ hmõi thelonea sarracenis. qz non sunt eis. Hodie tñ portantes nã solũ predicta. s. ferrum ꝛ ligamina sed ꝛ q̃cunqꝫ mercimonia ad terras sarracenorꝝ sine licentia pape incidũt in excõicationẽ. cui? absolutio apl'ice sedi reseruat. ꝛ i alijs graues penas. de qbꝫ bẽs. j. iiij. ꝓte ri. i.

De pedagijs ꝛc .§. IX.

ro que exiguñ ꝓ vlado vino ꝛ aliꝭ hmõi que qs defert vel deferri facit non pro mercimonio ꝙ pro vsu. i. vite sue ꝛ familie sue. vt dicit Hosti. qꝫ non debet solui aliqꝫ pedagiũ. etiã si cõsuetudo sit. qz irrationabilis ꝛ ideo non tenẽda. De predictis. n. rebus nõ exigi debet pedagiũ. Et qz nõ datur pedagiũ nisi de rebus que cã negociationis vel mercimonij rebuñ. C. de vect. ꝛ cõmis. l. vniuersi. Sarjs ꝓcor. Ber. in glo. sup. c. sup qbusdã de ver. sig. Hic vero Jo. in summa ꝓes. ꝛ Bar. in sũma pisana in directorio sic dicit. De bis q̃ ad ꝓprium vsum emuntur vt gra ruris colligendi vel ad se defendendũ. fisco nullũ pedagiũ debetur. vt. C. de vect. l. vniuersi vbi contra venientes decollari mandat. qz non exigenda sunt nisi de bis que cã negociationis seu mercimonij defecerunt C. de vect. ꝛ cõmis. vniuersi. Nec excusat ꝓsuetudo contraria dũ sit irrationabilis ꝛ iniqua. arg. di. viij. si consuetudinẽ. Ex bis seqtur qꝫ fraudã do hmõi pedagia occulte portando talia ꝛ nõ soluendo non esset peccatũ. dũmodo cessant piuria ꝛ mendacia ꝛ scandala. Et si pedagiuz ꝛ gabella sumatur ꝙ eodem contrariũ seruat de facto in ciuitatibus Tuscie. s. Florentie ꝛ aliꝭ multis. qz de oibus predictis exigit gabella ꝛ cum dicta gabella sit imposita ꝙ statutũ ciuitatis ꝙ modũ cuiusdam tallie seu impositiões ꝛ collecte ꝙ expensis fiendis in vtilitatẽ cõitatis. Dicendũ qꝫ ciuitas exigens dictas gabellas ꝙ victualibꝫ siuerꝫ gatur ꝙ vnũ vt ducem. marchionẽ. principez et hmõi siue ꝙ plures de ꝓpꝰ vt priores consules. antianos ꝛ hmõi. si habent ptãtem leges condendi ꝛ imponendi collectas. qꝫ est ꝓsumendum si ex more antiquo hoc faciant cui? memoria nõ extat in contrariũ. videt etiã posse imponere solutionem dictarũ gabellarũ ꝙ sui adiutorio ꝛ defensione. cuius. n. ꝓpꝰ aliquis non possit facere legem generalez. qz hoc est imperatoris vt notant Jo. ꝛ Archi. di. ij. ler. Specialẽ tñ facere põt. ꝛ hoc consentit princeps. ff. de iusti. ꝛ in. l. cões ꝓpꝰ Sic etiã ꝛ collectam specialez facere ꝛ imponere potest ꝙ suis necessitatibꝫ. ꝛ si non ghalem vt ex actionem pedagioꝝ sine licentia principis. quin imo ꝙ legem municipalẽ que dicit statutũ siue reformatio apud quosdã derogatus legi cõmuni vt ptz in materia totium ꝛ successionũ ꝛ aliorum. Ad qꝫ facit regula iuris. Generi ꝙ specie derogatur. de re iuris in vi. ꝛ sicsi gabella inclu datur sub nõe pedagij vel sit idez non obstabit

Capitulū. XIIII.

q̄ lex cōmunis ꝓhibeat exigi pedagium vl̄ gabellam de victualibꝫ ⁊ hmōi. q̄ vel lex municipal̄ vel cōsuetudo ꝓscripta habeat contrariū. cuz cōsuetudo rōnabilis ⁊ ꝓscripta tollat legem. vt extra de cōsue. c. vlti. Nec videt irrationabil̄ cōsuetudo cū sit necessarium ꝑ expensis supplē dis cōmunitatis ⁊ ciuitatis defensione. q̄ oēs ciues debent se ⁊ sua exponere ꝑ patrie defensione. Requirit aūt licentia principis ad imponē dum pedagium. que videtur forte obtēta si extat cōsuetum nec est memoria in contrariū. Presupposita igitur licentia habita a principe si gabella noīe pedagij intelligatur ⁊ multo magis si gabella sit non vt pedagium. sed vt collecta videtur q̄ teneantur hoīes soluere gabellas de victualibus ⁊ quibuscūq; ⁊ contrariū faciēdo sit furtum ⁊ tenent restituere cōmunitati vel ementibus eas. nisi ista exactio gabellaruz fieret ab his qui non hūt legitimū dominiū seu titulū iustificatum inibi. vel nisi illi qui fraudauerant alijs impositionibꝫ ⁊ modis vltra ꝓportionē cēsent grauati nimis. vel cū essent graues gabelle ⁊ sine necessitate impsite ⁊ vtilitate cōitatis sed ad numendum pompam ⁊ auariciam aliquoꝝ principuz vel ciuiū. Alias solui debent dicte gabelle vt dictū est. Ad q̄ facit Aug⁹. Pactū intelligētis ciuitatis ꝓsuetudie vel lege firmatū. nulla ciuis aut pegrini libidie violet. di. viij. q. cōtra mores

Capitulum. xiiij. de Furto.

Proiecisti sermōes meos retrorsum. si videbas furē currebas cū eo. ps. xlix. vt dicit di. xxxiij Oēs psallentes quondie deo reꝓmittimus In iustificationibꝫ tuis meditabor non obliuiscar sermones tuos. q̄ quidez oēs xp̄ianos obseruare saluberrimum est. sed precipue hos q̄ ecclesiasticam consecuti sunt dignitatem. Decibi verba sacre scripture dicūtur sermones dei ⁊ iustificationes. Sermones quidem dei. q̄z de⁹ eadem verba locutus est ꝑ sanctos suos. ⁊ q̄z deuz mentiri vel falsum dicere impossibile est cuz sit ipa veritas. ideo sermōes sui verissimi sunt. Unde ps ad patrē Jo. xvij. Sermo tuus veritas ē Justificationes aūt dicunt. q̄z ea seruata faciūt hoiem iustū ⁊ oīdunt in conspectu dei ⁊ hoīum Unde de Zacharia ⁊ uxore sua Elizabeth dicit Luc. i. q̄ erant iusti ambo ante deū incedētes in oībus mandatis ⁊ iustificationibꝫ dñi. q. d. ideo erant ⁊ oīdebant iusti. q̄z obseruabant iustificationes dñi. Sed hmōi obliuiscitur nec eis meditatur. q̄z nec ea seruat nec ea curat scire. contra quos dicit dominus Osee. iiij. quia tu scientiaz repulisti. ⁊ ego te repellam. Et Gre. qui ea que dei sunt nesciunt. i. mādata eius a dño nesciunt id est reprobant. di. xxxviij. Contra quēlibet igit horum inuebitur dns dicens Proiecisti ⁊c. vbi tria notauit. Primo redarguit obmissionē precepti in generali ibi Proiecisti ⁊c. Secdo innuit usurpationem alienoz in particulari ibi. si videbas furem. Tercio ostendit ꝓcipationē huiusmodi usurpationum ibi. currebas cuz eo

Quantū ad pri- .§. I.

mum certum est q̄ illud q̄d proijcitur tanq̄ inutile ⁊ abominabile a se elongatur. ⁊ q̄d retroponitur vt nō videatur sic collocatur. Proijciunt ergo sermones dñi qui ab obseruatione eoz̄ se elongant reputantes inutile ⁊ vanum ⁊ vile virtuose viuere ꝑm mandata eius. Retro autez proijciunt qui volūt ea scire vt licentius seu libertius peccent sine remorsu conscientie. Dicitur ⁊ Job. xx. Recede nobis. scientiā viarum tuarum nolumus. Hi sunt omniū pessimi. Item ꝑmones aūt dñi primi ⁊ magis necessarij sunt decalogi. ⁊ in vno ipoz̄ preceptoz̄ dicitur. Nō furtum facies. Exo. xx. Notē aūt furti intelligit cōis illicita usurpatio rei aliene. vt dicit Aug⁹. xiiij. q. v. penale. Cōmunis usus oīm que sunt in hoc mundo cūbꝫ hoībus esse debuit. dicit Clemens xij. i. dilectissimis. Sic. n. deus instituit naturā humanā dans ei dominiū omniū cum ait. Dominamini volatilibus celi. piscibus maris et bestijs terre. Gen. i. Q̄d dominiū oīm̄ habuissent q̄z ita erat ratio bene ordinata ⁊ regulata q̄ nulla re usi fuissent nisi ad necessitatem vel rationabilem utilitatem q̄d oīs sibīinuicez voluissent ⁊ sic nulla inter eos fuisset discordia. ⁊ sic ponit esse de iure nature. s. primitus institute cōmūis omniū possessio. vt ꝓz di. i ius autem naturale Sed ⁊ natura viciata etiaz de iure nature est in casu extreme necessitatis omnia esse cōmunia. ⁊ sic intelligitur illud Ambro. Nemo ꝓpriū dicat q̄d cōmune est. di. xlvij. sicut hi. vbi glo. cōmune id est cōmunicandi tpe necessitatis. Unde cuz quis auferret aliquid vt prouideret sue vel alterius extreme necessitati cū non posset aliter, puidere in nullo peccaret nec alicui teneretur. q̄z tūc illud est suum q̄d accipit. Nec est contra q̄d habetur extra de furtis. c. si quis. vbi imponit penitentia furanti in necessitate. quia illud intelligitur q̄n non erat extrema necessitas ⁊ si aliqua indigentia. tunc. n. non licet aliena furari sed debz aliter sibi prouidere etiā si oporteret eū mendicare. Post naturam ergo destitutam iuste, puisuz est iure humano vt extra casus extreme necessitatis possideant ista tpa diuersa a diuersis vt ꝓpria. Ita Aug⁹. Unusquisq; possidet q̄d possidz Nonne iure humano? Nam iure diuino dñi ē terra ⁊ plenitudo eius. Pauper ⁊ diuites dns de vno limo fecit. pauperes et diuites vna terra supportat. Jure autē hūano dicit. Hec villa mea.

hec domus mea. hic seruus meus. Jura būana iura impatorū sunt. quare q̄ ipa iura būana p̄ impatores ⁊ reges seculi dīs distribuit generi būano di. viij. c. quo iure. Sed p̄ maiori huius declaratiōe sciendū ꝑm. b. Tho. scōa scōe. q. xlvi. ar. i. ⁊ ij. q̄ res iste exteriores que possident ꝑsūt conſiderari tripliciter. Primo q̄ntū ad earū naturam ⁊ mutationē. Scdo q̄ntū ad ptātem, pcurandi eas ⁊ dispensationē. Tercio q̄ntū ad vsuz eaꝝ ⁊ subuentionē. Et ꝑm primū modū res ipe nec in cōmuni nec in pticulari sunt hoīm sed dei cui q̄ natura reꝝ nō subjcit ptāti hoīm sed dei, cui ad nutū oīa obediūt. Vñ nō potest homo virtute sua mutare naturas reꝝ sed solus de⁹ ⁊ ipi⁹ virtute immediate facte sunt mutatiōes miraculose rerū vt aque in vinuz in nuptijs. Jo. ij. virge in serpētē ⁊ econuerso Exo. vij. vel virtute naturali mediante. vt in mutationibus factis a magis Pharaonis. quā virtutem de⁹ indidit rebus in sui creatione. Quis aūt deus principaliter dominiū oīm haberet. ordinauit tū ꝑm suā prouidētiam q̄dam esse ad hoīs sustentationē ⁊ vt ea possideat. ita tū q̄ ab eo hīe recognoscat ⁊ nō a seipo diues ille q̄ dicebat Ānīa mea habes mlta bona reposita in ānos plurīos. Cui dictū fuit. Stulte hac nocte aīam tuam repetūt a te. Luc. xij. Quantū ad scōm. s. ptātem pcurandi ⁊ dispensandi ipas res tpales sic non solū licitū est ꝫ etiam necessariū ad humanā vitā q̄ homo possideat aliq̄ ⁊ ppria. ⁊ hoc ꝓpter tria. Primo q̄ magis solicit⁹ est vnusquisq̄ ad pcurandū aliq̄d ⁊ gubernandū q̄d sibi soli cōpetit q̄ ad id q̄d est cōmune oīm vel multoꝝ. q̄ vnusquisq̄ laborē fugiens relinquit alteri id quicq̄d ptinet ad cōmune. sicut accidit in multitudine mīstroꝝ. Scdo q̄ ordinatiꝰ res būane tractant si singul' immineat ꝓpria cura alicui⁹ rei pcurande. ⁊ e cōtrario esset cōfusio nō modica si q̄libet indistincte quelibet pcuraret cū plures cōcurrerent ad eandē reꝝ pcurandā ⁊ q̄libet mō suo. Tercio q̄ ꝑ hoc status hoīm magis pacifice ꝓseruat. dum vnusquisq̄ sua re ptentus est. Vñ videm⁹ q̄ inter eos q̄ cōmuniter et indiuiso aliq̄d possident frequēius inter eos iurgia oriunt. dū. s. vm videtur q̄ magis illa re vtat q̄ ipe. vel q̄ min⁹ laboret ꝓ ea. et hmōi. Quantū ad tercū. s. vsum istaꝝ reꝝ ⁊ subuentionē. sic non dz hō ipas res hīe vt ꝓprias ꝫ vt cōmunes. i. vt de facili eas cōicet alijs indigētibus etiā si nō patiant extremā necessitatē. Vñ ap̄ls. i. Thi. vl. Diuitibus huius seculi precipe facile tribuere. cōicare. Vñ Crisō. Dñs nō dixit reꝝ nos dños sed dispensatores fecit. Cū igitur ista tpalia vt ꝓpria licite possideant. nullus dz sine beneplacito ⁊ voluntate dñi ipaꝝ reꝝ aliquid auferre alioquin furtū facit ⁊ sermones dei retrorsum proijcit. Nec pōt se aliq̄s excusare ex eo q̄ si liij Jsrael mutuo accipiētes ab egiptijs vasa aurea ⁊ argentea asportauerūt ea secū sibi retinentes ea. vt habet Exo xi. Hoc. n. iuste fecerunt ex eo q̄ ex dñi precepto. vñ Aug. Non hinc quisq̄ sumendū exemplū putare debet ad expoliendū isto modo proximū suū. hoc. n. deus iussit q̄ nouerat quid quenq̄ pati oporteat. Nec israelite furtū fecerūt sed deo iubenti ministeriū prebuerūt. xiiij. q. v. c. dixit dñs. Cum. n. dñi sint oia nobis quodāmodo accōmodata sicut dñs alicui⁹ rei cōmodare alteri in accipiendo ab ipo ⁊ cōmodādo alteri nō illi facit iniuriā. nec iste scōs diceret furari accipiendo illud de voluntate dñi Ita in ꝓposito accipiētes illa vasa ex precepto dei nō cōmiserūt furtū. Hoc aūt de⁹ iustissime dispōsuit ꝓpter oppressiones ⁊ iniurias q̄s hebreis fecerāt egiptij ⁊ vsurpatiōes mercedis ꝫ laboris eoꝝ ꝗsi in recōpensationē illoꝝ damnoꝝ. Sicut ē nīc tenenti suū certitudinaliter q̄d aliter rebabere nō potest. si aliquid veniret ad manus ei⁹ q̄d illius eēt ⁊ vnde nō sequeret scandalū vel piculum licite posset accipe. Secus si inde sequi posset periculū. ⁊ de hoc plene infra in. c. se. §.

Quantum ad se .§. II.

cundū Notat specialis transgressio cū dicit. Si videbat furem. Furtū ꝓprie importat occultam vsurpationē q̄uis vt dictum est large importat oīnē vsurpationē illicitā. Est aūt triplex vsurpatio occulta. s. presidentie. doctrine ⁊ substantie Et de prima dicit dñs Joh. x. Qui ascendit aliunde q̄. s. p̄ ostium ille fur est ⁊ latro. ostiuz per q̄d ascendit ꝑ dignitatē vel regimen ad ouile ecclesie est xp̄s ihesus. Ego sum ostium ait ipe. seu modus traditus p̄ ordinationē eccl'ie. Intrat ergo p̄ ostiuz qui suscipit regimē alioꝝ ꝓpter xp̄m non ꝓpter mūdi faustū ⁊ auariciā imitans ipm vt. s. paratus sit aīam ponere p̄ ouibus suis. non lanam tm̄ querens ⁊ lac tpalium ab ouibus suis recipiens curam ꝑm canonicas sanctiones. q̄ nō sic p̄mouetur. ille fur est ⁊ latro. Occulte subtrahit animas subditoꝝ de⁹ nō bīdo curam de eis ⁊ mala exempla dando eis. Et si intrusus est non illam curā habens a superioribus. vel irregularis ⁊ excōicatus. vel suspensus vel interdictus exercēdo curam q̄ntū in ipo est furatur animas occulte subditoꝝ absoluendo cū non possit. q̄uis oues nescientes excusentur si alias boni sunt. fructus quoq̄ beneficioꝝ furatur talis. vnde vltra mōtale quod quotidie cōmittit exercendo curam tenetur ad restitutionem illoꝝ fructuum pceptoruz sicut ⁊ fur de re furata. Unde Isa. i. contra tales dicitur. Principes tui. i. prelati socij furū. Furtum doctrine est cū aliquis gratiā scientie et doctrine quā sine dubio habet a deo. q̄ ꝑm Aug. q̄ bona prudenter loquamur a deo est non nostra

Capitulū. xiiii.

sapientia. ipe tñ sibi p arrogantiā asscribit. Tñ apls Ro. ij. Qui pdicas nō furandū furaris. s. vsurpando glām dei. Furtū etiā in doctrina cōmittūt infideles. pagani. hereticī. de qbus xp̄us Omnes quotq̄t venerūt añ me. i. ꝓtra me seu p̄ponentes doctrinam suaz mee. fures fuerunt ⁊ latrones Joh. x. vbi Aug. sup Jo. Fuerūt q̄daz phansei de victis ⁊ virtutibz multa subtilia tractantes. diuidētes. diffiniētes rōes acutissimas concludētes. libros implentes. sapiam suā buccis concrepātibus ventilātes q̄ etiā auderēt dicere loīb⁹ nō sequimini. sectaz nrām tenete. si vultis bene viuere. Sed hi fuerūt fures querētes alias deo auferre. q̄ añ. i. ꝓtra xp̄m venerunt id est cōtra verā fidem ⁊ doctrinā ei⁹. Silēs his sunt tpe moderno quidā qui sibi ⁊ alijs persuadent sufficere sibi ad salutez ciuiliter viuere sm q̄ndam vbanitatē exteriorē de interioribz nō sapientes pticiam de victis ⁊ mādatis eccl'ie. Sed furtū etiā cōmittūr in doctrina q̄ predicant non missi. de qbus dns Jere xxiij. hec dicit dns ad. p phetas. Qui furabunt verba mea Prophete dicunt predicatores sm Gre. qui furant ꝟba dei cū predicant nō hītes auctem. narrātes ec̄ multa somnia ⁊ fictiōes sub specie reuelatiōis facte a deo. ⁊ sic recipiunt multas elemosynas cū his deceptionibz. sed illas elemosynas furant ⁊ tenētur ad restitutionē ea⁹ sm Sco. ⁊ Inn. ¶ Furtum substātie est ꝑ̄ncipalissime furtū cum occulte auferturaliena substātia. sicut fecit Judas qui fur erat ⁊ loculos hns. vt dr Jo. xiij. ⁊ ea q̄ mittebātur. s. in loculis. i. scarsella. portabat. i. asportabat ptem furans ⁊ domū portans. Sup. q̄ verba dicit Aug. Exemplū dñi accipite ꝓuersantis i terra. q̄re habuit loculos cui angeli ministrabāt. nisi q̄ ecclia illi⁹ loculos habitura erat. Quare furē admisit. s. iudā. nisi q̄ eccl'ia cū fures patit tolleret. xij. q. i. exemplū. Et qbus verbis monstrat apte error fraticellor⁹ asserentiū xp̄m nil habuisse in mūdo ꝓpriū nec in pticulari nec cōmuni cū dicat Aug. q̄ hēbat dns loculos qs portabat iudas. Et ad qd idem Aug. declarat. q. e. in. c. Habebat dns loculos a fidelibz oblata cōseruans et suor⁹ necessitatibus ⁊ alijs indigētibus prouidebat. Sic etiā error illor⁹ qui dicunt aplici teregit dicentiū nil posse vt ꝓprium retineri ⁊ possideri cū salute anie. Cū Aug. dicat q̄ eccl'ia erat habitura loculos eccl'ia. i. fideles etiā clici ⁊ prelati ecclesiar⁹ licite poterāt aliq̄ vt ꝓpria possidere vt patet. q. e. c. epi. ⁊ sequētibus alijs pluribz. ca. Tñ vter⁹ error ꝑ hereli ab eccl'ia est dānat⁹. Declarat etiā ibi Aug. ex ipo facto xp̄i tolerātis iudaz quē sciebat furez q̄ dispensatores eccl'ie vt plati ⁊ si male tractent bona ei⁹ male vtendo ⁊ sic q̄si fraudando q̄ paupibz ea subtrahūt q̄bz debent tñ tolerari a fidelibz nisi in iudicio detegantur ⁊ condēnent. Demū sicut iudas fur laqueo vitam finiuit eternaliter dānatus. ita fures aliq̄ suspendunt in vita ⁊ nisi pnīaz agant ⁊ restituant si p̄nt dānant. Perpetrat añt furtū circa substātiam tpalem multis mōis. Primo in rebus inuētis alteri⁹ ⁊ sibi retētis. cuius plenam declarationē bēs infra. e. ti. c. de inuentis. Secdo in rebz prescriptis sed mala fide infra tēpus prescriptiōis. ⁊ de hoc infra eo. c. de prescriptis. Tercio in rebz sibi cōmodatis vel pignoratis vel depositis. q̄n. s. ꝓtra voluntatē dñi i illarū vtit eis ad vtilitatē suā. Et de his infra eo. c. de cōmodato. ⁊. c. de depsito. Quarto in scriptis alteri⁹ acceptis vl retentis q̄ cōtinent iura sua ⁊ credita sine quibz nō pōt sibi debita exigere ⁊ sua defensare. Quinto etiā in rebz occulte subtractis. ⁊ sicut dicit Boeci⁹ q̄ nulla peior pestis ad nocendū q̄z familiaris inimic⁹. ita iter fures nullus pōt ita nocere sicut domestic⁹ latrūculus. Et hi sunt filij ⁊ filie cū accipiūt de bonis parentū occulte ꝓtra voluntatē eor⁹. Uxores cuz accipiūt de bonis vir⁹ suor⁹ sine consensu eorū vt dent cōsanguineis vel alijs nisi cōes elemosynas. Serui ⁊ serue de bonis dnoz⁹ suor⁹ sine sciu eorū. Discipuli negociatorū ⁊ artificū ⁊ factores sine beneplacito suor⁹ magistrorū ⁊ patronorum. Socij in apotecis cū accipiūt de cōmūi lucro sine sciu consociorū vt sibi retineant nō est dubiuz oēs hos mortaliter peccare. De his plene infra in. c. de furto. q̄ ꝓtra preceptū dñi faciunt q̄ ꝓhibet furtū. Tñ ⁊ dns inter peccata que coinquināt hoīem. i. maculāt aiam. qd̄ ꝓprie nō facit nisi peccatū mortale sm. b. Tho. in. iij. ponit expresse furta. hec sunt inq̄t que coinquināt hoīem Matth. xv. Hoc etiā ꝓz ex eo q̄d dicit Zacha. v. Hec est maledictio q̄ egredit sup faciem oīs terre. q̄ oīs fur sicut ibi scriptū est iudicabit. id est condēnabit. Nullus añt ꝓdemnat sm iudiciū diuinū nisi ꝓ mortali ex. b. Tho. ij da ij de q. lxvi. arti. vi. Qui igit furabat ait apls. iam nō furetur sed magis operetur manibz suis vt habeat vnde necessitatē tribuat patienti. ⁊ etiā vt possit restituere ablata ad que tenet q̄ntū potest. alias non posset digne penitere vt dicit Aug. xiij. q. vi. si res. Sed si quis auferret alteri aliq̄d. q̄ illa re male vteret. vnde damnū ei non sequit tpale sed vtilitas anime. sicut auferendo occulte fucum mulieri. gladium furioso. pecuniam vel pannos lusori ⁊ dilapidatori ⁊ hmōi. ne illa distrabat male sed ad vtilitatem domus cōuertat nō malefaceret sicut ⁊ Rachel que furata est idola patris sui Laban ex hoc non reprehendit. q̄ abstulit illi occasionem idolatrandi. Et hoc nisi ex ipo facto sequeret graue scandalū alicuius. Si quis añt auferret a diuite auaro vel vsurario vt inde daret paupibus nō ꝓ hoc excusaretur a fur

to.vt expresse cōfidit Aug.in quadam Omelia. Forte aliquis cogitat ꝛ dicit. Vtri sūt xp̄iani auari ꝛ cupidi nō habeo peccatū si illi abstulero ꝛ pauperibus tedero. vñ si nil boni agūt. mercedez hr̄e potero. ꝙ hmōi cogitatio dyaboli calliditate suggerit. Nam si totū tribuat qđ abstulit addit potius peccatū ꝙ minuat. hec ille. xiij. q. v. forte.

Quātum ad ter .§. III

cium vbi notabitur p̄ticipario vsurpatiōis alie norū ibi. currebas cū eo. s. eundo ad furandum. Cursus aūt importat affectum magnū ad ip̄m furtū. Dicit aūt Salomon puer. xxvi. Qui cū fure p̄ticipat odit aīam suā. Triplex aūt rō assignatur ꝙre furtū est peccatū grande. Prima est qz cōtra charitatē agit ur q̄ consistit in dilectiōe nō solū dei sed etiā p̄rimi. Qđ aūt est cōtra charitatem mortale est. cuz p̄ ea habeat vita spūalis anīe ptinet em̄ ad charitatē p̄rimi vt nō solum q̄s velit ei bonū sed etiā ad hoc operetur. ꝙ p̄ furtū non optatur quis bonū p̄rimo. imo cōtrariuz. s. nocumentum in reb⁹. ꝛ si passim sibi inuicez homines furarent̄ periret hūana societas. hec Tho. scda scde. q. lxvi. ar. vi. Scda ratio est. qz furtuz est contra iusticiam que reddit vnicuiq; qđ suum est. p̄ furtū em̄ accipitur qđ est alteri⁹ quod sibi nō debetur. s. auferenti. qđ aūt est cōtra iustiam est mortale. cū agit̄ non solū cōtra bonū alicuius sed etiā cōtra bonū commune. vñ ꝛ leges oēs puniūt furta grauiter. qz nocent bono cōmuni. ꝛ ꝑm alias leges positiuas municipales morte puniunt̄ tales. Scōm aūt legē diuinam puniebant̄ furta pena dāni. qz debebat restituere q̄tuor oues p̄ vna. quinq; boues p̄ vno. vt habet Exo. xxij. ꝛ hmōi. Tercia rō est. qz in furto cōmittitur dolus seu fraus. dum. s. occulte accipit quasi ex insidijs vsurpando rē p̄ximi ꝙ dolum ꝛ fraudē cōmittere vbi est notabile dānuz p̄rimi nō est absq; graui peccato. ps. Virū dolosum abominabit̄ dñs. Est aūt mortale nō solum cū furatur q̄s qđ notabil̄ valoris est in se. ꝙ etiā cū notabile impedimentū ꝛ nocumentum est ei cui auferitur vt. xx. solidi in se parū sunt tñ pauperi multū est. Sed si quis in se parū qđ aufert paratus ꝛ dispositus actualiter multuz auferre si cōmode posset furtuz cōmittit. qđ mortale est. Unde Hiero. Fur non solū in maioribꝫ ꝙ etiā in minoribus iudicatur. Non em̄ qđ furatū est sed mens furantis attendit̄. xiij. q. vi c. fi. Qđ intelligitur cū intendit accipe etiā multū alias in minimis non p̄prie furtum nec mortale est. Qđ. aūt dicit̄ puer. vi. Non grandis est culpa cū quis furat⁹ fuerit. non p̄terea dicit̄ quia ī se non sit mortale. sed vt dicit. b. Tho. scda scde. q. lxvi. arti. vi. duplici ratione. Primo p̄ter necessitatem inducentez ad furandum que vel diminuit culpam vel totaliter tollit cū scilicet esset extrema necessitas. vt dictū est supra. Unde quasi hanc rationē assignans quare non sit grandis culpe. subdit Salomon. Furatur em̄ vt esurientem impleat aiam̄. Scō, p̄ter comparationem ad reatū adulterij quod vnicuiq; est grauius. vnde morte punitur in lege diuina. Unde de fure subditur q̄ de p̄hibitus reddet septuplum. qui autem adulter est perdet aīam suā. Currit ꝙ cum fure qui participat cū eo in furto. Quod vt notat Ugo. cardi. sup. v. supradicti p̄s. fit inquem modis contentis in his versibus. Jussio. consilium. consensus. palpo. recursus. Participans mutus. nō obstans. nō manifestans. Quos versus ponunt plures doctores. b. Tho. scda scde. ꝛ in. iiij. Alb. ꝛ alij. Sed eorum declarationez habes plene in precedenti c. de rapina. quod sufficeret pro alia predicatione ibi. vide. Idem enim iuris est in participatione rapine ꝛ furti.

Capitulum. xv. de Furto ꝛ de multis speciebus seu modis furti. ꝛ de inuētis. que sibi retinētur ꝛ de pignore. ꝛ de cōmodato. ꝛ de depposito. et de locatione ꝛ cōductiōe. ꝛ de p̄scriptiōe. quō. s. in his cōmittatur furtum vel aliud peccatum.

Furtum est cōtrectatio rei alienę mobilis ꝛ corpalis fraudulosa inuito dño. lucrifaciendi gratia siue ip̄ius rei siue vsus possessionis vere. vt. ff. eo. l. i. Contrectatio ponitur in predicta diffinitione. qz sine ea nō est furtum. etiam si intenciat voluntas. vel verbū. tamen p̄ solam voluntatem erit quis transgressor alteri⁹ p̄cepti. s. illius. Non cōcupisces rem p̄rimi tui. Rei alienę ponit̄ in diffinitione. qz in re p̄pria non cōmittit̄ furtum. intellige nisi alius hēat in re illa aliqđ ius. puta cui res erat pignorata vel commodata quā dñs fraudulose capiendo furtū cōmitteret ff. e. l. si res. §. si is qui re in principio. Idē Tho. scda scde. q. lxij. Mobilis ꝛ corpalis dicit̄. qz in rebus immobilibꝫ vt in agro vel in corpalibus vt sunt actiones ꝛ seruitutes nō cōmittit̄ furtū eo q̄ talia nō possint contrectari. Fraudulosa dicitur. qz cū aliquis credebat rem esse suā que nō erat. vel si nō erat sua credebat q̄ etiā ab eo q̄ habebat ibi ius posset accipe. nō cōmittit furtuz. licet al⁹ teneat̄ instī. vi bo. rap. §. qz tñ. ꝛ §. sc. Invito dño dicit̄. qz si credit dñm p̄missurū ꝛ subest iusta causa credendi nō tenet̄. Secus si non subest. ff. eo. l. si is qui. Et dicit̄ dñs inuit⁹ etiaz si videat rem auferri ꝙtus nō cōtradicat. ff. eo. l. penul. Si aūt putat facere inuito dño ꝛ in dñs vult furtū quidem fact ꝙntū ad intentionem sed non tenet̄ ad restitutionē. nec dñs pōt petere obstante sibi sua voluntate. ff. eo. l. inter oēs

Capitulū .xv.

.§.penul. Lucrifaciendi gratia dicitur. qz si quis alienā ancillam rapuerit nō causa lucri sed libidinis nō committit furtū. ff.e.l.xcrum. Vsus rei vel vsus possessionis vere dicitur. qz nō soluz cōmittit furtuz qui rei dominium vult lucrari. sed etiā qui vult in re ipa lucrari vsum ⁊ possessionem di.xv. qui saccū. ff.e.l. qui inuenta. Quot sunt species furti? Rñdeo. due. Nam aliud est manifestum. s. illud cū quo fur deprehendit priusqz veniat ad locū destinatum. Aliud nō manifestum cū quo nō deprehenditur. ff. eo. l. ij. ⁊. iij. Item nota qz quedā remanent in noīe generali quedam sub speciali, veluti sacrilegium. qđ furtum est rei sacre. Peculatus qz est furtum de re publica. xxij. q. iij. quid ergo. Fibigeatus quod dē furtū qñ quis dispergit gregem ⁊ inde furatur. Plagium quod dicit furtum hoīs. s. qñ quis liberum hoīem scienter vendit vel emit. ff. de plag. l. i. ⁊. iij. Et eodem modo si seruum alienum solicitauerit vel asportauerit.

De furto in gene .§.i.

Notandū ergo qz furtū cōmittit quis qñ abstulit rem alienā fraudulēter ⁊ sciens nō esse suam occulte ⁊ est mortale nisi cēt quid minimuz vt fructus' ortozū in paruo valoze ⁊ hmōi. quia tunc veniale nisi illud modicū abstulisset ⁊ intētione ⁊ notabiliter accipiendi, vel damnificandi si potuisset qz tunc est mortale sm. b. Tho. ij. ij. q. lxvi. ar. vi. ⁊. xiij. q. vi. c. ij. Et tenet etiā restituere rem furatā qz citiꝰ potest nisi ille a quo abstulit tantūdem habuisset de suo ⁊ nolebat reddere qz in tali casu nō tenet ad restitutionē sm. Hosti. nisi p hoc fieret alteri grauamen. peccauit tamen talis graviter sic auferendo si poterat in iudicio rem suā recuperare. qz non debebat sibi facere iusticiā sed iudex. Si aūt in iudicio nō poterat rehabere suū vel ꝓpter defectū probationis vel ꝓpter tyrannidem vel potentiam i pius. tunc etiam nec accipiendo peccauit. nisi inde aliꝰ scādalum pararetur sm. Tho. se. se. Idem. Pe. de palu. in q̄to. ⁊ Henricus de Gan. Ad quod etiam facit dictū Aug. xiij. q. v. nō sane. quicquid ab inuito sumit iniuriose aufert. Nam plericz nec medico volunt impendere honorē suum ꝛc. Et quod dictū est de furto. s. qz cū sine scandalo aliozuz rem sibi furatam vel aliud tanti valoris potest accipe ab eo qui abstulit qñ in iudicio recuperare nō posset tenetur restituere. Idem videtur dicendū de rapina, vsura ⁊ fraudulentia ⁊ aliis damnificationibus iniustis. Et qz bona fides nō patitur vt idem bis exigatur. tutum est hēredibus suis declarare qz ille non tenet sibi p aliquem modū honestum, vel donare ei si qđ deberat ille fur vel raptoꝛ vel alias damnificans. Et hoc dico ne ille qui alienū detinebat conscia dictus restituat illud maleablatuz ei ex q̄ habebat ius suū. ⁊ sic habebit bis suum. Pro maiori declaratione predictoꝝ nota qz in. vij. casibus nemo sibi satisfacere potest. Primō qñ iuridice vl' aliter potest suū rehabere. i. petendo ab eo qui ē sibi debitoꝛ vel ipm in iudicio cōueniendo p. probationes sufficientes q̄s hz ⁊ sibi fieri sperat iusticiam. facit. n. tūc cōtra ius expressum. ar. di. ir. §. quicunqz ergo legibꝰ. Secdo in iudicio ordinario ⁊ cōmuni. Nemo em̄ potest ee iudex in ꝓpria causa. vt habet. C. ne quis in ꝓpria cau. l. i. quod institutū est iusticiam ne fur vel raptoꝛ deprehensus se excusare posset dicens se debere hīe ab alio cui furat? est. tum qz inde orirent scandala ⁊ discordie si extra ordinariū iudiciū quilibet sibi satisfaceret. tum qz plus posset accipe q̄z quod debet hīe dicendo rem suā maioris precij q̄z sit ⁊ eā quā abstulit minoris q̄z sit. Tercio in dubio, tūc enim est superioris sententia requirēda. alꝰ accipiendo cuz se exponat piculo furti ex quo dubitat peccaret grauiter. ar. di. xxiij. habuisse. Indecēs est ⁊ satis abominabile dedecus, vt in re dubia certa detur sententia. Quarto cuz verisimile est inde scandalum proximoꝝ generari ⁊ grauamen. puta quia vel capietur vel credet qz qui innocens est illud furtum fecisset. Nemo em̄ cū alteriꝰ iactura debet locupletari. de re. iur. li. vi. Quinto qñ ex hoc imminet periculum ꝓprie fame. puta quia verisimiliter estimari potest qz scietur ⁊ vt fur diu vulgabitur cum nō possit probare illum sibi esse debitoꝛem cui abstulit. ar. xij. q. i. nolo ibi. q̄ fidens ꝓprie fame negligat famā suam nimis crudele est. Sexto si imminet ei periculum, ꝓprie psone vl' vite puta qz possz accusari vt fur. qz hoc cēt temptare deū. ar. xxij. q. ij. queritur. Septimo si imminet piculū pscie. puta qz ñ credit sibi licere ꝑ furtū reputat vl' qz se exponit piculo periurij parat? periurare cū peteret potiꝰ q̄z dicere veritatē. ar. xxviij. q. i. §. ex bis oībus. ⁊ xxij. q. v qui periurare. Peccat g̃ in his casibꝰ sibi satisfaciens. Satisfacere aūt seu restituere nō tenet nisi plus debito accepisset vl' nisi ei nō satisfaciendo seu restituendo vnū de quinqz vltimis piculis euenire posset cui tū obuiaret restituendo. ar. extra. c. cū ex iniūcto de noui ope. nunc. §. super eo. Et rō hoꝝ est qz sic retinens cōtra se vel cōtra ꝓximū quereretur iusticiā naturalē. Item nota qz si filiusfamilias abstulit de bonis parentum contra voluntatē eorum furtū cōmisit ⁊ si est quid notabile mortale est ⁊ si coheredes, haberet post mortem eorum. videtur obligari illis pro eo qđ contingebat illos de sic ablatis si sunt in notabili quantitate. nisi obtinuisset remissionem super bis ab ipsis parentibus, ⁊ multo magis emancipatus tenetur. Nec potest filiusfamilias sm. Ray. in summa dare elemosynā de peculio

profectio ⁊ aduentitio nisi credat pr̃em p̃missu
tũ vel nisi sit de licẽtia pr̃is in schol' vel in pegri/
natione. De castrensi aũt vl'q̃ castrensi potest.
Pro buius declaratiõe nota ꝑm Guil. Peculiuz
castrense dicit̃ q̃ filiofamilias occasiõe militie
a parẽtibus vl' alijs donat̃ vel ipe in militia acq̃
rit. Quasi castrense est qđ filiusfamilias ex ad/
uocatione vel alio officio publico ꝓcepit. puta si
sit officialis seu rector ⁊ inde recepit salariũ. Idẽ
dicit̃ de medico. ⁊ sili qđ p̃sbiteris ⁊ clericis ex of/
ficio suo aduenit. Et in p̃dicto duplici peculio
filius censet̃ vt p̃familias vt possit de eo facere
elemosynã ⁊ facere vt placet. C. de ino f. test. l. fi.
Profectitiũ est qđ ex rebꝫ p̃is vel earꝫ occasione
aduenit vt fructꝰ siue lucrũ ⁊ in isto nil iuris hz
filius sed p̃ plenã ꝓprietatẽ, vt instit. p q̃s perso.
no. acq̃. §. i. Aduentitiũ est qđ ex alia q̃cũq̃ cã fi/
lio aduenit siue a mre siue ab alia extranea ꝑso/
na siue de alijs oparionibꝫ siue de laboribꝫ suis.
⁊ in hoc peculio ꝑuat̃ filio ꝓprietas. Et si p̃ pre/
moriat̃ filij est. ꝙ viuente p̃re hz p̃ plenum vsu
fructũ. ⁊ de eo fili⁹ testari nõ p̃t. extra de sepul.
licer li. vi. In bonis aũt q̃ hz pater multo min⁹
filius habet aliquã ptãtem nisi qz hz ali. ⁊ iõ ac/
cipiendo ꝓtra voluntatẽ eius furtum cõmittit.
Item nota qꝫ si vxor occulte ⁊ ꝓtra voluntatẽ vi
ri dedit de ei⁹ pecunijs vel alijs rebꝫ in notabili
q̃ntitate. notabili dico ꝑm se vel etiã ꝑm ꝓportio
nem substãtie viri. qz tũc furtũ cõmisit ⁊ morta/
liter peccauit si notabiliter dedit. sanguineis su
is siue alijs ludis fucis vl' alijs vanitatibꝫ expen
derit ⁊ dando etiã pauperibꝫ isto mõ peccauit. qz
si nõ hz ꝓfernalia ꝙ votes tñ non p̃t dare ele/
mosynã ꝓtra voluntatẽ viri. Et no. ſcda ſcde. q. iij
In extrema tñ necessitate ꝑ̃t ⁊ hz subuenire eẽ
ꝓtra voluntatẽ mariti dũmodo tñ ipe ex hoc nõ
incurrat notabile detrimentũ sui status. lxxxvij.
di. nõ satis. Si etiã mlr vltra gubernationẽ do/
mus exercet̃ artẽ aliquã lucrosam, vt aurificiũ
lanificiũ. sericiũ ⁊ hmõi. tũc de suo lucro posset ⁊
notabiliter dare ꝓ ꝓijs causis dũmodo tẽ te eius familia
vñ cõuenienter aliũde sustentet̃. Alb. De pane
⁊ de vino ⁊ hmõi q̃ cõiter consueuerũt viri dare
ptãtem familie erogandi ecĩpo qꝫ nõ ꝓhibuerit
concessisse vident̃ dũmodo moderate fiat. quin/
imo si aliqñ ꝓhibuissent pie p̃sũt inter ꝑtes. s. qꝫ
intendant ꝓ hmõi ꝓhibere eas a nimio nõ a to
to. Guil. Si tñ ꝓscia sua eis dictaret qꝫ nllo mõ
contentarent̃ nõ debent dare cõtra cõsciam. Pa
rafernalia dicunt̃ q̃ hz vxor ꝑter votes vt succes
siones hereditarie, legata ei facta vel donata et
hmõi. De parafernalibꝫ autẽ p̃sũt disponere vt
volũt mulieres nisi obstet consuetudo vel aliqđ
ius municipale. Ultra p̃dictos tres casus. s. ex/
treme necessitatis in paupe vel cũ mulier est lu/
crosa, vel hz parafernalia. De. de pal. ponit etiaz
alios casus in q̃bus mulier põt dare elemosynã
⁊ alienare sine licẽtia viri. Primus est ad vi
tandũ damnũ sicut fecit Abigail. i. Reg. xxv. qz
mulier hz ꝓprietatẽ in bonis cõibus sicut et vir.
vñ si ꝑ negligentiã vel maliciaz viri videat sibi
imminere ꝑiculũ põt ipa obuiare. Secus si
vir sit fatuus. tũc em dispensatio domus ptinet
ad vxorẽ nisi ꝑ superiorem aliter ordinatũ fuerit.
Tercius est si vir absens nõ posuit aliũ dispen/
satorem dom⁹ sue loco sui. Quartus est. si pe/
grinans vir expensas taxatas dederit mulieri.
si vult sibi subtrahere põt pauperibꝫ erogare. hec il
le in q̃sto. Siqua aũt furtiue accipiũt vltra pre
dicta teneant̃ ad restitutionẽ ꝑm qꝫ p̃sit. Item si
scipulus cuiuscũq̃ artificis si abstulit vel de pe/
cunijs vel de ipis rebꝫ venalibus sui magistri vl'
si emens aliqđ ꝑ suo magistro dixit plus expen
disse q̃ fecerit accipiens sibi residuũ pecunie qz
furtũ est. Item q̃libet gerens negocia alteri⁹ vt
tutor curator, procurator ⁊ hmõi fingentes se pl⁹
expendisse in emendo vel min⁹ recepisse q̃ recepe
rint in vendendo vel alias dolose damnificãtes
Item q̃ habet societatẽ cũ altero de lucro alicui⁹
negocij si sufficienter ꝑm pacta inita ⁊ iusticiam
sibi respondit de ꝑte illi contingẽte retinendum
de iure illius furtũ cõmittit. Sic etiaz agricola
partionalis si nõ fideliter ⁊ integre respõdit suo
patrono. Item stipendarius etiaz in bello iusto
existens si pupillos vel alia comeltibilia abstu/
lit ab hoĩbus ꝓ quibus pugnat, vel blada col/
legit ꝓ equis pascendis vel alios eos dãnifica/
uit. qz furtum est vel rapina ⁊ ad restitutionem
tenetur, nec excusatur si hoc faciat ex preceptoꝝ
mini sui. di. viij. que contra mores. In bello in
iusto tenet̃ inimicis de dampnis datis. De bel/
lo aũt mlta hẽs in tercia ꝑte in tractatu de dam
nis. c. ij. Item qui dedit opem ad furtum faciẽ
dum. ⁊ qui dedit consiliũ, ⁊ qui receptauit furet̃
tenetur vltra peccatum ad restituẽdum ꝑm mo/
duz tamẽ qui dicitur in. c. de rapina sup̃. Quid
si mulier fecit furtum siue ante matrimonium
siue post ⁊ vir participauit aut vir fecit ⁊ mulie/
er participauit. nunquid licebit vxori de reb⁹ cõ
munibus satisfacere? Rñdeo ꝑm Guil. Ubi de
consuetudine regionis vir ⁊ vxor cõicant sibi cre
dita ⁊ debita ex contractu vel maleficio. si res fur
tiua adhuc existit in eorum potestate, vxor potest
illam restituere etiam contradicẽte marito. Si
autẽ consumpta est potest vxor si expresse vir nõ
contradicat negocia mariti gerendo ⁊ scipam li
berando estimationem restituere de communib⁹
bonis. Prohibente autem marito non credo qꝫ
debeat facere huiusmodi restitutionem cũ non
habeat administrationẽ rerum. sed maritus. si
tñ restitueret de rebus cõmunib⁹ bona fide non
credo, qꝫ esset pnã iniungenda q̃si ꝓ mortali

Capitulū .xv.

Quid si quis furatur ꝓpter necessitatem famis vel frigoris? Rñsio. Si est extrema necessitas ñ peccat sed vnꝰ iure suo. de ꝓse. di. v. discipulos. Unde pōt occulte subtrahere vt dicit Tho. scḋa scḋe. q. lxvi. non tm̄ ꝑ se sed ꝑ alio. Hꝫ in tali casu oīa sunt cōia. di. xlviij. sicut hi. Sed hoc intelligendū est cū aliter sibi, puidere nō potest. Nam si ab amicis, vel etiā elemosynaliter petendo inueniret & ex verecūdia nō peteret non excusaret a furto accipiendo occulte ab alīs. Q. si nō sit extrema necessitas peccat quidē. sed ꝓpter necessitatē attenuatur peccatū. Et in tali casu intelligit pe/nitentia q̄ imponit. extra de furt, si q̄s ꝓpter necessitatem. De restitutiōe facienda vide infra de restitutiōe ꝑ totū. Quid si q̄s furat xp̄ianos detentos a pagānis vt eos liberet? Rñdeo ꝑm Rai. & Hosti. Si est tꝑs guerre in nullo tenet, xxiij. q. ij. c. q. viij. vt prīdē. Si vero est tꝑs treuge tenetur ipi pagano restituere nō hoīez ꝓpter periculum aīe sed estimatiōe m. si ir etiaz tenet de alīs male ablatis ar. xxiij q. i. noli. Si tm̄ pagani cōpulerant ad circūcisionē vel idolatriā vl aliquod mortale peccatū tūc penit? ille liber factus est. Et sic furans eū nō peccat sed meret. ar. di. liij. nll'a Sed & si q̄s violēter uteret ancilla sua nec vellz desistere. si aliter nō posset euadere tale malū licite fugere posset & dimittere dñm suū. Nūquid xp̄iano qui detinet a sarraceno liceat furari? Rñdeo ꝑm Hosti. Si ipe xp̄ian? dū esset treuga frā geret eā & sic erat in culpa & fuit capt? nec immiher periculū necessitatis nō licet furari & tenet ad restitutionē. Nam talis iuste detinebatur, vt q̄ ꝓpe belli captus est, vel si immineat necessitas ñ tenetur ad restitutionem.

De inuentis Sci .ſ.II

endum q̄ de inuētis Hiero. sic ait. Sciant hoc viriū sile esse rapine si q̄s inuēta non reddiderit xxiij. q. v. multi. Et Aug. si q̄d inueniſti non reddidiſti rapuiſti. q̄ntū ꝓtuiſti feciſti. q̄ plus nō inueniſti. q. ea. Et nota q̄ Hiero. & Aug ī dictis auctib⁹ sumūt rapinā large, ꝑ omni illicita vsurpatione. Sed ꝓprie loquēdo nō est rapina & fur tū dicit. ff. de fur. l. falsus. Et aduertendū q̄ inuēta aut de ꝓpinquo fuerūt in bonis alicuius nec būtur ꝑ derelicto aut nunq̄, vel nō de ꝓpinquo sed ab antiquo vt thesauri. Si primo mō tūc ſm Hic. & Tho. qui res alienas inuētas q̄ de ꝓpinq̄ fuerūt in bonis alteri? & nō būtur ꝑ derelicto accepit vt sibiipi retineret mortaliter ꝑccauit si est q̄d notabil' valoris. & tenet nihilomin? ad restitutionē ei cui? est. Q. si ꝑ se nescit cui? sit. faciat publice denūciari in eccl'ia. & si nec isto modo repiret cui? esset. debet pauperib⁹ erogari. nisi ipe inuētor eēt multū paup. q̄ tūc posset cū licentia epi vel penitentiarij sui, vel ꝓfessoris illud sibi retinere q̄ñ. ſ. non inuenitur cuius est. Sed si res inuenta nō fuisset in bonis alicuius aliq̄ñ vl ab antiquo fuit vt in thesauris antiquis inuentis. quid iuris? Dicit Tho. scḋa scḋe. q. lvi. q̄ res q̄ nunq̄ fuerūt in bonis alicui? sicut lapilli & gēme que inueniunt in littore maris, & non domestice aues & pisces maris. tales res occupanti cōceduntur. Et eadem ratio est de thesauris antiq̄ tpe sub terra occultatis quorū non est aliq̄s possessor nisi q̄ ꝑm leges ciuiles tenētur dare medietatē dño agri si in alieno agro inuenerint. Ro. autem de palu. in ḡrto dicit q̄ thesaurus in alieno agro inuētus, ꝑ medietate restituendus est domino agri inuētus in suo agro suus est. De consuetudine aūt thesaurus vbicunq̄ inuētus est principis. Et dicit thesaur? vetus de positio pecunie cuius non extat memoria. hec Ro. De eodem igitur fieri potest elemosyna. sed non tenetur. Hosti. aūt in summa dicit q̄ si thesaurū in ꝑpio fundo inueneris sit tuus. Idem si in alieno data opa. sed si non data opa. medietatem debeo dño fundi. insti. de re. diui. §. item ea. et. §. thesaurus & §. item lapilli & C. de thesauris. l. i. Res aūt pro derelicto habita occupanti cōcediꝫtur. s. si sit mobilis & abiciatur. Idem si immobilis. Idem Guil. Res aūt que iaciunt in mari ad alleuiandū nauim ꝓpter periculum vite nō būtur pro derelicto. vnde restitui debent si scitur cuius sunt vel pauperibus erogari si nescitur.

De pignore. Ro .ſ.III

ta q̄ si quis est vsus piguore accepto vnde habuit emolumentum tꝑale si hoc egit contra voluntatem pignorantis cōmisit furtū. si ex voluntate eius cōmisit vsuram nisi forte eēt talis res cui? vsus sine precio solet concedi inter amicos sicut commodatio libri, & in vtroq̄ casu tenet ad restitutionem. vel restituendum preciū illius vsus Tho. scḋa scḋe. q. lxxiij. Et nota ſm Hosti. q̄ pignus est obligatio rei licite & mobilis ꝑ debito inita. & transit in ptātem creditoris. Sed hypoteca que est etiā q̄si pignus sed rei immobil' non transit in ptātem. q̄ntum vero ad actū psonalez non differunt. Que possunt obligari vel nō. vide in sum confes. li. ij. ti. viij. q. lxxiij. Prohibent aūt obligari res sacre vt ecclesie. Itez vasa sacra vel ornamenta ecclesiastica. & in hoc nisi necessitate vrgente. i. in illis casibus in quib⁹ pñt talia alienari. extra. eo. ti. c. i. Ecclesiastici etiam redditus & stipendia non pñt obligari speciali conuētione. sed a iudice pro debito canonici ex cā iudicari pñt obligari ſm Inno. extra de fide ius. pue nit. contrarium faciendo furtum, vel sacrilegiū cōmittitur. Item liberi hoīs nulla est obligatio q̄ in his ꝓsistit tm̄ obligatio pignoris que de bonis nostris facimus obnoxia. Fallit hoc in libro

homine suspecto ⁊ male merito vel in ppio debi
to nisi debitor cedat bonis extra de solut. odard⁹
vl si tanta sit necessitas q̄ ducat patrē q̄ filiū ob
liget q̄ vendere possit. Fallit ⁊ in q̄busdam alijs
casibꝫ q̄s narrat Hosti. li. iij. Rica. pri. de pigno.
Obligari aūt pñt ꝑm Hosti. vbi sup̄ tā res. pſē
tes q̄z future. ⁊ fruct⁹ pendētes. part⁹ ancille fru
ctus pecoꝝ. ⁊ ea que nascent. ff. e. l. qui nondum.
Item res corpales ⁊ incorpales, vt cautiones ⁊
nōia debitorū. ff. e. l. cū conuenit. Item pñt pigno
ri obligari psonales fuitutes ⁊ vsufructus. ff. e.
l. si is. §. fi. Item prediales fuientes rustice non
aūt vrbane fuitutes. ff. e. l. si is. Si q̄s autē res
suas obligauerit. de pñtibꝫ ⁊ futuris sensisse p̄
sumitur. q̄uis hoc nō exprimat. vt. C. q̄ res pi
gno. obli. pol. l. fi. Sed videt exceptū esse qđ spe
cialiter obligatur⁹ nō erat. vt puta vestis. suppel
lectilia ⁊ silia que in vsu hēbat. C. q̄ res pig. ob
li. l. i. Pignoraticia vero actio nō nascit nisi re
muz tradita re creditori. insti. qui mo. re. cōtra.
obli. §. vlti. Notandū est q̄ q̄diu vn⁹ tenari
us rema net ad soluendū pignus nihilominus
remanet obligatū. ff. e. l. qui plures. Et nota q̄
creditor tenet oēs fructus pignoris pceptos de
ductis expensis bona fide circa hmōi factis cōpu
tare in sortē. Si aūt hoc facto sibi vult reddi suū
a debitore ꝑm Rai. li. i. ti. de vsuris. §. rij. plura
habet auxilia. primo videlicet pōt pecuniaz mu
tuatam petere p actionē psonalē coram iudice. C.
de pig. l. q̄uis. Secdo pōt pignus sibi datū alteri ī
pignore obligare. C. de pig. l. i. ⁊ ij. tercio pōt pi
gnus etiā vendere inuito ⁊ ptradicente debitore
nisi debitū offerat. C. debitorē venditionē pigno
ris impedire nō posse. l. i. ⁊ ij. Circa venditionē
tñ est adhibenda distinctio. q̄ aut certa pacta fu
erunt firmata inter debitorē ⁊ creditorē sup̄ ven
ditione pignoris in certo termiō, vel loco vel per
sona de hoc facienda. aut nullo mō faciēda. Aliut
sup̄ hoc nil conuentū est inter eos. In primo ca
su tenet creditor prius notificare debitori postea
poterit vendere ꝑm formā conuentā. ⁊ nō aliter.
In secdo casu q̄n fuit pactū appositū de non ven
dendo etiā tūc potest vendere. sed dz creditor pri
us denunciare debitori ter vt soluat. ⁊ si nō solu
erit poterit vendere postea. alias si ante ꝛtrinaz
denunciationē venderet furti teneret. In tercio
casu cū. s. nil conuentuz est sup̄ hoc sufficit vna
denunciatio postea elapso biennio poterit fieri
venditio. Probant hec. ff. de pigno. act. l. si cōue
nerit. Ad satisfaciendū creditori supradictis mo
dis pōt cogi debitor p ecclesiā si est de foro suo. ⁊
etiā si nō sit de foro suo p modū denunciationis
rōe pacti. extra de iudi. nouit. vel in modū recon
uentionis. iij. q. viij. cuius in agendo. Et si forte
post inceptā cām vellet debitor desistere a cā mo
ta contra creditorē videt q̄ ad petitionē credito
ris possit eū cogere iudex ecclesiasticus vt rādeat
coram eo vel satisfaciat extra de ordi. cogni. cum
dilect⁹. Et nota ꝑm Hosti. in sūma li. iij. Rica
de pigno. §. iij. q̄ hec infrascripta intelligūtur pi
gnori tacite obligata. si q̄s promisit dotē tibi oīa
bona illius p̄ illa promissiōe tacite obligantur. si
cut ⁊ bona mariti pro restituenda dote mulieris pro
ri tacite obligant. etiam vbi extraneus. i. is qui
non habet in potestate mulierem constituit dotē
⁊ nisi ipe extraneus ipam dotez specialiter stipu
letur. ipa mulier tacite stipulasse videtur nec pro
delicto viri debet vxor amittere dotem suā. extra
eo. ti. ex literis. etiam si crimē lese maiestatis cō
miserit. C. ad. l. iul' maiesta. l. quisquis. §. vxorez
Item omnia bona conductoris inuenta ⁊ illata
in predio rustico domino sciente nisi ad tempus
inferantur domino tacite obligata sunt p pensi
one. C. in qui. cau. pi. ta. ptra. l. q̄uis. in agrorz
bano nō distinguit vtrum dño sciente vel nesci
ente sint ablata. Item bona tutorū et curatorum
tacite obligantur minoribꝫ p̄ illoꝝ officio si
administrauerint inique. C. de admi. tu. l. pōffi
cio. Item bona patris tacite obligantur filijs p
rebus aduenticijs. C. de bo. que lib. l. cū oportet.
Item bona matris conuolantis ad secdas nupti
as sunt filiorum prioris matrimonij vt eis resti
tuat qui a priori marito lucrata fuit. C. de se. nu
pti. hac edictali. Item bona defuncti tacite obli
gantur pro legatis ⁊ pro fideicōmissis. C. cōmu
nia. de le. l. i. Et nota q̄ si pignus periret vel dete
rioretur penes eum si hoc accidit sine culpa cre
ditoris non tenetur soluere illud nisi actū sit q̄
amissio pignoris liberet debitorez. Si vero peri
ret vel deterioraretur culpa creditoris tenet cre
ditor. C. de pig. act. l. que fortuito. Item nota q̄
in casu in quo creditor iuste vendit pignus ⁊ bo
na fide si minus accipit q̄z debeat habere potest
agere contra debitorem ad residuum. Si vero
plus accipit tenetur restituere debitori. C. di uer.
pot. l. fi. hoc Rai. alias furtum cōmitteret sibi il
lud plus retinendo.

De cōmodato. §. IIII.

Nota q̄ si alicui cōmodatū fuit aliq̄d ad certuz
vsum ⁊ ipe ad aliud est vsus, pura q̄ equus sibi
cōmodatus est. vt iret in villam ⁊ ipe duxit ī bel
lum sic furtuz cōmittitur. nisi forte rōe amicicie
poneret spem in ratihabitōe. ⁊ tenet talis ad sa
tisfactionē si perijt vel deterioraretur. ff. e. l. si vt
certo. Hosti. ⁊ Gof. ⁊ in cōmodato nō transfert
dominium. sicut in mutuo. Est autē commoda
tum ꝑm Hosti. alicuius rei ad aliquem specialē
vsum gratuita facta concessio. Quaz si merces in
teruenit transit in locatum vel alium ptractum
innoiatū. Cōmodare aūt potest q̄s ⁊ donare cō
modare pōt cui ⁊ donari ⁊ is qui obligationem

Capitulū .xv.

contrahere potest. Item non solū prelatus sed eē yconomus. naz ⁊ talis contrahere pōt. x. q. tj. hoc ius. Sed si pupillo cōmoderur nō tenet licz alium sibi obliget. ff. de act. emp. ⁊ ven. l. iulian⁹. §. aūpenul. tenet tū pupill⁹ inq̄ntū locupletior factus est. sic ⁊ si pſone nō eccl'ie cōmodatū fuit tenetur eccl'ia inq̄ntū in vtilitatē eius versum est. Hosti. Item si vtēdo ad id ad q̄ē est sibi cōmodatū periit vel est res deteriorata. q̄z tūc si gra vel volū tate ipius cui cōmodatū est. est cōmodatū. nō tenet de casu fortuito nisi ipe fuisset in culpa. Exēplū vt si cōmodatū remisit p̄ min⁹ idoneū nūcium vel interuenerit pactū q̄ teneatur. vel fuit i mora postq̄ debuit reddere. q̄z in q̄libet horz tenetur ad satisfactionē. Dicit casus fortuit⁹ qui p̄uideri non pōt. sicut incendiū. ruina naufragiū rapina ⁊ hmōi. C. e. l. i. Tenet aūt de dolo ⁊ culpa lata leui ⁊ leuissima. extra de cōmo. c. i. Et dicitur dolus machinatio vt si fecit cōmodatarius sibi subripi rē cōmodatā. Lata culpa est cū dicit se nō intelligere vl' se nescire q̄ dōes sciūt. vt si dimisit rez cōmodatā in platea. ⁊ dicat q̄ nō credebat sibi auferri. ⁊ sic ablata est ei vñ ei imputat ⁊ tenet ad satisfaciendū tal' cōmodatarius. Leuis culpa est desidia seu negligētia. vt si rē cōmodatam posuit in camera ⁊ dimisit ostiū apertū inde recedens ⁊ sic ablata est. Leuissima vero culpa ē que aliq̄ mō p̄euideri potuit. vt si rē cōmodataz posuit in arca. sed nō firmauit claue. ⁊ sic ablata est ei. vñ ei imputat ⁊ tenet ad satisfaciendū. sed firmauit arcā ⁊ adhibuit oēm diligentiā tūc nō tenetur. Dz si ablata est res cōmodata. vel periit vt si seruū tibi cōmodauero vt domū tuā vel tectum reficiat. ⁊ cadens de machina moriat nō teneris nisi in culpa deprehenderis. etiā leuissima. q. d. machina nō fuit diligēter ligata. ff. eo. si vt certo. Si vero cōmodatū fuit gra cōmodātis tm̄ si periit vel deterioratur cōmodatarius tenet de dolo ⁊ culpa lata. vt. ff. e. si vt certo. puta si vxori mee mutuaui clamidē vt honeste iret ad eccl'iaz vel vt inde adduceretur. Si aūt fiat gra vtriusq̄ tenetur de culpa lata ⁊ leui. puta cōmodauī tibi ciphos argenteos cum amicos communes inuitasses. ff. eo. l. in rebus. hec Hostien. in summa. li. iij. Rubrica. xxv. §. i. ⁊ Gof.

De depōsito. Nō .§.v.

ta q̄ si depōsito sibi facto vsus est vl' retinuit sibi vel p̄cessit ad vsum. q̄z tūc furtū cōmisit. nisi hoc egit cū voluntate deponentis. vl' nisi erat res qua vsus est p̄sistens in pondere nūero ⁊ mēsura nō obsignata. q̄z in hmōi non p̄prie locū habet depositum. Item cū res depōsita apud eū existens perijt seu ablata est si quidē dolū cōmisit vel latam culpam tenet. De leuissima culpa tenet si sit in mora vel aliq̄d accepit p̄ custodia. aut gratia depositorij fuit depositum. aut se obtulit depositor de casu fortuito tenet si pactū. vel morā precessit. extra. eo. bona. vide ī summa li. tj. in ti. vi. q. xriij Quid sit culpa leuis ⁊ leuissima habes supē. §. cōmodatum. ex his videt posse solui q̄stio qua queritur. Quid cū officialis alicui⁹ cōitatis vl' dñi qui solet dici camerarius vl' thesaurari⁹ recipiēt pecunias introitus ipius cōitatis. vel dñi gabellarū pedagioz collectaz ⁊ p̄dictas pecunias assignas congruo tpe alijs officialibz vel pſonis determinatis a dño ipo vel a cōmunitate. puta stipendarijs ⁊ alijs seruientibz eis. vtrū si pecunia sibi tradita p̄ modū q̄si depositi si cū ea negociet vel eam p̄mutet cambiendo florenos ad monetam vel ecōuerso. vel mutuo tradens vsurā recipiat. vtrū lucrū inde susceptū fiat suum. Ad hoc dicendū q̄ si cōitas inde nihil ledat seu dñs illius pecunie nec etiā pſone que recipe debent sua salaria. q̄. s. tpe statuto eis soluit integre. illud lucrū suū facit rōe sue industrie. ⁊ precipue cum subsit amissio ei⁹ periculo sui. vñ ⁊ fideiussoreż tales solent dare ⁊ cōmunitates hoc sciūt ⁊ tolerent. q̄z res est in numero consistens ⁊ pondere non obsignata ⁊ sic non p̄prie depositū. Secus aūt esset si pecunie amissio subsitaret piculo communitatis. vel dñi. q̄z tunc lucrū esset cōmunitatis seu dñi deducta tm̄ mercede laboris illi⁹ eam exercentis. Item si ex hoc exercitio sequeret damnum creditoribz dñi vel cōmunitatis. q̄z eis non soluitur statuto tpe ex eo q̄ camerarius pecuniā communitatis. vel dñi in alijs tenet occupataz tunc tenet illis de oīno damno ⁊ peccat grauiter contra voluntatē eoz deferendo solutionem. Si aūt in vsuris exercet talem pecuniā peccant grauiter talia p̄mittētes ad quos spectat cū p̄cipes sint peccati p̄senriendo. xi. q. iij. Qui p̄sentit ⁊ tenetur ipe ad restitutionē. ⁊ cōitas seu dñs si inde aliquid lucri hīet quo ad illam ptez. De fraudibus aūt quas ibi faciūt dādo diminutas monetas ⁊ de extorsionibz. q̄z cōiter multe. ⁊ q̄si innumere minutie sūt ⁊ difficile eēt inuenire p̄sit ea paupibus dari. ar. xriij. q. v. non sane.

De iniusticia in .§.vi.

locacione ⁊ p̄ductione facta videndū est. Dicit autē locator qui rei sue vsum alti p̄ precio concedit. vt cum loco tibi domum meā ego sum locator. tu vero conductor. Et etiā q̄libz dicitur quis locare operas suas q̄n offert se ad faciendū aliquid pro precio. vel etiā q̄n accipit rem vt faciat in ea aliq̄d quod dicit innominatus cōtractus. Et potest in hmōi committi peccatū multiplici ter. Primo si locat rez viciosam sciēter. puta domū ruinosam. vel equū claudicantem vel aliq̄d defectuosum peccat mortaliter si inde secutū est vel verisimiliter sequi poterat notabile damnū

conductori. ⁊ tenetur ad satiffactionē de damno subsecuto. ⁊ hoc q̄n tale vicium vel talis defect⁹ ignorabatur a conductore. vñ ⁊ in li. qui dicitur Veridiana sic dicitur. Si locaui tibi cōuenta mercede vnum equū ad vecturā ducendū Florentie ⁊ restituendū inde ad octo dies. ⁊ equus adeo vicios⁹ erat vt cōmode eo vti non posses forte q⁹ cespitabat. vel cadebat vel sessorē ledebat cū calcaribꝰ vrgeret nō ambulabat vel male ⁊ similia. Distinguendū est. q⁹ si locaui certū. puta hunc equū ⁊ sciebā vicios⁹m. teneor ad oīe dānum ⁊ interesse tuū. Si nesciebā vicios⁹m non teneor. Sed si locaui tibi incertū. puta vnuꝫ de equis meis cū hēm plures bonos ⁊ malos ⁊ postea tibi pītaui malū hoc sciens. teneor etiaꝫ ad oīe interesse. Item teneor tibi ad oēs impensas quas fecisti i equitatiōe. ⁊ tu teneris specialiter ad ea q̄ mecū etiā pueniſti. hec ibi. Item si locāvo domū vel agrū plus exigat q̄ debuerat p̄sideratis circūstantijs p̄currentibꝰ q̄ multe sunt peccauit plus vl̄ min⁹ ꝑm q⁹ grauat conductor. Item si grauauit cōductorē exigēdo pensionē siue mercedē rei locate añ tp̄s debitū. q⁹ iniquū est. et ꝑm Gof. in hoc seruari dz q̄d inter eos actū est. Si vero nō apparet q̄d actū sit seruādus est mos regionis. q̄ si nō apparet vel est vari⁹. seruandū est q̄d minimū est vt. s. soluat in fine anni. de re. iu. in obscur. in. vi. Idem Azo. Item si dñs siue locator expulit inquilinū seu p̄ductorē de habitatione. vl̄ vsu rei locate añ terminū conuentū inter eos in casu nō concesso peccauit. ⁊ tenet ad satisfactionē si cōductor ex hoc aliq̄d dānuꝫ incurrit. Vbi nota q⁹ in q̄tuor casibꝰ licite locator potest expellere p̄ductorē. Prim⁹ est si dom⁹ locata necessaria facta sit sue habitatiōi. puta si domus in q̄ habitabat casu destructa ē. aut si postea duxit vxorē. aut sil'is necessitas supuenerit. q̄d intelligenduꝫ est ꝑm Hosti. q̄n tp̄e locatiōis illa necessitas nō imminebat. Secōs casus est si dom⁹ habet necessitatē reparatiōis. ⁊ intelligo de necessitate orta post locatōem. ⁊ in bis duobꝰ casibꝰ est remittenda pensio p̄rata tp̄is. Tercio⁹ si puerse cōductor in domo p̄uersetur. vt si tenet porcos in solario vl̄ nō est in ea ꝑm pactū p̄ductōis. vl̄ si deterior est faciat rē. puta si opa rustic⁹ suo tp̄e nō exerceat. vl̄ si malas femīas ibi teneat aut ec̄ puellas. ar. in auth. de leno. §. sancim⁹. vl̄ p̄pter inimicicias culpa coloni ortas dānū dat agro. vt si inimicus ei⁹ arborem exciderit. q̄ exempla ponit Hosti. Et in hoc tercio casu dixerūt aliqui nō esse remittendā ptē pensionis p̄rata tp̄is. Sz p̄trariū vꝛ est q⁹ dñs tenet remittere ꝑ pōt agere contra inquilinū de dam. da. Quart⁹ est q̄n inq̄linus pensionē nō soluit p̄ biennīū. q⁹ pōt expelli si ad quinquennīū. vel vltra p̄duxit. Et si locator p̄mittit sub certa pena nō expellere conductorē intelligatur p̄dictio si soluat pensionē. ff. eo. ti. l. q̄ro. hoc q̄tuor casus ponit Gof. extra eo. ti. p totū. Item si conductor male tractauit rē sibi locatā. sic plus vel minus peccauit ꝑm lesionē ⁊ p̄cipue q̄n ex malicia vel crassa negligētia hoc egit. et tenet ad satisfactionē. Item si nō solueret tp̄e debito cuz posset peccauit. Item si exigit locator a conductore satisfactionē dāni de re locata in casu etiā in quo nō tenebat. vl̄ econuerso si conductor nō satisfecit de dāno secuto in re sibi locata cū tenebat. Pro cui⁹ declaratiōe nota ꝑm Hosti. q⁹ si dānū contigerit culpa p̄ductoris vl̄ illoꝝ q̄rū opa vtit. tenetur ip̄e p̄ductor. ⁊ in hoc ec̄ cōtractu venit culpa leuis cū gra vtriusq⁹ celebret. q̄uis q̄dā p̄trariū dixerint vt isti à more cōtra. obli. §. fi. Vñ si auriga vl̄ carroteri⁹ dū ceteros currus trāsire non permittit cōtendēdo si currū euertit ⁊ seruū l' bouē quē cōduxerat quassauit. vl̄ occidit. tenet conductor. debuit. n. se tp̄are ⁊ diligentius se hē. ff. eo. §. item q̄rit. Sed si fecit q̄d q̄cūq⁹ diligens fecisset securus erit. ff. e. si merces. §. qui colūnā. De dāno vero dato ab alio cui obuiari nō potuit. nō tenet. ff. e. sed de dāno. Similiter de casu fortuito nō tenet nisi fecerit speciale pactū Hosti. Idē si locando opas suas in faciēdo aliquā rem inutilit dānuꝫ dño rei destruendo in toto vl̄ in parte ip̄am rem si hoc p̄tingit culpa sua vl̄ illoꝝ quoꝝ opa vtit tenet de dāno etiaꝫ vbi leuis est culpa. vt si cōductor colū nā transferendā cōduxit vl̄ volia ⁊ sil'ia si fracta fuerūt sua culpa vel suoꝝ quorū. s. opa vtitur tenet. Si aūt adhibuit diligentiam quā adhibuisset diligēs paterfamilias nō tenet. ff. e. si merces. §. qui ⁊ colūnam Et licet de dāno dato ab alio nō teneat. tenetur tū de custodia. ff. e. l. qui mercedē. Nam q̄ mercedē p̄o sola custodia accipit tenet etiā de leuissima culpa. q̄ tra de depos. bona fides. De casu fortuito nō tenetur nisi ex pacto. Item si nō laborauit tantuꝫ q̄ntum cōmode potuit. vel faciendo moras l' passas nō necessarias vel etiā non faciēdo opus diligenter. Item pastor tenet de custodia. ff. locati. l. qui mercedem. Et si dñs dicat q⁹ p̄rijt culpa vl̄ dolo illius ⁊ pastor negat ꝑm Hosti. pastori incumbit onus p̄bandi. Nam cū ip̄e rōe officij debeat custodiam hē si dicit amissam p̄bet absq⁹ se culpam siue dolum. sicut argentari⁹ p̄bare debet amisisse rationes. ff. de edendo. l. si quis de argentarijs. §. fi. Idem in custode carceris. ff. de custo. ⁊ exhi. reo. l. fi. cū alijs. Qui dolū allegat dolum p̄bare debet. ff. de p̄bati. l. quotiens. §. qui dolū. Item si sutor puerū quē cōdurerat forma calcei tam velementer percussit vt ei oculus effoderetur. tenetur. q⁹ leuis tm̄ castigatio est ei commissa. ff. e. l. item queritur. §. si sutor. Item q̄reci pit pallium meū. ⁊ postea p̄ errorem dedit alteri tenet q⁹ non toleratur error in sacro p̄cio. ff. eo.

Capitulū .xv.

Item si pallium. Item si vestimenta pollienda accepit ⁊ mures roserūt de culpa tenet. vt. ff. eo. l. item queritꝫ. §. si fullo. Item si aliqd sartiendū vel polliendū vel gēmam sculpendā vel includē dam accepit tenet. excepto si vicio mare frangat nam tūc nō tenetur nisi i p̄ speciale pactū. ff. e. l. si quis fundū. Eodem mō si vitulos pascēdos accepit. Item si me inuito nauta ponat res meas in aliā nauī cū conducerā ⁊ pereāt tenet nauta. ff. e. l. item queritꝫ. §. i. Et nota q̄ in certis casibꝰ fit remissio census siue precij rei licite ꝑm Gof. vt si conductor expellit fit remissio p̄ rata tp̄is vt supꝫ Item excusat ꝓpter vim maiorē cui resisti nō potuit. ff. e. l. si ex ꝓducto. §. ij. ⁊ iij. Itē ꝓpter sterilitatem afficientē conductorez in agro incōmodo nisi sterilitas valeat cōpensari cū vbertate precedentis vel sequētis āni. Et fiat hec remissio p̄ rata tp̄is sterilitatis extra eo. ꝓpter. Sed ꝑm Jnno. ⁊ Hosti. si aliqs locat opas suas tm̄. vl̄ locat opam ⁊ rē. vel accipit specie ex innoīato ꝓtractu vt aliqd faciat in ea. totā mercedē recipit etiaz si casu fortuito impedit⁹ fuerit nisi mora vel culpa posset sibi imputari. puta si opatus fuit alibi eo tp̄e quo inde potuit cōmode opari. ff. de vāt. ⁊ extraor. ogni. l. i. §. penl̄. Casus vbi fortuit⁹ nocz locatori corp̄is in mercede vt nō habeat nisi p̄ rata Item ꝓductor agri vel domus vl̄ alteri⁹ rei pōt ipam rē alteri locare. C. e. l. nemo. ⁊ tūc res posteriores ꝓductoris sunt obligate principali dño vsqꝫ ad istam q̄ntitatē quaz iste scds ꝓductor tenet priori. ff. eo. l. si in lege. Item si ꝓductor expendit aliqd in re ꝓducta necessarie vel vtiliter augēdo edificando vel instituēdo ꝑm Hosti. aget contra locatorē vt expensas recipiat. ff. e. l. dñs. alias secus. Item nota q̄ magistri vel scholares tractantes cū aliq̄ ciue Bononien. de ꝓductiōe hospicij ireq̄sitis inq̄linis nisi tp̄s fuerit elapsum cōductionis sunt excōicati. extra. de loca. ex rescripto. De hoc bēs in. iij. p̄te. ti. i. Item si aliqd possidet iure p̄scriptis nō extantibꝰ ꝓditiōibꝰ oībus q̄ req̄runt ad legitimā prescriptionē tūc rē furtiuam hz vel raptā ⁊ sic peccat mortaliter ⁊ tenet restituere ꝑm Guil. ⁊ alios thxologos ⁊ canonistas. Pro cui⁹ materie aliq̄li sed breuissima declaratione est sciendū q̄ prescriptio vel vsucapio ꝑm Ray. est acq̄sitio dominū p̄ priuationē possessionis tp̄is a lege diffiniti. i. p̄ spaciū tp̄is diffinitū a lege. ff. de vsuca. l. iij. Differūt aūt p̄scriptio ⁊ vsucapio ad inuicez in hoc. q⁹ prescriptio est circa immobilia vt agros domos ⁊ huiusmodi. Vsucapio circa mobilia vt animalia ⁊ huiusmodi. rvi. q. iij. quas actiones. Itez vsucapio cōpletur triennio. sed ad prescriptionem requirit plus temporis vt. j. patebit.

Ad prescriptio .§. vii

nem legitimā q̄ttuor requirunt ꝑm Ray. Gof. ⁊ Hosti. Primū est priuatio prescriptōis per eū qui prescribit p̄ tp̄s a lege diffinitū vt toto illo tp̄e sine interruptione sit possessa. xvi. q. iij. §. potest. Temp⁹ aūt a lege sup̄ hoc diffinitū est in prescriptiōe longi tp̄is. tēpus. xx. annoꝝ inter absentes. ⁊ x. inter p̄ntes. In prescriptiōe longissimi tp̄is est spaciū. xxx. vel. xl. annoꝝ. xvi. q. iij. §. potest. Et hoc intellige contra laicos ⁊ priuatas p̄sonas. Nam ꝓtra ecclesiā non potest prescribi nec̄ ab alia eccl'ia nec̄ a laico nisi spacio. xl. annoꝝ. Cōtra ecclesiā vero romanā spacio. c. annoꝝ xvi. q. iij. quas actiones. ⁊ c. nemo. Et intellige p̄ntes in eadem prouincia existentes ꝑm Hosti. ⁊ Guil. ꝑm alios in eadem ciuitate. Secōnum est bona fides. id est q̄ recipiens rem quā p̄scripsit credit tradentē ee dominū vel bē ius alienandi ⁊ sic erret in facto ⁊ non in iure. ff. de ver. sig. l. bone fidei. Jnno. ⁊ Ray. ⁊ hec bona fides requiritur p̄ totū tempus prescriptiōis. extra de p̄scriptio. vigilanti. xxxiij. q. ij. si virgo. Et nota q̄ ꝑm leges non solū exigebatur bona fides in prescriptione longissimi temporis scilicet. xxx. vel. xl. annorum. sed etiā in prescriptione longi tp̄is. x. vel. xx. annoꝝ non tamen req̄ritur ꝑm leges bona fides nisi ab initio prescriptiōis. vt. C. de prescriptio. xxx. vel. xl. annoꝝ. l. cū notissimi. ⁊ l. si q̄s emptis. xvi. q. iij. §. potest. Sed ꝑm canones req̄ritur bona fides in omni prescriptione in qualibet parte tp̄is quouscz prescripsit. extra. de re. iu. possessor li. sexto. Unde in hoc leges ille sunt abrogate per canones vt dicit Jo. an. quod pōt facere papa ꝓpter periculū animaꝝ. vt. x. di. per totum. ⁊ extra de prescripti. vigilanti. Terciuz q̄d requirit est iustus titul⁹. ⁊ ꝑm Ll. ⁊ Guil. dicitur iustus titulus omnis actus p̄ quē solet acq̄ri dominiū. vt si verus dñs tradat rem. aut q⁹ solui tur ei vt debitū. aut q⁹ emit. aut quia est hered̄ institut⁹. aut intra res hereditarias habuit. aut donatum est ei aut per transactionem recipit siue pro derelicto habitam occupauit. aut legatuz est sibi. aut datuz est viro in dotem ex parte vxoris aut pro socio. id est quando duorum societate soluta diuiduntur bona. id est facta diuisione cedit in p̄tem alteri aliquid eorum que bona fide possidebant alienū. aut pro suo vt cū quis inter multa q̄ habet sua habet aliqd alienū q̄d credit suum. Dicit tū Hosti. q⁹ iste vltim⁹ titulus sz p̄ suo nunc̄z dat cām p̄scribendi nisi aliquid supiorū pretendant. C. de vsuris. l. celsus. Sed cū extra. de p̄scripti. ad aures. ⁊ c. vlt. nil dicatur de titulo non videtur q⁹ requiratur sed sufficiat bona fides solum. Jo. an. sup̄ dicta regula possessor breuiter dicit q⁹ si ius cōmūe vl̄ p̄scriptio non est ꝓtra possessorez sufficit bona fides. alias necesse est allegare titulum ⁊ probare nisi alleget

prescriptio tanti tpis cuiꝰ in ꝓtrariū non sit memoria. extra. de ꝓscrip. c. i. li. vi. In ſūma autem cōfeſ. li. ij. ti. v. q. xvi. dicit ꝙ ſufficit bñe titulum vel ꝓſumptū. ⁊ iō ſoluunt nil ꝓtraria ex. e. ti. c. de q̄rta. Et ſubdit Guil. ꝙ ꝓſumptōes de iuſto ti. ſp bñe pōt ſecura ꝓſcia q̄n ei nihil ꝓbabilitatis innoteſcit de cōtrario. Quartuꝫ ꝙ req̄rit eſt ſm Ray. ꝙ res non ſit viciosa. Et dr res viciosa ſi eſt furtiua vel vi poſſeſſa quā nō ſolū fur vel raptor ſ nec vllus aliꝰ q̄uis ab eis emerit vel alias bona fide acceꝑit ꝓſcribere pōt vel vſucapere. ⁊ hoc niſi viciū purgatū fuerit loco iſtiꝰ q̄rti. Hoſti. et Gof. dicūt ꝙ opter ꝙ ſit res ꝓſcriptibil. Ponūt aūt Ray. Hoſti. ⁊ Gof. in ſūmis multa ee que ꝓſcribi nō ꝑnt. Et in crimini bꝫ nullo tpe ꝓſcribi pōt. ſ ponꝰ ex diuturnitate tpis augent. extra de ꝓſue. c. fi. xxvij. q. v. qđ deo. Item ꝓtra obedie tiam viſitatione, ꝑcuratione q̄ debet rōe viſitationis ꝓſcribere nō pōt ſubdit extra de ꝓſcrip. cuꝫ nō licet. extra de cenſi. c. cū inſtātia. Item eccie ⁊ cetera ſacra loca nec nō decime ⁊ primitie ⁊ oblationes nullo iure ꝑnt a laicis poſſideri vel ꝓſcribi. qz regulariter qđ poſſideri nō pōt ꝓſcribi ñ pōt. xvi. q. iij. §. poteſt. Item limes parrochiaꝝ vel dioceſum vel qđ adheret limiti ꝓſcribi nō pōt. ſ bñ limes predioꝝ. xvi q. iij. licet. Item publice penſiones ⁊ fruitiões agroꝝ nō preſcribunt a colono. Item liber bō. xvi. q. iij. §. pōt. Item reſp̄ublice q̄ ſunt in vſu ꝑpli romani vel aliaꝝ ciuitatū vl plate pontes aqueducus. riue ⁊ hmōi nec in toto nec in ꝑte hec ꝓſcribunt. ff. de vſuca. l. vſucapio. His q̄tuoꝝ ꝓditioibꝫ cōcurrentibꝫ re aliena preſcriptā cū bona ꝓſcia q̄ſ pōt poſſidere ſm Hoſti. Jo. an. ⁊ q̄i oēs. Naꝫ iure būano diſtincte ſunt poſſeſſiões. ⁊ res appropriate. dis. viij. q̄ iure. Et ius ſic diſponit ꝙ illud qđ ꝑꝰ erat alienū efficiatur ſuū iure ꝓſcriptiōis. Si q̄s vero bꝫ ſup hoc cōſciam ſcrupuloſaꝫ ad cōſiliū ſapiētis deponere debet. ꝙ ſi non poteſt deponere reſtituat. ⁊ nullo mō teneat cōtra cōſciam qz edificat ad gehennaꝫ xxxviij q. i. §. et his itaq̄. De preſcriptiōe q̄ ad cōſciētiam ſic dicit Anto. de bu. in. c. qz plerīq̄ de immu. ec. Preſcriptio aut eſt mere odioſa q̄. ſ. ſolū eſt fundata et negligētia nō ptētis. vt in preſcriptiōe xx. āno. ⁊ hmōi. ⁊ tū in ꝓſcribente deeſt bona fides. ⁊ ſic tal' tenet reſtituere in foro cōſcientie. Aut ꝓſcriptio ñ eſt mere odioſa. qz. ſ. nō eſt fundata ſup pura negligentia eius ꝓtra quē preſcribitur. ſed ſup terminis preſcribētis. ⁊ titulo ⁊ bona fide. ⁊ tūcq̄ tales preſcriptiōes ſunt inducte contra naturalē equitatē ſed ꝑpter bonū ⁊ equū publicū ſic taliter ꝓſcripta non tenet preſcribens reſtituere. ⁊ hoc tenēt cōmūiter canoniſte in. c. vigilanti. extra. de preſcrip. Et in regula poſſeſſor. de re. iur. in. vi. theologi tenent cōtrarium. ⁊ ſic res eſt in dubio. Patis eē dici poſſet ꝙ ſi acq̄rit rem titulo lucratiuo conſulendū eſt ei ꝙ reſtituat vbi nullā fecit expenſaꝫ. Sed ſi titulo non lucratiuo. tūc ſi contra ignorantē ⁊ nō ſagacem conſulatur. vt reſtituat ſi contra ſagacem conſulatur. vt non reſtituat. niſi refarcito precio ⁊ expenſis meliorationis. qz hoc damnū eſt paſſus ꝓpter negligentiā eiꝰ cuius erat res in nō recupando. Ille. Ray. aūt dicit ſimpliciter tali conſulendū ꝙ reſtituat. Q̄ ſi tal' nollet acq̄eſcere non audet illi dare ſecuritatē ꝙ ſit in ſtatu ſalutis. nec audet precise diffinire illū eſſe in ſtatu dānandoꝝ ꝓpter iura q̄ hoc concedūt. ⁊ ſic ſeruatur vbiq̄. Sed Inn. Hoſti. Jo. an. Ber. Gof. Bonat. Gl. Guil. Geral. Jo. de rip. ⁊ Lau. ſimpliciter dicūt licite poſſe poſſidere taliter preſcripta. ſ. concurrentibꝫ dictis circūſtantijs. ⁊ liceꝫ̄ in uniter tenet. Quot aūt modis interrūpatur preſcriptio naturaliter vel ciuiliter ⁊ q̄n requieſcit aut nō currit. vide in ſumma cōfeſ. li. ij. ti. iij. q. xxij. ⁊ ſe. Ubi dicit ꝙ ſm Ray. interrūpitur ꝓſcriptio duobꝫ modis. ſ. ciuiliter et naturaliter. Et ciuiliter tribꝫ modis. Primo ꝑ libellū principi oblatū ⁊ hoc valet in annalibus actionibus que ꝑ hoc ꝑpetuant. Et ſm glo. dicunt ānales actiones q̄ vltra annū non durant. Secdo interrumpitur preſcriptio ꝑ querelā iudici factā ⁊ ſecuram rei conuentionē. ⁊ hoc in cībus actionibꝫ Tercio ꝑ litis conteſtationē. ⁊ hic modꝰ in oibꝫ actionibꝫ valet. C. de preſcrip. xxx. anno. l. ſi. Idē p omnia eſt in q̄ſi litis conteſtatione ponendum extra. vt li. nō conte. quoniā vltra medium. Extra iudiciū etiam ciuiliter interrūpitur ꝓſcriptio. v. modis. Primo modo ꝑ ſolutionē vſurarum debite pecunie. Nam ſolutio vſuraꝝ vt dicit glo. interrūpit preſcriptionē ſup debito ꝑ q̄t quot āños creditoꝝ ceſſet a repetitione debiti. Interrumpit ſecdo ꝑ ſecuram cautionē factā a debitore. C. de preſcrip. xxx. anno. l. cū noviſſimi. Tercio interrūpitur ꝑ proteſtationē cū non pōt procedere aliq̄ cauſa impediꝰ. extra. de of. oꝝ. c. paſtoralis ⁊ xvi. q. iij. §. poteſt. Iſta ꝓteſtatio ſm glo. pōt fieri coram ordinario iudice vel etiā coram publicis ⁊ honeſtis ꝑſonis. Interrumpitur q̄rto ꝑ denūciationē factam colono. i. ꝑ citationez factam de parendo iuri coram iudice ſup re quaꝫ poſſidet nomine alieno. extra. vt li. non conteſta. quoniā Quinto interrūpit ꝑ ſynodalem ꝓclamationez vt cū ſacerdos in ſynodo vel concilio ꝓuinciali vel generali ꝓclamat ꝙ aliꝰ ſacerdos teneat rē ad ſuam eccleſiā ꝑtinentem vt extra. de preſcrip. ſanctoꝝ. Naturaliter aūt interrūpitur preſcriptio ꝑ occupationem aque ⁊ ꝑ violentam eiectionez vel etiam ſi res ſit furto ſublata. ff. de vſuca. l. naturaliter. Cum Ray. concoꝝ. Gl. in oibus pdictis ⁊ Inno. in glo. ſuper. c. illud eo. ti. Item notandū q̄ in. viij. caſibus nō currit preſcriptio.

Capitulū .xvi.

nec etiā interrūpit ꝑ quiescit ꝑm Rai. Primus est tpe plari male alienātis q̄diu viuit ⁊ tenet eccīam vt di. glo. ⁊vi. q. iij. si sacerdotes. Scōs ē tpe vacatōnis eccie. Tercius est q̄diu prelatus est hereticus. ⁊ intelligēdum ꝑm glo. de prelato eccie cuius res ab alio possidebatur. extra de p̄scrip. audiris. Quartus est tpe scismatis. extra de prescrip. cum nobis. Quintus tpe excōicatiōis quod intelligo si nō sit negligens in absolutione. extra vt li. non cōte. qm̄. cuius rō est quia excōicatus non potest agere ad interrūpendum p̄scriptōem. Sextus est tēpe etatis pupillaris. Septimus est in tpe quo quis lītima cā impeditus nō pōt agere. extra de appel. ex rōe. De his Inno. extra eo. ti. c. ex trāsmissa. vbi etiā specificauit de tpe hostilitatis ⁊ captiuitatis. Item nota q̄ vt dr in glo. r. q. i. sup. c. qz aliquis pōt ꝓpria auctoritate retinere q̄d de iure non p̄stitit. licz illud diu soluerit vt. C. de agri. ⁊ censi. l. liniby. Tēpus eīm nō inducit obligatōem extra de censi. puenit nec in talib⁹ currit p̄scriptio sine cā. etiam si aliquid gratis longissimo tempore sit prestitū. nō currit in hoc prescriptio. xvi. q. iij. clerici. Sciendum etiā est de tpe q̄n incipit currere p̄scriptio. Circa quod dicit Rai. ⁊ Guil. q̄ non incipit currere p̄scriptō in actōe reali vel psonali nisi ex quo quis pōt agere nisi impediēte euz iure. Et dr actō realis ꝑm Guil. q̄n quis rē suā p̄sequit apud quēcūq; detētorē vt ē rei vendicatio. Actio psonal est de qua cōtra psonā agit ex aliquo contractu vel quasi ex maleficio vel quasi vt ē actio ex emptōe. actō tutele. actō de furto. actō de eiec. ⁊ effusiōe. Et ex his sequit q̄ filiosamilias n̄ currit p̄scriptō in rebo aduēticijs nisi ex quo libera⁹ tus est a patria ptāte. nec cōtra mulierē currit p̄scriptō in dote nisi mīimonio soluto vel marito ad inopiā vergēte. q̄ eīm extūc pōt repetere dotez si n̄ reperit currit p̄scriptio cōtra eā. Item nec creditori currit p̄scriptō nisi extāte debiti cōditōne. vt si p̄misi creditori. c. si nauis mea venerit de asia. non currit contra eum p̄scriptō nisi cum nauis venerit. nec currit prescriptio nisi adueniente die solutōis. vnde si credidisti mihi. c. vsq; ad. c. ānos non incipit currere prescriptō de me nisi cōpletis. x. annis. pbatur. C. de prescrip. xx. an. l. cum notissimi. Cōcor. Ul. Item nota ꝑm Rai. q̄ ignorātia iuris nō facit aliquē bone fidei possessorem. ff. de vsuca. l. nunq̄. in glo. ⁊ ponit exemplū. puta si credo pupillū vel illū qui curatorez habet posse rē suā alienare sine auctate tutoris l̄ curatoris. ⁊ sic ab eo emo vel in donū recipio nō possum illud p̄ tps statutū prescribere. Idē Ul. Idē etiā si emo rē quā scio furatā putās michi licere quātocūq; tpe nō p̄scribo. Si autem quis dubitat an res sit sua ⁊ br iustam cām dubitandi ꝑm Host. ⁊ Ber. talis adhuc debet hēre bonā fidez ⁊ vtetur fructib⁹ ⁊ prescribit. dr tm̄ ab alijs inquirere veritatē vt sic ad eum pueniat. ar. di. xxvij. §. fi.

Caplm. xvi. de fraudulēcia per modum predicationis

De fraudulēcia sequit que cōmittit in emptōne et venditōe seu negociatōe.

dñi p̄s. lxx. Quīm nō cognoui negociatiōz introibo in potēcias dñi. dñe mēorabor iusticie tue solius. Br cū dñs dicat Lu. xix. p parabolam loquēs. Negociamī dum venio tradens suis suis pecuniā qua possent negociari. ⁊ demum exigens rōem ab eis seruū quē repit non fuisse negociatū dure increpauit. pecuniā ab eo abstulit ⁊ cōdēnauit. Nūo ergo Dauid asserit se abstinuisse a negociatōe vt dño gratus eēt ⁊ suū regnuz intraret. di. Quīm non cognoui. Sciēdū igitur q̄ triplex est genus negociatōis. circa q̄ p̄s. docet nos recte hēre sui exēplo. Prima est mundialis ⁊ sceleſta ⁊ ideo cauēda. q̄m̄ non cognoui negociatōem. Scōa est spūalis ⁊ honesta. et ideo exercenda. introibo ⁊c. Tercia est tpalis ⁊ modesta et ideo p̄mittēda. dñe memorabor ⁊c.

Et a secundo in .§. i.

choando. s. de negociatōne spūali. Parabolā ponit circa hoc saluator dicens Mat. xiij. Simile est regnum celoz hōmī negociatori quērēti bonas margaritas. Regnū celorū significat ecclesiam militātē. ⁊ est sensus. Quod fit in eccl'ia. a quolibet fideli est simile ei quod narrat' in ꝑabola ista de negociatore. Negociator. n. q̄rēs margaritas. vna inuēta que sibi vidr p̄ciosior vnde ⁊ ditior fiat vendit oīa que br ⁊ emit eaz. Negociator discurrit p diuersas regiōes p̄ciuz portat vt merces accipiat. Sic negociator spūalis discurrit non corpe⁹ mēte p tres regiones que subsunt dñio dñi sui vbi manifestat potēcias suas. Prima est regio celestis in qua mānifestat' dī potētia ad remunerādū. Scōa est terrestris. i qua declarat' dei potētia ad creādū ⁊ gubernandum. Tercia est in infernis vbi comp̄bat' potētia dei ad cruciādū. Per istas regiones psalmista ostēdit se discurrere dū ait. Introibo in potēcias domi. i. loca vbi manifestant' sue potēcie, mēte. intellectu. ⁊ affectu. Merces que repit' in p̄ma regione est gl'a dīne intuitōis. Thesio eīm est tota merces inquit Aug. q̄uis enī ibi sint mīte margarite. iuxta illud q̄d canit eccl'ia. Porte nitent margaritis que sunt varia gaudia beatoz. lxx tm̄ p̄ciosioz. Unde. Posuisti in capite eius. id ē in mente seu intellectu iusti ⁊ spūalis negociatoris coronam. mercedem que finem non hēt sicut coronam de lapide p̄ciosoſ ſ̄ clare visionis dei

Emit aũt hec si emi põt gra que vtiq; pecũia est ipsius dñi cõmẽdata seruis suis ad negociãdũ spualiter. Vt aũt possit hẽ istã pecuniam qua e mat. vendat oia que possidet oia. i. substãtiã. corpus aiam supponit gr̃e ad eã bñdã cõseruã dam augmẽtãdã. ea meditãte recipit gl̃az. qz grãm gloriã dabit dñs. ps. Vñ punulus bap tisatus. si nulla bẽat opa meritoz. tñ qz habet grãm decedẽs recipit gloriã. Hinc Greg. Re gnũ celoz tãtũ vz q̃tũ hẽs. s. vt oia subiciãtur voluntati dei gr̃e sue. Nil vilius cũ emit. nil ca rius cũ possidet. In secda regiõe. s. bunt indi sunt multe margarite. Multa sunt genera bonoz̃ qz diuitie. honores. scia hmõi Sed pciosioz oi bus ẽ sapia. Vñ de ea dicit sapiẽs. Nec ppauit li sapie. s. lapidẽ pciosum. oĩa que desiderãtur huic nõ valẽt cõpari Prouer. iij. Sapiam aũt voco virtutẽ infusam tm. sic accipit cõter i sac scriptura. Ipsa pprebẽdit in se cẽs virtutes mo rales quib in vita nil est vtilius hoib vt dicit ibi sapiẽs Pecunia qua emit est labor cohiben di moderãdi suas passiões. Nã vt dicit phus Virtus est scia circa difficilia. Et Virgil. Sur sum atollere gradũ. s. ad virtutẽ hoc opus hoc la boz est. Et in li. sapi. dr. Si q̃sieris sapiam q̃si effodiẽs thesauz̃ inuenies. In effosiõe thesauri ẽ labor in abiciẽdo terrã. i. terrena affectu despici endo. est desideriũ thesauri magnũ. est pfun dario que inuit hũiliatoz̃ In tercia regiõe. s. inferni merces que descẽdẽdo meditatõe ad eaz in vita pñti põt emi ẽ venia. i. remissio pene eter ne inferni vel talis purgatorij. q̃ quisq; ẽ debi tor p peccatis suis. Nõ ei est hõ sup terraz qui ñ peccet ait Salomõ. iij. Reg. viij. Nulla pcio sioz margarita ex illa regiõe in põt trahi vtili oz ista. s. venia. Multa ci in meditando pñt tra bi vt cognitio dñe iusticie cõpassio ad illos. et hmõi. ẽ hec vtilioz. Pecũia aũt qua emitur ista margarita pciosa ẽ pnia. Vt ei di. Leo pa. Ele mia ñ dar nisi correcto. de re. iur. in. vi. Et plenius declarat Aug. de pe. di. i. inquies. Neiem putas de errore ad veritatẽ de quocũq; magno vel puo vicio ad virtutẽ trãsire posse sine pnia. Per pe nitẽtiã. n. principli cordis cõtritoz̃ vera tollit culpa. de pena debita plus minus pm q̃tita tẽ doloris. De ista igit negociatõne spualr intelli git qd dñs pcepit di. Negociami. Et ad hãc ex ercẽdã dicit ps. se intratuz̃ in potẽtias dñi. i. i re giões sue potẽtie. suo exẽplo nos ad idẽ p nocãs

Reuertendo ad .§. II

primũ genus negociatõis. s. quã faciũt mũdani qz plena est multis vicijs. iõ cauẽda inq̃tũ vici osa qd ipe psal. nos docet suo exẽplo di. Non co gnoui negociatõnẽ. hic est textus pm aliã bib lie trãslatoz̃ In loco cuius nra trãslatio habet. Nõ cognoui lr̃aturã. hoc est exercitiũ iniquoz̃ de quib dr Baruch. iij. Filij agar exquisierunt prudẽtiã que de terra est negociatores Temã. ẽ Et iõ hãc dñs Jhesus phibet di. Jo. ij. Nolite facere domũ patris mei domũ negociatõis. Do mus pr̃is est ñ solũ eccia material sed multo ma gis spualis. i. collectõ fideliũ que tũc fit dom?ne gociatõis cũ fideles intẽdũt negociatõib jniqs Vñ Cri. de hmõi di. q̃ mercator nu nq̃ põt deo placere. Septẽplr aũt negociatio est miq̃ et ca tẽda large sumẽdo Primo rõe finis cupidi. Scdo rõe psone clerici Tercio rõe tpis se riati Quarto rõe pssorũ iniusti. Quinto rõne loci sacrati. Sexto rõe medij iniqui. Septimo rõe materie mali. Quãtũ ad pmũ clar est q̃ cuius finis est malus. i pm opus ne cessario est malũ. Si ergo finis negociãdi sit pr cipalr cupiditas que est radix oĩm malor̃. nego ciatio erit iniqua. Sz̃ p hmõi declaratõe sciẽdũ est. b. Tho. se. se. q. lxxvij. arti. nij q̃ ad negocia tores pertinet cõmutationib rer̃ insistere. Im portat ei negociatio in facto quãdã cõmutatõez Est aũt duplex cõmutatio rer̃ scdm phũm in. i. polit. Vna quidẽ quasi naturalis et necessaria. p quã vicz fit cõmutatio rei ad rẽ. vel rer̃ et pena rioz̃. pter necessitatẽ vite. Et talis cõmutatõ ñ ppie pertinet ad mercatores sed magis ad ycono mos et politicos. i. his qui hñt prudere do mibus et familie sue. aut ciuitati de rebus necessarijs vite Secigit commutatõ pm phũm de se est laudabilis. qz bz finẽ honestũ. qz. s. deseruit necessitati hũane vite Possent tñ in ea cõmitti diuersa peccata sed illa sunt vicia hoĩm nõ artis in se Alia cõmutatio est denarioz̃ ad denarios. vt in cãbiẽdo. vel denarioz̃ ad merces vt in emptõne et venditõe. vel rer̃ ad res vt in permutatõne. que dñr baratti. nõ ppter res necessarias vite. sed ordinat a ad hunc finẽ. s. lucrũ ex ipa commutatõ ne consequendũ et hoc ppie dr negociatõ. Et qz q̃tum est de se deseruit cupiditati lucri que ter minũ nescit. sed in infinitũ tẽdit. ideo pm se con siderata hẽt quãdã turpitudinẽ inq̃tũ in sui rõne non importat aliquẽ finẽ honestũ. vel necessa rium de sui rõne. lucr̃ tñ quod inde queritur et si non importet in sui rõe finem honestũ. vel neces sarium. nihil tñ importat in sui rõne vicios̃. vel rõni contrariũ. vñ ordinari põt ad finem ali quem honestũ et necessariũ. et sic efficeret negoci atio licita. puta si negociator lucrum quod q̃rit moderatũ. tñ ordinat ad hunc finẽ. s. ad sustẽta tionem sui et familie pm. s. statũ suum decentem aut etiam vt inde pauperibus subueniat. vel etiã cum negociatõem intendit. pter publicam vti litatem ne scilicet res necessarie ad vitam patrie desint. et lucrum inde expetit. non quasi finem sed quasi stipendium laboris seruatis alijs debi

Capitulū .xvi.

nis circūstātijs de quibꝫ dicet sic nō pōt cōdēnari. Ꝫ si finē ponat vltīm in lucro intendēs solū diuitias augere in ipsum ⁊ sibi reseruare. i statu pmanet dānatōis. Et de hmōi negociatoribꝫ di. b. Tho. cē intelligēdū qđ ait Crisost. sup Mat. Quicūqꝫ rē cōparat vt integrā imutatāqꝫ vendendo lucret. ille est qui de tēplo ejcitur. vt habetur di. lxxxviij. qm. quod verū est qñ vltimum finem constituit in lucro. tūc ei est extra eccīam quo ad meritū. Nolite ergo facere do. pa. m. do. ne. Hic aūt large sumimus negociatōem ⁊ ī sehmōi. §. Scōo negociatio est mala rōe pſone cum sc̄z aliquibꝫ pſonis spāliter aliquo iure ꝓhibeat quod fit cūctis clericis ⁊ multo magis religiosis extra ne cle. vel mo. p totum. vbi non solū negociatio ꝫ plura ibi negocia ponūtur eis interdicta. Dicit etiā Aug. Negociari aliqñ licet, aliqñ non. añqꝫ sis clericus licet postqꝫ effectus es clericus non lz. di. lxxxviij. fornicari. Rō est ꝑ m. b. Tho. ij. ij. q. lxxvij. arti. nij. qz clerici abstinere dēbēt non solum a malis sed etiā ab his que hēnt spēm mali quod in negociatōe contingit. Et hoc triplr. Primo quia negociatio ē ordiata ad lucrum cui us clerici dēbēt esse cōtemptores. Vnde Hier. Clericū negociatorē ⁊ ex hoc deuitē tāqꝫ quandā pestem de uita. dist. lxxxviij. Scōo ꝓpter frequētia negociatorū vicia quia difficulter exuitur negociator a peccatis labiorū vt dr Ecc. xxvij. Et Leo papa. Difficile est inter vendētis emēntisqꝫ mercīū non intercuenire peccatū. de pēnitē. v. qualitas. Sed clericus multuz se dz cauere a peccatis. iuxta illud Ambulans in via īmaculata. Tercio quia negociatio nimis implicat mentem curis secularibꝫ. ⁊ per cōs a spūalibus terrabit. Vñ apls. ij. ad Thimo. ij. Nemo milit. deo im. se ne. se. Ad idem di. lxxxviij. consequēs. bēt. n. frequēter vacare dīnis. Licet tñ clericis vti prima cōmunitatis specie que ordinatur ad necessitatē vite emēdo vel vendēdo. Et si emēdo ad sui vsum victualia vel libros ⁊ hmōi. postea non indigendo his vel alia querendo. ēpta carius vendant clerici qz tūc plus valēt qꝫ prius ñ peccant clerici vel laici. Silr licet eis eandem materiam emere ⁊ iñ artificialia facere, honesta tamē que cōgruāt statui suo. sicut emere ferrū rude. ⁊ inde facere ligones ⁊ vendere ⁊ alia honesta exercitia non tñ ex hoc dimittēdo officia eccie ar. dist. xci. clericus. Nolite ergo qui clerici vel religiosi estis negociationibꝫ vacando facere domuz patrem de. nego. Tercio negociatio est mala rōe temporis festiui. Quilibet enim debet talibus diebꝫ abstinere ab operibꝫ seruilibꝫ. iuxta illud Exo. xx. Omne opus seruile non facietis in eo. Sed negociari computat inter opa seruilia nisi emendo que sunt necessaria victui quotidiano. ⁊ de hoc habetur diffuse. j. ti. Per hmōi negociatōem non solum violātur festa ꝫ frequenter omittunt dīna officia. quibꝫ vacandū est diebꝫ festiuis. de cōse. di. iij. dr. In illa sancta die festiua nūl aliud agendum nisi deo vacādum. Dicit tñ Pe. de pal. in. iij. In nundinis negociandō auditis dīnis non quidem cā auaricie. i. congregandi ad superfluitatē sed aliquo fine honesto sc̄z ad, puidēdū ex lucro necessitati sue ⁊ familie vel dādū paupibꝫ, vel, puidēdū bono cōtratis debꝫ necessarijs ⁊ similia pōt tles excusari ex quo prelati ecciarum sciunt ⁊ tolerāt. Secus si sunt ꝓhibite per aliquā excōicatōem ⁊ hmōi. Conueniens tñ, puideretur per penas pecuniarias. a rectoribꝫ qui magis timentur si exigantur. Quarto negociatio est mala rōne loci. cum scilz exercet negociatio in eccīa. Fit ei ex hoc magna irreuerētia loco sacro. ⁊ per cōs deo cuius ē domus. Vñ ⁊ dōs vendentes ⁊ emētes in templo eiecit di. Nolite fa. do. pa. rē. sed dignius ⁊ sacratius est in tpe gratie templum eccīe qꝫ templuz Salomonis. Ibi ei offerebantur aīalia et sanguis hircorū ⁊ vitulorū. hic aūt offertur corpus ⁊ sanguis xpi verū. Et cum plura peccata perpetrētur in emptōe ⁊ venditōne. grauiora etiam fiūt rōne loci sacri sicut ⁊ alia ibi perpetrata. Impedit ur etiā deuotio orātiū ꝓpter tumultū qui solet cōtingere in hmōi. Sed quid de vendētibꝫ ibi cādelas. Dicendū videtur qđ clerici, vel religiosi qui hoc faciūt principalr ad satisfaciēdū deuotōni fideliū qui solent eas accēdere in honorē dei excusari pōt. Si aūt ad cupiditatē ⁊ lucrum principalr nō vident excusari posse a vicio ei ꝓhibito negociatiōis ⁊ pci pue ī tali loco sicut nec sacerdotes veteris testamēti in his que vendebant in templo. Et in his quatuor casibꝫ predictis cūis cōsulendū sit qđ lucra facta in hoc pauperibꝫ erogentur. nō tñ videtur hoc esse de necessitate salutis. Et rō est. quia datio ⁊ acceptio pecunie in hmōi de se non est ꝓhibita sed actus negociandi nō simplr. ꝫ in tali loco tpe ⁊ pſona vl fine licet aliqui cōtrariū dicant non tamen īuenī aliquod ius vel doctorē solennē hoc expresse dicentem. s. qđ de necessitate sit paupibꝫ dādum illud lucr. Nō aūt predicetur hoc paupibꝫ dādū cautū est absqꝫ aliqua declaratōe esse. s. de necessitate vel consiliū honestate. Nec enim oportz oēm veritatem aperire in ꝑdicatōe ꝓpter periculū abutent iñ sententijs veritatis qui ꝓni sunt ad cōscientiam dilatādam. quinimmo ⁊ interrogationibus decet aliquādo super hoc prudēter eludere. ar. di. xlvij. in mandatis. Semper enim tutior via cōsulenda. sed non impanda. ar. xxvi. q. vij. Alligant. Quinto negociatio redd illicita ratōne mali consortij. puta si mercatores inter se conueniāt ⁊ pactū faciant qđ omēs vendant tali precio tales merces vel vnus solus vendat ⁊ nō

alīq certā rē ꝑ spēm. tales si pactū faciant q̄ vendant certo p̄cio ꝓpterēi ⁊ non plus ⁊ etiā minus sunt liberi Iustū est īmo ꝑsulit Hostiens. q̄ ad hoc q̄ mercatores sua officia exerceāt bona fide de lnīa sui ep̄i sciāt q̄ntū p̄nt lucrari in mēsura bladi ⁊ vini ⁊ hmōi. vel quātū p̄nt ꝑ libra vltra id qđ emerūt vendere in recōpensatōne laboris industrie ⁊ expensaꝝ ⁊ fm p̄ciū taxatū ab eo vendant sine mēdaciis ⁊ tuti erūt a peccato negociationis extra de emp. ⁊ ven. c. i. Bonum ⁊ equū cōsilium est ⁊ q̄ cōsiliū est nō obligat. cum consuetudo vbiq̄ quasi sit in cōtrariū vbi tamē sit ꝑ ep̄m siue quod melius fieret ꝑuideretur per rectores ciuitatis. s. q̄ taxato p̄cio ab eis venderent victualia ⁊ alia que sunt ad vsum necessaria ñ possent mercatores seu vendētes p̄ciū augere absq̄ pctō. Sed si pactū faciūt mercatores insimul q̄ certo p̄cio vendāt merces suas ⁊ non minus ñ tū ꝑ hoc intēdētes se cōseruare indemnes. cū iustū p̄cium ponūt mercibꝰ fm valorē illi? rpis q̄ lucra īmoderata q̄rere et nimietate p̄cij pessime faciūt. Et dñr bi monopolite. a monos quod est vnus ⁊ polite quod est venditō. vl̄ polis quod est ciuitas quasi vnus solus vendēs in ciuitate ⁊ tale pactū monopolitaꝝ est illicitū et a iure ꝓhibitū fm Host. C. de mono. l. i. ⁊ cauetur in dicta. l. q̄ exercēs tale officiū ꝓpꝝis bonis expoliatus exilio ꝑpetuo dānet. Si quis etiā sotietatē facit cū eo quē nouit esse male cōscīe et p fas ⁊ nefas negociari. lz ipse ab illicitis cōmerciis caueat ⁊ socium admoneat ab illicitis abstinere nō excusat nisi ꝓhibeat inquātum p̄t. ⁊ societatem cū eo soluat si p̄t. vel ꝓtesterur si nō p̄t de illicitis lucris ꝑticipare non velle. nec illū in ipis se intromittere. ar. di. lxxxvij. error. ⁊ sup hoc dz inquirere ne laboret crassa ignorātiaque non excusat. Certo est illicita rōne medij. i. cū mendaciis ꝑiurijs ⁊ mendacijs ⁊ duplicitatibus negociatur. Unde Cassio. Illi negociatores abhominabiles sunt coꝝ deo qui iusticiā dei minime ꝑsiderātes ꝑ immoderatū lucrum ambitū polluunt. merces suas plus ꝑiurijs onerando q̄z p̄cijs. di. lxxvij. quid aliud. Et de ꝑiurijs q̄dem ñ est dubiū q̄ qui vtūtur eis etiā vnico ꝑiurio sciēter. s. falsum iurando q̄ peccēt mortal'r fm Rai. ⁊ b. Tho. ij. ij. q. c. ar. vij. quia ex ꝑse cōtra p̄ceptū dei faciūt notabilē irreuerentiā committendo. De mēdacijs aūt di. Rai. q̄ si hoc faciunt vt decipiāt etiā mortl'r peccāt ⁊ tenentur ad restōem eius in quo decepant. Et glo. di. ibi q̄ ñ distinguit vtr̄ in modico vel in magno decipiant. Credo Rai. loqui de mēdacō ex quo quis intēdit nocere seu decipe in multo sicut posset in modico cū dicit esse mortale. Nā si in modico tātū intēdat decipe nō est rō quare dēat cē mortale. Et quod di g'o. videt referendū ad factū nō. ad intentōem quod ex mō loquēdi ꝑz. hoc ē cum ⁊ si intendat decipe in multo actu tñ non decipit nisi in modico quia non potest. vel etiam potest referri ad actum restōnis. quia ita in modico decipiens tenet ad illud modicū sicut ad multum qui in multo decipit. Sed si quis mendacio vtit in emendo ⁊ vendendo vt cōseruet se in demnem. puta vt vendat iusto p̄cio rem suā dicit constituisse sibi plus q̄z cōstituit ⁊ hmōi peccat talis venial'r fm Rai. Sed Host. dicit q̄ si hoc facit assidue ⁊ ex consuetudine. mortal'r videtur peccare. Arguit a simili de caritate quam di. Augu. esse mortale si sit assidua vt ꝑz di. xxv. §. alo. Hoc tñ non credo verum. quia veniale de se q̄n tumcunq̄ continuetur ⁊ multiplicet nunq̄z fit mortale fm Tho. ij. ij. q. cl. arti. ij. Et de hoc. s. in prima parte n. vi. Sed bene dispōnit ad mortale nec est simile de ebrietate. Unde dictū illō Aug exponit. b Tho. ij. ij. q. ea. Est igitur illud mēdacium veniale nisi addatur cōtemptus. Et idem dicendum de duplicitatibꝰ que ibi fiunt ⁊ fraudibꝰ sc̄z q̄ sit mortale vbi intenditur notabilis deceptō ꝓximi alias veniale. de hoc plenius. ¶ Septimo rōne materie mali. Quedam enī negocia sunt que de se sunt mala de sui natura. vt vsura simonia ⁊ hmōi. Unde Almb. Reperiunt q̄plurimi negociatōne mueris mercari velle grām spūssancti i. q. i. repiūtur. ⁊ horum negociatio. i. exercitatō omnibus ꝓhibetur clericis ⁊ laicis fm Rai. Quedam alia sunt que ñ sunt de sui natura mala tñ eis vtūtur homines vt in plurib⁹ ad malum vt facere tapillos ⁊ cartas ludos fucos ⁊ hmōi ⁊ ornamēta superflua vestium. Et ad horum emptōem ⁊ venditōz ⁊ factōem de bet quilibet abstinere ⁊ ꝓmaxime ab his que sine peccato mortali fieri non p̄nt seu quorū vsus cōiter est ad mortale peccatū. Et sic intelligēdus quod dicit Inno. in. c. frēs. de pēn. di. v. valet. Falsa penitētia est cuz penitēs ab offō. i. actu negociali nō recedit. quod sine peccatis agi nō p̄t Et quod ait Greg. in omel'. s. negocia que ad peccatum implicāt. necesse est vt ad hec post conuersionem aīmus non recurrat. de pe. dist. v. negocium. Loquuntur. n. de mortalibꝰ peccatis. Nam si de quibuscūq̄z etiam venialibꝰ intelligantur nullus posset etiam licita negocia exercere. De hmōi autem artibus quarum artificia sunt frequenter ad peccata. dicet infra in se. c. Quedaz alia sunt dubia vt emere p̄stantias solutas cōtati ab alijs seu denarios mōtis ⁊ impōsita decimarum ⁊ loca Genuen. que quidam dicūt licita. quidā illicita ⁊ vsuraria ⁊ ab hmōi abstinendū q̄z in dubijs tutior via est eligēda. extra de sōuuenis ⁊ de hac materia latius. s. eo. ti. c. vij. Ibi ponunt rōnes ad vtrāq̄z ꝑtem. ⁊ ideo nō de facili condemnandū. ⁊ sic quod tutius est cōsu-

Capitulū .XVI.

endum vt dictum est.

Quātū ad terci .§.III

um principale.s.de negociatōne tpali modesta.
Sciendū q̄ tunc negociatō est licita quādo eaz exercent ſm iusticiā quam exigit deus ab hoīb⁹ ſ non ſm iusticiā hoīm.ꝛ hoc est quod ait p̄s. Memorabor iu.tu. ſo.s.in negociādo ꝛ alia opa faciendo. Justicia hoīm solum sibi cauet a magnis excessib⁹ deceptōis.puta vltra dimidiam iusti p̄ cij irritans tales cōtractus.extra de empt̄.ꝛ ven. cum dilecti. Sed iusticia dei non p̄mittit etiam aliquā p̄uam deceptōem scienter facieti. Qui autem sequunt iusticiā hoīum non memorant iusticie dei.de qua dī p̄s. Memorabor iu.t.ſo. Illi sunt negociatores qui de tēplo eccīe militantis quo ad meritū eiciunt.ꝛ de tēplo triumphātis eccie quo ad consortiū. Unde Cassi. super dicto p̄s. Illi abominabiles facti sunt.s.qui iusticiam dei minime cōsiderāt ꝛ p̄ nimiū pecunie ābitū merces suas polluūt. Sicut aūt seruat iusticia dei.i.iusticia ſm deū cū in negociādo dat iustuz p̄cium ñ excessiuū.ꝛ res integra debita ñ sophysticata aut cū est p̄mutatō equa. Ita econtra negociātes largo sumpto vocabulo p̄ emēdibus et vendēdo. Tripl̄r aūt faciūt cōtra iusticiā dei.
Primo ex iniqua appreciatōe. Secdo ex varia sophisticatōne. Tercio ex illicita p̄mutatione. Quantum ad primū sciendū ſm Tho. ij. ij.q.lxvij.ar.i.q̄ emptio ꝛ venditio videntur introducta p̄ cōi vtilitate vtriusq̄ dū.s.vnus iuuet re alterius ꝛ ecōuerso.sicut per phm.i.poli. p̄z. Dd aūt p̄ cōi vtilitate introductum est non dz magis esse vnius q̄z alterius.ꝛ iō debet inter eos ſm equalitatē contractus instituī. Quantitas aūt rei que in vsum hoīz venīt mēsuratur ſm p̄ciū datū ad qd̄ est inuētū nūmisma vt dicitur.i. Ethi. Et iō si p̄ciū excedat q̄titatē valoris rei vel ecōuerso res excedat pretium tollitur iusticie equalitas.hec Tho.ꝛ cōmittitur cōsequenter iniquitas. Iniquitas.n. dr quasi inequitas. id est inequalitas. Sed qui diligit iniquitatem odit aiam suā. Secdm aliam trāslatōnē inqt p̄s. p̄s.ꝛ loquit̄ de aia dei que est volūtas eiꝰ vnd ꝛ.q.q̄. hoc ius dr, q̄ si in venditōe rei eccl'astice plus offerat q̄z res valeat.eccīa recipe non dz b tātū iustū p̄ciū. Et iō est ſm Archi. in dicto.c quia eccīa nō debet dolum facere in cōtractib⁹ suis.extra de dona.per tuas. Sic igitur res nō p̄t licite vendi plus q̄z valeāt, nec minus emi pēsato eaz valore in respectu ad vsum hūm ꝛ per probabile iudiciū humane estimatōis mēsurantis valorē rei infra limites latitudis cōpetētis. Et p maiori declaratōe hꝰ materie tria videda sunt.
Primo vñ accipiendus sit debitus valor rei
Secdo que sit latitudo cōpetēs valoris rei
Tercio quid dicendum q̄n sit excessus valoris rei. Et p̄ declaratōe primi oportet tria considerare diligenter. Et primum est q̄ ſm Sco. in nij. di.xv. duplex est valor rerum. Primus ē valor naturalis. Secundus valor vsualis. Valor naturalis rei est ſm bonitatem nature a deo i re creata.ꝛ hoc mō mus vel pulex vel formica plus valent q̄z panis.quia illa hūt vitam aiam seu vsum.ꝛ non panis vel etiam margarita. Secdus valor dr vsualis ſm q̄ assumitur in respectu ad vsum hūm.ꝛ hoc mō quanto aliqua sunt vsibus nostris vtiliora.tanto plus valēt.ꝛ ſm hoc plus valet panis q̄z mus. Quia igitur actus emendi ꝛ vendēdi ad vsus hūane vite merito ordinatur iō res q̄ sunt ad vsum hūane vite venaliū valor sumēdus est.secdo mō nō p̄mo. Secdo considerandū circa valorē rei ē q̄ ipe valor rei secundo mō acceptus.i.ſm q̄ sunt ad vsum hūm in re venali tripl̄r pensatur. Primo ex eius virtuositate. Secdo ex eius raritate. Tercio ex eius p̄placibilitate. Et virtuositas quidē rei attendit̄ ſm q̄ res ex suis realib⁹ virtutib⁹ ꝛ p̄rietatib⁹ ē nostris vtilitatib⁹ virtuosior ꝛ efficacior,ꝛ hoc mō bonus panis triticeus plus valet ad vsum hūm q̄z ordeaceus,ꝛ fortis equus ad vecturam plus valet q̄z asinus. Secdo pensatur rei venalis valor ex eius raritate,i.ſm q̄ res ex suel intentōnis raritate ꝛ difficultate magis necessarie sunt pro quanto vicz ex earum penuria maiorem ip̄aruz indigentiam ꝛ minorem facultatē habendi ꝛ vtendi hēmus. Unde Hiero. Omne rarum charum.di.xciij.legimus. Et ſm hoc bladum plꝰ valet tempore famis ꝛ caristie q̄z tempore quo multum abundat apud omēs. Sic quatuor elemēta ignis.aer.aqua.ꝛ terra vilioris p̄cij apud oēs estimant̄ p̄pter eorum copiam q̄z balsamum vl' aurum,q̄uis illa de se sint magis necessaria ac vtilia vite nostre. Tercō pensat̄ in re venali eius cōplacibilitas.i.ſm q̄ magis vel minus hūm placet volūtati nostre hēre talē rē ꝛ vti ea. Uti enim p̄ut hic sumit̄ est rē in facultate volūtatis assumere vel hēre,ꝛ iō ñ modica p̄s valoris venaliū rez ex hūm placito volūtatis pensat̄ siue plus siue minus cōplacētie in vsu huius rei vel illi⁹. ſm q̄ vnus equus gratior est vni ꝛ alter alteri.ꝛ vnum ornamētū vni ꝛ aliud alteri,et hoc modo vnus rē alteri vilioꝛ multū appreciat̄,ꝛ sibi reputat p̄ciosam ꝛ carā,ꝛ ecōuerso. Tercīū cōsiderādū circa valorē rez est q̄ valor rez venaliū vix aut nūq̄ p̄t a nobis determiari nisi p̄ cōiecturalē ꝛ p̄babilē opiōnē,ꝛ hoc nō p̄cise aliter sub indiuisibili rōne aut mēsura in plus ꝛ minus. ꝛ sub aliqua latitudie cōpetēti respectu tp̄m loco⁹ ꝛ p̄sonar⁹ circa quā latitudinē diuersi hoīes in estimādo differre,p̄banē ꝛ hoc etiaz dī. Tho. vbi supra q̄ valor rerum non consistit in p̄cto

indiuisibili vñ aliquãtulũ ꝑlus aliquãtulũ mi nus emere vel vendere ñ tollit equalitatẽ l'iusti cią. dũmõ ñ fiat excessus notabilis vel ꝓtra con sciam. ¶ Quãtũ ad scõm. s.q̃ sit cõpetens latitu do valoris rei infra q̃ limites possit ꝑcium extẽ di. Dicendũ q̃ tripl'r hoc ĩnotescere põt. ex iure ex cõsuetudine. ex discretõe. Et primo ex iure. q̃ si precium quo vnditur res excedat medietatez iusti ꝑcij seu preciũ quo emitur deficiat a media tate iusti ꝑcij. puta valet res. c. florẽ. put cõiter estimaf. & tñ venditor petit & recipit. cc. vi. vel cum valet. c. emptor emit ꝑ quattuor cũ dimidio. tũc fm iura contractus est nullus. extra de empti. & ven. cum dilecti. per iudicem irritãdũ vel facere supplere defectum cõmissum. vel etiã si esset mi nor excessus q̃ medietas iusti ꝑcij si sit notabil'. vnde fm Tho. ij. ij. q. lxxvij. & Sco. in. iij. di. xv. est ibi iniusticia. & per ꝑns peccatũ mortale. & re stõ facienda quãtũ ad eum per quem fit deceptõ aduertenter in precio multum excessiuo vel de fectiuo. Sed si fiat deceptõ ignoranter. q. s. emp tor vel venditor estimat tantũ valere. tunc ñ est ibi mortale ex quo ipse decipitur per errorẽ. Et tñ cum perpendit. vel sibi oñditur tenetur ad sa tisfactõem. alias tũc peccaret mortl'r si non velit satisfacere. Quod totum intellige q̃ defrauda tur iusto ꝑcio emptor vel venditor ex errore seu ignorãtia. Nam si sciens & aduertens quantita tem excessus vel defectus libere consensit in tale ꝑcium & contractũ. in nullo tenef alter cum eo cõtralxens. cum sciat illum aduertere de excessu l' defectu precij. Et rõ est. quia scienti & consentien ti non fit iniuria neq̃ dolus vt de re. iuris. li. vi Sicut enim põt rem suã absq̃ omĩ ꝑcio dare & donari. ita etiã põt ꝑ centesima ꝑtem iusti ꝑcij rez suam vendere ad suũ bñplacitũ. & alteri ꝑ quin ta parte & alteri ꝑ iusto precio tãtũ. Nec ĩ hoc fit iniusticia ex ꝑte alterius nisi cogeretur venditor ad vendẽdum aliqua magna necessitate ad hoc inducente. cum non põt aliter sibi ꝓuidere vel tñ iustum preciũ. q̃ inuenire non põt vel etiam magna leuitate ad hoc mouẽte. vt ꝓdigus et le uis. tunc enĩ secus dicẽdum. ¶ Scdo ipa latitu do precij põt innotescere ex cõsuetudine. Nam vt vi Sco. in. iij. vbi supra. q̃ experientia satis patz q̃ consuetudinarie relinquif ipf ꝑmutantibus vt pensata mutua necessitate reputent se mutuo dare equiualẽs. & hinc inde accipe. Dubz quip pe videf inter hoies contractus esse in quibo cõ tralxntes nõ intẽdãt aliquid de rigore iudiciali qui est vt tãtũ res emaf vel vendatur quãtũ vz sibi mutuo relarare. vt sic cõem cõtractũ comite tur aliqua datio vera. Et hic modus ꝑmutãtiũ fundaf quasi sup lege nature. dicẽte. Fac alteri q̃ tibi vis fieri. Satis ergo est ꝓbabile q̃ quã do cõtralxntes mutuo sunt cõtenti mutuo sibi re mittere velint. si aliquo mõ. dum tñ nõ enorm deficiũt a ꝓfecta iusticia. ¶ Tercio innotescit la titudo ꝑcij rei ex discretõe. Dictat. n. discretio q̃ cum res in se valens. x. tñ bñ esset cara & vtilis vt. xij. si volo eam bñe vem sibi non tãtum. x. sed quãtum sibi valet ex quo ipe retinere volebat q̃ vtilis vt. xij. vnde & b. Thomñ. ij. ij. q. lxxvij. dicit q̃ vendere rem plus q̃ valeat. est iniustũ nisi in detrumẽtum cederet venditoris vendere. s. q̃ tuz valet. puta quia sibi multũ est vtilis illa res vl necessaria. tunc. n. vendere poterit plus q̃ res ĩ se valeat quãtũ. s. valet ipi venditori. Sed q̃ uis emptor multum iuuef ex re quam vult emere si venditor inde nõ dãnificaf ex carentia ipius rei nõ ꝓpterea plus põt vendere rem q̃ valeat in se quia vtilitas que supuenit emptori non ẽ ex cõ ditõe vendentis. nec ex cõditõe rei in se. q̃ ex cõdi tione ementis. vnde non dz vendere illi qđ non est suũ. Idem Sco. in. iij. Si tñ sua liberalita te emptor vult aliquid plus dare q̃ valeat res. quia ñ multũ iuuaf põt recipi. ar. i. q. ij. sic ebz. ¶ Quantũ ad terciũ prime ꝑtis. s. qñ fit excess? in ꝑcio. quid iuris? Ad hoc dicendum. q̃ tripl'r potest fieri excessus in ꝑcio rei venaliũ vel defec tus. Primo quidẽ vltra dimidiũ iusti ꝑcij & sic contractum põt rescindere deceptus. vel restau ratõem dãni sui petere vt dictum est. Nec ob. si dicaf q̃ vnusquisq̃ in re sua est moderator & iu dex fm iura. ergo rei mee possum ponere ꝑcium qđ volo. nec aliqnis põt me cogere ad ꝓpatarum ꝑciũ sicut nec etiã ad vendẽdũ. Sicut etiã emp tor nõ cogif ad emẽdũ nisi precio sibi bñplacito Sicut igif ꝓtractus ẽptõis & venditõis est me re volũtatis. sic etiã tantũ ꝑcij venaliũ rei debet esse volũtaria fm volũtatẽ vendẽtis & ementis. iuxta illud puerbiũ legale. Res tãtũ vz quãtuz vendi põt. Ad illud. n. rñdeo. Quãuis quis nõ cogatur ad vendendũ rem suam. tñ in actu ex tractu vendẽdi si vendere vult formã iuris & re gulã iusticie seruare dz & equitatis. Et iõ in ac tu vendẽdi nõ lz sibi rei sue statuere iniustuz ꝑ cium & accipe. q̃ tũc nõ imponit rei vt simplicif sue ꝑciũ sed vt in alterz cõmutãde. Hmõi aũt im positio cõmutatiue ĩcludit acceptõnẽ ꝑcij ꝓualẽ tis. Accipe aũt ꝓualẽs ꝑciũ est iniustũ & contra equitatẽ Insup fm Hosti. quãuis nõ possit ꝙs cogi ab initio vendere rẽ suã vel aliẽare vt ꝓz. C. de cõtralxn. emp. l. vndũ. si tñ exposuerit venalẽ & ꝑciũ offerat. si ꝑ iusto precio vendere nõ vult cogi põt ꝑ iudicẽ q̃ iusto ꝑcio vendat. ff. de of. ꝑ. l. i. Et cum dz. Res tãtũ valet quãtũ vẽdi põt. i telligif de iure. nõ de facto fm estimatõem cõem scõm Anto. de bu. ¶ Secundus excessus est in contractu hmõi qñ vnq̃ notabilis est. non tam ꝑtingens ad medietatẽ iusti precij. Et tunc ali qui dicũt licitũ ee nec ad restõnẽ teneri q̃ iurã

Capitulū .xvi.

hoc ꝓmittūt. vt in dicto. c cum dilecti. de empt. ⁊ ven. Quā opi. sequi videtur Durā. 2. mi. in sum. sua. Sed hanc opi. tangꝫ erroneam ⁊ ꝑiculosam saluti aiaꝝ repbat. b. Tho. q. ij. q. lxxvij. et Sco. in. iij. di. xv. dicentes ꝙ talis sciens ⁊ deciens iniusticiā facit ⁊ ꝑ ꝓns mortaliter peccat. ⁊ tenetur ad restitutōnem eius in quo decepit. Si aūt ignorāter ⁊ ex errore. ſ. estimās tātū illā valere ⁊ hmōi ñ peccat. ꝫ cū aduerit errorez tenet ad satisfactionē dampni leſo seu decepto. alias tūc peccaret si nō disponeret se ad emēdam. Ad rōem ab illis inductā de lege rñdet. b. Tho. vbi supra. ꝙ lex dat ꝓ bo in quo sunt multi deficientes a virtute. vñ solum ꝓhibet eā mala que bōm destruere bñanū cōuictū pacificū ea punien do. vt furta adulteria. notabiles deceptōnes ī cōtractib. vt deceptō vltra dimidiū iusti ꝓcij. et hoc cum punire pōt absqꝫ maiori scandalo aliaſ etiam illa tolleret vt. i. q. vij. quotiēs. ꝛuij. q. iij. c. ipsa pietas. di. l. vt constituerētur. Illia aūt ꝓmittit. ñ qz licita ꝫ inquātū ñ punit ea. ⁊ hoc ne pmēdo sequerēt maiora mala. Vz lex diuīa q dat oīb nil dimittit impunitū in hac vita. vel aliquid qō sit vtuti cōtrariū. Vnde ſm dīnam legem illicitū reputat si in cōtractib equalitas nō seruat qō fit plus vendēdo rē ꝙ valuerit vel minus emēdo cū fit ꝑcipue notabilis excesſ? in hoc Cū. b. Tho. cōcordat Jo. de lig. ⁊ Jo cal. et plures alij canoniste di. illam decre. bē locū i ure fori non iure poli. ⁊ hoc ad vitanda multa litigia que de leui possent quotidie fieri. ¶ Tercius excessus est qñ in hmōi cōtractib parum fit dānificatio. vt quia paulo plus vendit res vel paulo minus emit iusto ꝓcio. ⁊ tūc ꝙlibet quidam dicāt indistincte ñ cōmitti peccatū nec teneri ad restōem. eo ꝙ ꝓcia rez ñ consistāt in pūcto indiuisibili ꝫ bēant quandā latitudinē in plus ⁊ minus. Verius tñ videt dicendum ꝙ qz latitudo illa dz esse competēs ⁊ sic hz limites suos qui ñ difficulter sciri pñt. ideo si quis in emēdo vl vendēdo excedat aliquātulū limites non agens cōtra conscīam. qz. ſ. credit illud esse satis iustuz ꝓciū ⁊ si rigidū non peccat nec tenet ad restōnē quāuis aliquātulū excedat limites iusti ꝓcij. et tūc hz locum illud quod illi dicūt. ſ. oēm contractum cōcomitari aliqualem donatōnē ⁊ sibi īuicem ꝓtes remittere modicū plus vel min? iusto ꝓcio. Sed si quis cōtra conscīam vendat pl? vel emat minus iusto ꝓcio. i. credēs excedere supremū gradū latitudis ꝓcij. ⁊ si in modico ñ potest excusari a peccato saltē veniali. cū oīs deceptio et fraus sit peccatū. ⁊ etiā teneat ad satisfactionē. ꝫ ex quo minutie tales sunt innumere. ⁊ pauꝝ ipſi eriam ledit. primus dz illud sic iniuste acquisituz erogari paupib. xxij. q. v. qui hēris ¶ Declarātur predicta ꝑ Geral. oz. here. ⁊ Jo. de rip. ꝙ si fiat diminutio vel excessus iusti ꝓcij in cōtractibus in modico nō est necesse restōnē facere. Ad qō ꝓbandū inducūt triplicē rōem. Prīo quidez rōne pacis ⁊ saluatōis. Nō enim ex consensu et statuto coī ⁊ ꝑ coī oīm vtilitate ꝓcedit. eoipō obtinet equitatem ⁊ robur iuris cōis. ꝫ cois cōsuetudo vult ꝙ ñ omnis excessus in talib restitui sit necesse. ⁊ hoc dō quia expedit tempozali paci ⁊ saluti spūali. Expedit quidem tpali paci quia alias infinite querimonie ⁊ litigia ex hoc orirent. Spūali etiā saluti hoc expedit. ſ. cōtatis ⁊ ꝓximum eius qz cum difficillimū sit ab hmōi cōtractuū excessibz se totaliter reputare ⁊ maxime in hoibz imperfectis in hiātibz lucris. et quibz ⁊ in quibz maioz ps cōtatis hoīm cōsistit. Periculosissimuz oīnō est hmōi excessum sibi vendicare ⁊ retinere ñ licerz. ¶ Secdo hoc idē ꝓbat rōe mutue ꝓcordationis ꝓpria nāqꝫ forma ⁊ rō cōmutatiui cōtractus est vtriusqꝫ ptis libero ac pleno cō'ensu inchoat ⁊ rectificat. ita ꝙ emptor vult sibi rem ēptā potius qꝫ ꝑciū eius ⁊ venditor ecōuerso vterqꝫ etiam ex pleno ꝓsensu a se aliēare intēdit ꝓpriū dominiū rei sue illud in aliū totaliter transferendo. Et si in aliquo ꝓter intentōem ⁊ ꝓpriam estiationem defraudatur. citra tñ excessum enormem lege dīna vel bñana ꝓhibitū. vult nichilomin? contractū initū ratum esse ⁊ firmū ac si libere et exp̄sse oī tali legi renūciaret in contrarium faciēti ꝓ quanto ꝑ sua temporali indemnitate id faciat alter sibi nibil iñ reddere obligat. qz ibi iaz non est enormis immo forte nec vllus excessus quia sicut potuit totum absqꝫ oī precio donare sic potuit ꝑ minori precio iuste vendere vel dare. Tercio hoc ꝓbatur rōne humane estimatiōis q quidē incerta est ad mere iniusta precia ꝓtaranda. ⁊ ad precise discernendum excessus ⁊ defect? iusti ꝓcij. ꝓter quod licet precium in aliquo minuat vel excedatur nibilominus nulli ꝓximo vel coī iudiciū censetur aut cēseri debet ꝓximi. Nec sic respectu iudicij nostri recedit a moderantia iusti ꝓcij sub competēti latitudīe mē surandi quin ipm aliqualiter includatur. sicut mustū vel vinū acerbū vel aliqualiter acerosum non sic recedit a specie vini quin ītludat in ipa. Et ſm Sco. in. iij. di. xv. equalitas cōmutationum ⁊ cōtractuū non consistit in īdiuisibili medio. īmo in illo medio quod iusticia cōmutatiua respicit magna est latitudo. ⁊ intra illā latitudinem ñ attingere indiuisibilē punctū equualētie rei in quocūqꝫ gradu citra extrema fiat iuste fit. Si quis aūt obstaret ⁊ diceret. ꝙ quicquid in cōtractib est illicitū. ⁊ peccatū cōtra ius diuinum cē videt. ⁊ sic nullū robur ab eo obtinere videt. īmo potius oppositum. ꝓter qō nullus illicitus excessus precij pōt a iure diuino acquiri

peccanti in illo. Rñdeo dicendū q̄ in hmōi cō/tractibꝫ sunt duo p̄cipue attendenda. s. intrinse/ca affectō. ⁊ extrinseca operatio. Et quātū ad pri mum. s. intrinsecam affectōem, sciendū q̄ p̄ quā to vult in p̄mū sciēter aliquā inequalitatē, vt sc̄z in hmōi contractibꝫ meliorē ptem bēat q̄ il le p̄ tāto aliquid de iniusticia habet, que si non est mortale, quia sc̄z non notabilis sufficit, aut p̄ contritōem ⁊ pn̄alem satisfactōem. aut per pur gatoriū ignem sicut ⁊ cetera venialia expiari.

Quantū ad scām sc̄z operatōem extrinsecam et commutatōem, licet fm veridicam estimatōem p̄cij sui contineat aliquātulam inequalitatez respectu tamen ad commune statutum, ⁊ ad cō/descensiuam legē dei que permittit aliquos mi/nores defectus, ita sc̄z q̄ per eos non punit ad mortem eternam ⁊ ad libr̄ consensum contra/hentium non habet inequalitatem, immo potiꝰ benignam ⁊ concessoriam ⁊ salutiferam equita/tem, ⁊ ideo q̄tum ad hoc taz diuino iure q̄z hu mano robur obtinet firmitatis. Aliter omēs hu iusmodi excessus p̄cij illiciti erunt in acquirē/tibus mortalis culpa, quia esset vsurpatō rei a/liene inq̄ntum aliene. Tenetur etiam quilibet venditor siue emptor omnem talem excessuz re/stituere, ⁊ sic omnes qui hic non restituerēt dā/narentur quod quidem nequissimum ⁊ durissi mum est pensare. Verum p̄ter prauitatem hu/mani affectus ad talia tēpalia inclinati ac p̄/ter inequalitatem talium cōmutatōnum securi us ⁊ iustius esset omnem talem excessum scien/ter factum si alicuius quātitatis appreciabil' so/ret satisfacere. Ut si parui valoris sunt p̄ aīabꝫ illoꝝ pauperibꝫ erogare. quia in hoc plus profi/ceret fraudato. nisi ⁊ ip̄e grauī inopia laboraret. Hec tamen predicanda cum magna discretōne cum populi ad dilatandam conscientiaz sint p̄/ni. ⁊ ideo que turiora sunt dicenda sunt.

Quātum ad fraudes quas faciunt homines in negociando ⁊ illicitas permutatōes dicetur in sequentibus sub alio sermone.

Cap'lm. p̄mū. de variis fraudibꝫ que p̄mittunt in negociando

Scriptum est fraudati one loquitur, p̄phēta dicens psal. li. Tota die iniusticiam cogitauit lin gua tua sicut nouacula acuta fecisti dolum. Ubi vltra frequentiam mali operis quam signat di cens. Tota die ⁊ sententiam damnatōnis insi/nuat dicens. Propterea deus destruet te in finē ⁊ euellet te ⁊c. Unde ⁊ ap'lus. i. ad Thessalo. nō. Nec̄z quis circūueniat. i. decipiat in negocō fra trem suū, quia vindex est deus de omnibꝫ hꝫs.

Et de bestia quam vidit Joannes Apocal'. xiij. dr q̄ faciet ne quis possit vendere vel emere nisi que habuerit caractarem ac nomē bestie. Bestia que dr a vastando diabolus est. Caracter eius q̄ est imago eius est fraus ⁊ dolus. Nomen eiꝰ est falsitas quia mendax est. Ubiq̄z ista imagine sc̄z fraudis dicunt mercatores non posse vendere l' emere. Sed ibi subditur. q̄ qui acceperit hunc caractarem bibet de vino ire dei. ¶ Et nota tria mala que facit dolosus seu deceptor in negocian do seu vendendo. ¶ Primum est astutia in modos ad decipiendum, et exquirendo ibi tota die iniusticiam cogitauit lingua tua. ¶ Se/cundum est fraudulentia in excogitatos exequē do. ibi. fecisti dolum. ¶ Tercium malum est malicia in decipiendos limendo. ibi sicut nouacula acuta.

Quantum ad pri .§.I.

mum sciendū q̄ lz astutia fraus ⁊ dolus possint in actibꝫ aliorꝫ peccatorꝫ reperiri cōius tñ in vicō auaricie circa acquisitōem tp̄alium cōsueuerūt exercere. Et vt di. b. Tho. ij. ij. q. lvij. ar. iij. Astu/tia, p̄prie est cum quis ad cōsequendū aliquez fi nem bonum vel malū vtitur veris vtis seu me/diis sed simulatis ⁊ apparētibꝫ, hoc autez est pec catum. q̄ cōtra rōem rectam. vnde ⁊ p̄ma prudē tiam. Nec̄z n etiā ad bonū finem oportet falsꝫ vtī ⁊ simulatis p̄uenire. sed veris ⁊ realibꝫ dō facit prudētia. Et quia similitudinē hz cum ea in eo sc̄z q̄ vtīf ad p̄ueniendū ad finē intentū illi me/diis que p̄ducunt ad ip̄m. Sed prudentia debi tis ⁊ iustis mediis ⁊ vtīf ad bonū finē astutia i/debitis mediis vel ad malū finē. rō i p̄a astutia aliqñ dr prudētia p̄ter dictam similitudinem. sed im p̄prie. vnde q̄ puer. i. dr Et pusillis det astu/tia. i. prudētia. Et p̄uer nō. Astutus. i. prudens omīa facit cum p̄silio. Sicut ergo astutia consi stit in excogitatōe dictaꝝ viaꝝ simulatarum ad aliquē finem p̄sequendū. puta in p̄posito ad de/cipiendū p̄mum in tp̄alibꝫ. Et hoc est qđ dic̄ p̄s. de iniquo. Tota die iniu. co. lin. t. lingua sc̄z cordis exquirendo ⁊ inuestigādo mēte qđo iniu sta possit facere. ⁊ p̄mum decipere. Sed di. do/minus per p̄phetam Job. v. c. quod recitat ap'lus i. Corin. iij. Comp̄hendam sapientes. s. mūdi in astutia eoꝝ, quia frequēter cum intēdāt decipe/re ibi decipiuntur.

Quantū ad se/ .§.II.

cundū. Notandū fm. b. Tho. ij. ij. q. lvij. q̄ dolus est executio astutie. vnde consistit in executione dictarū viaꝝ falsaꝝ que excogitantꝰ per astutiaz ⁊ principaliter fit per verba ad decipiendum inpe/tra illud p̄s. In lingua tua cōcinebat. i. mulnpli cabat dolos, quamuis ⁊ ad malicias cordis ex/

Capitulum .XVII.

cogitatas ad decipiendum extendatur etiam dolus. iuxta illud Ecclesiast. i. Cor tuum plenum est dolo et ad opera deceptoria. Item illud Hieremi. vi. Cuncti faciunt dolum. Fit ergo dolus per verba et facta deceptoria. fraus autem proprie per facta, et sic habes differentiam inter fraudem et dolum, et sic sumitur cum dicitur extra de rescript. ex tenore, quod fraus et dolus nemini debent patrocinari. vt fraus referatur ad facta deceptoria. ad verba autem dolus. Et nota Item Host. de Bal. in. iij. Host. et Ber. quod si dolus dat causam contractui, puta quis celat vicium equi quem exponit venalem vel laudat ipsum vt indefectuosum, quem defectum si sciret emptor nullo modo emeret. vt equum cadentem periculosum, tunc quicquis res illa valeret precium. tum quia venditor celando vicium occultum rei illius vel laudando vt non habentem defectum cum sciret tenetur ad restitutionem precij emptori et reofferenti rem quod propter talem dolum potest rescindi sim iura. Si autem per verba vel facta incidit in contractum. quod scit emptor emisset illam rem cuius defectus nesciebat quod non tantum precium si res illa tantum valet non tenetur ei venditor in aliquo. quod ex quo volebat emere debat emere iusto precio. Sed si non tantum valebat debet restituere illud plus. Hos dolos dum facit iniustus auarus per verba adulatoria plena fallacijs alliciendo verbis blandis et reuerentijs offendendo se amicum emptoris et huiusmodi. Unde pro. propter hoc assimilat eum barbitonsori et linguam suam nouacule cum qua tradit pilos qui antequam radataciut nouaculam supra lapidem oleo linitum acta auarus et fraudulentus oleo adulationis linguam acuit ad radendum pilos. i. auferendum proalia. Dicit ergo sicut nouacula acuta. s. lingua tua fuit. Contra hos impetrat pro. dicens. Linguis suis dolose agebant. iudica illos deus. i. condemna eos deus

Notatur in ter .§.III

cio fraudulentia que consistit in factis et apprehenditur in dolo dum dr. Feci ti dolum. i. opatus es fraudem. Sed vt dr Prouer. i. Ipi moliuntur fraudes contra animas suas. Est. n. ista fraudulentia aliqui mortale peccatum et ad restitutionem obligat si sit notabilis decepto. Fit ergo fraudulentia.

Primo in rei quidditate.
Secdo in sui quantitate
Tercio in eius qualitate
Quarto in soluendi tarditate.
Quinto in precij mutabilitate.
Sexto in bone intentionis prauitate.

Primus ergo .§.IIII

defectus fraudis est in quidditate seu specie et substantie rei. vt si vendat auricalcum pro auro. vinus lapis preciosus, pro altero. vinum limpha-

tum pro puro et huiusmodi. De qua fraude contra eos facientes minabit deus per Ysaiam di. i. c. Argentum tuum versum est in scoriam. vinum tuum mistum est aqua. vbi alia translatio habet. Caupones tui vinum aqua miscent. Hanc fraudem committit in spem rei macellarij vendentes carnes hircias vel caprinas pro castratinis. Aromatarij vendentes vinum aroma mixtum cum alio pro puro. ceram mixtam oleo pro pura cera. vnum medicinale pro alio. Et multi alij artifices suis faciunt multas sophisticationes. Si quis ergo scienter aliquam fraudem iacit in huiusmodi decipiens vel intendens decipere primum peccat et ad restitutionem tenetur si notabiliter ledit sim beatum Thomam. secunda secunde. q. lxxvij. Sed si ignoranter fieret talis deceptio scz vendendo vnam rem pro alia. cum scz credat talem esse non peccat, et tamen tenet ad satisfactionem cum percipit de errore, puta vendit quis anulum auricalceum pro aureo. credens esse aureum. tenetur cum perpendit de errore illi emptori satisfacere. Sicut etiam si quis daret alicui vnum grossum argenteum deauratum pro vno floreno tenetur dare florenum Et ex his patet dicit beatus Thomas vbi supra quod illicitum est vendere aurum vel argentum alchimicum pro vero. tum quia non est adeo purum sicut verum. tum etiam quia non habet easdem proprietates sicut proprietatem letificadi. aut quod sit vtz contra certas infirmitates. Si autem per alchimiam fieret verum aurum non esset illicitum vendere, pro vero. quia nihil prohibet artem vti aliquibus naturalibus causis ad producendum veros et naturales effectus. Sicut Aug. dicit in li de trini. de his que fiunt arte demonum. Et quod dictum est de venditore idem intelligendum de emptore. cuz. s. venditor crederet rem suam minus preciosam puta auricalcum quod est aurum. et lapidem vitreum qui est preciosus Emptor enim cuz hoc percipit peccat grauiter si non dat sibi precium competens valori rei. sed sim estimationem vendentis et tenetur ad satisfactionem. Hec cum aliqui sophisticant ea que vendunt vt se seruent indemnes et cuz aliquo lucro congruo. quia si venderent puras res et emptores non vellet dare iustum precium. quia alij vendunt talia sic sophisticata et mixta minori precio. vident posse excusari dummodo non fiant tales mixture que noceant humanis corporibus quod accidere potest in his que venduntur in cibum et potum hoim. precipue medicinalibus Similiter non videtur illicitum cum per talem mixturam res redduntur magis amabiles et non nociue. Sicut audiui contingere de vino greco quod aliqui qui est purum quia nimis fumosum minus placet cui vero aqua miscet amabilius redditur et libentius emunt homines. credentes tum esse purum. sunt tamen venditores in huiusmodi casibus minus videre quod si esset

purum alias vnderent aquam pro vino et sic de similibus.

Secundo fit .§.v

fraus in quãtitate. in pondere. nũero. ⁊ mẽsura Vñ dñs Deut. xxv. dicit. Nõ bẽbis in sacculo diuersa pondera maius ⁊ min⁹. Et Leui. xix. nolite facere iniquũ aliquid in iudicio in regla. in pondere. ⁊ in mẽsura. Et Osee. xij. Canaã ĩ manu eius statera dolosa. Canaã interp⁹ negociator. Hi. n. cõmittũt dolos ⁊ fraudes in mensuris. q⁹ ⁊ si bẽant iustas mẽsuras ⁊ pondera. tam fraudulenter vt unt eis ad decipiẽdũ. Et in pondere quidẽ fraus est cũ dat quis. xi. vncias. p vna libra carniũ. aromatũ. pisciũ. lane. lini. ⁊ aliarum rer⁹ ponderabiliũ. In mẽsura cũ dat ꝺ pãno laneo vel lineo vel. p. brachia vel vlnas cũ dimidio pãni. p. xi. vel sextariũ vel minã victualiũ diminutã. vel metretã vini olei vel alteri⁹ liquoris non plenã. In numero vt cũ quis debet aliquas res in certo nũero dare. numer⁹ diminutũ tribuit. Dẽs bi qui has sciẽter faciunt fraudes inique agũt ⁊ ꝓra dñm. de quo dr Sa. xi. Dia dispositi ĩ pondere nũero ⁊ mẽsura. s. debitis ⁊ tenef ad satisfactõem dãnificatis. vel si parũ est dare pauperib⁹ Ho. tũ q⁹ vbi est de more patrie. q⁹ qui dat lanã vel linũ ad nendũ seu filandum accipiat ⁊ cõputet filatũ ad rõem tredecim vnciar⁹ p libra q̃ hoc scit qui laborat illa filãdo. si nõ soluit sibi de tredecim vncijs nisi p vna libra. non ꝓprie est ibi fraus q⁹ nõ decipit cum faciat sic sibi dẽre solui ⁊ sic intelligi pactum cum a principio sibi dat opus. Sciẽti n. ⁊ consentiẽti ñ fit iniuria neq⁹ dolus de re. iust. in vi. q̃us turpis videat mos. Nõ aũt sic excusant taberna rij dãtes mẽsurã vini diminutas. s. vsq⁹ ad collum merrere vel alteri⁹ mensure cum sit de more Nã emẽtes decipiunt cũ intẽdãt bẽre plenam mẽsurã ⁊ cõtra volũtatẽ eor⁹ diminuit. nec p⁹sue tudo excusat que dicẽda est corruptela. nisi hoc facerẽt vt se cõseruãt indẽnes vel cum aliquo lucro. rõuabili quẽ als ñ lucrarent si plenas mẽsuras darẽt. q⁹ oporteret pciũ augere in quo ñ inuenirent ẽptores vel paucos. Itẽ lanifices qui faciunt trahere pãnos ad tractoriũ vltra debitu⁹ artis. vñ postea madefactus ⁊ tõsus vt moris ẽ retrahit ad lõge minorẽ mẽsurã q̃ dr. fraudez faciũt. Et multo magis qui fm rõ⁹ artis vendunt caligas cũ faciunt pãnũ ex quo eas formant minus debito madefieri. ita q⁹ postea ipse sutis cuz vnit emptor multũ restringunt ⁊ decurrant. peccant nõ pat⁹ ⁊ fraudatis tenent ad satisfactõem cum cito lacerent ⁊ male deseruiãt eis. Itẽ lanifices. i. deferẽtes lanã vel linũ ad filandũ quibꝰ pecunia data a mgtis suis vt soluãt ad rõnẽ tãtum p libra puta. v. solidos si minus soluũt ⁊ illꝰ si bi retinẽt fraudẽ faciũt. Et si a filatricibus auferunt minus cõuento vel debito pcio soluẽtes illis dñt satisfacere in futur⁹ supplẽdo illud minus datũ eisdẽ vel pauperibꝰ erogãdo si parum ẽ p qualibet. vel nõ bñ sciuntur psone. Si vo eis soluũt cõuẽtũ ⁊ ꝓgruz pciũ qꝰ eis remanet de pecunia tenentur magistris restituere

Tercio in quali .§.vi.

tate re⁹ fit fraus cum. s. vendunt carnes infecte p sanis. aromata antiquata ⁊ sic virtute debilitata. p recẽtibꝰ. liber corruptus ⁊ falsus p fideli ⁊ coxium fragile. p durabili. vinũ corruptum. p sano. domus ruitura. p stabili. ⁊ firma. aial infirmum. p sano. pãnus defectuosus. p indefectuoso. ⁊ binõi. De his dr Isa. xxxij. Vasa fraudulẽti pessima sunt vasa. i. artificiata. Et cum⁹ queritur si teneat vendito⁹ sp dicere defectũ rei quaz exponit venalẽ Rñ. b. Tho. ij. ij. q. lxxvij. q. decectus rei aut est occultus aut est manifestus. Si occultus. tũc aut talis defectus reddit vsum⁹ illius rei venalis impeditum vel noxium aut non. Et siquidem talis defectus reddit vsum rei impeditum. vel noxiũ. puta cum quis vendit equũ claudicãtem. p veloci vel domũ ruinosam. p firma. vel cibum corruptũ. p sano. peccat grauit in iusticiam committendo in dolosa ⁊ fraudulẽta venditõne ⁊ primum dãnificãdo et hoc. vnde et tenetur ad damni recompensatiõem per regulaz illam. Quia occasionem dãni dat damnum quo q̃ dedisse videt. extra de ininũ. ⁊ dam. da. si culpa. Tenet ergo manifestare vicium rei nec potest celare. Si autem defectus rei non impedit totaliter vsum eius nec reddit noxiuz ꝫ minus reddit rem vtilẽ. si demat de pcio q̃tuz importat ille defectus celãdo defectum nõ peccat. dum tamẽ non dicat mendacium. nec tenet manifestare vicium rei si tũc nec iustũ pciũ inueniret vel eriam emptorẽ. Potest. n. adhuc talis res esse vtil ad plura. ⁊ si nõ ad oĩa ad que valeret ejus sine defectu. Multo magis si defectus sit de se manifestus. puta q⁹ equus est monoculus. ñ tenetur manifestare. sed tenetur pciũ diminuere p illo defectu quẽ emptor ignorat nisi vsus eius esset periculosus. vel noxius. tũc. n. tenet dicere emptori illud ignorãti. imo deberet exponere venditõi pcipue si estimet emptorẽ ex lenitate ⁊ plumpti one nõ curare se periculo psone exponere. vel aliũ in vendendo rem defectuosam decepturꝰ. Nec ex hoc q⁹ aliquis fuit deceptus in emẽdo rem defectuosam credẽs bonã. pot ipse silr aliũ decipe vendendo in iusto pcio. ac si nullũ defectũ hꝫ. post q̃ defectũ nouit. sicut nec licet furari alteri vt dere puta Petro. ex eo q⁹ Martinus furatus ẽ sibi. Pena enim tenere debet suos auctores nõ alios. vnde vendendo pl⁹ iusto pcio sciẽter ꝓter

Capitulum .xvii.

defectū tenet vltra pctūm satisfacere eptori ignorāti defectū illū. Quid de lanificib vendētib pānos laceratos ad tractoriū sed remēdatos, ac si non hērent dictū defectū, aut etiā pannos intextos vel tinctos male, p bonis, vel vestes veteres renouatas et carzatas, ac si eēnt quasi noue. vt rigatorij et ritagliatores faciūt. Rñ. dicendū si tales nō diminuāt de pcio quātū importat ille defectus fraudē et dolū perpetrāt et tenet ad satisfactōem. Mediatores quoq; seu sensales qui sciūt tles defectus et p bonis et indefectuosis vēdere faciūt, pncipes sunt peccati et sunt obligati ad restitōnē vt de iniu. et dā. da. si culpa. Idē et d faciētib fieri pānos lineos vel de serico intextos. cū eueniūt notabiles defectus in eis siue ratiōe materie siue rōe forme seu texture qui tñ nō pcipi de facili pōt ab emptorib. Secus aūt dicē dū in oīb pdictis casib qñ emptor pcipiēs tales defectus vel ñ pcipiēs volūtarie emit rē. et ille precio pitus in negociādo qz intēdit iñ bñ lucrari. puta in alio loco vbi care vendunt etiā cū talib defectib. Sciēti. n. et cōsentiēti ñ fit iniuria neq; dolus. de re. iu. li. vi. Sed quid de ipsis remēdatorib pannoz qui vident ex ope sue artis esse occasio illius fraudis. quia ita subtiliter agūt q ñ pcipi de facili pōt scissure pānoz. Rñ. q cum ars illa sit publica in ciuitate et toleretur rōnabiliter, quia et si non fieret illa remendatō nec etiā iustū preciū vellēt emptores dare. etiā forte non ita de facili inuenirēt emptores, vnde et vōies pōt intelligere pannos aliqñ hēre tales defectus. Lanifices insuper pōt iuste vēdere diminuēdo de precio ꝓm quāti tatē defectus. Ad vtrum faciant, vel non faciant, non bñt ipsi diiudicare ideo non videtur posse condemnari sed tolerari.

Quarto in solu .§. vii.

tionis diminutōe et tarditate fit fraus seu dānū qñ non soluitur laboranti p opere suo termīo debito, quod faciunt multi non tam ex impotētia q̄ ex auaricia, quia cum illa pecunia debita solui mercēnarijs vel alijs volūt aliquo tpe negociari et lucrari. Sed hoc est expresse contra dñi mandatum dicētis Leui. xix. Non morabit op⁹ mercēnarij tui apud te vsq; mane. et Prouerbi. xxv. Ne dicas amico tuo vade reuertere cras cū statim possis dare, cū. n. tales indigēt sustinēt inde plura incōmoda quoz illi sunt cā. Et hoc nisi ñ dū terminus aduenisset solonis fiēde ꝓm pactū et quētōnē. Vñ et dñs vinee dicit in fine diei p curatori suo. Voca operarios et da illi mercedem ꝓm quētōem factā. Aliqñ etiā dāt eis falsas monetas p bonis, aliqñ eis subtrahūt de debito diuersis vtis. Sed quid cū Pe. volēs soluere creditori. puta Jo. p re ēpta et ope facto sibi vel vecture rei, vel alia cā mittit eū ad cāpsorē vel mercatorē qui hz suas pecūias, vel sibi eis mutuat vt ipi soluat et cāpsorius vel alius gerens negocia ipius mercatoris p eo soluit Jo. ad instātiaz et volū tatē ipius Pe. retinet tñ duos denarios p libra, p mercatore cāpsoz? ei⁹. nūquid ē licitū Rñ. si hoc hz cōsuetudo ciuitatis in hmōi. et creditor hoc sciēs non ꝓtradicit vid⁹ posse tolerari et excusari rōne cōsuetudis que legē facit cum ē rōnabilis vt di. i. cōsuetudo. Nō aūt vid⁹ irrationabilis dicta cōsuetudo cū introducta sit respectu laboris numerātis pecuniā et scribētis et expensaz quas facit cāpsor vel mercator pensionis exercentium artē p eo. Rō. n. expensaz et laboris hñda est ar. c. magne. de voto. Et nullus cogitur suis stipendijs militare. xxiij. q. i. §. i. Si aūt vltra cōsuetū acciper fraudē cōmitteret. vel etiā si creditor hoc nesciēs contra volūtatē suā et intentionem recipit illā diminutōnē. nā tunc mercedem laboris sui vult cāpsor ab eo. s. Pe. c⁹ noīe soluit recipiat non a creditore Job. qui integre hz recipe ius suū. Sed quid de camerarijs vel depositarijs cōitatis in diuersis officijs vt montis gabellaz et hmōi habentib vel recipe pecunias a psonis vel tradere eas partijs homib p cōitate a quolibet dante vel recipiēte pecuniam ab eis et exigūt aliquid puta vnum denariū p flor. vel libra. nūquid hoc est licitū si hoc hz consuetudo diu seruata. Rñ. dicendum saluo meliori iudicio hoc videt distinguendū. quia aut tles sunt salariati a communitate et sufficienter ꝓm la rōnē officij et qualitatē. aut non sunt salariati vel diminute et insufficienter salariati. In primo cāu non credo posse exigere vel recipere. quia ibi non videtur hēre locum cōsuetudo cum irrationabilis sit introducta ex mera et immēsa cupiditate. vnde potius dicēda est corruptela. dis. viij. consuetudo. Et sic credo tlia sic extorta seu acquisita ex debito pauperib erogāda. vt. xvij. q. v. non sane In secūdo casu videt eos posse exigere et consuetudinem eos excusare que rōnabilis est, cum seruiat illis psonis et nemo cogitur de suo facere beneficium. ar. xiij. q. i. §. i. Sed dignus est mercēnarius mercede sua

Quinto fit .§. viii.

fraus in pecunie ad rei mutabilitate et ex hoc diminuit pciū debitum, pmissum. qz nō indigentes aliqñ talib rebus conducti in aliquo opere cū vendūt minus pciū q̄ id qd cōstitit i eis. Et cōtra hos ait Jacobus ap⁹. v. c. Ecce merces operariorum qui messuerūt regiones vestras q̄ fraudata est a vobis clamat cōtra vos. Sciendū igit q̄ cum pacta debeant seruari. extra de pac. Antigonus, et pacta ex conuentōne legem accipiunt ideo cum quis conducit ad aliqd op⁹ si, pmittit

sibi dare pecuniã non dz ille dare victualia, vel pãnũ vel alias res nisi inẽtruz velit ipe ꝓducꝰ sua spõte, vel nisi alio mõ ñ possit sibi soluere ex defectu pecunie, ẽ tũc si ille ñ indiget vsu illius rei puta pãni sed optet vendere vt bẽat pecuniã ꝑ alios reb emẽdis illud pãnũ quod iñ sustinet in minus vendẽdo dz cõductor relarciri, ex quo pactum fuit de pecunia ⁊ inuolũtarius alꝫs res recepit. Dz si a pncipio opis pactũ in soluendo sibi de labore sub certo ꝓcio in reb puta pãni victualium ⁊ ptim in pecunia, tũc si illas res qualꝫ sibi dat ꝑ pte solutõis ꝑm ꝓuẽtõẽ vendit iusto ꝓcio ꝑm qꝫ alios vendit cuius ipe ñ indigens eis reuẽdẽdo multũ pdat. qz qđ sibi datũ fuit ꝑ .xx. solidis ñ põt vendere nisi ꝑ .xxv. vel minus ⁊ nullo cõmittit fraudẽ cõductor. qz scienti ⁊ consentienti nõ fit iniuria nec dolus de re. iuris. li. vi. Sed si ipe vel alius ꝑ eo puta ritagliator pro sertariolo dat pannũ textori ꝓducto a sertariolo maiori ꝓcio cuius alios vendat, de illo pluri certe tenet. puta ritagliator vendit pãnũ alios ad rõnem .xx. soli. ꝑ brachio sed textori serici ad rõem .xxtiij. vel plus. quem pãnũ reuendẽs repit .xxv. soli. certe sertariolus tenetur textori de tribo soli. ꝑ quolibz brachio panni. qz plus iusto ꝓcio tantũ vẽdidit sibi ritagliator ad petitõem sertarioli, sed de illis quinecz quibo minus vendidit cuius emit nõ tenet ex quo iusto ꝓcio venditũ fuit. ⁊ conuẽtõ inter illos talis fuit vt. s. in pãno sibi solueret in totũ vel in ptẽ ꝑ suo labore. Sed ⁊ si ipe textor serici ab initio cũ pactũ fecit cũ sertariolo de pãno sibi dato pro labore suo scit qꝫ ritagliator vendet sibi plus iusto ꝓcio, qz si cõiter fit ⁊ alꝫs exptus ẽ, nõ vidz sibi sertariolus teneri, qz in idẽ reuertit ac si sertariolus a principio faceret pactũ cum textore vãdi, sibi tñ cuius vẽdit pãnũ sibi datũ, puta dz sibi dare .x. flo. ꝑ suo labore ẽ in pãno de quo scit textor qꝫ ñ inueniet de ipo pãno vendẽs ipm nisi sex flor. vñ ita est licut si faceret pactũ cũ eo dare sibi sex flo. non obstante qꝫ dicat de .x. floꝝ qz non in pecunia .x. ꝓmisit sed in panno sibi cõputãdo taliter qꝫ sex flo. bẽbit, vnde ⁊ si textor peteret tñ sex flo. a sertariolo qz sic credit habiturum ꝑ pannum sic venditũ. non videt sertariolus male facere. Est tñ satis turpis talis modus vtriuz ⁊ sertariolo ⁊ ritagliatori ⁊ potius est reꝓbandus vt iustus. Nota tñ qꝫ si ex hoc nõ accipit textor ꝺbitum lucrum de labore suo ꝑm cõem estimatiõem sed diminutũ. putatur autem debitum lucrum illud in quo conuenit in pecunia puta .x. flo. Iz quia paup est ⁊ debet eum accipe etiam multo minus vt se ⁊ familiã sustenter, tunc vtriuz sertariolus sibi teneretur dare supplementũ vsq; ad decem vel circa si dat sibi pannũ quẽ non vẽdit nisi ser. quia sicut dignus est operarius mercede sua ex debito iusticie ita ⁊ cõuenienti mercede alꝫs

esset contra equalitatem iusticie, sicut in contractu emptõis ⁊ venditõis est iniusticia ⁊ pcm̃ cuz res emit minus iusto ꝓcio ex necessitate venditoris. Sed si cuius sex floꝝ reputatur congrua merces sui laboris vidz posse illud ⁊ si turpiter inuentũ admitti. Ideoz qz talia cõiter inuenta sunt ad decipiẽdum ⁊ opprimẽdum paupes. iõ inducendi sunt sertarioli ⁊ ritagliatores qꝫ abstineant a talibo, ⁊ ex factis huius fraudibo sanctiant lesis vel pauperibo erogent si non grauauerunt notabiliter textores. arg. xnũ. q. v. c. qui habetis. ⁊. c. non sane. Et idem dicendum de alijs cõducentibo laborantes ad alia artificia ⁊ exercicia Sed de sertariolis ⁊ textoribo dictum ẽ qz hmõi multum Florentie practicatur.

Textor fraus .ſ.ix.

est in operibo de genere bonoꝝ cum. s. quis in eis querit aliud cuius gl̃am dei iuxta illud apli. Omnia in gl̃am dei facite. puta remuneratõem in mõdo. ꝓpter quod dicitur Jere. xlviij. Maledictus omnis qui facit opus dei fraudulenter ⁊ desidiose. Quod exponens Grego. li. xx. moral. dicit qꝫ triplex fraus cõmittit in bono ope quod est opus dei. cum. s. intendit remuneratio ex eo ab homine. Et hoc primo a corde. s. vt bẽat amicitiam, et grãm hoim. ideo aliquid boni operatur, sed falsa gratia dicitur Prouer. vlt. Qui enim hoc qrit sepe vt ait Aug ab eo offenditur deus ne offendat amicus. Deus autem ait ps. Dissipauit ossa eorum. i. opa in genere virtuosa qui hoibo placet. Secdo ab ore cum. s. ex bono opere queritur laus humana quod ꝓhibuit xps di. Cum facis eleemosinam noli tuba canere ante te. Matb. v. Noli publicare vt laudetis. Quamuis enim dicatur qꝫ memoria iusti cum laudibo non tñ ipe requirit eam, sed deus illi eam tribuit vt non soluz a deo sed etiam ab hominibo viuens ⁊ mortuus laudetur. Tercio ab opere cum. s. quis aliqđ bonuz facit vt a deo remuneret ꝓpaliter. i. vt ꝓpretur ieiunat seu orat ⁊ hmõi facit vt consequat eleemosinam vel ecclasticam dignitatem vel alios cõfidentes de sua bonitate decipiat temporaliter vel spiritualiter talis ypocrita est. Et de hiis õibus dicit Vae vobis ypocrite qui similes estis sepulcris dealbatis que apparent hominibo speciosa Matb. xxiij. Omnes ergo tales qui fraudes faciunt in opere dei. i. de genere bonoꝝ. maledictionem dei incurrunt. Econtra de viro iusto dicitur Isaie. xxxiij. Beatus qui excutit manus suas. i. opera ab omni munere. i. cordis oris ⁊ operis mil. s. qui rens ab hominibo vt finem iporum opum nec grãm hoim nec laudẽ nec transitoria.

De permutatio .ſ.x.

mbo rerum ad res in negociãdo que vulgariter

Capitulum .xviii.

dñr baratri. puta dat lanifex setariolo duos pā/nos laneos estimatos ab eo .c. flor. ⁊ p his setari olus dat lanifici pannū sericū estimatū ab ipso .c. flor. siue mercator dat lanifici lanam ⁊ setario lo sericū ⁊ p his lanifex dat sibi non pecuniam. sed pānos laneos ⁊ setariolus dat pannos seri/cos in tali estimatōe in q̄ta recepunt lanā ⁊ seri cū nūquid est licitū. Rñ. si pure ⁊ absq; fraude prius fiat pmutatō q̄ntitatis p̄cij vel q̄litatis re/rū est cōtractus pmutatōis ⁊ licit⁹ q̄a iure a pp batus simplr in tpalibꝫ. extra de re. pmu. p totū Si aūt fiat fraus. aut hoc est in ipis mercimōijs quo ad qualitatē aut in estimatōe p̄cij. Si in q̄ litate rei pmutata, tūc si est fraus ex pte vnius rū. q. s. alteri pānū laneū vel sericū dat seu la/nam vel sericū multū defectuosa cōtra intentō/cius cū tū i pe recipiat res ab eo nō viciatas. vti q; peccat mortaliter ⁊ teneť satisfacere notabiliter le/dens extra de iniuť. ⁊ dā. da. si cu/pa. Et silr me/diator seu sensalis qui nouit h⁹ fraudē. q; coope/ratur fraudi. ij. q. i. notum. Si aūt vterq; inten/dit alter decipere ⁊ ab vtroq; datur alteri res de/fectuosa p bona vtroq; ignorāte fraudem alteri/us vterq; peccat mortaliter pter malā intentōnem xxij. q. v. qui piurare. Quātū aūt ad satisfactiō/pōt hic hēre locū cōpēsatō ⁊ vnus alteri nō tene/atur si in tāto deceptus est vn⁹ cōtra intētōnem suā q̄tū alter. Si vero vterq; vt practici sciret defectus rerum pmutādarū nō vid/r ibi eē fraus q; sciēti ⁊ senciēti ñ fit iniuria de re. iu. li. vi. ⁊ al/ter alteri nō teneť. Si aūt fit deceptō in p̄cio q; excessiuū ponit suis mercimonijs tūc si vnus eo/rū excedit in p̄cio ⁊ ñ alter. qui excedit peccat et obligat satisfacere si ē notabilis excessus nisi hoc alter p̄pendat ⁊ tñ si velit facere pmutatō/ tunc videť teneri p regulā Sciēti. in. vi. Si aūt sciē/ter vterq; excedit in p̄cio in estimādo suas res. q; alter de altero hoc credit ⁊ cognoscit cū quoti/die hoc practicēt. puta mercator de lana quā dat lanifici valeē tūc .xc. flor. p̄m currens p̄cium exi/git. c. vel circa. Et lanifex de pannis laneis quos dat mercatori p̄ sua lana exigit. c. cum nō valeāt nisi .xc. vel circa cum alter p̄babiliter sciat de al/tero q; iniustū p̄cium exigūt de sua re videť hic hēre locum cōpensatio. nec ibi p̄sie esse fraudē cum intendant se conseruare indēnes nō alterū grauare. tales tñ adinuentōes sunt ex cupidita/te inuente. ⁊ ideo vitande.

Caplm. xviij. de multiplici falsificatōe. ⁊ ibi agit de falsificatōne in mensuris. in ponderibus. in moneris. in scripturis. in bullis. ī instrumentis ⁊ in fctis filioꝝ.

De falsificatiōe po

test induci illd̄ p̄s. lri. Mēdaces filij boim in stateris vt decipiāt ipi d̄ va/nitate in idipm. Ubi tria p̄nt notari. Primo de fectio veritatis. ibi mēda. si. hō. in sta. Secdo intētio nocibilitatis. ibi. vt decipiāt ipi. Tercio cōsecutō penalitatis ibi. de va. in id ipm

Et a secundo in .§. I.

dicēdo clar⁹ est q; qui vtunť mēdacio ad hoc faci/unt vt decipiāt. ⁊ fallāt. quod p̄z ex diffinitōe ei⁹ Nam diffinitur a magistro sententiarū in. iij. q; est falsa vocis significatio cū intentōne fallendi Et quia fallere ⁊ decipe alium est cōtra vel p̄ter caritatem ⁊ legem naturalem. quia nullus vel/ler ab alio decipi. ideo omne mēdaciū peccatum est ⁊ vitādum. Unde Ysi. in sinonimis. Omne mēdaciū fuge omne mēdaciū peccatū est. Decipit aūt aliquādo sei p̄m quis corde cum facit si/bi erroneā conscīam de aliquo vel male iudicat de alijs. Ore cuz dicit q̄d sic ť estimat nō sic esse. Opere cum simulat vnum actum p alio. Et vi/ait Almb xxij. q. v. cauete. Omnes qui dicūt mē/dacium filij sunt diaboli. De ipo enī dicit Io. viij. Mendax est ⁊ pater eius. i. mēdacij primus inuētor. Et corde quidem mēdaciū dixit cuz ait in corde suo vt dicitur Ysaie. xxij. Silis ero al/tissimo existimans p̄uenire ad gloriam per vtu/tem, p̄riam. Ore vsus est mendacio cum dixit p serpentē primis penitis. Nequaq̄ morieminī. ⁊c. Gen. iij. Ope aūt. cum p̄m ap̄lm ipse sathā/nas trāsfigurat se in angelum lucis.

Quātū ad primū .§. II

Certū est q; in oī mendatio tollit veritas ⁊ cū x̄ps sit veritas discordat ab eo. Unde cum x̄po potest esse aliquis, cum mendacio. Dicitur enī apoc. xxij. de sanctis q; non est inuētum menda/ciū in eis. Sunt aūt mēdaces si. hō. in sta. Sta/tera autez est quedam regula recte mensurandi res cū est iusta statera. sed mēdaces si. hō. in sta. In statera quidē cōscientie vl opinionis inter/nalis. In statera sentētie iudicialis. In statera mēsure materialis. Prima est cū quis iudicat de aliquo p̄m suam conscīam in qua frequenter fallitur nō recte estimādo Unde Hier. Nō af/feramus stateras dolosas vbi appēdamus quod volumus p arbitrio nostro. dicentes hoc graue hoc leue. Sed asseramus dīnā stateram de scri/pturis sanctis, tanq̄ de thesauris dominicis. ⁊ il/la quid sit grauius appēdamus .xxxij. q. i. Sed mendaces si. hō. in sta. facientes sibi leuem cōsci/enciam vel nlla, de grauibꝫ peccatis. seu malis vt de adulterio, p̄ter quod sequitur falsus par/tus aliquando ⁊ suppositō alieni partus ⁊c. Se cūda est in iudicio vbi sīa est quasi statera. Unde Greg. xlv. di. Omnis qui iuste iudicat stateraz in manu gestat. Sed menda. si. hō. in sta. p iniu/stas sīas. Tercia ē statera mēsure materialis. d̄ q̄

Prouer.xi. dicitur. Statera dolosa abhominabilis est aĩ dñm. Sed mẽda. fi. ho. in sta. qz faciũt aliqñ falsas mẽsuras ꝛ pondera vel eis vtuntur Numisma etiã fm phũm dicit mẽsura rerũ venalium. qz tm̃ monete dat quãtum extimat res esse valoris. Sed menda. fi. ho. in sta. falsificando monetas vel falsis vtendo. Scripture etiam hominum possunt dici statere quia per eas quasi mensurat seu declaratur quid alicui sit concedendum. Sed mẽda. fi. ho. in sta. s. bullas falsificando instra ꝛ alias scripturas. Et de his omnibus in se. §. declarabitur.

Quãtum autẽ .§.III.

ad tercium principale ondit̃ quid demũ eueniat istis mẽdacibꝰ in stateris ꝛ falsificãtibꝰ hoc vicz qz cũ ipi decipiẽt ipsi tãdem decipiunt. Ꝟz vbi in modico decipiũt qz in terrenis ipi in multo. qz in eternis a diabolo decipiunt nõ perpẽdentes se inde grauari gl̃ia ꝛ eterno igne puniri. Et sic intelligit̃ illud ps. De vanitate in idipm̃ pcedentes. s. mendaces. de vanitate. i. falsitate q̃ vtunt ad decipiendũ in idipm̃ incidũt. s. in deceptionem. Magna enim deceptio ẽ qua decipiuntur a diabolo, qz dũ intẽdũt ꝛ sperãt ꝛ suis deceptiõibꝰ ditari gaudere iñ summe depauperant ꝛ cõtristant cũ demũ in pũcto ad inferna descendũt, ꝓpter hoc igne eterno cruciãdi vbi nec gutta hẽ aque valẽt in refrigerium. sicut de diuite epulone postulãte vt Lazarus descenderet ad eũ ꝛ aque gutta refrigeraret linguam eius.

De falsificati .§.IIII.

one monere. Abb. sic. sup. c. q̃to de iureiu. sic dicit fm glo. in. d. c. Nõ lz sine cõcessu pncipis seu Imperatoꝛe cudere monetã vt in. l. ij. ꝛ iij. ff. de fal. mo. fm Bar. ꝛ Cy. ibi. Et hoc vꝛ nisi ciuitas l. princeps inferioꝛ pscripsisset hoc ꝓ tãtũ tpus de cuius initio nõ exist̃at mẽoria. vt in. c. sup quibusdam de ẽ. si. vel nisi esset talis q̃ pscripsisset iura impij vt Hispanie reges qui vt dicit glo. dist. lxij. Adrianus. nõ subiacẽt impio. qz de hostiuz faucibꝰ regnũ eruerũt. Falsat aũt moneta multiplr vt in glo. dicti. c. q̃to, ꝛ sic varie punit. Uno modo falsat moneta principis de nouo cudẽdo. ꝛ talis dz cõburi. vt. l. ij. de fal. mo. Secũdo falsat cudendo monetã ciuitatis vel inferioris a pncipe. ꝛ talis capite punit. vt. C. de fal. mo. l. i. Tercio cũ quis nõ fabricat de nouo monetã ꝑ fabricatã cudit. s. minuendo, vel tingit puta monetã ereã vt appareat aurea, ꝛ talis punit vltio supplicio. vel dat ad bestias fm cõditionem pssone. vt in. l. quicũq; C. de fal. mo. Item notãduz scõo q̃ bñs ius cudendi monetã dz fraudare eaz tribꝰ modis. Primo mõ fm Inno. qñ certũ põdus a principio ꝓ quolibet denario, demit dẽ mãdato principis ꝛ illã sic diminutã mãdat postea recipi ac si primi ponderis esset. Scõo mõ fm Inno. quando abiectior cuditur moneta mẽro minoris ponderis vel valoris q̃ esset. deductis tñ expensis factis ꝓ ea fiẽda. Et sic vult Inno. q̃ tãtum dz valere moneta in forma q̃ tũ in materia valet deductis tñ expensis. s. quas auctoritatem pncipis dẽ de suo facere non tenet̃ imo si princeps indiget poterit inde bẽre aliquod lucrum. vt sic minus valeat q̃ materia etiã deductis expensis. Et hoc vꝛ si extra regnum nõ spargeretur moneta talis. qz tũc. s. extra regnũ spargẽdo sequeret dãnũ etiã subditoꝝ. In pmo autẽ casu credit Inno. q̃ possit princeps minuere monetam cũ ꝓsensu ppli. qz quilibet põt renũciari iuri suo. vñ. q. i. c. piculosuz. ꝑ dicit eẽ piculosũ. ꝛ dicit sufficere cõsensum magnatũ regni. qz negocium putat negociũ vniuersitatis. Fatet etiã Inno. licentiã ppli nõ sufficere qñ moneta illa ẽ expendenda extra regnũ. Tercio mõ frandat scõm Host. extrinsecus vt qz princeps bonã monetaz reprobat vel equalẽ vel minus valentẽ subiciat ad hoc, vt de reprobata bonũ foꝛum habeat. et illam conflari faciat ꝛ cudi.

Quantũ ad vsũ .§.V.

false monete. Nota q̃ scienter expendẽs fallam monetã videt̃ q̃ teneat̃ pena. l. corne. de fal. que regl̃r est deportatio ꝛ oĩm bonoꝝ publicatio. seruus vero vltimo supplicio punit̃. Sed Bar. dicit hoc ꝓcedere qñ expedit nũmos plumbeos vl stanneos, qz de illis tm̃ facit mentionez illa lex. alias punit̃ pena extraoꝛdinaria hec omia Abb. si. Nota tñ q̃ vbi quis in aliquo loco vbi monete diminuti põderis minus valẽt fm illã diminutionẽ emit debito ꝓ cõ, postea illas poꝛtat ad locum alium vbi tãtũ valẽt q̃ tũ integre monete. ꝛ ita indifferenter erp̃edunt̃ ꝛ accipiunt̃ ꝛ in tãtum eas cõputãt q̃ tũ integras. vt in quibusdaz ciuitatibꝰ regni ex quo plus vendit eas q̃ emeret nõ videt̃ in hoc peccare. cũ nulli dãnũ inferat ꝛ sibi ex sua ĩdustria, ꝛ labore lucrũ q̃rit sicut accidit de alijs mercimõijs que plus minusue valent in vno loco q̃z i n olio ꝓ regulã sciẽti. de reiur. li. vi. Sed qui bonas ꝛ integras monetas diminueret, ꝛ sic diminutas poꝛtaret ad talẽ locum vtiq; fraudẽ faceret ꝛ ꝓtra legẽ ꝛ tenetur talis lucrum pauꝑibꝰ erogare. xnij. q. v. c. nõ sane Sicut etiam non excusarent̃ a peccato q̃ monetas malas ꝛ diminutas scienter dãt ꝓ bonis etiam si date essent ꝓ bonis Et postea ꝑpendit de diminutione ipius valoris. non enim potest absq; peccato fraudis alteri dare pro bona et integra. quia culpa alterius et eroꝛ suus non debet alteri nocere. Culpa enim debet suos tenere actoꝛes et non alios.

Capitulum .xviii.

De falsificatiõ .§.vi.

nibꝫ in ponderibꝫ et mẽsuris. Et cõcilio magũ. dr. Ut mẽsure ⁊ pondera iusta fiãt supplẽ statuimus ⁊c. Si quis iustas mẽsuras ⁊ iusta põdera lucrãdi mutare psumpserit .xxx. dies in pane ⁊ aqua peniteat extra de emp. ⁊ ven. in. c. ij. Insup punit ꝑm leges. l. ciuiles. l. cornel. de fal. ꝑm glo. ibi hec pna hic tarata forte locũ hꝫ cũ vincerẽtur in iudicio eccliastico cõtẽnoso. nã in foro penitẽtie idẽ iudiciũ est de ista sicut ⁊ de aliꝭ taxatis in canonibꝫ vt. l. sit arbitraria. ar. de pe. dis. i. mẽsurã. ⁊ xxvi. q. vij. tpa. Et dubiũ nõ est quin talis peccet mortr cũ agat iusticiã ⁊ in dãnũ ꝓximi ⁊ tenet de oi dãno ñ secuto satisfacere. extra de iniu. ⁊ dã. da. si culpa. Nõ si scire nõ posset ꝓpter multitudinẽ psonarꝫ ⁊ veritatẽ. tenet pauperibꝫ erogare ꝓcipue si in quo illos lesit. Tenetur etiã ad remediãdũ incꝫtũ põt sine pricio sue psone vel maioris scãdali vt. l. auferant de medio dicte mẽsure vel pondera falsificata vel adequent. Et idẽ dicẽdũ de eo qui eis. l. falsificatis scienter vsus fuerit. l. q̃ peccat graviter. ⁊ õ eo in quo alius dãnificatur ꝓ hoc sibi obligatur.

De falsificati .§.vii.

one in scriptis. Fit aũt hoc vel in bullis papalibus vel instrũis vel in lẽis ⁊ aliꝭ scripturis. Et in bullis papalibꝫ seu rescriptis dr falsa cẽ ꝓ subreptiõem ⁊ ꝓ nouã fabricatiõẽ eius ⁊ ꝓ iuris iterpretatiõem. Per subreptiõnẽ quidẽ dr falsa bulla vel rescriptũ seu carta. cũ. l. in pentiõne gre seu bñficij de quo ibi fit mẽtiõ aliquid tacitũ est, qđ si fuisset expressum nõ eẽt cõcessum cũ est suggestum falsum, quo tacito forte nõ fuisset cõcessuꝫ ⁊ talis dr falsarius. ff. de fal. l. si quis obrepserit. Et cũ hoc studiose fiat ⁊ aduertẽter nõ est dubiũ q̃ mortale ⁊ graue cõmittit Non tñ talis ẽcidit in excõicatiõem lata cõtra falsarios bullarꝫ scõm Ricar. in. nti. de qua infra dicẽt. caret tñ cõmodo illius gre. puta supplicatũ est pape q̃ vel bñficium curatũ alicui cũ bẽat etatẽ ltrãm. l. xxv. annos. ⁊ hoc est falsum, qr scit illũ nõ bẽre .xxij. l' cũ supplicat ꝓ bñficio conferẽdo illegittio tacito q̃ sit illegittimus talis gra sic subrepticie obtenta nil valet ac si nihil obtinuisset, vel in. c. sup ltris de rescriptis fit distinctiõ vt vicz qñ ꝓ maliciam veritas tacet ⁊ falsitas suggerit nullũ cõmodũ ex ltris impetrans cõsequit. Qui aũt hoc facit ꝓ ignorãtia ⁊ simplicitatẽ si tacuit talẽ veritatẽ vel expressit talẽ falsitatẽ qua expssa vel tacita non impetrasset illas ltras alicui gratie idem iuris videt esse. Sed si esset veritate illa expssa vel falsitate non dicta etiã ltras gratie alicui us impetrasset. saltem in forma cõi tunc non caret cõmodo earũ totaliter, ß tñ ꝑm rigorem iuris iudicat ex eis non ꝑm formã eaꝝ vt ibi dicit. Illũ dicit glo. q̃ ad hoc vt rescriptũ teneat nichil dz supprimi ex bis que mouere aĩm principis pñt ad dandum rescriptũ vel denegandũ. Qui aũt falsam cartã fabricat de nouo si est bulla papalis, vel rescriptum talis deponit ⁊ degradatus traditur curie seculari si est clericus puniendus. l. morte. extra de cri. fal. ad falsariozꝫ ⁊ est excõicatus ipso facto extra eo. ad falsariozꝫ. Et ponunt in. c. licet. eo. titu. septẽ modi falsitatis cognoscẽde. De hac excõicatiõe bẽs in quarta pte. ti. i. c. Scõm autẽ leges pena falsarij hec est, depositio ⁊ oũm bonorum cõfiscatio in libero. in seruo pena est mors. ff. de fal. l. i. Et hoc verum in falsante ꝓ se rescriptum principis. Falsantes alias ltras eccie excommunicant. Quo aũt ad forꝫ cõsciẽtie vltra mortale graue cõmissum tenet falsarius siue testamẽti siue instri cui iuscũq̃ siue scripture vt in libris mercatorꝫ. vel sciẽter vtens talibꝫ dr oi damno quod inde alicui sequit siue sit notarius siue testis siue cooperator vel faciens hoc fieri. extra de iur. ⁊ dam. da. si culpa. Et omne emolumentuꝫ quod inde recipit tenetur restituere: quia furẽ ⁊ latro. xvij. q. vi. si res. ⁊ in multis locis est excõmunicatus ꝓ synodales. Qui etiã scienter vtit falsis bullis incidit ĩ illum canonẽ ⁊ vltra mortale tenet ad restiõem si inde aliquid vtilitatis ꝓcepit. Item nota ꝑm glo. sup. c. in mẽoria. di. xix q̃ carta falsa per iuris determinatiõnẽ vel interpretatiõnẽ dr cũ scribit maiorẽ ptẽ vel omẽs fuisse pñtes. que tñ nõ fuit pñs vt extra de bis que fiãt ꝓ. c. q̃sto. ⁊ talis falsari? suspendit ab offõ ⁊ bñficiõ vt extra de testi. tã ltis. Item dr falsa carta que ñ hẽt testes inscriptos vt extra de ꝓcur. c. i. Nota ꝑm Host. q̃ testes dñr inscripti qñ per aliũ scribunt. Sed subscripti dñr qñ ꝓpria manu subscripserũt, qñ quis scit scribere per se oportet subscribere in instrõ. ß si nescit scribere tũc ꝓt ꝓ aliũ subscribere. extra de sen. ⁊ re iud. cũ inter. Item dr charta falsa que hꝫ subscriptiões ß variis manibꝫ notaras. ⁊ que non est ꝓfecta eadez manu, vt extra de priuileg. cum olim. nisi ex hoc sit ibi diuersitas q̃ sit ibi calami vel attramẽti mutatio vt in aut de fi. instru. c. caute. in principio. Item dr falsa si est alieno sigillo signata dum mõ habuit ꝓprium vt extra de appel. c. significauit. Item dr falsa, ꝓpter falsam grãmaticã vt extra de rescrip. ad audiẽtiam. Item dicuntur false si sint suspecte ⁊ eis non imponit fides vt. C. de ꝓbati ombꝫ. l. iubemus. Item dicitur falsa si sigillum est fractum, vel si non est annus indictiõis appositus. vt extra de fide instrumentorum. inter dilectos. Item si sunt impetrate lite pendente vt extra de testibus. causam. Item si filum est ruptũ vt extra de crimine fal. licet. Item si sunt impetrate sine mandato domini. extra de ꝓscrip. nõ

nulli. Itē dñr lre falsę si eps appellaf filius. vel si papa vni loquif in plurali. vt extra de cri. fal. ꝯ graui. Itē dr carta seu bulla falsa si apparz fuisse rasam vel mutatā. ⁊ talis ponif extra d cri. fal. ad audiētiā. Hec oia in glo. in. c. in memoria di. xix. Sed quātū ad istud. vl. l. de vsura. et illd aliud. s. de falsa grāmatica di. Durā. or. mio. in sum, q hoc intelligif in rescriptis pape extra de rescrip. ad audiētiā. Alia aūt instra nō viciant p falsam grāmaticā. Uñ in priuilegijs ⁊ testis falsa latinitas nō nocet dū cōstet de volūtate testatoris vt. C. de testa. l. errore. Et hoc iō qr lre papales trāseūt p multas manus. Nā legunf prio in petitōe. Scdo in notula. Tercio in lra grossa hec Guil. ⁊ Jo. xxv. q. ir. c. aplice. Sed si bz defectum lre vel sillabe nō viciaf, ppter hoc. c. ex pte extra de fi. instru, nisi subtractō lre aliū sensum inducat ꝯ victio integra. c. inter dilectos. Itez instrm viciaf si bz scripturā interlineare, vel rasuram in loco suspecto gñ lre sunt apte, secus si sunt clause. hec ille. Itē dr instrm falsum si ēcōtrariū alteri ex eadē pte, plato vt extra de fide instru. imputari. Sed no. q instra vel attestatōnes cum inueniunf falsę, p pte vtr in totuz rep bentur. Glo. Jo. sup. c. ad scripturas. di. ix. arguit, p et cōtra. tādē soluit dicēs q si plura capitla ibi cōnexa sunt, vel vnū est accessoriū alteri vno casso seu falso, pbato connexa ⁊ accessoria cassantur. Secus si diuersa ⁊ separata sunt hec distinctio pbatur. ff. d ne. ge. l. cum ad eum. ⁊ ij. q. vi. diffinitiua. Sed Bar. bnix. dicit. Ego credo q si aliquid falsitatis repiatur in instrō totū reddit suspectum, vt. ff. de fi. instru. l. ij. hec ibi.

Quarto fit .§. viii.

falsificatō in ptubo cū. s. supponif alienus partꝰ extra de pr. ⁊ re. officij. ⁊. ff. ad. l. cornē. de fal. l. qui falsum. Et idē dicēdū qñ mulier cōiugata bīit filiū p adulteriū quē maritus estimat suū. Ho. si mulier cōcepit p adulteriū vel supponit sibi alienū partū, quicquid expēderet, p nutritione ⁊ gubernatōe illius creature ⁊ ad id in quo succederet putatiuo pri tenef totū ad restituēduz, qr furtū cōmisit ꝯtū possibile est. De hoc tñ sic dicit in sum. Rai. Talis mulier dz laborare qbuscūq modis pōt vt legitimi hēredes ñ fraudenf de hēreditate paterna caute tñ. Reuelare ei simpliciter marito, vel etiā ipi spurio, vel supposito ñ expedit absolute s. ⁊ sine distinctōe vt dicit ibi glo. tū qr forte ifm, puenirēt homicidia ⁊ adulteria. tū qr maritus forte dimitteret eā, ⁊ nō valētes forsitā prinere vterꝯ adulteraref, tū forte qr nō crederēt sibi. Ita ergo, pcedat. Reuelet factū suū in pnīa sacerdoti prochiali vel alteri magispito. ⁊ postea cū ipo vel sine ipso reuelet epo in pnīa. Et tūc eps vel etiā sacerdos sit tāte discretionis, vel maturitatis sit, vel quod tutius ē ambo diligēter inquirāt simul. ⁊ caute si spurꝰ vel suppositus sit bō spūalis timēs deū. Quo iuento vocēt eū secrete coā muliere, ⁊ si videbif expedire recepto prius sacrō, a muliere q nō calūniose, pcedat, ⁊ etiā ab illo q factuz secretum tenebit poterūt reuelare sibi ⁊ inde cōsulere q ingrediatur religionē, vel q trāsferat se ad longiquaz regionem. ⁊ sic nihil percipiat de bonis illiꝰ quē credebat esse prēm. hoc Rai. Idez Guil. ⁊ Hosti. Et addit Hostiē. q etiam ipsa mulier potest marito reuelare si non timet sibi periculū, sicut sunt alique mulieres que dominanf viris ⁊ etiam alique scienter viris adulteranf, ⁊ filios ab alijs susceptos scienter ipsi viri nutriūt tāquaz suos. Et in bmōi casu consulendum est q reuelet marito. ⁊ sic eo assentiente absoluta est mulier quantum ad restitōnem. quia concessum ē marito disponere de suo sicut placet. hoc Hostiens. Si vero illi spurio vel supposito non potest fuelari sine periculo, vel etiam marito. aut etiam si facta reuelatione tali filio scdm dictam formam non vult acquiescere consilio, tunc iniungatur mulieri q de sponsalitio suo ⁊ alijs rebus quas habet vel in futurū habere poterit, satisfaciat iuxta posse, volens semper de peccato. et si nō potest plene satisfacere, ppōat firmiter in aīmo q satisfaciet ꝯcito poterit. ⁊ sic erit in bono statu argu. xix. q. v. Hoc videtur. ⁊ extra de pe. ⁊ re. Officij. vbi ponitur talis casus. Dicta aūt satisfactio fiat mediante psona discreta secrete ⁊ caute. ⁊ sub bmōi verbis. Quedam persona tenetur vobis in hoc accipite. Idem Guil. ⁊ Hosti. qui etiam addit q satisfaciat etiam hēredibus ab intestato vel etiam scriptis. s. in testamento. Satisfaciet etiam vt dicit Innocen. illis quibꝰ verisimiliter credit q sua reliquisset, vel si hoc nescitur detur pauperibus. Nō si mulier non haberet quid daret. tunc f̄m Inno. si habet, pbatōes per quas releuare posset successores predictos a damno, qō habent sua occasione debet eas adducere nisi ide esset graue malum, puenturum, tunc enim non debet facere quia minus malum est damnū rez ꝯ corporum ⁊ animaz. Et idem est in similibus Si vero non bz, pbatōnes fileat. ij. q. vij. Plerū ꝯ. Filius autem buiusmodi spurius vel suppositus vt dicit Guil. non tenetur soli mlieri credere, precipue cum multe sint malicie et fallacie mulierum, vnde si in sana cōscientia perseuerat credo in toto q excusatur per ignorantiam inuincibilem facte deceptionis de percipiendis. Sire ro honestas femine et alie probabiles circūstantie faciunt ei probabilem conscientiam de retinendo facti. et vult turiorem viam tenere nil vltra percipiat. De ceptis autem ⁊ iam consumptis ꝯdiu habuit bonam fidem cōsuluit Rai. q filii

Capitulū.xix.

tuat vel cōponat. vel remissionez petat p aliquaz aliam psonā tacito negocio. Dicit tñ ad hoc nō eē talē cogēdū si de facili ñ pōt ad hoc induci Vz de cōsumptis Vl. simpliciter dicit talē nō teneri Satis cōcordat Io. Neapolis in ql̄ibet. Et addit nō solū si piculū psone immineret. sed etiaz amissionis fame ⁊ sine piculo vite non videf q teneaf manifestare si hoc pbare non potest.

Quinto fit falsifi .§.ix

catio in iudicio. vt qñ iudex ptra leges ⁊ iura pnunciat. sic̄ iudex in sentēciando iniuste. ff. e. l. i. vel q̄ falsaz legē vl canonē cui⁹ auctor ignoraf allegat. sicut faciūt interdū aduocati iniustā cām defendendo. ff. ad. l. corne. de fal. l. i. vel etiā corrūpentes testes aduocatos ⁊ iudices. ff. e. l. i. Sed de hoc ponetur speciale ca. sequens.

Capitulum. xix. de iniusticia q̄ fit in iudicijs. et q̄ ad iudicē ⁊ q̄ ad accusatorē. ⁊ q̄ ad reū. ⁊ q̄ ad testes. ⁊ q̄ ad aduocatū. ⁊ quo ad pcuratorem.

De iniusticia que

fit in iudicijs q̄ fit frequēcius ex auaricia pcedit. ꝓm illud Ysidori li. sniaz. Citoviolaf iusticia auro. xi. q. iij. paup. Cñ ⁊ dñs in veteri lege mādauit iudices instituī qui oderint auariciā. Cōtra aūt iniuste iudicātes inuebit pōs. dicēs. pōs. lxxi. Usq̄q̄ iudicatis iniq̄tatē ⁊ facies pctōz sumitis? Iudicate egeno ⁊ pupillo. Ubi tria notantur. Primo reprehendit platio iniusta sniaz ibi. Usq̄quo iudicatis iniquitatē. Secōo arguit acceptio indebita psonaz ibi. ⁊ facies pctōz sumitis. Tercio precipit subuentio miserabiliū ⁊ oppressorum ibi. iudicate egeno ⁊ pupillo.

Quātū ad primū .§.i.

Sciendū q̄ iniquitatē iudicare ē iniuste ⁊ iniq̄ iudicare. Dicit. n. iniq̄tas q̄i inequitas. i. nō eq̄tas. Equitas aūt ad quā intendere dz semp iudex fm iura est severitas instituta dulcore misericordie tpata. Iniquē g̃ iudicat qui ptra equitatem ⁊ institiā iudicat. ⁊ hoc multipliciter. primo iudicādo eū qui nō est sibi subiect⁹. vt laic⁹ clericū. ⁊ pelat⁹ nō subditū sibi. Cōtra cui⁹ psum prionē inuebit apls Ro. xiiij. Tu autē q̄s es o homo qui iudicas alienū seruū. Cñ ⁊ in figurā dñs precepit. q̄ trāsiens p alienū agrū nō mitteret falcē in messez alienā. s. falcē iudicij in nō subditos. vt expoit Gre. vi. q. iij. scriptū. Secōo iniquē iudicat q̄ de bis q̄ deo sūt refuata iudicat vt de occultis. Cñ apls. i. Cor. iiij. Nolite aūt ꝑs iudicare q̄usq̄ veniat dñs. Et Urban⁹ papa. De manifestis quidē loq̄mur. secretoz. n. ignitor est deus. xxiij. di. Erubescāt. Tercio iniq̄ iudicat qui post posito ordīe iudiciario iudicat vñ post multa. c. ij. q. i. cōcludit Gratian⁹. §. his oībus. q̄ nullus ē pdēnand⁹ nisi iudicio ordīabiliter hito. aut cōuincaf. aut sereū pfiteaf. Et Io. xxi. dicit de se. Cām quā nesciebā diligēcissime exquiebam. Quarto iniq̄ iudicāt qui p pecuniam sniaz pferūt cū dicat Aug. Non licet iudici vendere iustū iudiciū. xi. q. iij. Sed hoc ecē facit et optīe qđ bī. q. ea. Qui nō recte. Cñ ptra tales inuehit Micheas pphēta. iij. c. di. Iudices eius in mūeribꝰ iudicabant ⁊c. Et paulo post in punitionē talis crimis dz. Idcirco syon q̄si ager arabitur. Quinto iniq̄ iudicat q̄ ex leuibꝰ suspitionibus nō sufficiētibus pbationibꝰ sniam pfert. qđ fiendū nō eē dicit Celestinus pp̄ dicens. Primo sp̄ oia diligēter inq̄rite vt cū iusticia et claritate diffiniatis. Neminē cōdēnetis añ vez ⁊ iustū iudiciū. nullū iudiceris suspitiōis arbitrio. Cui⁹ figurā ⁊ exemplū dñs cū audisset clamorē sodomoz de eoz iudicio noluit iudicare seu pferre sniam cū oia sciret nisi prius oculis videret p angelos inq̄rens vt patz Gen. xix. Sexto iniq̄ iudicat q̄ ad iudicandū non zelo iusticie vl rōe s passione mouef odij. amoris. timoris vl ambitiōis. sic̄ iudei ex odio. Pilat⁹ ex timore iniusto ptra xp̄m pcesserūt. Cñ. i. Pe. ij. ca. de Tradebat aūt iudicāti se iniuste. Cñ Gre. dicit q̄ q̄ttuoz mōis puerit būanū iudiciū. Ex more. dū meru ptātis alicui⁹ loqui p̄mescim⁹ Cupiditate. dū premio animū alicui⁹ corrūpim⁹. Odio. dū ptra quēlibet aduersariū molimur. Amore. dū amico vl̄ppinq̄ pstare aliq̄d intendimus. xi. q. iij. quattuoz. Septio iniq̄ iudicat qui existētes in sil̄ibꝰ pctis vl̄ grauioribꝰ. ⁊ pcipue notoriis reos pdēnat. Sed qđ facit quod ait apls Ro. ij. In q̄ aliū iudicas teipm cōdēnas. i. cōdēnabilem ostendis. Hoc em̄ aliū scandalizat fm. b. Tho. se. se. q. xxxiij. q̄ nō videf facere ex iusticia s ex supbia ⁊ ostentatiōe. Unde ⁊ dñs de adultera dixit Io. viij. Qui sine pcto est vestrū primus in illā lapidē mittat. Non tñ dz crimia dimittere impunita. sed pponere emendationez in se. ⁊ cū būilitate cōdēnare. ⁊ nō peccabit. Hic ⁊ Amb. sup̄ beati immaculati ait. Iudicet de alterius errore qui nō habet qđ in seipo condemnet. Iudicet ille qui nō agit eadē que putauerit in alio punienda. ne cū alium iudicat in se ferat sniam. Iudicet ille qui ad pronunciandū nullo odio. nulla offensiōe. nulla leuitate ducatur. Et infra. Discite iudices seculi quē in iudicando tenere debetis affectui sobrietatis inquā. ⁊ sinceritatem. iij. q. vij. iudicet. De processu aūt iudiciario ⁊ de pluribꝰ peccatis que fiunt in iudicādo habes infra in tercia parte ti. ir.

Quantū ad se= .§.ii.

cundū principale acceptio psonaz replxnditur

.i.

cum dicit. facies ꝓcatorū sumitis. q. d. male facitis sumendo facies ꝓtōz. Sumere facies peccatorū est respicere ad ꝑsonas potētes ⁊ diuites ⁊ nobiles. qz cōmuniter sunt ꝓtōres ⁊ sic nō ꝑ misericordia cause sed intuitu potentie, diuitiaꝝ. consanguinitatis. amicicie ⁊ hmōi ꝓ talibꝫ iudicare. qđ ꝑtinet ad acceptionē ꝑsonarū. Sed vt dicitur extra de re. iur. li. vi. Accipere ꝑsonā in iudicio nō est bonū. imo ꝓhibitū dicente dño. Vt magnū ita ⁊ paruuꝫ audietis. Debent em̄ iudices dñm oīm ⁊ supremū iudicez imitari. de quo ait. Petrus apls Actuū. x. In veritate comperi q nō est acceptor ꝑsonaꝝ deus. vel etiā qz facies significat ꝑsciam ꝑ̄m illud Treñ. iiij. Denigrata est sup carbones facies eoꝝ. i. conscīa ꝓtōrum turpis effecta sordibꝫ viciorū. Sumere facies ꝓtōrum in iudicio est iudicare ꝑm conscīaz quā sibi faciūt ꝓtōres qui nō curant agere contra iusticiam dūmodo seruiāt ⁊ cōplaceant amicis et diuitias ⁊ glorīā consequant. Refert Pe. de palu. in. iiij. q in Francia dū quidā foderet i agro suo inuenit būanā linguā viuā loquentē. Et interrogatus q̄s esset. Respondit fuisse linguā hominis pagani qui iudex fuerat diu in pagamsmo mortuus ⁊ sepultus, ⁊ qz nunqꝫ dederat sentētiam iniquā, iō deus reseruauerat illā aiam̄ in illo mēbro sue lingue quousqꝫ baptismū reciperet. Cū ragauit q significaret hoc eꝑo locivt veniret ad baptizandū eū. Et hoc esset signū veritatis ꝓdictorū. si ipa lingua baptizata subito in puluerem reuerteret. Et duocatur utraqꝫ ep̄s cuz clero ⁊ populo. Et post locutionez ipius lingue de ꝓdictis corā oībus baptizata subito resoluta est in puluerē. Vel etiā sumere facies ꝓtōrū est iudicare de rebꝫ ꝑm apparentiā ꝓout faciunt ꝓtōres nō ꝑm existentiā ⁊ put sunt. Contra q̄s ait saluator. Nolite iudicare ꝑm faciem, sed iustum ⁊c. Joban. vij.

Quātum ad ter .§. III.

cium. Mandat iudicibꝫ vt debeant subuenire paupibus ⁊ pupillis dic. Judicate egeno et pupillo. tales em̄ cōiter opprimunt ab altis. Unde Ysi. in li. sniaꝝ. Paup dū non hz qđ offerat nō solū non audit. sed etiā cōtra iusticiaz opprimit. xi. q. iij. c. paup. Et p Ysa. dñs ait. Pupillo nō iudicant ⁊ cā vidue nō ingredit ad eos. Non sic egit Traianus impator ⁊ si etbnicus. sed cāz vidue sibi q̄relam ponētis de filio occiso a filio ipius impatoris patiēter audiuit. ⁊ iustissime iudicando sententiauit. Sic filie Salphaat quinqꝫ orphane ī ꝓpetitiōe sua iuste fuerūt a iudice Moise populi israel audite ⁊ exaudite. Sic sanctus Yuobitanus cās orphanorū ⁊ pupillorꝫ tota potentes efficaciter defendebat. Et sanct⁹ Ludouicus rex Francoꝝ ip̄oꝝ grauamīa diligentissime subleuabat. Tenentur. n. iudices ad hoc ex officio. De ip̄is. n. dicit Veritas cū mūme defensat oppressi. Negligere quippe cuz possis ꝓturbare puerios nihil est aliud q̄z fouere. Nec caret scrupulo socieratis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. di. lxxxiij. Error. Sed ⁊ Gratian⁹ ꝓbat q viduis ⁊ orphanis tenent ep̄i auxilium prestare ⁊ cōtra improborꝫ violētias ꝓtectionis patrociniū nō negare. di. lxxxvij. p totū. Ubi dicit glo. q viduis. pupillis. libertis ⁊ oppressis tenetur ꝓlat⁹ patrociniū prestare. Et sup. c. licet dis. ea. dicit glo. q pauꝑum ⁊ oppressoꝝ cause et pegrinorū spectant ad eccl'iam. extra de ver. sig. sup quibusdā. Spectant etiā ad iudicium regis vt. xxiij. q. v. Regū est. Item tutelā miserabiliū ꝑsonaꝝ. pupillorꝝ. orphanoꝝ ⁊ viduaꝝ. oēs p̄nt suscipe clerici ⁊ monachi. vt dicit di. lxxvi. Pervenit cū glo. Monachi tñ nō sine licētia suoruꝫ superioꝝ. Ꝑñs deus etiā ꝓmittit eas iuuare ꝑs. Viduam eius benedicens benedicam ⁊c. Et ꝑs. Orphano tu eris adiutor.

Notādum au .§. IIII

tem q in iudicijs concurrūt quinqꝫ genera ꝑsonarū. s. Judex ad sententiandū. Actor ad accusandū. Reus ad rñdendū. Testis ad ꝓbandū. ⁊ advocatus seu ꝓcurator ad defendendū. Et quēlibet horꝝ exauaricia cōtingit perpetrare peccatum qđ cōmuni nōie iniusticia nūcupat. Cū de singulis horꝝ videndū est. Et primo iudex ꝓmittit iniusticiā cū ꝓfert iniustā sniaz. ⁊ hoc pōt esse ꝓ certā sciam aut ꝑ ignorantiā aut ꝑ negligēnā Et cū hoc facit primo modo. s. aduerter. peccat mortaliter ⁊ multū grauiter. qz agit cōtra deum cuiꝰ officio fungit. Dicit em̄. Dei est iudiciū et cōtra bonū cōmūe qđ cōseruat ⁊ ꝓmouet ꝑ iusticie executionē ⁊ cōtra charitatē ⁊ iusticiā erga illum cōtra quē ꝓfert sniam. ⁊ grauiꝰ est rapina. vñ tenet ei de oīi interesse in casu q ille ꝓ q̄ deuit sniam iniquā nō vellet. vel nō posset satisfacere. Rō est. qz occasionē seu cām efficacē dedit dāni vānum q̄ deuisse videt. extra de iur. ⁊ dā. da. c. si culpa. Cū glo. sup. c. Hoc etiā placet. ij. q. vi. dicit q si iudex ꝑ dolum vl' grām vel odiū vel ꝑ pecuniā male iudicauit. punitur in verā litis estimationem ⁊ infamis efficit. C. de pe. iudi. qui ma. iudi. l. ij. Et vltra restitutionē ꝑm lepes multas alias penas sustinere debet. Et q̄uis in foro iudiciali nō cogatur ad restitutionē vel alias penas nisi convictus vel ꝓfessus. tñ in foro penitentiali seu cō scientie absqꝫ conuictiōe tenet ad restitutionem omnis damni leso vt dictum est ꝑm Rai. ⁊ Hosti. ⁊ Ul. Et debet ei imponi penitentia tanqꝫ ꝓ grauissimo crimine. xi. q. iij. c. quicunqꝫ. Si aūt esset talis iudex ecclesiasticus incurreret etiam

Capitulū. xix.

pēnam suspensionis ab execucione officij per annum. De q̄ vide infra in tercia pte ti. ix. Si vero p ignorantiā iuste iudicat. tunc aut ex se iudicat sine assessore. aut de cōsilio assessoris. Et si primo mō. s. ex se. & ignorātia illa est crassa & supina q̄ nec p se sciebat q̄d cōiter debebat scire. nec ab alijs curauit inuestigare. tunc fm Rai. & Bl. et glo. Jo. fm leges tenet leso ingntū bonū & equū videbit religioni iudicātis. C. de va. & extraor. cognī. l. fi. In iudicio aūt anīe credo inquit Ray. q̄ teneat ad restitutionē. vt in prō casu. Ratio huius est. q̄ in culpa fuit cū sciuit vel scire debuit se insufficientē. & tū iudicare presumpserit. extra de iniur. & dā. da. Si culpa. Si aūt fuisset ignorantia p̄babilis in eo. vt q̄ facta debita diligentia ad inuestigandū a peritis de cōsilio eorū tulit iniustā sn̄iam. p iusta siue scienter mala. & iniuste consulētibus. siue q̄ erat materia variaꝝ opinionū. & illi fm suā opinionē quā rectā putabāt consuluerūt. excusat? est iudex p̄cipue delegatus fm Bl. & etiā vt videtur ordinarius nil omittēdo de contingentibus ad inuestigandū veritatem rei. Si vero iudex hoc fecerit de cōsilio assessoris qui asserebat talem sn̄iam iustā excusat. q̄ in eo est ignorātia p̄babilis q̄ excusat. ar. dis. xxxvii. §. fi. Pantur em̄ assessores iudicibus p̄pter scientiaz eorū. vt cōsulant ignorātibus iura. Nullus em̄ nō possit esse iudex ecclesiastic? nisi habeat mediocrem saltē scientiā. vt extra de elec. Cum nobis & dis. xx. c. i in glo. Tamen in seculari iudicio si habet consuetudinē causarū. siue peritiam iudicandi potest cōmitti causa iura ignoranti. & pōt esse ordinarius. C. de iudi. l. certi iuris. vbi dicit q̄ multos p̄sit esse indices. De iudice etiaz delegato dicit Bl. q̄ sepe est ignarus iuris q̄d etiaz nouit delegans. sed ratione bonitatis delegat sibi causam. & talis si tulit iniustam sn̄iaz bona fide & consilio peritorū. nō tenetur ad satisfactiōez Et idem videtur dicendū de arbitris quo ad sententias iniustas. Si vero tulit iudex iniquā sententiam siue ordinarius siue delegatus siue arbiter. q̄. s. & si erat sciens. tū neglexit reuoluere libros & studere materiā. vel si nesciebat p se neglexit q̄rere cōsilia peritor. etiā si esset delegatus nō excusaret ab obligatiōe restitutiōis p̄ti leso p suā iniquā sn̄iam. etiā si credebat iustaz fore fm Rai. & Bl. Item si fuit negligens iudex ad assumendū idoneū assessorē. q̄ elegit ignorantem aut boiez male p̄sūe fm cōmunē opinionē. siue hoc fecerit ex auaricia vt min? expenderet in salario dādo. siue ex amicicia vt fruiret aīco. p illo regnanti. siue ex incuria vel alia cā. nō excusaretur a restitutione. q̄ in culpa fuit. extra de iniur. & dā. da. Si culpa. Si aūt assumpsit qui cōiter tenebatur bon? & sufficiens. vel dat sibi a supiori. ita q̄ de eius cōsilio habet iudicare. tūc excusatur iudex a peccato & restitutiōe ferendo iniquā sententiam quē credebat iustā ex consilio assessoris i p̄ius. Sed ip̄e assessor tenet in solidū parti lese cōsulendo seu ofidendo sn̄iam fore iustaz si hoc tacit mala fide & contra conscīam vel etiā bona fide sed ex crassa ignorātia aut negligentia. ff. q̄ q̄sq; iuris. l. ij. & hoc fm Rai. Hosti. & Bl. Item nota q̄ iudices seu officiales iudicantes in causis vsuraꝝ vt Flōrētie officiales mercantie si p̄ suā sn̄iam cogūt ad soluendū aliq̄s vsuras. vel nō ad repetendū solutas. peccant mortaliter. & tenent ad restitutionē. q̄ p̄stant cām efficacem dāni. extra de iniur. & dā. da. Si culpa. & hoc si faceret ex statuto vel consuetudine. tales officiales sunt excōicati. vt in cle. ex graui de vsuris. Itez iudex si accipit pecuniā vt iudicet. siue vt non iudicet siue vt iudicet male. siue iudicz bene. peccat mortaliter cū teneatur gratis officiū suum exercere ar. xiij. q. v. nō sane. Pecuniam aūt illā retinere nō potest. Sed q̄d debeat facere de tali pecūia habes infra in tercia pte ti. ix. Vbi etiam habes vtrum possit penas debitas reo relaxare vel augere vel minuere.

Actor siue accusator requirit in iudicio

§. v

q̄ vt dicit Ambro. Judicis nō est sine accusatore dānare. ij. q. i. De manifesta. Et hoc nisi crimen sit notoriū. Euidentia em̄ patrati sceleris clamore nō indiget accusatoris. ij. q. i. De manifesta. Fama em̄ publica eū accusat. Sed q̄s qui vocat aliq̄ē ad iudicium querelaz ponit aliq̄n̄ de causa criminali seu crimine. aliq̄n̄ de ciuili seu de rebus tpalibus. In criminali dicit accusator. In ciuili consuenit dici actor. Cuius etiā in criminali actor dicat. Tripliciter aūt contingit talē peccare. Primo calūniose agendo. s. imponendo alicui falsum crimē ex malicia. vel petendo aliq̄ bona tanq̄ sibi debita que nouit p̄ se. vel ex consilio peritor? sibi non debere. & talis in vtroq; casu peccat mortaliter agens cōtra charitatem p̄rimi & contra iusticiaz & est p̄iurus cōiter. & de omni dāno inde secuto tenetur leso modo sibi possibili. extra de iniur. et dam. da. Si de culpa. & xiij. q. v. Non sane in fi. & q. vi. Si res. q̄ si dānificat in bonis tpalibus illa debet restituere. Si in fama vel p̄sona. q̄ accusatus de crimine iniuste & cōuictus falso infamatur de facto. & occiditur vel mutilat. vel alias leditur in p̄sona. debet sibi satisfacere. p̄ut potest ad arbitriū boni viri. non tū tenet se manifestare post factū si inde sibi piculum vite immineret. Et si est in p̄cessu cause. debz dimittere. & nō p̄sequi. Secūdo peccat actor inordinate desistendo a p̄secutiōe cause inchoate. s. preuaricando id est aliā p̄tem videlicet accusatuz adiuuando colludendo cū eo. dissimulando vel nō inducen

vo legitimas ꝓbationes q̃s habet ꝓtra reum. et acceptando falsas excusatiões rei, qȝ̃ habȝ locuȝ in criminibꝫ. aut etiã ex toto desistit a ꝓsecutiõe cause sine debito ordine iuris, qȝ̃ dicit tergiuersari. Et hoc facit corrupt⁹ pecunia a reo ꝙ amicis eius, aut ꝓcibus eoꝝ inductus, ꝙ tũc peccat mortaliter. qꝛ facit, rempublicã cuius bonuȝ ꝓcurat ꝑ punitionẽ criminũ qȝ̃ ille impedit ꝑm beatuȝ Tho. se. se. q. lxviij. In causa aũt ciuili seu vbi agitur de tẽpalibꝫ. qꝛ ibi nõ intendit nisi indẽnitas actoris seu acquisitio iuris ipius actoris. ꝙ quilibet renũciare põt iuri suo. vtj. q. i. q̃ ꝓcul. Iosum. iõ absq̃ peccato põt desistere a ꝓsecutiõe cause sue, siue cõcordando cuȝ reo, siue ad vitandum expensas ꝙ grauamia litigioꝝ. Tercio nõ actor offendit eũ ꝙ si habeat iustã cãm criminalez siue ciuilem ꝑ indebita media cãm ꝓsequit. vtẽ do mendacijs in iudicio. vel falsis instrumentis ꝙ testibꝫ ꝙ ꝓbationibꝫ alijs ne amittat iustã causaȝ. qȝ̃ etiã mortale est ꝑm. b. Tho. se. se. q. lxxviij. vnde nullo mõ licet. xvij. q. q. Faciat. Verũ si iudex obtinet victoriã cause ex q̃ certus de sue iustitia cause nõ tenet ad satisfactionez alteri ꝑti nec etiã in expensis placiti, cuȝ ille iniuste vexauerit eum. Si aũt actor in cã ciuili estimat se ius hꝫ. qꝛ ꝙ sic sibi dicit ab aduocatis ꝙ ꝑitis, vel etiam dubitat de iure suo, nec ĩ ꝓcessu cause cognoscit contrariũ. etiã si cãm hꝫ̃et iniustã nõ peccat placitando. q̃uis melꝰ faceret cõcordando l' diuittendo. Nemini. n. facit iniuriã qui vtit iure suo dicit lex. Etsi obtinet victoriã cause nõ tenet satisfacere. dũ hoc ignorat, qꝛ ꝓbabilis ignorantia excusat eũ. dis. xxvij. §. fi. Sed si postea certificatur de errore suo tũc tenet ad restitutiõez illoꝝ bonoꝝ. ꝙ hoc nisi iã bona fide ꝓscripserit extra de prescrip. ꝑ totũ. In cã aũt criminali nisi sit bñ certus de crimine ꝙ posset legitime ꝓbare nõ excusaretur a peccato mortali accusando, qꝛ expõit se piculo magno sui vel ꝓximi sine causa sufficienti. Item nota ꝑm Hosti. de bu. sup. c. Quia pleriq̃ de immu. ec. qꝛ cuȝ q̃s siue actor siue cus aliqua tenet ex iniusta sentẽtia data ꝓ eo a iudice q̃uis lex positiua ei assistat, tamen quia lex naturalis resistit, qꝛ nõ debet quis locupletari cum aliena iactura vel dãno. de re. iuꝛ. li. vi. Locupletari iõ tenet talis restituere sic habita, etiã si nõ ꝓcuratiõe ipius obtinẽtis. ꝫ sola iudicis ignorãtia obtinuisset, ꝙ ille qui succũbit nõ appellasset q̃si videat ille acquieuisse exq̃ a sñia nõ appellauit lesus. qꝛ talis nõ est verus ꝫ ꝓsumptus ꝓsensus, vt no. de sen. ꝙ re iudi. qȝ̃ nõ sufficit in foro conscie. sed ille. Qȝ̃ intelligendũ videt qñ talis sufficienter nouit sñiam iniustam fuisse datam ꝓ se. siue tunc siue postea.

Reus concurrit .§. VI.

in iudicio. Dicit. n. reus is qui accusat seu impeditur sup aliqua re. siue iuste siue iniuste. Et talis tripliciter põt peccare ꝙ mortaliter. Primo dicendo falsitatẽ. vel tacendo veritatẽ. vt cũ iudex exquirit ab eo veritatẽ ꝑm ordinem iuris. siue in causa ciuili. s. cũ agitur de aliq̃ re temporali vt cũ interrogatur si pecuniã mutuo accepit ab actoꝛe, vel si nõ restituit mutuatam sciens se accepisse hoc negat. vel restitutã asserit, vel etiaȝ in causa criminali. cũ accusat, ꝙ sunt semi ꝓbationes vel cũ infamia exorta erga aliquez fit inquisitio sup hoc etiã in casu mortis negat se cõmisisse maleficium perpetratuȝ. peccat mortaliter talis. Et ratio est ꝑm. b. Tho. se se. q. lxiij. qꝛ facit contra debitum iusticie ꝙ hoc est mortale. Pertinet autẽ ad debitũ iusticie vt quis obediat suo superiori in his ad que ius siue ꝓlationis se extendit. Superioꝛ aũt est iudex respectu eius qui iudicat, ꝙ iõ ex debito tenet accusatus iudici exponere veritatem quã ab eo ꝑm formã iuris exigit. hoc Tho. Si aũt non esset legitimus iudex. puta qꝛ habet dominiũ vsurpatũ cum nõ sit sup̃ior eius. non videt facere cõtra iusticiã si nõ obediat ei in dicendo veritatẽ. peccat tñ dicendo mendaciũ. Et mortaliter si peieraret. vel inde nocumentũ notabile ꝓximo inferret. Similiter etiã si esset legitimus iudex ꝙ nõ inquireret ꝑm formam iuris. puta impeditus de debito pecunie sine aliqua infamia exorta, vel accusatiõe inquirit ab eo de homicidio vel furto. tũc nõ tenetur rñdere, sed põt ꝑ appellationẽ vel aliter subterfugere iudicium eius. non tñ ꝓpter mẽdacium dicere ꝑm Tho. Accusatus aũt, vel inq̃situs iuridice de vno maleficio ꝙ cõuictus põt inquiri ꝙ de alijs. ꝙ tenet veritatem dicere ꝑm Pe. de pal'. in iiij. Scõdo reus põt peccare mortaliter calũmiose se defendendo. nã isto mõ etiã si hꝫ̃et iustã cãm peieraret, qȝ̃ semp est mortale, nã in causa etiã criminali iuramentũ de calũnia prestandũ est extra de iura-calũ. c. inhærentes. Pro cuiꝰ declaratiõe dicit beat⁹ Tho. se. se. q. lxij. qꝛ aliud est veritatẽ tacere. aliud est falsitatem ꝓponere. Horũ primũ in aliq̃ casu licet. Non. n. quis tenet omnẽ veritatẽ dicere. sed illam quã ab eo põt ꝙ debet exigere iudex ꝑm iuris ordinẽ. puta cũ precessit infamia sup aliq̃ crimine, vel aliq̃ indicia apparuerũt, vel cuȝ processit ꝓbatio semi plena. Scõm aũt. s. falsitatem ꝓponere nullo mõ licet. Ad id aũt qȝ̃ licitum est põt q̃s ꝓcedere, vl' per vias licitas. ꝙ fini intento accõmodas. qȝ̃ ꝓtinet ad prudentiã, vel ꝑ vias illicitas ꝙ ꝓposito fini congruas. quod ꝓtinet ad astuciam que exercetur ꝑ fraudẽ ꝙ dolũ. Et primum quidẽ laudabile. Scõdum vero vitiosum. Reo igitur licet se defendere. occultando veritatẽ quã confiteri nõ tenetur ꝑ aliquos cõuenientes modos, puta qꝛ nõ respondeat, ad que respondere

Capitulū.xix.

re nō tenet. ⁊ hoc nō est calūnioſe ſe defendere. ſed prudēter euadere. Non aūt licet vel falſitatē dicere vel veritatē tacere quā dicere tenet. nec aliquā fraudē adhibere. q⁹ fraus ⁊ dol⁹ vī bñt mēdacij qđ ē calūnioſe ſe defendere. hec Tho. Quācunq; ḡ quis hēret iuſtā cām. ſed q⁹ nō habet. plationes ſufficiētes amitteret in notabile detrimētum ſubſtātie vel pſone. nō. ꝓpterea licet ſibi dicere mendaciū. vl inducere falſum teſtē. vel falſum inſtrumentū. vl aliqđ hmōi. alias non excuſaret a mortali. Tercio peccat reus p appellationez iniuſtā. videlicet cū q̄s appellat a ſnīa cā afferendo more ne contra eū iuſta ſnīa ferat. peccat moraliter. q⁹ hoc est calūnioſe ſe defendere. Talis ei agit cōtra iuſticiā q⁹ officiū iudicis impedit. vñ ei iniuriā facit. ⁊ etiā aduerſario ſuo cui⁹ iuſticiam inq̄ntuz pōt ꝓturbat. Et iō ſicut dz. ij. q. vi. Omnino puniēdus est. cui⁹ iniuſta appellatio ꝓnunciat. ⁊ tenet etiā ad ſatiſfaciendū de dānis ⁊ expēſis. Secus ſi appellat ex cōfidentia iuſte cauſe. q⁹. ſ. credit ſe hre iuſtam cām. hoc. b. Tho. vbi ſup. Item condēnato ad mortez ſi iuſte hoc fit nō licet ei ſe defendere p violentiā. ⁊ h⁹. alias eſſet mortale. non tñ tenet facere vnde ſeqūtur ei mors. puta manere in loco carceris ſi inuenit aperte vel nō comedere condēnato ad mortē p famem ſi cibū ei occulte offerat. Sed condēnato iniuſte ad mortē licet reſiſtere condēnanti iudici ſicut ⁊ latronibz. ⁊ ſe defendere. niſi forte ꝓpter ſcādalum vitandū. cū ex hoc aliq̄ grauis turbatio timeretur. hec. b. Tho. ſe. ſe. q. lxix. arti. iiij.

Inducitur etiā .§. vii

teſtis in iudicio. Et tripliciter pōt peccare. Primo dicendo falſitatē ſcienter. ⁊ tal⁹ peccat mortaliter ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. lxx. tnm q⁹ facit cōtra iuſticiam ledens bonū cōmune vel ꝓximū. tum q⁹ facit cōtra octauū preceptū ex preſſe q̄ dicit. Non loq̄ris cōtra ꝓximū tuū falſum teſtimoniū. Ergo. ⁊ tū q⁹ piurat. Nā teſtis iurat. alias nō crederet ſibi ōnteq̄ religionis ſit. extra eo. Nup. Et iurare debet ſm Rai. ⁊ Hoſti. q⁹ dicet totā veritatem quaz nouit de re illa. iij. q. ix. Hortamur. ⁊ q⁹ nō admiſceat falſum. nec aliqđ de ſuo adq̄ciet. iij. q. ix. Pura. Item de quozūdaz conſuetudine additur ⁊ bñ q⁹ nulli pandet teſtionū. iij. q. tij. §. Item in crimiali. Potest tñ remitti iuramentum de ꝓſenſu ꝓnū. extra eo. c. tuus. niſi in cauſa matrimoniali. Teſtificando inſup falſuz aduerſus tenet ad reſtitutionē oīm q̄ erinde ꝓximus amiſit. ꝓpter ei⁹ teſtimoniū. xxij. q. vi. Si res. et ij. q. i. Nonū. Secō peccat in teſtificando. cuz id qđ est ſibi dubiū aſſerit ſibi certū. ⁊ tal⁹ peccat moraliter. q⁹ expōit ſe piculo peccandi ⁊ dānificationis alteri⁹. cū poſſit eē ꝓtrariū eē ei⁹ qđ dicit. ⁊ etiā peierat. cū iuret ſe ſcire. illud qđ neſcit. Nā non admitteret ei⁹ teſtimoniū. ſi nō diceret ſe ſcire. q̄nimo ſolēt teſtes interrogari vñ ⁊ quō ſciāt. Etſi interrogati de cā ſcie nō dicant. nō valet teſtimoniū. iij. q. iij. §. ſola. ⁊ in autē. de teſti. §. Et licet dubiū. ⁊ tenent ad reſtōnem. ſi inde ꝓximus iniuſte dānificaret. Debet ḡ hō in ferēdo teſtionum ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. lxx. id de q̄ est certus p certo aſſerere. ⁊ id de q̄ est dubius ſub dubio. pterre Verū q⁹ ex labilitate hūane memorie contingit q̄ quis reputat ſe q̄ndoq; certū de eo qđ falſuz est. nō ſiquis cū debita ſolicitudie recogitās eſtimat ſe eſſe certū de eo qđ falſum est. nō peccat mortaliter hoc aſſerens. q⁹ nō dicit falſum teſtimoniū p ſe. ⁊ ex intentiōe. ſed p accidens cōtra id qđ intendit. hec Tho. Sed nec tenet ad reſtōnem dānum paſſo. ar. xxij. q. v. De occidēdis. Nō aūt excuſaretur a peccato ſi ex imꝓmeditatiōe ⁊ negligētia. ⁊ſi nō ex malicia diceret falſuz. nec etiā vt videt ad reſtōnem ſi inde ꝓximus dānū incurreret. extra de iniur. ⁊ dam. da. Si culpa. Tercio peccatū cōmittit. ⁊ mortale cū pecūia accipit ꝓ teſtimonio veritatis. Et hō hui⁹ est. q⁹ exꝓreſſe facit cōtra iura. cū hoc ꝓhibeāt. ⁊ valde iuſte ad vitandū corruptionē veritatis ꝓpter pecuniā. Vñ dicit Aug. q⁹ nō licet teſti vendere vez teſtionū. xxij. q. v. Nō ſane. ⁊ multo magis peccat cū accipit teſtis pecuniā ad falſitatē dicendā vl occultā daz veritatē. Potest tñ teſtis accipe expenſas tā tū ab eo q̄ eū ꝓducit. puta ſi ex teſtionio ferendo dietā facit. vel etiā opam ſuā. ⁊ lucrū dimittit. ⁊ hmōi. iij. q. iij. Centuris. Accipiēdo aūt pecuniam ꝓ teſtionio. reſtituat ei a q̄ accepit. niſi ille deſſet ad cozrū pendū teſtē. nā tunc dz ei dari iuius iniuriā accepit vl pauplbz erogari. Quarto peccant in omiſſione teſtimonij. cum ferri dz in vtilitatē ꝓximi. Pro cui⁹ declaratione diſtinguendum est ſm. b. Tho. ſe. ſe. q. lxx. Nā teſtimonium ſup aliq̄ re quā quis nouit aut ab eo req̄ritur. aut nō req̄ritur. Si req̄ritur. tunc ſubdiſtinguēdū. q⁹ aut requirit autoritate ſui ſupioris cū ei teneat obedire. aut nō autoritate ſui ſupioris. Et ſi primo mō. i autoritate ſui ſupioris. cum ei obedire teneat in his q̄ ꝓtinent ad iuſticiam. tunc ſine dubio tenet ferre teſtimoniuz in his dumtaxat in quibz exigit ab eo teſtionū ſm ordinē iuris. puta in manifeſtis. ⁊ de quibz ꝓceſſit infamia. Et in hmōi omittendo teſtionium ferre peccaret. q⁹ cōtra obedientiā ageret. ⁊ contra charitatē non iuuādo ꝓximū vel bonū cum debet. Sed ſi exigatur teſtimoniū ab eo in nō manifeſtis. ⁊ de quibz nō ꝓceſſit infamia. non tenet ferre teſtimoniū. Si aūt req̄ratur teſtimonium eius non autoritate ſuperioris. tunc ad liberandum hoiem ab iniuſta morte. ſeu quacunq; pena. vel falſa infamia vel aliq̄ dāno tenetur nihilomin⁹ ferre teſtimonium. Qđ qđ facit

dictum psal. Eripite pauperē ⁊ egenū de manu peccatoris liberate Et illud Jnno. Negligere cū possis pturbare puersos nihil aliud est qz fouere. Nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto crimini desinit obuiare. lxxxij. di. Error Si nō requirit sup hoc ⁊ inde videt sequi iniusticiam et dāno prorimo notabile in persona. fama vel substātia tenet facere qđ in se est vt veritatē tenūciet ei qui pōt ad hoc prodesse. Juxta illud puer. xxiiij. Erue eos qui ducunt ad mortem. Et Ro. i. Digni sunt morte nō solū qui faciūt. sed etiā qui ꝓsentiūt facientibꝫ. ⁊. lxxxij. q. iij. Qđcdit cū pluribꝫ alijs. c. Et in ꝑdicto casu ſm Rai. de dāno etiā sacerdotes ⁊ alij clerici ⁊ religiosi tenētur. xiij. q. vj. Quāqz nisi sit talis cā in qua nō liceat eis ferre testimoniū vt in cā sanguinis. Idem Gil. Sup bis aūt que ad cōdemnationē alicui⁹ ptinēt nō tenet ſm Tho. homo ad testificādū nisi cū a superiore cōpellatur ſm ordinē iuris. qz si circa hoc veritas occultatur nulli ex hoc speciale dānum nascitur. etsi immineat periculum accusatori nō est curādū. qz ipe se in hoc periculū sponte ingessit. Alia aūt rō est ꝺ reo cui piculū imminet eo nolente. Gul. etiā dicit. qđ in odiosis exceptionibꝫ vl criminibꝫ nō ꝓsueuerunt testes cōpelli posse. licet qnqz cōpellant. vt in inquisitionibus. De bis vero q̄ in secreto cōmissa sunt alicui. vtrū debeat quis testificari etiā requisit⁹. dicit. b. Tho. se. se. q. lxx. qđ si quis hoc habet in secreto ꝑ cōfessionē s. auditā nullo modo pōt testificari qz nō scit hoc vt hō. ⁊ maius est vinculū sacramenti qꝫ ꝓcceptū hois. Sed si extra cōfessionē ei cōmissa sunt sub secreto distinguendū. qz si sunt talia q̄ statim cū veniūt ad noticiam hois debent manifestari. puta si ptinent ad corruptionē multitudinis corpalem vel spūalem. vel graue dānum alicui⁹ psone. vel si qđ aliud est qđ ꝓpalare tenetur debet manifestare testificando vel manifestando vel denunciando. qz cōtra hoc debitū nō pōt obligari ꝑ secreti cōmissum. iuxta illud. Jn malis promissis rescinde fidē xxij. q. iiij. Si aūt sunt talia q̄ quis ꝑdere non tenetur. vnđ pōt ex hoc obligari qđ sibi sub secreto cōmittunt. et tūc nullo mō tenet ea ꝑdere etiā ex ꝓcepto superioris testificando. Et rō est qz seruare secretū est de iure naturali. nec pōt homini ꝓcipi cōtra illud quod est de iure naturali.

Aduocatus .§. viii.

procurator ⁊ iurisconsultus peccare pōt multipliciter. Et primo aduocatus si sciēter defendit causaz quā nouit iniustā ſm. b. Tho. se. se. q. lxxi peccat grauiter. i. mortaliter. Et rō est. qz illicitū est cooperari alicui ad malū faciendū. consulendo adiuuando. vel aliter consentiendo. Vñ dz Ro. primo. Digni sunt morte non solū qui faciunt sed etiā qui consentiūt facientibꝫ. Similiter etiam cū a principio cause credit iustā. ⁊ in ꝓcessu videat eā iniustā peccat grauiter defendendo eā non tñ dz eam ꝑdere vt. s. iuuet aliā ptē vl secreta sue cāe alteri ptī reueler. qz male faceret ⁊ contra fidelitatē. Sed dz eam deserere dicēdo clientulo qđ nō habet iusticiā vl eū ad cedendū inducere. vel ad cōponendū cū aduarsario sine sui ſm dāno. ⁊ tenet talis ad oīe dānum qđ altera ps ex ei⁹ auxilio incurrit. hec Tho. Idē Rai. ⁊ allegat. l. rē. C. de iudi. ⁊ idē statuit Greg. decimus.

De restitutione .§. ix.

videtur intelligendū in casu in q̄ clientulus suus qui obtinuit victoriā cause nō vellet vel non posset restituere. Nam ⁊ ille cū receperit vnitatem cause iniuste principaliter tenet cuz hoc nouit. Sed si ignoraret. puta qz aduocatus vel peritꝫ dicūt eū ius hꝫe videt excusare cum laboraz hac ignorātia di. xxxvij §. fi. Jnsup si dixit clientulo eum hꝫe iustam cām quā nouit iniustaz si causam ꝑdit tenetur ei de expensis factis sibi et alijs in litigando. Secus aūt si ipe clientulus cognoscens cām iniustā voluit eā defendere. extra de iniur. ⁊ dam. da. Si culpa. Secdo peccat aduocatus in defendendo causas cū est ignoras vel negligens. Nam si assumit iustam causaz. ⁊ ex ignorātia notabili vel negligēia sua qz nō laboraz in reuoluendo libros vt inueniat veritatē ⁊ clientulus amittit cām. peccat mortaliter. Et ratio est. qz notabiliter nocet ꝓximo cum possit ⁊ debeat iuuare. nec debuit se ponere ad illud officium. vel actū ad qđ nō erat idoneus. extra de iniur. ⁊ dam. da. Si culpa. ⁊ tenet ad restitutiōem dāni inde secuti clientulo suo ſm Rai. ⁊ Hosti. Si vero defendit cām iniustā quā credit iustaz ex ignorantia notabili. vtiqz peccat mortaliter. ⁊ ratio est. quia exponit se piculo grauis dampni ꝓximi. vnde ⁊ periculo peccati mortalis. et si obtineret victoriaz cause teneret ad satisfaciendum parti lese. Tercio peccat mortaliter aduocatus si allegat falsa cōtra conscīaz vel instruit falsum testē. vel inducit clientulū suū ad negandū veritatē. etiā si defenderet iustā cām. ⁊ aliter obtinere nō posset victoriam. Et rō est. qz ſm aplm Ro. iij. Non sunt facienda mala vt eueniant bona. Nec vn licet indebitis medijs viteniaturad bonū finē. Ad rōnem aūt nō videt teneri. Sed si abstulit bonā cām ⁊ iustaz aduersario ꝑ dictos modos. vel ꝑ cauillationē suam vel ipm grauauit in pe tendo dilatiōes superfluas. vel faciendo positionē duplicem vel cauillosam tenetur talis insolidū ad verū interesse. i. omne dampnū ſm Hosti. Gregorius decimus etiā statuit in supradicta constitutiōe. qđ id qđ aduocatus recipit in qua aduocatione vel consilio tene

Capitulū.xx.

tur duplū restituere, ⁊ nihilominus de damnis tenetur satisfacere lesis. Et idem statuit de ꝓcuratore. Et iurisconsultꝰ in dando consiliū sciens in causa quā nouit iniustā. si optatur victoriā cause illud consiliū. similiter ad oīa dāna. Non aūt si credit iustā ⁊ hz cām credēdi. extra d're. iu. Nullus ex cōsilio tenetur alteri nisi fuerit fraudulentum in. vi. Si aūt cā est dubia vtrū. s. cōtineat iusticiam nec ne dū sibi remanet dubia vsq; ad diffinitionē cause licet aduocato, ꝓcuratori ⁊ iurisc̄onsulto iuuare ꝑm Tho. vbi sup. ⁊ guil. Quarto peccatur ab aduocatis ⁊ ꝓcuratoribus ⁊ iurisconsultis circa receptionē immoderatam salarij vel indebito mō ꝑm Tho. Quāuis .n. licite possint petere salariū vt mercedem sui laboris Cūi ⁊ Aug dicit q; licet aduocato vendere iusti patrociniū, ⁊ iurisperito verū consiliū. xiij. q. v. Non sane. non tñ debent petere immoderatum Intendit aūt moderamen salarij ꝑm Rai. circa quattuor. Primo ꝑm q̄ntitatē cause. Scōo ꝑm laborem aduocatiōis. Tercio ꝑm scientiā ⁊ facūdiam aduocantis. Quarto ꝑm consuetudinē regionis. Scōm hoc cōsiderationē potest maius ⁊ minus taxari salariū vt. iij. q. vij. §. Apud Urbē ⁊ ar. xij. q. ij. Concesso. ⁊. c. Vlterius. ⁊ extra de ꝓben. De multa. Concor. Tho. ⁊ Cl. vnde in hoc non pōt dari certa regula de q̄ntitate salarij. Et subdit Rai. q; ex quo cā est incepta nullū debet facere pactū cum litigatore quē in ꝓpriā recepit fidez. q; posset esse occasio magni periculi. iij. q. vij. §. Preterea. q; ꝑm glo. q̄n videret cām in periculo. tūc cogeret clientulū suū inire pactum cum eo dare sibi salarium ad libitū. Idem Cl. Petere q̄ pōt salarium immoderatū ab initio litis vel post factū ⁊ si a principio nō est factuz pactū determinatū salarij pōt ꝑm Hosti. aduocatꝰ cogere clientulū p iudicis officiū ad dandum debitum. Dicit etiā Hosti. q; nō licet pacisci de certa ꝑte litis. s. quota. puta decima vel centesima. alias debet ei interdici forus. i. exercitiū aduocādi. C. de postu. l. Si quis aduocatoꝝ. Sz de q̄ntita licet pacisci. i. certa q̄ntitate pecūie. dūmodo nō excedat debitū. Qđ dicit Aug. q; licet vendere recta cōsiliū vt supra dictum est. Intelligit Rai. ⁊ Cl. q̄n laborat in voluendo libros ⁊ studendo ⁊ disputando forte cū aliis peritis. Alias si sine labore posset rūdere credūt q; nil debeat recipere. sed gratis rūdere. Sed Hosti. restringit hanc sniam q̄n petens consiliū est pauper. Naz si est diues pōt petere salariū. ar. xiij. q. v. Non sane. Si em̄ nō laborat, tūc laborauit in preteritū studendo ⁊ discendo. Item aduocātes vel ꝓcurantes scienter in cā vsuraria peccant mortaliter Et si ex eoꝝ aduocatiōe vel ꝓcuratiōe q̄s sentiat ad soluendū vsuras vident teneri ad restitutionem. extra de iniur. ⁊ dam. da. Si culpa. Possunt etiā peccare in modo aduocandi cū. s. dicūt obprobria ⁊ derisiones ⁊ hmōi. que ꝓhibent. v. q. iij. In loco. ⁊. iij. q. vij. Si quis adeo procar. Sed de hoc ⁊ pluribus alijs habet infra in. iij. ꝑte ti. ij. Et quomō debent aduocare pro pauperibus infra eo. ti. c. de inhumanitate.

Capitulū xx. de acceptione personarum.

QVia in iudicijs de quibus tractatuz est supra repitur frequēter inimicū acceptiōis ꝓsonarū qđ notauit ꝑs. in eo qđ inductū est supra in auctoritate illa. Vsqz quo iudicatis iniquitatē ⁊ facies peccatoꝝ sumitis. qđ vitiū est contra iusticiam distributiuā, ⁊ frequenter perpetrat q̄ncz ex auaricia. q̄ncz ex affectu sensuali amicicie vel parentele. Ideo nūc de hoc agendū hic est, quia peccatum ⁊ multū nocens bono cōmuni, ꝓhibet in lege diuina dū dicit Deutro. i. Non accipietis cuiuscz ꝓsonā. Ab hoc vicio ꝙpum fuisse immunē testan̄ sunt discipuli phariseoꝝ cū herodianis dicētes. Non respicis ꝓsonā hoīm. Mat. xxij. Et posset sic describi. Acceptio ꝓsonaruz est vitiū quo id qđ ex debito iusticie est alteri conferendū exhibet persone nō ob meritū ei⁹ ad ipam rem, ꝛ ob cōditionem ipi⁹ nō cōgruentez ad ipam rem. Propterea aūt dicit ex debito iusticie cōferendū. qz in his que dant mere ex liberalitate nō ex debito nō habet locū acceptio ꝓsonaꝝ si datur magis vni ꝓsone cz alteri. puta donat quis ex bonis suis centū amico vel consanguineo rōe amicicie, vel parentele qui nō donat extraneo. cz̄ius sit melior vel magis egeat hic nō est acceptio ꝓsonarū si dat magis vni ꝓsone. qz suū est. quod dat ⁊ nemini debet. ⁊ in re sua vnusquisqz ē moderator ⁊ iudex. ⁊ ex hoc ꝓbat. b. Tho. sup ep̄lam ad Ro. vt ait ap̄s. ij. c. Non est ꝓsonarū acceptō apud deū in eo videlicet q; peccatoꝝ quosdā relinquit in suis peccatis. quosdā ad se vocat dando eis grām suā quā non dat reprobis. Nam acceptio ꝓsonarū vt dictū est opponit iusticie. vñ locū habet in his que dant ex debito. qđ attendit iusticiā. Deus aūt nō ex debito sed ex gra vocat peccatores ad pniam. Tūm ad Ro. xi. Si ex operibus iam nō ex gratia. Et ad Titum. iij. Non ex opibus iusticie q̄ fecimus nos sed ꝑm suā misericordiā saluos nos fecit. In talibus aūt beneficijs gratis datis liberū est nō solū deo, sed etiam homini dare cui voluerit. Juxta illud Mat. xx. An non licet mihi qđ volo facere. Signāter autem subdit. Nō ob meritū ꝓsone. nā ad euz qui habet distribuere vel aliq̄ dare ex debito distribuenda ꝑtinet q; det illa ꝑm q; reperit meritum seu aptitudinē in ꝓsonis congruentem rei que dat. Nam ꝑm b. Tho. se. se. q. lxij. ad iusticiam distributiuā spectat diuersis ꝓsonis diuer-

sa tribuere ſm ꝓportionē ad dignitates ꝑsonaꝝ vt.ſ. vnicuiq; deſ ſm q̄ eſt in eo ꝓprietas digna ad id q̄ dat̄. Si igit̄ quis in dando consideret ꝓprietatē illam ꝑsone ꝓpter quā id q̄ ei confert̄ eſt ei debitū nō eſt acceptio ꝑsonarū. Et si quis cōsideret in eo cui cōfert̄. nō illud q̄ datur sit ei ꝓportionatū vel debitū. sed solū hoc q̄ eſt iſte homo Petrus vel Martin⁹. puta amicus vel cōsanguineus. vel sibi vtilis. hꝫ erit acceptio ꝑsonaꝝ. Sed ob conditiōez nō cōgruentē ad ipam rem. hoc dicit q̄ ſm. b. Tho. vbi supra contingit aliquā conditionē ꝑsone facere eaz dignam respectu vnius rei ⁊ nō respectu alterius. sicut hec cōditio. ſ. consanguinitas ad vnā personam facit eā dignā vt sibi plus dimittat̄ de patrimonialibꝫ bonis q̄z extranee ꝑsone. Sed ipa conditio nō facit eā dignam vt ꝑ hoc cōferatur sibi ob eaz de bonis ecclesiasticis seu officijs ⁊ beneficijs q̄ntū alij persone aptiori vel plus q̄ alij q̄ nō eſt parentela cōditio congruens ad talē rē ſ. beneficia vel officia ecclesiastica. Et perpetrat̄ hoc vitiū in officijs ⁊ beneficijs cōferendis in iudicijs exercendis. ⁊ in honoribꝫ exhibendis.

Et quātum ad col .§.I.

lationem bñficioꝝ queriť vtrū prelatus peccet in cōferendo beneficiū bono. ꝓtermisso meliori. ſ. etiā vtrū peccent eligētes aliquē in prelatū minus bonū. ꝓtermisso meliori. Et videť q̄ ſic. q̄z dicit Hiero. q̄ qui prestātioꝝ est ex oī pte. q̄ doctioꝝ. qui sanctioꝝ. qui in oī virtute eminētioꝝ ille eligatur ad sacerdotiū. viij. q. i. Licet. Tunc tpis cōiter sacerdotes hēbant curā aiaꝝ. q̄ non eligendo talem peccab̄. Et rñdet. b. Tho. in quadam q̄stione de q̄libet. q̄ ꝙs pōt dici melior dupliciter. Uno mō simpliciter. Alio mō ſm quid Simplr aūt dr melior q̄ est sanctior ⁊ plus hꝫs de charitate. Scdm q̄d dicit melior qui est melior ſm aliquē respectū. Contingit aūt aliquē esse meliorē simpliciter. i. maioris sanctitatis q̄ non est melior q̄ntū ad hoc q̄ preficiat̄ in eccl'ia. & alij minoris sctitatis erit melior eo in regimīe. quia forte magis eccl'iam iuuare poterit. vel ꝑ consilium sapiē vel ꝑ auxiliū potētie. vel q̄z deseruit in ecclesia. Non q̄ teneť prelat⁹ dare beneficiū vl' officium meliori simpliciter. & meliori quo ad hoc nō pōt esse q̄ preferat̄ vnum alteri nisi ꝓpter aliquā cām que si ptineat ad honorē dei ⁊ vtilitatē ecclesie iam q̄ntū ad hoc iſte eſt melior. Si aut̄ illa cā non ptineat ad hoc erit acceptio ꝑsonarū q̄ tāto est grauioꝝ q̄nto in rebꝫ diuis cōmittitur hec Tho. Et q̄z ē directe p̄ iusticiā ē mortale. ⁊ acceptio ꝑsoāꝝ directe ē p̄ iusticiā distributiuā. iō ē mortale. Notādū ēt q̄ q̄uis min⁹ bon⁹ simplr possit ꝑferri magis bono ī regimīe eccie. q̄z vtilior non tñ si sciat malū esse q̄uis possit iuuare ecclesiam ꝑ scientiā vel potentiā. q̄z in hmōi pmaxime requirit bonitas vite. alias sine peccato contra exerceri non pōt. hoc n. nō esset ꝑferre minus bonū & simpliciter malū. ⁊ ꝑ ꝑns qui nō eſt idoneus non debet preferri ei qui eſt aliq̄ modo idoneus. vñ ⁊ Albert⁹ magnus dicit expresse q̄ promouens ad ordinē vel curā pastoralez. vel aliq̄ beneficiū ecclesiasticū sciēter indignū absq; dubio peccat mortaliter. Hec nobilitas excusari pōt vt promoueat malus. q̄z q̄nto nobilior tanto nociuior. Et si dicat̄ q̄ alius nō sit ita vtilis omnio. ista rō non valet. q̄z vtilitas spūalis ꝑ alis ꝑ alia imponenda est. nec excusat paucitas ministroꝝ ecclie hec Albertus. Ad argumenta rñdet. q̄ vnicq; ceteris paribꝫ debet eligi ⁊ assumi ad prelaturaz doctior ⁊ sanctior. cū. ſ. sit alij⁹ ita vtilis ecclie sic ceteri. Sed vbi alius esset vtilior in gubernatione licet min⁹ doctus ⁊ sanctus tñ bonus. cum in hmōi debeat attendi vtilitas ecclie. ille pon⁹ debet prefici Glo. tñ sup dicto. c. dicit q̄ Aug. tñ pserat dicta comparatiua q̄ ponit Hiero. vij. q. i. q̄ debet esse sanct⁹ ⁊ doctus. sufficit em̄ q̄ sit bonus. Et est aliq̄s eoip̄o bon⁹ q̄ nō est malus. ex tra de ꝑsump. Dicūt. Alij tñ dicūt semp melioꝝ rem esse p̄ferendū. hꝫ. di. Hec e meritis. ⁊ hꝫ. xv. dis. c. fi. Et q̄uis Io. adhereat opinioni Aug. tñ. b. Tho. se. se. q. hꝫ. ar. tñ. tenet aliā opinionez dicens q̄ q̄ntū ad conscīam necesse est eligere ꝑ meliorē vel simpliciter. vel in cōparatione ad bonū cōmune. q̄z alij⁹ hūi nō pōt magis idoneus. verū q̄ntū ad hoc q̄ electio nō possit ꝓpugnari in foro iudiciali sufficit eligere bonuz. nec teneť eligere meliorē. q̄z sic oīs electio posset impugnari. Q̄ cē aliqs dēat eligi d̄ gremio eccie de iuſ cōi. ꝓpter statutū est. q̄z ꝑsumit̄ q̄ tal' dēat ee vtilior q̄ntū ad bonū cōe. q̄z. ſ. magis diliget eccīaz in q̄ est nutritus ſm. be. Tho. Non tñ per hoc tollitur quin de alia ecclesia possit assumi si vtilior habeatur.

Queritur secun .§.II.

do Utrū prelatus eccl'ie possit cōmittere cōsanguineo suo curaz sue ecclesie posposito meliori. Et videť q̄ nō. Nam dicit Hiero. loquens de Ioise qui instituit successorem sibi in regimine Jesum naue. nō filios suos vel ꝓsanguineos Nulla cōsanguinitatis rō. nulla hūa est cōtemplatio ꝓpinquitatis ꝓpinquis agroꝝ ⁊ predioꝝ relinquat̄ hereditas. Gubernatio ꝑ illi traditur quē deus elegit. qui. ſ. hēat spūm dei. viij. q. i Si q̄. Et sic videť q̄ ꝓpinquis nō sint dāda beneficia ecclesiastica. Rñdet. b. Tho. in quadam q. de q̄libet q̄ aliter dicendū est de cōsanguineo eque idoneo aliter de cōsanguineo min⁹ idoneo Si. n. cōsanguineus sit eque idoneus pōt ꝑ alū preferre consanguineū nisi forte ex hoc scandalū oriatur. vel aliq̄ exinde malū exemplū accipiāt

Capitulū .xx.

qñ ꝓbabiliter timeꝫ q alij ꝓlati inducent hoc ex emplo ad vandū suis cōsanguineis minus di gnis. Rō buius est, qr i hoc q̄ tet cōsanguineo eq̄ digno nil reperit vtilitatis eccie. vñ in hoc licz sa tisfacere amori naturali. q̄ charitati cōtrarij ñ est ꝫ magis charitate informat. Et hoc figurat Gene. xlvij. vbi Pharao dixit Joseph de fribꝰ suis Si nosti in eis viros industriosos institue eos magros pecor̄ meor̄. Si vo sit min⁹ idoneꝰ con sanguineꝰ ꝓlati. nō dz eū ꝓficere ad curam eccie postposito meliori. r hoc duplici rōe ꝓio qr insi peliter agit dispēsator q̄ negociū dñi sui gerens rēi⁹ nō meliorat cū possit. Secdo qr hoc vidz pti nere ad acceptiōez ꝓsonar̄. qr cōditio ꝓsanguīta tis nō est cōditio ptinēs ad curā eccie q̄ nō obti neꝫ iure sanguis ꝫ dīno mūere. Esset aūt ꝓditō facies ad negociū circa dispēsatiōes ptimoialiū bonor̄. vñ si eps de ptimoialibꝫ bis. magis ꝓpri deat suo cōsanguīeo mīus idoneo, nō ē acceptio ꝓsonar̄. ꝫ si rōe cōsanguīitatis magis ꝓpideat d ptimonio crucifixi nō caret vicio acceptōis ꝓso nar̄. Cōcordat idē T.ho.se.se.q.lxiij.arti. ij. Idez Tho.dicit.q.e.ar.i.q ptinet ad acceptōem ꝓso narū si qs ꝓmoueat ad ꝓlationē vel ministeriū aliquē qr diues est vel qr cōsanguineꝰ vl̄ amicꝰ est. q: diuitie vel parētela nō est cōditio faciens ad cām ꝓpter quā ille dignus sit tali dono. s. ꝓla tionis vel ministerij. ꝫ sufficiens scia cuz bonitate pertinet ad acceptionez personar̄ fm Jo. Hea pol. in q̄libet. Dispensare cōtra iura cōia vel pti cularia sine cā rōnabili magis circa vnā ꝓsonaz q̄ aliam, pura qr est amicus vl̄ cōsanguineus vl̄ diues r bmōi. vt si dispenset aū legitimā etatez vel ꝓmoueat, vel habeat curā aīar̄ vel dignitatē alquis qr amicus vel cōsanguineus vel diues vl̄ potens r bmōi nō aūt paup̄ r extraneus ec̄ si sit prior aprior vel si abbas vel prior dispensat cuz subditis aliquibꝫ in esu carniū in ieiunijs r vi gilijs r laboribꝫ. non qr magis indigeat vel alia rōnabili causa. sed qr magis sunt cuz eo astricti. Sic̄s etiā bīs distribue re aliquā elemosynaz collegij vel cōitatis vel testatoris nō dat illis q̄s credit magis indigere. ꝫ amicis vicinis vel con sanguineis minus egētibꝫ etiā pertinet ad acce ptionē ꝑsonar̄. Sil'r in cōferendis officijs se cularibꝫ per viaz scrutinij vel aliter si q̄s admit tat ꝑpendo fabā seu assensuz nō bis q̄s idoneos iudicat. ꝫ eis q̄ sunt amici vel cōsanguinei. l'vt seruiat amico in hꝰ ad acceptionē ꝓsonar̄ vidz ptinere. r grauiter peccat ar. di. lxvi. Viramur.

In honoribus .§. III.

etiam hoc viriū reperit, cū. s. aliquis honorat nō ratione virtutis quā in se bz vel saltem repūtat sed ratione diuitiar̄ vel alicuius vanitatis. Pro cuius declaratione dicit. b. Tho. se. se. q. lxiij. art. iij. q cum honor sit quoddā testimoniū de virtu te eius qui honoratur. sola virtus est debita cau sa honoris. Sed sciendū q̄ aliq̄s potest honora ri non solū ꝓpter virtutē propriā sed etiam pro pter virtutē alterius, sicut principes r ꝓlati ho norantur etiā si sint mali inq̄ntū gerūt ꝑsonā dei r cōitatis cui preficiunt. fm illud ꝑuer. xxvi Sicut qui mittit lapidem in aceruz mercurij ita r qui tribuit honorē insipienti. Quia. n. gen tilē rōez vel ratiocinationē attribuebant mercu rio. Dicit⁹ mercurij dicit tumulus ratiocinij in quo mercator mittit aliq̄n vnū lapilluz loco centum marcarū. Ita etiā honorat⁹ insipiens qui ponit loco dei r loco totius cōmunitatis. Et eadem rōe parentes r dñi sunt honorandi ꝓpter participationē diuine cōditionis. qr de⁹ est oim pater r dñs. Senes aūt honorādi sunt propter signū virtutis qđ est senectus. Sed hoc signuz q̄nq̄ deficit. Diuites aūt honorandi sunt. quia maiorē locuz in cōitatibꝫ obtinent r nō propter diuitias suas. Vñ idem. b. Tho. in. xi. q̄libet vbi ponit r querit. Utrū honorari diuites magis q̄ alios pertineat ad acceptionē ꝓsonarū. Respon det dicens q̄ dupler est honor. Primus. s. q̄ debetur alicui rōe sui ꝑfectionis propter ꝓpriā virtu tem sicut est cōmendatio. reuerētia r bmōi. r ad hunc honorē diuitie nihil faciūt. vñ si talis ho nor alicui exhibeatur erit acceptio personarum. Vñ dicit Valerius maximus q̄ honores q̄ vir tutibus debent sicut triumphi r alij bmōi apud romanos antiquos nulla pecunia emi poterant. Alius est honor qui debet alicui fm statū quem habet in republica. Sic etiā in ꝑsona respublica honoratur. Et ꝓpter hoc reges r principes ꝑ bono rantur fm illud. i. ꝑe. ij. Regem honorate. Et quia in republica terrena diuites statum obti nent altiorem. ideo ciues celestis Jerusalē q̄ si in Babilonia peregrinantes debent eorum in ter quos cōuersant morem gerere vt dicit Aug. in li. de ciuitate dei. Et sic diuites honorare illis dumtaxat honoribus qui ad exteriorem conui ctum pertinēt non est malum. Sed in his q̄ per tinent ad fidem xp̄i peccatū est ꝓferre diuites paupibus. sicut ministratores sacramentor̄. hec Tho. Vñ si quis vellet audire confessionē diui tum nō pauperū. vel non ita diligēter. aut trade re eucharistiam aut ordines aut alia diuitibus r nō pauperibꝫ. esset personarum acceptor. Si quis aūt pri⁹ audiret l'poti⁹ diuites qr credit eos ma gis indigere l' maiorā fructū inde seq̄ vel non ita patiēter expectare sic̄ pauper. nō ptinet hoc ad ac ceptōez ꝑsonar̄ ꝫ ad debitā discretionez. Et hoc est fm be. Tho. se. se. vbi supꝝ. q̄ facilius dispen satur in matrimonio in gradibꝫ cōsanguinitatis r affinitatis ꝓhibitis circa excellentes personas q̄ circa alias. Fit hoc enim propter fedus pacis

firmandum qđ magis est necessariū cōmuniti
litati circa excellentes psonas q̄ circa alias.

In iudicijs §. VIII.

quocz̄ phibet acceptio psonaꝝ. Vñ prouer. xviij
dicitur. Accipe psonā in iudicio nō est bonum.
Huius rō est. qz p hoc corrūpitur indiciū. & per
consequens iusticia. Nam fm. be. Tho. se. se. q.
lxij. arti. iiij. iudiciū est actꝰ iusticie, put. s. iudex
reducit ad eq̄litatem iusticie ea q̄ ineq̄litatē face
re pōt opositā. Personaꝝ aūt acceptio inequa
litatem quandā habet in nāntū attribuit alicui p
sone p̄ter p̄portionē suaz in q̄ cōsistit eq̄litas iu
sticie. & sic corrūpitur iudiciū p acceptionē perso
narū. Vñ & regula iuris dicit. In iudicijs non
est psonaꝝ acceptio bñda. de re. iur. in. vi. Vñ &
Nicolaus papa dicit. Necesse est fm sacraꝝ scri
pturarū documēta ac fm iusticie tramitē & accu
satum sil' & accusatorē adesse. Et vnā p̄tem q̄nta
cunqz̄ & q̄licunqz̄ predita sit autoritate sic proꝝ
sus audiri vt alteri p̄ri nullū p̄ei iudiciū irrogef
iij. q. ir. Necesse. Videnf notari cōtraria. xlv. dis.
Cum beatus. vbi dicit q̄ leuite & sacerdotes nō
sunt nisi p̄ grauibꝫ excessibꝫ corpaliter flagel
landi. cū tñ minores clerici etiā p leuibus verbe
ribus subijcianf. ar. ad hoc dis. xl c. i. & de offi. dele
ga. Sane. Jo. an. in glo. sup̄ dicta regla. sic sol
uit. In penis deferf dignitati & psone. vt in dic
to. c. Cum beatus. & de transac. c. fi. Item in se
dendo & assurgendo. vt dis. xciij. c. Non oportet.
Sed in iudicijs. vel sñia nō est bñda acceptio p
sonarū sed in eis est eq̄litas seruanda vt dicit p̄
dicta regula. Item in penitentie exhibitione. vt
xxvi. q. vij. Sacerdos. Item in fide xp̄i suscipiē
da. de conse. di iiij. ne q̄nq̄z̄ & alijs sacramētis
vt de cōiu. seruo. c. i. Et in paupum receptiōe cū
sufficere possum?. xl. dis. c. Quiescamus. & hmōi
Et nota q̄ licet iudex nō debeat vti acceptiōe per
sonarū vt hic. tñ vtile est in arbitrarijs iudicem
gratiosum hre. vt de offi. delega. Consuluit. Ca
uēat tñ ne in facienda gratia incurrat penā con
stitutionis. de sen. & re iudi. De cetero. Jo. an.

Capitulū xxi. de Sacrilegio in
q̄ntū p̄tinet ad auariciam.

Sacrilegiuz quan

doqz̄ ponitur inter species luxurie.
vt cū opus carnis exercetur a clericis
vel religiosis & monialibus seu a laicis cum eis
Aliqñ ex ira vel odio p̄cedit. vt cū percutif iniu
riose clericus. Aliqñ aūt̄ puenit ex auaricia. vt
cū quis rapit sacras res. vel de sacro loco. Et fm
hunc respectū inter vicia ad auariciā p̄tinentia
hoc ponitur. Sic aūt diffinitur seu describif sa
crilegium. s. q̄ est sacre rei lesio seu violatio. Isi
dorus tñ dicit q̄ sacrilegium dicitur ab eo q̄ le
git. i. furatur. quis sacrum. Vel pōt plenius sic
describi q̄ est viciū quo irreuerentia exhibef per
sonis vel locis vel rebus sacris. Et q̄z sacrū dicit
aliquid ex eo q̄ ordinat ad dei cultuz. & ex hoc q̄
aliquid reputatur ad cultū diuinum efficit q̄dā
dominiuz. sicut & illud q̄ ordinatur ad fi
nem bonū sortitur rationē boni. & sic ad illud ta
le sacrum debetur q̄dam reuerētia que referf in
deum. Et hinc sequif q̄ omne illud q̄ pertinet
ad irreuerentiā rerū sacrarū p̄tinet ad iniuriam
dei. & hoc est peccatū & habet rōez sacrilegij. hec. b.
Tho. se. se. q. xcix. arti. i. Est aūt speciale pecca
tum sacrilegiū distinctum ab alijs. qz in eo repi
tur specialis ratio deformitatis. qz. s. violatur res
sacra per aliquā irreuerentiā & opponitur virtu
ti religionis. ita q̄ ipa irreuerentia & debonora
tio que fit rei sacre dicif violatio. Sicut aūt̄ bo
nor est in honorante non in eo qui honoratur vt
dicitur primo ethicoꝝ. ita irreuerentia est in eo
qui irreuerenter se habet. q̄uis etiā nihil noceat
ei cui irreuerentiam p̄bet vnde & si res sacra i
se nō violetur. tamen q̄ntum est in ipo sacrilego
violat eam. Sicut & purpura regale indumen
tum facta honoratur & glorificatur. & siquis hāc
perforauerit morti damnat quasi contra regem
agens cuius nihil agat in psonaꝝ regis fm Da
mascenū. Ita si q̄s rem sacrā violet ex hoc ipo cō
tra dei reuerenniam agit. Repitur aūt sacrilegi
um in pluribus generibꝫ peccatorū seu materijs
s. in luxuria. in homicidio. in rapina. in furto. in ra
pina & hmōi. Nec tñ ex hoc sequif quin sit specia
le peccatū. Non n. est inconueniens vnā specialē
rationem peccati repiri in pluribus generibus
peccatorū. fm q̄ diuersa peccata ad finem vnius
peccati ordinanf. sicut etiā & specialis ratio alicu
ius virtutis pōt reperiri in pluribꝫ materijs et
generibus virtutū a quibꝫ imp̄atur. sicut iciu
uium aliqñ imperatur ab abstinētia. aliqñ a ca
stitate. aliqñ a religione. Quocūqz̄ g̃ genere pec
cati quis faciat cōtra reuerenniam sacris rebus
debitam. sacrilegiū formalitet cōmittit. licz ma
terialiter sint ibi alia genera peccatoꝝ. Interdū
tñ repitur sacrilegiū separatuz ab alijs peccatis
eo q̄ actus nō habet aliā deformitatē nisi q̄ res
sacra violaf. vt cum iudex rapit aliquem malefa
ctorem de loco sacro quē in alijs locis licite cape
re posset. hec. b. Tho. vbi supra. arti. ij.

Dividitur aūt sa §. I.

crilegiuz in diuersas p̄tes vel species fm diuer
sas rationes sanctitatis rerum sacrarum q̄bus ir
reuerentia exhibetur. Tanto autem aliq̄d sacri
legium est maius quāto res sacra in quā peccaf
maiorē obtinet sanctitatē. Attribuitur aūt san
ctitas & psonis sacris id est diuino cultui dedica
tis. vt sunt clerici & religiosi. & locis sacris vt sūt

Capitulū .xxi.

ecclesie.7 rebus q̄buslibet sacris.vt sacramēta.reliquie.vasa sacra.7 hmōi. Et q̄z sanctitas loci ordinatur ad sanctitatē hoīs.iō grauiꝰ est sacrilegium cōmissuz in pſonā sacrā q̄z in locuz sacrum. Sunt tñ in vtraq̄z ſpecie diuersi gradus sacrilegij ſm diuersitatē locoꝝ 7 pſonarū sacrarū. Grauius.n.est sacrilegiū cōmissuz in sacerdotē vl̄ p sacerdotē q̄z in subdiaconū vel diaconū.grauiusꝰ in epm q̄z in sacerdotē. Sil̄r grauiꝰ est sacrilegium cōmissum in choro vl̄ circa altare q̄z in altero loco eccl̄iastico. Sil̄r etiā tercia ſpecies sacrilegij q̄ cōmittit circa res sacras hēt diuersos gradus ſm diuersitatē graduū rez sacrarum. inter quas summū gradū obtinēt sacra quib⁹ homo sanctificatur 7 interea eucharistia q̄ pertinet rpm Etiō sacrilegiū q̄ cōmittitur circa eucharistiaz est grauissimū inter ea. post sacramēta ſm locuz tenent vasa sacrata ad sacramentoꝝ ſuſceptiōem. Exinde imagines sacre 7 reliquie sanctoꝝ in q̄bus venerantur vel honorātur q̄dammodo ipſe pſone sanctoꝝ. Deinde alia que ad ornatuz ecclesie pertinent ministroꝝ. Demū que sunt deputata ad ſuſtentationē ministroꝝ siue mobilia siue immobilia. Quicūq̄z cōtra aliq̄d predictoꝝ peccat.sacrilegiū cōmittit.hec Tho. vbi ſup̄ arti. iij. Unde 7 pius papa dicit. Sicut qui eccl̄iam dei vaſtat 7 eius predia 7 donaria ſpoliat 7 inuadit fit sacrilegus.sic ille qui sacerdotes eiꝰ inſeq̄tur sacrilegus iudicaꝝ. Non g̃ grauius peccatuz est fornicatio q̄z sacrilegiū. Sed sicut grauiꝰ est peccatum q̄d cōmittitur in deū q̄z q̄d in hoīe.sic grauius est sacrilegiuz agere q̄z fornicari. xvij.q. iij. Sicut. Q̄ peccatū carnale cōmissuz a religiosis sit sacrilegium habeꝝ. xxvij.q.i. Impudicas Item ois peccatū q̄d pſona sacra cōmittit materialiter 7 q̄si p accidens est sacrilegiū. quia aliquo modo est cōtra sanctitatē eius. Unū Hiero. dicit q̄ nuge in ore sacerdotis sunt sacrilegiū vl̄ blaſphemie. Formaliter aūt 7 p̄prie solum illud peccatū sacre pſone est sacrilegiū q̄d agit directe cōtra sanctitatē.vt si virgo deo dicata fornicetur Dicitur etiā. xvij.q.iiij.q. qui diſputant de iudicio principis dubitātes an honore sit dignꝰ quē princeps elegerit est sacrilegiū od̄ intelligit largē ſm quandā noīs extensionē Nam cū bonuz cōmune gētis sit quoddā diuinū vt dicit in primo ethicoꝝ. Unū 7 antiquiꝰ rectores rei publice diui vel diuini dicebant q̄si diuine prouidētie ministri. iō q̄d pertinet ad irreuerentiā principis.ſ. diſputare de eius iudicio an oporteat ipm sequi p quandā ſimilitudinē dicit sacrilegium ſm Tho. vbi ſup̄ art.i. Idem 7 de papa.7 hoc nisi conſtaret illud esse contra deū. Guil.aūt cum diſputat de iudicio intelligit.ſ. de iudicio principis reuocando in dubiū q̄d determinatur. Committit etiā sacrilegiū q̄ contra diuine legis sanctitatem aut neſciendo cōmittit. negligendo violant 7 offendit vt dr. xvij.q.iij.§.qui aūt. Dō large dr sacrilegiū ſm Tho. Et intelligit q̄ legem dei q̄s impugnat.vt hereticꝰ 7 blaſphemus q̄ ex hoc q̄ nō credit deo incurrit īfidelitatē 7 ex hoc q̄ diuine legis ꝛba impugnat sacrilegiū est.

De pena contra .§.ii.

sacrilegos. Nota q̄ triplex est pena. Prima est ſm Rai. excōicatio.aliq̄n maior.vt in sacrilegio cōmisso p iniectionē manuū violētaz in clericū vt. xvij.q.iij. Si quis suadente. 7 ꝓpter incendium vl̄ ꝓpter effractionē eccl̄ie vl̄ loci sacri. Alii q̄n incurritur minor in extralxendo p vim cōfugientem ad eccl̄iā vel locū sacrū de ea vt. xvij.q iij. Viror 7 alijs.c. Et hoc recte statutū est p q̄ peccat quiſ p hoc 7 torqueaꝝ vt dicitur Sap̄.xi. Peccat.n. talis cōtra pſonas vel loca sacra.7 iō iuſtum est vt arceatur a sacramentis 7 eccl̄ia ſm Tho. Secūda pena est pecuniaria etiā ab eccl̄ia inſtituta. 7 hoc etiā recte. Nā ſm Tho. cū pene ſint quedam medicine multi ſunt qui parū curant de penis ſpūalib⁹ magis aūt timent dediti mūdo penas pecuniarias.7 iō addita est talis pena vt magis arceantur a sacrilegijs timore ſaltē hūi. Qualis aūt 7 q̄nta ſit iſta pena 7 cui pſoluenda pro sacrilegio cōmisso in pſonā vel loca sacra vel rebus.hētur. xvij.q.iij. Si q̄s in atrio 7 Si q̄s contumax.7 Si quis deinceps.vbi ponunt diuerſe pene pecuniarie aliq̄n personis leſis. aliq̄n locis sacris violatis applicande. Et dicit guil.q̄ ille diuerſe pene ſunt poſite ſm diuerſas conſuetudines eccl̄iaꝝ. Et idem dicit Ul. vel q̄ arbitrio iudicis puniant. Sed 7 xij.q.ij. De viro nefando p sacrilegio cōmisso circa res sacras imponitur pna ſeptēnis cū certa forma ibi deſcripta Hodie tñ arbitraria est ſicut et alie.extra de pe. et remi. Deus qui. Tercia est pena pſonal̄. Nā ſm leges si atrox iniuria fiat pſone eccleſiaſtice. dicit Rai. q̄ pena est decapitatio. C. de epi.7 de. l. Si quis. Alias iudicis reſeruaꝝ arbitrio moderanda pro qualitate pſone rei loci tp̄is varietate. ff. ad.l. iul̄. pecul. l. Sacrilegij. Gratianꝰ cē dicit xvij.q.iiij. Si q̄s ſuadēte.§.ſe. Qui de eccleſia vi aliquē extremerit. vel in ipa eccia loco vel cultui sacerdotibꝰ.7 mīſtris aliq̄d iniurie imporauerit.ad inſtar publici crimiſ 7 leſe maieſtatiſ accuſabiꝝ. et cōuictus ſiue cōfeſſus capitali pna a rectoribꝰ puincie feriēꝝ ſicut in li. C. legiꝝ. ti. de epi.7 de. Si quis in hoc genus sacrilegij ꝛc.

Qui detinent .§.iii.

legata facta eccleſijs vel alijs p̄is locis 7 nō ſoluunt sacrilegium committunt large tamen ſumendo.vñ Hiero. Amico aliq̄d ſubtrahere furtū est. Eccleſiā vero defraudare sacrilegiū. xij.q.ij

Gloria. Et tales multū differendo vtiq; peccāt Quāuis.n. nō noceat hoc aīabus defunctoꝝ qui illa ligauerūt q̄ntū ad meritū dignū p̄mio gl'e q; ex ipa ordinatiōe eccl'ie fiende p̄secuti sūt meritum. nocet tñ q̄ntū ad expiationē penarū quibus est debitor. q; nō ita cito euadet vel subleuabitur. vñ dicunt necatores aīarū. xiij. q. ij. Qui oblationes. Si tñ fieret pua dilatio ex cā rōnabili, puta vt res vendenda multo maiori p̄cio venderetur q̄z tūc. sic inde mai⁹ suffragiū elemosynarū cōseqūref. tunc laudabiliter fieret. hoc Tho. in q̄libet. Itē nota fm Io. Neapol'. in q̄libet q; hæredes, vl' executoris testamētoꝝ q̄ differunt notabiliter exequi legata ad pias cās ex negligētia vl' auaricia q; est eis incōmodū. peccāt mortaliter. qđ. pbat duplici rōne. Prima est q; inferūt notabile nocumentū aīabꝰ defunctoꝝ q̄ntuz ad expiatiōez a pena qđ nō min⁹ q̄z inferre nocumētum magnū corpib⁹. hoc aūt vtiq; mortale. q; cōtra charitatē seu pietatē. Scōa est q; tales mandant excōicari. vt ptz. xiij. q. ij. Qui oblatiōes. Si nullus dz excōmunicari nisi p mortali. et in quibusdam diocesib⁹ est excōicatio lata p synodalez vñ sup hoc inuestigandū. Itē qui alienat vel emit sciēter bona eccl'ie immobilia vel mobilia p tinentia ad cultū diuinū vt paramēta calices et hmōi. in casu nō licito. vel ī casu licito ꝫ non fm formā eccl'ie q̄ bētur. x. q. ij. Hocius. et c. Si q̄s eps. et extra de re. eccle. nō alie. Nulli liceat. et c. Monasteriorꝝ. in de. peccat mortaliter. q; agit cōtra ordinationē eccl'ie et in dānū eccl'iaꝝ. etiam si iusto precio emeret sacrilegiū cōmittit. et non tenet alienatio. Et de hmōi alienationib⁹ eccl'iasticis et modo caꝝ bēs. j. in tercia pte. Itē faciētes statuta cōtra ecclesiasticā libertatē sacrilegiuz cōmittūt. Et imponētes clericis et p̄sonis eccl'iasticis tallias sine lic̄ia pape. exigētes pedagia et gabellas ab eis. et seculares trahētes eos ad iudicia sua. et capiētes et hmōi. Et quō vel q̄n sint excōicati, p̄pter hmōi. habes in quarta pte ti. i.

De sacrilegio .ſ. iiij.

cōmisso multipliciter p diuersas gētes cōtra sacra p̄li dei loquit̄ ps. dicens. Deus venerūt gētes in hæreditatē tuā. polluerūt templū sanctum tuū. posuerūt Hierusalē in pomorū custodiam. Scōm glo. cōtinuā q̄ntuz ad lrām deplorat ps. sacrilegia cōmittenda circa templū dei et devastatione Hierusalē p̄ p̄lm gentilē. Scōm aūt sensum spūalem sacrilegia q̄ fiūt et alia mala in templo spūali eccl'ie p male viuētes et pie perit liberationē ab ip̄is malis. Fer aūt fuit illud templuz Salomonis, p̄panatū et ciuitas Hierusalez depopulata. Primo per Nabuchodonosor sub Sedechia rege Iuda. qui cū exercitu caldeorum captā ciuitate Hierusalē muris destructis incēdit templū et abstulit vasa eius. vt habetur. iiij. Reg. vl. Scōo p Antiochum regē tpe Machabeorū q̄ idolū posuit in templo adorandum q̄d templū iam fuerat reedificatuz sub Esdra et Zorobabel. Sed de eo dicit. templū plenū erat illicitis et scortaniū cū meretricib⁹. ij. Machab. iij. Tercio p Thitum et Vespasianuz, p̄incipes romanorū post mortē xp̄i inde ad quadragintа annos. qui euersa fundit⁹ ciuitate templū eriam diruerūt fm q; xp̄s p̄nunciauerat dicens. Videritis has magnas edificatiōes. s. templi. Nō relinquet lapis sup lapidē qui nō destruatur. Et q̄uis tpe Dauid nōdum esset templū edificatū Hierosolomis. vñ et nec p̄panatū sed post multa tpa tñ vntur in locutiōe tpe p̄terito pro futuro, p̄pter infallibilitatem diuine p̄scie, in cuius libro, p̄hete legūt p̄phetando. Sensus est ergo. O deus gentes. i. gentiles. venerūt. i. venient et. polluerunt. i. polluent. Spūaliter autez de templo eccl'ie et Hierusalem militanti notant p̄nt tria genera sacrilegiorū. et detestenda. Primū perpetratum in abusiōne sacramentoꝝ ibi. Dei venerunt gen. in hære. tuā. Scōm optatuz in violatione sacrorū locorum ibi. polluerunt templum sanctū tuū. Tercium exercitatum in vsurpatione bonorum ecclesiasticorum ibi. posuerūt Hierusalem in pomorum custodiam.

Quātum ad p̄z .ſ. v.

mum. Sciendū q; hæreditas dei dicit̄ p̄lis fidel' eo q; possideatur a deo p fidez et gratiā sicut hæreditas ab hærede. Unde ip̄e dicit p Ezech. Hereditas mea israel. s. est. Israel interpretatur videns deum. et significat populū fidelē qui videt deum p fidem. Vel etiā hæreditas dei dicitur clerus deputatus diuinis officiis. vñ deros grece latine sors vl' hæreditas dr fm Isi. di. xi. c. i. Qui clerus dr hæreditas dñi. q; tales sic viuere debēt vt speciali p̄rogatiua sanctitatis possideantur a deo. Sed de vtriscz. s. fidelib⁹ et clericis cōsiderans psalmista multipliter sacrilegiū eoꝝ gentē do dicit. O deus gentes. i. gentiliter viuentes. vñ et gelxnne dediti venerunt in hæreditatē tuā id est in xp̄ianissimum et clerū. Sicut em̄ gentes id est pagani nullam reuerentiam habent ad sacramenta vel sacra eccl'ie. q; nō credūt esse sacramenta vel sacra nec alicui⁹ virtutis. Sic clerici et p̄lus xp̄ianus nullā reuerentiā verā oñdunt hīe ad sacramēta et sacra eccl'ie ex hoc cōmittentes sacrilegia multa. Certe gētiles suis sacris falsis exhibebant mlto maiorē reuerentiā q̄z fideles veris sacramētis. Nō oñdit diffuse p multa exempla Valerius maximus in. i. li. c. i. Vñ et ibi narrat q; cū in tēplo dee veste q̄dam virgines essent dedicate ad nutriēdū ignē vna ex eis sup hoc posita q; p̄misit ignē extingui ex negligētia occisa fuit

Capitulū .xxii.

ꝛ alia plura ibi. Et ꝙntum ꝯdem ad sacramēta maximū sacrilegiū est circa abusum maximi sacramēti. i. corpis xp̄i. Nō quidē perpetrant vtē do ipo in maleficijs ꝛ veneficijs. Unō ꝛ in cronicis legit quendā summū pontificem in sanguine xp̄i fuisse venenatū. Ad sacrilegiū etiā pertinet sumere indigne. i. cū peccato mortali q̄cūq; odio fornicatione vsura ꝛ hmōi eucharistiam. Talis efft fm Alpin. i. Corin. xi. iudiciū sibi manducat ꝛ bibit cū mortale sacrilegiū cōmittat. Judas ex indigna cōmunicatiōe cōsecutus est hūc fructū vt iniquitatē proditiōis conceptā executiōi subito mandaret indeq; ex magnitudie mali desperatus laqueo vitā finiret. Sacrilegiū etiā incurrit sacerdos cum mortali tractans ꝛ administrans ecclesiastica sacramēta ꝛ alia. Efft in figuram precepit dñs in veteri lege in applicatiōe leuitarū ꝛ filioꝝ aaron ad ministeriū sacerdotij q̄ raderent prius oēs pilos corpis sui. et lauarent ad designandū q̄ etiā a peccatis cogitationū criminaliū que significant per pilos debent se purgare p̄ nouaculam ꝓtritionis ꝛ aquā cōfessiōis. Propterea efft vt dicunt hebrei Oza q̄ tetigit archam dñi que eucharistiam significabat cum inclinaretur de plaustro bobus recalcitrantibꝰ subito morte correptus est, ꝓpter irreuerentiam q̄ nocte precedenti ꝓxīe cognouerat. Elideretur etiā magna irreuerentia ꝛ q̄si sacrilegiū stare ante altare in faciē sacerdotis curiose ꝛ fixe aspicere in sacramentū ꝛ que facit sacerdos. In huius figurā mandauit dñs in lege sua veteri q̄ archa nō nuda sed vestita. i. coopta traderet leuitis deportanda. ita vt nullus de populo eā videre nudam posset. Et q̄ Bethsamite eam nudā aspexerunt cū. s. in terris philistinoꝝ in terminos israel a bobus reducta est. mortui sunt. lxx. viri. ꝛ. v. milia plebis. vt habet. i Reg. vi. Insuper vti aqua baptismali vel aqua benedicta vl̄ crismate vel oleo sancto in sortilegijs vel in cantatiōibus ꝛbꝫ ē magnū sacrilegiū. Et sil̄r iterare sacra nō iteranda vt baptismū confirmationē ꝛ ordinationem. vel etiā in ipis vel alijs iterare formas sacramentoꝝ sine causa rationabili, vel materias eoꝝ ineptas prepare. vt vinū quasi marciduꝫ ꝛ farinam nō bene purgatā vel quasi corruptā vel hmōi. nō absq; sacrilegio est graue. Similiter ex incuria dimittere eucharistiam corrūpi. Vasa quoq; sacra ꝛ vestes sacras ꝛ alia ornamēta ecclesie, ꝛ multo magis reliquias sanctoꝝ irreuerenter tractare vel immūdas tenere, ꝛ laicos vti in suis repesentationibus his que sacrata sunt magnū sacrilegiū est. Et ꝙntuꝫ hmōi deo displiceant ꝛ offenditur. Danielis. v. Ubi legit q̄ cū Balthasar fecisset apportari vasa aurea que asportauerat pater suus vel auus Nabuchodonosor de templo dei de Hierusalem ꝛ eis vteretur, vidit digitos scribentes in pariete contra eum. Vane Techel Phares. p̄ que verba fuit sibi significatum vt Daniel exposuit q̄ ei auferenduꝫ erat regnum. q̄ nocte sequenti euenit. Nam ingresso Dario cū exercitu suo in ciuitatem capta est. ꝛ ipe Balthasar interfectus. Quā hystoriam recitat canon de conse. di. i. Testamenta. ad terrorē vt caueant sibi laici ab vsu ꝛ tactu talium. Nō q̄ detestabilis est incuria quorūdam clericoꝝ qui calices p̄mittūt rubigine destrui tobalias ꝛ pallas altaris ꝛ corpalia turpissima remanere. casulas ꝛ alia paramēta totaliter dilacerari. Et tamē ipi miserrimi nō paterentur talibus vestibꝰ indui. aut talibus tobaleis mensam suam parari. Et quid sunt ista nisi sacrilegia ꝛ magna irreuerentia ad sacramenta ꝛ sacra. ideo magna punitione digni diuina ꝛ humana. Pro istis ergo ingemiscens psalmista ait. O deus venerūt gentes in hereditatem tuā. qui eo ostendunt se gentiles ꝛ infideles q̄ ita irreuerēter se bñt ad sacramenta ꝛ sacra tua. Et hoc de primo.

Quantuꝫ ad se .§. vi.

cundum. s. sacrilegiuꝫ cōmissum circa loca sacra dicit. Polluerunt templū sanctū tuum. Templum dicitur a contemplando. q̄ ad hoc institutum est vt contempletur ibi deus orando ꝛ contemplando ꝛ meditando. Unde ps. Adorabo ad templum sanctū tuū. Et xp̄s. Luc. ix. ait. Scriptum est. s. Isa. lvi. Domus mea domus orationis vocabitur. Quā uis. n. deus cū spirit? sit nō capiatur loco nec locū ex se requirit, vt exaudiat qui vbiq; est. tñ in veteri ꝛ nouo testamento voluit habere speciale tabernaculū, vel templuꝫ seu ecclesias ad cultum suū ꝓpter ipos adorātes homines qui sunt corpales vt. s. accedētes ad ip̄m locum cū hac cogitatione, q̄ locus ille deputat? est ad colendū ꝛ adorandum deū cum maiori reuerentia ꝛ affectu accederent ꝛ manerent in eo. ꝛ inde cōsequent efficatius orōnes hominū exaudirent. vt dicit. b. Tho. p̄i. scē. q. cū. Ex benedictione aūt ꝛ multo magis ex consecratiōe ipius templi recipit locus quandā virtutem, vt diabolus non tm̄ possit imaginationibꝰ viciosoꝝ homines infestare vt dicit. b. Tho. scēa. scē. Sed istud templum materiale polluitur seu violatur p̄ multiplex sacrilegium. ꝛ multo magis tēpluꝫ rationale. Nō ꝺdem p̄maxime dicunt templuꝫ dei hi qui sunt diuino obsequio mancipati. vt clerici ꝛ religiosi consecrati, vel p̄ solennem professionem vel p̄ ordinationē. Efft ꝛ religio dicit sacra ꝛ ordines sacri. ꝛ caste vtentes ad q̄ illi tenentur ex voto. templū sunt spūs sancti, inquit Lucia virgo ꝛ martyr. Et primo ꝺdeꝫ violat ꝛ polluit tēplū materiale p̄ op? carnale ibi ꝑpetratū, ita q̄ indigꝫ recōciliatiōe ꝑcipue ꝫ Hostis.

cum est manifestū. Et sic ꝓbanatū fuit tēpluꝫ dei ab Antiocho rege, de q̄ dr. q̄. Nacha. iij. q̄ tē plū erat luxuria plenū ⁊ cōmessationib⁹ ⁊ scortā/tium cū meretricib⁹, vltroq̄ se mulieres ingere/bāt facientes int⁹ q̄ nō licebat & nō euasit ipunit⁹ impi⁹ rex de tāto sacrilegio. Nā ⁊ in itinere cōsti tutus cecidit in curru suo ⁊ vermib⁹ scaturientib⁹ corp⁹ ei⁹ intolerabili fetore exercitū grauans cor paliter ⁊ eternaliter mortu⁹ est in maris doloribus. Nec ibi resideāt mlieres pate in būtu meretricio ad capiēdas aīas iuuenesq̄ discurrētes ad ꝓuocandū eas, nōne magnū sacrilegiū videt ⁊ domū oōis fieri spelūcam latronū, vt verificet illud ꝓphete. Oculus me⁹ depdat⁹ est aīaz meā q̄z vt ait veritas ipa q̄ mētiri nō pōt. Qui viderit mulierē ad cōcupiscendū eā iam mechat⁹ est eā in corde suo. Nach. v. Sz q̄ etiā ibi tripudi ent vel ludāt multo grauī⁹ sacrilegiuz ē ⁊ male pōt excusari a pēcto mortali. Templū aūt būana le corpis clericoꝝ ⁊ religiosorū cū violat⁹ per opa carnalia sacrilegiū est tāto sceleratī⁹ q̄nto ꝓpri us est tēpluꝫ dei q̄ domus materiat⁹ cū ibi cēnt aliter inhītet. ⁊ p grām in creatura rōnali. Qui cunq̄ violauerit templū dei ait Apls. i. Cor. iij. Disp̄det illū deus. i. in diuersas ptes p̄det. am mā. s. ad inferos i udicādo. famā subtrahendo. et substantiā diminuēdo. Cōiter. n. tales male for/tunant⁹ ⁊ efficiunt⁹ infames. Si. n. sponsus ter/renus sufferre nō pōt sponsaz suā adulterare sed repudiat, aliq̄n etiā occidit cuz adultero. multo magis credendū est ꝙm grauissime indignari q̄ sponsa sua, s. aīa clerici vel religiosi alteri adhe reat. ⁊ p carnalia opa fidē ei frāgat. Et hoc est q̄d dicit Hre. de h⁹. Si. n. inter hoīes solet bone fi/dei ꝓtractus nulla rōe dissolui, q̄nto magis polli citatio ista quā cū deo pepigit. s. p votū solui si/ne vindicta nō poterit. xxvij. q. vij. Eliduas. Et ad hoc plurimū inducūt accessus ad mōasteria monialiū cū vanitatib⁹ mulier⁹ ⁊ tripudia q̄ fi/unt ibi ⁊ cōuiuia ⁊ cōfabulatiōes rer⁹ mūdanar⁹ vt clericoꝝ ⁊ religiosorū nimia familiaritate cū eis. Vñ in decret cauetur q̄ rarus dz esse ad eas accessus. ⁊ cū magna cautela ⁊ breuis oīo lo cutio. xxxij. q. ij. In decia. Bene q̄ dici pōt Pollue runt templū sanctū tuū. Sed pollui⁹ seu vio/latur templū dei materiale p sanguinis effusio/nē violenter ibi factā ⁊ indiget tūc reconciliati/one de cōse. di. i. Clestinus. In hoc sacrilegiū in cidit Joas rex iuda q̄ fecit lapidare Zachariā fi lium Barachie. i. Joiade sūmi sacerdotis inter templū ⁊ altare, vt hētur. ij. Paralip. xxiiij. post q̄d male fortunat⁹ est. Ad sacrilegiū etiā ptinet extrahere de tēplo p vim confugientē ad ipm si/ue ꝓpter debitū siue ꝓpter maleficiū q̄dcūq̄. Ta lis. n. ibi debet esse secur⁹ nec pōt p vim extrabi nisi esset publicus latro. xvij. q. iiij. Sicut vt no cturnus depopulator agrorū, vel iniuriā feciss̄et loco sacro, extra de immu. eccl. Inter. Templuz rationale polluit ⁊ violat p sacrilegiū q̄ manus iniecit violentas in clericū vel religiosuz vel reli giosam, ⁊ talis non solū peccat mortaliter & etiā incidit in excōicationē maiorem, nec pōt absolui circa sedem aplicam si iniuria fuit enormis. pu/ta vulnerationē, incarcerationē. notabilez pcus/sionem. xvij. q. iiij. Si quis suadente. Idez si hu stiliter quis insequit cardinales. Idem si facit banniri vel exilio tradere epm loci. de pen. Si quis in cle. Sed de his excōicationib⁹ declarati/onem habes diffuse in q̄rta pte ti. i. c. q̄. ⁊. inf.

Tercio sacrilegiū cōmittitur ⁊ polluitur dei tē/plum p incendium vel effractionē ipius vel lo/ci religiosi. q̄d factū est a Nabuchodonosore circa templum dei vt predixerat ꝓphe. dicens. Incende rant igni sanctuariū tuū. sed in bouem ex homi/ne cōuersus est. vt dicit Aug. ꝓpter superbiā suaz xvij. q. iiij. Viror. Nichanor strenuus in armis dux exercitus Antiochi q̄ minatus est destrue/re templū dei. victus est ⁊ occisus in bello cū exer citu suo a Juda machabeo. ⁊ dextera quā exten/derat cōtra templū cōminando suspensa est con tra templū ⁊ lingua ei⁹ p particulas amb⁹ tra/dita est. vt hētur. q̄. Nach. vij. Propter hoc eri am incurrit excōicatio maior. vt extra de sen. exc. Tua. ⁊ c. Conquesti. Et de hoc habes diffuse in quarta pte ti. i. De multiplici etiā pena hoꝝ sa/crilegiorū habes supra eo. c. §. ij. Cōmittitur in/sup irreuerētia locis sacris p alios modos, vt fa ciendo de eis stabuluz pro iumētis, aut tabernā ad comedendum vel bibendū, vel lecristernia po nenda. vel victualia ⁊ suppellectilia extra casum necessitatis, ⁊ emendo ⁊ vendendo in eis, quod tanq̄ sacrilegium detestando xp̄us eiecit flagel lis ementes ⁊ vendentes nō quidem in templo sed in atrijs templi q̄d minus est. Refert magi ster in hist⁹rijs scolasticis q̄ postq̄ magn⁹ Pō/pei⁹ devicta Judea ⁊ facta tributaria Roma mis, stabulari fecit equos in templo dei Hiero/solomis. semp postea fuit devictus. ⁊ demū deca pitatus qui prius fuerat fortunatissim⁹. Theo/dozicus etiā narrat q̄ q̄dam Julianus prefect⁹ orientis apud Anthiochiam intrans ecclesiam mingit cōtra altare dei. Sed paucis diebꝫ inter iectis visceribus putrefactis interijt emittens stercora p os. Per istos g̃ modos fideles pollue runt templū sanctū tuū dñe. Sed ecōtra statuit ecclesia extra de immu. eccle. Decet domū. li. vi. q̄ ad ecclesiā sit humilis ⁊ devot⁹ accessus. nec ibi fiant parlamenta nec iudicia, vel vanloquia sed auditio ⁊ meditatio attenta diuinoꝝ.

Quātum ad ter .§. VII

cium principale. Sacrilegiū perpetrat circa res

Capitulū .xxii.

ipas ecclesiarū.eas auferendo vel etiā eis abutē do.Vñ dicit ps. Posuerunt Hierusalē.i. eccle siam in pomorū custodiaz.Quādo fructꝰ sunt in agro fit aliqñ aliqđ tuguriū ad habitandum pro custodiēdis illis,sed ipis recollectis deseritꝰ tuguriū,ꝛ sicꝫ se paulatim ruit.Locꝰ etiaz vbi custodiunt poma in domo est cōmuniter locus vilis ꝛ desolatꝰ.Sic prelati vel seculares oñdūt habere aliquā curam de ecclesijs qñ est ꝓps mes sium vel vindemiaꝝ vt decimas ꝛ oblatiōes reci piant ꝛ fructus possessionū.sed his ꝓceptis nō amplius curant de eis ꝓmittentes destrui ꝛ rue re cum tñ ꝑm iura vna exquattuor ꝓnbꝰ reddi ruum ecclesie debet cōuerti in reparationē fabri ce.vt.xvj.q.ij. Quattuor.Locus etiā pomorū sa tis patulus est,ꝛ plures accipiūt de familia vel domo,ꝛ mures etiā rodūt.Sic bona eccl'ie fami liares cōsanguinei ꝛ qui ea ꝓcurant furant ꝛ ho mines bestiales etiā cōsumūt.Sed vt dicit Hie ro.Ecclesiā defraudare sacrilegiū est.xvij.q.ij.gl'a Hinc ꝛ Bonifacius papa ait. Nulli licet igno rare qꝫ oñe qđ dño consecrat̄.i.datur ꝑm glo.si ue fuerit homo siue aīal siue ager,vel q̄cquid fu erit dño semel cōsecratū.i.datū sanctū sanctorū erit dño.i.ad vsum sacerdotū qui debent sancti esse ꝓtinebit ad ius ꝓtinet sacerdotū. Propter qđ inexcusabilis erit omnis qui a dño ꝛ ecclesia cui cōpetunt aufert vastat ꝛ inuadit vel capit.et vsqꝫ ad emendationē ecclesieqꝫ satisfactionez vt sacrilegus iudicet,ꝛsi emendare noluerit excom municetur.xvij.q.ij. Nulli.

Quātum autē .§.viii

displiceat deo auferre res ecclesie vel templo res alias manifeste oñditur ꝓ exemplū Heliodori. Dicit enī cū fuisset missus a rege Hierosolimam vt acciperet multas pecunias q̄s audiuerat esse in templo dei,cū intrasset in templuz vt eas auferret apparuerūt ei tres angeli in forma humana. Vnus q̄dem equester armatꝰ cuius equus pe dibus anterioribꝰ ꝓcutiens pectꝰ Heliodori in terram prostrauit.Alij vero duo sequētes pede stres ipm accipientes flagellauerūt acerrime.ita vt mortuus fuisset nisi Onias summꝰ pontifex pro eiꝰ vita orasset.qđ ꝛ obtinuit,vt dēcur in.ij. Macha. Narrat ꝛ Justin' qꝫ Brennis dux gal lorū venit cū vi.milibꝰ cōtra grecos ꝛ spoliis ho minū satiatus ac deoz tēpla anhelabat volēs ra pere q̄ in tēplo Appollinis ꝑciosa erant.Veniēs igit' supbus habuit obuiā q̄ttuor milia hoīm q̄ nihil potuerūt cōtra tantū exercitū,sed potuit de us qui suā iniquā intentionez cognouit. Nam subito facto terremotu ꝑmaximo ꝛ cadente ꝑte montis Parnasi vbi templū erat.oppressit ma gnā ꝑtem exercitus.deinde grando ꝛ pluuia ca dens de celo exterruit,ꝛ i pe Brennis ex dolore se ipm occidit.sicq̄ reliqui fugiētes mortui sūt vt vnus nō remaneret. Dionisyus q̄z dñs magnꝰ ꝛ tirānus in Sicilia ex potētissimo dñio ad tan tam deuenit miseriam vt in senectute sua magi ster fieret pueroꝝ ad quā miseriā creditur deue nisse.q̄z culturā deorū cōtempsit,vt dicit Vale ri us. Dicit' etiā sacrilegiū nō solū cuz auferturꝫ crū de loco sacro vt calices paramēta.ꝛ hmōi de ecclesia,sed etiā cū tollitur sacrū de non sacro.vt predicta existentia extra ecclesiā vel locū sacrum Et insuꝑ cū auferturꝫ nō sacrum de sacro,vt qui furatur in eccl'ia que nō sunt sacra vt pecuniā si ue ecclesie siue secularium ꝓsonarū,vt.xvij.q.iij. Qui'quis. Piero.etiā dicit qꝫ clerici q̄ ꝑnt sus tentari de bonis parentū,ꝛ de bonis ecclesie vo lunt nutriri sacrilegiū incurrūt ꝛ cōmittūt.ꝛ p abusum taliū iudicium sibi manducant ꝛ bibūt xvi.q.i. Quoniā. Qđ intelligit' qñ nō deseruiūt ecclesie ipi ꝑm glo.vel etiā si deseruiūt eccl'ie que ab eccl'ia recipi unt' in malos vsus ꝙuertūt. vt in ludis focarijs ꝛ hmōi. Usurpantes patro natū aut bona vacantiū ecclesiarū vltra sacrilegi um sunt excōicati,vt habes in quarta ꝑte.ti.i.c. Non soluētes legata facta ptis locis faciētes sta tuta cōtra ecclesiasticam libertatē,vel iudicātes ꝑm ea alienātes bona ecclesiarū,vel monasterio rum cōtra debitā formā traxentes clericos ad iu dicia secularia sacrilegiū cōmittunt.de q̄bus vi de supra'e.c.§.iij.qui incipit. Qui detinent.

Capitulum.xvij.de Proditione.

Proditio ponitura

Greg.in li.xxi.moral'.inter filias'a uaricie.qꝫ cōmuniter ꝓcedit ab ea. Et potest describi sicꝫ sit quedam deceptio fa cta contra dominū,vel familiares suos in dam num rerum,vel persone aut manifestationem se cretorum eorum.Et de hac prophetans ps.con tra xp̄m periudam patrata in ꝓsona ipsius xp̄i sic ait. Homo pacis mee'in quo speraui.qui ede bat panes meos magnificauit sup me supplan tationem.Vbi tria videnda sunt.

Primo coniunctio familiaris ibi. Homo pacis mee in quo speraui.qui ede.pa.meos.

Secdo proditio crimialis ibi.magnifi.su pplan.

Tercio offensio ꝓsonalis ibi.super me.

Quātum ad pri .§.i.

mum Sciendum est vt dicit Boecius qꝫ nulla peior pestis ad nocendū q̄z familiaris inimicus Error est.qz cū ab eo q̄s sibi nō cauet multiplicit̄ pōt nocere.habuit aūt xps familiaritatem cum iuda.quia cum eo continue conuersabatur.ꝛ fa miliaritas eius ostēditur in dicto versu ex tribꝰ .s.ex beniuolentia.ex confidentia,ꝛ ex beneficen tia.Beniuolentia ad eum notat cuz ait. Homo

pacis mee. i. cū quo habebam pacē, vtpote q̄ meum ip̄m feci discipulum, & ex speciali amore & benivolentia in ap̄lm elegeram vt esset ex sacrato duodenario numero senatorū vnus quibus secreta sunt reserata. Vos inquit ip̄e eis viri amicos q̄ vobis omnia nota feci Jo. xv. Confidentiā insinuat cū additur in quo speraui. i. confidi. Sz q̄rit aliquis quomō x̄p̄s sperauit seu cōfidit in iuda cum scriptū sit Jhere. xvij. Maledictus vir qui confidit in hoīe. Cui citius rñdetur q̄ confidentia que inducit maledictionē diuinā seu reprobationē est p̄fidentia inhærentie finalis cū. s. quis ita confidit in aliq̄ vt totū suū adiutorium ab eo expectet. Sic aūt x̄p̄s in nulla cōfidit creatura. nec etiā electi eius. Est aūt confidentia suffragantie instrumētalis & ista est licita & necessaria būane p̄uersationi. Nullus. n. sibi ip̄i sufficit vñ indigens alterius op̄e oportet q̄ confidat de eo q̄. s. instrumētaliter eum iuuabit in eo q̄ requirit. Sic x̄p̄s speranit in iuda. i. cōfidit. i. ostēdit se cōfidere de eo in q̄ntū sibi cōmisit seruare locuplos vbi conseruabant pecunie x̄p̄o elemosynaliter date ad p̄uidendū necessitatibus suis & suorū vt dicit Aug ac si eēt fidelis cū tñ sciret eum furem, vel vt dicit glo confidit nō p̄ se sed p̄ membra sua. i. ap̄los qui credebant iudam ip̄m esse fidelem & bonū vt ceteri. Beneficentiā ad eum declarat dicens. qui edebat panes meos. Triplicē aūt panē ei x̄p̄s dedit ad esum p̄o maximo beneficio. s. Panem doctrinalem. Panem sacramētalem. Panem materialem.

Panis doctrina .§.II.

lis est sacra doctrina veritatis. de qua Eccl'. xv. dicitur. Cibauit illū pane vite & intellect⁹. Et Ecclesiastes. xi. Mitte panē tuum sup̄ transeūtes aquas. i. porrige doctrinā eis qui sunt in aq̄s tribulationū vt roborent, vel in aq̄s cōpunctionis p̄cōz vt spe consolent vel eis q̄ calcant & deserūt delicias delectationū vt i spūalibus delectēt. Istum panē edebat iudas qui frequētissime imo continue audiebat doctrinā x̄p̄i inducentē ad cōtemptum terrenoz. Et ip̄e etiā cū ceteris ap̄lis ad p̄dicādū eā missus fuit, vt expresse dic Aug. i. q. i. Christus. Sed tante bñficentie oblit⁹ veritatē perdidit. Ip̄m aūt imitant p̄dicatores qui veritatē mendaciū mutant falsa p̄p̄lis predicando vt placeant, vel veritates necessarias cū expedit reticendo ne displiceant. Vñ Chrisō. Nō solum ille proditor est veritatis q̄ trāsgrediens veritatem palam, p̄ veritate mendaciū loq̄tur, sed etiā ille qui nō libere, p̄nunciat veritatē quā libere defendere cōuenit proditor est veritatis. Nā sicut sacerdos debitor est vt veritatē quam audiuit a deo in scripturis sacris libere predicet, si laic⁹ debitor est vt veritatē quā audiuit a sacerdotibus probatam quidem in scripturis defendat fiducialiter. quod si nō fecerit prodidit veritatem. hec ille. ri. q. iij. Nolite. x̄p̄s aūt ē veritas & sic p̄similitudinem dicitur prodere x̄p̄m. Et hoc q̄ ad necessaria ad salutem & cum extat necessariū. Non enim semp̄ oportet nec decet omnē veritatez dicere vel populis predicare. etsi nunq̄ deberet mēdacium dici etiam ad profectum audientiuz. q̄ vt ait Ap̄l's. Deus nō indiget nr̄o mendacio.

Panis sacra- .§.III.

mentalis est p̄cipue eucharistia. Ejñ de ip̄o loquens dñs Jesus Joban. vi. ait. Panis quem ego dabo caro est p̄o mundi vita. Et p̄s. Panē angelorum m̄ducauit homo. & cibaria misit eis in abūdantia. Dicitur p̄terito p̄o futuro more p̄ophetico. id est manducabit & mittet. panis autem angelorum est deus. Cibaria autez dicit in plurali. quia non solum in sacramentali pane est deus, sed & caro christi & sanguis & anima. Hunc panem comedit iudas in vltima cena. s. eucharistie cum alt̄is. Unde Aug. sup̄ psalteriū. Christus qui fecit nobis i. quale exemplum tribuit qui tanta pateniia suum proditorem vsq̄ ad mortem sustinuit, vt ei primo eucharistiaz p̄prio ore confectam suis manibus traderet. i. q. i. Christus. Sed tanti beneficij ingratissim⁹ mor. ip̄m prodidit osculo quod nunc datur in missa in signum cōmissionis, quia est sacramentū vnitatis & pacis cui assimilantur sumētes sacramētum cum conscientia mortalis peccati & incōtriti accendentes, vt amici & osculantes & sibi viuētes p̄cōmunionem, sed tradentes eum in manus inimicorum p̄ malam dispositionem. i. demonum & peccatorum quib⁹ sunt pleni q̄ntum in eis est. Unde Hiero. Dic mihi sacerdos, dic mihi clerice, quomodo eisdem labijs quib⁹ osculatus es labia meretricum oscularis filium virginis? O iuda, osculo filium hominis tradis? Et assimilat tales iude proditori. Et idem de accedentibus cum alijs criminalibus.

Panis materi .§.IIII.

alis. nōie in scriptura sacra cōplēditur oīe necessariū ad vitam humanaz. Et hoc modo debemus intendere cum postulam⁹ in oratione dominicali. Panem nostrum quotidianū da nobis hodie. i. in p̄senti tempe. hec sunt nobis necessaria ad vitam panis & vinum & oleum & vestimentum & alia necessaria. Hunc panem edebat iudas sibi a dño procuratum. Et vide mirabilem dñi clementiam & beneficentiam, q̄ eum sciebat inclinatum ad cupidicatem, vt posset satisfacere sue auaricie aliqualiter ne omnio carēs pecūia induceret ad satisfaciendū p̄ditōez cōmisit sibi loculos vt inde posset auferre aliqua per

Capitulum .xxii.

mittēs minus malū .s. furti vt cessaret a grauio
ri .s. pditōis et ipa rei dispositōne. Sed ignis
auaricie nūquā dicit sufficit puer. rrr. Id tan
tum eum nefas auaricia durit vt magistrū bñ
factorē z dñm suum vēdēdo pderet p vilissimo
pcio. Huic ārt pessimo pditori cōpari oñdit. Se
da p pecuia dicētes falsa testimonia i iudicijs
z bimōi z discordātes a veritate p sua cōmodi
tate. Cū sup Manasicait tractās illō mar. rriij.
Abijt iudas ad sūmos sacerdotes. z cōstituerūt
ei pecuniā se daturos vt eū pderet. Multi ho
die inde zelus qz dñm z magistrū suū veūqz p
pecuniā vēdidit velut īmane z nephariū erhor
rēt nec tñ cauēt. Nā cū p mūeribo falsū contra
quēlibet testimoniū dicūt pfecto quia veritatem
p pecunia negant veū p pecuia vendūt. Ipe ei
dicit. Ego sum veritas. Cū societatē fraternita
tis aliqua discordie pestē cōmaculāt. veū pdūt.
qz deus caritas ē. Qui ergo veritatis z caritatis
iussa spernūt veū qui veritas z caritas est pdūt
Maxime ei cū nō infirmitate vel ignorātia pec
cant. sed in simlitudinē inde querūt oportuni
tatē .c. ri q. iij. Abijt. Non tñ intelligendum ē
vt p dicti ita grauiter peccēt vt iudas z si dāna
biliter.

Quantū ad secun. §. v.

dum notat pditio crimalis cū dr. Magnifica
uit i. magnā fecit supplantatōez. i. deceptionem
In euāgelio dicit iob. xiij vbi hoc dictū allega
tur. Qui mādducat panē meū leuabit cōtra me
calcaneū suū qđ ē assumptū ex alia trāslatōe et
in idē sonat. Leuabit calcaneū quo res multuz
pmit. i. erigēt contra me ad cōculcādū mei mortē
p pditionē suā. Est aūt pditio magnū zelus sū
me odiosū deo z hoīb. Nil enī ita nocet hūane
quieti z bono cōi binc oriūt maxīa odia. scāda
la homicidia. latrocinia ciuitatū z regnoz exter
minia. Fit aūt pditio trib modis. Primo i re
bus z dominijs. Secūdo i capiēdis z occiden
dis psonis. Tercio i reuelādis secretis. Primo
fit pditio qñ quis maīfestat res occultas dñi sui
amici vel noti sui maliciose alīs vt eas aufetāt
et pcipue inimici sui vel etiā cū ciuitatē vel ca
strū dñi sui vel amici opaī vt amittat et ipe vel
alius iuste accipiat. Et i vtroqz cāu vltra gra
ue mortale ppetratū tenet talis ad restitutionē
oīs damni tā ipis dñis z aīcis suis qz alīs īde
dāmificatis ēt si ipe nullā vtilitatē inde sequat
p illā regulā. Qui occasionē dāni dat. dānum
inferre videt extra de iiur. z dam. da. c. Si cul
pa et. rj. q. iij. Qui cōsentit cum glo. Talis fuit
pditō absoloīs q sub specie voti iplēdi trajit ad
se plin z cōgregauit i ebron. Et facta cōiuratio
ne cōtra pcem pditorie abstulit regnū pri suo
dauid. Sed qcitius recepit qđ meruit. Nā re
manēte suspēso i quercu p capillos sub q̄ eque
ster trāsibat ioab hoc audiēs tribo lāceis eū iter
fecit. Historiā habes diffuse. ij. reg. xviij. Secū
do fit pditio circa psonas vt capiantur ab ini
micis vl occidātur. Sic dalila pdidit Sāsonē
Nā cū ad importunā ei requisitōem maīfestas
set ei in q̄ erat fortitudo eius vocatis ad se phi
listeis eius inimicis a quibo acceperat pecuniaz
pditorie caput ipius Sāsonis dormientis i geni
bus eius abradi fecit. et excitatū tradidit phili
steis: vt scribitur iudicū. xvi. Sic ioab osculās
Amasa sibi obnātē vt ai. co. gladio pditorie occi
dit eū. ij. Regū. xx. Et dauid p lras pditorie fe
cit vriam occidi. ij. regū. xi. Sic iudas osculo fi
liū hois tradens iudeis vt caperēt et occiderent
magnā fecit supplātationē. i. deceptionē magni
ficauit. Tercio mō fit pditio circa secreta reue
lata vt cū quis cōsilia z secretos tractatus dñi
sui vl ciuitatis sue reuelat inimicis vel alīs qui
bus nō debet puer. xi. qui ambulat fraudulēter
reuelat archana: qui aūt fidelis ē celat amici cō
missū. Siqui tñ aliqua illicita tractarēt i nocu
mentū alicuius vel aliquoz cōtra iusticiā si ma
le faceret reuelādo eis talia secreta vt sibi posset
cauere ab iniustis nocumētis mō tñ debito et
quātū fieri pt sine scādalo. ar. xxiij. q. iij. Osten
dis. et di. lxxxiij. p totuz. et. xxij. q. v. Hoc videt.
Exemplū in dnsi qui simulās se amicū absa
lonis vocatus ad cōciliū dissipauit cōciliū Achi
tophel qđ erat cōtra dauid. ac reuelauit ei que
tractata fuerūt i cōcilio p filios Abiatbar vt si
bi pideret. vt habet ij. regū. xvij. Heliseus etiā
pphēta reuelauit regi Israhel cōsilia secreta re
gis Syrie de bis in quib iniuste querebat illi
nocere. hoc tñ habebat et reuelatōne spūssancti.
iiij. regū. vi. Sed z cū qs peccatū alicuius nota
bile occultū maīfestat alīs publice corripiēdo si
ue socius siue plat dr pditor. Vñ aug. Si eū
scilicet occultū peccatorē vis publice arguere nō
eris correptor sed pditor. ij. q. i. Si peccauerit.
Similiter si sacerdos occulto peccatori etiam ex
communicato deneget in publico sacramēta vel
abstineat a cōione eius publice pditor est crimi
nis. Et hoc pbibetur. vi. q. ij. Si tantū. et mlto
magis que habet in cōfessiōe maīfestans pditio
est. et punit si cōuincitur. extra de pēni. z remi.
Dis. Si qs etiā lras clausas alicuius legat ad
uertēter vt sciat secreta eius pditor est et mor
taliter peccat: nisi forte ex quadam subita lenita
te vel ignorātia faciat. cū illi notabilē iniuriam
faciat et scandala multa possent euenire. Et hoc
nisi leges esset plat eius vel alius spem ponēt
in ratihabitōne. vel nisi esset maīfestus aduersa
rius eius dubitans ne aliquid ibi tractet cōtra
eum. Debuit enī scribens sibi pidere ne deue
nirent ad manus aduersarij.

Quantum ad ter. §. VI.

cium pncipale notat offensio pſone rpi ibi. super me. Maxima pena ē homi cū videt se pditū ab aīco ⁊ beneficiato. Vt ergo nullū gen⁹ pene deesset xpi passioni. ideo pmisit se pdi ab amico vnde vt singulare penā suā exprimēs ipam proditionez. Jesus in vltima cena turbatus ē spū -i. alteratus. et multū afflictus cōsiderās penaz ipius pditōis fiende p iudam. Sicut ergo patienter tulit pditionē suam sic ⁊ nos debemus ferre deceptiones ⁊ pditiones patienter.

Queritur cum. §. VII.

q̄s possidet iniuste aliquaz ciuitatē vel castrū. qz siz vsurpauit a vero et legitimo dño. si ciuis vl subditus talis iniusti possessoris vl alius occulte opet vt amittat talē ciuitatē vel castrū. ⁊ recuperet verus dñs eius si peccat. Ad qđ rñdet. q aut hoc agit ex cupiditate. vl odio. aut ex zelo iusticie. Si pmo mō. puta qz inde cōsequit̄ pmū tēporale. vt fieri cōsueuit i hmōi. nulli dubium quin peccet mortaliter. Radice enī infecta itēr ōis peste cupiditatis. q ē radix oīm malorū nō pt seq inde nisi fructus mortiferus dānatōis ar. i q. i. ferē. Non tñ tenebit ei q iniuste possidebat. et si amisit qz rē suā. prio dño restituit. et si nō debito mō. Jdē et dicit capitaneus exercitus Jsboseth qz ex indignatōe cōcepta cōtra eū p iusta rep̄hēsiōe. ac etiā spe talis remuneratōis q̄siuit tradere dñōm regni israhel. qđ iniuste tenebat Jsboseth filius saul. Dauid ad quē de iure spectabat dño illi pcedēre. iusto dei iudicio. pditorie a Joab occisus ē. vt dē̄tur. ij. reg. iij. Si aūt ex zelo iusticie mouet̄ totaliter vel etiā principaliter qz sperat etiā secūdario inde cōsequi aliquā remuneratiōnē talē q̄lis principaliter inducat̄ ex iusticia. nō videt peccare. qz q̄libet z primū iuvare ex caritate. sic in pſona. ita in rebz. Et ad hoc videt facere qđ ait Damasus papa. Qui p̄t obuiare ⁊ pturbare puersos. ⁊ nō facit. nihil est aliud q̄ fauere impietati eoz. Nec caret scrupulo societatis occulte qui manifesto factori resistit obuiare. xxiij. q. iij. q. p̄t. Et q̄uis principaliter hoc intelligat̄ de his q̄ hñt publicā ptātē. q ad hoc tenēt̄ necessario ex eorū officio. tñ etiā alijs p̄nt facere hoc ex quadā caritate. et hoc q̄si ver⁹ ⁊ legitimus dñs nō pt alio mō recuperare suā ciuitatē vel castrū p̄ supiorē vel aliū. Et ex tali pditione verisiliter credit nō seq mors vel scādalū alicuius Elī et Joiada sūmus sacerdos ⁊ iustus dñiuz regni iuda qđ sibi vsurpauerat. Athalia tyrannice ab ea abstulit facta cōiuratōe cōtra eā sancte et iuste. ⁊ restituit Joas filio Ochozie q̄ erat tūc septē anaoz ad quē de iure spectabat vt haberet. iij. reg. xi. Sz si hec fieri nō p̄nt sine mō tibus hoīm ⁊ pturbatōibus ⁊ scādalis aliorūz nullo mō hoc attētandū. Elī amb. Si nō p̄t alteri subueniri. nisi alter ledat̄ cōmodi⁹ ē neutrū iuuare q̄ g trauare alterū. xiij. q. v. deniq̄ et qz raro ⁊ q̄si nūq̄ ista fieri p̄nt sine morte hoīm et multis scādalis. ideo nemī cōsulendū nec p̄dicandū hoc agere. cū sp abstinere optet deri cosa cōsilijs ⁊ cooperatōne vbi mors hoīm p̄t accidere etiā p iusta cā. tum ꝓpter vitandā irregularitatē. tum ꝓpter scandalū hoīm qđ inde seq tur. nū ꝓpter horroꝛē effusionis hūani sanguis Elī greg. Si in morte longobardoꝝ me miscere voluissem hodie lōgobardoꝝ gens nec regem nec ducē haberet. sed quia deuz timeo in morte cuuslibet hois me miscere formido. xxiij. q. viij. Si in morte.

Queritur vtrū. §. VIII.

hoītē capitalē alicuius dñi vl cōtatis iniuste agētis vel bellātis cōtra ipm dñm. vel ciuitatē sit licitū pditorie occidere. puta p venenū ⁊ hmōi. pinatū a suis familiaribz. Ad qđ videt dicendum q nulli licet p̄iuate pſone alū occidere quocūq mō etiā q̄tūcūq malū ⁊ nociuū nisi i bello iusto vel se defēdēdo. si hoc non fit pditorie. Et rō ē qz ptra dñi p̄ceptū ē. ar. xxiij. q. v. de occidendis. et. c. si ñ licz. Sz nec etiā inducere aliquē ad pinādū venenū bostī. qđ ñ fit cōit nisi p familiares ⁊ amicos. qz nulli licet inducere alū ad mortale cū sit ptra caritatē. Nec faciēda sūt mala vt eueniāt bona scōm apl̄m qđ fieret si aliqua suasione vel pmissione quis instigaret̄ ad hmōi sicut nec licet inducere aliū ad mutuandum ad vsurā qui ad hoc paratus non sit sm hea. Tho. in summa. Offerēte aūt se aliquo ad hoc faciendum cū iam pactū sit in eo. nō videt illicitū vti mala volūtate eius in bonū suū ei aliquid pmittendo ob liberationē suā ab hoste iniuste grauāte ipm. Habenti enī iustū bellū ptra aliquē licz occidere eum sm aug. xxiij. q. i. quid culpat. ac etiam vti insidijs. xxiij. q. ij. dños. Sicut ergo pcrato ad tenerādū licet ab eo accipere mutuū ad vsurā ex cā aliqua honesta sm Tho. et fideli q̄uis nō liceat infidelē inducere ad iurandum p falsos deos. tamē ad firmandū pactum secū fuper iusto negocio licz vti iuramēto tali eius. qz hoc nō est inducere illū ad malū. sed malo eius vti ad bonū suū. Non enī pacto eius se sociat q̄ p̄ demonia iurat sed bono pacto eius a quo fidem seruat. i. fidelitatē sm Aug. xxij. q. i. mouet. Ad sim̄ulitudinē dei qui vtitur malis hominū in bonū glorie sue inde bona eliciēs. Sic ad ꝓpositum videtur posse dici qđ mala voluntate illius familiaris se ad hoc offerētis ad hmōi licitū sit vti ad liberationem sui iustā. sic audiui a peritis. Hec istud p̄dicandum vel consulendū ne

Capitulum .xxii.

paretur via pditionib⁹ ꝛ homicidijs. quilimo ꝛ
post factum ponenda esset penitentia aliqua ad
terrorē ꝛ cautelā. ar. xiiij. q. ij. in lectū. Sed vbi
talis hostis haberet iustā ciā. ꝛ iuste grauat vel
bellat cōtra talē. vl dubiū est quis habeat iusti-
ciā. nullo mō liceret. Si aūt alicui aliquid dr
sub sigillo secreti seu ꝓfessiōis extra tālē ꝓfessio-
nem. vel cū exactiōe iuramēti sup hoc vt secretū
teneat si illud reuelet sine causa vrgēte ꝛ ratio-
nabili peccat mortr faciēs cōtra ius naturale.
Sed si tenendo illud secretum inde seq̄ verisilr
pōt nocumētū notabile reipublice cōpaliter.
vel in tractatu pditiōis ciuitatis. vel spūaliter.
vel in dissemiatiōe alicuius erroris fidei ꝛ mo-
rū. vel etiā nocumēti ꝑticularis ꝑsone. vt cū q̄rit
mors alicuius. tūc subest cā vrgēs ꝛ rationabil
reuelādi secretū. Et iō nō obstāte q̄cūq; ꝓmissi-
one vel iuramēto maīfestari dr vt obuiet malo
non tū p accusatiōem si ꝓbare nō pōt. q. vij.
plectūr. Sed p denūciatiōem eo mō quo fieri
pōt meli⁹. nec ī hoc peccat: nec piurus ē. q; vt di-
cit regula iuris in vi. Nō est obligatoriū cōtra
bonos mores ꝑstitū iuramēti. nec tenentur in
huiusmōi casū ꝟuare ordinē fraterne correctio-
nis vt. s. primo moueat. xx. Fm. b. Tho. se se. q. lxx
xv. nisi certꝰ eēt de emēdatiōe p secretā admo-
nitionem. De hoc tū pleni⁹ vide. s. in ti. ix. in. c.
de negligētia fraterne correctiōis. De reuelati-
one ꝓfessiōis hēs infra in tertia ꝑte. Sz q̄d si
q̄s lras alicui directas ꝛ ab eo p lectiōez eaꝝ di-
laceratas ꝛ ꝑiectas recolligat iūctas ꝑtes insil
ꝛ legat. Rñ. si vt sciat secreta eiꝰ faciat. curiosi-
tas ē. Si vt sibi ꝓficiat. ꝓuidētia būana est.
nec peccatū. Cuilibz. n. sibi licitū ē accipere rez
q̄ bētur p derelicta. cuiꝰ ē talis lra. Nā dr Clene
tis hoc ꝓcisse. Cū q̄dā magnꝰ mercator lras
accepisset a ꝓtibo oriētis vt aromata emeret mul
ta ciuitatis q; futuꝝ erat vt ꝑciū mlutū cresce-
ret eoꝝ q; inde trāsmitti nō poterāt illi tpoꝛibo
Ille plecta lra dilacerauit. ꝛ in terrā frustra ꝓ-
iecit. ml alicui dixit intēdēs illō facere de quo
cauꝰ reddebat. Sz alius tenuis mercator lras
illius frustra collegit. ꝛ simul suis ꝓtibo coapta
uit ꝛ legit. Quo facto cū hoc a nullo sciret ac-
cessit ad oēs apotecas q̄ hēbāt huiusmōi ī gros-
so vēalia. ꝛ certo ꝑcio currēte vsq; ad termiō totū
emit. Cūq; mercator magnꝰ cui lre directe fue-
rāt ireī ad emēdū inuēit oīa vendita. Interro-
gat de ꝑsōa emptoris. Virat nesciēs factū. sed
tamē ꝓcepit. Sicq; lucrū magnū q̄ ille spera
bat et huiusmōi. emptiōe alius sua ī dustria si-
bi ꝓcurauit sine iniuria eius: nec sibi ī aliq̄ te-
nebat. Sed verte casū. Quid si quis malcio
se intendens noceri alteri scribit litteram viri-
gendam alicui vt suo amico admonens eū vt
emat multū de aliquo mercimonio. lana. serico
aromatib⁹. huiusmōi q; erūt chara in futuꝝ
quod nouit falsuꝝ esse. ꝛ ꝓmittit sibi cadere in
aliquo loco publico vbi frequētat aliquis quē
odio habet vt eam inuentaꝝ legat. ꝛ talia emat
vt inde multū ꝓdat. ꝛ totū hoc sequitur? Rñ.
Talis vtiq; grauiter ꝛ mortalr peccat intēdēs
primo nocere ꝓtra charitatē agēs. de pe. di. i. c.
nūquid cū. c. se. Nō tū tenet satisfacere de dāno
q; nō dedit occasionē efficacē dāni extra de iniu
riis. ꝛ dā. da. si culpa. Nō. n. ita leuiter debuit
credere sibi. g̃ imputꝰ suā leuitatē. Sz quid cū
ciuis vn⁹ vnius ciuitatis ꝛ fidelis iurat⁹ cuiusdā
ꝓncipis sciuit machinatiōez ciuitatis cōtra
ꝓncipē. ꝛ ecōuerso ꝓncipis ꝓtra ciuitatē cui dz
ciri⁹ reuelare. ꝓncipi vel ciuitati? Rñ. Fm. Io.
de Neapol. in q̄libet. io. Sciēdū primum est. q;
machinatio stricte ꝛ ꝓprie accepta sonat in ma-
lū. Est. n. malū seu iniqua excogitatio ꝓtra ali
quē. Sz large ꝛ cōiter accepta ē idez q; excogi-
tatō alicuius mali iuste vel iniuste inferēdi ali
cui. ꝛ sic accipiēdū est in ꝓposito vt q̄stio ꝓposi-
ta latius determinetur. Que quidem q̄stio pōt
distīgui in septē casus. q; aut vtraq; machina-
tio. s. ꝓncipis cōtra ciuitatē. ꝛ ciuitatis ꝓtra ꝑn-
cipē est iusta. aut vtraq; iniusta. aut prima est
iusta. et secunda est iniusta aut econuerso. Pri
ma est iniusta. ꝛ secūda est iusta. aut ē dubiuꝝ
de vtraq; an sit iusta vel iniusta aut ē dubiuꝝ
de ꝓma sola. s. si est iusta vel iniusta. aut de secū
da sola. Primo igit cū. s. vtraq; machinatō est
iusta. Dicendū q; neutram talis debet reuela-
re. Rō est q; bonū bono nō est cōtrariū. q̄ō ergo
est impeditiuuz boni ipi⁹ tanquam ei contra
rium est malum. ꝛ illicitū. sed talis reuelatō in
quantum est ex natura sui est impeditiua talis
machinationis iuste. ergo est mala ꝛ illicita. Et
si diceret. q; talis qui iurauit ꝓncipi reuelare
omne cōsiliū ꝛ tractatū cōtra se factū. ꝛ iō ex vi
ptiti iuramēti reuelare tēt talē machinatiōez
Rñdetur q; iuramentū nou est vinculū iniq̄-
tatis. vñ ex nullo iuramento aliquis obligatur
ad aliquid illicitum. Talis autez reuelatio illi-
cita esset. q; impeditiua iusticie. ꝛ iō non teneꝰ
ad talē renelationē ratione iuramēti. Secun-
do vero casu cū. s. vtraq; machinatō iniusta est.
Dicendum q; vtranq; talis debet reuelare. Rō
est. quia quilibet debet impedire malum iniuste
inferendum ei quem debet eligere. cum dilige-
re aliquem hoc includat scz velle ꝛ ꝓcurare eiꝰ
bonum. ꝛ impedire eius malum. Sed bonus ci
uis debet diligere suam ciuitatem. ꝛ ꝓsiliarius
iuratus ꝓncipis debet diligere talem ꝑncipez
ergo debet malum vtriusq; impedire reuelan-
do machinationez iniustam contra vtrumq; sa
ctam. Et si diceretur q; talis iuranit non reue-
lare secreta ipsius ꝓncipis. Rñdetur vt sup

in precedenti casu scz q non tenetur ad tale iu/ramentum. nisi quando non reuelare esset licitum. In casu autem nostro est illicitum. vnde non tenetur ad obseruantiam iuramenti.

Sciēdū. q cuz ciuitati ⁊ pncipi est reuelanda machinatio cōtra se facta. si q̄ritur cui citi⁹? Rñdet q si pceps pest tali soli ciuitati. citius debz reuelare ciuitati q̄z pncipi. Cui⁹ ratio est quia illi plus obligatur quem magis debet diligere sed talis magis debet diligere talē ciuitatez q̄z talē pncipē. Et rō est: Propter qđ vnūquodq̄z ⁊ illud magis. sed bō dz magis diligere pncipē q̄z aliā singulirem psonā. q2 pceps gerit psonā ciuitatis. ergo magis debet diligere cōmunitatem siue ciuitatis q̄z talem pncipē. Dz si pnceps pre est nō solū tali ciuitati sed tori regno vel regiōi in qua est talis ciuitas. cui⁹ debet reuelare tali pncipi q̄z tali ciuitati. Cui⁹ rō est. q2 illi plus obligat reuelare quē tenet magis diligere. sed talis magis debet diligere talē pncipē ergo ⁊c. Bonū n. tori⁹ ē magis diligēdū q̄z bonū ptis. ß bonū tal' pncipis cū sit estimandū bonū tori⁹ regni se hēt ad bonū talis ciuitatis vt bonū tori⁹ ad bonū ptis.

In casu autē dubio an sit iusta vel iniusta vtraq̄z vel altera machinatio. supponere dz talis q̄ sit iusta. Cui⁹ rō est. q2 q̄ntū ad bonitatē ⁊ malicia idem iudiciū est de actu elicito interiori ⁊ de actu imperato exteriori. q2 act⁹ interior hēt bonitatē ⁊ malici ā ab exteriori vt ab obiecto ⁊ exterior ab interiori vt a principio. Idē ergo iudicium q̄ntum ad bonitatem et maliciaz est de machinatiōe interiori. ⁊ de bello exteriori Sed in casu dubio an bellum inductum a pncipe sit iustum vel iniustū. subditus debet bellare psupponēdū bellū esse iustū. Et sic ē de ciue respectu ciuitatis. ergo idē dicēdū ē de machinatiōe. Et q̄ in casu dubio subditus debeat bellare ad req̄sitiōez dñi sui. dicit Aug. ⁊ hētur. xxiij. q. i. quid culpat. Cū enī dubia sit sp in meliorē partē interpretanda. vt dicit Beda. ⁊ hētur extra de regu. iuris estote. Potissime hoc obseruandū est i factis plator⁹. q2 inferioris nō est de factis superioris sui q̄ ei incūbūt ex officō suo iudicare. Itē nota q nō ē sic de machinatōne sua contra pncipē ⁊ de machinatiōe ciuitatis reuelāda pncipi. Et hoc ppter duo quia nullus pōt licite eē sibiipsi causa mortis. sed alterius sic reuelādo suā machinationem. de qua non accusatur nec denūciatur esset sibi causa mortis sue. Secūdo q2 in potestate sua est veri similiter a propria machinatiōe desistere ⁊ resiliēdo impediret malū pncipis. ß nō est in ptāte sua q talis ciuitas resiliat a tali machinatiōe. Ad alios casus qui supra sunt positi tracti de primo ex dictis potest sumi responsio.

Capīm. xxiij. de turpi lucro. ⁊ ibi de ludo alea rum. et de aliis ludis p modū ꝓdicatiōis.

De turpi lucro de

quo dicit Apostol⁹. Neq̄z turpe lucrū sectātes i. Thimo. iij. Quāuis Apostolus loquatur ibi de promouendis ad ordines sacros. tamen ⁊ oēs fideles debent hoc fugere ne sint sectātes hoc turpe lucrū cuz hoc sit species auaricie que omnibus prohibetur. Dicitur aūt turpe lucrū stricte lucrum quod fit et ope aliquo prohibito a lge diuina vel humana ipsa tamē datione vel acceptiōe pecunie nō veri tavt contingit in acquisitis per meretriciū. concubinatum. histrionatum turpē. ⁊ p torneamētū ⁊ huiusmōi. Talia. n. opa prohibita sūt. nō aut accipe vel dare. p huiusmōi pecūiā. nisi inquantum fouet q̄s in peccato. Largius tū dicit turpe lucrum quodcūq̄z illiciti. siue operat restitutio. aut erogatō paupibz. sine non competat restitutō. Et sic turpe lucrū ē nō solū qđ supra dictū est. sed etiam acceptum per simoniam. per vsuram ac etiā ⁊ acceptū pro iudicādo bene vel male. aut pro testificando. ⁊ acquisitū per mercimonia illicita. ⁊ per ludum alee. Et iecūdum hanc acceptiōem. xliij. q. iij. quoniā multi cum duobus se. c. Sed de acquisitis p vsurā dictū est supra. De acquisito per simoniam quid fieri debeat patet supra in. c. i. Et de acquisitis pro iudicando in. c. de iusticia. Hic primo de ludo. ⁊ Sed primo notādū ē. q cū ludus importet q̄n dā festiuā actiōem triplex ē ludus. Prim⁹ puerilis ex magna deuotiōe ⁊ hic pamandus. Secundus contingens ex humana recreatiōe. et hic tolerandus. Tertius procedens ex diabolica suggestione. et hic eurandus.

Quātū ad primū .§. I.

inuitat psalmista dicēs. Omnes gentes plaudite manibus. iubilate deo in voce exultationis. Quem ludum exemplo suo facere docebat. cū luderet ipe ⁊ oīs israhel coram archa dñi vt habetur. i. paralip. xiij. Saltās nud⁹ ⁊ psallēs obtulit deuotiōem ⁊ affectū eximiū ad christū quē intellexit figurari i illa archa dñi in q̄ erāt virga. manna ⁊ lex mosaica. designāta deitatē potentissimā. carnē purissimā. aīam sapientissimā christi Michol vxor eius q̄ ista videt desperit signari synagogā olim dei sponsā despicieti christi humilitatem ⁊ veritatē misteriosq̄ ei⁹ dixit ipe David Ludaz ⁊ vilior fiam plus q̄z fact⁹ sum. ⁊ hūmilis ero i oculis meis. ij. regū. vi. Idē et ipsa Michol olim multū dilecta a dauid pūita est a deo facta sterilis vsq̄z in finē suū. Sic synagoga propter suam perfidiam sterilis facta est bonis operibz vsq̄z in finem mundi. Secūd⁹ lud⁹ est cuz

Capitulum .xxiii.

quis vtitur aliquibus ꝛ̄bis vel factis solacioſis ob recreatiõem ſui ⁊ alioꝝ. ita tamẽ ꝙ nil turpe ibi miſceat̃ vel deo iniurioſũ aut ꝓximo. nec gra uitas animi totaliter reſoluat̃. Et talis ludꝰ pertinet ad ꝛ̄tutẽ eutrabelie. Cũ. n. aĩmus laborat interioribꝫ curis ⁊ cogitatiõibꝫ. ſicut corpꝰ exterioribꝫ exercitijs ꝙ ꝛ̄turis ẽ finite. indiget ali qñ ꝺete ſicut corpꝰ refectiõe ſua. qꝺ ꝓcuratur p talia dicta vel facta ſolatioſa q̃ dicũtur ludus. bis ergo vtendũ eſt ſed parcẽ. ſicut ſal pro cõdimẽto ſm pl̃m. Hic ⁊ ſapiẽs. Interpõe tuis interdũ gaudia curis. Sic vidimꝰ beatũ Johannẽ ewãgeliſtã aliq̃ ludentẽ cũ auicula. ⁊ beatũ Antoniũ gaudentẽ cũ fr̃ibus ſuis. ⁊ p exẽplum cõmuni tractus dabilis inde frãgende ſi nõ relaxaret corrigẽtẽ ſup hoc facto ſcãdalizantes. De hoc ludo ꝺz Zach̃. viij. Ciuitas replebit̃ puerꝭ ludẽtibꝫ. Et Matt̃. xi. Similꝫ ẽ generatio h̃ pueris ĩ foro ludẽtibꝫ. Ludi puerorꝝ ad recreatiõem eorꝝ ſũt inuẽti. ꝓpter qꝺ pueris dicit ſapiens. Lude troco. Ad hꝰ. ſ. recreatiõem ſũt inuẽti aliq̃ ludi. p ado'eſcẽtibꝫ. vt ludꝰ pl'e. Alij p iuuenibꝫ vt iactꝰ pali. curſitatõ ⁊ huiuſmõi. Alij p viris. vt ludꝰ ſcachorꝝ. q̃ ludꝰ nec etiã clericis ẽ ꝓhibit̃ ſm Lau. tñ ad tollẽdũ ſcãdalũ laicorꝝ coã laicis nõ ꝺẽnt h̃ agere. Hiſtrionatꝰ bone ſtꝰ. p ꝺñis ꝓcipue tpalibꝫ. p ꝓlatꝭ catuli. ⁊ ſimiе licet potius ſolatia ſua in ſcripturis ꝺeberẽt q̃rere. iuxta illꝺ. ij. Machabe. xi. Hñtes ſolatio libꝺos ſanctos in manibꝫ noſtris. Terꝛi⁹ ludus ꝓcedẽs ex diabolica ſuggeſtiõe ẽ ludꝰ vbi fiunt turpes repũtatiões. vt mimoꝝ. l̃ piculoſa ⁊ nociua exercitia. vt torneamẽta paleſtra. ⁊ ludꝰ alee. ⁊ h̃. Et qꝛ hec plẽa ſũt peccatis diẽ Aug⁹ de pniẽte ꝙ cohibeat ſe a ludis ꝺe pe. di. vi. et ſancti viri iſta euitaueṛt. Unde Thob. iij. dixit Sare. Cũ ludẽtibꝫ nõ me miſcui. nec cũ his q̃ ãbulãt ĩ leuitate. Et Jere. In medio ludẽtiuꝫ nõ ſedi. ⁊ ad hoc ꝑtinet ꝓꝑcere ad inuicẽ ſara ſicut ĩ q̃buſdã locis ĩ carniſpriuio vel alijs feſtis qꝺ nõ ẽ dubiũ eẽ mortale. ꝓpter ꝓicula ſeq̃ntia.

De ludo alee vi §. ii

dẽda ſũt tria. Primo vtrũ ſit peccatũ. ⁊ an mortale vl̃ veniale. Secũdo vtrũ qꝺ acquirit̃ p ludũ talẽ ſit reſtituẽdum ei a quo acquiſitũ ẽ. Tertiõ vtr̃ cũ nõ ſit reſtituẽdũ an ſit ꝺe neĉitate ſalutꝭ pauꝑibus erogandus. vel ꝺe honeſtate conſilij. Qꝺ aũt ſit peccatũ ꝓz ex hoc qꝺ ꝓhibet̃ p legem canõicã ⁊ ciuilẽ. vt. ff. ꝺe aleato. p totũ ĩ auctẽ. De ſãc epi §. Interdicim⁹. extra ꝺe vita ⁊ hon. cle. Clerici. vbi ꝺz ꝙ clerici ad aleas vl̃ tarillos nõ ludãt. nec h̃. ludis ĩterſint. ⁊ q̃ꝫ. c. loq̃t̃ ꝺe cl̃icis tñ ⁊ laicꝭ. ꝓhibẽt. vñ ibi vacat argtmẽtũ a cõtrario ſenſu. ⁊ hoc ex alibi nõ ſolũ clericis. ſꝫ ẽt laicis ꝓhibẽt. vt diſt. xxxvi. c. i. vbi dicitur. Ebrietas aut ꝓhibet aut diaconus alee. ſeu ebrietati ꝛ̄uienſ aut ꝛ̄ſinat aut ceſſet aut certe dãnet. Subdiaconꝰ vero aut lector aut cantor ſimilia faciẽs aut ꝛ̄ſinat aut cõmuniõe ꝓriuet. Pari ⁊ laicus et canonicus apl'oꝝ. Circa hoc capitulũ notandum primo ꝙ ludꝰ alee ſecũdũ Guil. intelligit̃ ois ludus qui innititꝰ fortũe vt ludus tarilloꝝ. et idẽ videt̃ de chartis. vel naibis q̃uis ſit ibi aliquid ĩduſtrie ꝓncipaliter. tñ eſt fortũe. Ludus aũt ſcachorꝝ nõ ẽ fortũe ſ̄ ĩduſtrie. ⁊ ob recreationẽ inuẽtus. vñ nõ ꝓhibitus ſecũdum Richar. nec ẽt clericis ſm Lau. Ludꝰ etiã pl'e nõ ẽ fortũe ſ̄ exercitij. Nota ſcõo ꝙ ludus alee ẽ peccatũ mortale ſm Rai. qꝺ ꝓbari põt ex pena. Nullus. n. ꝺz ꝺeponi vel excõicari niſi pro mortali vero vel ꝑſumpto. ſ̄ ludens ad aleas ꝺebet ꝺeponi vel excõicari ſecũdũ illã canonẽ. Eꝑs ergo ꝛ̄c. Qꝺ credo verũ quãdo ex cupiditate q̃s ludit. ſ. ꝓcipaliter motus. nõ ob recreatiõem ſed ad acq̃rẽdũ ⁊ quid notabile p ludũ. Hã ludere q̃ꝺ modicũ vt pueri iaciũt vl̃ ob recreatiõem et moderate nõ videt̃ mortale. Unde. ff. ꝺe alea. l. ſi. ꝺz. ꝙ ĩ quiuio veſcẽdi cã ponit̃ ĩ eã rẽ familie ludere ꝓmittit̃. ⁊ hoc ẽt ĩnuere videt̃ textꝰ. c. illius ex mõ loq̃ndi. ꝺz enĩ ꝛ̄ſueuiſſe. illud ꝛ̄notat freq̃ntiã. i. valde ⁊ freq̃nter ꝛ̄ditus ludo. qꝺ fit cõiter ex cupiditate. Et q̃uis Guil. dicat quod tũc ẽ mortale. qñ ducit in ꝙſuetudiem. iſtud ꝛ̄ ſe ñ videt̃ ver. qꝛ ꝙſuetudo ⁊ ſi aggrauat peccatũ. nõ tñ mutat ſp̃ẽs peccati vel genꝰ. vt de veniali fiat mortale ſm. b. Tho. ſicẽ etiã vitiũ ebrietatis cui ludꝰ eq̃paratꝰ pẽa etiã p ſe' omiſſum auertẽter ẽ mortale. ſ̄ freq̃nter hoc faciens videt̃ hoc agere ex cupiditate. Nota tercio ꝙ illam penã ñ ſuſtiẽbit. ſ. ꝺepõnis ſ' excõicatiõis. niſi ducat h̃ in ꝙſuetudiẽz ſm Rai. imo ⁊ ſi ſit aſſuetꝰ ad huiuſmõi ꝺz priꝰ ad mõẽri. ⁊ ſi admõitus ñ ceſſauerit tũc pñiendꝰ illa pẽa. Neq̃. n. ꝑ mortali q̃s ẽ excõicãdus niſi fuerit ꝓmulgat̃ ſm. b. Tho. in. iiij. Nota q̃rto ꝙ hodie idẽ videt̃ ĩ ſubdiacono ſicẽ ⁊ ĩ diacono dicẽdũ quo ad penã illã ſ̄m Hoſti. extra ꝺe ſer. non ordi. Viram ur.

Quantum ad ſe §. iii.

cũdũ. Nota ſm. b. Tho. ij. ſe. q. xxxij. arti. vij. ꝙ tribꝫ caſibꝫ tenet̃ q̃s reſtituere qꝺ acquiſiuit p ludũ ex iure dño. ita ꝙ nõ ꝺz pauꝑibꝫ erogare ſed reſtitui. niſi cũ neſcirent̃ vel nõ inuenirent̃ perſone. ſicut accidit ĩ aliq̃s reſtitutiõibꝫ. Et primꝰ eſt cũ acq̃rit quis ab his qui rẽ ſuã alienare nõ pñt. ⁊ qui ſũt illi Rai. põit exẽpla vt furioſi. pueri. minores. xxv. ãnis ⁊ maxĩe pupilli ⁊ mente capti. ſurdi ⁊ muti. ⁊ ceci. ⁊ q̃ ꝑpetuo morbo laborãt. qꝛ enĩ tales rebus ſuis ſup̃eſſe. i. ꝓuidere non poſſunt ꝺandi ſunt eis tutores vel curatores. Inſti. ꝺe cura. §. Furioſi. Et quod dictum

est de pdigis videt intelligẽdũ de bis quibꝫ. ratione pdigalitatis dati sũt eis curatores a iudice ꝛ nõ de alijs. Serui etiã cuꝫ ꝙcquid hẽnt sit dñoꝫ alienare nõ pñt. Sz ꝛ religiosi si q̃ haberẽt ad vsũ suũ. vel p admĩstrationem illa tñ donare vel alienare nõ pñt illicite vt ĩ ludis vñ q̃ eis vicerẽt etiã platus ad restitutiõez tẽrent monasterijs vel platis. Clerici q̃ntũ ad res ecclesie cũ pauperꝫ sint. xvi. q. i. Cñ alienare illicite nõ pñt vt ĩ ludis. Filijfamil. qui emãcipati nõ sũt a patre alienare nõ pñt p ludũ vel alios modos nisi peculiũ castrense vel q̃si castrense, in quo vt dñi eiꝰ cẽsent. Et ꝙd sit peculiũ castrense vel q̃si vide sup Silr ꝛ vxores si nõ habẽt pafernalia. alienare nõ possunt. Qui ergo acquirit ab bis p ludũ restituere tenet tutoribꝫ. vel curatoribꝫ vel platis aut dñis eoꝝ ꝑm Tho. Rai. Pe. de pal. ꝛ alios nisi forte sit quid modicũ de quo presumi posset q eoꝝ supiores vt pres. tutores. et huiusmõi. nõ curarẽt. Secũdꝰ casus ẽ. cũ acq̃rit p fraudes. puta vtẽdo falsis tarillis. vel alio mõ decipiẽdo. Nã hoc restituẽdũ ẽ ei q̃ amisit. vel hñti curã eius, reputaf. n. hoc vt furtuz. ar. ad hoc. xiiij. q. v. Nõ sane in fi. ꝑm Tho. ꝛ Rai. Tertius est cũ quis attraxit aliquẽ ad ludũ p vim vel nimiã iportũitatẽ. siue in pncipio ludi siue ĩ medio cũ alĩ vellet dimittere. ꝛ ñ sinit. tẽ etiã tenet restituere ꝑm Tho. ꝛ Rai. q̃ ad hoc inducũt. c. Nõ sane. Quartꝰ casus ẽ qñ scilicet ludit volũtarius cũ volũtario ex cupiditate nõ p fraudẽ ꝛ vincit ab eo qui alienare põt res suas. Sz vbi viuitur legibꝫ imperialibꝫ vel mũicipalibꝫ pbibẽtibꝫ huiusmõi. ludũ ꝛ mãdãtibꝫ posse fieri repetitiõem amissoꝝ in ludo. vt. ff. de alea. l. fi. nec huiusmõi leges lũt p dissuetudiẽz abrogate q̃ ad restitutiõez. ꝛ tẽ circa hoc sũt varie opiones. Alliq̃. n. dicũt q tenet ꝙs restituere sic acq̃situ p ludũ si videz p sñiam iudicis ad hoc fuerit arrat. seu ꝙdẽnat. aliaꝫ nõ tenet. ꝛ rõ est q. tal restitõ est ꝓcepta ĩ penã lucrãtium ex tali lucro. nec iura q̃ de hoc loquũt dicũt q tal teneat restituere ipo iure, ß q possit repeti. Qñqz enĩ licite põt retinere aliq̃d añquã p sñiam iudicis reddere ꝙpellat. qõ tñ per sñiam iuste latã reddere necesse est. sicut patet de penis alioꝝ iuriũ. Et addit Pe. de pal. in. iiij. ad hoc q talis sib retinere nõ põt, ß dz pauperibꝫ erogare añ sñiam iudicis ꝛ tũc nõ tenebit si in iudicio repetat. si põt, pbare erogatiõem factã paupibꝫ, ß post sentiã dz q restituat. nec sufficeret paupibꝫ erogare. Alij dicũt simplr ꝛ indilucte nõ ẽ restituendũ. ß de necessitate paupibus erogãdũ. ꝛ hoc scõm Placen. ꝛ Ugo. Assignãt p rõe. cũ turpitudo vertit ex vtre vtriuslibet. melior est ꝙditõ possidẽtis. ff. de. cõdi. ob turpẽ cãm. l. iij. ꝛ iiij. Sed Azo dicit hoc frõte hic locũ cũ dedi aliquid vt turpe q̃d faceres. Secꝰ si dedi cõtrabendo vbi lex ꝙtractũ ꝓhibet cõtractũ est. vt. C. de. agri. et cẽsi. l. quẽadmodũ. Et idẽ dicit Hosti. Alij dicũt q tali iure durãte sic acq̃situ est simplr restituẽdũ ei a quo acq̃situ ẽ ex iure positiuo q̃ iura ꝓhibẽt nõ solũ ludũ ß ꝙ acquisitiõez p ipsuz. Et male fidei possessor de q̃ ꝓra leguz iura mercatuz. C. de agri. ꝛ cẽnsi. l. Quemadmoduz. Hec ẽ opio Azo. ꝛ Glo. sup c. Episcopus. dist. xxv. ꝛ c. Clerici. de vi. ꝛ hone. cle. ꝛ Hosti. dicẽ q̃ fere oẽs doctores hoc sentiũt. Hãc opiniõem firmat ꝛ sequitur. b. Tho. vbi supra in quarto sententiaꝝ di. xv. Et Ricar. in. iiij. q̃ est restituẽdũ illis ab q̃ sunt talibꝫ legibꝫ astricti eis a quibus acquisitũ ẽ si sciũtur durãte tali iure ĩ suo robore ꝛ nõ abrogato p dissuetudiem. ꝛ hoc nisi quis lucratus fuerit ab eo q̃ eũ attraxit ad ludũ in quo casu nõ tenet illi restituere qui amisit. ß erogare pauꝑbꝫ. Idẽ Rai. Quarti dicũt vniuersaliter restiõem fiẽdã. s. etiã ĩ locis vbi lies nõ subticiũt legibꝰ imperialibꝫ. Et rõez assignãt qz sez talis restitõ in iure canõico implicite est posita. Nã leges ĩperiales nõ ꝙtrariant iuri diuino aut p cõtrariam rõnabilẽ ꝙsuetudiem approbatas obseruãdas ee iura canõica decreuerũt. vt pz di. x. de capitulis. ꝛ ĩ alijs. c. Sz ius impiale ꝓhibet talẽ acq̃situm ergo ꝛẽ. Sz ad hoc posset rñderi. q ẽꝫuis ius canonicũ cõfirmet iura ciuilia iure diuino vel canõico nõ ꝓtraria, nõ tñ extẽdit obligatiõem illoꝝ iuriũ ad eos qui eis non sunt subiecti d iure, vel antiqua ꝙsuetudie. Hec etiam ita ffirmat quin possit per cõtrariam consuetudinem abrogari sicut et ius canonicum. Aliquãdo etiã abrogatur. vt di. iiij. c. statuum. cum. ꝙ. le. Cñ hac opinio ẽ omnia magis placz opinio. b. Tho. supradicta.

Quantũ ad ter .ꝙ.IIII

tiũ cũ. s. quis lucrat ĩ bꝰ ludis cũ volũtario valẽte alienare ꝛ sine fraude ꝛ q̃ legibꝫ ipalibꝫ nõ sũt astricti. l. alijs mũicipalibꝫ pariformiter, pbibẽtibꝫ bꝰ ludũ vel si sũt buiꝰ legibꝰ astricti tñ sunt per dissuetudinem abrogate quo ad factũ restionis. ꝙd agẽdũ de tali lucro. Circa hoc due sũt opiões. Aliqui enĩ dicũt illud pauperibꝰ erogandum de necessitate, ꝛ nõ posse sibi retinere. Alij vo dicũt hoc de honestate cõsilij. non de necessitate fiendum. Et quamuis prima opinio sit securioz. ꝛ iõ potius consulenda, non tamen videtur de necessitate imponãda vt ꝓpter hoc de negetur absolutio nolenti hoc facere, quia non credit sibi necessarium esse ad salutẽ. Et ad hoc faciunt dicta doc. Nã. b. Tho. ꝛ Ricar. in. iij. nil dicũt de erogatione pauperibus fienda quo ad eos qui non sunt astricti legibus imperialibꝫ l. etiã cũ essent per dissuetudinem abrogate

Capitulum .xxiii

Et Jo.an. ⁊ Jo.cal. sup̄ c. clerici de vi. ⁊ hone. de. dicūt tutū eē talia pau. pibus erogare. nō tñ dicūt fore necessariū. Idē Jonal. ⁊ asca. ⁊ Aler. angli. Francis. de zaba. dicunt posse defendi talem opinionē scz q̄ nō teneātur omino talia pauperibus erogare. quia cōsuetudo potuit dominiū p̄dentis in vincentem trāsferre Jo. de Imol. ista allegat. ⁊ nō reprobat. Rai. etiaz in summa sua dicit q̄. licz multi sapientes dixerūt acquisita p̄ ludos alee nō restituēda. ⁊ paup̄bꝰ erogāda. tñ mō sic seruaī. q̄ nec ad erogādum pauperibus sunt cogendi. ⁊ fieri pōt de huiꝰ elemosina vt de acquisito p̄ meretricium. qđ vtiq̄ cōsulit nō imperat. Pe. de pal' in. iiij. dicit. aliqs tenere q̄ q̄ tē nō est locupletior ampliꝰ nō teneī. q̄. s. p̄didit qđ p̄ ludū fuerat lucratꝰ. ꝓhibitū lege hūana. q̄ talis nō erat obligatꝰ pauperibus rōne alicuius recepti ab eis vel ꝓmissi i eos. Igit' ne paretur via ludis ⁊ turpibus lucris in bꝰ casu ꝓsulendū est. ⁊ p̄ suadendū ad erogādū pauperibus et p̄cipue q̄ntū ad illud qđ remanz in lucro vltra perdita in eo. et alia saltem pauperibus erogandū. De acquisito per torneamentum dicit Ricar. in. iiij. q̄ non teneī quis restituere q̄ ecclia et si ꝓhibet torneamētū nō tñ acq̄sitionem p̄ ipm̄ pōi debet pauperibus erogari de cōsilio tamen magis q̄ ex p̄cepto.

De ludo alee .§.v.

per modū p̄dicationis pōt induci ille ꝓs. Audiui vituperatiōem multoꝝ ꝓmorātiū in circūitu. Cōmorant' in circūitu non solū hoīm astātiuz lusores firmi ipi manentes. ⁊ ex ipo' actu ludi. Fit enī ibi q̄ q̄dā circūitꝰ cū fit quidā discursꝰ p̄ciēdi ⁊ resumēdi eosdē taxillos. et tūc finitur vnꝰ ludus q̄n p̄cta illa ex ipis iactatis apparēt q̄ p̄mo visa sūt. Sic. n. figura circularis finitur cū ad p̄mū p̄ctū. a q̄ ichoata est pꝰ discursū q̄ndā redit. Fit etiā circūitꝰ q̄dā in lucro ipiꝰ dum qđ vnꝰ amittit alius vicit. ⁊ post discursū pluri mū q̄ p̄mo amisit qđ p̄diderat. aut reuicit. gaudet cū vicit. tristat' cū p̄dit. Et iterū letat' cū vincit. Et apte dicit cōmorāt'. Nō ei ꝓtēti sūt p̄ hora morari i ludo ⁊ cōmorāt' totaliter. i. morant' tota die. ⁊ qđ peius ē toto tpe vite sue. Qui. n. huic assuescūt dimittere nesciūt. Vñ ergo dicit ps. de hoc. Audiui vituperatiōem. ⁊c. vbi tria notari possūt de hoc vitio. Primo q̄ ē in mūdo abhoīabile. ibi. Audiui vituperatiōem. Secūdo q̄ ē in seipo īsepabile. ibi. ꝓmorātiū. Tertiō q̄ est diabolo associabile. ibi in circūitu.

Quantū ad pri .§.vi.

mū nō est ītēdi aliqđ vitium qđ reddat homines ita infames et abhoīabiles sicut ludus. ⁊ Null' cōfidit de lusore. nec vult eū in sociū alicui' artis. quia semper haberet timere ne furaret' sibi vt posset ludere. Tales ergo lusores ⁊ vituperāt ex suis pessimis moribus christianitatem. ⁊ vituperantur ab hominibus. et hoc ꝓpter multa scelera enormia que repiuntur in ludo ⁊ ex ludo. Vere vitupabilis est lusor ⁊ stultus. cū vilissime seruituti se subiicit. dñō taxillū q̄ deū suū cōstituit. ⁊ ad hoc ꝓstringens se vt faciat qđ ille iusserit. Si videris inquit Señ. murē velle dominari alti muri. nūquid tenes risum. q̄nto magis ridiculū est quando os canium dominatur hominis. Hā de ossibꝰ canis fiunt taxilli. qđ os est minoris valoris ⁊ conditiōis q̄z mus dominatur homini. Sed ⁊ lusor largitur ad soluz p̄ceptū taxilli quod non largiretur ad p̄ceptū dei. et plus. etiam q̄z fuerat beatus Martin' largitus ad consilium dei. quia non solum dat medietatem clamidis sed etiam corrigiam et camisiam ad mandatum taxilli ⁊ nudus sequit dominū suum mundum vel diabolū. ⁊ qđ pei' est quia cum debeut abnegare deum illum scilicet taxillū postquam cognouit. ⁊ exptus est maliciam eius. potius ecōtra abnegat deū vituperabilitꝰ qui ei nil nocuit. ⁊ oīa bona fecit et vindicat se de eo qui est absq̄z culpa. O quātū vtiq̄z vituperandus est qui manibus suis se perdit quē dei filius manibus cruci affixis acquisiuit Vñ Ber. in ꝑsona Christi loquens ait lusori. Ego te acquisiui manibus cruci affixis. ⁊ tu cōsumis te manibꝰ deicis dedicatis. Vñ maxima ingratitudo. Vix est dare actū in quo ꝓcurrant tot mala quot ex ludo. Quot enī in talibus taxillis sunt p̄cta tot scelera ex eo p̄cedunt vnum grauius altero. ⁊ ideo nō mirū si vituperant' a deo ⁊ toto mundo. Nam primū peccatū quasi primus punctus sine quo nūquaz reperitur ludus est amissio temporis. Et quāuis istud multū leue videat'. tamē sapientibus etiaz ethnicis graue reputatur. Vñ Señ. Nulla maior iactura q̄z tpis amissio. nam recuperari nō potest. O q̄z male poterūt reddere rationem deo de tpe q̄ toto die. ⁊ aliquando etiam noctem adiungūt. circa ludum immorantur. Omne tempus tibi impensum requiretur a te qualiter sit expensū inquit Ber. Et non solum amittunt ipsi ludentes tempus. sed et alios amittere faciūt qui scz talia aspiciūt. Nec. n. tales sunt sine peccato. et ex hoc dimittunt diuina ⁊ alia spiritualia opa. Et quid interim cogitant ludentes respicientes nisi vana. Sed vequi cogitatis inutile dicit. Secundum vitium procedens ex ludo est blasfemia. In nullo exercitio ita frequenter blasfemat' deus ⁊ tota curia celestis. Quod vitiū nō solū est mortale. sed valde graue adeo q̄ dñs in

lege sua mandauit. Quicūq; blasfemauerit nomen domini morte moriat. Et corpus quidem morte corpali. aīa aūt morte nisi penituerit īfernali. ⁊ aliqñ terribilia iudicia facit de⁹ cōtra tales. Aliqñ oculi taliū ceciderūt sup mensam lusoriā. Aliqñ vexati sunt fortiter a demonibus. Aliquādo os inuersuz est horribiliter. ⁊ h⁹. et ñ ipe ait. Nomē meū iugiter blasfematur. Tertiū e.. ptūelia. Nā ptūelias sibi inuicē vicūt. Et q⁹ ista et multa alia mala ibi fiūt. ꝓpter q̄ a legibꝫ pūiunt et ꝓhibent ludi. Rectores q̄ ista dissimulāt et nō puniūt q̄z tū ī eis est grauiter offēdūt. Nā vt dr di-xxxiij. Negligere q̄ppe cū possis ꝓturbare puerſos nihil aliud ē q̄z tolerare. Et añ illū dr ibi. Error cui nō resistit ap/ꝓbat. Quartū ē dissipatō substātie tpal. vnde merito figurat ꝓ adolescētioze illū. pdigū q̄ recepit substantiā suam Luce.xv. Freq̄nter videm⁹ hoc ꝓtingere vt iuuenes emācipati vel defuncti a pentibꝫ et aliqñ etiā viuentibꝫ magnas diuitias parentū ꝓ ludū cito ꝓsumūt. ⁊ ad magnā miseriā deueniūt. Nā si aliqñ vincūt ꝓtem acquisitoz ꝓ ludū dāt eis qui mutuāt mēsā lusoriā ⁊ taxillos. vel socijs ludi ꝓtem expendūt in tabernis ⁊ luxurijs ⁊ quibusdā. Et cōiter oēs lusores ī ꝓcessu tpis dicūt se pl⁹ amisisse q̄z acq̄siuisse. Sz ea q̄ vincūt sibi retinere nō p̄nt. sed vel restituere vel pauperibus dare. Huius aūt declarationem vide supra īmediate. Quītū ē eccliē ꝓtempt⁹ seu inobedientia. Nā eccliā ꝓhibet ludū aleaz nō solū clericis ⁊ etiā laicis. adeo q̄ nisi correct⁹ se emēdauerit debeat excōicari. vt hēt di-xxxv. eps. Et etiā per ius ciuile. ff. de alea. ꝓ totū. ⁊ potest dici ludus alee ois ludus q̄ innititr sortiē p̄cipaliter. etiā si fiat ibi aliquid de īdustria. sicut lud⁹ taxillorz chartaruz. ⁊ alia h⁹. Dicit aūt christus Luce.x. Qui vos spernit. s. p̄latos eccliē ī suis ordinationibꝫ me spernit. Sextū est furtū. Nā qui sunt vediti ludo cū nō hūt ad ludēdū furant. vel a pentibꝫ occulte accipiēdo. et furtū est. vl a vicis. vel a mgr̄is si in exercitijs sūt artiū mechanicarū ludēdo aūt si ꝓdūt tenent restituere furata q̄buis amiserint. Si vicūt augent furtuz. vñ et furata tenēt restituere a q̄bꝫ acceperūt. ⁊ lucrata ꝓ ludū ab his qui nō p̄nt alienare vt filij⁹ familiar. ⁊ alie certe ꝓsone. ⁊ furata restituere tenēt bis q̄ hūt curā eoz. Nō furtū faciesꝫ inq̄t dñs. q̄ tal' dign⁹ ē suspēdio. Septimū ē gula crimi/nalis. Qui. n. vicūt sic male acq̄sierūt pecuniam ita male expēdūt. q⁹ vadūt ad tabernas. vel faciunt qui uia. ⁊ ī vino gule plurima consumunt. et ī crapul'. Sed socij ⁊ familie ⁊ vxores lusoz nō nisi cū mala ꝓscia p̄nt comedere et bibere ⁊ vestiri de acquisitis ꝓ ludū cū debeāt restitui vl' pauperibus erogari. Attendite vobis a crapula et ebrietate. ait christus Luce.xxi. Octauū ē homicidiū. Nam lusores aliqñ de verbis veniunt ad verbera. et de verberibus ad vulnera. de vulneribus ad homicidia. De multis etiā vicibus nostris auditum est q̄ occisi sunt in ludis. Sed qui effuderit sanguinez humanū effūdetur sanguis illius. vt dr Geneſis nono. Talis enim captus a iudice occiditur et ipse. vel etiā a consanguineis illius vindictam de hoc facientibus. quāuis male. q⁹ mihi vindicta ⁊ ego retribuam ait dominus. Clere maledicta resultāt. Unde tantum scelus oritur. Nonū est inuidentia fraternalis. Nam qui perdit cum videt bursam suam vacuam et eius qui sibi vicit plenam et aliorum etiam ludentiuz inuidet de pecunia illius tanta. et cupit q̄ ipsam perdat. Cū et iam videt vicinos vel alios abūdare diuitijs inuidet et dolet q̄ ipse nō habeat q̄ ludere possit. Sz fugiamus inquit Basilius inuidiam q̄ pignus est gehenne. Job quinto dicit. Parvulū occidit inuidia. Decimū est charitatis reatū q̄ sequitur in domo sua. Nam mō deficit panis. modo vinum. modo lectus mō vestimentuz vxor. que pignorat vt ludat. Unde cōqueritur vxor et familia irascitur. Ipse maledicit se et alios. et sequuntur multa mala. Et sic nulla pax vel quies potest esse in domo illa. Non est pax impijs dicit dom⁹. Ysaie quinquagesimo sexto. Undecimum est laudatio mala. Nā qui vicit laudat se de malo. et aliquādo de eo q̄ decipit socium et ipe nō perpendit. Laudat etiā a mundanis tanquam strenuus lusor et bonus magister. Sed q̄z praua et bestialis ista laus. cū se laudat de re diabolica. Laudatur peccator in desideriis anime sue inquit ps. Sed et hoc vt subdit. Et acerbauit dominū peccator. i. puocauit ad iram ꝓtra se ad puniendum seipsum. Duodecimū ē mēdaciū. O quot mendacia vidi cunct ibi a ludentibꝫ et a b aspicientibus. Sed vt dicit Ambr. Oēs qui dicūt mēdaciū filij sūt diaboli. xxij. q. v. cauete et q⁹ ꝓ mēdaciū acq̄rit cū ibi sit fraus. restituere tenet. ⁊ vt eis magis credat mēdaciū addūt iuramētū. ⁊ fit piuriū q⁹ ē sp mortale. ⁊ grauissimū pccm cū sit aduertēt ī ludo siue extra ludū ꝑm Eccl. ī sū. Tredecimū ē neglect⁹. Nā lusores pp hoc vt hēant magz tps ad ludēdū negligūt dīna. ⁊ missas ⁊ vesꝑas. oīones ⁊ p̄dicatiōes nisi forte oēt vt de/faciat eas vicere. Sz nescit iusticia dīna pfocibꝰ dare facinoꝛi seu criminibꝫ. vt dicit Crisо. Negligūt festa seruare q⁹ in illis ꝓmarme luduūt ⁊ plura peccata ⁊ grauiora cōmittunt. q̄z si terrā colerēt q⁹ ē festa violare. Pp⁹ simile nō faciet. ī eo Ezo.xx. Peccatum est opus maxime seruile. Decimūquartū est odiū. Nā odiūt eos qui eos vicūt. Aliqñ odiūt seipos se aliqū

Capitulum .xxiii.

verberãtes odiũt qđ peius est deũ qui nõ facit eos vincere. Et intãtũ insurgit odiũ vt qđ non possunt scelesti hoĩes facere in ꝓsona sua .in figuris faciunt pcutiẽtes expuẽtes et huiusmõi Sed deus oñdit super hoc pluries magna miracula. quia de hui⁹ figuris aliquãdo exiuit sanguis. aliqñ tales a demonijs arrepti sunt et horribiliter verati. Odiunt ꝛ hoīnes reprehendentes eos de tanto scelere iuxta illud. Odio habuerũt loquentem. Et ps. Posuerũt aduersum me odiũ ꝓ dilectiõe mea. Decimũ qnrũ est ꝓncipatũ sceleris. Iste stud. n. peccatũ a multis ꝓncipatur. Nã qui dant eis pecunias ad ludendũ ꝓ ꝑte lucri. vtiqꝫ mortaliter peccant. et tenentur de eo qđ peruenit ad eos qui mutuãt eis etiam sine parte lucri male faciũt. ꝛ si nõꝫ rebabent. licet iuste merentur. cum sint cã mali Qui aspiciũt ludẽtes nõ sunt immunes a peccatis multis curiositatis et vanitatis. Sed et pentes q nõ castigãt filios ludẽtes grauiter peccãt. Digni sũt morte nõ solũ qui faciũt ꝫ etiaꝫ qui ꝓsentiũt facientibꝫ. Ro. i. Qui mutuãt tam illos vl q in domo ad ludẽdũ locũ pstãt ꝓncipes etiã sũt mali. Decimũ sextũ ẽ qstio litigiosa seu ꝓtentiosa vbal. dũ. s. vn⁹ dicit sua puncta appuisse ali⁹ negat. vn⁹ dic vnũ. ali⁹ ꝓtrariꝫ ꝛ ex ꝓtẽtiõe insurgũt ꝓtumelie ꝛ vba iordiata Contra vbosos noli ꝓtẽdere vbis ait Cato. Vl tũ ꝫ qlibꝫ dꝫ sibi cauere a cõtẽtiõibꝫ q̃ ꝓducũt tot mala. Decimũ septimũ ẽ rapia Aliqñ. n qi violẽter trahit vn⁹ aliũ ad ludũ l volẽtẽ ire uitũ tenꝫ l falsos tales illos submittit ꝛ tẽ ẽ tãꝫ rapina ꝛ restituere tenet qđ sic acqsiuit ei qꝫ vicit ꝑ lege oẽm dinã et mũdanã. Sꝫ cõiter hoc accidit q vna die vincit alia die ꝓdit. vt merito possꝫ đ eo dici. Tle q ꝓdaris. nõne et tu ꝓdaberis i ꝑ eq. d. sic. Ei tñ q sic attractit iuitũ l cepit ẽ restituẽdũ qđ ꝓdidit. sꝫ paupibꝫ erogãdũ. Decimũ octauũ ẽ scãdalũ. Nã hoc vicit viciũ ifectũ. Cũ. n. qs videt aliũ ludere vbi nibil cogitabat đ ludo iclinat ad sile. Et ꝑcipue cũ filij sint iclinati ꝛ apti ad imitãdũ mores pentũ videdo pnꝫ ludere blasfemare. clamare et alia mala facere q ꝓducit lud⁹ sine freno ad tlia assuescit ꝛ sic scãdalizat filios ꝛ alios suo exemplo ludẽdo. Sꝫ dic ihs Matth. xviij. Qui scãdalizauerit vnũ đ pusillis istis qui in me credũt expedit ei. i. meli⁹ ẽ ei vt suspẽdatur mola asinaria i collo ei⁹ et demergat in ꝓfundũ maris. Decimũ nonũ est tristicia q in eo est tanta si ꝓdit qꝫ nil boni libet ei agere quinimo aliqui intrant desperationem et occidũt seipsos. Tristiciã etiam nõ modicam afferunt omnibus diligentibus eos de actu ita turpi et piculoso aĩe et corpori infami coram deo ꝛ mũdo. Et dicit Aug⁹ de. ꝑ. di. v. c. i. Qđ peccator uersus ad penitẽtiam inter cetera debet lo. deflere de tristicia magna quam dedit de bonis suis malis operibus

Vigesimũ est vsura maxima. Si ei quis ꝓ centũ q exponit mutuo recipiendo. ꝛ. vel. v. ꝓ ioo. dr vsurarius. quid dicendũ est de eo qui ponit se ad ludũ cũ. ꝛ. florenis et ĩ eadem die lucratur ꝓ ludum. ioo. florenos certe videt maria vsura. vnde et ꝓ se retinere non potest. sed vel restituere in certis casibus vel pauperibus erogare in alijs. Si autem perdit sibi imputet et sue fatuitati. Usurarius dicit Criso. sup oẽs est maledictus. Vigesimũ primũ est christianitatis vitupatõ. Cõtra illud qđ ait aplus. ij. Coĩ. vi. Non vituper⁹ ministeriũ nostrũ. i. seruiciũ quo seruim⁹ christo. Sed per ludũ seruit diabolo. Sicut. n. de⁹ inuenit. xpi. ĩas primo. Nã alie postea sunt supaddite ad cõponendaꝫ bibliã vbi est oĩs sapiẽtia reuelata. Ita inuenit diabolus tantillũ bibliam suã vbi posuit. xpi. puncta tanꝫ ĩas saus nigras vbi in vsu eius reperitur omnis malicia peccati. Qđ enim est malũ qđ inde nõ sequat? Nõ deficit ibi qđ ẽ sume abbiabile. s. sodomia. Nã adolescentuli miseri vt habeãt ad ludẽdũ assẽtiũt oĩ spitudini dãti bꝫ eis pecũias ꝓ ludo. Nõꝫ dꝫ dici xpianus q deditus est ludo. cũ vituper nomẽ christi.

Quantũ ad se .§. vii

cundũ. s. qꝫ est insepabile tale viciũ ab homine notatur ex hoc qđ dicitur ꝓmorãtiũ. Non enim tales transeunt sicut faciũt electi trãseuntes de terrenis ad celestia eũtes de vtute in vtutez q̃ sursum sunt q̃rẽtes. sed que sũt sup terrã q̃rãt cõmorãtes in terrenis. i. sil corde et ore et ope morãtes in eis. Corde quidẽ. iuxta illud ps. Oculos suos statuerũt declinare in terrã per convbis. s. inexrigui sile desideriũ et sitim. Ore insup iuxta illd Isaie. xxiii. De terra musitat eoꝝ eloquiũ. Et Job. i. Qui de terra est de terra loquit. Ope aũt. qꝫ oĩa faciunt vt diteñ sustinẽtes mlta picula ꝛ labores. vt ĩ eis illd verificeꝫ ps. Tabescere feciste sicut araneã aĩaz ei⁹ fecisti tu deus. i. permisisti animam auari ex qua auaricia procedit ludus. tabescere. i. dficere sicut araneã q se euiscerat ad faciendũ telas quibꝫ capiat muscas. Sic auar⁹ et luso⁹ cõsumit se ad excogitãdũ malicias et operãdũ quõ possit alios decipe et sibi acquirere. Nec mirũ si luso⁹ cõmorentur in vitio nõ recedẽs a deo. Nam scõm pbm in lib. etbi ex multis actibꝫ vitiosis sicut et vtuosis generatur habitus. qui est de difficili mobilis a subiecto. et generatus habitus adbuc ex iteratis actibꝫ dilatatur et firmaꝫ magis et dilatatus bit⁹ in eius actibꝫ magis ac magis delectat. et delectatio perficit opus. Sic luso⁹ frequentans ludos ita delectaꝫ in eo vt totã ꝗsi

suã felicitatẽ videaf ibi ponere. Et quia consue
tudo est quasi altera natura. sicut naturalia tol
li nõ possunt. ita q̃ in cõsuetudiem ducta. vt lu
di vix pñt hoies auelli ab hui⁹. quantumcunq̃
perpendant ex huiusmõi vitupari. ꝛ consumi.
Consuetudo autem in malũ nõ minuit pecca
tum sed auget. vt dicitur. xxiij. q. i. pudenda.
Tãto. n. sũt grauiora peccata q̃to animam in
felicem diutius detinent alligatam. extra de cõ
sue. c. fi. Et rõe ꝓm Tho. prima se. ꝛ alios doc.
qꝛ cũ peccatũ cõsistat in uolũtate. q̃to quis cum
uolũtate magis effrenata ꝛ firmata in malo pec
cat. tãto grauius peccat in eodem genere peccati
Sz ludẽs cõiter ex ꝙsuetudie vt faciũt. lusores
sunt effrenatissimi ꝛ firmatissimi i auaricia et a
liis malis q̃ comitant ludũ. vñ grauissime pec
cãt. Et his demũ euenit qd̃ psalmista. imprecat
dicẽs. Fiat cõmoratio eoꝝ deserta ꝛ in tabernacul
eoꝝ nõ sit qui inhabitet. Cõmoratio lusoꝝ est
i barateria loco sed illa est deserta ab hoibus. i.
rõne utentibus. Nam nullus qui sit bon⁹ ciuis
vl rõnabil psona ibi cõuersaf. verecundaretur
eĩ ibi videri. Solũ bestie ibi sunt. i. bestialiter vi
uentes sicut bestie libẽter habitant in deserto.
Cõmoratio etiã vbi bĩãt. s. in domo fit deserta.
Vñ hoc sciunt paupercule uxores talium et fa
milie. quia tales vt habeant ad ludẽdũ expoliãt
domum uestimẽtis ꝛ utensilibꝫ ꝛ oĩbꝫ bonis vt
nõ sit qui ĩhabitare ibi possit. Mirabile ẽ ꝛ hor
ribile ꝙsiderare q̃ sit istud vitiuz inseparabile
ab hõmine cũ est in eo habituat⁹. Et iõ caueat
sibi quisq̃ ne talibus misceaf. Cũ inquit. vidi
vituperatiõem multoꝝ cõmorantium usq̃ ad
mortem toto tempe morãtiũ in hui⁹.

Quãtũ ad ter .§. VIII

tium facit illud vitiũ associari demonijs qd̃ in
nuitur cum dicitur in circũitu. Opus diaboli
est circũire. Cũ petr⁹ in ꝓma canoñ. c. v. inqt.
Aduersari⁹ vr diabolus tanq̃ leo rugiẽs circũ
it. Sicut ergo lusores reperiũt se in uia diaboli
q̃ est circuitus. ita ꝛ in termiõ cũ eo. s. in iferno
Unde Isa. lxv. Qui ponitis fortune mẽsam ꝛ
libatis sup eã. ꝓpterea dinũerabo vos in gladio
Ponũt mensãm fortune qui ludũt exponẽtes
se fortune siue ꝑ taxillos ludẽdo siue ꝑ cbartas
Et isti feriunf gladio diuine vltiõis ĩ inferno
Cũ in cbartis siue naibis sũt figure nõ solum
baculoꝝ. denarioꝝ cuppaꝝ. ꝛ gladioꝝ. ad inuẽ
dum q̃ ex ludo sequũtur cupiditates. potatio
nes usq̃ ad ebrietatẽ. verberationes ꝛ vulnera
ꝛ demũ. gladi⁹ mortis eterne. Ducũt in bonis
dies suos inqt Job. xxi. ꝛ in ꝑcto ad inferna
descẽdũt. Quid nf lusoribꝫ bona ꝛ magna bona
ista temporalia ꝙmedere. bibere. ꝑ ludos acqui
rere. ꝛ iste est circũitus vite eoꝝ. sed in ꝑcto ad
inferna descẽdũt. Ipsi q̃runt decipe alios in ꝑcto tpis
ꝛ diabolus decipit eos in ꝑcto tpis
qd̃ expectãt ad peniteudũ sed eis deficit. Cũ ꝛ
puerbialiter dr. Per uno ictꝫ pde Martino
la cappa. Et ibi in inferno iaciũt circũituz cum
diabolo quem dicit ipe Job. xxiij. Transibũt
ab aquis niuiũ ad caloꝛẽ nimiũ. ꝛ ecõuerso itel
ligendꝫ est a calore intenso ad frigus nimiũ.

Queritur quid .§. IX.

iuris cũ altricãtibꝫ duob⁹ puta Petro ꝛ Mar
tino sup aliquo rei euẽtu ꝓterito vl futuro pu
ta morte alicui⁹ dñi vl aduẽtu alicui⁹ ꝓncipis
vn⁹ vt Petr⁹ asserit mortuũ talẽ dñm. vl ven
turũ talẽ ꝓncipẽ ad talẽ ciuitatem infra certuz
tps. q̃ si sec⁹ fuerit obligat se Martino daturũ
ioo. ita tñ q̃ si ita ẽ vt asseruit Martin⁹ q̃ teue
bat ꝛtrariũ viceuersa teneaf dare Petro. ioo. l
mĩn⁹ ꝓm quentiõem ad inuicẽ factaz. vtrũ tale
lucrũ sit licitũ. Rñd. nõ. sed turpe lucrum dici
potest. ꝓcedens ex auaricia ꝛ nulli deseruiẽs vti
litati sed vanitati ꝛ prodigalitati. Nõ tñ restitue
re oportet de necessitate sed pauperibꝫ erogan
dũ vt audiui a peritis. Et hoc magis ex ꝙsilio q̃
ex ꝓcepto. ar. xxiij. q. v. c. nõ sane. ꝛ c. qui habens
Et videt habere similitudinẽ aliquam ad ludũ
q̃tũ ad futurũ euentũ. Nulla eĩ lex mandat re
stitutiõez in b⁹ ꝛ si lex diuina ꝛ naturalis ꝓhi
beat omnem actũ auaricie ꝛ illicite acquisitiõis
vt meretricij ꝛ torneamenti ꝛ huiusmõi.

De acquisito .§. X.

ꝑ meretriciũ qd̃ ꝓtinet ad turpe lucrũ sciendu
est ꝓm. b. Tho. se se. q. xxxij. ꝛ Ricar. in quarto et
Pe. de paf. in q̃rto ꝛ glo. sũmariam. xxiij. q. v. in
principio. q̃ non debet restituere sed põt de eo
fieri elemosina. et cõsulendum est illud paupe
ribꝫ erogari nõ tñ tenef de necessitate. qꝛ si lex
diuina vl canoĩca ꝓhibeat actũ ꝑ quẽ lucraf. nõ
tñ ipam acceptiõem vl datiõem. Qd̃ aũt eccl̃ia
ꝓhibeat recipi oblationes taliũ et in ueteri lege
intelligitur hoc de oblationibꝫ ad altare. qd̃ fit i
detestationẽ criminis vt illa magis erubescat et
desistat. ꝛ ne eccl̃ia videaf approbare talia scele
ra. Et idẽ dicendũ de acquisito ꝑ cõcubinatum
ꝛ sodomiam ꝛ adulterium eadem rõne tñ quia
summe oĩa iura detestanf sodomiam. iõ magis
inducendũ ad dãdum illud pauperibus. Qui
dam tamẽ dicũt q̃ acquisitum ꝑ adulteriũ. est
dãdũ ei in cuius iniuriã est factum. s. viro cum
ipe est innocẽs. ꝛ occulto mõ dãdũ est ei ne ei. i
notescat adulteriũ. vel nisi etiã ecõtra uxori fidẽ
fregisset. tũc. n. pauperibꝫ est erogãdũ. Sed vi
def idẽ dicẽdũ q̃d de alijs tu rpibꝫ lucris sez me
ritritõ ꝛ hꝫ. Si q̃s tñ l si q̃ accepisset aliq̃ bõa
in notabili q̃titate ab his q̃ alienare ñ pñt. s. a

Capitulum .xxiiii.

religiosis suis pupillis ⁊ clericis quo ad bona ecclesiastica restituere tenent̃ his qui hñt curaz de eis vel ecclijs aut monasterijs eoꝝ. Que etiã in hmõi turpitudine vt ꝯtingit p̃ fraudes ⁊ importunas extorsiones plona habuisset teneꝝ restituere ei a quo habuit etiam laico vel hñti curã eius si non esꝫ sui iuris. ar. xiiij. q. vi. si res.

De faciẽtibus .§. xi.

vel vendẽtibꝫ gladios. lãceas. balistas venena ⁊ hmõi. quibus hmões vel ledũtur vel moriuntur vtrum sit licitũ eoꝝ opus vel lucruz. Nota hic Raimundi distinctiõem primo ad intentiõem eoꝝ. secõdo quo ad ipa opa. Quãtũ ad primũ sciendum ꝙ si tales hꝰ facãt vel vẽdãt ꝓpter hoc vt hmões talibꝫ abutant̃ vel si sciẽter vendãt vl̃ donẽt talibus quos sciunt vel credant abusuros. mortaliter peccãt ⁊ grauissime ⁊ oĩa peccata q̃ occasionaliter rerum ab alijs ꝓperant̃ sibi imputant̃. ⁊ rei sunt apũd deũ oĩm animaꝝ q̃. ꝓpter hoc pereunt. xi. q. iij. c. ꝑcipue. xxvij. q. ij. c. si tu a ꝯstines. Item cũ sunt cooperatores oĩm scelerum inde cõmissoꝝ ideo debent p̃ oĩbus penam sustinere ij. q. i. c. notũ in fi. Si aũt dicãt se habuisse bonã intẽtiõem qz sez credebãt aliũ emere talia ꝓ ter aliquem licitũ vsum. vel habẽs animum indifferentẽ nihil sup hoc cogitabat. vl̃ ignorabat ꝙ eẽt illicitũ talia facere vl̃ vendere. tũc subdistinguendũ qz aut ille res sũt q̃ ad hũanũ vsuz nõ possunt esse vtiles vt arma in bello iusto cultellus ad incidẽdũ panem. Quedã etiam venena apponitura medicis in quibusdã medicinis vel etiã in coloribus aptãdis ⁊ huiꝰ. aut ad nullum vsũ vtiles sũt nisi ad peccandũ. sicut quedã venena mortifera ad nullũ bonũ vsum vtilia. Et in primo casu nõ dico ipz peccare dũmõ non hẽat intẽtiõem corrupta vt dictũ est. nisi forte ex q̃litate ꝑsone vl̃ tꝑis cognosceret. vl̃ ꝓbabiliter sibi dictaret ꝙ ille nõ q̃rit illã rẽ nisi ad malũ ꝓpterãdum. tũc n. nõ dz sibi vẽdere ꝯtra talez cõsciaz. xxij. q. v. c. de occidẽdis ⁊. v. q. v. nõ oĩs. In secõdo aũt casu peccat faciẽdo vel tenendo vẽdendo vl̃ alias alienãdo res tales. xxi. q. i. c. i. de cõs. di. v. fucarie. ar. de libello famoso quẽ nõ dz quis oĩdere ꝫ destruere. alias peccaret grauiter v. q. i. p̃ totũ ⁊ ẽ optima lex ad hoc. ff. de ꝯtrahẽ. empt̃. l. q̃ sepe vbi ponit̃ talis regula. ꝙ flagitõ se rei. i. q. nullo mõ ꝓ additiõem alterius rei põt esse vtilis vsui hũano. nec emptiõ. nec mãdatuz nec societas valere põt. Et oĩa mala q̃ inde sequuntur possunt isti imputari. Concordat in predictis. Tho. Hosti. et Inno.

De balistarijs .§. xii.

Nota ꝙ ars sagittarioꝝ seu exercitiũ phibetur sub pena excõicatiõis. extra de sagit. c. vnico qõ cõmuniter intelligit̃ de bello iniusto ⁊ ꝯtra catholicos. Nã contra infideles vel etiã fideles iniusto bello licitũ reputat̃. nã in bello iusto non refert q̃tũ attinet ad iusticiã vtrũ aptẽ. vl̃ et in sidijs. q. i. q̃ pugnaz. xxiij. q. ij. dñs. Et pugnare cuz balistis videt̃ eẽ pugna et insidijs. Sed quantum ad excõicationis penam tenent cõiter doc. q̃ sit canõ ferende non late sententie siue belluz sit iustum vel iniustũ. C. omina. vl̃ epi. l. i.

De factoribus .§. xiii

et vẽditoribus alearũ ⁊ tarillorꝝ ⁊ chartarũ seu naibꝝ. fucoꝝ. sertoꝝ seu coronaruz mulierum. capillorꝝ capitis. stamparoribꝫ pãnoꝝ ⁊ huiꝰ. ornamentoꝝ. quid iuris. Videtur dicẽdũ de factoribus vel venditoribus alearũ. tarillorꝝ. chartarũ ꝙ quia vt in pluribus hmões vtuntur his ad peccatũ mortale ꝓpter auariciã. iõ non videtur tales posse excusari a mortali vñ nec absoluendi nisi talia dimittant. de pe. di. v. falsas. et c. fratres ⁊ c. negociũ. Guil. etiã dicit ꝙ nõ est securũ cũ talibus viuere quoꝝ vsus est vt freqñtius ad peccatũ q̃ intelligo de mortali ⁊ ẽ turpe lucrũ. Sz de factoribꝫ vl̃ vẽditoribꝫ fucoꝝ ⁊ alioꝝ ornamentoꝝ videtur dicẽdũ ꝙ vendẽdo hís de quibus scit vel credit ꝙ vtant̃ ad prouocandum ad lasciuiã ẽ mortale. qz cooperãtur tali incrimĩe. ij. q. i. c. notũ. Nõ tñ non dz de facili credere nisi appareant signa manifesta vt in meretricibus. Nemo. n. est iudicãdus immemor salutis eterne. i. q. vij. inuenimus. Vbi aũt hoc ignorat vel non ꝑsiderat. sed solũ de vanitate aduertit cum talibus possint mulieres vti cũ peccato ⁊ sine peccato ⁊ cũ mortali ⁊ cum veniali secũdum intentionem earum ⁊ quantitatem excessus. Et ꝙ intentio earum vt in pluribus sit lasciua vl̃ mortalis superbia aut vanis gloria. durũ est dicere ⁊ temerariũ iudicare. Quãdo etiam sit tantus excessus ꝙ faciat mortale difficile est discernere. vñ nõ videt̃ ꝙ in huiꝰ peccent mortaliter. Venus. n. est ista facere vel vendere cõportare ꝫ ista portare seu vti vt fucis qõ videt̃ precipue inter ornamenta prouocantia ad lasciviam de se nõ ẽ mortale. f. n. b. Tho. se. se. q. clxij. Vbi etiam dicit ꝙ quia mulieres licite possũt se ornare vel vt ꝑseruent decentiam sui status vel aliquid etiam addere vt placeant viris suis. Ideo artifices taliũ ornamentoꝝ non peccant in vsu artis huiꝰ. nisi forte adinueniendo aliq̃ superflua ⁊ curiosa. Nec tñ hoc faciendo dicit eẽ mortale. Sed si dicat̃ ꝙ q̃runt alijs viris placere vt in pluribus saltem ad inanem gloriã. Dicendum ꝙ inanis gloria ex genere suo est venia le secundũ. b. Tho. secũda secũde. q. cxxij. Hali q̃ possit eẽ mortale. Persuadẽdi sũt igit̃ tales

ad dimittēduz opa ⁊ vēditiōem taliū vanitatū nō tñ cogēdi p negotiatiōem absolutiōis. Dubia. n. in meliorē ptem sūt interptāda. extra de re. iuris. estote. De ipō autem vsu ornatus dicetur infra n. sexto.

De arte hist. §. XIIII.

triōatus. ⁊ de factiōe īstrumētoꝝ musicoꝝ ⁊ vsu eoꝝ. Sciēdū ſm. b. Tho. se se q̄ars histrionat⁹ de se ē licita, q̄ ordinat⁹ ad recreatiōez ⁊ solatiū hominū exhibendum q̄d necessariū est vite humane. sicut et cibo ꝓ condimento. dūmō fiat loc⁹ tporibus et modis opportunis ⁊ a psonis laicis alias peccatū esset vt si tpe penitētie in loco ecclesie a psona ecclesiastica. vel cū iniuria dei vel ꝓximi. Dō si fieret cū verbis turpibū vel actibū turpia repēsātibus vel cū incātatiōibus ⁊ tunc est illicitum ⁊ mortale. Et talia exercentes non sunt absoluendi nec cōicādi. Et de talibū loquit⁹ Ciprian⁹ i. c. p dilectiōe. de cōse. di. v. Et Aug⁹. di. lxxvi. qui dōnāt, vbi dicit q̄ dando talibus pecuniā, p ope suo ē magnū peccatū q̄ fouent in scelere suo. ⁊ ptinet hoc ad turpe lucrū vnde et pauperibus erogādū de cōsilio tñ sicut et iā acq̄sitū p artē mathematicā. i. diuinatoriam vt. xiiij q. v. c. qui habetis. ⁊ §. se.

Quantū ad fa. §. XV.

cientes īstrumēta musica. Cūyus⁹ eoꝝ ō se sit licit⁹ ita ⁊ formatō ⁊ vēditō. Pōt tñ multipliciter esse peccatū in vsu eoꝝ. vt si ad lasciuiā prouocādū vel nimiam ꝓplacentiaz sensualem p̄maxīe aūt in diuinis officijs pulsare īorganis ballatas ⁊ cātatiōes laicales videtur magna di irreuerētia. Nec ita dz placere cler⁹ ꝓpō ad aures q̄ displiceat deo miscēdo carnalia dīnis officijs. Que. n. quentō christi ad Belial? Et si mīti nō ꝓpendūt de cātatiōibus. aliq̄ tñ mūdāi et vani ꝓcipiūt vñ trabūtur magis ad carnalia q̄z ad spūālia. Et Ciprian⁹ dicit cogitatio carnal⁹ ⁊ secularis hominis abscedat scz tpe okonis et diuini officij. de cōse. di. i. qñ. Utrū aūt mortale vel venale sit ipi viderint q̄ hoc faciunt.

De ementibus §. XVI

tpe messium blada et tpe vindemiarū vinuz et alios fructus vt postea carius vēdāt i futurum. Dicit canon hoc eē turpe lucrū cū fit ob cupiditatem nō ob necessitatē. xiiij q. iij. quicūq. Sz Ul. in tractatu suo plenius distinguit. Dicit. n q̄ hoc fit ꝓpter bonū ꝓmūe. aut ꝓpter bonū ꝓpuatum. Si propter bonū ꝓmūe. sic Joseph emit frumētū tpe abūdātie vt possit puidere patrie tempore famis. Geñ. xli. hoc meritū est. Idem Rai. Si aūt propter priuatū ꝓmodū. tunc tripliciter. q̄ aut hoc fit ex puidentia timēs ne postea habeat in futurū emere, si indiguerit cū cariꝰ erit. ⁊ tñ postea cū nō indigeat. sicut credebat vēdidit carius q̄z emerit ſ nō carius q̄z vēdat in foro. et hoc licituū est. Idē Rai. et Guil. et Jnno. Et mlto fortius si hoc facit ex pietate vt. s. ex lucro vēditiōis inde ꝓuideat pauperibus dū tñ moderate hoc faciat ita q̄ p̄ charitatiā cōitas nō ledat. Secūdo potest hoc fieri secūdū iusticiam ꝓmutatiuam. vt faciūt mercatores et licite possunt pro opera sua recipe lucrum vt sustententur dūmō nō intēdant charitatiam inducere. Idem dicit Guil. et addit marime si alīō gen⁹ negotiatiōis nō nouit. nec alias habz vñ viuat. vel sustentetur cū familia sua. Tertio modo fieri potest hoc ex auaricia ita q̄ vnus tantum emit de bmōi et congregat q̄ postea cōpelluntur homines emere ab eo ad placitum suū et iō vēdit care vt vult et isti enormiter peccant ꝓtra ꝓximū et cōtratez. et tales q̄ victualia vel alias res aut etiā monetas emūt vt charitatiā inducāt vocat Rai. nefādas beluas. et mortale ē ſm Guil. sīue a clericis sīue a laicis fiat. ſ grauius i clericis Jnno. et Hosti. dicūt q̄ q̄ emūt victualia vt cariꝰ vēdāt tpe indigētie q̄z emerūt. nulla etiā vtilitate pēsata, scz prouisionis sue psone et familie, vel subuentionis pauperū sed ex cupiditate, vtiq̄z peccant. non tamē tenentur bmōi lucra restituere certis personis sed debent pauperibus erogari ſm Rai. vt xiiij q. v. qui habetis. cum. §. se. Sed hoc secundum Guil. verum est de honestate consiliq̄ nō de necessitate sicut de alijs turpibus lucris dictū est.

Sunt et alia §. XVII

plura turpia lucra, vt i mittendo vel portādo arma vel lignamina vel q̄cunq̄z mercimonia ad terras Soldano subiectas. et tales vltra peccatum turpis lucri incurrunt excommunicationem cuius absolutio pape reseruatur. ⁊ de hoc vide in quarta parte. ti. i.

Lucrū quod §. XVIII

quis consequitur in seruiendo vsurario i arte illa proxeneta cum est mediator in malis ꝓtractibus. Miles in seruiendo in bello iniusto quantum ad stipendium suum. Notarius in faciendo instrumenta vsuraria. Et breuiter quodcūq̄z lucruz q̄d quis recipit pro ope q̄ seruit alijs in illicitis. Lucrum etiā quod quis facit in operando vel vendendo diebus festiuis vel in ecclesijs vel alijs locis indebitis. Recipiēdo etiā pecuniā ob electiōem alicuius in aliquā dignitatem temporalem dicit Guil. q̄ est turpe lucr⁹ et consulendum q̄ pauperibus detur. q̄dus Host. dicat hoc simoniacum

Capitulum. xiiij. de inhumanitate

Capitulum .xxiiii.

Obduratio contra misericordiā seu inhūanitas ponitur filia auaricie a bto Grego. li. moral' ⁊ ab Ysidoro. ⁊ a beato Tho. se se. Et consistit vitium istud in hoc q̄ quis non subuenit proximo in necessarijs vite cū pōt qđ cōiter p̄cedit ex auaricia ex eo q̄ amat plus substātiā tp̄alem q̄z p̄rimū suū. Et talis deficit a faciendo elemosinas corpales q̄ ꝓtinētur in hoc ꝙsu videlicz, visito, poto, cibo, redīo, tego, colligo cōdo. Loquens psalmista de subnētiōe p̄rimi p̄ quā excludit vitiū istud obdurationis ꝓtra mīam sic ait. Beat⁹ qui intelligit sup egenū ⁊ paupem, in die mala liberabit eū dūs. dñs ꝯseruet eū et viuificet eū ⁊ beatū faciat eū in terra et nō tradat eū in aīam inimicoꝝ eius. Naturale ẽ n. cuilibet appetere būtudinē ⁊ vitare miseriā q̄ ẽ ꝓtraria. Sed cū per obdurationem cōtra mīam efficiatur quis miserrim⁹ q̄ dānatus. Dicit n. Matth. xxv. q̄ ibunt hi. s. inmisericordes in supplitiū eternū. ⁊ p̄ misratiōes ⁊ elemosinas debite factas ꝓsequitur būtudinem. q̄ misericordibo dicet Matth. xxv. Venite bñdicti patris mei p̄cipite regnuz Esurrui. n. ⁊ dedistis mihi mādūcare ⁊c. Jō ex tripādū est istō vitiū ⁊ elemosina debito mō facienda est vt p̄ueniat ad būtudiez qđ īuit psalmista dicēs. Beat⁹ q̄ intelligit. Vbi tria notantur. Primū q̄ inhūanitas est eradicāda p̄ rōnabilis elemosine erogationē. ibi. Beatus q̄ intelligit sup egenū ⁊ paupez. Secūdū q̄ crudelitas hoc ẽ eliminānda, p̄ter horribil' sentēcie euasiōnē ibi. ī die mala liberabit eū dūs. Tertiuz q̄ iniquitas hec est effugāda, p̄ter pūctus vite fructificationem ibi. dūs conseruet eum.

Quantuz ad p̄m. §.i

mū ostēditur q̄ vitium hoc est eradicādū p̄ hoc q̄ ꝓtrariū suadet. s. subuenire paupibo. Quō em̄ pōt aliquid efficaci⁹ suaderi q̄z cū ostenditur ex eo beatitudinē adipisci? Beat⁹ inq̄t qui intelligit. Cōtraria. n. mutuo se expellūt. Sed non sufficit dare elemosinā nisi detur debito modo. Unde Eccī. vij. dicitur. Et facere elemosinam ne despicias donec inuenias iustū. i. teneas eam tātū quousq̄z debite possit erogari. Et hoc notat psalmista, cū ait Beat⁹ q̄ intelligit. i. cū ītellectū ⁊ rōne, quidet pauperibo ⁊ egenis. Ordinē notauit Rai. ponēs circa hoc distinctiōem dicens esse discernēdū inter p̄rētes elemosinā. Aut petūt q̄ ex debito. vt p̄dicatores ⁊ p̄lati. Aut simpliciter p̄ corpis substentatiōe. In primo casu distingue, q̄ aut sunt noti, aut nō. Si sunt noti ⁊ ostat eos missos vel ostitutos ad p̄laturam recipiēdi sūt. i. ad Cor̄ ir. Qui altari deseruiunt cum altari participantur. Et nō alligabis os bouis triturantis ⁊c. Si vero sunt incogniti ⁊ dubitatur an eis tale officiū sit ꝓcessuz, primo debēt examinari an ita sit. q̄ circa maiora maius piculū vertit. Nō. n. eis tātū dat temporalia sz spūalia accipit in quibo vertit̄ piculū magnuz dis. xlij. quiescamus. Possent enim falsa diseminare vt hereticī qui simulant sanctitatem, et cerretani qui multa mendacia fingunt. In secundo casu cum s. petūtur simpliciter p̄ substātiōe corpis iteruz subdistingue q̄ aut potes abundare seu prouidere omnibo aut non. Si omnibo sufficis omnibo indistincte subuenire debes habentibo indigentiā. Inuitant nos ad hoc exēpla Abrahe ⁊ Loth q̄ omnes indifferēter recipiebant inter alios etiam angelos recipere meruerunt Gen̄. xix. Et hoc casu dicit Crisost⁹. Quiescam⁹ ab hac absurda diabolica et pēptoria curiositate. s. discernendo inter paupez et paupez. Nō. n. ex vita eoꝝ quos recipis mercedez tibi retribuitur⁹ ẽ deus sed ex voluntate et bonificentia multa et mīa et bonitate di. xlij. c. quiescamus. Et quod dictum est de dādo omnibus indistincte ad sustentatiōem vbi quis sufficiat intelligēdū nisi recipiēs elemosinā abuteretur. vtputa vel male exp̄dēdo. vl' p̄p̄ b traderz se negligētie p̄sūl⁹ ꝺ. p missiōe sibi ficta ar. v. q. v. c. non omnis. Indigentibo autem ad mortem quantūcunq̄z malis obstinatis, excommunicatis hereticis iudeis, ⁊ infidelibo aliis sp̄ subueniendum est et ab omnibus etiā si opterz furto accipere cum non inueniretur aliter ad subueniendum dis. lxxxvi. pasce. In secundo vero casu cū. s. quis nō pōt omnibo sufficere dicit Ambro. nouem esse cōsiderāda. s. fidelem. quia fidelis p̄ferēdus est infideli. quod intelligendum videtur ceteris paribo ⁊ p̄cipue equalitate indigentie Causa. q̄ illi qui tenentur captiui, ab hoc, tibus sunt aliis p̄ferendi. Locum. vt si captus p̄ter debitū iustum excrucietur in carcere. nam si omnibus debetur misericordia. iusto ampliuſ. Temp⁹. nam si tempore afflictionis sue nil a te impetret ⁊c. si tpe quo ducitur ad mortem. Modum vt non totum nec vni sit omnes opes effudantur sed discrete dispēsentur ⁊ hoc nisi aliq̄s ex toto vellet mundū deserere vt religiosi. Exemplū in Heliseo. Et si pōt pluribus sufficienter tradere melius est quam vni tātū dare. sed nō melius est vni vl' paucis ad sufficiētiā quā multis ad insufficiētiā et q̄si nihil secundum Tho. vbi supra. Necessitatem vt p̄pinqui sanguinis extraneis p̄ferantur. Debilitatez quia claudi. ceci. ⁊ inualitudinarij aliis p̄ferendi sunt. Nobilitatem id est ꝓcerecundiā que ingenuos p̄dit natales. Etatē. q̄ senes inuenibo ceteris paribo p̄ferendi sunt. hoc p̄ene habes di. lxxxvi nō satis Tho. se se. q. xxxi. dicit

Exhibitio charitatis ⁊ bñficioꝝ ad magis ꝓpin
quos ⁊ attinẽtes magis est extẽdẽda. Sz ꝓpin
quitas vni⁹ hoīs ad alterũ põt attendi diuersi
modo ꝑm diuersa in quibꝫ sibi hoīes ad inuicẽ
cõmunicant vt cõsanguinei in naturali ꝯuictiõe
cõcines in ciuili ⁊ fideles in spũali ⁊ sic de alijs
⁊ ꝑm diuersas ꝯuictiones sunt diuersa bñficia
expẽdenda. Nã vnicuiqꝫ ẽ magis impẽdẽdũ
bñficiũ ptinẽs ad illã rẽ ꝑm quã ẽ nobis magꝫ
cõiunct⁹ simpliciter loqndo tñ põt variari ꝑm
diuersitatem locoꝝ ⁊ temporꝝ ⁊ negociorꝝ. Naz
in aliq̃ casu magis subueniẽdũ est extraneo pu
ta in extrema necessitate q̃z patri nõ patienti il
lam necessitatem. Item dicit Eccl⁹ vbi supꝫ q
nullũ bñfactoris est bñficiũ sicut parẽtũ. Ideo
parentes in recõpensandis bñficijs sunt omni
bus alijs ꝓferendi. nisi necessitas ex alia parte
prepõderet, vel aliqua alia ꝯditio. puta ꝯmũis
vtilitas ecclesie vel reipublice. Unde in extre
ma nẽcitate magis eẽnt deserẽdi filij q̃z pentes

Quantũ ad secũ .§.II.

dum. Sciendũ q̃ p mĩam elemosinaꝝ euadit
sentẽtia horribilis dãnatiõis qua dicetur. Ite
maledicti in ignem eternũ. De elemosina enĩ
dicitur Eccl⁹.xxix. Elemosina a morte liberat.
⁊ ipsa est q̃ purgat peccata. Et hoc est q̃ ait psal
mista. In die mala liberabit eũ dñs. s. a pẽnis.
Dies mala dicitur dies iudicij ꝓticularꝫ ⁊ vni
uersalis q̃ mala est reprobis. ꝓpter dãnationis
sniam durã cõtra eos publice latam. Ecoutra
aũt vt dicit Jaco.ij. Judiciũ sine mĩa. s. liberã
te. fiet q̃ non fecit misericordiaz inhumanus
existens. Unde. ps. xlviij. de diuite auaro ait.
Nõ dabit deo placationẽ suã ⁊ pciũ redẽptiõis
anime sue. laborabit ⁊c. Ubi tria de eo notãtur.
Primum q̃ deo exitat irrecõciliatus. q̃ nõ
dabit deo placatiõem suã. Scõm q̃ a pecca
to exitat inexpiat⁹. q̃ nec pciũ redemptionis
aĩe sue. Tertiũ q̃ in eternũ durat cruciatus
quia laborabit in eternũ ⁊ viuet adhuc in fine.
Quantũ ad primũ dicit Grego. in oratione de
eo. Deus qui culpa offenderis penitẽtia placa
ris. Sed medicamentũ fortius quod operatur
in pñia est misericordia elemosine inquit Cri
sost. de pe. di. i. medicamentũ. Unde in figurã
hui⁹ dicit Jacob de esau quẽ timebat ꝓpter of
fensam. Placabo euz muneribꝫ Gen⁹.xxxij. Do
minus enim placat muneribꝫ elemosinaꝝ. Sz
inhumanus cum non det elemosinas et auari
cia ipsum placare non potest et per consequens
remanet inimicus et nil quod facit boni potest
deo esse gratum. Quantuz ad scõm dicit Ha
buchodonosor peccatori Daniel. Peccata tua
elemosinis redime Danie⁹is iiij. Ambrosi⁹
Peccatis tuis renundatus es. s. diabolo. redi
me te pecunia tua. s. per elemosinas. de pe. di.
i. medicina. Sicut igitur peccator ꝑ elemosinã
cõtritionis quam dat aĩe stie liberat se a ꝑnitu
te diaboli ⁊ peccati quo ad culpam. Ita ꝑ ele
mosinã quã dat pauperi liberat se a pena debi
ta supplicij. Sed miserico⁹ nõ dat elemosinã
intẽtionẽ nec exteriorem. Et ideo quia nõ dabit
precium redẽptionis anime sue remanet sub
seruitute diaboli in peccatis. Et ex his sequitur
tertiũ Nam ex quo non placat hic deuz quem
offendit sed cũ peccatis accedit ad diem malam
iudicij in fine vite sue i. postea in fine mundi.
Jõ in die mala non liberabit eum dñs. sed dicz
ei cũ alijs Ite maledicti in ignem eternũ. in q̃
secũdũ psalmistã laborabit in eternũ cruciandꝫ.
Et quare nõ liberetur a damnatione in illa die
assignat pro causa inhumanitatem dicẽs. Esu
rivi ⁊ non dedisti mihi manducare Matth⁹.
xxv. Visitari debet infirmus ⁊ tribulatus vt cõ
soletur verbis adiuuetur in corporalibus obse
quijs. subleuetur si indigeat temporalibus sub
stantijs ꝑ medicis et medicinis. Et sicut dicit
Job.v. Visitans speciem tuã id est primũ. nõ
peccabis sed ꝓmium mereberis dicente christo.
Infirmus fui et visitastis me. Sic amici Job
visitauerũt eum tepauperatũ et infirmatuz vt
consolarentur eum. Sed quia reprehenderunt
eum dicentes propter ipocrisim percussum et
humiliatum. deo displicuerunt. Potari debet
sitibundus et qui indiget. iuxta illud Ro.xij.
Si sitit inimicus tuus potum dat illi et mul
to magis benivolis Matth⁹.x. Qui potuz dede
rit vni ex mininimis tantum in nomine discipu
li non perdet mercedez suã. Rebecca q̃ potum
dedit Eliezar ꝓcuratori Abrahe postulanti me
ruit magnifice matrimonio copulari. Cibꝫ de
bet pauperi ministrari secundũ illud Isa.lviij.
Frange esurienti panem tuum Nomine enim
panis intelligitur omnis cibꝫ. Signanter dici
tur frange, i. ptem da, vt videlicet secũdũ Am
bro. dis. lxxxvi. c. nõ satis. Non totum quis sibi
eripiat. sed quod habet cum paupere partiatur
Vel etiam frange scz plures partes faciẽdo da
pluribus. Melius est enĩ dare multis ad suffi
cientiam q̃z vni ad supabũdantiam. Panem
dici, qui est cõis cibus. quia non debent pau
peribꝫ fieri lauta cõuiuia. Unde Aug⁹. dic. De
pauperibꝫ vilia diuites et ipsi vtantur delicatis
di. xlij. c. Non sunt Tuum dicit non alienum
id est de male acquisitis que debent restitui. Nã
vt dicitur Eccl⁹.xxxiiij. Qui offert sacrificium. s.
ecclesie de substantia pauperũ quasi qui vici
mat filium antepatrem suum. xxxiij. q. v. immo
lans. Diues epulo quia micas panis Lazaro
non dedit in inferno sepultus gutta maque ha
bere non potuit de quo latius scribitur Luce

Capitulum.xxiiii.

xvj. Tegere.i. vestire nudū: sub quo cōphendit omē coopimentū corpi necessariū ⁊ vsui aptuz Isa.lviij. Cū videris nudū operi eū qō ostēdit Job optime seruasse diceus. Si despexi pretereūtē eo q̄ nō habuit vestimentū: et absq; operimēto pauperē si nō benedixerunt mihi latera eius: et de velleribo ouū meaꝝ calefactus ē. humer⁹ meus a iūctura sua cadat: Job.xxxi. Et de Thabita q̄ erat plena opibo bonis et elemosinis dicit act.ix. q̄ vidue flētes ostēderūt Petro tuīcas et vestes quas eis ipa faciebat ex quarū cōpassiōe Petrus mortuā suscitauit. Sic iobēs baptista admonebat turbā dicēs. Qui hz duas tunicas det nō hīnti. Luc.iij. Pro vna enī tunica vt exponit hiero. intelligitur vestimentū sibi necessariū et familie sue. p alia intelligūtur alie superflue vestes q̄ sunt pauperibo dande. Ut enīz ait Ambro. Nudoꝝ est vestimentū qō recludis sez superfluū. di. xlvij. sicut hi. Nō subueniētibo enī de vestimēto dicet in iudicio xp̄c Mat.xxv. Nudus fui et nō cooperuisti me et ideo ite maledicti ac. Colligere ī domū pegrinos ad Heb. xiij. Hospitalitatē nolite obliuisci Per hāc enī quidā placuer. ir deo. angelis hospitio receptis. sicut patet de abrahā ⁊ loth Geñ.xix. Job etiaz ostēdit se hunc vacasse opi dicēs. Foris nō mānsit pregrinus. et hostiū meū viatori patuit. Job. xxxi. Et hoc fieret debet hilariter. i. Pet.iiij. Hospitales inuicē sine murmuratōe. Hiero. Omnes hospites aduenientes leta fronte suscipim⁹ et eis pedes abluimus p̄ter hereticos. Similiter q̄ multi discurrūt rutāni et cerretani et latrūculi. et ideo caute in hui⁹ agendū ne damnificet. Dicit enī. xiij. q. i. §. ad hec Ignis in pera. ignis in sinu. serpens ī gremio. male remūerāt hospites suos. Ecōtra domos hospitibo clausas in sodomis ignis celestis cōsumpsit. di. xlij. §. i. Sic ⁊ ignis inferni inhūanos hospites deuorabit. quibo dicet. Hospes fui ⁊ nō collegistis me Mat.xxv. Est sextū opus misericordie corpalis redimere captiuos. ⁊ eos qui detinēt apud infideles redimere maxīa mia ē. cū ipi pciditet nō solū corpus sed etiā aīa. p quo etiā calices cōflari ⁊ vendi suadet Amb. dicēs. Ornatus sacrozuz est redēptō captiuoꝝ. Et vere illa sūt vasa p̄ciosa q̄ redimūt aīas a morte. Ille verus est thesaurus qui optatur quod sanguis xp̄i operatus est xij. q. ij. c. aurum. Et idem etiā dicitur ex sententia serie huiusmodi vniuersalis que habetur ea. q. c. apostolicos. Paulinus epūs Nolanus vir sanctissimus. vt refert Greg. in li. dyalogorum. qz pro redemptione filij vidue se seruituti subiecit infideli. Dēs captiuos xp̄ianos q̄ detinebāt ab infidelibus longobardis pecūt a rege et obtinuit liberari et remitti ad propria. Eos quoq; qui detinentur in carceribus pro debitis et precipue sine culpa sua redimere pro eis soluendo creditoribo. vel mutuādo magna elemosina est. Et multo magis quis dz debitores suos quos nouit imp̄rētes ad soluēdū et misericordia relaxare. quod dñs p̄cepit dicēs Isa.lviij. Dimitte eos qui facti sunt liberos. Illos etiā qui ūiuste ponunt ad carceres iuuare vt absoluant qui libet. p posse debet laborare: sicut fecit Abdemelech eunuchus regis Sedechie. procurans precibo suis et obtinēs a rege Jeremiam. p̄pheram missum in lacum. i. puteum sine aqua ad instātiaz sacerdotum p̄pter veritatem quam p̄nunciabat future captionis Hierosolimoꝝ. inde extrahi et sibi. p. uideri ex quo multū deo placuit. vt habetur Jere. xxxviij. Insup a seruitute liberare seruos p̄cipue postq̄z effecti sunt xp̄iani ⁊ credit eos bñ vsuros sua libertate ē magna miseri cordia. sicut ⁊ ipa seruit⁹ ē magna miseria. Ihū et Gregorius dicit q̄ salubiter agit q̄ si boies quos liberos ab initio natura protulit. ⁊ iugēti iugo subiectuit seruitutis. in ea qua nati fuerāt manu mittētis beneficio libertati reddant. xij. q. ij. Cum redēptor vbi ponit exemplū ad hoc inuitas nostri redemptoris qui nos diaboli captiuos liberātati donauit Ultimū op⁹ misericordie corporalis est cōdere. i. mortuos sepelire: Thobias sepeliēs etiā cōtra p̄ceptū regis Senacherib mortuos de populo suo. ⁊ aliquādo dimittens p̄andiū vt hoc exequeretur. nec timēs. minas vel pericula mortis. p̄pter hoc multum deo placuit vt sibi dixit Raphael angelus. Thobie xij. Et ex magna miseria cecitatis ⁊ pauperratis deuenit ad illuminationem ⁊ magnā p̄speritatem cum filio suo. Filij Jacob cū magna diligentia fecerunt officium sepulture i p̄sio. vt habetur Geñ vltī. Et in penā dictū fuit ō iniquo Joachim. Sepultura asini sepelies. Jere.xxij. Asinus manet insepultus. Deuote etiā mulieres marie cum Nichodemo ⁊ Joseph multuz commendant de sepultura pie ⁊ glorioſe exhibita christo. Math.c.plī. Ad hoc etiaz facit quod habetur. xiij. q. ij. c. Ebrō. ⁊. §. se. Et q̄tuis sepultura mortui nō conferat mortuo q̄tū ad sensuz quem corpus non habet post mortem. propter quod saluator nō ponit intra opa misericordie in iudicio requirenda. Illa. n. tantū ponit que subueniunt vite humane. tamē etiā non memorat ea. quia homines ex se ad hoc inclinantur ex humanitate ⁊ ex vtilitate ne corpora infecta aerem inficiant. tamen secundum. b. Thomā. se. ij. q. xxij. pertinet ad defunctū quid de eius corpore agat. tū q̄tū ad hoc. q̄ viuit ī memorijs hoīm cui⁹ honor debonestatur si maneat insepultus. tu mq̄tum ad affectum quem adhuc viuēs habebat de suo corpore cui piorum affectus conformari debet post mortē eius. ⁊ iō laudabile op⁹ est.

Quantū ad ter: .§.III.

cium principale ostēdit fructus magnus misericordie in vita pñti. Unū .i. tibi .iiij. dicitur Pietas ad omnia valet, promissionē vite que nunc est habēs .s. spūalis et corpalis et future. Et hoc declarat psalmista ponēs qdruplicē fructum. Primus ē. Dñs cōseruet eū .s. in vita gre et in psperitate tpali. Secundus ē. et viuificet eū. spūaliter qz vt dicit Tho. iiij. Elemosina ab oī pctō et a morte liberat. Unū et filius vidue sareptene propter elemosinā suscitatus fuit .iij. re. xvij. Tercius fructus ē, beatū eum faciat in terra .i. felicē et famosū. Dicit enī boetius qd largitas homīes claros facit. auaricia vo odiosos. Quartus nō tradat eū in manus inimicoz eius spūalū. s. demonū. Unū cōtra Job qui fuit elemosinis deditus nō potuit pualere dyabolus cū suis malitijs et flagellis. Sed vtrū dare elemosinā sit ex pcepto ita qd precet mortaliter q ñ dat eā Rñd sm. b. Tho. scda. ij. q. xxxij. qd sic qz omittendo eam punit eternaliter vt pz Matth. xxv. Ite maledicti in ignē eternū ꝛc. qd, p causa damnationis ponit omissio elemosine. Esuriui enī et nō dedistis mihi ꝛc. Sz nullus punit igne eternaliter nisi p mortali. Rō huius ē. qz cū primi dilectō sit sub pcepto sm illō Joh. xv. Hoc ē pceptum meū vt diligatis inuicē. Necesse ē oīa illa cadere sub pcepto; sine qbo dilectio primi ñ cōseruat. Ad dilectionē aūt primi pertinet vt nō solū velimus ei bonum sed etiā opemur ad hoc sm illō .i. Joh. iij. Nō diligamus verbo neqz lingua sed opere et veritate. Ad hoc aūt qd velim? et opemur bonū alicui requirit qd ei? necessitati subueniamus. vñ .i. Joh. iij. dicit. Qui viderit fratrē suū necesse habere et clauserit viscera sua ab eo: qño caritas dei manet in illo. Et ideo elemosinarū largitio est in pcepto. Sed quia pcepta dantur de actibus virtutū necesse est qd hoc bonum elemosine cadat sub pcepto scōm qd ē actus virtutis .i. scōm qd recta ratio requirit scōm quam aliquid ē cōsiderandū ex parte dantis elemosinam et aliqd ex pte recipiētis. Ex pte dantis est considerādū qd illud qd est in elimosinas erogandū sit ei superfluum. nō solū respectu suiipius, qd est vltra illud quod est necessarium nature siue vite sue ppie: sed et respectu aliorū quoz cura sibi incūbit qz prius optet qd vnusquisqz sibi, prideat et his quorū cura sibi incūbit. et postea de residuo aliorū subueniat necessitatibo rōe quoz dicitur necessariū psone scōm qd psona dignitatē importat sicut et natura pño accipit sibi ad sustentationē ppij corpis. qd ē necessariū ministerio virtutis nutritiue. Superfluū aūt erogat ad generationē alterius p virtutē generatiuā. Et ad hoc facit qd dicit xpc luc. xi. Quod superest date elemosinaz. et ecce omnia munda sunt vobis .s. nullā imūdiciā auaricie ex tpalibus cōtrahetis sic dispensando. Et hiero. Aliena rapere cōuincitur qui sibi vltra necessaria retinere pbatur dis. xlvij. §. i. Ex pte aūt recipiētis requirit qd necessitatem habeat alioquin nō est ratio quare ei elemosina detur. Sed cū nō possit ab aliquo vno omnibus necessitatē habentibo subuenri ñ omnis necessitas obligat ad pceptum, sed solū illa sine qua quis sustētari nō pt. Et in hmōi, habz locū quod ait Ambro. Pasce fame morientem: si nō pauisti occidisti dis. lxxxvi. c. Pasce fame Sic ergo dare elemosinam de superfluo ē de precepto. Et similiter dare elemosina ei qui est in extrema necessitate: aliqs dare elemosinā ē de consilio. Sicut de quolibet meliori bono dātur consilia. Sunt aūt superflua nature et psone de necessitate pcepti erogāda quia licet sint istius qz tum ad pprietatē ñ sunt et aliorum habentiz necessitatē qui inde sustentari possent qz ad vsum. Unde ambro. dis. xlvij. Sicut bibinquit Nemo, ppriū dicat qd cōe est. i. aliqs cōcandiz tempore necessitatis sm glo et sequit. Et plus qz sufficeret ad sumptū violenter obtentum ē. Esurientiū ē pais quē tu detines. Nudoz vestimentū qd tu recludis. Miseroz seu captiuoz redēptio est et absolutio pecunia quā in terra defodis Tantoz ergo te scias iuadere bona qztis possis pstare qd velis .i. debes velle hoc ibi. Itez nota qd dictū ē. qz necitate nature et persone hoc iudicādū ē sm qd, pbabiliter estimari pt. Nec oportet cōsiderare ad oēs cāus q possūt cōtingere in futurū. hoc ei esset de crastino cogitare. qd dñs pbibet. Sed debet iudicari superfluū et necessarium scōm ea q, pbabiliter et vt in pluribo occurrūt. Idē ipe tho. in .iij. dis. xv. vbi dicit et addit qd casus extreme necessitatis iudicādus ē qñ apparent signa, pbabilia future necessitatis extreme nisi eis subueniatur. vt cū quis videt pauperē indigētē cibo vel potu vel aliqs necessarijs et hoīes ipotētes vl pigros ad subueniēdū illi nec pauperē posse sibi, puidere. Nec ei expectāda ē vltima et extrema necitas. qz tūc forte nō posset natura iuuari iā defecta. Dicit etiā. b. Tho. qd nō tenet qs querere qs habeat necitatē s sufficit vt bis q veniūt ad noticiā suā subueniat. Ite qd tenetur indigētibo subuenire vt dictū ē quilibet de arte sua medicus in medēdo infirmis pauperibo et, pcurādo medicinas. aduocatus in aduocādo iurisconsultus in cōsulendo et sic de aliqs.

Pro maiori de .§.IIII

claratōe huius materie. Nota que breuiter dicit. Duran. in. iij. dis. xv. Dicit ei qd cū vsus bonorum exteriorum sit ordinatus ad subuenien dum necessitatibus vite presentis subuenientia

Capitulū xxv.

ista dz esse ordinata ſm caritatē qua quis tenet primo sibi scdo, primo. i. cōiūctis. tercio extraneis. Necessitas aūt quā quis patit in necessitatibus ⁊ bonis exterioribz pōt eē duplex, absoluta. ⁊ ꝯditionata. Absoluta qñ oīa bona tpalia que quis dz ei sunt adeo necessaria ꝙ sine eis ñ pōt viuere. Et hec vocat necessitas nate. Cōditōnata vero qñ sunt ei necessaria ad sui status decentiā ⁊ cōseruatōz. ⁊ hec dz necessitas pſone in quātū pſona notat dignitatē ⁊ statū. Dicendū g ꝙ illud qđ est necessariū nature necessitate absoluta ñ est p̄ceptū dare imo illicitū. qz plus tenet sibi ꝙ alij. Illđ aūt qđ est necessariū ad decentiaz status solū ex p̄cepto dari p reuelatōnē stat⁹ alterius. qz nll⁹ tenet verecūde viuere in statu suo vt releuet aliū ad decētē statū. Qđ aūt est supfluū vtriꝙ necessitati nate. s. ⁊ status dz dari ex p̄cepto. ſm illud Lu. xi. Qđ supest date elemosinā. Nec est dubiū quin sit p̄ceptū respectu illoz qui sunt in extrema nec̄itate. qz si illđ ex p̄cepto dādū est qđ est necessariū ꝓpio statui. a fortiori ⁊ oē illđ qđ supfluit. De illis aūt q ñ sunt in extrema nec̄itate. dz sint in magna verecundia ñ audeo plene diffinire nec ꝯdēnare maiorē ptē diuitū ꝫ ſm auctatē Jo. sup allegatā que nō solū loquit de necessitate extrema ꝫ notabili ⁊ verecunda videtur sonare hoc.

Nota igitur ex .§.v.

p̄dictis p̄mo. ꝙ ñ dare eleosinā qđ ptinet ad hoc viciū inhūanitatis tūc est mortle qñ quis supflua vltra. i. necessaria nate ⁊ pſone bñs nō subuenit patēti extremā nec̄itatē quā nouit scdz Tho. Ric. ⁊ Duē. in. nūj. di. xv. ⁊ Herue. i quo libet scdo cū quis sciēs extremā nec̄itatē ꝓx̄i non subuenit de eo. qđ est sibi necārium pſone. i. ad decētiā status sui ⁊ familie ꝫ supfluū nate. et hoc ſm Duē. ⁊ Ric. in. nūj. Dz Tho. ij. ij. q. xxxij. dic hoc esse sub cōsilio. vñ ñ peccaret istud omittens saltē mortle. Qđ forte intelligit de tali necessario pſone. i. quo ad decētiā ꝓpter ꝯ carentiaz sustineret magna pricula vel dāna corpis ⁊ aie. qñ etiā ñ puidet sibi ⁊ suis ſm suū statū ⁊ indigētias ex auaricia hoc agēs vtriꝙ peccat Tercio cum quis de supfluo vtriuslꝙ nec̄itatis nate. s. ⁊ pſone ñ subuenit magnas nec̄itates ⁊ miserias patientibz ⁊ si ñ extremas sibi notas. ⁊ hoc vidz esse quasi mortale ſm Duē. ꝫ ñ ſm Tho. Quarto dare elemosinā de necessario nate. s. sibi ⁊ familie cēt pcūm. qz cōtra caritatē ſm Tho. Ricar. ⁊ Duē. Et hoc nisi vt di. Thom. ij. ij. q. xxxij. vbi supra quis daret pſone alicui. qz cōsiderat vtilitatē illā reipublice vel eccie ꝫ se vel familiā. ⁊ ido pfert cōseruatōnē vite illi⁹ sue subueniendo ei de necessario vite. ad qđ tñ nō tenet ex p̄cepto. ꝫ ptinet ad magnā pfectōnē. Laudabiliter. n. quis daret elemosinā de necessario pſone indigētibz ⁊ si ñ extreme cū vellet religionē ingredi. vel in pmptu per industriā posset sibi cito suo decenti statui puidere. ſm. b. Tho. vbi. s. Quinto quā do indiscrete daret vel ñ indigētibz vel male vētibz. v. q. v. non oēs. Ho. ꝙ si pr̄ filiū vel patronus libertū vel dñs seruū infantē vel etiā adultum languidū exponit. vel ei alimēta negat ipso facto filius est a patria ptāte liberatus ⁊ īgenuitatē libertus ⁊ seruus in libertatē capit. Illi qz qui eos suscipiūt non pñt ꝓpter hoc in eoz pſonis sibi ius aliqđ vendicare hec in decretali de infan. ⁊ lan. expo. c. Si a pre Idē Rai. Et addit ꝙ qui talia p̄sumit in foro pñali est tanꝫ patricida vel homicida iudicādus p eo ꝙ hoiem cui in tāta necessitate tenet piculo mortis exponit. In spectis tñ circūstātijs ⁊ vtr̄ mors inde fuerit subsecuta vel nō erit pna moderāda. Si autez hoc facerēt p̄dicti ꝓntes vel dñi. quia forte nec eleosinas dādo aut querēdo nec eos al'r alere pñt tūc ſm Guil. in nullo peccāt si nil omiserint de nō contingētibz. Qui etiam filios per adulterium vel fornicatōem acquirunt sed ad occultatōnem peccati ⁊ tollendum scandalū mittāt ad hospitalia. tenentur illos alere expensis suis. ⁊ eis puidere si possunt.

¶ Capm. xxv. de inquietudine mētis id est nimia solicitudine.

Inquietudo mentis ponitur a Gre. ⁊ Isi. filia auaricie. ad quā ptinet inordinata solicitudo circa tpalia que a xp̄o ꝓhibetur cum dicitur Mat. vi. Nolite soliciti esse. Ad quā etiaz remouēdam exhortat princeps apl'oz. vi. Dēm solicitudinē vestrā ꝓiciētes in eum. qm̄ ipi est cura de vobis. i. Pe. v. Quod vez esse asserit psalmista di. in pſona xp̄i. ⁊ eum pfecte imitanti dz Ego mēdicus sum ⁊ paup. dñs solicitus ē mei Fuit em̄ xp̄s mēdicus. quia ex alioz elemosinis sustentabat. Unde Aug. Hēbat dñs loculos oblata a fidelibz cōseruās vt suoz ⁊ alioz necessitatibz puideret. xij. q. i. c. hēbat. Dē enim mēdicus quasi manu dicens. quia tales petēdo elemosinam ꝓmuniter errēdunt manum. Pauper dz quasi paz hēns. Nam multi sunt mendici qui multū bñt ꝫ xp̄s etiam mēdicans paruz habuit Unde ipe dicebat. Vulpes foueas hēnt ⁊ volucres celi nidos. filius aūt hominis non hz vbi caput suum reclinet Mat. viij. Et cum cēt ita pauper ⁊ multi alij perfecte eum imitātes. tñ dñs vt solicitus de ipis bis. puidit. Sed qz apls exhortatur ad solicitudinē di. Ro. xij. Solicitudie ñ pigri ne videatur discordare in sententijs discipulus a magro veritatis. Sciendum ꝙ tripler est solicitudo ¶ Prima crimialis ⁊ repudiāda

quia inimicum dei constituit. Secūda tēporalis ⁊ moderāda. quia nimiū timorem oīdit. Tercia spūalis ⁊ ampleranda. qz multuz dei amorem accendit.

De prima dicit a .§.I

plis ad Phil. iij. Nihil solicīn sitis. s. tali solicitudine criminali. Est aūt solicitudo criminal seu mortalis triplex. Uno mō circa tpalia querenda multū laborādo ⁊ mente ⁊ corpe in eis cōstituēs finem vltīm. s. ipsa tpalia plus amādo q̄z salutē ꝑpriā. Solicitudo. n. importat quoddā studiuz Studiū aūt est vehemēs animi applicatō circa aliquid. Et de hac intelligit illud Eccle. iij. Peccatori dedit deus affictionē ⁊ curā superfluam vt addat ⁊ cōgreget. s. tpalia. ⁊ tradat ei q̄ placet ī cōspectu suo vī religiosis bonis ⁊ hospitalibo. quibus tādē talia relīādo dimittunt pīmi. Et subdit. Et hec vana ⁊ dassa solicitudo ē. Classa ē. qz nō quietat aīm ipius diutis, put estimabat sed valde inquietat eū. vñ inquietudo mētis dicit. Silis. n. est aranee q̄ se euiscerat ad faciēdū subtiles telas quibo muscas capiat ꝫ de facili cuz suis telis ab altis aīalibo destruit. Sic talis mētē evacuat oī vigore sapie ⁊ iusticie ad cogitādum subtiles vias ad decipiēdum incautos. ꝫ ipe ab hoibo vel salutē dino iudicio arcet. Vana ē solicitudo sua. qz ñ affert sibi illū fructū quem credit. s. vitā eternā etiā paupibo dimittendo. nisi ipm vere peniteat ⁊ quibo debz satisfaciat. Alio mō solicitudo tpaliū est crīalis. fm. b. Tho. q. q. lv. qñ est tāta ⁊ tā inordinata q̄ a spūalibo saluti sue necessarijs retrahit eam omittēdo vt lucret. puta si ita inistit occupatōibo negociatōis artificij recollectōne messium ⁊ vindemie. q̄ omittit seruare. festa ieiunare diebo ꝓceptis. audire missam diebo festiuis. cōfiteri cōicare ⁊ huiusmōi. De hac dicit xp̄s Lu. viij. Solicitudo huius seculi suffocat verbū. s. auditum vel īspiratum ne fructificet in mēte. Ad hoc etiam facit qđ ait Grego. in. xix. li. moza. Omēs hui⁹ seculi dilectores in terrenis rebo fortes sunt. s. ad solicite laborādū, p̄ eis in celestibo debiles. Nam p̄ tpali gloria vsq̄ ad mortē desudare appetūt. ⁊ p̄ spe perpetua nec paz in labore subsistunt ꝛc. ī de cre. di. xlvij. omnes. Si quis aūt ex nimia solicitudine quam gerit ad tpalia nō omittit spūalia ad salutē necessaria ꝫ diminuit in deuotōe ⁊ tepescit a feruore debito, veniale erit. Tercio modo est mortalis talis solicitudo qñ etiaz in altis crimibo apponit diligētē curā ⁊ festinā ad perpetrādum. Dī aūt solicitus fm Isi⁹. quasi solers citus. Et sic mulieres sunt solicite ad ornandū se multū ponētes de tpe ⁊ diligētia. Et gulosi ad prepandū cibos. ⁊ ambitiosi ad honores ꝓcurādos. ⁊ hmōi Et de hac intelligit illud ꝓuerb. xi. Expectatō solicitoz. s. ad malum pibit. Hec aūt solicitudo criminal ideo repellēda. qz facit deū nobis inimicū. cum p̄ hāc seruiat mōdo seu diabolo. ꝫ nemo pōt duobo dīis seruire. s. sibi contrarijs ⁊ cōtrarias inclinationibo vt sunt xp̄s ⁊ diabolus spus ⁊ mōs. Seruit quis mōdo ⁊ diabolo ⁊ amicus eius est dū acquiescit tēptatōnibo eius. ⁊ amoz tpalium rez supat amorē dei. Si enim deuz diligeret odiret mōm ⁊ diabolū non ꝯtum ad naturā ꝫ ad vicia ipius mōdi que in eo reperiuntur ⁊ ꝯtum ad malicīam diaboli detestādo ipsa vicia. Sed qui seruit mōdo ⁊ diabolo nō diligit quidem ipm naturalr sed sustinet nrāmicē eius ⁊ alter. s. xp̄m cōtēnit in eo q̄ nō seruat mādata eius. Nolite ꝫ solicīti esse de hmōi.

Secunda solici .§.II.

tudo est humanalis. qz n. bō multis indigz hic ab hūanitate sua instigat. vt solicitet circa tēporalia quibo sustentat nrīmēs. ne sibi deficiāt ꝫ ista est moderāda remouēdo illū timorē inordinatuz quo. s. timet ne etiā laborādo ⁊ faciēdo quod ī se est nō omittēdo curā saluris aīe sue deus nō p̄uideat sibi. quod priuet ad quādā diffidentiam bonitatis seu ꝓuidētie dīne. ⁊ hoc vltiz pctūz ē. Vñ Hiero. Labor exercēdus est. solicitudo vitāda. que. s. ꝓuenit ex ista diffidētia ad hāc modernācā. ⁊ cū est viciosa resecāda. admonet aplus di. Volo vos sine solicitudine esse. s. tali immoderata. precipit xp̄s di. Matth. vi. Nolite solicīti esse in crastinum. Intelligit autem ꝓ crastino tēpus futurū ꝓ fm Hiero. Pro q̄ declaratōe di. dea. Tho. q. q. lv. q. nllm pōt esse virtuosum opus nisi debitis circūstātijs vestiat inter quas vna ē debitū tps fm illud Eccle. viij. Omni negōtio tēpus est ⁊ oportunitas. qđ nō in exteriorib tātū operibo sed etiā in interioribo locum habz solicitudinem. Unicuiqz. n. tpi cōgruit ꝓpria solicitudo sicut tpi estatis cōpetit solicitudo metēdi ⁊ tempori autūni solicitudo vindemie. Si quis ergo in tpe estatis iā de vindemia eēt solicitus. superflue preoccuparet futuri tpis solicitudinē. vñ hmōi solicitudinē tanqz superfluā dīs prohibet di. Nolite solicīti eē in crastinū ⁊ quasi rōnē assignat di. Crastinus. n. dies solicitus erit sibiipi. i. ꝓpriaz solicitudinē habebit q̄ sufficiet ad affligēdū aiam. Et hoc est qđ subdit. Dies sufficit malicia sua. i. afflictō solicitudis. Sumit. n. ibi malicia non ꝓ peccato sed ꝓ malo pene solicitudinis que affligit mentē. Excludit aūt xp̄s hāc solicitudinez ꝓcedentē ex nimio timore defectus triplici rōne vñ ⁊ tex. di Nolite solicīti esse. que similiter ponit. b. Tho. q. ij. q. lv. ar. vi. Primo rōe maioris influentie. ibi. Nonne aīa plus est qz esca ꝛc. et ē talis rō. Qui maiora ꝓstitit vtiqz ex amore non ex debito ⁊ minora ꝓstabit, sed deus dedit nobis

aiam ⁊ corpus ⁊ vitam sine nr̄a solicitudine. q̄ vtiq; sine ꝓpatõe sunt maiora ⁊ pfectiora esca ⁊ vestimẽtis vt patet ex se. Et etiam ex rõne. quia finis nobiliores est bis que sunt ad finem, sed ad hunc finem sunt ordinata esca ad vitam sustentandã ⁊ vestimẽtũ ad corpus coopiendũ ⁊ conseruãdũ. si ergo, puidit de maiori s. dãdo corp⁹ ⁊ aiam, puidebit ⁊ de cibis ⁊ vestimẽtis faciendo. q̄d in vobis ẽ licite. ⁊ si ñ q̄tũ appetitis. tñ q̄tũ iudicabit vobis expedire. Et iõ. nolite soliciti ee

¶ Scõo hoc facit rõe vberioris, puidẽtie ibi. respicite volatilia ⁊ psiderate lilia ⁊c. ⁊ ẽ, talis ratõ Sapiẽs qui gubernat sapiẽter domũ suã oĩb̃ puidet. ⁊ si, puidet mĩmis aialibꝫ. vt canibꝫ auibus ⁊ equis, pbabile est q̄ puidebit creatis rõnabilibꝫ. Sapiẽtissimus est deus ⁊ optime gubernat domũ suã vniuersi. vñ si, puidet vt manifeste p; auibꝫ de victu, ita q̄ absq; solicitudine earum ⁊ ope seminãdi ⁊ cõgregãdi hñt cũ viuant Et herbis ⁊ virgultis, puidet de tã nobili vestimento. vt sunt flores qui dr̄ lilia bñtia ita pulcrũ colorẽ ⁊ viuacẽ q̄ Salomõ nũq̄ fuit indutus veste talis coloris. Nec tñ herba seu virgulta que hic fenũ dr̄ solicitanr̄ ad faciẽdũ sibi tle indumẽtũ q̄to magis credẽdũ est q̄ de⁹ puideat de sufficiẽti cibo ⁊ vestitu bis quos ad imaginẽ suã fecit cũctis nobiliores ¶ Tercõ hoc excludit rõe credẽtie ⁊ spãlis benivolẽtie ibi. Nolite soliciti ergo hec igit̄ oĩa gentes. i. infideles inq̄rũt Scit. n. pr̄ vr̄ ⁊c. Et est talis rõ. gẽtes. i infideles non credũt dĩnam, puidẽtiã curã hẽre de actibꝫ humanis ⁊ iõ non mir̄ si solicitanr̄ ad ista tpalia inquirẽda est imantes sua industria posse ea hẽre. Sed vos fideles cũ credatis deũ gubernatorem oĩm ⁊ mõ specialiori vobm. non oportet ita solicitari sed laborãdo ⁊ moderate, puidendo cõfidere in deo. Insup̄ si pr̄ aliquis est pius et scit filios suos indigere q̄o se poterit ꝓtinere qui in necessitatibꝫ eor̄, puideat. Sed pater celestis est ptissimus ⁊ scit quia bis oĩbꝫ indigetis. Nõ oportet ergo dubitare de, puisione. ⁊ iõ nolite soliciti esse. Respicite filij nationes hominum dicitur Ecce. ij. ⁊ scitote quia nullus sperauit in domino ⁊ confusus est. ꝓmansit in mandatis eius. et derelictus est. q. d. nullus.

Quãtum ad ter .§. iii.

tiã solicitudinẽ. s. spũalẽ hortat̄ dr̄. Querite primũ regnũ dei ⁊c. vt. n. dr̄. Hiero. in ome. d̄ cibo ⁊ vestimẽto spũali dẽmus sp̄ esse soliciti. Cibus spũalis quo aia reficit̄ est sapia seu verbũ dei. q̄ vt dr̄ Mat. nũ. Non in solo pane viuit hõ sz in omi verbo q̄d̄ procedit de ore dei. Vestimẽta varia sunt bñtus virtutũ. quibꝫ aia ornatur. vñ Ambr. Hec sunt interna mentis velamina. i. indumẽta. Circa hec igit̄ spũalia debet hõ solicitari erga deũ erga seip̄m. ⁊ erga ꝓxim. Primo erga deum Nam hoc est vnum ⁊ vltim̄ q̄d deus requirit ab homie vt rei⁹ bonũ vt dr̄ Michee. v. s. solicitũ te ambulare cum deo tuo. q̄d fit, ꝓter feruentẽ dilectõem ad quã quis pducit̄ solicite orãdo ⁊ meditãdo. Vnde apl's Ro. xij. Solicitudine nõ pigri spũ feruentes dño seruientes. ⁊ sic querit̄ regnũ dei. primũ. s. potissimũ regnũ gr̄e ¶ Scõo debet homo esse solicitus erga seip̄m in cauẽdo ab insidijs diaboli ⁊ custodiẽdo sensus suos tps nõ pdendo. Vñ dr̄ Deute. xij. Custodi teneri⁹ sum ⁊ aiam tuam solicite. Ad quod faciendum Salomõ puer. vi. inducit exemplũ formice dicẽs Vade ad formicã o piger ⁊ psidera vias ei⁹ ⁊ discce ab ea sapiam. i. prudẽtiã ⁊ solicitudinẽ. q̄ cum nõ bẽat ducẽ nec p̄ceptorẽ nec̄ principem ꝓgregat sibi in estate ⁊ parat sibi in messe cibũ. Sic hõ in tpe vite pñtis ñ dr̄ pigritari sed solicitari. dũ pōt sibi cõgregare merita bonor̄ opm ⁊ sapientiã. ⁊ sic querit hõ iusticiã regni. i. virtutes et bona opa quibus venit̄ ad regnũ ¶ Tercio dẽt quis esse solicitus quo ad ꝓxim. ad Ephes. iij. Soliciti seruare vnitatẽ spũs in vinculo pacis Et ponit ad hoc exemplũ in corpe hũano dicẽs i. Corin. xij. Pro inuicẽ sibi solicita sunt membra. s. ad iuuã dũ alter̄ aliud ⁊ subueniẽdũ. Et p̄ maxime spectat ad pl̄atos solicitari erga subditos in spũalibus ⁊ tpalibus. Vñ Ro. xij. Qui pest in solicitudine ⁊ pater erga filios. Vnde de Abobia dr̄ q̄ cũ mora faceret s. filius in redeundo solicitus erat pr̄ p̄ filio. Et cõiuges alter̄ p alterũ. i. Cor. vij. Qui aũt cũ vroze ẽ solicitus est. qũo placeat vroi ⁊ ecõuerso. Et ꝓ matrona de ꝓuisione necessariorũ. Vñ. Martĥe que satagebat circa frequẽs ministeriũ dixit rps. Martha martha solicita es. In quo nõ de solicitudĩe repr̄hendit̄ sed de turbatõe ⁊ murmuratõe Lu. x. Et sic querẽdo regnũ dei ⁊ iusticiã eius solicitudĩe spiritꝰ hec oĩa adijcient̄ tpalia vt ñ oporteat solicitari anxie.

Titulus secũdus de restõibꝫ.

¶ Caplm primũ de restõe in genere vbi ponunt̄ .xx. manus rapiẽtiũ. quar̄ q̄libet hz quã q̄ digitos. i, modos. ⁊ sic cẽtũ modi in quibꝫ fit restõ vel erogatio ⁊ hoc p̄ modũ ꝓdicatõis. in quo etiã de multiplici naui. s. pñe. eccle. ⁊ religionis. vbi etiã ponunt̄ impediri ua restõnis et vtilitas eius.

Dc mare ma:

gnum ⁊ spacios̄ manibꝫ illicreptilia quor̄ non est nũerus. Animalia pusilla cuz magnis illic naues ptransibunt. psal. ciij. Loquens proplꝫeta d̄